A C A D E M I A R O M Â N Ă

CRISTIAN TRONCOTĂ

ALIN SPÂNU FLORIN PINTILIE

DOCUMENTE S.S.I.
DESPRE POZIŢIA ŞI ACTIVITĂŢILE POLITICE DIN ROMÂNIA
6 Septembrie 1940 – 23 August 1944
vol. II

INSTITUTUL NAŢIONAL PENTRU STUDIUL TOTALITARISMULUI

„Noi nu facem greutăţi reale Mareşalului; nici el nu trebuie să facă greutăţi încercărilor noastre. Fiecare trebuie să fie lăsat să joace piesa lui, în interesul superior al ţării”.

(Iuliu Maniu)

Cuprins

Studiu introductiv
Cronologie
Abrevieri
Documente
1. 1943 ianuarie 4. *Notă din sursa „Politician” despre intenţia conducerii PNL de a înfiinţa un serviciu de informaţii*.
2. 1943 ianuarie 5. *Notă din sursa „Politician”, obţinută din cercuri liberale, privind apariţia unui curent de opinie în PNŢ, despre o eventuală colaborare la guvernare.*
3. 1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Politician”, obţinută din cercuri liberale, privind unificarea celor două tabere ungare din SUA şi propunerea ca guvernul să iniţieze pe continentul american o campanie de promovare a drepturilor româneşti în Transilvania*.
4. 1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Sej”, despre afirmaţiile lui Iuliu Maniu în noaptea de revelion, potrivit cărora va iniţia contacte cu anglo-americanii la Istanbul şi Ankara*.
5. 1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Punctator”, despre propunerea lui Mihai Fărcăşanu ca unii membrii marcanţi ai PNL să plece în străinătate pentru a pregăti interesele României la viitoarea conferinţă de pace*.
6. 1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Punctator”, despre atitudinea de expectativă a PNŢ şi colaborarea pasivă cu guvernul*.
7. 1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Politician”, despre atitudinea PNL de a colabora cu guvernul*.
8. 1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Politician”, despre discuţiile purtate de către doctorul Constantin Angelescu şi prietenii săi privind situaţia şi evoluţia frontului de est.*
9. 1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Melle”, despre discuţiile purtate între W. Filderman şi dr. N. Lupu privind eventuala introducere a unor măsuri restrictive împotriva evreilor*.
10. 1943 ianuarie 11. *Notă din sursa „Punctator”, despre zvonurile care circulă în rândul evreilor înaintea întâlnirii dintre mareşalul Antonescu şi Adolf Hitler.*
11. 1944 ianuarie 13. *Notă a SSI despre activitatea politică a*

naţional-ţărăniştilor şi liberalilor.

12. 1943 ianuarie 13. *Notă din sursa „Punctator”, despre zvonurile din sursă legionară care circulau în cercurile naţional-ţărăniste*.

13. 1943 ianuarie 16. *Notă din sursa „Punctator” despre divergenţele apărute la nivelul conducerii PNŢ privind atitudinea faţă de guvern după reîntoarecerea mareşalului Antonescu din Germania*.

14. 1943 ianuarie 18. *Notă din sursa „Politician” despre dezorientarea existentă la nivelul conducerii PNL* .

15. 1943 ianuarie 20. *Notă din sursa „Punctator” despre întrunirea conducerii PNŢ din 18 ianuarie 1943 şi declaraţia lui Iuliu Maniu potrivit căreia se aşteaptă la încheierea războiului până la sfârşitul anului*.

16. 1943 ianuarie 21. *Notă din sursa „Politician” despre o declaraţie a lui Gheorghe Brătianu privind stabilirea zonelor de influenţă a aliaţilor*.

17. 1943 ianuarie 22. *Notă din sursa „Punctator” despre reacţia cercurilor naţional-ţărăniste la declaraţia lui Iuliu Maniu potrivit căreia „războiul se va sfârşi peste câteva luni”*.

18. 1943 ianuarie 23. *Notă din sursa „Melle” privind afirmaţiile lui Gheorghe Brătianu despre continuarea efortului de război alături de Germania*.

19. 1943 ianuarie 25. *Notă din sursa „Punctator” privind o întâlnire între Iuliu Maniu şi Emil Haţieganu, în care s-a discutat situaţia românilor din Ardealul cedat*.

20. 1943 ianuarie 28. *Notă din sursa „Politician” privind o întâlnire între Iuliu Maniu (PNŢ) şi dr. Constantin Angelescu (PNL), în care s-au discutat punctele de vedere comune ale celor două partide, iar PNL au acceptat să se supună directivelor lui Iuliu Maniu* .

21. 1943 ianuarie 29. *Notă din sursa „Punctator” privind o discuţie a liderilor PNŢ, în care au fost analizate rezultatele conferinţei de la Casablanca referitoare la Balcani şi România.*

22. 1943 ianuarie 29. *Notă din sursa „Observ” privind o discuţie a liderilor PNL, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe*.

23. 1943 ianuarie 30. *Notă din sursa „Politician” privind*

întrunirea liderilor PNL, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe.

24. 1943 ianuarie 30. *Extras din Buletinul de informaţii al SSI privind o întrunire a fruntaşilor basarabeni, la care a luat parte şi doctorul N. Lupu (PNŢ), în care s-a discutat îngrijorarea faţă de mişcarea anglofilă din România, care ar fi gata să renunţe la interesele Basarabiei*.

25. 1943 februarie 1. *Notă din sursa „Punctator" despre o întâlnire, desfăşurată la Dobreşti, între Ion Mihalache şi Alexandru Vaida-Voevod*.

26. 1943 februarie 1. *Notă din sursa „Punctator" privind întrunirea conducerii PNŢ, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe din ultima perioadă.*

27. 1943 februarie 3. *Notă din sursa „Politician" privind o discuţie între dr. C. Angelescu şi dr. E. Haţieganu privind situaţia Ardealului cedat şi ipotezele ieşirii României din război*.

28. **1943 februarie 3**. *Notă din sursa „Punctator" privind o întrunire a conducerii PNŢ, în care Iuliu Maniu a susţinut contactul cu Naţiunile Unite, prin ţările neutre, în scopul ieşirii României din război*.

29. 1943 februarie 3. *Notă din sursa „Punctator" privind o întrunire a conducerii PNŢ, în care Iuliu Maniu a susţinut contactul cu Naţiunile Unite, prin ţările neutre, în scopul ieşirii României din război*.

30. 1943 februarie 6. *Notă din sursa „Punctator" privind o expunere a lui Constantin Vişoianu în faţa conducerii PNŢ, în care a propus iniţierea de contacte cu ţările neutre pentru ieşirea României din Axă*.

31. 1943 februarie 6. *Notă a SSI despre discuţiile purtate de fruntaşii naţional-ţărănişti cu ocazia unor întruniri.*

32. 1943 februarie 8. *Notă din sursa „Politician" privind o intervenţie a doamneinei Ralea la George Brătianu pentru eliberarea soţului ei din lagăr*.

33. 1943 februarie 8. *Notă din sursa „Punctator" privind o scrisoare a lui Istrate Micescu către doamna Ralea, în care se disculpă de acuzaţia că l-ar fi denunţat pe Mihai Ralea autorităţilor*.

34. 1943 februarie 10. *Notă din sursa „Politician" privind o*

declaraţie a lui Pamfil Şeicaru, în care acesta consideră că Axa a pierdut războiul din momentul debarcării aliate în Africa de Nord.

35. 1943 februarie 10. *Notă din sursa „Politician" despre o întrunire a liderilor PNL şi PNŢ la prinţul Barbu Ştirbey, în care s-a discutat despre memoriul trimis mareşalului Antonescu şi atitudinea guvernelor aliate faţă de România*.

36. 1943 februarie 10. *Notă din sursa „Melle" despre vizita avocatului Sebastian Toma la Gheorghe Brătianu şi aprecierile acestuia asupra politicii interne şi militare a guvernului*.

37. 1943 februarie 11. *Notă din sursa „Politician" despre propunerea lui V. Sassu de a iniţia contacte cu legaţiile ţărilor neutre la Bucureşti, care să intervină pe lângă guvernele lor să sprijine cauza României la Londra şi Washington*.

38. 1943 februarie 11. *Notă din sursa „Melle" cu privire la afirmaţiile lui Gheorghe Brătianu despre înlocuirea contelui Ciano de la Ministerul de Externe italian şi temerea că germanii nu vor putea rezista în faşa ofensivei sovietice.*

39. 1943 februarie 11. *Notă din sursa „Politician" privind o consfătuire a familiei Brătianu, în care au luat cuvântul Dinu Brătianu şi Gheorghe Brătianu, exprimându-şi punctele de vedere asupra situaţiei interne şi externe*.

40. 1943 februarie 12. *Notă din sursa „Politician" privind discuţiile con*tradictorii din PNL, privind alegerea unui nou lider.

41. 1943 februarie 13. *Notă din sursa „Ovidiu" despre zvonurile care circulă în rândul legionarilor din cauza absenţei primului-ministru*.

42. 1943 februarie 13. *Notă din sursa „Punctator" despre o întâ*lnire Iuliu Maniu cu dr. N. Lupu, în care s-au abordat probleme curente.

43. 1943 februarie 13. *Notă a SSI despre discuţiile politice între fruntaşii naţional-ţărănişti.*

44. 1943 februarie 15. *Notă din sursa „Melle" despre o vizită a lui Gheorghe Brătianu la principesa Olga Sturdza, în care a afirmat că, faţă de situaţia frontului, ar fi necesar un guvern de tranziţie*.

45. 1943 februarie 15. *Notă din sursa „Punctator" despre îngrijorarea conducerii PNŢ după arestarea lui Corneliu*

Coposu şi Virgil Solomon.

46. 1943 februarie 16. *Notă din sursa „Politician” despre discuţiile purtate la întrevederea dintre Mircea Cancicov şi Gheorghe Tătărescu*.

47. 1943 februarie 17. *Notă a SSI despre poziţia politică a lui Ion Mihalache şi eforturile lui Iuliu Maniu de a menţine unitatea Partidului Naţional Ţărănesc.*

48. 1943 februarie 18. *Notă din sursa „Melle” despre divergenţele dintre Gheorghe Brătianu, pe de o parte, şi Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu pe de altă parte, referitoare la atitudinea faţă de URSS*.

49. 1943 februarie 18. *Notă din sursa „Punctator” despre divergenţele dintre Iuliu Maniu şi Ion Mihalache pe tema intereselor sovietice în Balcani şi a ieşirii României din război*.

50. 1943 februarie 18. *Notă a SSI despre comentariile unor fruntaşi naţional-ţărănişti în legătură cu ideile politice ale lui Maniu şi Dinu Brătianu prezentate conducătorului statului, mareşalul Ion Antonescu.*

51. 1943 februarie 19. *Notă din sursa „Politician” despre o întâlnire Iuliu Maniu-Mihai Popovici-Mircea Cancicov în care au fost abordate problema situaţiei ţării*.

52. 1943 februarie 19. *Notă din sursa „Sej” despre informaţiile deţinute de dr. N. Lupu privind discuţiile bilaterale turco-sovietice, în care URSS este reprezentată de Vinogradov, fost diplomat la Bucureşti*.

53. 1943 februarie 20. *Notă din sursa „Politician” despre o întrevedere între Gheorghe Tătărescu şi dr. C. Anghelescu, privind reintrarea în PNL a primului şi posibilitatea de guvernare împreună cu PNŢ* .

54. 1943 februarie 20. *Notă a SSI despre comentariile şi punctele de vedere ale lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache privind situaţia României.*

55. 1943 februarie 25. *Notă a SSI privind discuţiile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti.*

56. 1943 februarie 25. *Raport întocmit de SSI privind informaţiile furnizate de sursa „Radian” dsepre opiniile lui Ghiţă Pop şi Ilie Lazăr faţă de evoluţia fronturilor.*

57. 1943 februarie 27. *Notă informativă promită de Centrala SSI,*

de la naţional-ţărănişti, privind poziţiile politice faţă de evoluţia evenimentelor de pe front.

58. 1943 februarie 28. *Notă a SSI despre întâlnirea fruntaşilor naţional-ţărănişti cu ocazia căsătoriei poetului Iustin Ilieşu.*

59. 1943 martie 1. *Notă întocmită de SSI despre întilnirea fruntaşilor naţional-ţărănişti la redacţia ziarului „Ardealul”.*

60. 1943 martie 5. *Notă primită de Centrala SSI privind o serie de probleme politice, printre care: întâlnirea dintre Maniu şi Vaida, unele acţiuni ale cuziştilor, „Cartea galbenă” a guvernului maghiar etc.*

61. 1943 martie 8. *Notă primită de SSI cu referire la deosebirile între Maniu şi Mihalache privind situaţia politică a României.*

62. 1944 martie 10. *Notă a SSI privind demersurile politice ale lui Iuliu Maniu.*

63. 1943 martie 10. *Notă primită de Centrala SSI referitoare la o serie de probleme politice discutate în cercurile naţional-ţărăniste.*

64. 1943 martie 16. *Notă primită de SSI în legătură cu chestiunile politice discutate de Maniu cu Mihalache, precum şi unele opinii ale doctorului Lupu.*

65. 1944 martie 18. *Notă a SSI despre ecoul declaraţiilor mareşalului Ion Antonescu din interviul acordat lui Brătescu-Voineşti.*

66. 1943 martie 31. *Sinteză informativă întocmită de SSI cu referire la principalele chestiuni politice dezbătute în luna martie de către cercurile naţional-ţărăniste şi liberale.*

67. 1943 aprilie 2. *Notă a SSI despre încercările de colaborare iniţiate de Gheorghe Tătărăscu faţă de alţi lideri ai grupărilor politice.*

68. 1943 aprilie 3. *Notă primită de Centrala SSI cu referire la unele neînţelegeri ivite între fruntaţii naţional-şărănişti.*

69. 1943 aprilie 10. *Notă a SSI despre temele politice dezbătute de fruntaţii naţional-ţărănişti.*

70. 1943 aprilie 17. *Notă a SSI referitoare la reacţia grupărilor politice faţă de hotărârea guvernului de a purta războiul şi împotriva puterilor anglo-saxone.*

71. 1943 aprilie 20. *Notă a SSI în legătură cu atitudinea partidelor politice faţă de politica guvernului.*

72. 1943 aprilie. *Notă primită de SSI cu referire la intenţiile*

fruntailor naţional-ţărănişti şi liberali de a protesta faţă de decizia mareşalului Ion Antonescu ca România să continue războiul.

73. 1943 mai 1. *Scurtă Notă a SSI la care este anexat Memoriul semnat de Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, adresat mareşalului Ion Antonescu, în care se exprimă opinia potrivit căreia decizia ca România să continue războiul alături de Germania până la victoria finală prejudicaiză grav interesele naţionale.*

74. 1943 mai 3. *Notă a SSI despre activitatea grupărilor politice.*

75. 1943 mai 3. *Notă a SSI privind demersurile grupării liberale de sub conducerea lui Gheorghe Tătărescu, pe linia organizării „Uniunii Sacre", şi încercările de coalizare a partidelor politice în vederea ieşirii României din alianţa cu Germania.*

76. 1943 mai 7. *Notă a SSI prin care se semnalează numărul din 20 aprilie 1943 al ziarului „Journal de Genève" care comentează consecinţele politice ale aderării României la Pactul Tripartit.*

77. 1943 mai 22. *Notă a SSI despre chestiunile politice dezbătute de fruntaşii naţional-ţărănişti.*

78. 1943 mai 24. *Notă a SSI solicitată d3e Preşedinţia Consiliului de Miniştri referitoare la comentariile făcute de Iuliu Maniu cu privire la desfiinţarea Internaţionalei a III-a şi repercusiunile asupra situaţiei din România.*

79. 1943 mai 25. *Informaţie a Secţiei II Contrainformaţii privind pe evreul de origine română Smilovici, ziarist la „Financial Times", aflat în legătură cu cercurile politice româneşti din exil.*

80. 1943 mai 26. *Notă a SSI despre comentariile politice şi atitudinile unor fruntaşi naţional-ţărănişti.*

81. 1943 mai 28. *Notă a SSI în care, citându-se ziarul „Curentul" din aceeaşi dată, se semnalează numeroase incidente cauzate de faptul că tineri de naţionalitate germană din România refuză să se înroleze în armata hitleristă.*

82. 1943 mai 28. *Notă a SSI care, citând fragmente din discursul de recepţie rostit de Gheorghe Brătianu la Academia Română, conchide că opiniile acestuia reprezintă rezultatul unităţii de vederi antigermane adoptate de conducerea PNL.*

83. 1943 mai. *Amplu Raport al SSI despre activitatea politică a*

lui Iuliu Maniu şi a grupărilor politice naţional-ţărăniste, începând cu 1 septembrie 1940.

84. 1943 iunie 8. *Extras din Buletinul informativ prezentat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la apropierea dintre Maniu şi Cancicov.*

85. 1943 iunie 10. *Notă a SSI referitoare la poziţia echivocă adoptată de fruntaşii naţional-ţărănişti în probleme ale politicii interne şi externe.*

86. 1943 iunie 10. *Notă a SSI cu privire la opiniile politice ale lui Iuliu Maniu.*

87. 1943 iunie 17. *Notă circulară de instrucţiuni a Secţiei II Contrainformaţii prin care se ordonă supravegherea activităţii tuturor oamenilor politici*.

88. 1943 iunie 18. *Notă a SSI despre zvonurile care circulau în rândurile naţional-ţărăniştilor.*

89. 1943 iunie 18. *Notă a SSI privind hotărârea conducerii Partidului Social - Democrat de a respinge propunerile de colaborare ale Partidului Comunist din România.*

90. 1942 iunie 20. *Notă a SSI despre aprecierule fruntaţilor naţional-ţărănişti faţă de misiunea militară italiană şi ofiţerii italinei aflaţi în Bucureşti.*

91. 1943 iunie 25. *Extras din buletiul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu privire la organizarea grupelor de partizani şi a propagandei comuniste.*

92. 1943 iunie 29. *Notă a SSI referitoare la opoziţia fruntaşilor partidelor democratice faţă de politica guvernului.*

93. 1943 iunie 30. *Notă a SSI despre activtăţile politice ale naţional-ţărăniştilor în luna iunie.*

94. 1943 [iunie 30]. *Sinteză informativă a SSI referitoare la activitatea lui Gheorghe Brătianu în perioada ianuarie 1939 – mai 1943*.

95. 1943 iulie 1. *Extras din buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la atenţia acordată de comunişti întrevederilor dintre liderii PNŢ şi PSD.*

96. 1943 iulie 2. *Extras din buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la declaraţiile doamnei Louise Gunther despre situaţia României.*

97. 1943 iulie 5. *Notă despre înfiinţarea, de către CC al PCR, a asociaţiei politice „Uniunea Patrioţilor”.*

98. 1943 iulie 9. *Extras din buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la preocupările opoziţiei unite.*
99. 1943 iulie 15. *Notă a SSI cu privire la atitudinea opoziţiei democratice faţă de politica guvernului.*
100. 1943 iulie 28. *Notă a SSI despre comentariile politice făcute de Mihai Popovici şi prof. Hudiţă.*
101. 1943 august 2. *Notă a SSI despre activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*
102. 1943 august 3. *Fragment dintr-o notă a SSI în legătură cu ecoul produs în rândurile maniştilor de o cuvântare a mitropolitului Bălan al Ardealului, în care acesta ar fi critiat politica guvernului.*
103. 1944 august 4. *Notă a SSI despre lelaţiile lui Maniu cu omul politic din Cehoslovacia, Eduard Beneş.*
104. 1943 august 19. *Extras din buletinul informative al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri despre acţiunile politice commune ale naţional-ţărăniştilor şi liberaţilor.*
105. 1943 august 21. *Notă a SSI despre intenţia de multiplicare a unui manifest politic.*
106. 1943 august 28. *Notă a SSI despre activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*
107. 1943 septembrie 9. *Notă a SSI despre activitatea politică a comuniştilor.*
108. 1943 septembrie 9. *Notă sinteză a SSI despre impactul politic al evenimentelor din Italia.*
109. 1943 septembrie 13. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*
110. 1943 septembrie 27. *Notă a SSI despre reacţiile politice faţă de un comunicat public al comuniştilor din România.*
111. 1943 octombrie 13. *Diverse informaţii din sursa „Y" provenite de la Legaţiile Germaniei, Suediei, Elveţiei şi Turciei.*

112. 1943 octombrie 18. *Interceptare telefonică realizată de Palatul Telefoanelor, la solicitarea SSI, privind o convorbire a lui Iuliu Maniu.*
113. 1943 octombrie 19. *Notă a SSI privind acţiunile politice ale naţional-ţărăniştilor.*
114. 1943 octombrie 26. *Notă de filaj asupra locuinţei lui Dumitru Gerota solicitată de SSI.*
115. 1943 octombrie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*
116. 1943 noiembrie 7. *Notă rezultată în urma interceptării convorbirii telefonice dintre colonelul Demetrescu şi Ghiţă Popp.*
117. 1943 noiembrie 9. *Notă de interceotare telefonică.*
118. 1943 noiembrie 10. *Notă a SSI despre informaţiile obţinute de conducerea naţional-ţărănistă, de la Legaţia turcă, privind intenţiile sovieticilor de a ajunge la Nistru, cu orice sacrificiu.*
119. 1943 noiembrie 13. *Notă a SSI privind programul politic al naţional-ţărăniştilor, adaptat la noua configuraţie a frontului.*
120. 1943 noiembrie 16. *Notă a SSI despre activităţile organizatorice ale naţional-ţărăniştilor.*
121. 1943 noiembrie 23. *Notă a SSI privind presiunile politice ale elementelor de stânga naţional-ţărăniste pentru a-l determina pe Iuliu Maniu să decidă în privinţa poziţiei partidului faţă de Rusia Sovietivcă.*
122. 1943 noiembrie 23. *Notă a SSI despre reacţia lui Maniu faţă de acţiunile guvernului.*
123. 1943 noiembrie 23. *Informaţii din surse diverse („P”, „Rudi”, „Spiridon” ş.a.) privind rezultatul unor verificări şi semnalarea unor fapte care prezentau interes pentru SSI.*
124. **1943 noiembrie 30.** *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti.*
125. 1943 decembrie 4. *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor liberali.*
126. 1943 decembrie 6. *Notă a SSI despre informaţiile deţinute de Mircea Cancicov, „din sursă sigură”, privind intenţiile legionarilor de a crea o criză a guvernului în relaţiile cu germanii.*
127. 1943 decembrie 10. *Notă primită de SSI referitoare la*

disputele dintre grupurile naţional-ţărăniste.

128. 1943 decembrie 13. *Informaţii din surse diverse („P”, „Rudi”, „Spiridon” ş.a.) privind rezultatul unor verificări şi semnalarea unor fapte care prezentau interes pentru SSI.*

129. 1943 decembrie 16. *Notă a SSI despre reacţia fruntaşilor naţional-ţărănişti faţă de avertismentul dat României de Cordell Hull, ministrul de externe al SUA, potrivit căruia „România va împărţi răspunderile cu Germania”.*

130. 1943 decembrie 17. *Notă a SSI despre opiniile politice ale naţional-ţărăniştilor faţă de situaţia României.*

131. 1943 decembrie 21. *Notă a SSI despre reacţia cercurilor politice naţional-ţărăniste, liberale şi comuniste faţă de arestările operate de Poliţie printre membrii „Acţiunii patriotice”.*

132. 1943 decembrie 22. *Notă explicativă, scrisă de mână, a prof. Mihai Antonescu, despre intenţiile exprimate de Barbu Ştirbey în numele opoziţiei de a se întâlni cu mareşalul Ion Antonescu, după care a aşteptat să fie invitat la discuţii de către Conducătorul Statului.*

133. 1943 decembrie 24. *Notă a SSI privind comunicările făcte de Iuliu Maniu mareşalului Ion Antonescu.*

134. 1943 decembrie 27. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor şi liberalilor.*

135. 1943 decembrie 28. *Notă SSI despre părerile exprimate de Gheorghe Brătianu în urma unui articol critic la adresa sa apărut în „Bukarester Tageblatt”.*

136. 1943 decembrie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

137. 1943 decembrie 30. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

138. 1943 decembrie 30. *Notă a SSI despre activităţile politice ale liberalilor şi naţional-ţărăniştilor.*

139. 1943 decembrie 31. *Notă a SSI cu referire la discuţiile dintre fruntaşii naţional-ţărănişti privind posibilităţile ieşirii României din război.*

140. 1944 ianuarie 3. *Notă primită de SSI despre opiniile poltice ale lui Iuliu Maniu.*

141. 1944 ianuarie 3. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la noile*

instrucţiuni ale Comitetului Central al Partidului Comunist.
142. 1944 ianuarie 5. *Notă a SSI despre comentariile fruntaşilor naţional-ţărănişti în legătură cu înaintarea trupelor sovietice şi situaţia politică şi militară a României.*
143. 1944 ianuarie 5. *Notă SSI despre declaraţiile lui Atta Constantinescu, ministrul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor, în legătură cu unele atitudini politice ale lui Gheorghe Brătianu*.
144. 1944 ianuarie 6. *Notă a SSI despre acţiunile principalilor lideri politici.*
145. 1944 ianuarie 8. *Informaţii din diverse surse în care sunt semnalate atitudini, afirmaţii şi aprecieri asupra situaţiei politico-militare din România.*
146. 1944 ianuarie 14. *Notă primită de SSI în legătură cu opiniile politice ale lui Iuliu Maniu.*
147. 1944 ianuarie 14. Notă a SSI despre activitatea politică a grupării naţional-ţărăniste.
148. 1944 ianuarie 14. *Notă a SSI privind activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*
149. 1994 ianuarie 15. *Notă a SSI privind activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*
150. 1944 ianuarie 15. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei operaţiunilor militare.*
151. 1944 ianuarie 15. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei ostilităţilor, ecoul unor mesaje ale mareşalului Ion Antonescu.*
152. 1944 ianuarie 18. *Notă a SSI despre activităţile politice ale lui Iuliu Maniu şi Gheorghe Tătărescu.*

153. 1944 ianuarie 21. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei operaţiilor militare pe Frontul de Est.*
154. 1944 ianuarie 22. *Adresă a SSI către Prefectura Poliţiei Capitalei prin care se face referiri la acţiunile politice ale grupărilor liberale şi naţional-ţărăniste.***155. 1944 ianuarie 27**. *Notă primită de Grupa politică a SSI în legătură cu opiniile fruntaşilor naţional-ţărănişti.*
156. 1944 ianuarie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti şiliberali.*

157. 1944 ianuarie 30. *Notă a SSI despre discuţiile politice dintre fruntaşii naţional-ţărănişti şi liberali, privind situaţia ţării.*
158. 1944 ianuarie. *Notă a SSI privind viaţa politică internă, relaţiile dintre conducătorul statului, mareşalul Ion Antonescu şi Iuliu Maniu.*
159. 1944 ianuarie. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei ostilităţilor.*
160. 1944 februarie 5. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la circulaţia şi conţinutul ziarului comunist „România liberă”.*
161. 1944 februarie 9. *Notă primită de SSI despre comunicarea primită de Iuliu Maniu din partea guvernelor ţărilor aliate, care luptau contra Germaniei, în legătură cu situaţia României în ultima fază a războiului.*
162. 1944 februarie 10. *Notă privind îngrijorarea lui Iuliu Maniu faţă de posibilele intenţii germane în România*.
163. 1944 februarie 14. *Notă a SSI privind demersurile întreprinse de principalii lideri politici în vederea scoaterii ţării din război.*
164. 1944 februarie 14. *Notă a Cabinetului Militar al Conducătorului Statului către SSI prin care se cer date despre serviciile de informaţii germane din România şi activitatea Grupului Etnic German*.
165. 1944 februarie 16. *Notă primită de Grupa politică a SSI despre schimbul de scrisori între Iuliu Maniu şi mareşalul Ion Antonescu.*
166. 1944 februarie 17. *Notă de răspuns a SSI, însoţită de două anexe, la solicitările mareşalului Ion Antonescu din 14 februarie 1944*.
167. 1944 februarie 26. *Informaţii privind rezultatul unor verificări şi semnalarea, din surse diverse, a unor fapte care prezentau interes pentru siguranţa statului.*
168. 1944 februarie 28. *Buletin informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri refritor la etichetele antigermane răpândite în Capitală.*
169. 1944 martie 1. *Fragment din Buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la răspândirea unor manifeste comuniste în Capitală şi instrucţiunile conducerii comuniste în vederea formării Frontului Patriotic*

Antihitlerist.

170. 1944 martie 1. *Notă a SSI privind comentariile cercurilor politice interne pe marginea raporturilor Hitler-Antonescu.*

171. 1944 martie 2. *Notă a SSI despre activitatea politică a „opoziţiei unite”.*

172. 1944 martie 3. *Extras din Buletinul politic întocmit de Secţia a II-a contrainformaţii din SSI despre activităţile politice ale unor fruntaşi liberali şi naţional-ţărănişti.*

173. 1944 martie 3. *Notă a SSI referitoare la evoluţiile politice interne.*

174. 1944 martie 11. *Notă a SSI despre scindarea Mişcării legionare.*

175. 1944 martie 16. *Notă primită de Grupa Politică a SSI despre demersurile politice ale grupărilor de opoziţie.*

176. 1944 martie 18. *Adresă semnată de directorul SSI, Eugen Cristescu, prin care face propunerea ca organele Jandarmeriei, Siguranţei, Poliţiei şi SSI să coopereze strâns în urmărirea problemei comuniste.*

177. 1944 martie 20. *Notă a SSI referitoare la ultimele evoluţii politice interne.*

178. 1944 martie 21. *Notă SSI despre activitatea şi obiectivele opoziţiei democratice*.

179. 1994 martie 22. *Notă a SSI referitoare la evoluţii politice interne.*

180. 1944 martie 25. *Notă a SSI despre comentariile cercurilor politice din România faţă de atitudinea postului de radio Londra care, la emisiunea în limbă romană din noaptea de 21/22 martie, a acordat o atenţie specială „Frontului Patriotic”, organizaţie de orientare comunistă.*

181. 1944 martie 27. *Notă a SSI referitoare la ultimele evoluţii politice interne.*

182. 1944 martie 29. *Zvon privind atitudinea antigermană a lui Mihai Antonescu*.

183. 1944 martie 30. *Notă privind o comunicare a lui Iuliu Maniu făcută maiorului Tulius Goruneanu şi destinată mareşalului Ion Antonescu, despre încheierea unui armistiţiu militar*.

184. 1944 martie 30. *Extras din Buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la instrucţiunile conducerii comuniste privind organizarea actelor de sabotaj*.

185. 1944 aprilie 4. *Notă SSI cuprinzând atitudinea partidelor politice în legătură cu declaraţia guvernului sovietic faţă de România*.
186. 1944 aprilie 5. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la intensificarea acţiunilor pentru ieşirea României din războiul contra Naţiunilor Unite.*

187. 1944 aprilie 6. *Notă a SSI despre activităţile politice ale grupărilor politice democratice.*
188. 1944 aprilie 6. *Notă SSI cuprinzând atitudinea partidelor politice faţă de proclamaţia mareşalului Ion Antonescu către ţară*.
189. 1944 aprilie 6. *Extras din Buletinil informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la conţinutul ziarului comunist „România liberă", din 22 martie 1944.*
190. 1944 aprilie 13. *Notă a SSI despre activităţile politice ale grupărilor democratice.*
191. 1944 aprilie 20. *Zvon privind achiziţionarea de aur de către Mihai Antonescu*.
192. 1944 mai 4. *Notă a SSI despre activitatea grupurilor politice din opoziţie.*
193. 1944 iunie 1. *Notă primită de SSI privind discuţiile create în cercurile oamenilor politici şi a diplomaţilor străini acreditaţi în România, faţă de ideile discursului premierului britanic, Winston Churchill.*
194. 1944 iunie 2. *Notă a SSI despre ecoul stârnit de înţelegerile dintre naţional-ţărănişti şi liberali cu reprezntanţii stângii.*
195. 1944 iunie 7. *Notă SSI despre discuţiile şi proiectele din tabăra opoziţiei democratice după debarcarea din Normandia*.
196. 1944 iunie 8. *Notă a SSI privind reacţia cercurilor politice de opoziţie la aflarea ştirii despre debarcarea Aliaţilor în Normandia şi noua configuraţie a frontului.*
197. 1944 iunie 9. *Notă a SSI în legătură cu atitudinea liderilor naţional-ţărănişti şi liberali în cadrul acţiunii de constituire a Blocului Naţional Democrat.*
198. 1944 iunie 9. *Notă a SSI cu prinire la discuţiile purtate în vederea creării Blocului Naţional Democrat.*

199. 1944 iunie 13. *Notă a SSI referitoare la opiniile lui Gheorghe Brătianu.*
200. 1944 iunie 16. *Notă a SSI, Centrul „P”, privind revenirea în ţară a lui Constantin Vişoianu cu propunerile de pace dintre România şi puterile aliate*.
201. 1944 iunie 20. *Notă cu privire la activitatea opoziţiei democratice*.
202. 1944 iunie 21. *Notă primită de Grupa Politică a SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei despre deplasările şi întâlnirile principalilor lideri politici.*
203. 1944 iunie 21. *Notă privind zvonurile existente pe raza Agenturii Frontului de Vest.*

204. 1944 iunie 21. *Notă cu privire la o comunicare a lui Barbu Ştirbey despre condiţiile ieşirii României din război*.
205. 1944 iunie 22. *Notă a SSI în legătură cu demersurile reprezentanţilor Partidului Comunist de a consolida şi lărgi blocului opoziţiei democratice.*
206. 1944 iunie 23. *Notă SSI despre discuţiile din tabăra opoziţiei democratice despre posibilitatea unui armistiţiu şi afirmaţia lui Iuliu Maniu că până la 15 august România va ieşi din război*.
207. 1944 iunie 26. *Notă cu privire la un zvon lansat de naţional-ţărănişti, privind ieşirea României din Axă*.
208. 1944 iunie 26. *Notă obţinută din cercuri liberale cu privire la plecarea lui Constantin Argetoianu în Elveţia şi misiunea primită de acesta de la Regina-Mamă*.
209. 1944 iunie 26. *Notă specială primită de Grupa Politică a SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei despre activitatea politică a grupărilor naţional-ţărăniste şi liberale.*
210. 1944 iunie 27. *Notă cu privire la formarea şi activitatea Blocului Naţional Democrat*.
211. 1944 iunie 28. *Notă-sinteză asupra legăturilor dintre opoziţia democrată şi Palatul Regal reprezentat de generalul Constantin Sănătescu*.
212. 1944 iunie 30. *Notă a Agenturii Oltenia despre un zvon privind înlocuirea mareşalului Antonescu cu un guvern condus de Ion Mihalache şi dr. Nicolae Lupu.*
213. 1944 iulie 1. *Notă a SSI referitoare la realizarea unităţii de*

vederi în frontul opoziţiei democratice.
214. 1944 iulie 3. *Notă privind estimarea opoziţiei democratice asupra liniei de apărare româno-germane şi propuneri de acţiune în cazul unei reacţii germane*.
215. 1944 iulie 4. *Notă a SSI în legătură cu poziţia adoptată de Iuliu Maniu în cadrul frontului opoziţiei democratice*.
216. 1944 iulie 4. *Notă a SSI referitoare la opiniile fruntaşilor naţional-ţărănişti în legătură cu perspectiva schimbării regimului politic în România*.
217. 1944 iulie 4. *Notă a SSI în care se redă opinia lui Iuliu Maniu asupra evoluţiei evenimentelor politice din România.*
218. 1944 iulie 5. *Notă privind stabilirea, de către opoziţia democrată, a necesităţii instaurării unui guvern provizoriu prezidat de generalul Constantin Sănătescu şi a implicării regelui în viaţa publică*.
219. 1944 iulie 6. *Notă privind acceptarea generalului Sănătescu de a prezida un viitor guvern şi propunerile făcute în acest sens*.
220. 1944 iulie 7. *Notă a Centrului Brăila privind zvonurile care au circulat în ultimul timp în zonă*.

221. 1944 iulie 11. *Notă a SSI în legătură cu evoluţia opţiunii politice a lui Iuliu Maniu.*
222. 1944 iulie 14. *Notă a SSI referitoare la discuţiile de fuzionarea grupării din jurul lui Mihail Ralea cu P.S.D.*
223. 1944 iulie 17. *Notă privind hotărârea opoziţiei democrate de a accepta un guvern militar*.
224. 1944 iulie 18. *Notă privind răspunsul primit de Gh. Tătărescu de la generalul Sănătescu, în care precizează condiţiile în care acceptă să conducă un nou guvern*.
225. 1944 iulie 19. *Notă a SSI referitoare la punctele de vedere adoptate faţă de părerea susţinută de comunişti de a se organiza gărzi civice ca nucleu al acţiunilor de rezistenţă*.
226. 1944 iulie 21. *Notă destinată lui Eugen Cristescu, directorul general al SSI, privind zvonurile lansate de simpatizanţii PNŢ din Ardeal despre organizarea viitorului guvern.*
227. 1944 iulie 21. *Notă privind afirmaţiile generalului Sănătescu făcute lui George Brătianu, în scopul atragerii acestuia în viitorul guvern*.

228. 1944 iulie 21. *Notă privind comentarii din cercuri liberale, social-democrate, comuniste şi germane referitoare la atentatul împotriva lui Hitler*.
229. 1944 iulie 22. *Notă primită de SSI despre comentariile produse în rândurile cercurilor politice din România faţă de atentatul produs supra cancelarului Germaniei Adolf Hitler.*
230. 1944 iulie 24. *Notă privind comentariile ziariştilor acreditaţi la guvern, referitoare la cererea mareşalului Ion Antonescu de a se mobiliza noi divizii şi reacţia negativă a membrilor cabinetului*.
231. 1944 iulie 25. *Notă a SSI despre comentariile politice faţă de atentatul nereuşit asupra cancelarului Germaniei.*
232. 1944 iulie 25. *Notă a Centrului nr. 3 Est, Biroul C.I., Galaţi privind identificarea unor colportori de ştiri false*.
233. 1944 iulie 25. *Notă a SSI despre opiniile politice exprimate de Iulu Maniu în legătură cu eventuala reacţie a mareşalului Ion Antonescu faţă de cererile germane.*
234. 1944 iulie 29. *Notă privind schimbarea de atitudine a lui Iuliu Maniu, care şi-a propus să conducă noul guvern*.
235. 1944 iulie 29. *Notă a SSI despre activitatea politică desfăşurată de Petre Constantinescu-Iaşi în legătură cu constituirea Frontului Unic Unic Muncitoresc.*

236. 1944 august 1. *Notă cu informaţii culese din mediile unor oficii diplomatice aflate în Bucureşti despre desfăşurarea unor negocieri între Germania şi Naţiunile Unite pentru încheierea păcii.*
237. 1944 august 2. *Notă primită de SSI referitoare la cele discutate de Iuliu Maniu cu principele de Rohan.*
238. 1944 august 2. *Notă de la sursa „Zizi" privind zvonul care circula în redacţia ziarului „Curentul" despre o schimbare de guvern.*
239. 1944 august 3. *Notă privind zvonurile culese de pe raza Centrului nr. 3 Est din Galaţi.*
240. 1944 august 4. *Notă privind atitudinea PNŢ faţă de un cabinet condus de generalul Constantin Sănătescu.*
241. 1944 august 4. *Notă a SSI despre legătura lui Iuliu Maniu cu fostul şef de stat al Cehoslovaciei, Edvard Beneš.*
242. 1944, august [7]. *Notă a SSI despre ecourile vizitei*

mareşalului Ion Antonescu la Cartierul General al lui Aadolf Hitler, la 5 august 1944.

243. 1944 august 7. *Notă de la sursa „Zizi” privind diverse comentarii din cercurile democrate după întrevederea mareşalului Ion Antonescu cu Adolf Hitler.*

244. 1944 august 8. *Notă din sursa „N. I.” privind evoluţia constituirii guvernului Sănătescu.*

245. 1944 august 8. *Notă din sursă PNŢ privind o eventuală acceptare a guvernului Sănătescu de către mareşalul Antonescu.*

246. 1944 august 8. *Notă a SSI despre comentariile politice faţă de hotărârea guvernului de a pune în libertate 350 de deţinuţi comunişti.*

247. 1944 august 9. *Raport al SSI despre comentariile din cercurile politice interne în urma întrevederii de la Rastemburg, dintre Hitler şi Ion Antonescu, din 5 august 1944*.

248. 1944 august 9. *Raport al SSI privind comentariile în cercurile politice naţional-ţărăniste în legătură cu vizita mareşalului Ion Antonescu la Cartierul General al cancelarului Adolf Hitler.*

249. 1944 august 9. *Un agent al SSI, „sursa Focşăneanu”, raportează despre ecourile ultimei întrevederi dintre Ion Antonescu şi Adolf Hitler.*

250. 1944 august 10. *Raport primit de Centrala SSI de la Secţia a II-a Contrainformaţii (întocmit pe baza datelor furnizate de agenţii „Y” şi „Sfinx”) despre evoluţiile politice interne în urma ultimei întrevederi dintre Ion Antonescu şi A. Hitler.*

251. 1944 august 11. *Note din sursele „Sfinx” şi „Y” privind comentariile care circulau în mediile partidelor politice de opoziţie.*

252. 1944 august 12. *Note din sursele „Sfinx” şi „Y”, obţinute din mediile partidelor democrate, despre vizita mareşalului Antonescu în Germania, evoluţia guvernului Sănătescu şi planuri de ieşire din război.*

253. 1944 august 12. *Notă din sursa „Zizi” despre descoperirea unui atentat legionar contra mareşalului Ion Antonescu.*

254. 1944 august 12. *Notă a SSI pe marginea ultimelor evoluţii*

politice interne.

255. 1944 august 13. *Zvonuri culese de Secţia Contrainformaţii-Agentura I-a din Bucureşti despre demisia mareşalului Ion Antonescu, plecarea sa din ţară şi formarea unui guvern prezidat de Iuliu Maniu.*

256. 1944 august 16. *Notă a SSI despre deplasările lui Iuliu Maniu în Capitală.*

257. 1944 august 17. *Zvon cules în Piteşti, privind o scrisoare a lui Edvard Beneš către Iuliu Maniu prin care îi transmitea propunerile URSS pentru a ieşi din război înaintea Ungariei.*

258. 1944 august 17. *Analiză a Secţiei Contrainformaţii privind starea de spirit a populaţiei în perioada 10-17 august 1944.*

259. 1944 august 17. *Notă primită de SSI în legătură cu activităţile politice ale grupurilor democratice faţă de posibilităţile ieşirii României din război.*

260. 1944 august 17. *Notă primită de Centrala SSI în legătură cu apariţia în Capitală a lui Lucreţiu Pătrăşcanu.*

261. 1944 august 17. *Notă primită de SSI despre pregătirile Casei Regale de a părăsi Capitala.*

262. 1944 august 17. *Notă primită de SSI despre poziţia generalilor din conducerea armatei faţă de ieşirea ţării din război şi formarea unui nou guvern.*

263. 1944 august 17. *Sinteză săptămânală a Secţiei Contrainformaţii privind activitatea grupărilor politice.*

264. 1944 august 19. *Raport primit de SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei privind deplasările făcute în Capitală de către principalii lideri politici.*

265. 1944 august 20. *Zvon din m*ediile PNŢ, *cules de sursa „K-5”, privind o formulă guvernamentală cu Iuliu Maniu premier şi mareşalul Ion Antonescu comandant al armatei.*

266. 1944 august 21. *Notă a SSI despre întâlnire lui Iuliu Maniu cu Mihail Ghelmegheanu şi Titel Petrescu.*

267. 1944 august 22. *Notă primită de Grupa politică a SSI despre dorinţa lui Iuliu Maniu de a-l vedea pe Rege.*

268. 1944 august 22. *Notă primită de SSI privind opiniile lui Constantinescu-Iaşi despre situaţia politică din România şi intenţiile comuniştilor.*

269. 1944 august 22. *Notă primită de SSI despre opiniile fruntaşului comunist Lucreţiu Pătrăşcanu privind evoluţia*

frontului.

270. 1944 august 22. *Raport al Prefecturii Poliţiei Capitalei, primit de SSI, în legătură cu supravegherea principalilor lideri politici.*

271. 1944 august 22. *Notă a SSI despre momentul stabilit de grupurile politice de a trece la acţiune pentru salvarea ţării.*

272. 1944 august [22]. *Notă a SSI pe marginea unui zvon despre un pretins apel al liderilor opoziţiei democratice, Iuliu Maniu şi C.I.C. [Dinu] Brătianu, către mareşalul Ion Antonescu.*

273. 1944 august 22. *Notă a SSI despre demersurile iniţiate de liderii grupărilor politice pentru salvarea ţării.*

274. 1944 august 23. *Notă a SSI privind activitatea politică a lui Iuliu Maniu.*

275. 1944 august 23. *Notă primită de Grupa Politică a SSI, de la Prefectura Poliţiei Capitalei, despre activitatea oamenilor politici din ziua precedentă.*

276. 1944 august 26. *Notă a SSI difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi Ministerului de Interne despre: întâlnirea dintre Gheorghe Tătărescu şi Mihail Ralea; încercarea de coagulare a unui bloc unitar al dreptei; misiunea primită de Istrate Micescu de a elabora o nouă Constituţie.*

277. 1944 august 28. *Notă a SSI, difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Ministerului de Interne şi Marelui Stat Major, despre activităţile politice desfăşurate de Gheorghe Tătărescu, Mihail Ralea şi Micaela Catargi.*

278. 1944 august 30. *Notă a SSI difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Ministerului de Interne şi Marelui Stat Major, privind autodizolvarea Mişcării legionare şi acţiunile politice ale grupării liberale conduse de Gheorghe Tătărescu.*

Cronologie

1943

10 ianuarie. Întrevedere Hitler-Antonescu la Rastenburg. În cursul convorbirilor sunt aplanate diferendele generate de bătălia de la Stalingrad. Germania se obligă să furnizeze armament pentru refacerea armatei române, care suferise mari pierderi.

11 inuarie. Între guvernele român şi german se încheie un Protocol prin care Reichul deschide un nou credit României pentru procurarea de armament; pentru produsele româneşti cumpărate de Germania aceasta se obligă să vândă Băncii Naţionale a României 30 tone aur şi 45 milioane franci elveţieni; România se obligă să vândă Germaniei şi Italiei în 1943, 4 milioane tone de petrol, rezultate „prin restrângerea consumului intern românesc şi prin sporirea producţiei”.

14-24 ianuarie. Are loc Conferinţa de la Casablanca, la care participă preşedintele SUA, F.D. Roosevelt, şi premierul Marii Britanii, W. Churchill; se hotărăşte să nu se angajeze negocieri cu statele Axei şi sateliţii ei, ci să le impună formula „capitulării necondiţionate”.

28 ianuarie. Apare primul număr ilegal *România liberă*, editat de Uniunea Patrioţilor, organizaţie controlată de PCR.,

2 februarie. la sfârşit bătălia Stalingradului. În luptele din Cotul Donului Stepa Calmucă şi Stalingrad, armata română a avut pierderi de 155 010 morţi şi dispăruţi.

12-13 aprilie. Convorbiri Hitler-Antonescu, la castelul Klessheim (Salsburg). Führerul reproşează lui I. Antonescu sondajele de pace ale diplomaţiei româneşti şi cere înlocuirea lui Mihai Antonescu de la conducerea Ministerului Afacerilor Străine. Şeful statului român respinge acuzaţiile lui Hitler şi îl menţine în continuare pe Mihai Antonescu în funcţia de ministru de Externe. De asemenea, mareşalul Antonescu se angajează

să facă „absolut tot posibilul” pentru îndeplinirea obligaţiilor economice rezultate din Protocolul romano-german din 11 ianuarie 1943.

30 septembrie. Din dispoziţia mareşalului Ion Antonescu, ataşatul român la Ankara, col. Traian Teodorescu ia contact cu omologul său britanic, generalul A.C. Arnold, căruia îi transmite că, dacă forţele anglo-americane sosesc în România, el le pune la dispoziţie 42 de vagoane de aur, 2 vagoane valută, 400 vagoane de grâu, 300 vagoane de porumb.

27-29 octombrie. Schimb de mesaje între I. Antonescu şi Hitler. Mareşalul cere retragerea trupelor române din Crimeea, dar Führerul consideră păstrarea peninsulei ca indispensabilă.

15 noiembrie. Se constituie pe teritoriul URSS, din iniţiativa guvernului sovietic, Divizia „Tudor Vladimirescu”, alcătuită din prizonieri români, cu scopul luptei împotriva Germaniei. Îndoctrinaţi de emigranţi comunişti din România şi de propagandişti sovietici, ei trebuiau să activeze în procesul de comunizare a României.

23 noiembrie. Se elaborează, de către Centrala SSI, Instrucţiunile privind necesitatea formării agenturii „Echipa Specială”, denumită codificat „C”, care să între în funcţiune în Transnistria, Basarabia şi Bucovina în eventualitatea evacuării acestor teritorii de către autorităţile militare române.

6 decembrie. La propunerea SSI, un grup de intelectuali tătari (medici, profesori, artişti şi comercianţi) este autorizat să se stabilească în Constanţa. Ei reprezintă membri ai familiilor informatorilor care au rămas în Crimeea şi sunt folosiţi de organele SSI.

21/22 decembrie. O echipă de trei agenţi britanici **(**„Grupul Autonomous”**)** este paraşutat în România. Pentru a-l contacta pe Iuliu Maniu şi a-i dovedi „necesitatea de necontestat ca această ţară (România) să accepte capitularea necondiţionată în faţa ruşilor”. Din cauza unei erori de paraşutare, grupul este arestat şi dus la Bucureşti, unde va servi drept canal de comunicare între regimul Antonescu şi Aliaţi. Cominicarea s-a făcut sub controlul SSI.

1944

26 ianuarie. Înaltul Comandament german începe elaborarea planului „Margarethe II”, de ocupare a României, pentru a împiedica orice încercare de desprindere de Reich.

26-27 februarie. Întrevedere Hitler- Antonescu, la castelul Klessheim, în urma căreia, convins de fidelitatea mareşalului, Führerul ordonă suspendarea planului „Margarethe II”.

17 martie. Încep la Cairo, convorbiri între emisarul opoziţiei democratice din România, Barbu Ştirbey – plecat cu consimţământul lui I. Antonescu – şi reprezentanţii Marii Britanii, SUA şi URSS, privind desprinderea României de Reich. Tratativele urmăreau – în concepţia Aliaţilor – să alarmeze Germania, determinând astfel aducerea de noi trupe în România, care – în condiţiile strategice de atunci – nu puteau fi luate decât din Franţa, ceea ce avea să slăbească dispozitivul german, în momentul debarcării aliate. În acest scop, deşi în principiu secret, negocierile au fost făcute publice prin scurgeri deliberate în presă şi la radio.

23-24 martie. Întrevedere Hitler-Antonescu, la castelul Klessheim. Îngrijorat de o posibilă schimbare de atitudine a mareşalului, Führerul, pentru a-l menţine alături de el, îl informează că Germania nu se mai consideră semnatară a arbitrajului de la Viena, dar îi cere să nu facă publică această declaraţie.

30 martie. SSI informează Preşedinţia Consiliului de Miniştri

despre Instrucţiunile partidului comunist privind organizarea actelor de sabotaj.

4 aprilie. Bombardament masiv al aviaţiei americane asupra Bucureştilor, soldat cu 2942 de morţi şi 2 126 răniţi.

5 aprilie. Bombardament masiv al aviaţiei americane asupra Ploieştilor, având ca obiectiv principal triajul, soldat cu 262 morţi şi 361 răniţi.

5 aprilie. SSI informează Preşedinţia Consiliului de Miniştri despre propaganda comunistă care vizează : „Ieşirea României din război, încheierea unei păci separate cu URSS şi întoarcerea armelor contra Germaniei".

1 mai. Un manifest clandestin anunţă acordul PSD şi PCR privind crearea Frontului Unic Muncitoresc.

17 mai. SSI solicită MStM sprijin pentru ca familiile informatorilor rămaşi în teritoriul ocupat de sovietici să primească locuri de muncă în Banat.

22 mai. Amplă informare a SSI despre comportamentul trupelor sovietice în teritoriile românesşti deja ocupate. În Basarabia şi Bucovina de Nord sunt considerate ca parte integrantă a URSS şi se introduce administraţia sovietică. În Moldova şi Bucovina de Sud se fac rechiziţii de alimente şi bunuri fără forme legale, se aplică munca forţată pentru transporturile militare. În satele din apropierea frontului, sovieticii incendiază casele sătenilor pentru a vedea liniile Armatei Române sau pentru a provoca Armata Română. Propaganda sovietică acreditează următoarele idei : „Armata Roşie a intrat în România ca armată eliberatoare şi nu în scop de cotropire" ; „Întoarceţi armele împotriva cotropitorilor germani că vom face ţara în scrum".

7 iunie. SSI informează pe mareşalul Ion Antonescu despre poziţia liderilor PNŢ şi PNL ca urmare a impactului produs de debarcarea trupelor anglo-americane în Normandia. În

esenţă se apreciază că : „Invazia reprezintă faza finală a războiului în Europa” ; „Dacă nu se întreprinde o acţiune în cel mai scurt timp, atunci soarta României este pecetluită”. Se prevede încheierea unui cartel numit Comitetul Naţional. Delegaţii comunişti desemnaţi sunt : Lucreţiu Pătrăşcanu şi P. Constantinescu-Iaşi. PNŢ şi PNL urmează să-şi desemneze căte doi candidaţi. Ion Antonescu notează ope marginea documentului : „Se face dovada încă o dată a uşurinţei foştilor oameni politici... Ţara, în aceste momente are nevoie de unire, ordine, muncă, acţiune coordonată. Orice altă atitudine poate transforma un dezastru presupus într-unul real, sau şi acesta poate fi cazul, va putea transforma – prin acţiunea necugetată a câtorva – într-o catastrofă, o situaţie foarte grea şi periculoasă”.

9 iunie. SSI informează Preşedinţia Consiliului de Miniştri despre discuţiile purtate de liderii partidelor politice în vederea creării blocului opoziţiei.

11 iunie. Mesaj al lui Iuliu Maniu, trimis la Cairo, prin care anunţă constituirea Blocului Naţional-Democratic (BND), compus din PNŢ, PNL, PSD şi PCR. În ţară, crearea BND este anunţată clandestin, la 20 iunie, când este prezentată şi Platforma coaliţiei, care prevedea desprinderea de Reich, alăturarea la Naţiunile Unite şi restabilirea democraţiei.

Abrevieri

a.c. – anul curent
A.C.A. – Apăare Contra Aviaţiei
Adj. Av. – adjutant avocat
ag. – agent
Ag. Muntenia – Agentura muntenia
Arh. CNSAS – Arhivele Consiliului Naţional pentru studierea Arhivei
Securităţii
Arh. Militare – Arhivele Militare
Arh. M.A.E. – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
Arh. NIC – Arhiva Naţională Istorică Centrală
Arh. SRI – Arhiva serviciului Român de Informaţii
aug. – august
BCD – Bucureşti Corpul Diplomatic
B-dul – bulevardul
C.I. – contrainformaţii
C.L. – care de luptă
cm – centimetru
C.M.O. – Comandamentul Militar al Odessei
Col. – colonel
cpt. – căpitan
cpt. As. – căpitan aspirant
crt – curent
ctg. – contingent
DGP – Direcţia Generală a Poliţiei
dl – domnul
dlui – domnului

dna – doamna
dnii – domnii
d.p.d.v. – din punct de vedere
dr. – doctor
d-sa – domnia sa
dvs – domnia voastră (dumneavoastră)
F.R.N – Frontul Renaşterii Naţionale
IGJ – Inspectoratul General al Jandarmeriei
IPS – Înalt Preasfinţia Sa
Jud. – judeţ
K.R.O. (Kontr Razvedocinyi Otel) secţia de contrainformaţii a NKVD-ului
Lt. – locotenent
Lt.maj. – locotenent
Mag. – magistrat
mm – milimetru
M.R. Ministerul de Război
M.S. – Majestatea Sa
M.St.M. – Marele Stat Major
M.U. – Mari Unităţi
NKVD – Organul de securitate al URSS
Nr. – numărul
N.S.D.A.P. – Partidul Naţional Socialist al Muncitorilor din Germania
O.U.N. – Organizaţia Ucrainienilor Naţionalişti
prof. – profesor
Reg. – Regimentul
rez. – rezervă
R.O.A. – Armata tătarilor din Crimeea condusă de Vlasov
S.I.A.G. – Serviciul de Informaţii al Armatei Germane (Abwher)
slt. – sublocotenent
s.n. – serie nouă
S.S. – Serviciul secret
SSI – Serviciul Special de Informaţii
ss. indesc. – semnătură indescifrabilă
t.f.f. – telefonie fără fir
(Val.) – informaţie valoroasă

1943

1.

1943 ianuarie 4. *Notă din sursa „Politician” despre intenţia conducerii PNL de a înfiinţa un serviciu de informaţii*.

N O T Ă

Cercurile liberale conducătoare au primit dispoziţii de a fi circumspecte în declaraţiile lor faţă de ziaristul Soreanu, cunoscut pentru relaţiile sale ample în partid şi în lumea

politică. Această atitudine a fost provocată de unele informaţii cu privire la relaţiile pe care le-ar avea Soreanu cu autorităţile româneşti[1].

În altă ordine de idei, Birou Partidului Liberal pregăteşte un serviciu de informaţii interne şi diplomatice pentru uzul conducerii partidului.

Serviciul de informaţii externe ar fi atribuit doctorului Berkovitz, fostul director al oficiosului liberal „Independence Roumaine", considerat ca omul cel mai de încredere al partidului, dintre toţi gazetarii. Pentru informaţii interne, serviciul nu va mai fi încredinţat dlui Soreanu, cum s-a plănuit. Fostul gazetar Gruia este susţinut de doctorul Anghelescu pentru acest post.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 142.

2.

1943 ianuarie 5. *Notă din sursa „Politician", obţinută din cercuri liberale, privind apariţia unui curent de opinie în PNŢ, despre o eventuală colaborare la guvernare.*

N O T Ă

În cercurile liberale se priveşte cu neîncredere un curent care şi-ar fi făcut loc printre naţional-ţărănişti şi care ventilează ideea unei eventuale colaborări cu guvernul. Cercurile liberale, care au luat contact cu sus-zisele cercuri ţărăniste, susţin că acestea din urmă cred ferm în posibilitatea unei eventuale colaborări. Aceasta ar fi dictată, pe de o parte, din dorinţa partidului de a ieşi de pe actuala linie de opoziţie, întrucât colaborarea ar fi singura

1 Despre ziaristul Soreanu, Traian Borcescu, şeful Secţiei a II-a Contrainformaţii din SSI, spunea următoarele: „Cu ajutoeul evreului Soreanu (Haim Schar), care era în foarte bună legătură cu anturajul lui Iuliu Maniu, Eugen Cristescu era informat în cele mai bune condiţii de tot ce se pune la cale acolo. Informatorul era plătit pentru aceste servicii cu circa 350 000 lei lunar, afară de premii date pentru «lucrări speciale», iar în ultimile şase luni a avut la dispoziţie şi un automobil al Serviciului, cu şofer (Ilie Tota) şi întreţinere"; vezi Cristian Troncotă, *Omul de taină al Mareşalului*, Editura Elion, Bucureşti 2005, p. 85.

posibilitate de a „îndrepta” actuala politică a ţării şi, pe de altă parte, de o dorinţă a guvernului de a asocia toate grupările politice la conducerea ţării.

Neîncrederea din cercurile liberale urmează a fi confirmată sau nu de rezultatele întrevederii aşteptate dintre domnii Maniu şi Dinu Brătianu, întrevedere care ar urma să aibă loc mâine.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 145.

3.

1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Politician”, obţinută din cercuri liberale, privind unificarea celor două tabere ungare din SUA şi propunerea ca guvernul să iniţieze pe continentul american o campanie de promovare a drepturilor româneşti în Transilvania*.

N O T Ă

Paralel cu ideile care sunt emise de cercul de studii al Partidului Liberal în chestiunea contactului cu britano-americanii prin ţările neutre, şi-a făcut loc, în ultimele zile, o informaţie din sursă diplomatică cu privire la fuziunea dintre cele două tabele ungare din America, aceea a lui Tibor de Eckhardt cu aceea a contelui Karoly. Această coeziune ar însemna, de fapt, o întărire a propagandei maghiare în defavoarea României în chestiunea Transilvaniei. Căci, spre deosebire de „Comitetul Naţional Român” de la Londra şi oamenii lui [Radu] Irimescu din Statele Unite, care se mulţumesc a critica actele actualului guvern român, cele două tabere maghiare fuzionate nu apără guvernul maghiar, dar pledează pentru „drepturile eterne” ale Ungariei. Or, se impune, susţin cercurile liberale, ca şi guvernul să trimită, în mod camuflat, oameni în Statele Unite pentru ca şi aceştia să susţină drepturile eterne ale României.

Întrucât în sânul Partidului Liberal se consideră, ca o axiomă, că democraţiile vor câştiga actualul război şi chiar cercurile simpatizante cu dl Gheorghe Brătianu au aderat, în cele

din urmă, la această poziţie, se afirmă că, în cazul când guvernul ar refuza să se preteze la acest dublu joc, partidele „de răspundere” ca cel liberal şi ţărănesc urmează să considere, în mod foarte serios, această chestiune şi să procedeze în consecinţă.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 154-155.

4.

1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Sej”, despre afirmaţiile lui Iuliu Maniu în noaptea de revelion, potrivit cărora va iniţia contacte cu anglo-americanii la Istanbul şi Ankara*.

N O T Ă

Dintr-o discuţie în seara de Revelion, reiese că dl Iuliu Maniu este ferm hotărât să acţioneze în mod mai activ imediat după sărbători, pornind de la următoarele considerente:

1. Succesele miliare ruseşti dovedesc că armata germană a intrat în faza de descompunere;
2. România este complet izolată faţă de anglo-saxoni.

În consecinţă, domnia sa iniţiază o strângere de rânduri în interior şi o mărire a potenţialului militar pe frontul intern, în dublul scop: al asigurării ordinii şi al răfuielii cu ungurii.

În privinţa acţiunii externe, domnia sa va întreprinde demersuri, care se vor face în numele său personal, prin Istanbul şi Ankara.

Sej

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 158.

5.

1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Punctator”, despre propunerea lui Mihai Fărcăşanu ca unii membrii marcanţi ai PNL să plece în străinătate pentru a pregăti interesele României la viitoarea conferinţă de pace*.

N O T Ă

În cercurile liberale şi, mai ales, acelea din jurul cercului de studii al Partidului Liberal, şi-a făcut loc cu insistenţă în ultimele zile o idee emisă de dl Mihai Fărcăşanu, care este, de fapt, conducătorul acestui cerc şi care constituie pentru familia Brătianu unul din elementele ce vor fi chemate în viitor de partid la posturi de mare răspundere.

Ideea dlui Fărcăşanu este ca un anumit număr de membrii de suprafaţă ai partidului, cu autoritate personală, cultură şi tact diplomatic, să plece pentru câtva timp în diverse ţări neutre, [ca] Elveţia, Portugalia, Turcia, Suedia. Aici, aceste personalităţi ar urma să ia contact cu cercurile apropiate punctului de vedere britano-american, pentru a se îndepărta neînţelegerile actuale şi a se netezi terenul pentru momentul când o înţelegere cu democraţiile ar putea fi făcută necesară de evenimentele de natură militară internaţională.

În acest fel, s-ar pregăti o mare ofensivă diplomatică în momentul păcii, mai ales în chestiunea Transilvaniei şi a Basarabiei, ale căror menţinere la trupul României trebuie dovedită în sud-est şi în Mediterana Orientală.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 161.

6.

1943 ianuarie 7. *Notă din sursa „Punctator", despre atitudinea de expectativă a PNŢ şi colaborarea pasivă cu guvernul*.

N O T Ă

Starea de expectativă pe care o manifestă cercurile conducătoare ale Partidului Naţional-Ţărănist se explică prin aceea că însăşi dl Iuliu Maniu ezită încă a-şi fixa atitudinea în mod hotărât. Astfel, în cercurile de mai sus se declară că dl Maniu a decis a aştepta desfăşurarea evenimentelor militare de pe frontul oriental şi din Mediterana, cu convingerea că

ele vor constitui cea mai bună indicaţie pentru linia viitoare a partidului. În acest sens, partidul nu ar trebui să ia de pe acum o linie rigidă de program şi de atitudine faţă de guvern, întrucât aceasta ar putea fi modificată de împrejurări, adică depăşită de precipitarea situaţiilor militare.

Deocamdată se afirmă că partidul se menţine pe linia „unei colaborări pasive" cu guvernul. Acest lucru trebuie înţeles în sensul că partidul îşi dă adeziunea la politica actuală a guvernului în mod tacit şi provizoriu, fiind convins că această politică guvernamentală este, în situaţia de azi, singura posibilă. În acest sens, chiar o luare de atitudine principială, contrarie actelor guvernului în unele direcţii, nu ar retrage girul pe care dl Maniu îl acordă şi mai departe dlui mareşal Antonescu.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 163.

7.

1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Politician", despre atitudinea PNL de a colabora cu guvernul*.

N O T Ă

Zvonul plecării dlui mareşal Antonescu la cartierul general al Führerului s-a răspândit cu mare iuţeală în cercurile liberale care erau informate de cele ce se discutaseră la întrunirea din ajun de la dl doctor Angelescu.

În lumina soluţiei „colaboraţioniste" pe care o emisese doctorul Angelescu în chestiunea campaniei din Rusia, cercurile liberale declarau că sunt de acord cu o sporire sensibilă a colaborării economice, dar că trebuie făcute rezerve în chestiunea augmentării continui a efectivelor umane. Aceasta, mai ales, din cauza permanentei probleme maghiare. În nici un caz, se afirmă în aceste cercuri, nu trebuie să se piardă din vedere efectivele de care dispune actualmente, în patrie, Ungaria şi care constituie o ameninţare serioasă pentru România.

În tot cazul, se arată o voinţă evidentă de a sprijini eforturile Conducătorului Statului, apreciindu-se categoric politica acestuia de „evitare a atitudinilor ambigui”, întrucât ar fi azi singura în interesul real al ţării.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 170.

8.

1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Politician”, despre discuţiile purtate de către doctorul Constantin Angelescu şi prietenii săi privind situaţia şi evoluţia frontului de est.*

N O T Ă

Dl doctor C. Angelescu a convocat la locuinţa sa o întrunire a prietenilor săi politici. Reuniunea a fost consacrată unei examinări în comun a informaţiilor politice şi militare pe care le deţin cei întruniţi. Doctorul Angelescu a supus informaţii din sursă diplomatică turcă şi elveţiană cu privire la situaţia de pe frontul oriental şi la posibilităţile de desfăşurare ale războiului. De asemenea, şi o serie de ştiri de pe front deţinute din partea mai multor ofiţeri superiori.

A doua parte a reuniunii a fost consacrată ştirilor din sursă naţional-ţărănistă cu privire la atitudinea partidului în toate problemele de actualitate. La urmă s-a discutat şi atitudinea Partidului Liberal.

Punctul de vedere al doctorului C. Angelescu, filobritanic în chestiunea rezultatului războiului, este pentru continuarea respectării angajamentelor luate, totuşi, faţă de Axă, ca singura soluţia la ameninţarea sovietică. Domnia sa crede că interesele britanice sunt anticomuniste aşa că angajarea României în războiul antisovietic nu îi va fi luată în nume de rău, până la urmă, de către britano-americani.

În ceea ce priveşte Partidul Naţional-Ţărănesc, dl doctor Angelescu este partizanul unei colaborări cu acel liberal prin stabilirea unui punct de vedere comun.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 171.

9.

1943 ianuarie 9. *Notă din sursa „Melle", despre discuţiile purtate între W. Filderman şi dr. N. Lupu privind eventuala introducere a unor măsuri restrictive împotriva evreilor*.

N O T Ă

Dl W. Filderman, fruntaşul evreu[2], l-a vizitat pe dl dr. N. Lupu în legătură cu zvonul despre introducerea unor noi măsuri restrictive împotriva evreilor. Dl dr. Lupu l-a asigurat pe Filderman că va interveni cu autoritatea d-sale. Pe lângă dl. Mareşal Antonescu, dacă va fi cazul.

La această întrevedere a asistat şi dl prof. Iancu Botez, prieten cu dl dr. Lupu şi director la întreprinderile „Magazinele Unite" ale dlui Max Auschnitt. Relatarea de mai sus o deţinem chiar de la domnia sa.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 176.

10.

1943 ianuarie 11. *Notă din sursa „Punctator", despre zvonurile care circulă în rândul evreilor înaintea întâlnirii dintre mareşalul Antonescu şi Adolf Hitler.*

N O T Ă

În cercurile evreieşti intelectuale sau comerciale se remarcă de două-trei zile simptome de panică. Acestea se datorează zvonurilor care circulă cu intensitate în ultimele zile, cu privire la rezultatele defavorabile evreilor pe care le va avea întrevederea dintre Conducător şi Führer. În special, circulă impresia că introducerea „petelor galbene" ar fi un

2 Dr. Wilhelm Filderman, jurist, la a cea dată îndeplinea funcţia de preşedinte al Uniunii Comunitpţilor Evreieşti din România.

fapt cert. Această ştire este deţinută de la Coulin, de la „Bukarester Tageblatt”, care declară că o deţine de la Legaţia Germaniei, cât şi de la dl dr. Dănulescu[3].

În cursul acestei săptămâni, doctorul Filderman va avea o întrevedere cu doctorul Lupu şi cu câţiva oameni politici liberali şi naţional-ţărănişti în chestiunea celor de mai sus.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 180.

11.

1944 ianuarie 13. *Notă a SSI despre activitatea politică a naţional-ţărăniştilor şi liberalilor.*

Din cercurile politice

5. În cursul dimineţii de 12 ianuarie a.c. Maniu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, la locuinţa acestuia din urmă.

Cei doi oameni politici au discutat îndelung eventualele repercursiuni ale situaţiei frontului de Răsărit asupra României şi au fost de _rinte că este posibil să se ajungă la o fază, pe care au apreciat-o ca fiind excesiv de primejdioasă, dacă se continuă starea de război cu Uniunea Sovietică.

Cu privire la chestiunea dacă vom continua să participăm şi la _rinter__ din Răsărit, trimiţând noi trupe s-au schimbat diferite informaţii şi opinii.

Conducerile grupurilor naţional-ţărănistă şi liberală nu au informaţii precise cu privire la misiunea ce trebuie să o îndeplinească Corpurile de armată 4 şi 3 despre care au aflat că au fost mobilizate în ultimele zile.

Cei doi oameni politici au convenit să ţină un contact strâns pe care îl socotesc impus de gravitatea situaţiei.

2. Declaraţia sovietică cu privire la condiţiile în care guvernul din Moscova acceptă o înţelegere cu guvernul polonez emigrant a fost interpretată – de către cercurile

3 Este vorba despre Constantin Dănulescu, ministru subsecretar de stat la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale în perioada 12 iulie 1941 – 24 iunie 1943.

maniste - ca favorabilă din punct de vedere al românilor.

S-a accentuat că prin această declaraţie, guvernul sovietic:

a. recunoaşte principiul etnic ca element hotărâtor în trasarea graniţelor;
b. nu consideră graniţele stabilite în 1939 şi 1941 ca fixe;
c. este dispus să negocieze.

Punctul defavorabil din declaraţia sovietică, anume cel privitor la valabilitatea plebiscitelor organizate de Soviete, nu este socotit atât de grav, întrucât se crede că immediate s-ar putea opune consimţământul de unire consfinţit prin hotărârea Sfatului Ţării.

Se aşteaptă cu interes declaraţie sovietică cu privire la Finlanda şi România.

3. Cu toate preocupările conducerii naţional – ţărăniste sunt absorbite de desfăşurarea situaţiei generale, totuşi neînţelegerile provocate de conflictul dintre ardeleni şi regăţeni pe chestiunea organizaţiei Craiova, sunt din nou actuale.

Consimţământul dat de dr. Lupu pentru şefia ing. Mihăescu la Craiova nu este aprobat de către ardeleni; aceştia au reuşit să capteze de partea lor pe Căpăţâneanu, care are o influenţă asupra lui Mihalache.

Neînţelegerile au luat din nou o formă accentuată.

4. Dr. Lupu, care menţine un contact cu unele cercuri intelectuale evreieşti, a fost sesizat de către acestea asupra posibilităţii ca în cazul unei retrageri precipitate din Transnistria populaţi evreiască care a fost deportată acolo să fie exterminată.

Fiind de părere că o asemenea eventualitate nu este exclusă dacă nu se accelerează operaţiunile de readucere în ţară a celor deportaţi, dr. Lupu a promis că va face intervenţii în acest sens, pe lângă forurile superioare.

5. Gheorghe Brătianu a declarat într-un grup de partizani politici că din conversaţiile sale cu diverşi factori germani reiese că Reichul, deşi dispune de considerabile _rinter pe _rinter de Est, totuşi nu utilizează decât efectivele de pe linia defensivă plus trupele de legătură dintre cele trei

sectoare ale frontului.

„Germanii – a spus Gheorghe Brătianu – sunt convinşi că nu există o primejdie a ruperii frontului, cu toate că şi în această eventualitate situaţia nu ar fi maxim de gravă, deoarece dispun de considerabile _rinter.

Momentan pe _rinter de Est se duce o luptă de rezistenţă şi măcinare a forţelor sovietice, deoarece o luptă decisivă nu se va putea da decât după ce invazia anglo-americană va fi eşuat”.

În ceea ce priveşte România, Gheorghe Brătianu a declarat că cercurile germane cu care a discutat deşi sunt încredinţate că nu se va _rinte eroarea conducătorilor italieni, care au crezut că forţa Reichului s-a epuizat, totuşi se urmăreşte atent desfăşurarea stării de spirit din ţara noastră şi agitaţia unora pentru încetarea războiului.

6. Gheorghe Tătărescu fiind întrebat asupra modului cum vede în viitor desfăşurarea situaţiei interne şi-a exprimat părerea că inactivitatea actuală a grupărilor democrate de centru le va fi fatală şi că vor fi depăşiţi pe stradă întrucât nu au luat nici măsuri organizatorice nici programatice care să poată la un moment dat _rinter_ forţele anarhice pe căi legale.

7. În diferite cercuri intelectuale din Transilvania se comentează cu deosebit interes următorul pasaj din cuvântarea ţinută de IPS Mitropolitul Bălan al Ardealului, cu ocazia anului nou, care, în întregime şi cu autorizaţia sa, a fost multiplicată şi difuzată.

„Mie mi se pare că aspiraţia aceasta a neamului _rinter după dreptate şi libertate se împacă perfect de bine cu principiile unei largi democraţii în lume, pentru că aceasta este obligată prin însăşi structura ei să recunoască dreptul la viaţă pe seama oricărui suflet şi oricărei naţiuni, fie mare sau mică. Dar e în deplină concordanţă această aspiraţie curată şi nepotolită a neamului _rinter şi cu idealurile acelora care luptă împotriva întunericului şi necredinţei ce ameninţă să se aştearnă peste lume, având şi ei datoria să recunoască tuturor neamurilor dreptul la o existenţă proprie şi la o libertate deplină.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1559, f. 139-142.

12.

1943 ianuarie 13. *Notă din sursa „Punctator”, despre zvonurile din sursă legionară care circulau în cercurile naţional-ţărăniste*.

N O T Ă

Dezorientarea remarcată ieri în cercurile naţional-ţărăniste continuă pe măsură ce lipsa de directive a conducerii partidului se face tot mai simţită. În aşteptarea reîntoarcerii la Bucureşti a Conducătorului Statului şi a dlui Iuliu Maniu, aceste cercuri s-au făcut ecoul unui cuvânt de ordine provenit din sursă legionară şi care prezenta următoarea formulă: „Oricare ar fi atitudinea Reichului faţă de guvern şi faţă de Mişcarea legionară, nu poate fi decât momentană şi trecătoare. Reichul nu va consimţi la sacrificarea totală a Mişcării legionare pentru că aceasta este singura organizaţie politică din România care nu face un joc dublu: ea este cu Reichul, oricare ar fi consecinţele şi oricare ar fi atitudinea Reichului faţă de ea. În consecinţă, ea este ultima rezervă de fidelitate a politicii Axei în România, pentru că toate celelalte organizaţii politice, inclusiv guvernul şi armata, fac o politică de oportunism şi intenţionează a schimba direcţia în momentul modificării şanselor războiului”.

Aceste cercuri naţional-ţărăniste socot, deci, că toate concesiile consimţite de guvern de teama pericolului legionar nu vor modifica cu nimic intenţiile Führerului de a face din Horia Sima un Quisling al României, dacă va fi nevoie.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 197.

13.

1943 ianuarie 16. *Notă din sursa „Punctator” despre*

divergenţele apărute la nivelul conducerii PNŢ privind atitudinea faţă de guvern după reîntoarecerea mareşalului Antonescu din Germania.

NOTĂ

Din primele luări de contact între conducătorii naţional-ţărănişti s-au vădit serioase divergenţe de păreri în ceea ce priveşte atitudinea pe care urmează s-o ia partidul faţă de politica guvernului după reîntoarcerea mareşalului Antonescu. De o parte se găseşte dl Maniu, de cealaltă parte domnii Mihalache [şi] doctorul Lupu. Dl Mihai Popovici a evitat până acum să ia vreo atitudine declarând că nu posedă, deocamdată, suficiente informaţii care să-i permită a trage concluzii definitive. Părerea dlui Maniu este că:

1. forţele Axei pot fi considerate, de pe acum, ca învinse;
2. angajamentele luate de guvernul român ar constitui în atare situaţii prea mare sacrificiu pentru ţară şi o compromitere a situaţiei ţării faţă de puterile considerate învingătoare în actualul război.

Dnii Mihalache şi dr. Lupu au adoptat teza „răului cel mai mic", afirmând că sacrificiile consimţite ar fi mai mici decât acelea pe care le-am face provocând prin intransigenţa noastră o reacţie din partea Reichului.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 201.

14.

1943 ianuarie 18. *Notă din sursa „Politician" despre dezorientarea existentă la nivelul conducerii PNL* .

N O T Ă

Profesorul Botez, actualmente director general la „Magazinele de Fierărie Unite", unde este un exponent al intereselor lui Max Auschnit, este un prieten intim al dlui Dinu Brătianu şi dr. Lupu. În această calitate, domnia sa a

făcut, în ultimele zile, de mai multe ori, legătura între bătrânii liberali şi cercurile conducătoare naţional-ţărăniste, fiind acela care a coordonat informaţiile celor două partide asupra situaţiei interne şi externe a ţării. Domnia sa a declarat că: „niciodată mai mult ca acum, în ultimii doi ani de zile, nu a domnit mai multă dezorientare politică în sânul acestor două partide. Pe lângă lipsa de informaţii, un factor hotărâtor este lipsa de răspundere, prin acceptarea unei hotărâri nete".

Atitudinea dlui Dinu Brătianu era concretizată astfel de dl Botez: „ezită de a lua atitudine în contra colaborării militare cu Reichul, cu toate că susţine că Germania a pierdut războiul, de teama unei reacţii a guvernului. În acelaşi timp, se teme că pasivitatea actuală a guvernului va compromite Partidul Liberal în ochii aliaţilor, astfel că acesta nu va mai putea juca nici un rol în politica ţării de după război". Domnia sa arăta, totuşi, că doctorul Angelescu se face exponentul unui curent din ce în ce mai „dinamic" printre vechii liberali.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 207.

15.

1943 ianuarie 20. *Notă din sursa „Punctator" despre întrunirea conducerii PNŢ din 18 ianuarie 1943 şi declaraţia lui Iuliu Maniu potrivit căreia se aşteaptă la încheierea războiului până la sfârşitul anului*.

N O T Ă

O întrunire mai largă a elementelor naţional-ţărăniste din cercurile conducerii a avut loc în după-amiaza zilei de 18 ianuarie 1943. Fără a impieta asupra deciziilor pe care urmează a le lua consiliul superior al partidului, s-a făcut un expozeu al informaţiilor şi s-a cerut pentru dl Maniu libertatea de a lua decizii pe linia politicii tradiţionale a partidului. Informaţiile dlui Maniu s-au referit numai la chestiuni militare sau de politică externă, şeful Partidului

Naţional-Ţărănesc declarând că a adoptat, în mod definitiv, ideea triumfului democraţiei în lupta care va măcina, în cursul acestui an, atât comunismul cât şi naţional-socialismul. După domnia sa, războiul ar urma să se termine la începutul toamnei prin victoria britano-americanilor care vor debarca în Europa, în timp ce armatele Axei vor fi asediate.

În privinţa tratativelor de la cartierul general al Führerului, domnia sa a dat numai indicaţii vagi, referitoare la o colaborare strânsă militară şi economică a guvernului român cu Axa.

Conferinţa sau „sfatul" – cum i s-a spus – a reînnoit încrederea în dl Maniu, urmând ca în cursul acestei săptămâni să aibă loc o a doua [conferinţă], dedicată atiatudinii propriu-zise a partidului.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 11.

16.

1943 ianuarie 21. *Notă din sursa „Politician" despre o declaraţie a lui Gheorghe Brătianu privind stabilirea zonelor de influenţă a aliaţilor*.

N O T Ă

În cercurile liberale a produs impresie o declaraţie a dlui Gheorghe Brătianu, cu privire la zonele de interese în centrul Europei şi Balcani. Şi anume, domnia sa a declarat că, datorită unei înţelegeri principiale, aliaţii au hotărât să-şi aloce zona de interese şi influenţă în regiunile pe care le vor ocupa pe calea armelor. În virtutea acestei înţelegeri şi întrucât forţele sovietice speră să poată împinge pe acelea germano-aliate până la fostele frontiere din 1940, România ar cădea sub zona sovietică. Însă pregătirile britano-americane din Orientul Apropiat ar dovedi că aceştia doresc să-şi asigure ca zonă de influenţă proprie Balcanii [şi] cursul inferior al Dunării, pentru a putea, astfel, bara accesul sovietic în Marea Mediterană orientală şi zona Suezului.

În consecinţă, se pare că, în cazul unei victorii aliate, România în special ar deveni teatrul divergenţelor sovieto-britanice, fapt care ar trebui să tempereze entuziasmul filoaliat al cercurilor conducătoare aliate.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 20.

17.

1943 ianuarie 22. *Notă din sursa „Punctator" despre reacţia cercurilor naţional-ţărăniste la declaraţia lui Iuliu Maniu potrivit căreia „războiul se va sfârşi peste câteva luni".*

N O T Ă

În cercurile naţional-ţărăniste, declaraţia dlui Maniu că se aşteaptă la sfârşitul războiului peste câteva luni a produs un val de neîncredere şi de nedumerire în acelaşi timp. Cu toate că se consideră că dl Maniu „a prevăzut situaţia de azi", cercurile largi ale partidului care se tem, toate, de apropierea forţelor sovietice în cazul înfrângerii Axei, au reacţionat exact contrariu de cum s-a aşteptat dl Maniu. Şi anume, în aceste cercuri se declară că un război terminat în cursul acestui an înseamnă că Sovietele vor mai avea suficientă forţă să vină până în centrul Europei. Dimpotrivă, politica României ar trebui să fie prelungirea războiului, pentru ca şi Axa şi Sovietele să se epuizeze, iar democraţia să fie aceea care să-şi impună punctul de vedere. Aşa că ajutarea Axei la lupta împotriva comunismului se mai impune, încă, în mod considerabil guvernului român, pentru că fără ajutorul aliaţilor ei, Axa nu ar putea continua multă vreme războiul.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 40.

18.

1943 ianuarie 23. *Notă din sursa „Melle” privind afirmaţiile lui Gheorghe Brătianu despre continuarea efortului de război alături de Germania*.

NO T Ă

Prinţul George Sturdza a sosit de la Iaşi, locuind în Aleea Pia Brătianu. El l-a văzut pe dl Gheorghe Brătianu cu care este rudă. Între altele, prinţul George Sturdza relatează prietenilor săi că dl Gheorghe Brătianu i-a spus că, după informaţiile şi credinţa sa, vom duce acest război împotriva Sovietelor până la capăt, de ar fi să rămânem unul. Dl Gheorghe Brătianu este – spune prinţul George Sturdza – de câtva timp în divergenţe cu dl Dinu Brătianu. Acesta este de părere că dl mareşal Antonescu nu trebuie să mai angajeze ţara în noi trimiteri de trupe pe frontul de răsărit, în timp ce dl Gheorghe Brătianu spune că trebuie să continuăm acest război până la victoria definitivă asupra ruşilor.

Dl Gheorghe Brătianu este de acord cu dl Dinu Brătianu asupra nevoii de a ţine ţara în afară de o nouă complicaţie cu aliaţii sau cu turcii – în eventualitatea că aceştia din urmă se vor angaja în război.

În ce priveşte creditele noastre pentru noi livrări către Germania, dl Gheorghe Brătianu este, de asemenea, de acord ca ele să fie prelungite, socotind că suntem angajaţi într-o luptă ca şi germanii, adică având aceleaşi interese să învingem.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 42.

19.

1943 ianuarie 25. *Notă din sursa „Punctator” privind o întâlnire între Iuliu Maniu şi Emil Haţieganu, în care s-a discutat situaţia românilor din Ardealul cedat*.

N O T Ă

Dl Iuliu Maniu a avut o întrevedere cu dl Emil Haţieganu, conducătorul românilor din Ardealul cedat. Dl Haţieganu a expus dlui Maniu situaţia politică şi morală a românilor ardeleni, insistând asupra a două punte:

1. Presiunile pentru captarea bunăvoinţei populaţiei româneşti;

2. Raporturile dintre populaţiile ungară şi germană, pe de o parte, şi română, pe de altă parte.

În prima chestiune, dl Haţieganu a vorbit de eforturile maghiare pentru „a sparge gheaţa" şi a decide pe români la conlucrare prin oferirea unor poziţii avantajoase elementelor din conducere.

În a doua chestiune, d-sa a insistat asupra tensiunii dintre populaţia maghiară şi cea germană, fără ca, totuşi, populaţia românească, care acuză Axa de arbitrajul de la Viena, să aibă vreo atitudine deosebită de a celei maghiare. Dl Haţieganu a declarat că are impresia că „a scăpat", oarecum, controlul opiniei publice româneşti din teritoriile cedate, arătând că această opinie este anglofilă.

Dl Maniu l-a sfătuit pe dl Haţieganu să manifeste prudenţă şi să sfătuiască acelaşi lucru şi pe ardelenii din Ungaria, pentru a nu se complica situaţia.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 48-49.

20.

1943 ianuarie 28. *Notă din sursa „Politician" privind o întâlnire între Iuliu Maniu (PNŢ) şi dr. Constantin Angelescu (PNL), în care s-au discutat punctele de vedere comune ale celor două partide, iar PNL au acceptat să se supună directivelor lui Iuliu Maniu* .

N O T Ă

Doctorul C. Angelescu a avut o întrevedere cu dl Maniu la domiciliul d-

lui Mihai Popovici. Această întrevedere a fost aranjată de comun acord între conducerile ambelor partide şi a avut de scop de a se examina punctele de vedere respective faţă de situaţia politică a ţării şi situaţia militară internaţională.

Doctorul Angelescu a arătat că partidul său, cu alte cuvinte conducerea, înţelege a adopta o linie rigidă de conduită în lunile care vor veni şi că se va sancţiona cu excluderea pe toţi cei ce ar propune formule de compromis sau s-ar abate de la această linie. În privinţa d-lui Gheorghe Brătianu, doctorul Angelescu a fost foarte reticent, dar a arătat că, la nevoie, dl Dinu Brătianu nu va ezita de la o nouă excludere a sa din partid. În ceea ce priveşte pe dl Tătărescu, partidul refuză a lua în consideraţie orice cerere a sa de reprimire în partid.

În ceea ce priveşte linia Partidului Liberal, ea se găseşte pe aceeaşi direcţie ca şi a Partidului Naţional-Ţărănesc, adică a democraţiilor, considerate că au câştigat războiul din momentul debarcării din Africa de Nord. Toate eforturile ambelor partide, socoate domnia sa, trebuie îndreptate spre democraţii, pentru a se obţine „o pierdere a războiului numai cu una din părţi şi nu cu amândouă, aşa cum suntem ameninţaţi", cu alte cuvinte de a face numai sacrificiul Basarabiei şi al Bucovinei de Nord, dacă va fi nevoie, în schimbul retrocedării Ardealului.

De asemenea, doctorul Angelescu a arătat că Partidul Liberal înţelege a se supune directivelor maniste, întrucât se consideră că dl Maniu va fi singurul om cu care vor accepta democraţiile să discute în momentul armistiţiului.

A urmat apoi o examinare a ştirilor respective despre situaţia internaţională şi dl Maniu a fost de acord cu doctorul Angelescu, împărtăşind acelaşi optimism în privinţa terminării apropiate a războiului.

Întrevederi similare vor mai avea loc în curând, participând la discuţii şi ceilalţi lideri ai ambelor partide.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 64-65.

21.

1943 ianuarie 29. *Notă din sursa „Punctator” privind o discuţie a liderilor PNŢ, în care au fost analizate rezultatele conferinţei de la Casablanca referitoare la Balcani şi România.*

N O T Ă

O nouă întrevedere Maniu – dr. Lupu – Mihai Popovici a avut loc la locuinţa acestuia din urmă, care a fost adoptată, de altfel, ca domiciliu de preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc. Obiectul întrevederii a fost o nouă examinare a perspectivelor diplomatice şi militare ale conferinţei de la Casablanca. Părerea la care s-a ajuns, în cele din urmă, este că aspectele şi consecinţele acestei conferinţe interesează, în cel mai înalt grad, România. Aceasta întrucât ar fi început o întrecere între britano-americani, pe de o parte, şi sovietici, pe de altă parte, în ceea ce priveşte cine va ajunge mai întâi în bazinul Dunării şi în Balcani. Sovietele socotesc că eforturile militare în această zonă îi privesc exclusiv şi că au suficiente mijloace a efectua singuri operaţii în această direcţie. Britano-americanii, pe de altă parte, argumentează comandamentului sovietic că este necesară întoarcerea aripii drepte germano-aliate printr-o operaţie în direcţia cursului Dunării spre Syria.

Dl Maniu se arăta optimist, declarând că germanii vor avea suficientă forţă pentru a întreprinde o ofensivă de vară înspre est de Don, dar că intervenţia britano-americană în Balcani va schimba şansele războiului şi, în acelaşi timp, va scăpa România de o apropiere a trupelor sovietice. În plus, dl Maniu mai conta şi [pe] o intervenţie japoneză împotriva Sovietelor, ceea ce ar face ca acestea să nu aibă trupe suficiente pentru sud-estul Europei.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 72-73.

22.

1943 ianuarie 29. *Notă din sursa „Observ” privind o discuţie a liderilor PNL, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe*.

N O T Ă

Fruntaşii liberali s-au întrunit la locuinţa d-nei. Sabina Cantacuzino, cumnata d-lui. Dinu Brătianu. Au participat dnii: Dinu şi Gheorghe Brătianu, dr. I. Costinescu, dr. C. Angelescu, Gheorghe Cipăianu, V. Sassu, Constantinescu-Bordeni, Valeriu Bulgaru, etc. S-a examinat situaţia internă de pe urma evenimentelor externe, precum şi situaţia de pe front. Dl Dinu Brătianu a spus că ne găsim într-o situaţie similară celei din 1918 şi trebuie să fim pregătiţi pentru eventualitatea apărării statului nostru la masa păcii. Pentru acest lucru trebuie să studiem toate aspectele – a spus dl Dinu Brătianu – şi să avem pregătite soluţii pentru toate chestiunile ce se vor pune în acel moment.

Dl Dinu Brătianu a anunţat, cu acelaşi prilej, că întocmeşte un nou memoriu pentru a-l prezenta dlui mareşal Antonescu. Dl Brătianu intenţionează să arate că trebuie adoptată o atitudine de expectativă accentuată şi nu trebuie, măcar de acum înainte, să ne angajăm definitiv în direcţia de până acum.

Dl Gheorghe Brătianu şi-a exprimat opinia că decât să se prezinte dlui mareşal Antonescu acest memoriu, Conducătorul spunând apoi că este sabotat în acţiunea lui, mai bine să se consemneze opinia noastră, în documente datate, care să fie păstrată. O hotărâre definitivă în această chestiune nu s-a luat.

Observ

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 69-70.

23.

1943 ianuarie 30. *Notă din sursa „Politician” privind întrunirea liderilor PNL, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe*.

N O T Ă

Cu ocazia unui ceai care a avut loc la dna Cantacuzino şi la care au participat toţi conducătorii fruntaşi ai Partidului Liberal, precum şi, pentru prima dată, elemente din fosta mişcare georgistă, s-a examinat situaţia militară internaţională şi, în raport cu ea, poziţia ţării noastre. Au luat cuvântul dnii Dinu Brătianu, dr. Angelescu, Gheorghe Brătianu şi Valeriu Bulgaru.

Dl Dinu Brătianu a arătat că evenimentele importante care determină o schimbare în echilibrul politic internaţional sunt de natură militară şi că s-a apropiat momentul în care ţara noastră trebuie să procedeze la o revizuire a atitudinii sale.

Doctorul Angelescu a făcut un expozeu al situaţiei de pe frontul rusesc şi al perspectivelor unui război în Mediterana Orientală, de care ar fi afectată şi România. Domnia sa s-a arătat foarte pesimist în ceea ce priveşte posibilităţile armatei germane în vara acestui an, declarând că, oricât de mare ar fi efortul germano-aliat, nu ar putea termina războiul şi, în plus, nu ar putea stăvili consecinţele unei debarcări pe continent. În consecinţă, d-sa. A preconizat o iniţiativă liberală pe lângă Conducător, pentru ca acesta să nu angajeze pe frontul oriental trupe care ar fi necesare, la un moment dat, unei noi politici impusă de o nouă conjunctură militară şi, în plus, iniţierea unei campanii diplomatice prin statele neutre în favoarea drepturilor noastre.

Concluziile doctorului Angelescu au fost combătute de dnii Gheorghe Brătianu şi Valeriu Bulgaru. Cel dintâi a arătat că se impune o politică de expectativă până la rezultatul ofensivei germane de vară, iar cel de-al doilea, că o campanie diplomatică în ţările neutre, chiar dacă ar duce la un contact cu beligeranţii, nu ar avea nici o eficacitate atâta vreme cât obiectul ei ar fi numai propaganda pentru cauza românească şi nu şi o ofertă de colaborare cu aliaţii.

Nu s-a ajuns la nici o concluzie, dar dl Dinu Brătianu a declarat că va redacta un memoriu, care va fi supus aprobării celor de faţă, urmând ca dl Gheorghe Brătianu să-l supună

Mareşalului. Eventual, se va proceda de comun acord cu conducerea naţional-ţărănistă, dacă aceasta va fi de acord.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 80-81.

24.

1943 ianuarie 30. *Extras din Buletinul de informaţii al SSI privind o întrunire a fruntaşilor basarabeni, la care a luat parte şi doctorul N. Lupu (PNŢ), în care s-a discutat îngrijorarea faţă de mişcarea anglofilă din România, care ar fi gata să renunţe la interesele Basarabiei*.

EXTRAS
Din Buletinul de Informaţii al SSI

În seara zilei de 25 ianuarie crt., a avut loc la locuinţa lui Grigore Cazacliu, fost Rezident regal al Basarabiei, o masă intimă la care au participat mai mulţi fruntaşi basarabeni, iar dintre regăţeni a luat parte dr. Lupu. Fruntaşii basarabeni au exprimat starea de profundă îngrijorare a populaţiei româneşti de peste Prut care, după informaţiile lor, se teme de o invazie sovietică, în urma situaţiei de pe front.

Ştefan Ciobanu, membru al Academiei Române, luând cuvântul, a exprimat aceleaşi temeri şi adresându-se doctorului Lupu i-a declarat că situaţia este şi mai gravă, prin aceea că fruntaşii ardeleni, care conduc mişcarea anglofilă din România, ar fi gata să nesocotească interesele Basarabiei.

Doctorul N. Lupu, răspunzând lui Ciobanu, a rostit cuvinte de încurajare pentru basarabeni, declarând că nimeni nu poate nesocoti interesele Basarabiei, fiindcă nici un român nu concepe o România fără Basarabia, după cum nu concepe o România fără Ardeal şi că va exprima aceste temeri lui Maniu, fiind sigur că nedumerirea basarabenilor va fi risipită.

Ciobanu, luând din nou cuvântul, a declarat că elita basarabeană preferă să moară decât să suporte, din nou,

teroarea sovietică. Această elită a crescut în spiritul naţional român şi înţelege să rămână neschimbată.

Doctorul Lupu a rostit, din nou, câteva cuvinte, îndemnând pe basarabeni să aibă încredere în destinul românismului.

În cursul zilei de 26 Ianuarie crt., doctorul Lupu a comunicat lui Maniu temerile fruntaşilor basarabeni şi aprehensiunile ce le au cu privire la intenţiile conducerii naţional-ţărăniste. Maniu a declarat că va căuta să ia personal contact cu fruntaşii basarabeni, pentru a le arăta că nici un român n-ar putea să nesocotească interesele Basarabiei, „lucru, dealtfel, elementar în abecedarul politic român". Maniu a obiectat, însă, că fruntaşii basarabeni au făcut greşeala de a se încorpora în mişcarea pro-Transnistria şi de a întreţine un curent care, din punct de vedere extern, a fost interpretat ca o politică de expansiune teritorială românească. „Această greşeală a înrăutăţit poziţia noastră faţă de puterile aliate, clătinând teza românească, că nu râvnim la nimic străin, că cerem numai ce e al nostru. Eu voi lupta – a spus Maniu – şi pentru Basarabia, dar doresc ca basarabenii să nu-mi facă greutăţi în lupta mea pentru Ardeal".

S-a convenit ca o delegaţie de basarabeni să viziteze pe Maniu.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 63/1940, f. 248.

25.

1943 februarie 1. *Notă din sursa „Punctator" despre o întâlnire, desfăşurată la Dobreşti, între Ion Mihalache şi Alexandru Vaida-Voevod*.

N O T Ă

Dl Alexandru Vaida-Voevod a făcut o vizită la Dobreşti dlui Ion Mihalache, în cursul săptămânii trecute (joi, 28 ianuarie a.c.). Fostul lider al naţional-ţărăniştilor a discutat cu dl Mihalache situaţii politice de viitor prin o regrupare a tuturor

elementelor naţionaliste şi naţionale ale ţării şi a cerut dlui Mihalache un schimb de idei asupra situaţiei internaţionale precum şi a celei particulare a României.

Între altele, dl Ion Mihalache, care ceruse în prealabil avizul dlui Maniu de a avea întrevederea cu dl Alexandru Vaida-Voevod, i-a declarat că are misiunea din partea dlui Maniu să-l întrebe dacă vrea să reintre în rândurile partidului şi să-i precizeze că orice „mea culpa" nu poate fi acceptată, întrucât ar compromite poziţia ideologică a partidului „faţă de învingătorii de mâine". Totuşi, dl Mihalache i-a declarat că el, personal, precum şi dl Mihai Popovici sunt pentru reprimirea în partid, în timp ce doctorul Lupu şi tineretul se opun categoric.

Dl Vaida-Voevod a răspuns că nu se poate pune astăzi o problemă personală ci numai una a intereselor ţării şi că, din acest motiv, doreşte schimbul de vederi. Dl Vaida-Voevod a arătat că [domnia sa] crede în prăbuşirea forţei sovietice dar, în acelaşi timp, în victoria britano-americanilor, care vor fi ajutaţi de Turcia să facă o debarcare în Balcani.

Dl Mihalache s-a mulţumit să facă un examen al situaţiei şi, mai ales, al situaţiei Ardealului în cele două ipoteze: a unei victorii a Axei [şi] a unei victorii britano-americano-sovietice, susţinând că, în ambele cazuri, nemţii având angajamente faţă de Ungaria şi Italia şi britano-americanii având planuri de confederaţie danubiană.

Ambii s-au despărţit fără să fi ajuns la vreo înţelegere.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 91-92.

26.

1943 februarie 1. *Notă din sursa „Punctator" privind întrunirea conducerii PNŢ, în care au fost analizate evenimentele interne şi externe din ultima perioadă.*

N O T Ă

În casele dlui Mihai Popovici a avut loc o întrunire a şefilor naţional-ţărănişti sub preşedinţia dlui Iuliu Maniu şi cu participarea dlui Ion Mihalache, sosit vineri seara [29 ianuarie 1943] de la Dobreşti.

În principal, întrunirea a avut de scop să confrunte şi [să] coordoneze informaţiile interne şi diplomatice culese între timp de către membri. Numai în subsidiar, adunarea a luat în consideraţie vizita dlui Vaida[-Voevod] la dl Mihalache, la Dobreşti.

Dl Maniu a arătat că, din rapoartele pe care le primeşte asupra emisiunilor posturilor radiofonice britanice şi americane, a remarcat o îmbunătăţire a „tratamentului" României, spre deosebire de înrăutăţirea atacurilor împotriva Bulgariei şi a Ungariei şi că socoate acest lucru de bun augur pentru cauza românească.

Faţă de vizita dlui Vaida-Voevod, s-a decis a se găsi ca oportună, deocamdată, o reprimire în partid, pe care dl Maniu o consideră drept oportunistă, iar doctorul Lupu ca „aducând în deficit şi fiind chiar periculoasă".

În fine, s-au luat în consideraţie ecouri de la o întrunire liberală de la dna Cantacuzino, cumnata dlui Dinu Brătianu, şi s-a decis a se examina eventualul memoriu al dlui Dinu Brătianu, în caz de va fi supus partidului, spre a se vedea dacă nu este vorba de discuţii asupra lui ci şeful Partidului Liberal, pentru a-i aduce modificări sau a-l face comun ambelor partide.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 90.

27.

1943 februarie 3. *Notă din sursa „Politician" privind o discuţie între dr. C. Angelescu şi dr. E. Haţieganu privind situaţia Ardealului cedat şi ipotezele ieşirii României din război*.

N O T Ă

Într-o întrevedere dr. Angelescu – dr. Emil Haţieganu, consacrată expunerii situaţiei românilor din Ardealul cedat şi examenului problemei Ardealului, din punct de vedere internaţional, şeful liberal a declarat: „Greşelile lui Carol al II-lea sunt că a jucat pe două fronturi şi nu a vrut să asume riscurile unei singure politici. Din această cauză am pierdut

cu ambele partide. De astă dată, se impune a juca numai pe un singur front şi a asuma pierderi numai cu o singură partidă. Căci, fără pierderi, nu vom ieşi din acest război. Problema care se pune este, însă, de a ieşi cu pierderile cele mai mici.

Jucând mai departe pe două fronturi putem pierde şi Basarabia, şi Ardealul. Jucând pe unul singur, vom pierde numai una singură din aceste provincii. Alături de Axă, aşa cum se arată evenimentele militare din ultima vreme, vom pierde ambele provincii. A juca însă alături de Axă înseamnă, pe lângă a pierde de tot războiul, şi a juca pe două fronturi, pentru că, până la urmă, opinia publică şi armata vor face o „volte face", însă va fi prea târziu.

A juca pe cartea aliaţilor înseamnă a pierde numai Basarabia, pe care o revendică ruşii. Între pierderea a două provincii, ceea ce ne-ar întoarce înapoi la România mică, şi pierderea uneia singure, prefer lipsa Basarabiei aşa cum bine a văzut, la timpul său, Tătărescu".

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 102.

28.

1943 februarie 3. *Notă din sursa „Punctator" privind o întrunire a conducerii PNŢ, în care Iuliu Maniu a susţinut contactul cu Naţiunile Unite, prin ţările neutre, în scopul ieşirii României din război*.

N O T Ă

O primă reuniune a şefilor naţional-ţărănişti, aşa după cum a fost anunţată, a avut loc în casele dlui Mihai Popovici. A participat şi dl Ion Mihalache care, după aceasta, a părăsit Capitala plecând spre Leordeni.

Reuniunea a fost consacrată unor expuneri făcute de dnii Mihalache şi dr. Lupu asupra intenţiilor guvernului şi ale Conducătorului Statului, aşa cum ar reieşi din contactul luat în ultimul timp de cei doi lideri ai partidului cu conducerea ţării. Ambele expozeuri au subliniat „angajarea totală" a

guvernului român faţă de guvernele Axei şi „angrenarea completă” a intereselor ţării în planurile militare şi diplomatice ale Reichului. Ambii lideri ai partidului au fost pentru expectativă, susţinând că „situaţia se va clarifica de la sine, prin precipitarea evenimentelor în Balcani în cursul acestei primăveri”, ceea ce ar uşura o luare de atitudine din partea României.

Dl Maniu a susţinut, însă, că evenimentele vor urma cu paşi repezi şi că o aşteptarea ar putea fi dăunătoare României. D-sa rămâne fidel concepţiei că, în primăvară, Balcanii vor deveni teatre de operaţii, concepţie pe care o vede confirmată în mişcările de trupe ale Axei în ultimele zile, în Bulgaria şi în Dobrogea. A aştepta până atunci i se pare dlui Maniu o lipsă de tact, susţinând în mod continuu necesitatea luării neîntârziate de contact cu elementele mediatoare din ţările neutre.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 107.

29.

1943 februarie 4. *Notă din sursa „Politician” privind o vizită a doctorului N. Lupu la Dinu Brătianu, după înmânarea unui memoriu către mareşalul Ion Antonescu, prin Mihai Antonescu.*

N O T Ă

Dl doctor Lupu a făcut o vizită dlui Dinu Brătianu, pentru a – i raporta asupra modului în care a decurs predarea memoriului Maniu-Brătianu către Conducătorul Statului prin dl vicepreşedinte al Consiliului [de Miniştri]. Doctorul Lupu a declarat că dl prof. Mihai Antonescu a fost foarte amabil cu el, dar că a fost surprins că nu i se adresează şi lui o scrisoare-memoriu. „Scrisoarea către dvs sunt eu”, a declarat doctorul Lupu vicepreşedintelui de Consiliului.

În privinţa discuţiilor care au avut loc, doctorul Lupu a declarat următoarele şefului liberal. Vicepreşedintele de Consiliu se menţine la atitudinea de până acum, susţinând că trebuie jucată cartea germană până la ultimul moment,

adică până atunci când această carte nu va mai avea căutare. În acel moment, guvernul va ceda puterea celora care ar fi în consensul conjuncturii politice a vremii, recte partidelor democratice. În al doilea rând, dl prof. Mihai Antonescu i-a declarat doctorului Lupu că a înaintat o serie de memorii către guvernul Reichului, în care se consemnează dorinţa guvernului român de a reduce la minim posibil contribuţia economică şi militară a ţării.

Apoi, cei doi lideri politici [dr. Lupu şi Dinu Brătianu] au examinat situaţia politică în lumina ultimelor evenimente militare. Doctorul Lupu a declarat că se teme de o înaintare prea vertiginoasă a ruşilor în Ucraina. Totuşi, dl Brătianu l-a liniştit, insistând asupra faptului că germanii au schimbat sistemul de cale ferată sovietic în Ucraina şi în teritoriile ocupate, înlocuind şinele cu depărtare mare cu şine normale. Acest fapt, după părerea dlui Brătianu ar urma să împiedice mult înaintarea sovietică spre centrul Europei, în tot cazul atât cât va trebui britano-americanilor să ocupe poziţiile cele mai importante din sectorul danubian şi central european.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 114-115.

30.

1943 februarie 6. *Notă din sursa „Punctator" privind o expunere a lui Constantin Vişoianu în faţa conducerii PNŢ, în care a propus iniţierea de contacte cu ţările neutre pentru ieşirea României din Axă*.

N O T Ă

Aşa cum am anunţat, în seara zilei de 4 februarie a.c., a avut loc la dl dr. Lupu o consfătuire a câtorva membri ai Partidului Naţional Ţărănesc cărora dl Vişoianu le-a făcut o expunere asupra situaţiei internaţionale. Trebuie subliniat faptul că, în cercurile conducătoare, dl Vişoianu trece ca viitorul ministru de Externe al partidului. În consecinţă, expunerea sa a fost ascultată cu deosebită atenţie. Expunând în termeni pesimişti situaţia puterilor Axei, dl Vişoianu a declarat că

singura soluţie pentru România este de a începe conversaţii de culise cu ţările neutre. Această părere a fost imediat adoptată de doctorul Lupu şi de cei prezenţi. Doctorul Lupu a declarat chiar că ar fi dispus să ceară paşaport guvernului, dar că are convingerea că va fi refuzat. Cu această ocazie, s-a pomenit şi de faptul că dl Iuliu Maniu împreună cu dnii Nenişor şi Savel Rădulescu ar fi avut de gând să plece în străinătate, dar că ar fi întâlnit un refuz din partea guvernului.

Totuşi, dl Vişoianu a declarat că, chiar în cazul când guvernul ar accepta să dea unei personalităţi un astfel de paşaport, această personalitate va fi primită cu neîncredere în străinătate, întrucât s-ar crede că ar fi de convenienţă cu guvernul român şi, deci, nu i s-ar acorda încrederea necesară. Soluţia ar fi o plecare clandestină, dar această soluţie e periculoasă. A rămas, în tot cazul, ca această chestiune să mai fie studiată, fiind socotită de mare importanţă.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 118-119.

31.

1943 februarie 6. *Notă a SSI despre discuţiile purtate de fruntaşii naţional-ţărănişti cu ocazia unor întruniri.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

5. Apropiaţii lui *Maniu* au protestat cu vehemenţă aflând că în ziua de 3 februarie a.c. seara *Mihai Popovici a aranjat o întâlnire, la locuinţa sa, între preşedintele grupării naţional-ţărăniste şi Pamfil Şeicaru*.

Maniu a pretins că n-a avut cunoştinţă în prealabil de persoana cu care avea să se întâlnească, ştiind numai că urma să ia masa cu Mihai Popovici şi cu un personaj, care avea să-i facă comunicări importante, că a văzut cu surprindere că personajul în chestiune era Pamfil Şeicaru şi

că n-a putut să reacţioneze înalt mod, decât să se ridice de la masă după un timp scurt, fără a prelungi discuţiile, cum se aştepta directorul „Curentului”.

Partizanii lui Maniu găsesc că acesta nu mai poate accepta tranzacţii cu cei cunoscuţi că au militat pentru politica germanofilă sau au dat un concurs, direct sau indirect, regimului fostului Rege Carol al II-lea, fiind şi unii dintre militanţii dictaturii în România.

Atacurile maniştilor se îndreaptă în mod violent împotriva lui Mihai Popovici, considerat ca exponent al politicii tranzacţioniste şi care, din această cauză, n-ar mai putea – după părerea cercurilor menţionate – să joace în viitor un rol de mâna întâi.

Aceste atacuri au fost reînnoite la ştirea că *Mihai Popovici ar încerca să facă o apropiere şi între Maniu şi Tătărescu* şi că lucrează pentru aranjarea unei prime întâlniri între cei doi oameni politici.

2. Printre fruntaşii naţional-ţărănişti se colportau de mai multă vreme unele *aprecieri defavorabile ale profesorului I. Hudiţă despre dr. Lupu şi Mihai Popovici*, vizând în special capacitatea intelectuală a acestora în raport cu vârsta.

Despre aceste colportări s-au sesizat cei doi, raportându-i lui Maniu, care, pentru aplanarea tensiunii din grupare, a propus ca prima masă servită ca pretext de reuniune pentru fruntaşii grupării să aibă loc la Hudiţă, spre a-i facilita acestuia situaţia şi ambianţa ca să se disculpe.

Masa a avut loc în ziua de 2 februarie a.c., ocazie cu care Hudiţă a susţinut că este străin de aceste aprecieri, după care s-a trecut la examinarea situaţiei politice, tensiunea din interiorul grupării fiind lichidată.

3. De curând *Maniu a luat contactul cu avocatul Pădureanu, legionar de origine ardelean*, care i-a cerut sfatul asupra atitudinii legionarilor dezamăgiţi de ultimele evenimente.

Cu prilejul acestor întrevederi Maniu a declarat – _rinter altele – următoarele:

„Aveţi dreptate să susţineţi că sunteţi ultima rezervă a cercurilor externe şi că se va face apel la voi, până la urmă, dar cred că acest apel va fi făcut abia la urmă de tot, când

va fi prea târziu şi pentru amicii voştri străini şi pentru voi.

Voi aţi fost totdeauna o formă politică de disperare pentru aliaţii voştri şi s-a recurs la voi numai în cazuri extreme.

De astă dată se va recurge la voi atunci când Axa nu va mai avea un singur partizan în ţara asta şi acest lucru nu va putea duce decât la sacrificarea ultimelor resturi din tot ce a fost Mişcarea legionară".

Maniu a declarat apropiaţilor săi că vorbele sale l-au impresionat adânc pe *Pădureanu*, care s-a despărţit afirmând că va comunica şi celorlalţi camarazi, părerea „unui om sincer".

4. În ziua de 2 februarie a.c., cu ocazia zilei aniversării lui *C. Vişoianu, a avut loc, la locuinţa acestuia din B-dul Lascăr Catargiu, o masă prelungită* până a doua zi, la care au participat pe lângă membrii familiei sale şi câteva tinere elemente naţional-ţărăniste şi liberale.

Cu această ocazie, Vişoianu a declarat că deţine de la Legaţia Turciei [o informaţie potrivit căreia] o mare îngrijorare domneşte în cercurile conducătoare turceşti, care se tem că Turcia va intra în război în patru, cinci săptămâni.

Vişoianu a declarat că împărtăşeşte acest punct de vedere, deşi unii comeseni, ca prof. *Botez*, au obiectat lipsa de pregătire a Turciei şi greşeala strategică de a începe un război în momentul când forţele germane nu sunt încă distribuite pe front şi deci pot fi mai uşor trimise din primul moment spre punctele nevralgice.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.11-13.

32.

1943 februarie 8. *Notă din sursa „Politician" privind o intervenţie a doamneinei Ralea la George Brătianu pentru eliberarea soţului ei din lagăr*.

N O T Ă

Dl George Brătianu a primit, în cursul săptămânii trecute, două vizite ale doamnei prof. Mihai Ralea. În prima vizită, dl. Brătianu a sfătuit-o să ceară o scrisoare dlui Istrate Micescu, în care acesta să se disculpe de acuzaţiile ce i se aduc, de a fi reclamat pe Ralea organelor de poliţie, şi să arate că, nici un moment, Ralea nu a intervenit pe lângă el pentru a primi procesul unor comunişti. În posesia unei astfel de scrisori, dl Gheorghe Brătianu se arăta dispus a interveni pentru eliberarea din lagăr a dlui Ralea.

În cea de-a doua vizită, d-na Ralea a adus scrisoarea cerută împreună cu o scrisoare a prof. Ralea în care arată că o duce bine la Târgu Jiu, că dl Gheorghe Tătărescu i-a trimis lemne şi alimente dar că, din nişte indiscreţii ale prof. Brăileanu, legionar aflat în acelaşi lagăr, a aflat că e posibil ca, la un moment dat, legionarii din lagăr să extermine pe ceilalţi politicieni de nuanţă democrată, pentru a face „o a doua Jilavă". Pentru acest motiv, dl. Ralea cere să se intervină pentru scoaterea lui cât mai urgentă.

Dna A arătat că intervenit şi la doctorul. Lupu şi că intervenţia acestuia se produce în cursul zilei de luni, 8 Februarie a.c. Însă doctorul Lupu i-a declarat că nu va interveni direct la vicepreşedintele de Consiliu, ci la dl Vlădescu, întrucât se teme să nu indispună prea mult pe Mareşal cu intervenţionismul său.

Dl Brătianu a declarat că aşteaptă rezultatul acestei intervenţii pentru a face şi el un nou demers, dacă va fi necesar.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 129-130.

33.

1943 februarie 8. *Notă din sursa „Punctator" privind o scrisoare a lui Istrate Micescu către doamna Ralea, în care se disculpă de acuzaţia că l-ar fi denunţat pe Mihai Ralea autorităţilor*.

NOTĂ

Dl Istrate Micescu a trimis o scrisoare dlui Mihai Ralea – recte dnei

Ralea – printr-un secretar al său. În această scrisoare, dl Istrate Micescu declară că:

1. a auzit de trimiterea în lagăr a dlui Mihai Ralea;

2. a aflat că motivul acestei trimiteri a fost intervenţia d-lui. Ralea pe lângă el pentru a prelua un proces al unor lucrători comunişti, proces ale cărui cheltuieli ar fi suportate chiar de dl. Ralea;

3. este acuzat de a fi denunţat pe dl Ralea Siguranţei pentru a încasa, fără alte obligaţii, suma de 500 000 lei onorariu în sus-zisul proces;

4. în consecinţă, dl Micescu afirmă că acest proces a fost luat înainte de intervenţia dlui Ralea şi că această intervenţie nu avea decât un scop de a grăbi procesul şi declară că nici un moment nu s-a gândit să denunţe pe cineva.

Dl Suchianu, care a arătat unor prieteni această scrisoare, a declarat că „Micescu se teme de represalii la momentul oportun şi de aceea se grăbeşte să spele măgăria făcută şi care nu-i va fi iertată”.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 128.

34.

1943 februarie 10. *Notă din sursa „Politician” privind o declaraţie a lui Pamfil Şeicaru, în care acesta consideră că Axa a pierdut războiul din momentul debarcării aliate în Africa de Nord*.

N O T Ă

În cercurile liberale circulă o declaraţie pe care dl Pamfil Şeicaru a făcut-o în cursul săptămânii trecute dlui Gheorghe Brătianu şi pe care acesta a adus-o la cunoştinţa câtorva intimi, cât şi a familiei Brătianu. Şi anume, dl Şeicaru a declarat că „nu mai crede în posibilitatea unei ofensive germane de vară care să aibă altceva decât succese locale şi nici nu vede posibilitatea transformării succeselor tactice într-un mare succes strategic. Partida ar fi pierdută pentru

Axă din momentul debarcării în Africa de Nord, iar noua armată germană nu va fi în stare să facă faţă unei ofensive pe mai multe fronturi. Italia nu caută decât pretextul şi condiţiile necesare pentru a ieşi din Axă, iar norocul României ar consta în divergenţele dintre Anglia şi Soviete în chestiunea strâmtorilor şi, indirect, a gurilor Dunării". Concluzia pe care o trăgea dl Şeicaru este că România trebuie să urmeze actualmente o politică de expectativă, neangajându-se prea mult şi definitiv în ofensiva de vară.

Aceste declaraţii au fost considerate apoi confirmare de articolele dlui Şeicaru din „Curentul", în care se făcea apologia mareşalului Averescu, pentru că s-a opus triunghiului morţii şi s-a considerat că marea putere a Angliei stă în neglijarea prejudecăţii de recunoştinţă. Acest lucru era considerat ca o aluzie indirectă la nerecunoştinţa pe care urma s-o manifestăm faţă de Reich, această nerecunoştinţă fiind singurul act politic pe care l-am putea face azi cu folos.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 146-147.

35.

1943 februarie 10. *Notă din sursa „Politician" despre o întrunire a liderilor PNL şi PNŢ la prinţul Barbu Ştirbey, în care s-a discutat despre memoriul trimis mareşalului Antonescu şi atitudinea guvernelor aliate faţă de România*.

N O T Ă

O reuniune care a avut loc în casele dlui Barbu Ştirbey a strâns la un loc câţiva oameni politici liberali şi naţional-ţărănişti. Iniţiativa acestei întruniri a fost dată chiar de dl Maniu, în cursul ultimei întrevederi cu dl Ştirbey, şi acesta a acceptat imediat ideea, oferindu-se ca prima reuniune să se facă chiar la domnia sa.

Obiectivul acestor întruniri, aşa cum a fost sugerat de dl Maniu, este de a se opera o strângere de contact cât mai apropiată între oamenii politici ai celor două partide, la care s-ar adăuga şi câţiva oameni politici independenţi. Nu numai

o mai bună cunoaştere între ei, dar şi schimbul de informaţii din sursă internă şi diplomatică, a declarat dl Maniu, ar putea duce la o acţiune coerentă şi la un plan unitar al întregii activităţi politice.

Întrunirea a fost consacrată, în primul rând, memoriului Maniu-Brătianu. Chiar dl Maniu a consimţit că acesta „este prea slab" şi că, în momentul acestui prim memoriu, nu avea încă suficiente date asupra activităţii diplomatice de culise şi nici asupra perspectivelor războiului. Acelaşi lucru se poate spune şi despre dl Brătianu.

Apoi s-a luat în consideraţie atitudinea guvernelor aliate faţă de ţara noastră, aşa cum această atitudine se întrevede din ziarele ţărilor respective, cât şi din ecourile provenite din ţările neutre. Tonul general al discuţiilor a fost foarte pesimist şi nu s-a trecut, în ce le din urmă, la nici o decizie.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 144-145.

36.

1943 februarie 10. *Notă din sursa „Melle" despre vizita avocatului Sebastian Toma la Gheorghe Brătianu şi aprecierile acestuia asupra politicii interne şi militare a guvernului*.

N O T Ă

Avocatul Sebastian C. Toma, fiul decedatului fruntaş liberal Constantin Toma, l-a vizitat luni, 8 februarie crt., pe dl Gheorghe Brătianu în str. Popa Chiţu. Cu acest prilej, avocatul Sebastian Toma, care este un devotat al d-lui. Gheorghe Brătianu, a auzit de la acesta că este foarte îngrijorat de mersul luptelor de la răsărit şi că păstrează aceeaşi îngrijorare şi pentru eventualitatea bombardamentelor la Bucureşti, de pe urma eventualei invazii şi intrării în război a Turciei.

Dl Gheorghe Brătianu a vorbit apoi despre un nou memoriu semnat de dnii Maniu, Dinu Brătianu şi Gheorghe

Brătianu, pentru dl mareşal Antonescu. În acest memoriu se arată că aceeaşi fruntaşi semnatari ai memoriului au sfătuit pe dl Mareşal, în repetate rânduri, să nu mai continue trimiterea de trupe dincolo de Nistru şi formarea doar a unui corp expediţionar român, care să lupte alături de germani, întocmai ca şi ungurii, slovacii, etc. Fără a fi angajaţi cu toată armata. Că au avut dreptate – spune memoriul – se vede azi, de pe urma celor ce s-au întâmplat în răsărit.

În continuare, dl Gheorghe Brătianu şi-a exprimat credinţa că efortul pe care îl vor face germanii până în primăvară şi de acolo înainte, cu mobilizarea lor totală, va fi extraordinar. Domnia sa. Este, însă, convins că acest efort, nu va fi în direcţia unei noi ofensive de vară în răsărit, ci un efort de organizare a unui front defensiv german, pe o linie cât mai solidă şi cu putinţă de ţinut.

În privinţa atitudinii noastre, dl Gheorghe Brătianu şi-a exprimat temerea – împărtăşită, după spusele d-sale, şi de dl Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu – că dl mareşal Antonescu să nu fie împins de germani la o mobilizare totală, în genul celei ce s-a întreprins acum în Germania şi Italia. De altfel, domnia sa şi ceilalţi fruntaşi vor atrage atenţia dlui mareşal Antonescu asupra primejdiei angajării ţării pe u asemenea drum, astăzi.

De asemenea, dl Gheorghe Brătianu a vorbit avocatului Sebastian Toma despre ştirea ce i-a parvenit, că germanii ar cere guvernului român unele măsuri noi de restricţie împotriva evreilor. Domnia sa şi dnii Maniu şi Dinu Brătianu s-au declarat categoric împotriva unor asemenea măsuri, mai ales în împrejurările de azi şi arată că, dacă ştirea se va menţine, vor face un demers pe lângă Conducător spre a-i arăta că motivele evacuării Capitalei nu pot justifica eventuale măsuri contra evreilor.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 140-141.

37.

1943 februarie 11. *Notă din sursa „Politician” despre propunerea lui V. Sassu de a iniţia contacte cu legaţiile ţărilor neutre la Bucureşti, care să intervină pe lângă*

guvernele lor să sprijine cauza României la Londra şi Washington.

N O T Ă

Dl V. Sassu a propus cercurilor conducătoare ale partidului [liberal] începerea unei acţiuni de luări de contact direct cu diplomaţia neutră. Astfel, ar trebui să se creeze „un plan de luptă”, conform căruia liderii partidului ar uza de relaţiile lor şi de cunoştinţele lor personale în lumea diplomatică, pentru a „asalta Legaţiile Turciei, Elveţiei, Suediei şi Portugaliei” (termenul este chiar al dlui Sassu). Obiectivul acestei acţiuni ar fi dublu:

1. a determina pe miniştrii ţărilor neutre a interveni favorabil pe lângă guvernele lor în cauza românească, convingându-le de dreptatea cauzei româneşti şi de necesitatea unei Românii Mari independente la Dunăre, guverne care, la rândul lor, trebuie să intervină pe lângă Londra şi Washington pentru cauza românească;

2. a crea un curent favorabil Partidului Liberal, indicându-l ca singurul care a rămas pe linia alianţei franco-engleze şi a democraţiei.

Această propunere, considerată ca un paliativ la cererile anterioare de a se lua contact direct cu guvernele neutre, prin plecarea în străinătate, a găsit multe aprobări şi va fi supusă unei viitoare consfătuiri a conducerii partidului.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 151.

38.

1943 februarie 11. *Notă din sursa „Melle” cu privire la afirmaţiile lui Gheorghe Brătianu despre înlocuirea contelui Ciano de la Ministerul de Externe italian şi temerea că germanii nu vor putea rezista în faşa ofensivei sovietice.*

N O T Ă

Miercuri, 10 februarie 1943, dl Gheorghe Brătianu a

vizitat-o pe principesa Olga Sturdza la locuinţa sa. Au mai fost de faţă la discuţiile ce au urmat dnii George Sturdza, prof. Univ. Valeriu Bulgaru, etc. Cu acest prilej, dl Gheorghe Brătianu a arătat că, din informaţiile pe care le deţine din cercurile diplomatice din Bucureşti, reiese că înlocuirea contelui Ciano de la Ministerul de Externe italian şi remanierea atât de largă a cabinetului s-a făcut cu un substrat precis. S-a urmărit anume, numirea dlui Ciano ca ministru al Italiei la Vatican, unde urmează să aibă o misiune importantă şi anume aceea de a se întâlni cu miniştri Angliei şi Statelor Unite, în cadrul Corpului Diplomatic de la Vatican, şi de a angaja discuţii care privesc viitorul Italiei în ipoteza victoriei aliaţilor.

În altă ordine de idei, dl Gheorghe Brătianu a repetat temerea sa, că germanii nu vor putea ţine frontul şi, în acest caz, ruşii nu vor putea fi opriţi cu hârtii chiar semnate de ei şi vor merge până la Canalul Mânecii. În ceea ce ne priveşte, în cazul când germanii nu vor putea ţine frontul pe lungimea în care sunt azi angajaţi şi vor scurta această linie mereu, nu este exclus să avem, la un moment dat, de apărat noi singuri linia împotriva ruşilor. Ar fi, deci, de dorit, a spus dl Gheorghe Brătianu, ca să se asculte măcar acum să se obţină noi angajamente din partea germanilor.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 155.

39.

1943 februarie 11. *Notă din sursa „Politician” privind o consfătuire a familiei Brătianu, în care au luat cuvântul Dinu Brătianu şi Gheorghe Brătianu, exprimându-şi punctele de vedere asupra situaţiei interne şi externe*.

N O T Ă

O consfătuire a membrilor familiei Brătianu a avut loc în după-amiaza zilei de 9 februarie a.c. la sediu Bibliotecii Fundaţiei Brătianu. Scopul urmărit de această consfătuire era de a se asculta două expuneri: unul al dlui Dinu Brătianu

asupra situaţiei, aşa cum o vede el, după informaţii din sursă internă şi diplomatică, şi altul al dlui Gheorghe Brătianu asupra impresiilor pe care le are asupra intenţiilor guvernului, din întrevederile pe care le-a avut în ultimul timp.

Dl Dinu Brătianu a zugrăvit un tablou pesimist asupra destinului ţării în viitorul apropiat, declarând că nu crede în posibilitatea unei ofensive germane şi chiar în acest caz, nu întrezăreşte posibilitatea unei opriri a unei debarcări pe continent. De asemenea, domnia sa a declarat că ultimele informaţii vorbesc de o trecere a Balcanilor în zona intereselor sovietice. Concluzia pe care o trăgea d-sa. Este necesitatea urmăririi îndeaproape a discuţiilor diplomatice de culise, pentru a nu fi puşi, la un moment dat, în faţa unei surprize, şi pentru a proceda simultan cu late puteri.

Dl Gheorghe Brătianu a arătat că hotărârea guvernului persistă în a susţine efortul german, cu convingerea că războiul va fi câştigat de Axă. De asemeni, dl Gheorghe Brătianu a vorbit de pregătirile ce se fac pentru participarea la războiul total şi a arătat necesitatea de a nu se contracara intenţiile guvernului, întrucât acest lucru ar duce la reacţii împotriva partidului ceea ce, indirect, nu ar servi nici ţării.

Dl Dinu Brătianu a arătat că înţelege a pune problema conducerii partidului, întrucât este bătrân şi evenimentele cer prezenţa la conducere a unui element mai tânăr şi mai dinamic. A rămas ca această chestiune să se discute în afara cadrelor familiei Brătianu pentru a se obţine un consens asupra viitorului şef.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 157-158.

40.

1943 februarie 12. *Notă din sursa „Politician” privind discuţiile contradictorii din PNL, privind alegerea unui nou lider*.

N O T Ă

Problema şefiei Partidului Liberal, ridicată la ultima şedinţă a familiei Brătianu de la Fundaţia din strada Amzei, a provocat discuţii intense şi animozităţi în sânul cercurilor conducătoare ale partidului. Şi anume, sugestia făcută de d-na. Eliza Brătianu ca această şefie să revină d-lui. Gheorghe Brătianu a provocat o reacţie acerbă din partea bătrânilor liberali. Doctorul Angelescu şi dl. Sassu, cele două elemente mai ascultate în partid după dl Dinu Brătianu, s-au opus net acestei soluţii, afirmând în mod făţiş neîncrederea în capacitatea de om politic şi luciditatea de apreciere a evenimentelor a d-lui. Gheorghe Brătianu. În plus, dl. Gheorghe Brătianu continuă a fi acuzat de a fi fost „cel dintâi care a înfrânt disciplina partidului, scindându-l pentru a patrona aventura carlistă".

Dl Sassu a propus alegerea doctorului Angelescu, dar acesta a refuzat, declarând necesară alegerea unui om mai tânăr, dar cum nu se poate cădea de acord asupra acestui tânăr discuţiile au rămas în curs.

În tot cazul, prof. Valeriu Bulgaru militează actualmente în cercurile tineretului liberal pentru susţinerea dlui Gheorghe Brătianu şi membrii centrului liberal de cultură sunt invitaţi de domnia sa a studia problema acestei viitoare conduceri din punctul de vedere al aportului ideologic pentru partid.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 165.

41.

1943 februarie 13. *Notă din sursa „Ovidiu" despre zvonurile care circulă în rândul legionarilor din cauza absenţei primului-ministru*.

N O T Ă

În anturajul Comandamentului s-a repetat astăzi de dimineaţă zvonul care a circulat acum câteva zile, că primul-ministru ar fi demisionat. Afirmaţia legionarilor este întărită de ştirile culese în cercurile Legaţiei germane, după care dl prim-mistru n-a participat la vânătoarea organizată pentru dl Paul Schmidt pretextând că este bolnav. Boala primului-

ministru n-ar fi decât manifestarea unei profunde supărări pe chestiuni de politică internă, supărări care l-ar fi determinat să ameninţe cu demisia.

Pe de altă parte, legionarii au mai înregistrat zvonul că primul-ministru n-ar fi bolnav, ci ar fi plecat din Capitală spre o destinaţie necunoscută. Faptul este considerat de legionari ca posibil, deoarece niciodată până acum nu s-a întâmplat ca primul-ministru să nu lucreze absolut cu nimeni, refuzând chiar pe miniştri. În această ordine de idei, legionarii din anturajul Comandamentului relatează cuvintele lui Bănulescu, care s-ar fi exprimat astfel către unii amici ai săi: „Nu ştiu ce poate să aibă Mişu Antonescu de nu primeşte pe nimeni. Mi-aduc aminte că anul trecut, când a fost operat de amigdalită, a prezidat un Consiliu de Miniştri, stând întins pe dormeză cu temperatură de 39 de grade”.

Pentru legionari, această absenţă a primului-ministru, tocmai în împrejurările de azi, este foarte simptomatică şi de aceea ei se străduiesc pe unde pot să afle adevăratul aspect al lucrurilor.

Ovidiu

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 174-175.

42.

1943 februarie 13. *Notă din sursa „Punctator” despre o întâlnire Iuliu Maniu cu dr. N. Lupu, în care s-au abordat probleme curente*.

N O T Ă

O întrevedere Maniu – dr. Lupu a avut loc în cursul după-amiezii de ieri. Nu s-a făcut decât un simplu schimb de informaţii, dl Maniu prezentând câteva date relative la situaţia de pe frontul oriental, iar doctorul. Lupu câteva informaţii cu privire la agitaţiile din Partidul Liberal, aşa cum i-au fost redate de dl V. Sassu. Ca de obicei în ultima vreme, dl. Maniu s-a arătat foarte îngrijorat de situaţie, declarând că orice efort de război din parte României nu poate decât complica poziţia ei faţă de britano-americani. În fine, a declarat că a aranjat un schimb de vederi cu dl. De Weck,

ministrul Elveţiei [la Bucureşti].

Doctorul Lupu a arătat că i s-a adus la cunoştinţă luarea de ostatici evrei, iar dl Maniu a pus în legătură acest fapt cu articolul apărut în aceeaşi zi în „Porunca Vremii”, referitor la represaliile împotriva populaţiei evreieşti considerate ca ostatică în cazul unor atacuri aeriene. Dl Maniu a declarat că acest articol este sugerat d Legaţia germană şi ar denota intenţii germane de a organiza, din proprie iniţiativă, pogromuri în caz de bombardamente „aşa cum au organizat şi la Iaşi în iunie 1941”. Atât dl Maniu cât şi doctorul Lupu au fost de acord de a se insista asupra acestei chestiuni într-un memoriu de completare pe care partidul îl va înainta conducerii statului în scurt timp.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 179.

43.

1943 februarie 13. *Notă a SSI despre discuţiile politice între fruntaşii naţional-ţărănişti.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

5. Conducerea naţional-ţărănistă s-a interesat de obiectul audienţei lui *Vaida-Voevod* la dl mareşal Antonescu, iar dr. *Virgil Solomon*, care întreţine un contact indirect cu amicii fostului Consilier Regal, a adus la cunoştinţa lui *Maniu*, următoarele :

Audienţa a durat aproximativ două ore, având ca obiect un examen general al situaţiei – „între două personalităţi care au crezut în necesitatea colaborării cu Axa” – în special asupra problemelor puse de ultimele evenimente de pe front.

Cercurile conducătoare naţional-ţărăniste au înregistrat şi interpretat faptul că, după audienţa avută, Vaida a declarat că „Mareşalul este un om cu multă circumspecţie, care vede în mod real interesele României şi nu le subordonează altor

interese”.

Maniştii au tras concluzia că evenimentele de pe fronturi au pus conducerii statului probleme noi.

De către manişti s-a mai înregistrat informaţia că în cursul audienţei s-ar fi discutat şi despre Maniu, iar că Vaida ar fi elogiat personalitatea lui Mihalache.

2. Lui Maniu i s-au adus la cunoştinţă din cercuri diplomatice următoarele fapte, socotite de acesta ca semnificative pentru schimbările intervenite în Italia :

- *Rosso*, noul ambasador italian la Ankara, a fost ambasador al Italiei la Moscova ; soţia sa face parte din aristocraţia americană şi este una din cele mai bogate femei din Statele Unite.

La Moscova, Rosso a avut legături strânse de prietenie cu soţii *Steinharăt*, ambasadorul american, iar dna Steinharăt şi dna Rosso sunt vechi prietene din America.

Din aceeaşi sursă se subliniază că Rosso a fost numit la Ankara, unde actualmente ambasador american este Steinharăt.

3. Tineretul naţional-ţărănist proiectează a sărbători în ziua de 13 septembrie a.c., printr-o masă la restaurantul Modern, pe dr. *Cozman*, fruntaş al acestui tineret, care fusese reţinut de organele poliţieneşti.

La această masă va participa şi *Ghiţă Pop*, care urmează să facă unele declaraţii, ce au fost prezentate spre aprobare, în ziua de 9 februarie a.c., lui Iuliu Maniu.

În esenţă declaraţiile vor susţine că în cazul debarcării şi al înaintării trupelor britanice în Balcani, depinde de purtarea armatei şi populaţiei noastre faţă de trupele de debarcare dacă sfârşitul războiului ne va găsi printre cei „de pedepsit” sau nu, iar că datoria grupării naţional-ţărăniste este de a activa în acest sens.

4. La o întrebare asupra posibilităţilor reîntoarcerii lui Vaida-Voevod în gruparea naţional-ţărănistă, Iuliu Maniu a declarat că, în urma consfătuirii cu prietenii săi politici, şi contrar avizului lui Mihalache, acest lucru a devenit o imposibilitate.

Maniu a declarat că, după relatările lui Mihalache, conversaţia lui Vaida nu mai este decât „un şir de glume influenţate de o vârstă care se face evidentă” şi că de

aceeaşi influenţă ar face dovadă întreaga concepţie politică a fostului său colaborator. În plus, a adăugat Maniu, readucerea în grupare a lui Vaida ar însemna o mare pierdere de prestigiu ideologic, care nu ar fi compensată prin nici un aport politic.

„Pe corabia partidului nostru nu trebuie primit nici un supravieţuitor al tragi-comediei carliste”, a încheiat Maniu.

5. Dr. *Lupu* a declarat că mai mulţi naţional-ţărănişti ardeleni, care au luat în ultima vreme contact cu cercurile apropiate Legaţiei Maghiare, precum şi unele declaraţii făcute de *Emil Haţiegan*, facilitează impresia că *Nagy de Galantha*, ministrul Ungariei la Bucureşti ar susţine actualmente teza unei apropieri între guvernele român şi maghiar.

Dr. Lupu crede că această teză ar fi sugerată chiar de guvernul din Budapesta şi că ar fi un ecou al situaţiei dificile în care se află actualmente guvernul maghiar, deoarece opinia publică, mai independentă decât cea românească, precum şi bărbaţi politici opoziţionişti, severi cu actele guvernului maghiar, ar fi început o campanie împotriva dorinţei de a se continua până la limită participarea la efortul de război de pe frontul oriental.

În această situaţie – interpretează dr. Lupu – cu perspectiva unor serioase divergenţe interne, guvernul maghiar caută a stabili bune raporturi cu vecinii, ceea ce face ca în primul rând să fie vizată România, întrucât un aranjament între Budapesta şi Bucureşti ar facilita o politică unitară atât faţă de Axă, cât şi faţă de problemele care s-ar putea pune în eventualitatea unei păci de compromis.

Dr. Lupu crede că ministrul Nagy de Galantha ar avea dispoziţii de a milita pentru apropierea de mai sus, spre a convinge guvernul român de a lăsa chestiunile litigioase între cele două ţări în seama conferinţei de pace, care va avea a decide în această privinţă.

Pe de altă parte, în cercurile ziarului „Ardealul” se discută că, după unele informaţii, guvernul din Budapesta ar fi dispus să propună României instituirea unei comisii mixte, formată din specialişti care să examineze chestiunile în litigiu, nemulţumirile şi nedreptăţile imputate reciproc.

Această ştire este interpretată de redactorii „Ardealului” în sensul că rezolvarea problemei Transilvaniei nu mai este atât de îndepărtată.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.29-32.

44.

1943 februarie 15. *Notă din sursa „Melle” despre o vizită a lui Gheorghe Brătianu la principesa Olga Sturdza, în care a afirmat că, faţă de situaţia frontului, ar fi necesar un guvern de tranziţie*.

N O T Ă

Dl Gheorghe Brătianu a vizitat-o pe principesa Olga Sturdza, rudă apropiată cu soţia sa, unde a avut loc o consfătuire intimă, sâmbătă, 13 Februarie a.c., după-amiază. Cu acest prilej, dl Gheorghe Brătianu a anunţat că agitaţia în legătură cu situaţia dlui mareşal Antonescu, pe marginea războiului, s-a înrăutăţit. D-sa., dl. Brătianu, este în totul de acord cu dl. Iuliu Maniu asupra soluţiei ce se impune şi care ar fi un regim de tranziţie până la clarificarea definitivă a frontului.

Dl Brătianu a mai anunţat că este momentul să se facă totul pentru ca situaţia să fie clarificată. Dl mareşal Antonescu a spus cândva că nu d-sa. Va fi acel care se va pune de-a curmezişul atunci când interesele ţării vor reclama o hotărâre îndrăzneaţă din partea sa. Dl Brătianu este de părere ca să se exercite acum această presiune asupra d-lui. Mareşal şi cercurilor superiore – respectiv la Palat – pentru a se obţine o hotărâre.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 201.

45.

1943 februarie 15. *Notă din sursa „Punctator” despre*

îngrijorarea conducerii PNŢ după arestarea lui Corneliu Coposu şi Virgil Solomon.

N O T Ă

Cercurile naţional-ţărăniste sunt alarmate de arestările cele noi operate printre membrii partidului şi în special a unor membri consideraţi ca amici intimi ai dlui Maniu. Este vorba de dnii Coposu şi Solomon.

Doctorul Lupu a fost solicitat să intervină în favoarea acestora pe lângă dl vicepreşedintele Consiliului, însă acesta a refuzat motivând că se va demonetiza pe lângă guvern dacă va apare totdeauna ca un simplu intervenţionist. Dl Iuliu Maniu a declarat, afirmă cercurile de mai sus, că va interveni personal printr-un memoriu, dacă va fi nevoie. În tot cazul, acest fapt a provocat oarecare îngrijorare în partid, întrucât se vede în el preliminariile unei acţiuni mai vaste pe care ar întreprinde-o, la un moment dat, guvernul şi care ar fi sugestia dată de autorităţile germane. În acest sens, arestarea celor doi ar fi, deocamdată, un avertisment.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 205.

46.

1943 februarie 16. *Notă din sursa „Politician" despre discuţiile purtate la întrevederea dintre Mircea Cancicov şi Gheorghe Tătărescu*.

N O T Ă

În seria întrevederilor dlui Cancicov cu diverşi oameni politici, întrevederi care au privit pe dnii Barbu Ştirbey, dr. Anghelescu, Mihai Popovici, prinţesa Bibescu, dr. Lupu, fostul ministru al economiei naţionale a făcut o vizită şi dlui. Tătărăscu. Această vizită a fost solicitată chiar de dl. Tătărăscu şi a fost consacrată unei dări de seamă pe care dl Cancicov a făcut-o schimburilor de vederi din ultima vreme.

Deşi dl Cancicov se apropie, actualmente, mai mult de Partidul Ţărănesc, totuşi, legătura cu dl. Tătărescu a rămas trainică şi cei doi foşti oameni politici au discutat posibilitatea unei colaborări în viitorul apropiat.

Dl Cancicov a declarat că toate personalităţile vizitate de d-sa. Sau care l-au vizitat pe el (cum e cazul doctorului. Anghelescu) au fost de acord în a considera situaţia ca foarte gravă, din cauza apropierii tot mai mari a trupelor sovietice de raza de acţiune a teritoriilor româneşti. Domnia sa a arătat că domneşte un curent în toată lumea politică pentru a se acţiona asupra guvernului să trimită observatori în ţările neutre.

Dl Tătărăscu a criticat ultimul memoriu Brătianu-Maniu, socotindu-l „incomplet şi timid", a arătat că i s-au făcut sugestii pentru a reintra în Partidul Liberal şi a declarat că „şefia lui George Brătianu ameninţă să fie o nouă perioadă de dezastru pentru partid".

S-a decis ca ambii politicieni să aibă o a doua întrevedere în cursul acestei săptămâni.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 206-207.

47.

1943 februarie 17. *Notă a SSI despre poziţia politică a lui Ion Mihalache şi eforturile lui Iuliu Maniu de a menţine unitatea Partidului Naţional Ţărănesc.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

5. În seara de 16 februarie a.c., *Mihalache*, deşi suferind, a sosit, împreună cu soţia sa, la Bucureşti, fiind chemat urgent de *Maniu*.

În Capitală a descins la *Nestor Badea*; această sosire grăbită este pusă de unii fruntaşi naţional-ţărănişti în legătură cu zvonurile despre o tensiune survenită în cercurile

superioare, iar, după alte versiuni, se afirmă că faţă de zvonurile care au circulat în ultimele zile cu privire la atitudinea lui Mihalache – determinate de vizita lui *Vaida* la Dobreşti, de audienţa fruntaşului ţărănist la dl mareşal Antonescu şi de plecarea sa subită din Bucureşti – Maniu socoteşte necesar să organizeze o serie de manifestaţii din care să rezulte unitatea grupării naţional-ţărăniste şi solidaritatea sa cu politica externă trasată de preşedintele grupării.

În acest scop s-a anunţat că vor avea loc:

a. O şedinţă a biroului grupării naţional-ţărăniste, la care se *va examina situaţia creată în România de ultimele evenimente ale războiului şi acţiunea pe care trebuie să o urmeze gruparea naţional-ţărănistă*.

b. O reuniune la care să ia parte un număr mai mare de fruntaşi naţional-ţărănişti aflaţi în capitală şi la care Maniu să facă o expunere asupra situaţiei.

c. O masă comună într-un restaurant din centru, dată în onoarea lui Mihalache, cu ocazia împlinirii a 60 de ani, menită să arate solidaritatea lui cu gruparea şi cu tendinţele acesteia.

2. În cercurile naţional-ţărăniste se afirmă că atitudinea lui Mihalache faţă de situaţia politică a fost greşit înţeleasă, interpretându-se eronat vizita lui Vaida, cât şi audienţa pe care a avut-o la dl mareşal Antonescu.

Aceleaşi cercuri susţin că, de asemenea, s-a înţeles greşit când s-a crezut că, dacă Mihalache nu va da concurs integral dlui mareşal Antonescu, în orice caz se va face interpretul regimului pe lângă conducătorii opoziţiei, pentru a da, într-un fel sau altul, un ajutor, politic, conducătorului statului.

Cercurile naţional-ţărăniste arată că atitudinea lui Mihalache se schiţează astfel :

a. Mihalache este de părere că în însuşi interesul ţării opoziţia nu trebuie să se amestece, în nici un fel, în conducerea politică actuală a ţării.

b. Gruparea naţional-ţărănistă rămâne singura rezervă a ţării şi în această calitate, atât gruparea, cât şi conducătorii săi, trebuie să se abţină de la orice manifestaţie politică, susceptibilă de răstălmăciri.

c. Faţă de situaţia ţării, pe care o socoteşte dificilă, gruparea naţional-ţărănistă nu trebuie să facă nici un fel de greutăţi dlui Mareşal, iar Maniu, care – după părerea sa – ar putea să producă manifestaţii suficient de mari, nu trebuie însă să adauge noi greutăţi ţării.

3. Iuliu Maniu a fost înştiinţat telegrafic că fratele său *Capsiu Maniu*, este suferind.

4. În ziua de 16 februarie a.c., la dejun, a avut loc o masă dată la domiciliul său de *D. Gerota*, fost secretar general la justiţie, la care au fost invitaţi Maniu şi aproape toţi fruntaşii naţional-ţărănişti apropiaţi acestuia ; lupiştii n-au fost invitaţi.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.48-49.

48.

1943 februarie 18. *Notă din sursa „Melle" despre divergenţele dintre Gheorghe Brătianu, pe de o parte, şi Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu pe de altă parte, referitoare la atitudinea faţă de URSS*.

N O T Ă

Dl Gheorghe Brătianu a plecat acum două zile, cu automobilul, la Braşov. Acest voiaj, în aparenţă de plăcere, dl. Brătianu plecând împreună cu doamna, a avut următorul substrat: Urma să aibă loc, în aceeaşi zi, o întrevedere între d-nii. Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, la care a fost invitat şi dl Gheorghe Brătianu. Subiectul întrevederii fiind cunoscut d-lui. Gheorghe Brătianu – şi anume fixarea unei atitudini faţă de situaţia determinată de înaintarea rusească pe front – dl. Gheorghe Brătianu a preferat să nu participe. Explicaţia , domnia sa a dat-o prietenilor săi în casa doamnei Olga Sturdza, unde a luat dejunul înainte de apleca la Braşov. Dl Gheorghe Brătianu este de acord cu dnii Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu asupra atitudinii faţă de aliaţii anglo-americani. D-sa are, însă, o părere cu totul opusă acelei a domniile lor. Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu faţă de problema rusească.

Dnii Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu cred că este posibilă şi de dorit o bună vecinătate cu URSS, în timp ce dl. Gheorghe Brătianu are convingerea fermă că niciodată Rusia va renunţa la planurile de stăpânire a gurilor Dunării.

Dl Gheorghe Brătianu declară ceva mai mult, că dacă i se îngăduie de către organele cenzurii să-şi exprim întregul său punct de vedere în legătură cu războiul şi toate ipotezele posibile, d-sa. Este gata să publice broşura pe care o are mai demult scrisă. Dar d-sa. Nu crede că o să i se îngăduie acest lucru, fiindcă dacă va exprima punctul de vedere în chestiunile ruseşti, împărtăşită şi de regimul Mareşalului, punctul de vedere faţă de chestiunea războiului în general şi faţă de aliaţi nu ar fi îngăduit de cenzură, d-sa. Fiind pentru aliaţi.

Dl Gheorghe Brătianu se întoarce de la Braşov astăzi, joi, 18 februarie a.c.

Melle

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 217-218.

49.

1943 februarie 18. *Notă din sursa „Punctator" despre divergenţele dintre Iuliu Maniu şi Ion Mihalache pe tema intereselor sovietice în Balcani şi a ieşirii României din război*.

N O T Ă

O serioasă divergenţă de idei se observă în ultimele zile între dnii Maniu şi Mihalache. Defel, şi sosirea neanunţată a cestuia din urmă la Bucureşti este rezultatul unei schimbări complete de atitudine. Astfel, se poate spune în mod precis că sosirea dlui Mihalache este rezultatul îngrijorării pe care acesta o manifestă faţă de situaţia de pe frontul oriental şi faţă de înaintarea forţelor sovietice spre Ucraina.

Din primele întrevederi cu dl Maniu au rezultat şi divergenţele dintre cei doi şefi politici. Astfel, dl Maniu socoate că frontul sovietic se va stabiliza la sud, pe linia

Niprului, şi că sovieticii vor utiliza prelungirea iernii în ţinuturile nordice pentru a continua ofensiva pentru despresurarea Leningradului şi, apoi, pentru a pătrunde în ţările baltice. În schimb, ţările balcanice şi danubiene ar cădea în lotul britano-americanilor care vor începe o operaţie de debarcare în Grecia şi Bulgaria.

Dl Mihalache socoate că această ipoteză este greşită, întrucât este puţin probabil că ruşii vor renunţa la Basarabia, Dobrogea şi drumul de acces spre Mediterana şi Adriatica prin Balcani.

Divergenţele continuă şi în ceea ce priveşte soluţiile practice propuse de ambii oameni politici. Astfel, în timp ce dl. Maniu propune „interesarea britano-americanilor" prin acţiune directă sau prin ţările neutre, dl. Mihalache consideră că acest lucru nu ar putea decât întărâta pe sovietici. Din această cauză propune aşteptarea unui moment diplomatic oportun şi, în special, examinarea atitudinii Finlandei şi a Italiei, pentru a se lega atitudinea ţării numai de atitudinea celor două guverne deopotrivă de interesate.

Punctator

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 220-221.

50.

1943 februarie 18. *Notă a SSI despre comentariile unor fruntaşi naţional-ţărănişti în legătură cu ideile politice ale lui Maniu şi Dinu Brătianu prezentate conducătorului statului, mareşalul Ion Antonescu.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

Scrisoarea pe care dnii *Dinu Brătianu* şi *Maniu*, au trimis-o la 30 ianuarie, conducătorului, a fost comentată la dl *Ghiţă Pop*, împreună cu dr *Roşu* şi avocatul *Mazilescu*. Ei consideră această scrisoare, pentru următoarele puncte:

1. Îl consideră pe Conducătorul statului personal

răspunzător de proclamarea războiului, făcând despărţire de naţie care nu este răspunzătoare.

2. Admite războiul până la Nistru, dar mai departe nu.

3. În această privinţă îi dă conducătorului de exemplu Finlanda, care este agreată de anglo-americani şi chiar de ruşi şi care nu se va putea teme de o invazie.

Ghiţă Pop, nu crede în eficacitatea acestei scrisori, considerând-o doar un document, deoarece după informaţiile pe care le deţin de la generalul Iacobici, nici germanii, nu au dorit ca armatele noastre, să treacă Nistrul şi că nici chiar generalul von Book nu a dorit-o, dar că întreaga dorinţă a fost a conducătorului, care a presat pe germani în acest sens.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.54.

51.

1943 februarie 19. *Notă din sursa „Politician" despre o întâlnire Iuliu Maniu-Mihai Popovici-Mircea Cancicov în care au fost abordate problema situaţiei ţării*.

N O T Ă

Dl Mircea Cancicov a făcut miercuri o vizită d-lui. Mihai Popovici, cu care ocazie s-a întâlnit cu dl. Maniu. Conversaţia în trei s-a purtat asupra situaţiei internaţionale şi a mersului războiului. Dl Cancicov a adus unele informaţii din sursă diplomatică referitoare la ecourile pe care ţările neutre le-au putut capta în tabăra aliată cu privire la ţara noastră. Şi anume, din sursă elveţiană, ar fi aflat că britano-americanii ar avea tot interesul să menţină o Românie puternică, fapt care ar confirma părerea anterioară a d-lui. Maniu că ruşii îşi vor opri ofensiva la Nipru şi o vor continua spre ţările baltice, lăsând Balcanii şi gurile Dunării în seama unei întoarceri de flanc din partea britano-americanilor.

Numai dl Mihai Popovici nu era de aceeaşi părere, susţinând că România este direct ameninţată, întrucât britano-americanii – aşa cum ar dovedi situaţia din Tunisia –

nu sunt dispuşi a face sacrificiul unei mari întreprinderi militare, aşteptând rezultatul tratativelor diplomatice cu Italia şi Finlanda.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 229.

52.

1943 februarie 19. *Notă din sursa „Sej" despre informaţiile deţinute de dr. N. Lupu privind discuţiile bilaterale turco-sovietice, în care URSS este reprezentată de Vinogradov, fost diplomat la Bucureşti*.

N O T Ă

Dl dr. N. Lupu este informat de la Legaţia turcă – după cum ne arată dl. Prof. Iancu Botez, care l-a vizitat – că se duc, actualmente, importante discuţii la Ankara între guvernul turc şi Vinogradov, plenipotenţiarul URSS. Este vorba, desigur, că se discută şi de situaţia României, spune dl dr. N. Lupu, de vreme ce acei de la Legaţia turcă din Bucureşti sunt mereu sondaţi de Vinogradov, prin curieri ai ministerului de externe turc, asupra diferitelor date în legătură cu: starea de spirit a ţării faţă de continuarea războiului cu ruşii, atitudinea oamenilor politici faţă de eventualitatea unui acord ruso-român, etc.

Vinogradov, care a fost ataşat diplomatic la Bucureşti acum câţiva ani, are în afară de cele de mai sus şi corespondenţă cu unele persoane din România, prin intermediul curierilor diplomatici al ministerului de externe turc. Vinogradov ar fi partizanul unei înţelegeri cu România şi ar păstra sentimente mai bune pentru ţara noastră.

Sej

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 232.

53.

1943 februarie 20. *Notă din sursa „Politician” despre o întrevedere între Gheorghe Tătărescu şi dr. C. Anghelescu, privind reintrarea în PNL a primului şi posibilitatea de guvernare împreună cu PNŢ* .

N O T Ă

Dl Gheorghe Tătărescu a făcut o vizită doctorului Anghelescu, la o invitaţie expresă din partea acestuia din urmă. S-a discutat reintrarea d-lui. Tătărescu în Partidul Liberal. Doctorul Anghelescu a arătat că a luat contact cu toţi conducătorii liberali şi cu familia Brătianu şi că aceştia sunt de acord cu acest lucru. Numai că acest acord ar fi condiţionat de un angajament, din partea dlui Tătărescu, de a nu ridica pretenţii la şefia partidului în cazul când s-ar pune această problemă şi, în al doilea rând, dl Tătărescu să dea o declaraţie că renunţă la atitudinea sa carlistă de până acum.

Dl Tătărescu a declarat că nu-şi poate lua angajamente prealabile, întrucât problema şefiei nu se va putea pune numai între conducătorii partidului ci în totalitatea lui, cu alte cuvinte nu numai familia Brătianu şi prietenii mei vor trebui să procedeze la un moment dat la alegerea unui succesor pentru dl. Dinu Brătianu. De asemenea, în ceea ce priveşte carlismul, a spus dl. Tătărăscu, nu este o chestiune actuală şi angajamente nu se pot lua decât în privinţa unor atitudini viitoare şi nu asupra celor trecute.

În fine, discutându-se problema unei fuziuni temporare cu Partidul Naţional-Ţărănesc în cazul când s-ar pune problema unui guvern naţional şi a unei acţiuni interne şi externe comune, dl Tătărăscu a fost în întregime de acord, făcând un elogiu al viziunii politice a dlui Maniu şi al ascendentului domniei sale în Ardeal.

Politician

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. II, f. 238.

54.

1943 februarie 20. *Notă a SSI despre comentariile şi punctele*

de vedere ale lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache privind situaţia României.

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

5. Cu prilejul unei examinări a situaţiei de pe front, care a avut loc înainte de îmbolnăvirea recentă a lui *Mihalache* şi la care pe lângă acesta, au participat *Maniu* şi *Mihai Popovici*, fruntaşii naţional-ţărănişti au reţinut următoarele:

Dacă germanii reuşesc să creeze o linie defensivă, stabilă şi sigură, nu este de aşteptat o intervenţie prea grabnică a anglo-americanilor pe continent; dacă însă sovieticii nu pot fi opriţi pe teritoriul lor, atunci este de prevăzut o grabnică intervenţie a forţelor turco-anglo-americane în Balcani, iar situaţia României se va clarifica în cel mult o lună, când raportul de forţă sovieto-german va fi verificat.

Cu privire la acţiunea de urmat a opoziţiei, s-au accentuat din nou cele două tendinţe:

Prima, reprezentată de Maniu, care vede necesitatea unei acţiuni proprii a României, înainte de venirea forţelor anglo-americane pe teritoriul nostru.

Alta, reprezentată de Mihalache, care socoteşte că o asemenea acţiune nu se poate duce şi că trebuie aşteptată desfăşurarea evenimentelor.

2. Maniu, a afirmat faţă de câţiva apropiaţi ai săi că este informat că s-ar studia eventualitatea de a se decreta, în ziua de 1 aprilie a.c., mobilizarea totală, ca în Germania.

În legătură cu această ştire, pe care a prezentat-o ca necontrolată, Maniu a făcut următoarele comentarii:

„În cazul când nu se va decide să mergem până la capăt şi să punem la dispoziţia germanilor toate forţele României, lucrul s-ar mai putea explica prin aceia ca să refacem armata.

Dar nici din acest punct de vedere n-ar putea să ajungem la rezultate, deoarece reorganizarea presupune armament; ori, armament nu se poate avea decât din Germania, iar

Reichul nu cred să dea României armament, când cunoaşte starea de spirit din ţară.

O mobilizare totală, a spus Maniu, cu scopul de a pune la dispoziţia germanilor forţele noastre nu mi-o pot închipui în actuala situaţie a războiului; cine o concepe nu cunoaşte starea de spirit din ţară, ostilitatea profundă împotriva războiului şi urmările pe care o asemenea măsură le-ar putea avea.

Distrugerea întregii aparaturi economice de care se bucură România în momentul de faţă ar fi o consecinţă neînsemnată, deşi foarte gravă în fond, faţă de urmările de ordin social.

Accentuarea măsurilor de război în favoarea Germaniei ar duce, a spus Maniu, la o stare internă vecină cu revoluţia".

3. Cercurile maniste s-au sesizat despre o acţiune maghiară putând fi interpretată ca o încercare de degajare a Ungariei de Axă.

În acest sens se relevă că la Budapesta a început să se discute despre atitudinea Ungariei faţă de Iugoslavia, susţinând că n-a atacat-o, ci că doar s-a apărat.

Pe de altă parte, maniştii au înregistrat ştirea că *Witzengrautz*, ministrul Ungariei la Berna, ar fi fost desărcinat de către guvernul din Budapesta, deoarece făcând unele tatonări de pace, care de altfel nu au fost luate în considerare, această acţiune ar fi fost dezvăluită, punând Budapesta într-o situaţie profund dificilă.

4. În seara de 16 februarie a.c., fruntaşul naţional-ţărănist dr. Stoichiţă a plecat din Sibiu, fiind chemat în capitală de Maniu.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.59-61.

55.

1943 februarie 25. *Notă a SSI privind discuţiile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. *Mihai Popovici*, după ce a avut o întrevedere cu *Suphi Tanriöer*., a făcut cunoscut amicilor săi politici că:

a. *Ministrul Turciei i-a declarat că n-a deţinut nici o misiune specială din partea guvernului român*, dar că personal se îndoieşte de fermitatea acestei declaraţii, fiind convins că se încearcă a se coaliza în jurul României interesele unor puteri neutre, din sfera de influenţă anglo-saxonă, *dar că aceste încercări se vor lovi de neîncrederea Angliei şi Americii faţă de actualul guvern român*.

b. Turcia este hotărâtă să facă toate sforţările pentru *a rămâne neutră până la sfârşitul războiului*.

c. Guvernul turc înţelege situaţia României şi stă pe punctul de vedere că *existenţa unei României independente este în interesul securităţii turceşti*.

2. În ziua de 23 februarie a.c., biroul grupării naţional-ţărăniste s-a întrunit la locuinţa *dr. N. Lupu*, prilej cu care *Mihalache* a relatat o parte din conversaţia avută cu dl vicepreşedinte de Consiliu, în seara zilei de 22 februarie a.c.

Mihai Popovici a relatat convorbirea pe care a avut-o cu Suphi Tanriöer, ministrul Turciei.

S-a luat apoi în discuţie situaţia generală creată prin discursul dlui general *Pantazi* – care afirmă hotărârea guvernului de a continua războiul alături de Germania – fără a se ajunge la vreo hotărâre.

După şedinţa biroului, *Maniu* a avut o lungă conversaţie cu Mihalache, cu privire la audienţa pe care acesta din urmă a avut-o la dl vicepreşedinte de Consiliu.

Este interesant de relevat că *cercurile conducătoare naţional-ţărăniste răspândesc că – în urma audienţei lui Mihalache la dl mareşal Antonescu şi la dl vicepreşedinte de Consiliu se poate afirma că şeful ţărăniştilor din Vechiul Regat este refractar oricărei tendinţe de apropiere cu guvernul şi că rămâne alături de Maniu*.

Se lasă astfel a se înţelege că Mihalache ar fi primit oferte, dar că este hotărât să rămână pe linia trasată de

Maniu.

3. În ziua de 24 februarie a.c., discuţiile din conducerea naţional-ţărănistă au fost reluate la locuinţa lui *Mihai Popovici*, care a reunit la un dejun pe membrii biroului grupării, discuţiile continuând toată după-amiaza.

4. În cursul săptămânii trecute, *Ilie Lazăr* a făcut o călătorie la Deva, fostul său fief electoral, unde a luat contact cu fruntaşii organizaţiei locale naţional-ţărăniste.

5. *Corneliu Coposu* a declarat într-un cerc de naţional-ţărănişti ardeleni că i-au parvenit unele informaţii după care anumiţi emisari maghiari au încercat prin intermediul Elveţiei, să ia contact cu cercurile superioare britanice, în vederea tatonării posibilităţilor unei păci.

Fără a prezenta faptul că fiind controlat, Coposu a adăugat că poate actualmente ar fi momentul ca să propunem aliaţilor noştri recunoaşterea drepturilor noastre asupra Transilvaniei.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.85-86.

56.

1943 februarie 25. *Raport întocmit de SSI privind informaţiile furnizate de sursa „Radian" dsepre opiniile lui Ghiţă Pop şi Ilie Lazăr faţă de evoluţia fronturilor.*

R A P O R T

În ziua de 24 februarie 1943 făcând o vizită a.m. la dl *Aurel Dobrescu* am găsit acasă la dânsul pe dl *Ghiţă Pop* şi dl *Ilie Lazăr* şi discutând despre situaţia războiului, spunând că merge cam prost şi că nemţii o să piardă războiul, pentru că s-au ivit discuţii între conducătorii Germaniei. Eu, zicând că nu se poate ca Germania să piardă războiul, pentru că este un popor care luptă pentru dreptate, dl *Ilie Lazăr* a răspuns că dreptate fac germanii numai pentru ei dar pentru alţii niciodată şi dacă ei ar fi un popor de dreptate atunci ne-ar da Ardealul înapoi, dar sunt mai răi ca ruşii, pentru că ne bagă în foc pentru drepturile lor.

Pe la ora cinci şi jumătate am plecat şi dnii *Ghiţă Pop* şi *Ilie Lazăr* au rămas tot la dl dr. *Aurel Dobrescu*, spunând că mai au de discutat mai multe chestiuni.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.103.

57.

1943 februarie 27. *Notă informativă promită de Centrala SSI, de la naţional-ţărănişti, privind poziţiile politice faţă de evoluţia evenimentelor de pe front.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

98 Zilele acestea urmează să aibă loc o *întrevedere între Iuliu Maniu şi Vaida Voevod*, care nu s-au întâlnit de multă vreme.

Maniu este interesat să cunoască obiectul audienţei pe care Vaida a avut-o la dl mareşal Antonescu.

În ce priveşte audienţa lui *Mihalache* la dl vicepreşedinte de Consiliu, Maniu a declarat că fruntaşul ţărănist „s-a comportat foarte bine şi a înfăţişat cu mult talent punctul de vedere al conducerii partidului".

Prin aceasta, Maniu a dat o dezminţire zvonurilor care au circulat în ultima vreme cu privire la atitudinea lui Mihalache.

2. În ziua de 27 februarie a.c. are loc în localul ziarului „*Ardealul*", din str. Polonă 27, ceremonia căsătoriei poetului *Iustin Ilieşu*, socotit în cercurile ardeleneşti „cântăreţul suferinţelor Ardealului".

Ilieşu publică în fiecare număr la ziarului „Ardealul" câte o poezie cu caracter naţional-iredentist, iar la şezătorile organizate de această gazetă în Ardeal, în toamna trecută, versurile sale s-au bucurat de un deosebit succes de public.

Maniu a dat dispoziţii atât direcţiei ziarului "Ardealul", cât şi cooperativei refugiaţilor condusă de *Ilie Lazăr* să organizeze „această serbare a refugiaţilor cu tot fastul ce se

cuvine”.

Vor asista cca. 200 persoane, între care fruntaşii ardeleni în frunte cu *Maniu*.

Preşedintele grupării naţional-ţărăniste vrea să folosească şi acest prilej pentru a face în jurul „poetului suferinţii ardelene” o manifestaţie cu caracter revizionist şi, în acelaşi timp, o demonstraţie de solidaritate a ardelenilor pentru politica sa.

Mihalache a dat dispoziţii lui *Popescu Mehedinţi* să trimită din partea sa o telegramă de felicitare lui Ilieşu.

3. La locuinţa dr. *N. Lupu* din str. Episcopiei nr.5, a avut loc în ziua de 24 februarie a.c. o lungă consfătuire între cel menţionat *Iuliu Maniu*, *Mihalache* şi prof. Universitar *Bordeianu*; aceştia au luat dejunul împreună după care discuţiile au continuat până la ora 17, când Mihalache l-a însoţit pe Maniu la locuinţa acestuia din str. Sfinţilor nr. 10.

Cu ocazia acestei consfătuiri *Maniu a comunicat că deţine informaţia necontrolată că se pregăteşte şi la noi mobilizarea totală*, în sensul unor chemări sub arme chiar a celor trecuţi de 50 de ani pentru a spori efectivele ce vor fi trimise pe front.

Maniu a mai arătat că se examinează şi *formula unor recrutări de evrei pentru crearea de batalioane care să fie utilizate deocamdată pentru săparea de tranşee, la şi dincolo de Nistru*.

4. Dr. *N. Lupu* analizând faţă de un grup de amici ultima proclamaţie a Führerului a declarat că după părerea sa, poate fi interpretată ca un avertisment către toate ţările din Europa, aliate sau nu cu Germania, că li se vor impune toate măsurile pe care azi guvernul de la Berlin le socoteşte necesare spre a se putea continua războiul cu URSS.

5. În seara de 25 februarie a.c. a avut loc la locuinţa dr. *Lupu* o nouă întrevedere a fruntaşilor naţional-ţărănişti, de această dată luându-se în discuţie numai chestiuni privind organizarea internă a grupării.

S-au propus *diferite persoane pentru conducerea organizaţiilor din provincie şi centrale*, pe baza fişelor de activitate a fiecăreia, principial sunt excluşi de la diferitele misiuni de conducere elementele care au colaborat cu alte

guverne decât cele naţional-ţărăniste sau cu Frontul Renaşterii Naţionale.

6. *Mihalache*, care a părăsit capitala în ziua de 25 februarie a.c., trebuia să se reîntoarcă în Bucureşti în seara de 26 februarie a.c., în cazul când ar fi primit o comunicare telegrafică prin care să fie chemat.

Neprimind această comunicare Mihalache şi-a amânat sosirea în Capitală.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.104-106.

58.

1943 februarie 28. *Notă a SSI despre întâlnirea fruntaşilor naţional-ţărănişti cu ocazia căsătoriei poetului Iustin Ilieşu.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

Sâmbătă la orele 18.30, la redacţia ziarului Ardealul din str. Polonă a avut loc căsătoria scriitorului *Iustin Ilieşu*, naşi fiind dna şi dl dr. *Ilie Lazăr*.

Au participat numeroşi invitaţi domni şi doamne, printre care *Iuliu Maniu*, dr. *N. Lupu*, dr. *Costache Lupu*, avocat *Valjan*, *Leucuţia*, *Victor Pop*, dr. *Hagea*, prof. *Costea*, dr. *Solomon*, dr. *Nacu* şi câţiva gazetari de la ziarele din Bucureşti ca, *Maniu* de la Ordinea, scriitorul *Ilea* şi cenzorul *Grigore Irimescu*.

Îşi anunţase sosirea şi *Dinu* şi *Gh. Brătianu*, dar pe la ora 21.30 au telefonat că sunt reţinuţi la lucrările adunării generale a Băncii Românesti şi nu mai pot participa.

La toasturi dl dr. *Ilie Lazăr*, după ce a urat fericire noilor căsătoriţi, a adresat o şarje la adresa prof. *Victor Jinga*, contestându-i dreptul de a se erija în susţinător al cauzei tineretului Ardelean.

În câteva cuvinte, fără nici un fel de aluzie politică, dl *Iuliu Maniu* şi dr. *Lupu* au felicitat tânăra pereche.

Într-un târziu asistenţa s-a împărţit în trei camere şi cu această ocazie într-un cerc de prieteni, dl dr. *Ilie Lazăr* a declarat că dl *Iuliu Maniu* i-a rugat pe ardeleni să nu se mai agite şi să aibă răbdare pentru că în curând după câte ştie d-sa Ardealul va reveni României.

Către ora 22.30 dl Iuliu Maniu şi ceilalţi prieteni ai lui au plecat, restul invitaţilor rămânând să petreacă până către ziuă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.127-128.

59.

1943 martie 1. *Notă întocmită de SSI despre întilnirea fruntaşilor naţional-ţărănişti la redacţia ziarului „Ardealul".*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

Gruparea naţional-ţărănistă a intrat într-o fază activă, care se poate constata din elementele care s-au succedat în ultima săptămână. Unul din aceste elemente active, a fost şi numărătoarea de forţe care s-a făcut cu ocazia căsătoriei poetului refugiat ardelean, *Ilieş*. Deşi cununia religioasă, a avut loc, duminică 21 crt., totuşi ieri, sâmbătă 27, s-a ţinut o a doua sărbătorire a căsătoriei, fără justificare, decât că de astă dată intervenise hotărârea de a activa, care la 21 nu se cristalizase încă. Şi pentru asta a fost nevoie de două lucruri : a) camuflare, adică aspect de manifestare revizionistă şi b) pretext, nunta poetului.

Interesantă este însă măsura cu care s-a făcut camuflarea : s-au invitat personalităţi politice marcante şi de diferite culori, împreună cu întregul tineret naţional-ţărănist, care urmează a fi pus la treabă.

Din relatarea desfăşurării se pot trage concluzii care să arate ce s-a urmărit.

În saloanele ziarului „Ardealul" din str. Polonă nr. 27, încă

de la ora 17.00, au început să sosească intimi nu a nuntaşilor ci a statului major ţărănesc. Astfel, *Emil Zaharia*, secretarul particular al lui *Ghiţă Pop* (nepot, de altfel, al acestuia din partea mamei), dr. *Cozman*, care deşi de trei zile poartă doliu, după mama sa, totuşi a participat la nuntă, *Modoran*, *Mazilescu*, *Coposu*, *Ghizelan* şi mulţi studenţi ardeleni.

Pe la ora 19.00 a venit dr. *Anghelescu*, liberal, apoi dr. *Lupu*, *Ion Mihalache* cu dna, dr. *Solomon*, *Gerota*, fiul profesorului, *Cezar Simionescu*, avocat, în total cca. 150 de persoane. Peste vreo oră a venit dl *Iuliu Maniu* care numai după ce a fost informat că dl *Dinu Brătianu* nu poate veni, s-a hotărât să vină, însoţit de dl *Ghiţă Pop*, secretarul general al grupării.

Dl Maniu s-a întreţinut cel mai cordial cu dl dr. Anghelescu, cu care a discutat îndelung. Subiectele care se întreţineau la nuntă, se pare în chip metodic, erau :

a) ruptura dintre Palat şi Mareşal ;
b) Ruptura dintre dl Mihai Antonescu şi Mareşal ;
c) frontul de la răsărit şi înfrângerea ;
d) planul Baveridge, ca o stratagemă engleză, care urmăreşte să pună apă în vinul bolşevic ;
e) Tatonările României, de la Ankara cu privire la o pace separată.

„Maitry" de ceremonie au fost tot timpul *Ghiţă Pop* şi *Ilie Lazăr*, care era şi naş.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.427-428.

60.

1943 martie 5. *Notă primită de Centrala SSI privind o serie de probleme politice, printre care : întâlnirea dintre Maniu şi Vaida, unele acţiuni ale cuziştilor, „Cartea galbenă" a guvernului maghiar etc.*

N O T Ă

Din cercurile politice

98 Cu privire la întrevederea dintre *Maniu* şi *Vaida* – care a avut loc la un dejun oferit la domiciliul său de dr. *Dumitrache Popovici*, fratele lui *Mihai Popovici* – maniştii au primit dispoziţia să lămurească cercurile politice că acest contact a avut un caracter particular şi trebuie explicat numai în lumina raporturilor de veche amiciţie personală dintre cei doi bărbaţi politici.

Apropiaţii lui Maniu arată că acesta, care este legat de Vaida printr-o luptă politică şi o intimitate personală de peste 40 de ani şi-a exprimat deseori compasiunea sa pentru „decăderea politică a lui Vaida, care nu merita o asemenea soartă", iar Vaida, cu lealitatea sa cunoscută, a luat totdeauna apărarea lui Maniu faţă de fostul Rege Carol al II-lea, care vroia să implice pe preşedintele grupării naţional-ţărăniste, în mod direct, în afacerea *Skoda*.

De mult timp, amici comuni – şi în primul rând dr. Popovici la care Vaida a locuit aproape 15 ani – au încercat să provoace o reluare de raporturi personale, sperând că Vaida ar mai putea să lucreze pentru cauza revizionistă.

Cercurile maniste iniţiate declară că cei doi oameni politici au schimbat opinii, impresii şi informaţii.

Maniştii accentuează că, sub nici un motiv şi sub nici o formă nu poate fi vorba de o colaborare între vaidişti şi gruparea naţional-ţărănistă, nici dacă amicii lui Vaida ar reveni în mod individual în vechile cadre.

Vaida şi vaidiştii sunt consideraţi de naţional-ţărănişti ca fiind în bună parte responsabili pentru politica fostului Rege Carol al II-lea, care a dus la dezmembrarea ţării.

Maniştii precizează că agitaţia lui Vaida în ultimul timp a fost determinată de presiunile făcute de amicii acestuia – îndeosebi de *Voicu Niţescu* şi *Constantin Anghelescu*, fostul guvernator – care au determinat pe şeful lor să încerce de a le găsi o situaţie politică, cât mai este vreme.

2. În ultimul timp se constată o frecvenţă mai mare a întâlnirilor dintre *Costel Vişoianu* şi *Savel Rădulescu*, care – după cum afirmă amicii lor – ar discuta despre:

a. informaţiile în legătură cu evenimentele din viaţa internaţională;
b. dorinţa ambilor de a deveni mai activi faţă de situaţia

politică ;

c. sprijinirea în mod _oordi a politicii dusă de *Maniu*.

3. Conducerea grupării naţional-creştine a fost informată că editorul *Hans Kurzeja*, din Berlin, a terminat de tipărit, în limba germană, „Discursurile parlamentare ale lui *A.C.Cuza*”, şi că prima ediţie, înainte de a fi pusă încă în vânzare, trebuie considerată ca epuizată, fiindcă librăriile din Germania au achitat cu anticipaţie costul exemplarelor respective.

După ce se vor epuiza câteva ediţii din „Discursurile parlamentare”, editorul Hans Kurzeja va tipări, în limba germană, „Naţionalitatea în Artă”, de A.C.Cuza.

4. Ing. *I.P. Gigurtu* intenţiona să plece la Berlin, în fruntea unui grup de 10 ingineri români, în cadrul activităţii „Grupul Economic Român”, pe care-l patronează.

În ultimul timp, Gigurtu s-a răzgândit şi a plecat în locul său *T.P. Ghiţulescu*.

În cercurile apropiate lui Gigurtu se afirmă că renunţarea la această călătorie trebuie pusă în legătură cu ultimele bombardamente asupra capitalei Reichului.

5. *Gh. Cuza* şi-a anunţat partizanii din Capitală că în ziua de 7 martie a.c., soseşte în Bucureşti, pentru a lua contact cu amicii săi politici.

6. Cercurile naţional-ţărăniste ardelene s-au sesizat de faptul că săptămâna trecută a apărut o „*Carte Galbenă*” maghiară, care cuprinde documente asupra progreselor sociale înfăptuite în Ungaria, *scopul mărturisit al publicaţiei fiind de a combate afirmaţiile că Ungaria ar fi un stat înapoiat din punct de vedere social*.

Cartea galbenă maghiară pretinde că Ungaria este al patrulea stat care a introdus suplimentul de salarii pentru familiile numeroase şi că legislaţia ungară cu privire la munca femeilor, a copiilor şi de noapte, este mult mai înaintată decât propunerile elaborate de Biroul Internaţional al Muncii.

Cu privire la politica agrară, *Cartea galbenă* afirmă că s-au împărţit jumătate milion jugăre micilor agricultori, iar că 60 familii au primit locuri de casă.

Cercurile menţionate s-au mai sesizat de faptul că, în

acelaşi timp, corespondenţii din Budapesta ai ziarelor elveţiene, ca „Journal de Geneve” şi „Neue Züricher Zeitung”, publică articole cu privire la politica socială în Ungaria, *remarcând că aceşti corespondenţi pun în legătură discuţiile ce au loc în momentul actual în Ungaria cu privire la un asemenea subiect, cu discuţiile din Anglia în jurul planului Beveridge*, momentul ales pentru apariţia Cărţii galbene maghiare fiind la fel de semnificativ.

Cercurile naţional-ţărăniste presupun că toate *aceste manifestări ungare se adresează şi opiniei publice britanice, tinzând să arate că legislaţia socială ungară nu este mai puţin înaintată decât planul Beveridge şi că Ungaria, prin politica sa socială, poate constitui o barieră împotriva Sovietelor*.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.149-151.

61.

1943 martie 8. *Notă primită de SSI cu referire la deosebirile între Maniu şi Mihalache privind situaţia politică a României.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. *Maniu* a părăsit capitala în ziua de 6 martie a.c., anunţând că pleacă pentru două zile la Sinaia, spre a se odihni.

Apropiaţii săi relevă că niciodată Maniu nu indică locul exact al deplasărilor sale.

2. *Maniu* a lucrat în ultimele zile cu *C. Vişoianu*, care i-a adus la cunoştinţă informaţiile obţinute din conversaţiile avute recent cu miniştrii *Tanriöer*, *de Weck* şi *de Reuterswärd*, referitoare la situaţia internaţională şi la poziţia ţării noastre.

Vişoianu a declarat că posedă din partea ministrului Turciei ştirea categorică că guvernul din Ankara înţelege a rămâne neutru atâta vreme cât şi Bulgaria este în afară de

război, însă că intrarea Bulgariei în război ar putea modifica atitudinea guvernului turc.

De asemenea, cercurile politice din Ankara ar discuta problema ca viitoarea ofensivă germană să nu ducă decât la o nouă ocupare a Caucazului, ceea ce ar însemna posibilitatea prelungirii războiului peste limitele anului curent, faptul fiind de natură a pune în mod stringent problema carburanţilor necesari armatei germane.

În ce priveşte informaţiile elveţiene, Vişoianu a declarat că după câte a înregistrat de Weck, nu este exclusă o nouă atitudine rezervată a Italiei, în cursul lunilor de vară, iar că – după credinţa ministrului elveţian – guvernul din Roma va încerca a exploata situaţia actuală din Tunisia, socotind că pierderile pe care le vor avea de înregistrat britano-americanii în acest sector îi vor face mai concilianţi în cererea lor de capitulare necondiţionată.

Vişoianu i-a mai adus la cunoştinţă lui Maniu că informaţiile suedeze vorbesc de mari divergenţe de valori în lumea politică finlandeză, cât şi despre o oboseală înregistrată în rândurile armatei finlandeze, precum şi despre faptul socotit ca cert că Finlanda nu va spori efortul său de război, în sensul că nu va mobiliza general şi nici nu va adopta măsuri de război total, rolul armatei finlandeze reducându-se şi în cursul viitoarei campanii la a reţine pe frontul nordic un anumit număr de divizii sovietice.

3. În cursul săptămânii trecute a avut loc o consfătuire la domiciliul dr. *N. Lupu*, la care, în afară de acesta, au participat fratele său profesorul universitar medic *Lupu*, inginerul *Hoisescu*, *D.I. Suchianu* etc.

Consfătuirea a fost destinată clarificării situaţiei interne, în urma ştirilor contradictorii care au circulat în ultima vreme.

Dr. Lupu a dezminţit toate ştirile care ar vorbi de un început de colaborare a naţional-ţărăniştilor cu legionarii, precum şi despre reintrarea în gruparea naţional-ţărănistă a lui *Vaida*.

De asemenea, în ce priveşte ştirile referitoare la modificările guvernului, dr. Lupu a declarat a fi informat din sursă autorizată că *Gh. Brătianu* va refuza colaborarea sa şi

că nici unul din membri mai importanţi ai grupărilor liberală sau naţional-ţărănistă nu va face parte dintr-o viitoare formaţie de cabinet.

4. *Popescu – Mehedinţi*, unul din intimii lui Mihalache, examinând într-un cerc de partizani atitudinea acestuia din urmă, cât şi unele probleme de actualitate, a făcut următoarele declaraţii :

„Multă lume, în special ardelenii, ar vrea ca opinia lui Maniu să fie literă de evanghelie în toate problemele şi ca toţi să fie de acord fără vreo împotrivire.

Astfel, caută să şteargă personalitatea lui Mihalache, socotindu-l un secundant orb al lui Maniu.

În atitudinea faţă de mareşalul Antonescu, ca şi în alte probleme, părerile lui Mihalache, dacă nu sunt contrare lui Maniu, în orice caz au anumite nuanţe.

Mihalache socoteşte că situaţia ţării este extrem de gravă şi că dl mareşal Antonescu depune toate sforţările posibile ; de aceea socoteşte că nu trebuie să se facă, sub nici o formă, greutăţi guvernării şi conducătorului statului, în special, deoarece aceste se vor întoarce împotriva ţării.

Situaţia ţării în viitor, nu va putea fi schimbată prin încercarea actuală de subminare a prestigiului aceluia care are conducerea ţării.

Aceasta nu înseamnă că Mihalache nu este de acord cu Maniu, pe liniile de politică externă şi, chiar, pe cele interne, dar este vorba de metodă şi aici există o nuanţă de deosebire între cei doi, care se accentuează în diferenţa de atitudine faţă de *dl mareşal Antonescu*.

Viitoarea înfăţişare a câmpului de bătălie european, va fixa situaţia şi drumul ţării noastre, iar nu criticile sterile la adresa dlui Mareşal.

În ce priveşte atitudinea faţă de URSS, Mihalache, spre deosebire de alţii din partid, vede un pericol pentru ţara noastră, în prezenţa unor Soviete puternice şi victorioase, la hotarele ţării noastre.

Spre deosebire de alţii, nu crede că simplul aranjament diplomatic între Anglia şi URSS ar putea opri Armata Roşie în înaintarea ei, să se fixeze pe o linie arbitrară diplomatică, care s-ar fi hotărât la Londra.

Aceasta nu înseamnă că aprobă marile sacrificii pe care le face armata noastră în războiul din Răsărit, dar înseamnă că spre deosebire de manişti, nu crede că vreo promisiune politică făcută lui Maniu chiar de către englezi, ar putea să ne dea siguranţa hotarelor noastre.

Mihalache doreşte să ne întărim din punct de vedere militar şi vrea ca potenţialul nostru războinic, să fie cruţat la maximum, dar aceasta pentru ca la un moment dat să reprezentăm un coeficient de forţă de care să se ţină seamă şi care să-şi poată fixa şi drepturile.

Ţinând seama de acestea, Mihalache a cerut lui Maniu să pretindă acoliţilor lui să înceteze a face politică de cafenea, să termine cu strategia militară făcută la bodegă şi să lase răspunderea politicii partidului pe seama şefilor, nu să se considere obligaţi să lanseze periodic informaţii şi zvonuri, în legătură cu atitudinea şi situaţia dinlăuntrul partidului şi faţă de problemele esenţiale ce se pun astăzi".

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.170-173.

62.

1944 martie 10. *Notă a SSI privind demersurile politice ale lui Iuliu Maniu.*

N O T Ă

Maniu a arătat amicilor săi că, din informaţiile sale, rezultă că divergenţa de păreri dintre dl mareşal Antonescu şi vecepreşedintele de Consiliu continuă să existe şi ea se manifestă ori de câte ori se pune o problemă serioasă.

Astfel, vicepreşedintele de Consiliu izbutise să convingă pe dl mareşal Antonescu să nu se publice declaraţiile ce le-a făcut lui Brătescu-Voineşti, considerând că ele reprezintă o agravare a situaţiei României.

Declaraţiile au fost oprite de cenzură ; Maniu reuşise să-şi procure o corectură de la una din tipografiile din Capitală. El fusese însă anunţat că articolul lui Brătescu-Voineşti nu va apare şi că vicepreşedintele de Consiliu a izbutit să convingă

pe dl mareşal Antonescu despre inoportunitatea lui.

Sub influenţa anturajului său militar, dl mareşal Antonescu a dispus totuşi publicarea articolului[4].

Maniu a arătat că anturajul militar al dlui mareşal Antonescu (între care se numără generalul Picky Vasiliu, generalul Panrazi, col. Radu Davidescu etc.) ar avea un rol nefast în ceea ce priveşte raporturile dintre Conducător şi vicepreşedintele de Consiliu.

Acest anturaj, pe care Maniu îl numeşte „camarila militară a Mareşalului", ar determina pe dl mareşal Antonescu să persiste în politica sa germană *à autrance* şi, în acelaşi timp, ar întreţine o acţiune de intrigi în contra vicepreşedintelui de Consiliu.

ASRI, fond "y", dosar nr.40 010, vol. 34, f 45 ; Document publicat şi de Gh. Buzatu ; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.229-230.

63.

1943 martie 10. *Notă primită de Centrala SSI referitoare la o serie de probleme politice discutate în cercurile naţional-ţărăniste.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. În ziua de 9 martie a.c. *Maniu* a revenit în capitală ; imediat a avut un contact de informaţie cu prietenii săi.

2. *Maniu* a primit o delegaţie de ardeleni, care au protestat împotriva luării de contact cu *Vaida Voevod*.

La acest protest s-a asociat şi *Zaharia Boilă* care se afla la Maniu.

Ca urmare Maniu l-a însărcinat pe *Ilie Lazăr* să liniştească cercurile naţional-ţărăniste ardeleneşti comunicându-le că toate zvonurile în jurul reprimirii lui Vaida în grupare au fost lansate de adversarii politici, pentru a discredita prestigiul

4 Este vorba despre articolul *De vorbă cu Domnul Mareşal Antonescu,* publicat în „Almanahul Cuvântul Mareşalului către săteni", 1943, p.41-47.

său personal şi că o asemenea reprimire nu se poate pune întrucât într-adevăr ar putea fi interpretată ca o compromitere a grupării.

Contactul avut cu Vaida – a precizat Maniu – nu poate duce la concluzii de colaborare, după cum şi luările de contact cu guvernul nu au dus la o colaborare.

Ilie Lazăr a adăugat că toată enervarea care a domnit în ultimele zile în cadrele grupării a fost absolut inutilă.

3. *Maniu* a declarat că a primit – prin intermediul Legaţiei elveţiene – o copie după un protest al Patriarhului din Atena, împotriva hotărârilor autorităţilor germane de ocupaţie, de a trimite pe toţi evreii în insula Creta.

4. Prof. *G. Zanne*, de la Universitatea din Iaşi a fost însărcinat de *Maniu* să-i redacteze pentru uzul său personal un memoriu asupra actualei conjuncturi economice naţionale şi internaţionale, precum şi asupra perspectivelor economiei româneşti în primele momente care vor urma armistiţiului, în cazul unei victorii aliate.

Zane, care contează ca specialistul grupării în chestiuni economice şi care este considerat ca un viitor ministru al Economiei Naţionale într-un eventual cabinet Maniu, lucrează actualmente la acest memoriu.

Este de relevat că tot prof. Zane a fost însărcinat acum câţiva ani de conducerea grupării să redacteze un memoriu asupra situaţiei social-economice interne şi că acest memoriu a fost apoi însuşit de grupare sub forma unui studiu editat de organizaţia ieşeană de sub conducerea defunctului *Costăchescu*.

5. În cursul serii de 8 martie a.c. a avut loc la locuinţa dr. *Lupu* o consfătuire a câtorva membri din conducerea grupării, cu scopul exclusiv de a se coordona informaţiile referitoare la situaţia guvernului.

În special toate zvonurile care circulă de câteva zile în cercurile politice bucureştene cu privire la o apropiată modificare a guvernului au intrigat conducerea naţional-ţărănistă.

Faptul că toate ştirile ce se capătă, asupra acestei chestiuni sunt contradictorii, nu a făcut decât să sporească şi mai mult starea de nedumerire în care se află de mai multe

săptămâni cercurile naţional-ţărăniste.

Părerea lui *Mihai Popovici* în această chestiune a fost că „guvernul intenţionează a lua măsuri de extremă importanţă şi din această cauză o remaniere este necesară.

„Fie că măsurile vor fi în sensul celor preconizate de cercuri externe, fie că vir fi manifestarea unei atitudini rezervate în tot cazul guvernul şi-a pus problema necesităţii unui sprijin suplimentar".

În jurul tezei lui Popovici s-au unit părerile tuturor celor prezenţi.

98 În urma consemnului primit de la *Maniu*, fruntaşii grupării evită a face vreun fel de declaraţii asupra principiilor de organizare şi asupra personalităţilor alese pentru diferite roluri din grupare, atât în capitală, cât şi în restul ţării.

Totuşi în legătură cu călătoria prof. *Hudiţă* la Iaşi se afirmă că nu a fost numai în legătură cu boala tatălui său, dar şi cu reorganizarea cadrelor ieşene şi moldovene.

De asemenea, venirea prof. *Zanne* la Bucureşti, este în legătură cu aceeaşi problemă.

Pe de altă parte dr. *Lupu* ar urma să plece pentru câteva zile în Moldova, iar *Mihai Popovici*, ar urma să plece în Ardeal „să viziteze nişte rude".

98 În legătură cu răspândirea manifestelor de propagandă antisemită *Maniu* a declarat următoarele :

„Nu cred că a fost o acţiune românească şi nici măcar una oficială; a fost probabil o acţiune străină, cu mijloace aduse de peste graniţă.

În această privinţă sunt informat că manifestele colorate au sosit în pachete din străinătate şi mi s-a povestit chiar un caz, al unui asemenea pachet sosit la vama din Bucureşti şi care s-a deschis pe neaşteptate, dând la iveală manifeste.

Pachetul era adresat unei legaţii iar acel care mi-a povestit întâmplarea este un funcţionar superior de la vamă".

„În ce priveşte inscripţiile «Vrem Pace» care aud că sunt de asemenea, lipite în Bucureşti – a continuat Maniu – cred de asemenea, că unele sunt operă de provocare.

Noi propriu-zis nu avem o mişcare comunistă în România.

În Bulgaria am văzut crime împotriva elementelor de extremă dreaptă ; în Franţa am văzut greve, în Olanda am văzut de asemenea, crime ale elementelor de extremă stângă.

La noi nu există asemenea elemente şi nici o asemenea mişcare”.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.197-200.

64.

1943 martie 16. *Notă primită de SSI în legătură cu chestiunile politice discutate de Maniu cu Mihalache, precum şi unele opinii ale doctorului Lupu.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

98 Mihalache a fost chemat de către Maniu în capitală, acesta din urmă socotind necesară prezenţa fruntaşului ţărănist în legătură cu ştirile despre o nouă tensiune din cercurile superioare, pe care şeful grupării naţional-ţărăniste o înfăţişa ca având mari proporţii politice şi ca fiind în legătură cu înalte probleme de stat.

Mihalache a sosit în Bucureşti – după expresia dr. Lupu – la fel cu „carabinierii lui Offenbach”, adică după ce s-a aflat că neînţelegerea fusese de fapt aplanată.

În cursul dimineţii de 16 martie a.c., Mihalache a avut o lungă conversaţie cu Maniu, la locuinţa acestuia din urmă, iar la ora 11 amândoi au făcut o vizită dr. Lupu, prilej cu care au avut un schimb de vederi asupra situaţiei interne şi externe.

Biroul grupării naţional-ţărăniste va profita de prezenţa lui Mihalache în capitală, pentru a se întruni.

2. Fiind într-un cerc de partizani, Maniu şi-a exprimat următoarele opinii şi dorinţe :

a. Gruparea naţional-ţărănistă n-are în acest moment o presă prin care să-şi prezinte cât de vag aspiraţiile şi

poziţiile ;

b. Cele două – trei reviste ardeleneşti nu au căutare, în special în Capitală ;
c. Ar fi cazul să se editeze o revistă ideologică, evident camuflată, care, bine redactată şi bine condusă, să reflecteze „idealurile de mâine ale ţării” ;
d. Aşteaptă propuneri în sensul celor de mai sus.

98 Dr. Lupu, profitând de momentul când Şerban Cioculescu l-a rugat să intervină pentru eliberarea fratelui său Radu Cioculescu, şi-a exteriorizat o serie de opinii în legătură cu anumite stări din gruparea naţional-ţărănistă:

„Am devenit pentru membrii din partidul naţional-ţărănesc ambasadorul diverselor lor interese pe lângă persoanele reprezentative ale regimului; nu există intervenţie cât de mare sau mică, din fondul provinciei sau din Capitală, care să nu vină la mine.

În loc însă să-mi găsesc mulţumiri faţă de străduinţele pe care le depun, anumiţi domni ardeleni îmi fac o acuzaţie susţinând că nu urmăresc linia ortodoxă fixată de partid şi că sprijin regimul; este interesant că multe intervenţii le-am făcut tocmai pentru aceşti ardeleni.

Trebuie odată pentru totdeauna să înceteze această campanie de intrigă şi denigrare, pentru că altfel mă voi vedea silit să refuz orice apel la bunăvoinţa regimului”.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.256-257.

65.

1944 martie 18. *Notă a SSI despre ecoul declaraţiilor mareşalului Ion Antonescu din interviul acordat lui Brătescu-Voineşti.*

N O T Ă

Decralaţiile din interviul acordat de dl Mareşal lui Brătescu-Voineşti au fost considerate de către naţional-ţărănişti drept „exagerat de filogermane şi antisemite” şi au

produs chiar unele nemulţumiri în aceste cercuri.

Se afirmă însă că ulterior s-ar fi cerut printr-un intermediar unele explicaţii, de către conducerea naţional-ţărănistă, dlui profesor Mihai Antonescu şi că d-sa ar fi lăsat să se înţeleagă că totul se reduce la o tactică politică, dl mareşal Ion Antonescu urmărind să spulbere unele bănuieli pe care le-ar avea Germania că România ar înclina spre schimbarea politicii sale, deoarece, dacă Germania ar persista în această bănuială, atunci ar putea să ia unele măsuri care în momentul de faţă ar prejudicia grav situaţia României.

Manişţii adaugă însă că, în timp ce dl Mareşal face declaraţii pronunţat filogermane, se fac totuşi pregătiri, cu încetul şi cu toată discreţia posibilă, pentru reabilitarea României în faţa Puterilor Occidentale, arătându-se că, prin lupta contra Rusiei Sovietice, România n-a luptat decât pentru recucerirea Bucovinei şi Basarabiei şi contra bolşevismului.

ASRI, fond "y", dosar nr.40 010, vol.34, f. 46 ; Document publicat şi de Gh. Buzatu ; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.234-235.

66.

1943 martie 31. *Sinteză informativă întocmită de SSI cu referire la principalele chestiuni politice dezbătute în luna martie de către cercurile naţional-ţărăniste şi liberale.*

SINTEZA POLITICĂ

Sinteza politică a lunii martie 1943 are caracteristica începutului de primăvară:

- o pulsaţie mai intensă a tuturor organismelor politice şi
- un rezultat _oordina-volatil ca aburii pământului în această lună.

Două probleme noi agită în tot cursul lunii martie cercurile politice să le zicem opoziţioniste, neguvernamentale sau cum se complac a li se spune

„democratice” fără a se putea spune că până azi ele au optat pentru o concluzie oarecare.

Prima este aceea a unei remanieri a guvernului.

Cea de a doua este acea a unor divergenţe de vederi între Suveran şi conducătorul statului.

1. Problema remanierii

În această privinţă zvonurile sau aşa zisele informaţii care au circulat în cercurile de mai sus se pot clasa în mai multe categorii:

a. deosebiri de vederi între Conducătorul statului şi Vicepreşedintele de Consiliu. Astfel, cercurile naţional-ţărăniste conducătoare vorbeau cu oarecare certitudine la un moment dat de faptul că dl mareşal Antonescu ar fi nemulţumit de politica dlui prof. Mihai Antonescu şi anume în privinţa prea marii independenţi de atitudine a acestuia, fapt care a provocat oarecare suspectări în tabăra germană. Această independenţă s-ar fi datorat unor:

b. *planuri proprii ale dlui Vicepreşedinte de Consiliu*, atât în ceea ce priveşte politica internă, cât şi în ceea ce priveşte politica externă. În cea dintâi, dl prof. Mihai Antonescu ar fi fost pentru *o extindere a cadrelor actualului guvern, pentru că acesta să capete o nuanţă mai totalitar-naţională prin participarea unor ardeleni şi ai unor oameni ai fostelor regimuri*. În al doilea sector ar fi fost vorba de *o iniţiativă diplomatică întreprinsă pe cont propriu de dl Vicepreşedinte al Consiliului şi care ar viza un contact direct cu unele guverne neutre*, pentru a se expune cauza României şi a se lua indirect contact cu puterile aliate, măsură socotită ca necesară, în cazul unei victorii britano-americane.

În legătură cu prima categorie de zvonuri circulau în cercurile ţărăniste ipoteze referitoare la un *guvern de generali*, în care dl general Dobre ar fi Vicepreşedinte de Consiliu, guvern care ar prezenta o mai mare garanţie de supunere nediscutată la ordinele conducătorului statului.

Tot în legătură cu această categorie de zvonuri trebuie pusă şi *ipoteza unui plebiscit*, care a întâlnit multă crezare la un moment dat în cercurile liberale şi care ar fi trebuit să se

decidă pentru sau contra participării României la războiul total, prin mobilizarea generală şi trimiterea de noi trupe pe frontul oriental.

În legătură cu a doua categorie de zvonuri, se afirma *că dl prof. Mihai Antonescu ar asuma o misiune diplomatică în străinătate, probabil la Roma şi că va face apoi vizite la Berna, Lisabona, eventual Ankara.* De asemenea, se afirmă că plecarea dlui Tanriöer ar fi fost în legătură cu sugestiile date de dl prof. Antonescu, sugestii care ar fi trebuit să ducă la o mediaţie turcă între România şi aliaţi.

De altfel, faţă de toate aceste zvonuri, partidele politice au luat atitudine categoric contrarie. Astfel, *în chestia plebiscitului şi dl Maniu şi dl Dinu Brătianu au declarat că nu-şi are locul acum, întrucât ar trece asupra ţării răspunderea pe care trebuie s-o suporte numai guvernul. Iar, în privinţa activităţii diplomatice atribuite dlui prof. Antonescu, se declara că ea va da rezultate contrarii celor propuse, întrucât ar trezi suspiciunea germană şi nu ar găsi în tabăra britano-americană ecoul dorit.* Interview-ul acordat de dl mareşal Antonescu scriitorului I.Al. Brătescu-Voineşti, care a dezminţit o luare de contact cu inamicul, a fost considerat oportun din punct de vedere politic.

Problema remanierii deschisă şi în fapt prin demisia dlor Finţescu şi Păiş, a rămas până la sfârşitul lunii nesoluţionată, pentru ca în ultima zi să se vorbească oficial de noii miniştri la Economia Naţională, Justiţie, Românizare şi chiar la Finanţe.

Zvonul de numire a dlui Ovid Vlădescu la Justiţie, a produs chiar o efervescenţă în rândurile consilierilor de la casaţie, care azi dimineaţă discutau cu certitudine acest fapt „*în spe*”[5].

2. Divergenţe între coroană şi conducerea statului

A doua problemă care a pasionat zile la rând discuţiile cercurilor conducătoare ale partidelor democrate, a fost aceea a unor *divergenţe de vederi între conducerea statului*

5 Expresie folosită în jargonul timpului, printre jurişti, cu înţeles de „în special”, sau „cu predilecţie”, etc.

şi coroană.

Astfel, se spunea în cercurile liberale – dr. *Angelescu* că M.S. Regele s-ar fi opus unui plebiscit propus de conducătorul statului şi se atribuiau acestei opuneri motivele ridicate – şi indicate mai sus – de către dl Dinu Brătianu.

La ţărănişti, pe de altă parte, se vorbea de faptul că M.S. Regele ar fi cerul Marelui Stat Major să-i indice un tablou cu pierderile suferite de trupele româneşti pe frontul oriental şi mai ales în timpul ultimei campanii de iarnă. Conducătorul statului ar fi interzis însă redactarea acestui tablou, ceea ce ar fi dus la un schimb de cuvinte care ar fi necesitat intervenţia M.S. Reginei Elena. În privinţa acesteia, se declara în plus, că ar fi dispusă să plece să se odihnească pentru câtva timp în Italia, întrucât ar socoti că prezenţa sa în ţară ar fi pentru moment nedorită. Cercurile naţional-ţărăniste speculau această din urmă ipoteză jonglând cu legăturile de rudenie între M.S. Regina Elena şi Regele Greciei şi cu faptul că acesta din urmă s-ar găsi actualmente în Egipt.

În fine, o a treia serie de zvonuri, de astă dată atribuită unor cercuri religioase şi care şi-au găsit ecou prin dr. Lupu, vorbeau de intervenţia S.S. Patriarhului pentru o mediaţie între punctele de vedere ale M.S. Regelui şi ale conducătorului statului.

Faptul însă că, la sfârşitul acestei luni, nici una din ştirile de mai sus nu au putut primi confirmarea aşteptată, confirmare care ar fi trebuit să se manifeste printr-un act politic oarecare, nu a împiedicat cercurile de mai sus să persiste în susţinerea acestor zvonuri, menţinându-se cu îndărătnicie la vechiul lor punct de vedere.

2. Punct de vedere comun al partidelor de opoziţie

Luna martie înregistrează o unificare a punctelor de vedere a partidelor liberal şi naţional-ţărănesc. Mai mult încă, prin contactul luat de dl Maniu cu dl Titel Petrescu se poate spune că s-a operat şi o unificare cu foştii social-democraţi.

Această unificare a debutat printr-o ofertă categorică de

colaborare nelimitată făcută de dl Dinu Brătianu în urma unei decizii a sfatului Partidului Liberal. Oferta a fost primită la început cu oarecare răceală de către preşedintele partidului naţional-ţărănesc, răceală motivată tot atât de motive de ordin personal, cât de motive de tactică politică. Şi anume dl Maniu se consideră azi omul care reprezintă prin excelenţă Transilvania şi viitorul ţării în cazul unei victorii americane. Din această cauză domnia sa nu înţelegea o colaborare care nu i-ar fi lăsat domniei sale o mână liberă la conducerea ambelor partide, dar o mână liberă nediscutată, quasi-dictatorială.

În al doilea rând, dl Maniu dorea ca o eventuală colaborare să nu întunece viitorul propriului său partid, astfel că liberalii să profite de situaţia deosebit de favorabilă de care s-ar bucura azi naţional-ţărăniştii, în ochii străinătăţii democrate.

După discuţii care s-au prelungit în tot cursul acestei luni, după întrevederi între reprezentanţii ambelor partide, dl Maniu şi-a dat răspunsul său favorabil cu rezerva continuării separate a organizaţiei propriilor partide. Acest fapt înseamnă că ambele partide vor avea completa independenţă de a proceda aşa cum cred la reorganizarea cadrelor lor dar că vor adopta principial consultarea asupra oricărui fapt politic şi vor adopta regula generală a manifestărilor unitare.

Nu mai încape nici o îndoială că lucrul acesta constituie o consfinţire a poziţiei pe care întreaga lume politică opoziţionistă o recunoaşte azi dlui Maniu.

Opoziţia şi guvernul

Întreaga lume politică opoziţionistă este de acord de necesitatea guvernării dlui mareşal Antonescu considerând-o „necesitate patriotică”.

Calvarul „guvernării Antonescu” produce din când în când freamăt în lumea politică şi aceasta se întâmplă cum caracteriza un fost om politic, atunci când: „schimbă crucea de pe un umăr pe altul”.

În linii generale *punctul de vedere comun al ambelor partide opoziţioniste susţine necesitatea sprijinirii operei actuale a*

guvernului, socotit ca cel mai indicat a apăra interesele ţării în conjunctura alianţei cu Axa.

Din această cauză spulberarea unei părţi din zvonurile despre o remaniere a guvernului a fost privită cu oarecare satisfacţie în cercurile politice serioase.

În schimb, punctul de vedere asupra căruia insistă cercurile conducătoare de mai sus, *este necesitatea începerii unei acţiuni diplomatice* intense în ţările neutre şi prin intermediul acestora, pe lângă puterile aliate, pentru a se „aranja din vreme" situaţia României.

La această ipoteză a contribuit şi faptul că *dl Maniu afirmă a poseda informaţii referitoare la activitatea diplomatică intensă pe care ar exercita-o în acest moment guvernul maghiar la Berna şi Stockholm şi chiar prin interpuşi la Londra şi Washington.* În plus, dl Maniu susţinea că această acţiune *nu trebuie întreprinsă de guvern ci numai de oameni politici ai fostelor regimuri, singurii care au relaţii în lumea britano-americană şi care se bucură de încrederea acestora*.

În fine, cele două partide au mai adoptat un punct de vedere comun şi asupra unor alte probleme ridicate de anumite evenimente internaţionale. De exemplu, în urma discuţiilor care au avut loc între dnii Maniu-Mihalache cu privire la atitudinea guvernului român în cazul când s-ar pune problema unei opţiuni între Transilvania şi Bucovina, a fost apoi extinsă la discuţiile dintre liberali şi naţional-ţărănişti, s-a pus punctul de vedere manist: anume că, în cazul unei victorii aliate, dacă forţa sovietică ar mai rămâne destul de puternică pentru a-şi spune cuvântul, Basarabia ar trebui cedată, oricât de mare ar fi durerea noastră, în schimbul reîntregirii Transilvaniei. Totuşi şi în această din urmă privinţă s-au înregistrat unele îngrijorări şi anume cele provocate de planurile britanice de federalizare. Dl Maniu se temea că Transilvania ar putea fi declarată stat autonom şi integrată într-o Federaţie din care ar face parte în acelaşi timp şi România dar şi Ungaria.

Această unitate de puncte de vedere a jucat până în ultimele zile şi până într-o chestie atât de semnificativă ca festivităţile de la Chişinău, unde cuvântul de ordine manist a

fost absent, pentru a nu se provoca Sovietele. *Totuşi, foarte abil, dl Maniu, a pretextat o gripă, în timp ce conducerea liberală a preferat să nu invoce nici un motiv.*

3. Reorganizarea partidelor

Concomitent şi paralel, se operează în cursul acestei luni şi va mai continua şi în cursul săptămânilor viitoare, o acţiune intensă de reorganizare a partidelor.

Această acţiune ia mari proporţii la naţional-ţărănişti, pe când la liberali se observă o oarecare neîncredere şi în tot cazul foarte multă încetineală.

Astfel, dl *Maniu* a dispus formarea a două corpuri superioare, unul de generali şi al doilea de profesori universitari membri ai partidului.

În acelaşi timp, *profesorul Zane, de la Iaşi, a fost însărcinat – şi a terminat zilele acestea – redactarea unui anteproiect de reformă economică a ţării.*

Dispoziţii au fost date organizaţiilor provinciale iar dl *Hudiţă* a folosit prezenţa sa la Iaşi sau dl Maniu a sa la Braşov, pentru a da dispoziţii pe teren.

Liberalii procedează şi mai puţin metodic şi socot, în genere, că reorganizarea s-ar opera mult mai rapid în cazul unei conjuncturi momentane a partidului, decât acum în opoziţie, mai ales că măsurile preconizate ar putea trezi suspiciunile guvernului.

În cadrul acestei reorganizări trebuie considerată problema reprimirii în ambele partide a elementelor eliminate sau care au plecat de bună voie acum câţiva ani, pentru a colabora cu guvernele fostului Rege Carol II.

În această privinţă trebuie precizat un foarte important cuvânt de ordine al dlui Maniu “nici un trădător al democraţiei printre democraţi”.

Cu alte cuvinte dl Maniu se opune categoric reprimirii unor elemente ca dl *Ralea* etc., care au părăsit pe vremuri partidul. Mai mult încă, *dl Maniu a impus acelaşi punct de vedre şi liberalilor.* În această privinţă suntem în măsură a afirma cu precizie că dl Maniu a cerut ca domnii *Tătărăscu* şi *Cancicov* să nu fie reprimiţi cu toate că acesta din urmă a avut unele

întrevederi chiar în cursul acestei luni cu dl Maniu.

Ori, dl *Tătărăscu* a făcut un demers prin I. *Negură* direct dlui *Dinu Brătianu*, în care cere să fie reprimit în partid, declarând că se va supune disciplinei şi ordinelor conducerii. Dl Dinu Brătianu a afirmat că l-ar reprimi pe dl Tătărăscu "însă dl Maniu se opune".

Numai în urma acestui fapt care dovedeşte cât de mare este azi ascendentul dlui Iuliu Maniu în lumea politică, dl Tătărăscu a decis să participe la festivităţile de la Chişinău ca o manifestare de reacţie la decizia dlui Dinu Brătianu.

Concomitent cu reprimirea dlui Tătărăscu s-a mai pus şi acea a disciplinei de partid în chestiunea dlui Gheorghe Brătianu şi acesta din urmă a dat depline garanţii partidului că se va supune tuturor directivelor care se vor da. De altfel, conducerea partidului a decis luarea de măsuri de eliminare împotriva tuturor elementelor care ar manifesta acte de independenţă politică compromiţătoare pentru linia partidului.

La ţărănişti problema Tătărăscu s-a manifestat sub forma unei probleme Vaida. Acesta din urmă a avut o întrevedere cu dl *Mihalache* şi a doua cu dl Maniu. Ambele întâlniri au creat mult sânge rău şi dlui Mihalache şi dlui Maniu, întrucât ambii au fost viu criticaţi începând cu dnii *Mihai Popovici*, dr. *Lupu*, *Hudiţă* etc. În general cercurile naţional-ţărăniste s-au opus categoric oricărei reprimiri a dlui *Vaida* ceea ce a avut ca efect decizia dlui Maniu de a nu se lua în considerare această cerere. Totuşi, dl *Mihalache* a mai insistat câtva timp asupra ei ceea ce a făcut să se zvonească despre divergenţe Maniu-Mihalache, mai ales că se mai adăugau o serie de interpretări deosebite asupra situaţiei de pe frontul oriental. Totuşi, dr. Lupu a propus şi a obţinut o revenire a dlui Mihalache la Bucureşti, cu ocazia sexagenarului acestuia, ceea ce a dat loc la "Continental" la o manifestare de solidaritate în rândurile conducerii partidului, dl Mihalache unindu-se în mod public la punctul de vedere al dlui Maniu.

4. Legionarii

Un punct recrudescent în sinteza lunii martie, o formează

activitatea legionarilor.

După o perioadă de confuzie urmată de un scurt popas de delăsare, legionarii activează din nou în mod complet subversiv.

O conducere clandestină reorganizată a întreprins o vie activitate de reactivare a sentimentelor legionare.

Captarea de către autorităţi a elementelor minore din F.D.C., a dat prilej la o revizuire a propagandei de captare a tineretului.

Reacţia conducerii Mişcării legionare faţă de diferitele acte politice ale guvernului, dezvăluie acelaşi pericol pe care legionarii l-au demascat prin rebeliunea din 1941.

Măsurile guvernului faţă de membrii Mişcării legionare nu a făcut altceva decât că în cursul lunii martie să avem din plin „legionarismus redivivus”.

6. Partidele şi legionarii

O chestiune mai reţine atenţia observatorilor politici. Şi anume aceea a legăturilor partidelor politice cu fosta Mişcare legionară.

Subversivitatea politică a Mişcării legionare se dovedeşte prin însăşi acţiunile ei, şi anume, acţiuni de derută.

Astfel, dl Maniu a primit în două rânduri pe unii legionari din grupa Pădureanu, renumită ca filo-engleză, şi oportunistă, favorabilă unei „mea culpa” şi unei schimbări de macaz în directivele legiunii. Dl Maniu le-a declarat însă, categoric, că nu înţelege să colaboreze cu aceştia, lăsând a înţelege că un asemenea fapt ar compromite partidul.

În schimb, dacă dl Gheorghe Brătianu a avut unele luări de contact cu legionarii, din aceeaşi grupă, prin intermediul prof. Andreescu, de la Şcoala de Arhivistică, dl Dinu Brătianu şi dr. Anghelescu au declarat că nu vor să ia nici un fel de contact cu asasinii lui Duca şi ai lui Madgearu – aluzie indirectă la dl Maniu.

În fine, partidele de opoziţie au mai înregistrat în ultimul timp ştirea unor audienţe acordate de conducătorul statului legionarilor din grupul: Constant-Noveanu-Bideanu şi au interpretat acest fapt ca un indiciu că s-ar încerca de către conducerea statului o destindere între Guvern şi Legiune.

98*Activitatea „independenţilor”*

În legătură cu activitatea partidelor de opoziţie, trebuie pusă şi aceea a aşa-zişilor „independenţi”, fie că aceştia sunt într-adevăr departe de partidele politice, fie că au activat de mult în tabăra titulesciană şi se simt actualmente apropiaţi de democraţi.

Astfel, printre independenţi trebuie citaţi dl *Barbu Ştirbey* şi dna *Martha Bibescu*, două personalităţi apărute brusc la orizont şi care au organizat reuniuni politice şi luări de contact cu oamenii politici democraţi, afirmându-se pe o linie net anglofilă.

În al doilea rând, trebuie pusă activitatea dlor *Savel Rădulescu*, *Ion Lugoşianu*, *Nenişor*, *C. Vişoianu* şi care se rezumă la un contact strâns cu cercurile diplomatice pentru proprie informare şi probabil, şi pentru a se întreprinde o acţiune diplomatică.

Titulescienii se menţin într-o atitudine optimistă, declarând că în cazul unei federaţii poziţia României, ca stat mic, nu va putea fi atinsă, întrucât ea s-ar găsi ca şi ţările neutre, printre ţările mici şi nu ar fi de aşteptat numai măsuri unilaterale care să favorizeze pe unele ţări mici dezavantajând pe altele.

Două ocazii: parastasul pentru Titulescu şi dejunul de la dl Lugoşianu au dat ocazia unor reuniuni mai numeroase la care s-a discutat problema pretenţiilor sovietice şi s-a adoptat punctul de vedere al dlui *Savel Rădulescu* şi anume că Turcia formează azi o cheie de boltă în sistemul politic britano-american şi că Turcia are tot interesul ca gurile Dunării să se găsească în mâinile României, pentru că de aici se dictează soarta Strâmtorilor. Odată gurile Dunării în mâinile ruşilor, Strâmtorile ar fi ameninţate, ceea ce va împinge pe britano-americani să sprijine pe turci şi indirect deci România şi interesele ei teritoriale.

În genere şi aceştia se grupează în jurul dlui *Maniu*, socotind că acesta este „omul viitorului”, aşa că, se poate spune în

C o n c l u z i e

În jurul dlui *Maniu*, se operează de câteva săptămâni o mare regrupare a tuturor forţelor politice interne, cu excepţiile semnalate. Această concentrare, vrea să formeze terenul unui viitor guvern naţional, de care să dispună şeful partidului naţional-ţărănesc, în momentul când va fi chemat de împrejurări, la conducerea ţării.

Dl *Maniu*, se menţine pe linia politicii actuale a guvernului, dar socoate că trebuie să-şi manifeste părerile sale, speciale, asupra tuturor chestiunilor de ordin general prin memorii către conducerea statului.

Dl *Dinu Brătianu* este subjugat dlui *Maniu*.

Dl *Tătărăscu* nevoit a întreprinde o acţiune tot pe cont propriu.

Tuturor oamenilor politici le este teamă de noua recrudescenţă legionară subversivă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.197-203 ; Documentul a mai fost publicat parţial şi în *23 august 1944. Documente,* vol. I, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.503-511 ; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reântregire,* mărturii şi documente coordonate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.133-137.

67.

1943 aprilie 2. *Notă a SSI despre încercările de colaborare iniţiate de Gheorghe Tătărăscu faţă de alţi lideri ai grupărilor politice.*

Din cercurile politice

1. După şedinţa consiliului de administraţie al Băncii Româneşti, care a avut loc în ziua de 3 martie a.c., fruntaşii liberali au discutat cu privire la iniţiativa recentă a lui *Tătărescu* pentru crearea unei aşa numite „Uniuni sacre".

S-a relevat că Tătărescu din prudenţă n-a remis un text semnat, ci a dictat persoanelor pe care le-a rugat să transmită propunerea sa un text, pe care acestea la rândul

lor l-au copiat la maşina de scris.

Tătărăscu l-a chemat pe *N. Nregură,* fost ministru al cooperaţiei, şi l-a rugat să transmită textul lui *Dinu Brătianu.*

Negură l-a consultat pe V. P. Sassu, care l-a sfătuit să predea nota doctorului *Costinescu,* care fiind şi în relaţii de rudenie cu Dinu Brătianu poate să-i transmită mai uşor propunerea lui Tătărescu, fără să provoace, de la început, trotescul preşedintelui grupării liberale, cunoscute fiind sentimentele acestuia faţă de fostul prim-ministru.

Doctorul Costinescu refuzând însă să-şi asume acestă misiune, Negură l-a vizitat atunci personal pe Dinu Brătianu, care i-a replicat imediat că nu vede nici o posibilitate de cilaborare cu Tătărăscu, pe care-l consideră compromis; chiar dacă ar accepta o asemenea colaborare, a spus Dinu Brătianu, aceasta nu va fi consimţită în nici un mod de către *Maniu,* care vede în Tătărăscu fostu principal instrument al ex-regelui Carol al II-lea.

Negură a replicat:

„În această privinţă mulţi sunt vinovaţi; întâi, Maniu care l-a adus pe Carol al II-lea, în al doilea rând *Gheorghe Brătianu* care a rupt atunci partidul pentru a-l sprijini".

Dinu Brătianu a declarat însă că nu poate sub nici un mitiv să înlesnească reabilitarea lui Tătărescu, care a găsit această formă spre a reveni pe primul plan al vieţii politice; de altfel, a spus Dinu Brătianu, anglo-americanii n-ar consimţi să favorizeze pe cei care au colaborat la instituirea dictaturii.

Cu aceasta întrevedera a luat sfârşit.

Gheorghe Brătianu, care participa la şedinţa consiliului Băncii Româneşti, spunându-şi părerea asupra propunerii lui Tătărescu, a observat că o acţiune de natura celei preconizate de fostul prim-ministru ar presupune că ne aflăm la sfârşitul războiului, în preajma conferinţei de pace, ori acest lucru nu este exact.

„Războiul va mai dura, iar germanii sunt încă stăpâni în Europa şi în România; ei s-au deprins să vadă în Dinu Brătianu şi în Maniu doi bătrâni opozanţi, ale căror convingeri le respectă, dar pe care nu-i socotesc primejdioşi".

„Germanii spun, nu fără ironie, că unul este foarte bătrân şi că celălalt scrie nişte memorii care provoacă o furtună într-un pahar cu apă”.

„Un comitet alcătuit în formă şi cu scopurile preconizate de Tătărescu înseamnă însă o acţiune precisă şi hotărâtâ; o acţiune presupune o reacţie şi noi n-avem nici un motiv să provocăm în mod inutil pe germani, când ei sunt încă atotputernici aici”, a încheiat Gheorghe Brătianu.

2. Maniu a anunţat pe amicii săi că socotesc necesar să răspundă, în scris şi sub semnătură, propunerii ce i-a fost făcută de către Gheorghe tătărăscu.

Acest răspuns a fost alcătuit sub forma unei scrisori adresată lui *Mircea Cancicov,* mandatarul lui Tătărescu.

Alăturăm textul francez al acestei scrisori, deoarece potrivit dispoziţiei lui Maniu, scrisoarea nu va avea circulaţie internă, întrucât preşedintele grupării naţional-ţărăniste nu înţelege să dea în vileag propunerea cu caracter confidenţial a fostului prim-ministru liberal.

În schimb, Maniu găseşte necesar să facă cunoscut străinătăţii motivele care îl opriseră să colaboreze cu Tătărescu, tocmai fiindcă îşi dă seama că prin intervenţia sa fostul ministru liberal a încercat să-şi creeze un pivot de simpatie pe lângă puterile anglo-saxone.

Maniu a luat personal măsuri ca scrisoarea să fie cunoscută de către toţi miniştrii neutri din Bucureşti şi va încerca, ca această scrisoare să parvină direct şi în străinătate.

Preşedintele grupării naţional-ţărăniste crede că Tătărescu a făcut demersul său cu scopul de „a-şi acumula un capital politic în străinătate, fiind sigur că propunerile sale nu pot fi decât respinse de grupările liberală şi naţional-ţărănistă”.

De aceea, Maniu ţine ca puterile anglo-saxone, ca şi diplomaţii neutri, care urmăresc evenimentele din România, să fie puşi în cunoştinţă despre motivele de ordin politic care îl opresc să colaboreze cu Tătărescu.

Faţă de intimii săi, Maniu a accentuat ca aceştia să sublinieze că refuzul său n-a fost determinat de o rivalitate personală sau de teama unei concurenţe, ci de înalte raţiuni

de moralitate politică.

Maniu a remis personal acest răspuns lui Dinu Brătianu şi lui *Barbu Ştirbey*, ca un act de curtenie şi de solidaritate.

Barbu Ştirbey şi dr. Anghelescu, la rândul lor, au răspuns lui Tătărescu că propunerea ce a făcut nu poate fi luată în considerare, din moment ce preşedinţii celor două partide democratice, care – după părerea lor – deţin sufragiile marii majorităţi a opiniei publice, au respins-o.

23 august 1944. Documente, vol. I, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.516-517; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reântregire,* mărturii şi documente coordonate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.138-139.

68.

1943 aprilie 3. *Notă primită de Centrala SSI cu referire la unele neînţelegeri ivite între fruntaţii naţional-şărănişti.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

În ultima decadă a lunii martie, gruparea naţional-ţărănistă a întâmpinat o serie de dificultăţi interioare, care au paralizat în mare măsură hotărârile de activare ce se luaseră anterior.

După masa ce se oferise la restaurantul „Continental” lui *Mihalache* şi care coincidea cu înaintarea Aliaţilor în Tunisia, cât şi cu inaugurarea orei româneşti la Radio USA, ce se transmite prin Londra şi la care a vorbit Davilla, se hotărâse o plecare în masă în provincie, pentru a se lua contact cu organizaţiile locale şi a se raporta centrului starea de spirit, pe cine se mai putea conta şi mai ales ce activitate avem cei de acolo.

Această hotărâre nu s-a mai putut ţine din cauza faptelor intervenite între timp :

În ziua de 19 martie crt., când urmau a se întâlni o serie de delegaţi care trebuiau să plece la Romanaţi, Arad, Făgăraş,

Râmnicu Sărat, Galaţi şi Constanţa, *Ghiţă Pop* a fost informat că buletinul pe care îl redactase conducerea grupării ajunsese la Preşedinţia Consiliului, iar ca urmare şedinţa de contact dintre delegaţi nu s-a mai putut ţine, Pop ne mai primind pe nimeni şi fiind ocupat cu luarea măsurilor pentru a întâmpina eventuale sancţiuni.

Între timp, *Simionescu*, de la Galaţi, fratele avocatului *Cezar Simionescu*, a comunicat conducerii grupării că în sânul organizaţiei de acolo sunt neînţelegeri şi că pentru aplanare este nevoie să vină un fruntaş, cum ar fi *Mihalache*.

A doua neînţelegere s-a ivit în ziua de 25 martie a.c., între *Maniu* şi *Mihalache*, pe chestiunea *Lapedatu* de la Constanţa; *Mihalache* dorea să fie menţinut acesta ca şef al organizaţiei de acolo, iar Maniu fiind împotrivă, îl acuza de trădare, deoarece în ultimele zile ale Frontului Românesc aderase la acesta.

Al treilea caz s-a petrecut în aceiaşi zi, când delegatul care trebuia să plece la Arad, a declarat că ezită să facă această călătorie, deoarece are informaţii că printre membrii organizaţiei respective şi-a făcut loc progresiv un curent favorabil fostului Rege Carol al II-lea.

În ziua de 27 martie a.c., conducerea naţional-ţărănistă hotărâse întrunirea biroului grupării, pentru o mai mare apropiere între membri şi pentru fixarea activităţii.

Şi aceasta s-a întâmplat, deoarece s-a remarcat că Ghiţă Pop avea de întâmpinat greutăţi în calitatea sa de secretar general al partidului, având concurenţa puternică a lui *Ionel Pop*, nepot al lui Maniu, care-l acuză că n-ar fi activ şi că este neagreat de tineret.

Ghiţă Pop la rându-i îl acuză pe Ionel Pop că ar fi "omul Băncii Româneşti" şi „compromis în finanţa liberală".

Cu privire la finanţa liberală, remarcăm că aceasta constituie o marotă pentru unii naţional-ţărănişti radicali, văzând în aceasta tot pericolul pentru ei şi că deşi îşi disimulează gândurile cu ideologie, democraţie sau anti-fascism, privirile lor imediat sunt îndreptate împotriva băncilor şi industriilor liberale, pe care în prima zi a preluării puterii doresc a le expropria.

Protagoniştii acestor idei sunt: *Cornel Velteanu* – de la I.A.R.

Braşov –, *Aurel Dobrescu* – fostul deputat şi cumnat cu precedentul -, *Coposu* – secretarul lui Maniu – şi dr. *Cozman*, care deşi nu dezvăluie aceste planuri, totuşi presează asupra lui Maniu şi creează în acest sens o atmosferă în grupare.

Pe de altă parte nici relaţiile dintre Maniu şi Mihalache deşi aparent prietenoase, nu sunt lipsite de suspiciuni reciproce, fruntaşul ţărănist fiind bănuit că ar cocheta cu regimul actual şi că din punct de vedere "carlist" nu este categoric ostil fostului Suveran, în timp ce pentru Maniu dacă Monarhia este acceptată, carlismul este detestat şi urât cu pasiunea care iese din politică şi capătă un caracter subiectiv, personal.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.338-340.

69.

1943 aprilie 10. *Notă a SSI despre temele politice dezbătute de fruntaţii naţional-ţărănişti.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

98 În cercurile maniste persistă o stare de nemulţumire împotriva *lui Ion Mihalache*, provocată de reticenţa fruntaşului ţărănist faţă de acţiunea politică dusă de grupare.

Nemulţumirea aceasta s-a concretizat printr-o cerere deschisă făcută lui *Maniu* şi în care se propune:

a. Să-l hotărască pe Mihalache să acţioneze ca şi ceilalţi fruntaşi ai grupării.
b. Popasurile sale să fie mai dese în Capitală, dacă nu chiar să-şi ia reşedinţa în Bucureşti, pentru a fi în permanenţă în mijlocul cadrelor şi a avea posibilitatea să polarizeze simpatii şi să participe la acţiunea grupării.

2. Un grup de legionari care menţine contactul cu naţional-ţărăniştii, au comunicat lui Maniu că în curând vor întreprinde o acţiune de lămurire a cercurilor politice şi, mai apoi, a opiniei publice, asupra dedesubturilor evenimentelor de la 6 septembrie 1940 şi 21 ianuarie 1941.

În ambele cazuri vor să demonstreze că n-au procedat din proprie iniţiativă şi că au avut garanţii de reuşită din partea unor foruri străine.

În acest fel, legionarii menţionaţi, care acum manifestă unele înclinaţii anglo-file, vor să arate lui Maniu că au fost simple unelte, dorind a se lepăda de directivele de până acum pentru a se încadra pe o linie nouă; totodată, cei din grupul menţionat doresc să dea o satisfacţie lui Maniu, pentru ca acesta să le accepte „pocăirea”.

În cercurile apropiate lui Maniu se discută că acesta ar privi cu satisfacţie asemenea dezvăluiri legionare, sfătuind, însă, pe iniţiatorii acestor „lămuriri” să procedeze cu cea mai mare prudenţă.

3. Preotul Buracu din Sibiu, a stabilit cu Ghiţă Pop ca acesta să-i mijlocească o întrevedere cu Iuliu Maniu, pentru a-i transmite o serie de informaţii privitoare la starea de spirit din Ardeal faţă de continuarea participării noastre la războiul din Răsărit.

4. Ing. Ştefan Mihăescu, preşedintele A.G.I.R.-ului, a convocat în ziua de 10 aprilie a.c., la un ceai, mai mulţi ingineri din asociaţia menţionată, prilej cu care se va face şi un schimb de vederi politice.

5. Dr. N. Lupu a fost invitat de către ateneul popular local să ţină în ziua de 11 aprilie a.c., o conferinţă la Târgovişte, despre „Originea Românilor”.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.371-372.

70.

1943 aprilie 17. *Notă a SSI referitoare la reacţia grupărilor politice faţă de hptărârea guvernului de a purta războiul şi împotriva puterilor anglo-saxone.*

N O T Ă

Comunicatul cu privire la întrevederea dintre Führer şi dl mareşal Antonescu a provocat – după cum am anunţat – o fierbere extraordinară în cercurile conducerii grupărilor liberală şi naţional-ţărănistă.

Atât Maniu cât şi Dinu Brătianu socotesc că angrenarea României într-un război împotriva puterilor anglo-saxone zdruncină în mod _oordinate poziţia noastră şi înlătură orice posibilitate viitoare de a găsi un _oordinate cu naţiunile care, după opinia lor, au câştigat virtual războiul.

Comentariile publicate a doua zi în ziare – din _oordin guvernului _oord – au lăsat impresia că relaţia oficială asupra întrevederii ar aparţine germanilor şi că dl mareşal Antonescu s-a găsit în faţa unui comunicat, la care nu colaborase, dar pe care a trebuit să-l publice.

În acelaşi timp, s-au accentuat din nou ştirile care anunţau că Führerul este hotărât să atace Turcia, că România şi Bulgaria vor fi bazele de plecare ale acestei expediţii militare şi că mareşalul Rommel îşi va stabili cartierul său general la noi,

În aceste împrejurări, conducătorii opoziţiei nu cred că dl mareşal Antonescu ar fi putut să reziste unor noi cereri cu _oordinat _oordina şi sunt astfel predispuşi să accepte versiunea că şi-a luat angajamentul să dea trupe noi atât pe Frontul de Răsărit cât şi pe Frontul de Sud.

În conducerea naţional-ţărănistă s-a pus imediat chestiunea atitudinii immediate pe care trebuie s-o ia gruparea faţă de eventualitatea unei colaborări a României la o acţiune militară împotriva puterilor anglo-saxone.

E de _oordina că, de rândul acesta, Maniu a vrut să câştige timp, în vreme ce Mihalache şi dr, Luou care sunt de obicei rezervaţi, au insistat ca gruparea să-şi fixeze imediat atitudinea faţă de comunicatul care angaja România în războiul împotriva Angliei şi Americii.

În urma discuţiilor ce au avut loc, s-a hotărât ca Maniu să ia contact cu Dinu Brătianu pentru a face, în comun un memoriu dlui mareşal Antonescu cu privire la poziţia ce s-a creat ţării prin comunicatul dat după întâlnirea de la Führer.

Maniu a fost de părere să se facă o scurtă scrisoare în care să se sublinieze că angajarea României într-un război împotriva Angliei şi Americii nu corespunde cu interesele noastre şi că opinia publică n-ar putea să accepte să ne asociem la asemenea acţiune militară.

Ceilalţi fruntaşi şi-au exprimat însă părerea că gruparea naţional-ţărănească, împreună cu cea liberală, sunt datoare faţă de gravitatea comunicatului publicat să fixeze în linii cuprinzătoare poziţia noastră exactă faţă de puterile anglo-saxone şi să dovedească că toate interesele României se opun ca să colaborăm cu Axa împotriva Angliei şi Americii.

Maniu a avut întrevederi cu Mihalache, dr. Lupu, Barbu Ştirbey, Dinu Brătianu, C. Vişoianu.

Maniu a _oordinat, în principiu, cu Dinu Brătianu să alcătuiască în comun un memoriu către mareşalul Antonescu; a rămas convenit ca Dinu Brătianu să consulte între timp pe amicii săi politici.

Între timp, Maniu a căutat să obţină, prin toate mijloacele ce le are la dispoziţie, informaţii cu privire la angajamentele pe care şi le-ar fi luat dl mareşal Antonescu la Führer.

Situaţia personală a vicepreşedintelui de Consiliu a preocupat, de asemenea, în mod deosebit, conducerea celor două grupări.

Maniu primise informaţia că vicepreşedintele de Consiliu a demisionat şi că un nou cabinet este pe punctul de a se alcătui.

Şeful grupării naţional-ţărăniste a amintit amicilor săi, că a avertizat pe vicepreşedintele de Consiliu, mai demult, să nu încerce de a face o politică dublă finndcă aceasta va atrage grave consecinţe pentru ţară. După părerea sa, guvernul actual trebuia să continue de a-şi îndepli rolul său şi de a menţine raporturi bune cu germanii, fără să le dea prilejul să suspecteze politica regimului actual.

Manifestările[6] prea libere ale vicepreşedintelui de Consiliu au alarmat pe germani ; iar dl mareşal Antonescu în faţa aprehensiunilor conducerii germane a fost silit, pentru a dovedi lealitatea sa faţă de Axă, să accepte situaţii pe care în alte împrejurări le-ar fi putut uşor para.

6 În textul original al documentului se află cuvântul *manifestaţiile.*

Politica faţă de forţele anglo-saxone, a spus Maniu, nu poate fi căcută decât de grupările democratice din România, iar guvernul era obligat să dea posibilitatea acestor grupări să-şi poată îndeplini misiunea lor.

Dr. Lupu – în urma întrebederii ce a avut-o cu Ovid Vlădescu, a adus lui Maniu ştirea că vicepreşedintele de Consiliu nu este demisionat şi că însuşi dl mareşal Antonescu [a insistat să nu demisioneze][7].

Maniu susţine că situaţia este extrem de gravă, că marţi 20 aprilie a.c. Führerul va anunţa în faţa Reichtagului că începe o acţiune militară împotriva Turciei şi că aceasta va duce ori la angrenarea silită a lui Antonescu în acest război, ori la o schimbare de guvern, ori chiar la instituirea unui protectorat german în România.

O schimbare de guvern, a accentuat Maniu, ar fi catastrofală pentru România ; aceasta o spun eu, a accentuat şeful grupării naţional-ţărăniste, care sunt adversar al regimului, dar care cred că atât Mareşalul cât şi Mihai Antonescu, sunt necesari în momentul de faţă.

Deşi intimii săi se aşteptau ca Maniu să rămână în Bucureşti pentru a alcătui memoriul proiectat, şeful grupării naţional-ţărăniste a plecat azi, sâmbătă 17 aprilie a.c., la orele 4 d.a., la Braşov-Sibiu cu automobilul, fiind însoţit de Leucuţia şi Serdici. Maniu a anunţat că revine în Capitală marţi sau miercuri.

23 august 1944. Documente, vol. I, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.522-523; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi răsboaiele de reîntregire,* mărturii şi documente coordonate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.154-155.

71.

1943 aprilie 20. *Notă a SSI în legătură cu atitudinea partidelor politice faţă de politica guvernului.*

N O T Ă

7 Porţiune de text ştearsă, probabil chiar de autorul notei.

Într-o notă precedentă am arătat că Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu au convenit să-şi fixeze poziţia, printr-un memoriu adresat dlui mareşal Antonescu, faţă de comunicatul ce s-a dat după întâlnirea de la cartierul Führerului.

În ultima întrevedere dintre cei doi oameni politici se _oordinat ca, între timp, Dinu Brătianu să ia în această privinţă şi avizul amicilor săi apropiaţi, iar Maniu să caute să obţine precizări cu privire la angajamentele pe care şi le-ar fi luat dl mareşal Antonescu.

Semnalasem, în aceeaşi comunicare, că Maniu dorea să amâne cu câteva zile intervenţia proiectată, pentru a obţine informaţii cât mai complete; prietenii săi politici au insistat ca _oordina să fie înaintat de urgenţă.

Argumentele pe care se întemeiau e că faţă de poziţia gravă în care a fost pusă România prin comunicatul care anunţă hotărârea guvernului de a duce războiul şi în contra puterilor anglo-saxone, e nevoie să se arate în mod neîntârziat străinătăţii că opinia publică românească se opune unei asemenea acţiuni militare şi politice.

Maniu s-a lăsat convins de aceste argumente; el a trimis, din Braşov, prin Mihai Popovici, textul unui scurt memoriu, adresat dlui mareşal Antonescu.

Mihai Popovici a înmânat acest memoriu dr. Lupu, cu însărcinarea de a căuta să obţină şi adeziunea lui Dinu Brătianu, iar în caz că nu-l poate avea să înainteze demersul dlui mareşal Antonescu numai în numele grupării naţional-ţărăniste.

Acest memoriu-care în deosebire de cele precedente este scurt, conţine următoarele:

Potrivit comunicatului publicat după întâlnirea dlui mareşal Antonescu cu Führerul- spune Maniu- România se angajează să lupte, cu armele, şi în contra Angliei şi Americii, deşi aceasta este potrivnic intereselor noastre vitale şi spiritului public, care nu poate accepta ca ţara noastră să ducă războiul împotriva puterilor care ne-au ajutat să refacem graniţele naţionale.

Maniu atrage atenţia asupra urmărilor considerabile pe care le va avea pentru existenţa statului şi a ţării o asemenea hotărâre, pe care opinia publică n-o poate

accepta sub nici un cuvânt.

Deoarece nu vă întemeiaţi pe un Parlament ieşit din voinţa naţională, spune Maniu, Domnia Voastră ca dictator nu vă puteţi asuma singur răspunderea de a duce ţara într-un război care e cerut numai de interesele Reichului.

În concluzie, Maniu cere dlui mareşal Antonescu să lucreze numai în concordanţă cu interesele adevărate ale României.

Cercurile apropiate de Maniu subliniază că în mod intenţionat Maniu a subliniat calitatea *de dictator* a dlui mareşal Antonescu pentru a învedera străinătăţii că hotărârile ce le ia regimul actual n-au consimţământul naţiunii române.

Dr. Lupu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, căruia i-a arătat textul lui Maniu şi i-a solicitat să se asocieze la acest protest; şeful Partidului Liberal a acceptat fără _oordin să semneze acest memoriu şi în numele partidului liberal.

În cursul dimineţii de azi, Dinu Brătianu şi dr. Lupu au adus modificări textului, întrucât Maniu întrebuinţa persoana întâia.

Modificarea constă în aceea că în loc de persoana întâia s-a pus pluralul, iar în loc de Partidul Naţional-Ţărănesc s-au pus partidele Naţional- Liberal şi Naţional-Ţărănist.

Dr. Lupu va cere audienţă dlui mareşal Antonescu pentru a-immediate înmâna acest memoriu şi a putea obţine, cu acest prilej, oarecare informaţii şi precizări.

Dr. Lupu a declarat intimilor săi că deşi _oordina este redactat în _oordin categorici, se aşteaptă să găsească totuşi, din partea dlui mareşal Antonescu înţelegerea necesară, deoarece în problemele care interesează viitorul ţării nu poate fi vorba de susceptibilităţi personale.

Eu am avut toată înţelegerea, a spus dr. Lupu, faţă de politica de până acuma a dlui mareşal Antonescu şi sunt încredinţat că nici D-sa nu doreşte ca armata română să se bată cu armatele anglo-americane.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 65-67. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 528-530; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 1986, vol.4, p.156-157.

72.

1943 aprilie. *Notă primită de SSI cu referire la intenţiile fruntailor naţional-ţărănişti şi liberali de a protesta faţă de decizia mareşalului Ion Antonescu ca România să continue războiul.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

Într-o notă precedentă am arătat că Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu au convenit să-şi fixeze poziţia, *printr-un memoriu adresat dlui mareşal Antonescu*, faţă de comunicatul ce s-a dat după întâlnirea de la cartierul Führerului.

În ultima întrevedere dintre cei doi oameni politici se stabilise ca, între timp, Dinu Brătianu să ia în această privinţă şi avizul amicilor săi apropiaţi, iar Maniu să caute să obţină precizări cu privire la angajamentele pe care şi le-ar fi luat dl mareşal Antonescu.

Semnalasem, în aceeaşi comunicare, că Maniu dorea să amâne cu câteva zile intervenţia proiectată pentru a obţine informaţii cât mai complete ; *prietenii săi politici au insistat ca memoriul să fie înaintat de urgenţă*.

Argumentul pe care se întemeiau era că, faţă de poziţia gravă în care a fost pusă România prin comunicatul care anunţă hotărârea Guvernului de a duce războiul şi în contra puterilor anglo-saxone, e nevoie să se arate în mod neîntârziat că opinia publică românească se opune unei asemenea acţiuni militare şi politice.

Maniu s-a lăsat convins de aceste argumente ; el a trimis, din Braşov, prin Mihai Popovici, textul unui scurt memoriu, adresat dl mareşal Antonescu.

Mihai Popovici a înmânat acest memoriu dr. Lupu, cu *însărcinarea de a căuta să obţină şi adeziunea lui Dinu Brătianu*, iar în caz că n-o poate avea să înainteze demersul dlui mareşal Antonescu, numai în numele grupării naţional-ţărăniste.

Acest memoriu – care în deosebire de cele precedente – este

scurt, conţine următoarele:

1. Potrivit comunicatului publicat după întâlnirea dlui mareşal Antonescu cu Führerul – spune Maniu – România se angajează să lupte, cu armele şi în contra Angliei şi Americii, deşi aceasta este potrivnic intereselor noastre vitale şi spiritului public care, nu poate accepta ca ţara noastră să ducă războiul împotriva puterilor care ne-au ajutat să refacem graniţele naţionale.

2. Maniu atrage atenţia asupra urmărilor considerabile pe care le poate avea pentru existenţa statului şi a ţării o asemenea hotărâre, pe care opinia publică n-o poate accepta sub nici un cuvânt.

3. *Deoarece nu vă întemeiaţi pe un Parlament ieşit din voinţa naţională, spune Maniu, d-voastră ca dictator nu vă puteţi asuma singur răspunderea de a duce ţara într-un război care e cerut numai de interesele Reichului*.

4. În concluzie, Maniu cere dlui mareşal Antonescu să lucreze numai în concordanţă cu interesele adevărate ale României.

Cercurile apropiate de Maniu subliniază că în mod intenţionat acesta a subliniat calitatea *de dictator* a dlui mareşal Antonescu, pentru a învedera străinătăţii că hotărârile ce le ia regimul actual n-au consimţământul naţiunii române.

Dr. Lupu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, căruia i-a arătat textul lui Maniu şi i-a solicitat să se asocieze la acest protest; *şeful partidului liberal a acceptat, fără rezerve, să semneze acest memoriu şi în numele partidului liberal*.

În cursul dimineţii de azi, Dinu Brătianu şi dr. Lupu au adus modificări textului, întrucât Maniu întrebuinţa persoana întâi.

Modificarea constă în aceea că în loc de persoana întâi s-a pus pluralul, iar în loc de partidul naţional-ţărănesc s-a pus partidele naţional-liberal şi naţional-ţărănesc.

Dr. Lupu va cere audienţă dlui mareşal Antonescu pentru a-i înmâna acest memoriu şi a putea obţine, cu acest prilej, oarecare informaţii şi precizări.

Dr. Lupu a declarat intimilor săi că, deşi memoriul este redactat în termeni categorici se aşteaptă să găsească, totuşi, din partea dlui mareşal Antonescu înţelegerea

necesară, deoarece în problemele care interesează viitorul ţării nu poate fi vorba de susceptibilităţi personale.

Eu am avut toată înţelegerea, a spus dr. Lupu, faţă de politica de până acum a dlui mareşal Antonescu şi sunt încredinţat că nici d-sa nu doreşte ca armata română să se bată cu armatele anglo-americane.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.418-420.

73.

1943 mai 1. *Scurtă Notă a SSI la care este anexat Memoriul semnat de Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu, adresat mareşalului Ion Antonescu, în care se exprimă opinia potrivit căreia decizia ca România să continue războiul alături de Germania până la victoria finală prejudicaiză grav interesele naţionale.*

N O T Ă

Textul memoriului cu care dr. *Lupu* s-a prezentat în joia Paştelui în audienţă spre a-l remite dlui mareşal Antonescu, este cel alăturat în copie.

Domnule Mareşal,

Comunicatul publicat cu ocazia întrevederii pe care aţi avut-o cu Führerul Adolf Hitler[8] conţine unele afirmaţii contra cărora suntem siliţi să protestăm cu toată energia în numele poporului român.

Vă este cunoscută atitudinea politicii noastre şi a partidelor pe care le prezidăm, faţă de politica pe care dvs. O duceţi alături de Germania şi aliaţii ei.

V-am semnalat continuu gravele primejdii la care expuneţi naţiunea română, făcând acte de solidaritate cu acei care au

8 Este vorba despre întrevederea dintre mareşalul Ion Antonescu şi Hitler din 12-13 aprilie 1943, ocazie cu care Führerul a cerut îndepărtarea lui Mihai Antonescu din fruntea Ministerului Afacerilor Străine pe motiv că ministrul român iniţiase acţiuni de scoatere a României din alianţa cu Axa. Şeful statului român nu a dat curs acestei cereri.

ciuntit România Mare şi care în mod inevitabil merg la catastrofă, având contra lor cele mai mari şi mai puternice naţiuni ale lumii.

Dvs. Ca şef al unui regim de dictatură nu aveţi dreptul să angajaţi naţiunea într-o direcţie în care ea nu vă poate urma, deoarece ea are conştiinţa că odată Basarabia şi Bucovina readuse la trupul ţării, România nu are nici un motiv să lupte sau să dorească înfrângerea Angliei şi a Statelor Unite, naţiuni, care, alături de Franţa şi ceilalţi aliaţi ai lor în războiul trecut, au pierdut milioane dintre fii lor pentru ca prin victoria noastră comună să se realizeze visul nostru secular : unitatea tuturor Românilor între frontierele lor etnice.

Interesul şi onoarea naţională nu permit să avem astăzi sentimente şi atitudini ostile faţă de marile democraţii anglo-americane, aliaţii naturali ai noştri şi ai tuturor naţiunilor mici de pe glob.

Românii sunt un popor paşnic şi modest. Ei nu ambiţionează roluri în aşezarea lumii.

În special comunicatul cuprinde şi următoarele afirmaţii :

„Convorbirile privitoare la situaţia politică generală şi la lupta comună contra bolşevismului şi plutocraţiilor anglo-americane unite cu el s-au desfăşurat în spiritul prieteniei germano-române şi în sensul comunităţii de luptă neclintită de care sunt pătrunse naţiunile aliate prin Pactul Tripartit. Führerul, precum şi conducătorul de Stat Român, şi-au confirmat hotărârea de a continua, fără şovăire, prin mobilizarea tuturor forţelor, lupta împotriva inamicilor Europei, până când va fi câştigată fără compromisuri victoria definitivă. Cot la cot cu popoarele puterilor Axei, poporul român va duce acest război până la victoria finală”.

Dacă lupta pentru recucerirea şi eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei a fost legitimată de întreaga suflare a ţării, poporul român nu a aprobat şi nu aprobă continuarea acestei lupte dincolo de hotarele noastre fireşti. Dezaprobarea lui devine încă şi mai categorică faţă de intenţia de a-l duce la un război împotriva Angliei şi a Statelor Unite vizate în acest comunicat.

Avem convingerea că, o armată naţională cum este a noastră nu poate fi dusă în război împotriva sentimentului

naţional unanim, care păstrează nu ură, ci recunoştinţă Puterilor Occidentale.

Ţinem în special să protestăm cu toată tăria împotriva caracterului anti-anglo-saxon ce se dă războiului nostru prin acest comunicat, rugându-vă ca în viitor să împiedicaţi astfel de manifestări de natură a prejudicia grav interesele naţionale ale României.

Primiţi vă rugăm asigurarea deosebitei noastre consideraţii.

Bucureşti, 20 aprilie 1943.

Preşedintele
Partidului Naţional-Liberal
(ss) C.I.C. Brătianu

Preşedintele
Partidului Naţional-Ţărănesc
(ss) Iuliu Maniu

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.456-459 ; document publicat şi în Mareşal Ion Antonescu, *Epistolarul infernului,* avertisment, note şi indice de nume de Mihai Pelin, Editura Viitorul românesc, Bucureşti, 1993, p.367-369.

74.

1943 mai 3. *Notă a SSI despre activitatea grupărilor politice.*

N O T Ă

Activitatea grupărilor de opoziţie de la 15 aprilie până azi

Comunicatul oficial asupra întrevederii dintre Führer şi dl mareşal Antonescu –apărut în ziarele din Capitală în ziua de 15 aprilie a.c.- pune din nou în mişcare cele două grupări democratice.

Afirmând că se întemeiază pe starea de spirit ostilă a opiniei publice faţă de hotărârea dlui mareşal Antonescu de

a lupta şi în contra forţelor anglo-saxone şi de a proceda la „mobilizarea tuturor forţelor” până la _oordina finală a Axei – Maniu începe imediat discuţiile preliminare în vederea unui demers pe lângă dl mareşal Antonescu.

În întrevederea cu Dinu Brătianu, Barbu Ştirbey, _oordina Lupu, Mihai Popovici şi I. Mihalache, chemat special de la Dobreşti, Maniu subliniază _oordinate__e o are comunicatul faţă de poziţia României în război şi-şi exprimă părerea că grupările democratice sunt datoare să ia poziţie faţă de această hotărâre, ca *străinătatea să aibă în vedere că opinia publică şi forţele politice din România nu sunt pentru un război în contra Angliei şi Americii.*

Cei consultaţi au aceeaşi opinie ca şi şeful grupării naţional-ţărăniste; se preconizează chiar un memoriu detaliat în care să se facă în mod amplu procesul politicii noastre externe şi să fixeze situaţia ţării noastre faţă de puterile anglo-saxone.

Apariţia comentariilor oficioase ordonate de guvernul _oord în ziarele româneşti –comentarii ce au fost publicate la 16 aprilie a.c.-nu determină pe şefii opoziţiei să renunţe la protestul proiectat, deşi reieşea în mod limpede că guvernul _oord nu stă pe _oordina de vedere formulat în comunicatul dat la cartierul Führerului.

Dinu Brătianu se declară în principiu de _oordi, dar crede că trebuie să consulte şi pe amicii săi politici. Maniu pleacă la Braşov; la 20 aprilie, Dinu Brătianu anunţă la Banca Românească că a convenit cu Maniu asupra unui demers care să dea satisfacţie îngrijorării profunde observată în toate structurile faţă de decizia guvernului de a extinde războiul şi pe alte fronturi.

De la Braşov, Maniu trimite pe Mihai Popovici la Bucureşti cu textul unui scurt protest, cu recomandarea de a fi prezentat şi lui Dinu Brătianu, iar în cazul că acesta ezită să se asocieze, să fie înaintat de urgenţă dlui mareşal Antonescu numai în numele grupării naţional-ţărăniste.

Doctorul Lupu obţine imediat adeziunea lui Dinu Brătianu, iar în joia Paştilor este primit de dl mareşal Antonescu într-o întrevedere de două ore.

Conducătorul statului refuză să primească _oordina şi arată

doctorului Lupu dificultăţile pe care immediate le creează acţiunea opoziţiei _oordinate şi legăturile ce le întreţine Maniu cu guvernul englez; germanii alarmaţi de acţiunea pe care o duc Maniu şi Dinu Brătianu au cerut măsuri, pe care conducătorul statului refuză să le ia, situaţia poate deveni însă critică şi conducătorul statului face apel la opoziţie să nu mai desfăşoare o acţiune care poate duce la consecinţe grave pentru ţară, consecinţe pe care nici Maniu şi nici Dinu Brătianu nu le doresc.

După Paşti, _oordina Lupu cheamă în Bucureşti pe Maniu şi Mihalache pentru a-immediate pune în _oordin cu cele discutate cu dl mareşal Antonescu; discuţiile cu privire la tactica cea mai potrivită pe care trebuie s-o adopte gruparea sunt reluate , fără a se ajunge la un rezultat.

Maniu are din nou întrevederi cu Dinu Brătianu şi Barbu Ştirbey; din aceste discuţii rezultă că şeful grupării naţional-ţărăniste găseşte că e de datoria sa să continue acţiunea sa, căutând însă să facă cât mai puţine greutăţi guvernului. Doctorul Lupu şi Mihalache susţin că Maniu trebuie să aibă înţelegere pentru situaţia dlui mareşal Antonescu, având în vedere atât interesele ţării cât şi atitudinea pe care conducătorul statului a avut-o în discuţia cu Führerul, când s-a pus chestiunea politicii pe care o face şeful grupării naţional-ţărăniste.

Două chestiuni de interes extern preocupă pe Maniu în mod special:

1. Conflictul polono-rus. Maniu, bazat pe legăturile ce le-a _oordinat cu reprezentanţii guvernului polonez, trimite un mesaj la Istanbul prin care-şi exprimă opinia că e în interesul tuturor ţărilor limitrofe ca Polonia să găsească o modalitate de reconciliere cu Sovietele;

2. Amânarea vizitei vicepreşedintelui de Consiliu în Italia; Maniu consideră că motivele invocate de guvernul _oordin nu sunt reale, că amânarea trebuie pusă în legătură cu cele stabilite între Mussolini şi Kallay şi că guvernul _oord ar trebui să facă un act de curaj şi să iasă din Pactul Tripartit, declarând că rămâne aliat cu Germania, care pusă în faţa unui fapt îndeplinit n-ar avea cum să reacţioneze.

Discursul rostit de Killinger la 1 mai – şi în care atacă cu

vehementţă opoziţia – a stârnit o indignare generală în cercurile celor două grupări, care vorbesc din nou de imixtiunea ministrului german în afacerile interne şi de rolul _oordina pe care şi-l ia, jignind sentimentele românilor şi punând într-o postură penibilă guvernul.

Pentru a continua discuţiile privitoare la tactica şi metodele grupării, Maniu şi _oordina Lupu pleacă la Dobreşti, unde vor fi oaspeţii lui Mihalache.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 71-73. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 530-532; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.159-160.

75.

1943 mai 3. *Notă a SSI privind demersurile grupării liberale de sub conducerea lui Gheorghe Tătărescu, pe linia organizării „Uniunii Sacre”, şi încercările de coalizare a partidelor politice în vederea ieşirii României din alianţa cu Germania.*

N O T Ă

Demersul făcut de Gheorghe Tătărescu în vederea alcătuirii unei „Uniuni Sacre”[9] a arătat conducerii liberale că fostul prim-ministru este hotărât să întreprindă o acţiune pentru a-şi consolida poziţia sa personală.

Ştiri ulterioare care indicau că Tătărescu a cerut prietenilor săi să ia contact cu fruntaşii liberali din provincie şi să încerce să-immediate câştige, pe considerentul că Dinu Brătianu este prea bătrân pentru a putea reprezenta viitorul, iar Gheorghe Brătianu înfeudat politicii germane pentru a nu _oordinate faţă de puterile anglo-saxone-au determinat conducerea liberală să procedeze de urgenţă la o reorganizare generală a cadrelor.

Un comitet alcătuit din Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu, Bebe Brătianu şi _oordina Costinescu, are sarcina să

9 La 26 martie 1943 Gheorghe Tătărescu a propus lui I. Maniu şi C.I.C. Brătianu crearea „Uniunii Sacre”, o alianţă a tuturor partidelor politice burgheze în vederea scoaterii ţării de sub autoritatea Germaniei hitleriste.

procedeze la refacerea organizaţiilor judeţene, luând contact cu fruntaşii locali şi desemnând noile conduceri ale organizaţiilor provinciale.

Indicaţiile date emisarilor însărcinaţi să ia contact cu fruntaşii locali sunt următoarele:

a) Gruparea liberală se află într-un pact politic cu gruparea naţional-ţărănistă condusă de Maniu.

b) Ea urmăreşte o politică alături de Anglia şi America şi are ca ţel refacerea graniţelor naţionale.

c) Sunt reprimiţi în grupare şi acei care au lucrat în F.R.N. fără a fi avut posturi de răspundere şi fără să se fi _oordinate direct în politica care a dus la ciuntirea hotarelor.

d) Persoanele apropiate de Tătărescu urmează să formeze obiectul de atenţie specială a emisarilor liberali.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 71-73. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 532-533; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.161.

76.

1943 mai 7. *Notă a SSI prin care se semnalează numărul din 20 aprilie 1943 al ziarului „Journal de Genève" care comentează consecinţele politice ale aderării României la Pactul Tripartit.*

N O T Ă

„Journal de Genève" din 20 aprilie 1943 publică:

Cancelarul Hitler şi-a terminat consultările politice. Cu excepţia oamenilor politici finlandezi, a căror ţară are o situaţie specială, conducătorii tuturor ţărilor europene care colaborează cu Axa au fost invitaţi la cartierul general al lui Hitler. După _oordi bulgarilor, care, în afară de trupe de ocupaţie, n-a adus un sprijin _oordina Axei, mareşalul Antonescu şi amiralul Horthy au avut întrevederi cu Führerul.

Fiecare din aceste convorbiri a fost urmată de publicarea unui comunicat. Recitindu-le, constaţi că sunt concepute în

_oordin aproape identici. De fiecare dată se afirmă că puterile unite vor continua lupta până la _oordina definitivă. Date fiind şovăielile caracteristice, care s-au manifestat în unele ţări aliate ale Reichului, se înţele uşor că Germania a ţinut să arate lumii solidaritatea constelaţiei politice ce a constituit-o şi hotărârea tuturor „membrilor acestei constelaţii” de a se bate până la capăt. Unele spirite critice s-ar putea întreba până la care capăt. Dar acest fel de a vorbi n-ar avea nimic diplomatic.

Astfel, amiralul Horthy va continua să lupte „împotriva bolşevismului şi a aliaţilor săi anglo-saxoni”, iar mareşalul Antonescu „împotriva bolşevismului şi a plutocraţiilor anglo-saxone”. Ca recompensă, pacea care va pecetlui _oordina „va garanta securitatea existenţei naţiunii ungare” şi „va crea temelia unui viitor asigurat pentru naţiunea română”. Nu se ştie dacă a fost discutată, cu acest prilej, chestiunea Transilvaniei, căci cu tot arbitrajul de la Viena, sau din cauza acestui arbitraj, românii socotesc că ea n-a fost tranşată şi anume manifestaţiuni au arătat că ea constituie, alături de apărarea împotriva imperialismului sovietic, problema esenţială a politicii lor externe.

Este evident însă că Reichul are griji mai importante decât soluţionarea acestui litigiu, el vrea să menţină, înainte de orice, coaliţia statelor care, din motive diverse şi mai mult personale decât ideologice, au aderat la Pactul Tripartit. Reichul nu va tolera ca vreunul din aceste state să se abată de la drumul comun; o va tolera cu atât mai puţin cu cât sud-estul poate deveni, în urma evoluţiei războiului, una din regiunile nevralgice ale continentului.

Ceea ce izbeşte mai ales în comunicatele privitoare la convorbirile germano-române şi germano-ungare este lipsa oricărei aluzii la ideile particulare ale Ungariei şi României, aşa cum au fost expuse în ultimul timp de presa acestor două ţări şi chiar de discursurile pronunţate de Kallay şi Mihai Antonescu. Imitând exemplul Finlandei, aceşti oameni de stat au încercat să arate că patriile lor luptă în primul _oor pentru ţeluri naţionale. Ei dădeau impresia că, dacă statele sunt legate prin alianţe militare de Axă, îşi păstrau însă o anumită libertate în domeniul politic şi că n-aveau nici un

angajament pentru viitor. Cimentul acestor alianţe era lupta împotriva bolşevismului, de care se simţeau ameninţate. Dar, se simţea limpede că, în fond, nici Ungaria, nici România n-aveau duşmănie faţă de Anglia şi de Statele Unite. S-ar putea cita exemple semnificative ale stării de spirit a acestor ţări. În trei rânduri, domnii Maniu şi Dinu Brătianu, şefii partidelor Naţional-Ţărănesc şi Liberal, au adresat cereri stăruitoare mareşalului Antonescu, rugându-l să retragă trupele care se luptă în interiorul Rusiei şi să lucreze la ridicarea economică a ţării. Ei au amintit că România a făcut un imens immediate _oordina, mult mai însemnat ca cel al Ungariei, care nu s-a angajat cu toate puterile în campania din Răsărit. Armatele române s-au comportat, în plus, foarte bine şi au suferit pierderi grele. Dnii Maniu şi Brătianu se temeau ca slăbirea ţării lor să nu aibă consecinţe supărătoare pentru apărarea intereselor vitale ale României, care nu se găsesc toate în Răsărit. E probabil că aceşti doi foşti şefi de grupări parlamentare interpretează opinia majorităţii compatrioţilor lor. Dar ţările mijlocii şi micii aliaţi ai marilor puteri nu pot face altceva în război, decât să-şi amintească vorbele lui Machiavelli despre inconvenienţele alianţelor de acest fel.

În ajunul unor operaţiuni făcute cu forţe reînnoite, cel puţin cantitativ, prin mobilizarea totală, Germania vrea să-şi asigure sprijinul complet al naţiunilor care luptă alături de dânsa. Comunicatele afirmă că ea l-a obţinut prin convorbirile recente ale Führerului cu domnii Antonescu şi Horthy. Trebuie deci să admitem că România şi Ungaria s-au angajat să _oordinate la acest immediate _oordin în domeniul _oordina. Se va vedea cum vor fi puse în practică virilele hotărâri pe care le-au luat.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 75-77. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 533-534.

77.

1943 mai 22. *Notă a SSI despre chestiunile politice dezbătute de fruntaşii naţional-ţărănişti.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. Starea sănătăţii sale fiind simţitor ameliorată, *Maniu* a părăsit patul, primind diferite vizite în biroul său.

2. Dr. *Lupu* a anunţat pe apropiaţii săi că a solicitat de câteva zile, o audienţă dlui Vicepreşedinte de Consiliu, dar, deoarece acesta se afla în jud. Argeş, nu s-a putut fixa data acestei audienţe.

3. Cu ocazia bolii sale, *Maniu* a primit, între altele şi vizita dr. *Lupu*, prilej cu care s-a iscat o discuţie cu privire la eventualităţile războiului.

Dr. Lupu a susţinut că, după părerea sa, anglo-americanii nu vor întreprinde anul acesta o debarcare pe continent şi, mărginându-se la atacuri aviatice, îşi vor crea probleme militare în Extremul Orient, pentru a nu provoca căderea Germaniei înainte de o slăbire profundă a Sovietelor.

Maniu a reafirmat un punct de vedere, pe care-l mai susţinuse în faţa persoanelor din stricta sa intimitate, anume că cel mai târziu în două luni, anglo-americanii vor întreprinde o ofensivă prin Balcani, care va pune în discuţie în mod stringent problema României.

„Nu este exclus – a spus Maniu – ca România să fie transformată în teatru de război şi ca cercuri străine să propună din motive de securitate politică, măsuri faţă de opoziţia anglofilă şi, în primul rând, faţă de fruntaşii naţional-ţărănişti”.

98 *Maniu* a fost citat ca martor în procesul intentat studenţilor *Traian Drăgănescu* şi *Ion Angela Pompilian* acuzaţi că au redactat un manifest în contra continuării războiului din Răsărit.

Apărătorii studenţilor au produs un certificat medical,

doveditor că Maniu este bolnav şi au cerut pe această bază amânarea procesului.

Maniu a declarat amicilor săi că n-a avut nici un contact cu acuzaţii, dar îşi închipuie că aceştia l-au pus martor pentru a-l întreba în faţa instanţei dacă consideră nepatriotic şi subversiv faptele ce li se impută.

În legătură cu acest proces studentul *C. Suter*, prieten al acuzaţilor, a solicitat să fie primit de Maniu.

98 *Gh. Zane*, profesor de economie politică finanţe la Universitatea din Iaşi, a redactat la cererea lui *Maniu* un raport asupra perspectivelor economice ale Europei postbelice, în ipoteza unei victorii aliate şi asupra rolului ce ar incumba României în economia continentală.

Acest raport urma să fie discutat de conducerea naţional-ţărănistă şi asumat apoi ca punctul de vedere pe care acesta urmează să-l expună la viitoarele conferinţe internaţionale.

Deşi raportul a fost terminat de mai multe săptămâni, Maniu a început abia acum câteva zile lectura lui, arătându-se entuziasmat de cele redactate de Zane.

În acest sens şi-a exprimat satisfacţia atât faţă de *Mihai Popovici*, cât şi faţă de dr. *Lupu* şi *Mihalache*.

Imediat după ce va termina lectura şi-şi va sistematiza observaţiile, raportul va fi trecut lui Mihalache.

98 Cu prilejul unei recente întrevederi dintre Maniu şi *Vişoianu*, acesta din urmă a dezvoltat teza după care anglo-americanii nu ar efectua mai întâi o debarcare în Balcani, întrucât aceasta nu ar putea duce la o turnură decisivă în privinţa războiului, petrolul românesc neputând fi o ţintă pentru care ar fi necesară o debarcare, întrucât simple bombardamente aeriene, ce nu ar cere nici prea mare efort şi nici prea mari sacrificii ar fi suficiente.

Aşa că – susţine Vişoianu – o acţiune aliată va viza în primul rând Italia, pentru a o scoate pe aceasta din război şi a provoca, prin defecţiune, o rupere a statelor mici de Axă, cum ar fi Ungaria, România, Bulgaria etc., legate politiceşte şi ideologic de mai mult timp de Italia. Acest fapt ar putea fi decisiv pentru sfârşitul războiului, întrucât ar duce eventual la tulburări interne în Germania provocate de către armată.

Maniu s-a arătat refractar în special la acest ultim argument, declarând că legăturile între armată şi regim sunt azi foarte strânse şi într-o dependenţă reciprocă, aşa că nu crede în nici un caz în posibilitatea unei defecţiuni interne în Reich, ci în continuarea războiului, chiar dacă ar fi pe teritoriul Reichului, până la limita posibilităţilor.

„Dacă ruşii au învăţat de la germani ofensiva, a spus Maniu, germanii în schimb au învăţat de la ruşi defensiva, în genul celei de la Stalingrad”.

98 În cadrul acţiunii de reorganizare a grupării naţional-ţărăniste a avut loc o consfătuire la *Maniu*, la care au participat conducătorii organizaţiei din Capitală, *Virgil Solomon*, *Ionel Vlădescu*, *Romulus Georoceanu*, *Cezar Simionescu*, dr. *Stănculescu* etc.

Cu acest prilej s-a relevat că până acum activitatea organizaţiei din Capitală s-a redus la consfătuiri între fruntaşii respectivi din conducerea grupării şi că este necesar a se lua contact şi cu membrii de mai mică importanţă, având însă legături directe cu populaţia.

În acest sens se va ţine seama că în sectorul de verde este o preponderenţă a elementului muncitoresc şi în special ceferistă, că în sectorul de negru, de asemenea, nu trebuie neglijaţi lucrătorii de la diversele fabrici de la periferia acestei zone, iar că în sectorul de galben trebuie desfăşurată o propagandă specială printre intelectuali.

8. *Maniu* şi dr. *Lupu* şi-au procurat textul memoriului întocmit de dr. *Filderman* în chestiunea noii contribuţii, de 4 miliarde, a evreilor.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1541, f.499-502.

78.

1943 mai 24. *Notă a SSI solicitată d3e Preşedinţia Consiliului de Miniştri referitoare la comentariile făcute de Iuliu Maniu cu privire la desfiinţarea Internaţionalei a III-a şi repercusiunile asupra situaţiei din România.*

La cerere

Maniu şi desfiinţarea Internaţionalei a III-a
Repercusiunile asupra situaţiei din România

Dizolvarea Internaţionalei a III-a[10] şi urmările ce le poate avea asupra vieţii interne din România constituie în ultimele două zile, o preocupare principală a cercurilor democratice de la noi şi îndeosebi a sferelor apropiate de Iuliu Maniu.

Întrebat de către amicii săi cu privire la consecinţele măsurii luată de către Stalin, Maniu a făcut următoarele precizări:

1) Ştiu că există multă lume serioasă care crede că până la urmă puterile anglo-saxone vor găsi mijlocul să anihileze influenţa sovietică în lume. Nu sunt dintre aceştia. În orice caz, trebuie să luăm în serioasă considerare ipoteza că Sovietele să devină un factor politic în Europa şi să exercite o influenţă în special asupra ţărilor limitrofe. Politica se face pe bază de realităţi; nu trebuie să ne lăsăm amăgiţi de iluzii.

2) Cred de mult că după război partidele comuniste vor juca un rol important în toate statele; partidul _oordinat _oord va trebui, de asemenea să funcţioneze în mod legal.

3) Trebuie să mai ţinem seamă şi de situaţia de la noi, unde mişcarea social-democrată şi curentele moderate din sânul muncitorimii au fost _oordinate de _oordinat. Muncitorimea, atât cât există, este câştigată de stânga extremă. În afară de aceasta, contractul cu stările din URSS şi nemulţumirile create de starea de război au pregătit un teren prielnic pentru _oordinat şi în alte straturi sociale. Unele simptome observate în rândurile ţărănimii trebuiesc luate în seamă.

În concluzie, a spus Maniu, situaţia locală se prezintă astfel: avem un _oordin _oordinat, care nu poate fi îngrijorător într-o ţară agricolă, dar pe care trebuie să contăm în examinarea viitoarei situaţii politice.

4) Aceasta este situaţia în momentul în care Stalin hotărăşte să dizolve Internaţionala a III-a, cu scopul de a da posibilitatea partidelor politice comuniste din Anglia şi

10 La 22 mai 1943, Comitetul Executiv al Internaţionalei a III-a a publicat o rezoluţie prin care hotăra autodizolvarea.

America – şi mai târziu şi din alte state – să poată colabora cu partidele democratice la succesul războiului şi la organizarea politică şi socială de mâine.

E de la sine înţeles că Partidul Comunist din România îşi va schimba metodele sale de lucru.

Vă _oordin, a spus Maniu, că sunt bucuros de situaţia ce se creează prin desfiinţarea Internaţionalei a III-a. Ca partid democratic, trebuie să luptăm împotriva oricărei mişcări clandestine, iar ca partid naţional împotriva oricărui _oordin care se inspiră de peste hotare.

Partidul Comunist Român nu va mai lucra după normativul dat de Moscova; el îşi va fixa politica sa, orientându-se după împrejurări locale şi apropiindu-se deci de climatul nostru naţional.

Este un _oordina de care avem dreptul să fim mulţumiţi.

5) Pe noi _oord interesează însă acţiunea partidului _oordinat numai din _oordina de vedere al viitoarei configuraţii politice interne a ţării. *Noi va trebui să colaborăm cu muncitorimea şi deci să stabilim relaţii cu partidul _oordinat .*

Această colaborare se impune din două motive:

a) Dintr-un considerent internaţional, care ne va _oordi să alcătuim un front _oordin democratic, întins până la stânga extremă; acest front ne va da şi posibilitatea să asociem partidul _oordinat la scopurile noastre în politica externă.

b) Ca reformele sociale ce le vom _oordin să se facă cu colaborarea partidului _oordinat-şi nu în afara acestuia-pentru a tăia astfel orice posibilitate de noi agitaţiuni radicale.

Hotărârea noastră de a colabora cu partidul _oordinat este însă condiţionată de atitudinea şi tendinţele pe care el le va arăta, în momentul când va fi pus în situaţia de a _oordi în mod legal.

După părerea mea, se pot ivi două ipoteze:

Prima: Partidul _oordinat să adopte o atitudine înţelegătoare şi să se poată astfel stabili raporturi de lealã colaborare, în cadrul unui regim burghez, care va suferi acelaşi transformări radicale care germinează azi în toate ţările democratice.

Fiind hotărâţi să procedăm la mari reforme sociale, se pot găsi baze de înţelegere cu partidul _oordinat.

A doua: Partidul _oordinat să profite de noua situaţie, să ducă o acţiune cu _oordinat _oordinat _oordina, urmărind vechile sale scopuri.

În acest caz, noi vom duce o luptă deschisă împotriva lui şi ţinând seama de faptul că el nu se poate bizui decât pe mase muncitoreşti, reduse faţă de numărul copleşitor al ţărănimii, avem toate speranţele de a-l învinge.

M-aştept însă ca, în primul moment-poate chiar imediat-să primesc sugestii în vederea unor discuţi. Voi sta de vorbă.

Trebuie să vedem ce nouă organizare va suferi secţia locală a Partidului comunist, ţinând seama că potrivit noilor sale metode de lucru, Boris Ştefanov, actualul şef, va trebui înlocuit cu o personalitate conducătoare care locuieşte în ţară.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 78-80. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 533-534; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.168-170.

79.

1943 mai 25. *Informaţie a Secţiei II Contrainformaţii privind pe evreul de origine română Smilovici, ziarist la „Financial Times", aflat în legătură cu cercurile politice româneşti din exil*.

SECŢIA C.I. către SECŢIA INFORMAŢII

Din ordinul domnului director general, am onoare a vă comunica următoarea informaţie, rugându-vă să binevoiţi a dispune urmărirea acţiunii şi legăturile pe care le are numitul Smilovici privind România.

„Cercurile politice opoziţioniste au înregistrat din sursa Legaţiei Portugaliei ştirea despre sosirea la Lisabona a unui evreu român ocupând o poziţie importantă în presa londoneză. Este vorba de Smilovici, de la „Financial Times", un prieten al defunctului Duca şi care a contribuit în largă măsură la redactarea numărului festiv pe care gazeta engleză l-a consacrat acum câţiva ani României. Astfel,

Smilovici – după informaţiile sursei menţionate – a sosit din Statele Unite, unde a luat contact cu cercurile lui Davilla, dar şi cu cele carliste. Se crede că a avut chiar mai multe întrevederi cu fostul rege Carol al II-lea. La Londra, Smilovici este în relaţii strânse cu grupul Tillea, dar păstrează un mod independent de a judeca faţă de „Comitetul Naţional Român".

Legaţia [Portugaliei] crede că şederea sa în Lisabona va fi consacrată unei luări de contact cu elemente care ar trebui să-l informeze asupra situaţiei din România.

Un frate al acestui Smilovici, care lucra pe vremuri în Franţa la „Agence Fournier" lucrează actualmente pentru agenţia de presă gaullistă în Statele Unite, aşa că cei doi fraţi ar forma o legătură între cercurile americane şi engleze ce se interesează de situaţia României şi ar lucra independent de grupul democrat al lui Tillea sau de cel anticarlist al lui Davilla, fără a intra în conflict cu acesta".

ŞEFUL SECŢIEI C.I.
Lt. Colonel /ss/ Tr. Borcescu

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 5/1940, f. 38-39.

80.

1943 mai 26. *Notă a SSI despre comentariile politice şi atitudinile unor fruntaşi naţional-ţărănişti.*

N O T Ă

În cercurile naţional-ţărăniste din jurul lui *Maniu*, se remarcă o deosebită îngrijorare, provocată din următoarele motive:

a) S-a fixat termen de judecată pentru grupul denumit de naţional-ţărănişti „Ardealul" (*Visa*, *Radocea*, ing. *Popovici* etc.), care se aflau până acum închişi la Curtea Marţială din str. Radu-Vodă, în condiţii optime şi despre care se spera că, li se va amâna judecata până după război.

b) Informaţii obţinute prin naţional-ţărănistul *Costea*, director judiciar la Preşedinţia Consiliului, după care ar urma ca şi Maniu să fie arestat, sau să i se fixeze domiciliu obligatoriu.

Aceste ştiri rele, au provocat nervozitate în rândurile celor din jurul lui Maniu şi se pare că şi acesta se complace într-o asemenea atmosferă, deoarece fiind întrebat a răspuns că, „aceasta este dorinţa lui Killinger” şi crede că se va întâmpla.

Grupul *Ghiţă Pop*, *Ghizelan*, dr. *Cozman*, *Victor Popp*, este foarte preocupat de evenimentele externe şi în special de următoarele :

a) Conflictul polono-ceh, faţă de care ei iau poziţie potrivnică Poloniei, acuzând-o că a torpilat şi continuă să torpileze înţelegerea statelor din bazinul dunărean peste care luptă *Beneş* şi Maniu.

b) Desfiinţarea Internaţionalei a 3-a, care poate aduce foloase grupului naţional-ţărănist, deoarece mulţi comunişti vor agrea să militeze în rândurile ţărăniste. În această privinţă *a fost sesizat August Velteanu de la I.A.R. din Braşov, care face legătura cu comuniştii de la Braşov şi de la Fabricile „Vulcan” din Bucureşti*. Faţă de această problemă, grupul ţărănist nu a luat poziţie încă, Maniu necomentând decât aspectul internaţional al desfiinţării.

Se pare că, cu consecinţele interne şi folosirea acestor consecinţe, va fi utilizat Velţeanu, cumnatul lui *Aurel Dobrescu* şi om cu puternice relaţii nu numai în lumea comuniştilor de la noi, dar cu relaţii în stânga franceză, unde a funcţionat câtva timp în secretariatul politic al lui *Herriot*.

Este interesant de remarcat felul cum grupul naţional-ţărănist priveşte chestiunea economică a ţării.

După Ghiţă Pop (şi se pare că din sursa Ghizelan-Victor Pop), în economia românească actuală se întâlnesc două interese puternic opuse :

1. *Mircea Vulcănescu*, *Neagu*, *Iordan*, *Tomoroveanu* etc., care reprezintă interesele financiaro-industriale ale liberalilor, grup temut de ţărănişti prin pregătirea economică pe care o au aceştia şi prin forţa financiară pe care o reprezintă.

2. Grupul aşa-zis al Consiliului de Patronaj, condus de *Marinescu*, ministrul justiţiei, care are puternice legături cu lumea germană financiară.

Ghiţă Pop a formulat ipoteza că primul grup ar reprezenta, prin unii din componenţii săi, şi interesele

fostului rege Carol al II-lea, fiind pe de altă parte sprijinit din alte motive de către prof. *Mihail Antonescu*, iar cel de-al doilea, este o contracarare a primilor, formată din germani, care au om de încredere pe ing. *Orbonaş*. Toată însemnătatea pentru naţional-ţărănişti, o are acum chestiunea economică. Se caută ca zilnic în jurul lui Maniu, să se menţină interesul pentru acest punct de vedere, unicul – după cei trei tineri – care ar putea menţine la putere un guvern naţional-ţărănist.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.442-444.

81.

1943 mai 28. *Notă a SSI în care, citându-se ziarul „Curentul" din aceeaşi dată, se semnalează numeroase incidente cauzate de faptul că tineri de naţionalitate germană din România refuză să se înroleze în armata hitleristă.*

N O T Ă

Ziarul „Curentul" de vineri 28 mai a.c. relatează incidente ce se petrec în satele din jurul Timişoarei între diferite grupuri de tineri şvabi.

Cercurile germane informate precizează că aceste incidente au un _oordinat politic şi sunt o urmare a hotărârii ca toţi tinerii germani din România să fie înrolaţi în armata germană.

Formaţiunile Grupului Etnic [German] întreprind expediţii de pedepsire împotriva gospodăriilor şi familiilor celor care refuză să se înroleze; grupuri înarmate pătrund în gospodăria respectivă, devastează totul şi maltratează pe toţi membrii familiei.

Asemenea incidente se petrec în numeroase localităţi locuite de saşi şi şvabi din Ardeal şi Banat.

Împotriva celor susţinute de propaganda grupului etnic, numeroase categorii de germani locali refuză să se înroleze.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 81. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 537;

82.

1943 mai 28. *Notă a SSI care, citând fragmente din discursul de recepţie rostit de Gheorghe Brătianu la Academia Română, conchide că opiniile acestuia reprezintă rezultatul unităţii de vederi antigermane adoptate de conducerea PNL.*

N O T Ă

Discursul de recepţie rostit de Gheorghe Brătianu la Academie este socotit în lumea politică ca un început de definire a noii poziţii adoptată de şeful prezumtiv al Partidului Liberal.

Din pasajele finale ale acestui discurs se remarcă:

1) Un pasagiu cu _oordinat antigerman: „Istoria acestui neam nu este un joc al întâmplării, un capriciu al norocului, risipit în clipa însăşi în care s-a înjghebat, *efectul unei tranzacţii vremelnice în ciocnirea de interese ale marilor imperialisme, ce tind numai la stabilirea, între ele, a unor zone de neutralitate şi de echilibru. Nu este o „România a Congresului", singura ce vor s-o admită istoricii unei ţări vecine etc., etc."*

2) Nu numai caracterul _oordinate_ al politicii sale, ci şi *fixarea Nistrului ca linie de demarcaţie între România şi Răsărit.* Astfel, el spune în pasagiul:

„Iar când, în orânduirea ce se va încerca a lumii de mâine, poporul _oordin va revendica pământul întreg *ce immediate l-a cuprins o dată hotarul,* el nu va lega această moştenire de întâmplarea unei *clipe* de izbândă, ci de înţelesul însuşi al istoriei sale; aceasta i-a poruncit, în interesul _oordin al păcii şi liberei dezvoltări a tuturor, *să părăsească ce era prea depărtat de bastionul său de dârză împotrivire, peste Nistru, dincolo de Dunăre*" etc.

3) Un atac împotriva legionarilor care au ucis în împrejurările cunoscute pe Nicolae Iorga şi, în acelaşi timp, aluzii la anumite complicităţi: „Va veni a dată vremea în care se va putea vorbi şi despre sfârşitul lui, tragedie asemănătoare doar aceleia în care Miron Costin etc." şi mai departe „privind măcar o dată desfăşurarea împrejurărilor

deasupra consideraţiilor oportuniste de loc şi de timp. În zilele întunecate ce i-au curmat firul vieţii, glasul lui Nicolae Iorga amuţise".

Şi apoi: „Părea că se abate din albia săpată de veacuri cursul tradiţional şi firesc al istoriei românilor, după ce *răşluiri samavolnice şi vitregi îi călcaseră dreptul şi hotarul".*

Iar în partea finală: „S-a deşteptat din nou, mai puternic *decât toate foliile şi urgiile străine, ce-şi împărţiseră minţi şi suflete, _oordinate_ adânc al gliei româneşti încălcate, al unităţii ei prăbuşite*".

Aceste pasaje, _oordinate_ cu sfârşitul discursului, sunt de înţeles în sensul că Gheorghe Brătianu:

a) Opune filogermanismului o poziţie naţional-românească;
b) Protestează împotriva arbitrajului de la Viena;
c) Prezintă împrejurările în care a fost ucis Iorga echivalente cu o ocupaţie străină;
d) Fixează ca ţel al românilor reîntregirea ţării în hotarele ei fixate la 1919, împotriva intereselor străine care ar putea să se înţeleagă, peste capul _oordin şi numai potrivit cu interesele lor.

Aceste aluzii politice, strecurate cu dibăcie într-un discurs academic, sunt înfăţişate ca rezultatul unităţii de vederi ce s-a _oordinat în conducerea liberală, unde se socoteşte că Gheorghe Brătianu a ieşit complet de pe linia filogermană.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 194-195. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 537-538; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.170-171.

83.

1943 mai. *Amplu Raport al SSI despre activitatea politică a lui Iuliu Maniu şi a grupărilor politice naţional-ţărăniste, începând cu 1 septembrie 1940.*

R A P O R T

asupra

activităţii grupării naţional-ţărăniste şi

a lui Iuliu Maniu, dela 1 septembrie 1940 până în prezent

În momentul în care, la Viena, ministrul de externe al regelui Carol al II-lea semnează arbitrajul, întreaga politică viitoare a lui Iuliu Maniu e de la sine fixată. Omul care de 40 de ani juca un rol hotărâtor în viaţa Ardealului, iar de 22 de ani putea săvârşi orice greşeli în viaţa politică a României Întregite, în baza aceloraşi titluri istorice, nu poate decât să reînceapă vechea sa luptă. El va deveni, din nou, în faţa ţării şi a străinătăţii, exponentul provinciei trecută sub jug străin.

Poziţia sa crescuse pe măsură ce regele Carol cădea din violenţe interne în grave concesii naţionale. Maniu vede posibilitatea de „a lichida" conflictul dintre dânsul şi rege, ce se prelungea, în episoade dramatice, încă din 1931. Ţara nu se găsea numai în faţa unui diferend constituţional, pe care putuse să-l tolereze, din moment ce i se asigura liniştea şi neutralitatea, în mijlocul celor mai neaşteptate răsturnări europene.

Falimentul politicii regale era definitiv. După Basarabia şi Bucovina de Nord, el ceda Ardealul numai cu încuviinţarea unui simulacru de Consiliu al Coroanei.

Atmosfera creată în jurul peripeţiilor care au dus la aceste catastrofe naţionale făcea din Rege un mare vinovat, iar Maniu specula în ochii opiniei publice, umilinţă şi derută, să devină un pivot al rezistenţei naţionale.

Maniu simte pulsul ţării. Domnia lui Carol al II-lea era virtual sfârşită. Fără prestigiu, instrument orb al unei camarile sinistre, acoperit de ridicol, el nu se mai putea menţine.

Regele crede că se mai poate apăra. El se proclamă şef de partid, pentru a da parcă într-adins noi argumente detractorilor săi. Maniu crede că poate dispune de toate forţele care să decidă soarta Regelui. El nu ştie, atunci, că în afară de dânsul, *forţe mult mai tari hotărâseră să pună capăt domniei lui Carol al II-lea.* De aceea, Maniu îşi arogă – fără drept – iniţiativa coaliţiei civile şi militare care a determinat plecarea regelui.

Apel la opinia publică internaţională

Nu era greu de ştiut ce se pusese la cale în cancelariile europene. Încă la 8 august 1940, Maniu face din Bădăcin declaraţii cu privire la hotărârile luate de Italia şi Germania la Salzburg şi Roma. El combate teza ungară. Tratatul de la Trianon a înregistrat numai unirea tuturor românilor, zămislită în conştiinţa lor de secole. Deslipirea de statul austro-ungar şi organizarea politică şi administrativă a Ardealului, în cadrul României, datează înainte de Trianon. Unirea are baze istorice, etnografice şi juridice, consfinţite de Marile Puteri. Rolul unei Românii puternice în această parte a lumii este o superioară necesitate europeană.

La 1 septembrie, în calitate de fost Preşedinte al Consiliului Dirigent, Maniu protestează telegrafic pe lângă Hitler şi Mussolini în contra arbitrajului de la Viena.

O întreagă serie de interview-uri şi declaraţii *lasă să se înţeleagă, pentru întâia oară, o politică potrivnică Axei.*

Politica externă a grupării naţional-ţărăniste e înfăţişată astfel ca o urmare a revizuirilor teritoriale, impuse cu forţa de puterile Axei.

Dar Maniu nu vede imediat consecinţele de ordin intern, atrase de hegemonia germană în Sud-Estul european, fiindcă păstrează iluzia de a se asocia la succesiunea regelui Carol al II-lea.

Abdicarea regelui

Când generalul Antonescu este numit prim-ministru, cu puteri atât de întinse încât atotputernica dictatură regală rămâne o tristă amintire, Maniu spera să se meargă până la consecinţele finale.

La 6 septembrie regele e silit de generalul Antonescu să abdice. Maniu prezintă acest act istoric drept opera sa, dar situaţia apare îndată în lumina ei exactă.

Regele pleacă, iar în locul său se instituie Statul [naţional] legionar , care exclude grupările democratice din afacerile publice şi consolidează legăturile externe cu Axa. Maniu

înregistrează deodată două eşecuri. Talentele sale de manevreur politic par compromise, iar popularitatea care înconjură la început noul regim ridică spinoase probleme de partid.

„Generalul ştie ce vrea” spun partizanii lui Maniu, decişi să se resemneze.

După 6 septembrie

Partidul se află în derută. Maniu e acuzat că a dat lovitura, ca alţii ... să culeagă roadele! Cadrele se retrag într-o rezervă prudentă; înşişi colaboratorii lui Maniu nu văd altă ieşire decât într-o lungă expectativă. Mihalache e de părere „că e de preferat încetarea benevolă a oricărei acţiuni, uneia forţate”. Potrivit obiceiului său, Maniu nu înfruntă valul de ostilităţi din partid. Metoda sa e înceată şi persuasivă. El aşteaptă ca „apele să se aşeze”, ca timpul să lucreze în favoarea sa.

Mihalache, Mihail Popovici şi doctorul Lupu proclamă armistiţiul între partid şi guvern. Madgearu se află pe o linie de mijloc. Maniu mai aşteaptă; el nu-şi închipuie că noul şef al Mişcării legionare *va ignora pe mandatarul testamentar al lui Corneliu Codreanu, la ale cărei soluţii legionarii trebuie să facă apel în momentele hotărâtoare.*

Curioasa înţelegere între un şef democrat şi o mişcare totalitară, aşezată pe baze quasi-militare, care stârnise uimire şi proteste, „poate să prindă bine”! Noua conducere legionară se lasă aşteptată; Maniu nu este consultat. El înţelege că nu mai poate păstra rezerva.

Atitudinea faţă de noul regim

Maniu îşi convoacă partizanii şi fixează poziţia partidului faţă de noua situaţie. *El declară că grupările democratice nu puteau fi chemate să colaboreze cu un regim, care se întemeiază înlăuntru pe principii opuse democraţiei parlamentare, iar în afară pe o alianţă cu puterile totalitare, care ne-au rupt teritoriile. Regimul Antonescu, spune dânsul, a fost impus de evenimentele externe;* între acest regim şi

Partidul Naţional-Ţărănesc nu pot exista afinităţi nici în privinţa ordinii externe, nici a celei interne.

Partidul nu înţelege să facă însă dificultăţi noului guvern; el îi lasă iniţiativa de a proceda la redresarea ţării, la restabilirea ordinii morale, la fixarea răspunsurilor pentru politica ce a ciuntit graniţele, la reorganizarea armatei.

Mihalache e pentru „expectativa binevoitoare" faţă de generalul Antonescu, în care are încredere, dar manifestă temeri serioase cu privire la legionari. Madgearu continuă să cultive cercurile germane, iar prietenia sa cu Neubacher ajunge un fapt notoriu. Elemente din jurul lui Maniu, între care se află şi nepotul său, Zaharia Boilă, au port-parle-uri atât de avansate cu unele sfere legionare, încât stânga grupării e alarmată; doctorul Solomon întreţine contacte cu altă ramură a Mişcării, prelungind relaţii stabile în timpul lui Carol al II-lea. Ghiţă Popp şi Coposu au sarcina să câştige legaţia engleză care scăpase până atunci influenţei lui Maniu.

Şeful grupării favorizează, cu discreţie, aceste legături diverse şi ... antagoniste; sistemul său e de a întreţine raporturi cu toate taberele, indiferent de afinităţile programatice sau personale.

Relaţiile, vizitele, mesele, *întrevederile secrete, contactele de informaţie şi iniţiere* – devin noua metodă de lucru a lui Maniu. *El face din activitatea de culise un instrument de manifestare; legăturile întreţinute de la dreapta la stânga şi de la Legaţia germană până la cea britanică, îl informează şi îl previn asupra evenimentelor.*

Noile ţeluri ale grupării naţional-ţărăniste

În timp ce noul regim începe să ia contact cu realităţile guvernării, iar primele simptome de neînţelegere între generalul Antonescu şi legionari se ivesc, Maniu stabileşte noua politică a grupării sale, care va rămâne constantă pe toată durata războiului.

Regimul Antonescu, spune Maniu, este o expresie a voinţei germane. Prin noua situaţie din Europa, Germania îşi asigură nu numai întreaga preponderenţă în Sud-Est, dar şi

putinţa de imixtiune în afacerile interne ale României. În această situaţie, grupările democratice nu se pot opune forţei germane, dar guvernul Antonescu îşi poate asigura un rol însemnat, ferind ţara de noi concesii şi ameliorând condiţiile ce le vor impune germanii.

Partidul Naţional-Ţărănesc are însă menirea sa istorică. Legat printr-o afinitate ideologică cu lumea anglo-saxonă şi încredinţat că pot reface graniţele ţării odată cu victoria Angliei şi Americii, el rămâne o mare rezervă a naţiunii pentru momentul în care situaţia internaţională va fi fundamental schimbată.

În septembrie 1940 – când situaţia generală era dominată de Axă – Maniu proclamă, împotriva tuturor şi, ceea ce pare mai curios, în contra părerii propriilor săi prieteni, *convingerea sa în victoria finală a Angliei şi Americii, care va pune imensele sale forţe alături de Imperiul Britanic.*

Maniu preconizează o politică filo-engleză, cu toate primejdiile ce ea le comportă în acel moment. El înţelege însă că politica filoengleză, după ce România căpătase lovituri puternice având răsunătoarele garanţii britanice, nu poate fi populară şi că trebuiesc teme de propagandă care să poată mobiliza conştiinţa naţională a ţării.

Maniu ştie că nimic nu poate răscoli mai puternic sufletul naţiunii ca revendicarea teritoriilor pierdute; revizionismul este proclamat astfel ca ţelul principal al Partidului Naţional Ţărănesc.

În faţa legionarilor şi a forţei germane, în mijlocul neliniştii partizanilor şi a noii stări din ţară, partidul descoperă un ideal istoric, care depăşeşte frământările mărunte de fiecare zi. Iar Maniu se simte iarăşi la largul său. *O acţiune naţională revizionistă* îl repune în centrul activităţii politice şi-i asigură un rol necontestat de şef, dincolo de graniţele partidului său.

Maniu încearcă să înjghebeze o mişcare revizionistă

Unii dintre colaboratorii săi văd că o acţiune revizionistă e inoportună şi primejdioasă în acele împrejurări, dar idealul ce se flutură şi stăruinţa ce o pune Maniu sunt prea puternice ca cineva să poată rezista.

Atrocităţile maghiare stârnesc un curent de indignare în toată ţara. Valul de refugiaţi din Ardealul cedat întreţine o stare de frământare în spirite.

Maniu hotărăşte *să-şi întemeieze politica pe ideea iredentă;* în a doua jumătate a lunii septembrie 1940 el preconizează o „ligă revizionistă" cu sediul la Blaj şi a cărei preşedinţie s-o aibă devotatul său, Ghiţă Popp. Intimii săi îl conving că mişcarea ar putea să fie extinsă şi în afară de gruparea naţional-ţărănistă; el vrea atunci să organizeze o acţiune cu caracter revizionist a tuturor partidelor. Planul nu izbuteşte, deoarece Gheorghe Brătianu determină o rezervă a grupării liberale.

Maniu nu dezarmează; el îşi propune să facă din ideea revizionistă pivotul întregii sale politici şi e încredinţat că în faţa acestui ţel naţional guvernul va fi silit să-i lase întreaga libertate de agitaţie.

Maniu faţă de situaţia internă din septembrie-octombrie 1940

Evoluţia situaţiei interne îngrijorează totuşi cercurile partidului. Forţa legionară se întinde ameninţătoare. Sunt destule simptome că mişcarea odată instalată solid la putere, nu va tolera nici cele maislabe agitaţii ale democraţilor, indiferent de forma de în care s-ar manifesta. Maniu caută să evite izolarea; el încearcă să coalizeze toate forţele democratice. Întâmpină pretutindeni rezerve. După 6 septembrie se proclamă continuarea colaborării cu gruparea liberală, dar această înţelegere apare superfluă în faţa evenimentelor, în plin mers. La 21 septembrie, aşa zisul „bloc al opoziţiei unite", înjghebat în 1939, reia formal activitatea. Bătrânii liberali nu vor însă să intre în conflict cu legionarii, iar Gheorghe Brătianu, orientat spre germani. Frânează elanurile unchiului său, care se teme mereu „ca Maniu să n-o ia înaintea grupării liberale".

Pentru a anihila aceste simptome de panică, Maniu declară la 24 septembrie c[nu face nici o dificultate regimului şi de aceea e gata să renunţe la un miting ce se proiectase în contra autorităţilor maghiare. La 28 septembrie

el îşi precizează atitudinea faţă de chestia răspunderilor, căreia guvernul se pregăteşte să-I dea o mare amploare: responsabilităţile trebuie extinse, spune Maniu, nu numai asupra celor care au jefuit banul public; ele trebuie să cuprindă toate elementele politice care au preconizat şi practicat dictatura, care au stat la ordinele camarilei, care s-au făcut vinovate de greşelile politice săvârşite între 10 februarie 1938 şi 6 septembrie 1940. Şi, bineînţeles, Maniu nu înţelege să excludă pe acei ... „care au renunţat la garanţiile britanice".

Demonstraţia legionară de la 6 octombrie produse o mare impresie. Maniu se grăbeşte să declare din nou „că nu va face greutăţi regimului, dacă acesta nu va comite ilegalităţi şi abuzuri şi nu va pune în joc interesele ţării".

Înfiinţarea societăţii „Pro-Transilvania"

La 5 octombrie, Maniu are preparată noua sa formulă de acţiune politică. O asociaţie naţională denumită „Pro-Transilvania" şi funcţionând după normele „societăţilor persoane morale şi juridice„ ca să aibă o fiinţă legală – va reuni în jurul său toate partidele şi personalităţile, care nu s-au compromis în dictatura lui Carol al II-lea.

La 10 octombrie se pun, în localul ziarului „Universul", bazele solemne ale asociaţiei. Ea întruneşte pe fruntaşii naţional-ţărănişti şi liberali, o serie de personalităţi independente în frunte cu Stelian Popescu, numeroşi intelectuali şi profesori de Universitate şi ... pe bătrânul A.C. Cuza, vechiul protagonist al alianţei cu Germania! Această adeziune e pentru propaganda manistă un factor hotărâtor; „naţionaliştii intransigenţi, amici ai Germaniei hitleriste, nu se pot sustrage unei acţiuni impusă de superioare considerente naţionale", spun dânşii ca să releve indirect „poziţia falsă a guvernului".

În discursul său, Maniu crede că trebuie să fie precaut. *El insistă asupra atrocităţilor săvârşite de maghiari, iar când defineşte obiectul asociaţiei, spune: „Scopul acţiunii noastre e să ajute Conducerea Statului la rezolvarea marilor probleme naţionale"!*

Mişcare începe să câştige spiritul public; în Ardeal îndeosebi, noua acţiune a lui Maniu este primită cu explicabilă simpatie. Ştirile care vin din teritoriul cedat dau justificări noi politicii revizioniste. La 18 octombrie un emisar din Blaj aduce la Bucureşti veşti dea-dreptul alarmante asupra persecuţiilor organizate cu metodă de oficialitatea maghiară. Numărul refugiaţilor sporeşte în fiecare zi; *Maniu înţelege că refugiaţii constituie cea mai utilă forţă de agitaţie. El pune imediat totul în mişcare pentru a capta „Asociaţia expulzaţilor şi refugiaţilor din Ardealul de Nord”, ce se alcătuise în pripă, cu elemente eterogene.*

Intrarea trupelor germane

În prima jumătate a lunii octombrie 1940 se produce un eveniment care schimbă poziţia neutră pe care o avea România faţă de războiul dintre Marile Puteri: trupele germane intră pentru întâia oară pe teritoriul nostru. Motivările oficioase ce s-au dat atunci – că prezenţa acestor trupe este o urmare a garanţiilor date de Germania la Viena şi că ele vor constitui centre de instrucţie pentru armata noastră- nu împiedică pe Maniu să afirme *„că armata germană ocupă România; că de aici înainte trebuie să ne considerăm un stat la discreţia absolută a forţelor militare ale Reichului”.*

Această temă, dezvoltată mai târziu faţă de reprezentanţii guvernelor anglo-saxone, *va deveni pentru Maniu cel mai puternic argument pentru a învedera că „România a fost constrânsă să se alăture războiului dus de Puterile Axei”.*

Primele conflicte cu legionarii

În a doua jumătate a lunii octombrie 1940 dezordinile şi abuzurile provocate de legionari se înteţesc. Îngrijorările din opinia publică se reflectă într-un mod mai viu în starea de spirit a naţional-ţărăniştilor şi a liberalilor. *Maniu continua să fie prudent!* La 17 octombrie el se arată din nou „binevoitor faţă de guvern şi în expectativă faţă de legionari”. Această distincţie nu e lipsită de semnificaţie. El îşi exprimă

încrederea în generalul Antonescu şi adaugă: „faptul că generalul sprijină pe legionari e o consecinţă a situaţiei externe”.

În rândurile burgheziei alarmate se preconizează o coaliţie capabilă să reziste „valului revoluţionar”. Maniu se pronunţă din nou pentru o colaborare constantă cu liberalii, dar refuză să ia în examinare o fuziune a celor două grupuri.

La 18 octombrie se vorbeşte de o reorganizare a grupării pe baze niu: fără elementele de stânga, fără francmasoni şi fără evrei. Maniu priveşte cu linişte reacţiile provocate în partid de noile stări din ţară, *dar evită să se pronunţe.*

Mihalache îşi afirmă iarăşi punctul său de vedere: „atâta timp cât Axa îşi va menţine supremaţia în sud-est – şi ea o va menţine încă multă vreme – e inutil, inoportun şi periculor de a încerca combaterea făţişă sau indirectă a mişcărilor afiliate Axei”.Discuţiile care au loc cu acest prilej nu schimbă hotărârea lui Mihalache. *El se decide să adopte rezerve şi să lase lui Maniu întreaga răspundere a conducerii.*

Maniu, care a desfăşurat în ultimii ani o mare abilitate pentru a păstra pe Mihalache, nu se arată surprins; el înţelege îndoielile şi ezitările „unui om nedeprins să se orienteze în vălmăşagul evenimentelor internaţionale”. Maniu poate exercita, pentru întâia oară, şefia cu puteri nelimitate; panica care cuprinsese pe ceilalţi membri ai conducerii îi favorizează, în sfârşit, ambiţiile. Dar el vrea, în acelaşi timp, şi puterea absolută şi pe Mihalache; formula ce se găseşte este că „Mihalache va fi în mod neapărat consultat în toate problemele mari”.

Legionarii reacţionează

La 28 octombrie se produce prima ciocnire cu legionarii. Generalul Negrei e arestat de poliţia legionară, fiindcă răspândise manifeste revizioniste. Imunitatea de care credeau că se bucurau maniştii se dovedeşte o simplă iluzie. În acelaşi timp, conducerea nu se poate desesiza de proporţiile ce le iau dezordinile legionare. Faţă de alarma care stăpâneşte pe partizani, Maniu e obligat să ia atitudine; *„el îşi exprimă îngrijorarea cu privire la actele de forţă şi de*

fapt săvârşite de legionari, dar îşi sfătuieşte partizanii să se abţină de la acţiuni potrivnice regimului, lăsând toată iniţiativa conducerii partidului".

Acest sfat era inutil: partidul devenise o masă de oameni *intimidaţi şi slabi.*

Acţiunea externă

În vreme ce partidul trăieşte zile de groază, Maniu cu obişnuita sa aparenţă senină, începe să iniţieze acţiunea lui externă care, de la această dată, va constitui cel mai important mobil al politicii sale.

La 1 noiembrie 1940 el declară, în mijlocul unei adunări de partizani aproape speriaţi, că „misiunea Partidului Naţional-Ţărănesc e recucerirea Ardealului. Tot partidul acesta va realiza a doua Unire". Pentru a ajunge la acest ţel, adaugă Maniu, partidul trebuie să aibă curajul de a face o politică externă opusă orientării oficiale; *„trebuie să mergem alături de Anglia,* care va câştiga războiul şi va dicta noua hartă a Europei".

Mihalache nu ezită să exprime îndoieli categorice: el declară că nu vede în ce chip forţele anglo-saxone vor fi în stare să distrugă puterea germană de pe continent. Maniu foloseşte toată forţa sa de convingere pentru a exalta „potenţialul de război extraordinar de care dispune Anglia şi America şi care va hotărî victoria".

Acest ireductibil anglofil are însă o postură bizară: el e şeful mişcării pro-aliate din ţară, dar e în raporturi încordate cu ministrul britanic la Bucureşti şi în relaţii indiferente cu ministrul american. Faţă de străini, el a avut deseori o situaţie penibilă. Necunoaşterea limbii franceze l-a împiedicat să aibă conversaţii, fără intermediul unui translator. Dar aceasta devenea un motiv secundar Miniştrii Angliei şi Franţei stăteau sub o gravă acuzare; ei sprijiniseră fără rezerve politica Regelui Carol al II-lea, iar încrederea ce a găsit-o la Paris şi Londra „acest rege care juca pe două tablouri", Mniu o atribuia lipsei de perspicacitate a celor doi diplomaţi.

La rândul său, Reginald Hoare, ministrul britanic, îşi

dădea seama de eroarea de a fi ignorat pe Maniu; el voia să-şi repare greşala, dar de rândul acesta Maniu era acela care rezista. El pretinde ca ministrul englez să-I facă prima vizită şi lasă a înţelege că „Reginald Hoare trebuie să meargă la Canossa”. Mândria englezului se opune unei asemenea ispăşiri.

Legăturile trebuie să continue prin intermediari. Ghiţă Popp e în relaţii aproape zilnice cu Alex. Pemper de la Legaţia britanică; el cultivă, de asemenea, pe tânărul Watson, fiul lui Skotus Wiator, cunoscutul scriitor filoromân. Tânărul Watson juca atunci un rol însemnat în acţiunea de informare a Angliei în România; el vorbea perfect româneşte, cunoştea istoria, moravurile şi politica ţării într-un mod surprinzător pentru u n străin. Aproape în fiecare lună făcea un voiaj de informaţii la Budapesta, Belgrad, Sofia şi Ankara. Era o relaţie interesantă şi utilă. Totuşi, Maniu se afla încă izolat.

La Londra, Tillea face primele încercări să constituie un comitet naţional român. Maniu contestă dreptul lui Tillea de a reprezenta România şi-l solidarizează cu răspunderile camarilei lui Carol.

La 16 octombrie, Maniu se întâlneşte în casele doctorului Lupu cu Saratov, reprezentantul agenţiei „Tass”. Saratov era neinteresant; Maniu, deşi voia să precizeze politica sa neutră faţă de Soviete, e obligat la rezerve.

El capătă convingerea că o acţiune externă nu se poate duce din ţară. La 15 noiembrie Maniu crede că ar putea să decidă pe generalul Antonescu la tolerarea unor legături amicale cu Anglia. El declară „că e de datoria guvernului să trimeată în Anglia oameni politici care să dezvolte o activitate în vederea consolidării relaţiilor anglo-române”. El motivează această acţiune *„prin nevoia de a contrabalansa propaganda maghiară, care după arbitrajul de la Viena şi-a mutat centrul de gravitate de la Berlin şi Roma la... Londra”.*

Preocupările de ordin extern domină întreaga sa activitate. La 16 noiembrie, într-un mic comitet, *Maniu se teme că un conflict germano-sovietic – pe care-l socoteşte inevitabil – va transforma ţara într-un teatru de război.* Rusia va fi învinsă, spune dânsul, dar Germania va ieşi prea slăbită pentru a nu

fi repede doborâtă de Anglia şi America. Cam la aceeaşi dată se iveşte o nouă încercare de apropiere cu Germania. Zaharia Boilă preconizează o schimbare a politicii externe a grupării. Pornind de la constatatrea că în Ungaria există un curent anglofil care nemulţumeşte pe germani, Boilă crede că o apropiere a lui Maniu faţă de Reich ar schimba atitudinea germană în conflictul româno-ungar. Maniu 5rămâne neclintit la punctul său de vedere: Germania nu va decide soarta viitoarei hărţi europene. Iar în ce priveşte atitudinea germană, el o socoteşte în mod constant potrivnică intereselor României. *La 24 noiembrie 1940 ungurii sunt primii chemaţi să adere la Pactul Tripartit; Maniu Socoteşte evenimentul semnificativ şi arată „că nimeni nu mai poate reflecta la o revocare a deciziei de la Viena”.*

Dizolvarea Asociaţiei „Pro-Transilvania”

Argumentul suprem de care se serveşte Maniu pentru a învedera incompatibilitatea amiciţiei romano-germane cu interesele naţionale e dizolvarea Asociaţiei „Pro-Transilvania”, ce intervenise printr-un decret al lui Horia Sima şi în lipsa domnului general Antonescu din ţară. Pentru Maniu era clar că Sima dăduse urmare unui ordin al germanilor. Aceştia n-aveau interesul să se creeze o agitaţie de opinie publică împotriva unei hotărâri internaţionale luată de Puterile Axei. Ei considerau această hotărâre definitivă, în noua ordine europeană, ei erau apoi vechii amici ai „Ungariei mutilate” odată cu prăbuşirea germană din 1918.

Dizolvarea societăţii „Pro-Transilvania” va deveni punctul de plecare al unei agitaţii în justiţie, iniţiată de Maniu „pentru a apăra pe toate căile ideea de drept”, dar în realitate pentru a întreţine măcar în această formă, propaganda revizionistă.

Crimele de la Jilava. Asasinarea lui Madgearu

În noaptea de 26 spre 27 noiembrie se săvârşesc crimele de la Jilava. Emoţia generală e de nedescris. În cursul zilei de 27 noiembrie echipele teroriste continuă asasinatele. Iorga şi

Madgearu sunt ucişi în împrejurările cunoscute. Alţi foşti prim-miniştri şi sfetnici ai Coroanei scapă numai graţie intervenţiei curajoase a ministrului Roşianu. Toată lumea-şi pierde capul. Foştii miniştri dispar de la locuinţele lor; unii se refugiază la moşii îndepărtate, pentru a scăpa de urmărirea legionarilor. Lupu, Mihalache, Madgearu se socot, de asemenea, ameninţaţi. Nu mai era vorba de a apăra o politică, ci pur şi simplu de a fi puşi la adăpost de furia criminală ce se dezlănţuise.

Maniu dă dovadă de mult calm: el refuză să părăsească locuinţa sa. Împreună cu Mihalache obţin să poată organiza „o înmormântare creştinească lui Iorga şi Madgearu”. La groapa fostului ministru de finanţe, în faţa unei asistenţe redusă şi înspăimântată, Maniu face elogiul funebru al dispărutului. Nu s-ar putea spune că bravura şi calmul, ce le-a arătat în clipa în care întreaga pătură conducătoare se şi socotea exterminată, n-au produs în societatea bucureşteană o puternică impresie.

La 5 decembrie 1940 Maniu adresează un memoriu Conducătorului. El îi mulţumeşte că l-a primit în acea seară de groază, când trupul lui Madgearu se afla întins pe podeaua Morgei, alături de alţi foşti demnitari, sfârtecaţi de gloanţe. Asasinatele săvârşite,, spune Maniu, sunt simptomele unei dezagregări sociale ce trebuie stăvilită. Această situaţie anarhică va duce la ocuparea definitivă a ţării de către trupele germane. Panica şi defetismul stăpânesc toate straturile sociale; armata e demoralizată, ţărănimea vede falimentul întregii clase conducătoare. Faptul că asasinii nu sunt descoperiţi şi pedepsiţi creează un sentiment general de nesiguranţă. Dar Maniu nu omite nici în aceste tragice împrejurări să polemizeze cu declaraţiile făcute de domnul general Antonescu la Alba Iulia. El respinge orice răspundere directă sau indirectă cu politica lui Carol al II-lea; nu acceptă să fie implicat „nici măcar prin generalizare”. Generalul ştie mai bine, spune dânsul, că a hotărât să nu mai suporte domnia lui Carol al II-lea. El protestează împotriva asasinării lui Madgearu şilorga şi cere restabilirea autorităţii, a siguranţei individuale şi a averii. Maniu declară că va respecta „ordinea legală a vieţii

constituţionale şi a libertăţii cetăţeneşti”, dar cere ca vivovaţii să fie scoşi la lumină.

Un exil … contramandat

În primele zile după asasinarea lui Madgearu toată lumea vrea să fugă. Legaţiile sunt asaltate cu cereri de avize. Emisari aduc ştirea că domnul general Antonescu va înlesni plecarea vechilor oameni politici. Maniu e decis să nu părăsească ţar, dar el doreşte ca o parte din conducătorii grupării să se regugieze în străinătate, pentru a avea putinţa să întreprindă acolo o acţiune filo-engleză. *Legaţia SUA anunţă că America e gata să primească, un număr restrâns de refugiaţi politici români.* Pentru a împăca legile americane, vizele vor fi date în scop „de _oordinat sau de afaceri”. Mihalache refuză sugestia, _oordina Lupu de asemenea. Ei declară că au obligaţia de a rămâne în ţară pentru a lupta la recucerirea Ardealului, ce nu se poate _oordin fără o permanentă mobilizare a conştiinţei naţionale.

Maniu îşi continuă acţiunea

Deşi viaţa politică era dominată de o stare de nesiguranţă, Maniu îşi continuă acţiunea. El are o nouă întrevedere cu Saratov de la Legaţia sovietică; el afirmă că regimul _oordinat nu va rezista şi că generalul Antonescu va ieşi întărit. *La 9 decembrie 1940 Maniu stabileşte un _oordi cu Ştirbey:* program _oordinate_, nici o opoziţie legionarilor, întărirea prestigiului Coroanei. La 10 decembrie 1940 un manifest _oordi vesteşte crimele. Generalul Antonescu e direct acuzat „că participă la sărbătoriri şi procesiuni care sfidează bunul simţ, în vreme ce asasinii se plimbă, nepedepsiţi”. Concluzia manifestului: *„Să plece Antonescu”. Maniu dezavuează manifestul!*

Maniu ia apărarea lui Mihalache

Situaţia continuă a fi tulbure. Mihalache e direct

ameninţat. La 13 decembrie Maniu adresează un memoriu domnului general Antonescu. El motivează „nesesitatea memoriilor” în lipsa unui Parlament în care factorii politici să-şi poată spune cuvântul. Intervenţiile memorandistice, care sunt, desigur, o amintire a acţiunii dusă sub unguri, vor deveni mijloace de manifestare ale politicii lui Maniu. El declară că ignorarea la care-l supune regimul „nu-l indispune şi nu-l descurajează”, fiincă ştie „că trebuie să-şi facă datoria”. Protestează în contra atacurilor îndreptate de Mile Lefter în contra lui Mihalache; caută să dovedească că Mihalache n-a fost un inamic al legionarilor şi nici un răsfăţat „al anumitei prese”.Excitarea spiritelor prin radio şi presă va _oordinate anarhia; actele de teroare trebuiesc curmate, nenorocirea ţării porneşte de la ruperea ordinii publice. Nimic nu trebuie să se întreprindă în afara Justiţiei. Memoriul cere domnului general Antonescu să restabilească liniştea şi siguranţa publică.

Acţiune în Ardealul cedat

Maniu îşi întinde acţiunea revizionistă în Ardealul cedat. La 18 decembrie 1940 el stabileşte o apropiere definitivă cu refugiaţii ardeleni. Secţiunile judeţene ale „Asociaţiei Refugiaţilor” vor înlocui filialele dizolvate ale „Pro-Transilvaniei”. Elementele manifeste vor rămâne pe al doilea plan; refugiaţi recrutaţi din alte grupări politice îşi vor asuma deocamdată conducerea. Maniu va rămâne însă *spiritus rector.*

El stabileşte apoi un _oordi cu conducerea românilor din Cluj. Emil Haţiegan, mai mult elector vestit decît _oordinat de drept, care rămăsese decepţionat de politica lui Vaida, la care se alăturase temporar, redevine un devotat al lui Maniu. El va lua conducerea romîn ilor din Ardealul cedat. Nu e un politician prea subtil, dar e un _oord inimos şi un patriot plin de curaj. „Tribuna Ardealului”, ziatul românilor din Ardealul cedat, apare la sugestia lui Maniu. La 21 decembrie Maniu trimite o lungă misivă cu instrucţiuni în teritoriul înstrăinat. El cere o completă solidaritate naţională, o ostilitate permanentă faţă de unguri, nici o colaborare cu autorităţile maghiare. Numai _oordinate_ economic al românilor şi aşezămintele lor trebuie

salvate.

Interesul primordial: refacerea graniţei de vest

La 1 ianuarie 1941 Maniu adresează o proclamaţie naţiunii, pe care cenzura o suprimă din ziare. El fixează obiectivele sale: democraţie naţională, ordine înlăuntru, sforţare unanimăpentru refacerea hotarelor, urări înduioşate pentru fraţii despărţiţi.

Preocupările de ordin extern revin. Aurel Dobrescu sugerează o vastă acţiune în America cu sprijinul emigranţilor ardeleni. Arma revizionistă a mai fost folosită peste ocean. Doctorul Leucuţia e un medic reputat în New-York; el are legături cu apropiaţii lui Roosevelt şi e el însuşi un membru al Partidului Democrat _oordina. E cel mai indicat să fie mandatarul lui Maniu; fratele său, Aurel Leucuţia, e doar unul dintre cei mai apropiaţi amici ai „şefului".

Desfăşurarea războiului va atrage, după Maniu, mari complicaţii pentru ţară. El prevede războiul ruso-german şi „faptul paradoxal al colaborării militare a Ungariei şi României alături de Axă". O mare dezbatere de politică externă are loc. Ca şi în 1914-1916 sunt două tabere: unii vor Ardealul „Leagănul românismului şi al rezistenţei naţionale", ceilalţi recucerirea Basarabiei şi stăvilirea expansiunii ruseşti. Maniu ia contact cu liberalii, la care divergenţa e mai accentuată: Gheorghe Brătianu e steagul politicii antiruse. Maniu repurtează o victorie.

De _oordi cu Dinu Brătianu, el fixează, de atunci, politica externă a celor două grupări democratice; interesul primordial al ţării cere refacerea graniţei de Vest.

Această hotărâre va înrâuri întreaga activitate viitoare a lui Maniu.

Rebeliunea

La 15 ianuarie 1941 Roxin şi doctorul Dumitru popovici sugerează iarăşi o apropiere de legionari. Maniu răspunde că „partidul are alte obiective" şi că „dealtfel, situaţia se va modifica foarte repede". Conflictul dintre legionari şi domnul

general Antonescu luase forme publice. Armata era adânc nemulţumită. Maniu nu credea că legionarii vor birui împotriva armatei. Numai în câteva luni ei distruseseră o mare popularitate, se aflau în conflict cu toate forţele organizate ale ţării, instituiseră anarhia şi cultivaseră incertitudinea generală.

Atenţia lui Maniu se îndreaptă spre armată. Încă din decembrie 1940 el preconizează canalizarea nemulţumirilor din armată „provocate de politica externă şi internă şi de excesele legionarilor". El ştie despre cadrele superioare ale ofiţerimii că nu se simt în siguranţă sub cârmuirea legionară şi nu aşteaptădecât un prilej ca să reacţioneze; el vrea, în acelaşi timp, să sigure un acord cu căpeteniile din armată pentru cazul în care legionarii ar comite noi violenţe în contra fruntaşilor naţional-ţărănişti. El vede în armată singurul pivot al rezistenţei interne; *ea e singura forţă capabilă să ia puterea de la legionari şi să întemeieze un regim de tranziţie „cu acoperire politică a celor două partide".*

Emisarii săi caută să realizeze un contact cu comandanţii de armată, se propune o coaliţie în contra legionarilor ... şi nu domnului general Antonescu. Armata se arată decisă să facă zid în jurul Conducătorului. Încercările lui Maniu nu dau rezultate.

Rebeliunea din 21-23 ianuarie 1941 nu surprinde pe Maniu; încă din noiembrie 1940 el declarase lui Sarov de la Legaţia sovietică, că „ruptura este inevitabilă". El primeşte cu satisfacţie căderea regimului şi spune intimilor *„că dacă Sima respecta testamentul lui Codreanu şi-l consulta, altfel aveau să se petreacă lucrurile".* După încetarea luptei dintre armată şi echipele legionare, Maniu îşi precizează oficial atitudinea. El deplânge soarta celor căzuţi în acest război fratricid. Consolidarea legimului Antonescu este o necesitate; el promite sprijinul său generalului Antonescu şi, în acelaş timp, se împotriveşte unei apropieri preconizată de o fracţiune legionară. El cere să se respingă orice încercare de infiltrare a elementelor legionare în partid.

Atmosfera internă pare limpezită; Maniu crede că partidele îşi vor putea relua oficial activitatea; că Givernul va

înlesni chiar *„ca forţele politice vechi să reia contactul cu opinia publică”*. Guvernul are interesul să umple golul care-l desparte de ţară, să canalizeze masele în jurul organizaţiilor de ordine. Tatonările lui Maniu rămân fîrî efect. *El preconizează atunci o organizare a cadrelor, după sistemul celular al mişcărilor conspirative.*

Noii secretari generali, Ghiţă Popp şi profesorul I. Hudiţî, au această sarcină. Cadrele provinciale, care au parcurs cu atâtea emoţii experienţa legionară, preferă să aştepte desfăşurarea evenimentelor. Tineretul ardelean e singurul care acceptă fără rezerve noua tactică a lui Maniu. Noul sistem nu duce nici pe departe la rezultatele aşteptate.

Între legaţia germană şi cea britanică

Februarie 1941 este o lună de mari agitaţii externe. Războiul din Balcani e iminent. De la graniţa de nord până la cea de sud, ţara e împânzită de trupe germane. Maniu se teme ca România să nu fie atrasă imediat în război. *Cea mai bună metodă pentru a concentra atenţia ţării „în spre adevăratele ei interese” este, după Maniu, să repună în discuţie problema Ardealului.*

Prin soţia lui Ilie Lazăr, care merge să-şi vadă familia în Ardealul cedat, Maniu trimite acolo noi instrucţiuni. Românii trebuie să reziste oricăror oferte ungureşti; ei nu pot primi demnităţi sau mandate de la maghiari Ei au să se pregătească numai pentru lupta naţională. Ghiţă Popp primeşte misiunea să colaboreze la organizarea nucleelor în Ardealul cedat. Maniu vrea însă şi o manifestaţie cu caracter internaţional. *El alcătuieşte, atunci, un lung memoriu asupra drepturilor noastre în chestiunea Ardealului şi încălcării de către unguri a stipulaţiilor din arbitrajul de la Viena.*

Memoriul, adresat lui Hitler şi Mussolini e depus la Legaţiiile germană şi italiană. Celelalte legaţii primesc, de asemenea, copii. Exemplare numeroase circulă în public. Intervanţia lui Maniu e înfăţişată ca o necesitate naţională „de vreme ce Guvernul ezită să se mişte”.

Maniu face prevederi asupra viitoarei rânduieli teritoriale. El afirmă că Anglia va organiza în sud-est state federale şi că

România va reveni la vechile fruntarii. În acelaşi timp, Corneliu Coposu depune la Legaţia engleză două scrisori ale lui Maniu: una adresată lui Eden şi alta lui Churchill.

„Romînia – spune Maniu în aceste scrisori – *este o victimă a Axei. Ea I-a ciuntit teritoriile şi a ocupat-o milităreşte. România e alături de democraţia engleză".*

Faţă de partizani, el îşi fixează din nou poziţia faţă de Soviete; *e pentru o destindere generală în raporturile cu URSS, „deoarece atenţia ţării trebuie îndreptată pentru refacerea graniţei de Vest".*

Totuşi, se iniţiază un contact cu Legaţia germană. Mihai Popovici are vechi relaţii cu Stelzer. Memoriul adresat lui Hitler e un prilej de a vedea pe von Killinger. Steltzer aranjează întrevederea între ministrul german şi Mihai Popovici; ea decurge într-un spirit destul de amical. Se vorbeşte chiar de o întâlnire între Maniu şi von Killinger. Şeful grupării naţional-ţărăniste ezită şi amână.

Întrevederi cu Reginald Hoare

Lucrurile se precipită; germanii se pregătesc să dea atacul în Balcani. Anglia rupe relaţiile diplomatice cu România.

Hoare e silit să vadă pe Maniu. La 11 februarie 1941 are loc prima întâlnire în casele lui Mihai Popovici. Lungi explicaţii asupra rolului Legaţiei engleze în politica lui Carol al II-lea. Maniu vrea totuşi să câştige pe ministrul britanic. *La rândul său, Hoare promite că România nu va fi bombardată*. Ghiaţa e ruptă. La 13 februarie, în ziua plecării, Hoare vine la locuinţa lui Maniu. Conversaţie foarte cordială. Un _oordi se stabileşte între şeful opoziţiei _oordinate şi ministrul britanic. Maniştii sunt foarte satisfăcuţi. Se proiectează să se facă o manifestaţie, în gară, la plecarea Legaţiei engleze; trenul porneşte noaptea, târziu, şi planul trebuia abandonat.

Maniu faţă de primul _oordinate

Primul _oordinate[11] situează pe Maniu într-o poziţie de ostilitate

11 Este vorba despre plebiscitul organizat între 2 şi 5 martie 1941 pentru aprobarea

faţă de Guvern. La 27 februarie 1941 el înaintează un memoriu domnului general Antonescu, în care declară că „sub stare de asediu şi cenzură, fără posibilitatea unei discuţii contradictorii şi în prezenţa trupelor străine în ţară”, partidul său nu poate lua parte la _oordinate. Tehnica plebiscitului e necunoscută legilor noastre. Regimul actual, recunoaşte Maniu, are unele realizări, ca îndepărtarea regelui Carol al II-lea, năzuinţa de a reface armata, de a moraliza ţara şi de a restabili ordinea*. Guvernul n-a luat însă nici o măsură de apărare a hotarelor şi de îmbunătăţire a soartei românilor, prigoniţi în Ardeal, lipsiţi de drepturi şi deportaţi.*

Afacerile statului sunt lăsate în seama unor oameni fără experienţă, siguranţa e încredinţată unor _oordina menţinute şi după ce au săvârşit jafuri, schingiuri şi chiar omoruri. Crimele asupra lui Madgearu şi Iorga au rămas nepedepsite. Desfiinţarea partidelor a rupt echilibrul constituţional, autoritatea e zdruncinată, acţiunea de românizare e egală cu invadarea capitalului străin. *Cum poate să aprobe politica Guvernului, când respinge orientarea externă?* – se întreabă Maniu, care recunoaşte totuşi „bunele intenţiuni” ale domnului general Antonescu.

El dă ordin partizanilor să se abţină de la vot; Dinu Brătianu se abţine, dar lasă prietenilor săi întreaga libertate, iar Gheorghe Brătianu merge la vot. Coaliţia ţărănisto-liberală se află la un punct critic.

Războiul din Balcani

În martie Maniu îşi fixează atitudinea faţă de războiul din Balcani. *Într-o circulară adresată partizanilor, el exprimă îngrijorări cu privire la complicaţiile ce le-ar putea atrage conflagraţia din sudul Europei răsăritene. El proclamă ca un _oordinate naţional neamestecul _oordin în conflictul dintre Marile Puteri.*

El declară că va lupta pentru principiul libertăţii naţionale şi pentru reîntregirea hotarelor, iar politica internă pentru reinstituirea monarhiei constituţionale.

---

politicii guvernului prezidat de generalul Ion Antonescu şi care a dat ca rezultat: 99,9% răspunsuri afirmative şi 0,1% răspunsuri negative.

Preocupările interne se întretaie cu cele externe. *Maniu se declară contra exproprierii imobilelor evreieşti „din motive care privesc ordinea înăuntru şi securitatea în afară”.*

Din nou se fac tatonări în vederea unei întâlniri cu von Killinger; Maniu continuă să tergiverseze, de teama că o asemenea întrevedere l-ar compromite în ochii englezilor.

Dimpotrivă, el ia în serios atitudine *contra politicii externe a regimului.* Într-un nou memoriu adresat domnului general Antonescu, *Maniu vorbeşte de „eroarea alipirii noastre la Pactul Tripartit, fără a obţine compensaţii”. Ţara a fost transformată în zone de etape şi baze de operaţiuni pentru trupe străine şi în serviciul unor interese care nu sunt româneşti. Ruperea relaţiilor cu marii noştri aliaţi şi expulzarea refugiaţilor politici şi a prizonierilor militari, care au găsit la noi adăpost, este o gravă greşeală pe care ţara o va plăti.*

Poziţia sa anti-germană este netă.

Încercări de a constitui alte organizaţii revizioniste

La 24 martie Maniu are un nou proiect: acela de a atribui Societăţii *„Transilvania”,* înfiinţată de Papiu Ilarian şi având sub stăpânirea maghiară o intensă activitate patriotică şi iredentistă, rolul ce era destinat Asociaţiei „Pro-Transilvania”. Încercarea nu izbuteşte, deşi 200 de manişti fac deodată cereri în vechea organizaţie ardeleană.

Maniu intră totuşi la publicaţia „Dacia”, scoasă de quasi-legionarul Emil Giurgiuca; un manist, vechiul publicist Octavian Tăslăuanu ia direcţia revistei menită să exprime revendicările revizioniste. La 29 martie 1941 Maniu încearcă să alcătuiască o asociaţie a cavalerilor ordinului „Ferdinand”, cu scopul de a desfăşura o acţiune iredentă. Ghiţă Popp şi Sever Bocu au rolul să realizeze proiectul, dar nici încercarea aceasta nu izbuteşte.

Se recurgela mijloace mai sigure. Memoriul privitor la atrocităţile maghiare capătă o largă răspândire. *Relaţiile cu legaţiile americană, greacă şi jugoalavă devin un mijloc de manifestare politică.* La 1 aprilie 1941 Avacumovici, min9istrul Jugoslaviei, vizitează pe Maniu, pentru a-immediate

mulţumi faţă de simpatia ce a arătat-o cauzei jugoslave, dar îl roagă să contramandeze o demonstraţie proiectată de tineretul manist în faţa legaţiei. *Maniu exprimă solidaritatea opiniei publice democratice din România cu Jugoslavia şi declară că e împotriva angrenării noastre într-un război contra statului vecin şi amic.*

La 4 aprilie 1941, Maniu face declaraţii în care cere *unirea tuturor forţelor democratice pentru a _oordin recucerirea Ardealului, care rămâne pe primul plan.* El întreţine o stare de frământare în Bucureşti şi _oordin partizani. Lozinca: „Germania vrea să ne atragă în războiul contra Iugoslaviei". La 6 aprilie un manifest semnat „România care renaşte" spune: *„Nu vă lăsaţi antrenaţi, nu putem şi nu trebuie să luptăm contra Iugoslaviei, ci contra germanilor cotropitori".* În acelaşi timp, discursuri rostite de Churchill şi Roosevelt sunt pretutindeni răspândite, ca un semn de afinitate ideologică.

La 7 aprilie 1941 Maniu adresează iarăşi un memoriu domnului general Antonescu. El se declară contra intrării României în războiul împotriva Iugoslaviei, cu care avem un tratat de alianţă. Nici o acţiune de pe teritoriul nostru, nici o participare directă sau indirectă. E o greşeală istorică de a da armatei obiective străine de refacerea vechilor hotare. Imixtiunea României în războiul contra democraţilor nu corespunde nici sentimentului public, nici intereselor ţării.

Un manifest semnat de „Tineretul Universitar" proclama ca ţeluri româneşti: reîntregirea hotarelor şi numai reîntregirea hotarelor.

Acţiunea lui Maniu n-are asentimentul liberalilor. Dinu Brătianu crede că prezenţa trupelor germane împiedică orice activitate politică. Maniştii blamează pe liberali „care au interese comerciale şi nu pot intra în luptă cu guvernul".

Groza, de la Hunedoara, propune o colaborare camuflată cu comuniştii; Maniu e rezervat. El spune de asemenea că nu mai poate fi vorba de un curent public în favoarea legionarilor. Nu sunt de actualitate decât măsurile pentru evitarea actelor teroriste. El face apoi un turneu prin ţară: la Constanţa, ca şi în oraşele ardelene, se interesează de situaţia socială a diferitelor categorii cetăţeneşti şi examinează pulsul opiniei publice.

La 7 mai un nou conflict cu liberalii. Ghiţă Popp, însărcinat de Maniu să vorbească la „Florica”, e şters de organizatori de pe lista oratorilor. În tabăra manistă indignarea ia proporţii. Maniu, care nu vrea cu nici un chip un conflict cu liberalii, aplanează incidentul. La 10 mai Maniu ia contact cu tineretul din Ardeal şi are prilejul să se fixeze asupra unor probleme interne şi externe. El se pronunţă contra măsurilor antisemite, „care nu mai trezesc nici un ecou în mase şi ne fac atâta rău în afară”. El crede că nu e momentul să se editeze o nouă Constituţie şi nici să se creeze un Consiliu de Stat. Nu se poate întemeia un nou fundament juridic, în vreme ce ţara e ocupată de trupe străine, iar opinia publică n-are putinţa să fie consultată şi reprezentată potrivit cu voinţa ei. Oamenii politici trebuie să se ferească de o colaborare sub auspiciile germane. O participare la guvern nu e îngăduită decât dacă duce la recâştigarea teritoriilor pierdute. El găseşte că singura soluţie politică e continuarea regimului militar.

Maniu e nedumirit şi crede că Guvernul are o politică dublă faţă de legionari: pe de o parte, o fracţiune legionară organizează atentate şi face demonstraţii la Universitate, iar alta, în frunte cu profesorul Găvănescu, asaltează cu propuneri pe domnul general Antonescu; Maniu crede că acest joc e foarte primejdios.

Relaţiile cu Günther, ministrul Americii

Această politică, atât de temerară, încât partidul [lui] Maniu poate fi numit „partidul frondei”, pare a se bucura de favoarea unei părţi a opiniei publice. Dar opinia publică era burghezia bucureşteană, foştii oameni politici, *un grup restrâns de partizani.* Masa cea mare a ţării rămânea nemişcată, străină de aceste dezbateri. Maniu credea încă că ţara se opune războiului şi că recucerirea Ardealului e un ideal care seduce toate minţile.

El ştia, în acelaşi timp, că în străinătate e complet descoperit, că anglofilia sa rămâne o atitudine, dar nu e încă o înţelegere cu guvernele simpatizate.

Memoriile ce le alcătuia aveau un singur scop: să

constituie documente pentru conferinţa păcii. *Ele trebuie să dovedească că, în opoziţie cu guvernul germanofil, „ţara reprezentată de grupările democratice e pentru ataşamentul faţă de Angia”.*

E însă momentul să se păşească la acţiuni mai concrete. *Încă din februarie 1941, unii partizani îndeamnă pe Maniu să plece în străinătate. Tillea nu poate rămâne singurul reprezentant al României. Maniu se laudă că, datorită intervenţiei sale, guvernul britanic n-a recunoscut Comitetul Român din Londra, alcătuit din oamenii lui Carol al II-lea. Dar refuză să plece în străinătate, sub motiv că prezenţa sa „va fi într-un anume moment indispensabilă”. Maniu găseşte însă în persoana lui Franklin Mott Günther, ministru american la Bucureşti, un preţios aliat.* Ministrul american „înţelege situaţia României” şi pricepe şi mai bine poziţia lui Maniu. El crede că-şi poate face un titlu de onoare „din încurajarea mişcării libere” de la noi. În câteva întrevederi, în note scrise şi în mesaje Maniu îşi dezvoltă tema sa: *România trebuie socotită în rândul ţărilor ocupate, ca şi Belgia, ca şi Olanda, ca şi Polonia.*

Guvernele anglo-saxone n-o pot trata decât în consecinţă; ţara nu e răspunzătoare de politica unui guvern impus cu forţa de germani. Dimpotrivă, ţara are simpatii notorii pentru puterile care au ajutat-o să-şi realizeze idealul naţional.

La 20 mai 1941 un nou manifest semnat „România care renaşte” atacă „în numele poporului român” Germania cotropitoare şi exprimă încrederea în victoria Angliei şi Americii. Aceasta după ce cu câteva zile înainte propagandiştii manişti răspândeau pretutindeni versiunea că faţă de elogiile aduse de Hitler Ungariei şi Bulgariei (6 mai 1941), generalul Antonescu nu mai are de aşteptat alt răspuns la un memoriu ce-l înaintase atunci Guvernului german. *Propaganda manifestă întreţinea neîncrederea în sprijinul pe care Axa l-ar putea da revendicărilor româneşti.*

Un „Catechism naţional”

La 6 mai 1941, partidul răspândeşte un aşa numit

„Catechism naţional” cu material revizionist, democratic şi anglo-fil, redactat de Ghiţă Popp, într-o formă populară şi destinat unei mari răspândiri, pentru cazul când s-ar putea găsi o tipografie clandestină. La 7 mai desbatere asupra politicii revizioniste: Mihai Popovici vede necesitatea unei acţiuni generale, nu o agitaţie restrânsă numai la posibilităţile grupării naţional-ţărăniste. La 22 mai se intentează procesul contra dizolvării Asociaţiei „Pro-Transilania”. Se încearcă în acelaşi timp o diversiune: Ilie Lazăr e însărcinat să propună excluderea lui Vaida Voievod şi a lui Valer Pop din organizaţiile refugiaţilor; Valer Pop şi Vaida sunt prezentaţi „ca marii vinovaţi pentru pierderea Ardealului”.

La 27 mai Mihai Popovici preconizează o intervenţie pe lângă Germania pentru ameliorarea situaţiei românilor din Ardealul ocupat. Demersul e proiectat împreună cu trei generali ardeleni. Într-o întrevedere cu generalii Iacobici, Ilcuş şi Barbu se stabileşte strângerea unui material documentar *care să dovedească aportul românilor la acţiunea Germaniei din 1914; o expunere politică redactată de Ghiţă Popp trebuia să învedereze, în acelaşi timp, legăturile dintre ardeleni şi germani.*

E o metodă pe care Maniu n-o poate admite; Mihai Popovici e pe punctul să-i strice linia externă. În schimb, Maniu aproba un memoriu al tineretului adresat Conducătorului şi care se relatează ceea ce se petrece în Ardealul ocupat.

Războiul din răsărit

Iunie e iarăşi o lună agitată. Războiul ruso-german flutură în aer. În primul moment, Maniu nu crede în posibilitatea acestui război. El declară că germanii n-au nici un interes să-şi complice singuri situaţia. Alarma e însă generală. La 7 iunie Comitetul naţional-ţărănist se întruneşte pentru a examina situaţia. Care va fi situaţia României? Mihalache o ştie: vom merge să recucerim Basarabia. Mihalache crede într-o transformare a Guvernului, ca urmare a stării de război. El se pronunţă pentru o participare „la un cabinet de

război”. Popovici de asemenea. Doctorul Lupu e indecis. Maniu e categoric contra.

La 18 iunie Comitetul de direcţie se reuneşte din nou. Maniu descrie consecinţele unei acţiuni militare alături de Axă. Ea va deveni o colaborare de durată şi ne va atrage pe fronturi ce _oord privesc. Poziţia noastră la pace va fi nespus de grea. O revelaţie: d-rul Lupu, ce stase peste douăzeci de ani sub acuzarea de filobolşevism, se pronunţă „contra forţei sovietice, care trebuie distrusă”.

La 20 iunie Maniu stabileşte un _oordi cu Dinu Brătianu. Conducerea celor două _oordin declară că lasă întreaga răspundere generalului Antonescu. Două defecţiuni: Gheorghe Brătianu deoparte, Mihalache de cealaltă, declară că vor merge pe front.

Deosebirile de vederi se accentuează încă de la 6 mai; de atunci, Mihalache şi Gheorghe Brătianu erau suspectaţi că vor participa la Consiliul de Stat. O consfătuire are loc la Dobreşti şi Mihalache se decide să rămână în espectativă, dar azi se poate afirma că dacă Guvernul alcătuia acel Consiliu de Stat, Mihalache şi doctorul Lupu ar fi luat parte. La 17 mai d-rul Lupu se pronunţase contra unei politici care se creeze dificultăţi Guvernului. Astfel, spunea dânsul, vom împinge la protectorul german. Maniu trebuise să dea o adevărată luptă ca să-i convingă că gruparea nu poate „concepe decât Parlamente ieşite din voinţa populară”.

El nu i-a putut însă convinge. *Maniu se grăbeşte să ia atitudine publică într-un _oordina, care apare atunci pentru prima oară şi e destinat să ţină în _oordin organizaţiile provinciale cu _oordina de vedere al conducerii.*

Războiul găseşte astfel partidul divizat. Mulţi nu pricep de ce Maniu se împotriveşte „războiului pentru eliberarea Basarabiei”. El înfruntă de astă dată ostilităţile din partid. *La 22 iunie 1941 el fixează politica sa faţă de războiul din răsărit; ea va forma tema principală a agitaţiei sale viitoare. Guvernul, spune dânsul, nu trebuie să ducă trupele noastre dincolo de Nistru; el trebuie să se mulţumească cu ocuparea provinciilor româneşti. Astfel, germanii se vor considera complet achitaţi faţă de guvernul amic din România. Întreaga conştiinţă românească trebuie să rămână*

mobilizată pentru recucerirea Ardealului. Dacă generalul Antonescu vrea să rămână în istorie, al să aibă mereu în vedere desfăşurarea finală a conflictului.

Noi întrevederi cu Günther

La 20 iunie Günther arăta lui Maniu că USA priveşte favorabil distrugerea comunismului, iar el se declară satisfăcut că atitudinea americană uşurează situaţia României. *La 26 iunie 1941 Houston, de la Legaţia americană, vizitează pe Maniu pentru a-immediate preciza că Anglia şi America ajută orice ţară care se ridică împotriva Germaniei hitleriste sau se împotriveşte nazismului pe teritoriul ei.* Diplomatul _oordina precizează că acordul anglo-sovietic are un _oordinat _oordina imediat, dar că el nu e încă o convenţie militară şi politică şi nu cuprinde obligaţii sau recunoaşteri de ordin _oordinate_. Situaţia României, spune Houston, atârnă de _oordinate_ care ea va şti s-o facă. America are înţelegere pentru poziţia specială a României în conflictul cu URSS, totul depinde de orientarea viitoare a ţării noastre.

Günther vrea să cunoască personal părerea lui Maniu. Într-o întrevedere cerută de diplomatul _oordina, Maniu arată că Statele Unite şi Anglia au recunoscut alipirea Basarabiei, dar n-au recunoscut anexiunea sovietică. *Dacă românii vor fi siliţi să treacă dincolo de Nistru, spune Maniu, ei vor salva pentru a doua oară Europa de _oordinat.*

Şi totuşi, la 28 iunie, Maniu declară în public că armatele române nu trebuie să încalce teritorii ce nu ne-au aparţinut. Un imperialism românesc va fi condamnat de toată lumea. Războiul se va termina, iar noi vom rămâne cu duşmănia Rusiei, aşezată în coasta noastră. Întreprinderea militară românească nu trebuie deci să agraveze situaţia viitoare a ţării.

La 12 iulie 1941 are loc în vila lui Mihai Popovici din Braşov o reuniune cu caracter deosebit: Franklin Mott Günther, ministrul Americii, Suphi Tanrioer, ministrul Turciei; Maniu, Popovici, Ghiţă Popp; Iuliu Maniu pledează punctul de vedere românesc: chiar dacă armatele române depăşesc Nistrul, nu trebuie să fim socotiţi în conflict cu Anglia şi

America. Günther declară că are misiunea de a ţine contact cu democraţia românească. Maniu crede că poate începe o acţiune diplomatică importantă. *El alcătuieşte un memoriu către guvernele englez şi american,* în care expune „poziţia specială a României" silită să intre în orbita Axei, în urma prăbuşirii sistemului politic şi militar creat de Franţa şi Anglia în Europa. România a fost silită să cedeze teritorii la presiunea Axei. Ea are o situaţie identică cu Polonia. *Maniu caută să obţină o scrisoare de la Günther că la conferinţa păcii drepturile României vor fi exprimate pe baze obiective, potrivit cu principiul liberei autodeterminări a popoa*relor. Günther se mulţumeşte să arate impresia făcută în Statele Unite de „atrocităţile comise în contra evreilor" şi declară că „România nu va putea să ridice glasul pentru românii de peste hotare, atâta timp cît va persecuta pe evrei".

Memoriul de la 18 iulie 1941

Memoriul pe care Maniu l-a înaintat domnului general Antonescu la 18 iulie 1941 a stârnit nesfârşite discuţii în interiorul grupării. Punctul de vedere al lui Maniu nu se impusese încă la acea dată. El începe prin a declara „că opinia publică urmăreşte însufleţire acţiunea militară condusă de Dvs., pentru dezrobirea provinciilor cotropite de străini şi cu o încordată atenţiune toate măsurile luate în legătură cu această istorică desfăşurare". El se pierde apoi în consideraţii privind administraţia din provinciile recucerite; cere să se facă apel la elementele locale „şi să se asigure descentralizarea". Manifestă recunoştinţa ţării pentru luptători dar se ridică împotriva anexiunii de teritorii străine. „*Suntem categoric în contra ca România să urmărească obiective de agresiune. Nu avem nici un soldat de sacrificat pentru scopuri străine. Trebuie să cruţăm armata noastră pentru scopurile noastre româneşti*".

La nord şi la est de Nistru avem români la care avem dreptul să aspirăm, însă cu liberul lor consimţământ şi cu aprobarea Marilor Puteri. Expansiunea teritorială, spune Maniu, conţine o mare primejdie: maghiarii au şi început să afirme că spaţiul vital al României este la est de Carpaţi, iar

al Ungariei în partea de vest a Carpaţilor.

Sondajele prinţului de Rohan

Cercurile germane cred, totuşi, că ar putea câştiga pe Maniu. Killinger e socotit prea puţin diplomat pentru asemenea misiuni. La 16 iulie 1941 Maniu primeşte vizita prinţului de Rohan, vechi democrat trecut la naţional-socialişti. Din promotorul mişcării vieneze „Pan Europa”, iniţiată de Coudenhoven Kalergi, prinţul de Rohan devine porte-parleur-ul în presă al lui Adolf Hitler şi amic apropiat al Führerului.

Teza prinţului e clară: prin războiul contra Rusiei, situaţia europeană e fundamental modificată; revendicările româneşti din est au şi fost satisfăcute. Desigur, românii au ochii aţintiţi spre Ardeal, dar teritoriile definitive vor fi stabilite abia la pacea generală. Toate forţele politice din Europa sunt obligate să-şi spună deschis punctul de vedere, atât de deschis, încât principele de Rohan rămâne surprins. Maniu declară că e anglofil, din două motive: filiaţiunea între ideologia sa şi aceea a lumii anglo-saxone; prietenia constantă a Angliei faţă de România. El vrea raporturi bune cu Germania, dar ea a răpit teritorii româneşti. Prinţul de Rohan insistă ca Maniu să se întâlnească cu personalităţi germane, având aerul să spună: chestia se poate aranja. Maniu găseşte cele două teze ireconciliabile, are rezerve faţă de propunerea lui Rohan, iar intimilor săi le spune că n-are nici o încredere în promisiunile lui Hitler.

Atitudinea în chestia evreiască

În partea finală a memoriului Maniu protestează în contra represiunii ce s-ar fi făcut asupra evreilor în Basarabia.

La 10 iulie partidul e în mare fierbere din cauza întâmplărilor de la Iaşi.

Când se produce audienţa Dr. Lupu-Hudiţă la Predeal, Maniu insistă să se vorbească în chip special de chestia evreiască. Iar în conversaţiile faţă de partizani şi îndeosebi cu *străinii, el apără armata română şi aruncă întreaga vină*

asupra trupelor germane S.S. care ar fi executat adevărate masacre.

USA şi România

În partid curentele se delimitau. Popularitatea generalului Antonescu era de aşa natură că el era potrivit ca absolut necesar şi atacurile îndreptate contra sa nu aveau alt efect decât a-i întări autoritatea morală. Gheorghe Brătianu devenise un simplu combatant; la 18 iulie Mihalache pleacă şi dânsul pe front, cu toate insistenţele la care a fost supus. Cu toate acestea, cu uimitoarea putinţă pe care o are Maniu de a se ridica în mijlocul celor mai mari dificultăţi, el e gata să se înfăţişeze lumii politice „ca agentul Americii".

La 23 iulie 1941, după audienţa lui Günther la domnul Mihai Antonescu, Maniu se întâlneşte din nou cu diplomatul american. „Atitudinea guvernului român este explicabilă", spune Günther, „întrucât nu-şi poate exercita puterile suverane din cauza imixtiunei Reichului. *Guvernul înţelege să fie un instrument de provocaţie împotriva Statelor Unite, iar în aceste condiţii, atitudinea guvernului american e de la sine înţeleasă*". Maniu predă lui Günther o aşa zisă „notă informativă", o metodă pe care o va folosi des în informarea legaţiilor străine. „*Guvernul american*", *spune dânsul, „trebuie să facă o deosebire netă între guvernul român, care se află la discreţia absolută a Germaniei şi Statului Român, ocupat milităreşte de trupele Axei şi pus în neputinţă de a reacţiona".*

În aceeaşi săptămână Maniu vede iarăşi pe Günther la moşia Gerota-Tâncăbeşti. Americanul e autorizat să declare ca „*continuarea războiului de către români şi finlandezi, dincolo de fruntariile lor naţionale, este rău apreciată în Statele Unite*".

Asigurările pe care încearcă să le aibă Maniu sunt prea categorice ca diplomaţia americană să le poate oferi. El vrea ca ministrul american să-i certifice în scris „că Anglia şi America nu pot considera România ca un stat inamic". Günther arată că o asemenea declaraţie depăşeşte atribuţiile sale; dar lasă a înţelege că are mandatul să

întrebe: „*Ce ar putea să facă România pentru cauza aliaţilor, la un moment potrivit*”. Maniu răspunde că acesta atârna de atitudinea şi înţelegerea pe care Aliaţii o vor arăta „României ocupate de nemţi”. Şi cum Maniu e silit, din consideraţii de partid, să prezinte aceste conversaţii „ca o mare acţiune diplomatică”, el declară *„că guvernul trebuie să înţeleagă că fiecare are de jucat rolul său, la timpul potrivit. Nu trebuie să se repete spectacolul Marghiloman-Brătianu. Politica externă a Partidului Naţional- Ţărănesc e în concordanţă cu interesele superioare ale ţării* ”. Încercarea de a obţine un consimţământ tacit al guvernului pentru politica sa externă va fi continuată mult timp.

La 1 august 1941 Maniu caută, pentru întâia oară, să folosească diplomaţia americană în clarificarea raporturilor cu Sovietele. *El cere lui Günther ca Anglia să determine Sovietele să declare „că ocuparea Basarabiei şi Bucovinei în 1940 a fost o măsură de siguranţă împotriva unei eventuale agresiuni germane; că Sovietele n-au avut intenţiunea să anexeze aceste provincii şi că ele sunt gata să discute, la sfârşitul ostilităţilor, cu un guvern român, liber de orice influenţă străină”.* Diplomatul american nu consideră intervenţia oportună; el raportează totuşi şefilor săi, *iar rezultatul este...*că postul de radio Londra îndeamnă pe români să nu avanseze dincolo de Nistru!

În luptă cu guvernul

La 24 iulie Maniu anunţă că lucrează la un răspuns detaliat la scrisoarea ce o primise din partea domnului general Antonescu şi căruia nu-i putuse replica din cauză că intervenise războiul. Memoriul ce înaintase guvernului la 18 iulie se bucură de o largă răspândire; agitaţia manistă creşte şi se întinde. La 31 iulie Ilie Lazăr, Leucuţia şi Răchiţan sunt internaţi la Tg. Jiu. Maniu îi declară „victime” ale germanilor şi îi califică „patrioţi” şi „luptători naţionalişti înfocaţi”. *A doua zi el cere liberalilor să adopte o atitudine similară faţă de problema războiului din răsărit. Dinu Brătianu are încă ezitări. Maniu întreţine o atmosferă specială: „pierderile noastre”, spune dânsul, „sunt considerabile. Nemţii ne-au*

lipsit de arme şi material modern de război. Jertfele noastre sunt mari şi inutile". La 12 august un manifest lămureşte atitudinea partidului faţă de război. „Pierderea provinciilor în 1940, un început de invazie; eliberarea Basarabiei şi Bucovinei, respingerea acestor invazii străine de pe teritoriul naţional"; „el nu trebuie să se transforme într-un război alături de Germania, servind scopurile de agresiune şi cucerire ale Reichului; România trebuie să rămână alături de Anglia democratică ". La 15 august 1941 el dezvoltă opiniunile sale într-o declaraţie destinată presei străine, explicând pe larg motivele ce-l îndeamnă să fie alături de puterile democratice şi să nu aprobe expansiunea trupelor române dincolo de Nistru.

Activitatea externă se întretaie cu preocupări diverse. *Maniu caută mereu motive noi de agitaţie.* La 27 iulie organizează un parastas la Biserica Unită pentru eroii ardeleni căzuţi în Rusia. E un mod de a pune în evidenţă că ardelenii sunt chemaţi să lupte pentru o cauză străină. *În acelaşi timp, el face o mare publicitate propagandei maghiare care reclamă restul Ardealului, din moment ce România se întinde la est.*

La 18 august 1941 Maniu vede din nou pe Günther la Braşov, în prezenţa lui Popovici, Aurel Dobrescu şi Serdici. Doctorul Lupu, care se află la vila lui Popovici, nu e invitat la conversaţii. Maniu se declară mulţumit cu rezultatul acestei întrevederi, deşi ministrul american subliniase „poziţia gravă a României" şi „atmosfera imposibilă ce şi-o creează prin excesele contra evreilor". La 19 august se lansează una din acele „bombe" care fac de mult timp specialitatea lui Maniu, atunci când are nevoie de „atmosferă". El va fi arestat din ordinul nemţilor, spun partizanii săi care încearcă să alarmeze opinia publică din Ardeal, unde se ştie că persoana sa exercită o mare atracţie. Şi fiindcă lucrul era anunţat că se va produce de la un ceas la altul, se găseşte imediat o explicaţie: arestarea lui Maniu a fost amânată din cauza agitaţiei întreprinsă în străinătate de fostul rege Carol al II-lea, care publicase şi un interviu, reprodus de „Corriere dela Sera". *Fireşte, Maniu nu e arestat, dar el ştie ceva. Fiindcă la 21 august 1941 e ridicat grupul Vişa-Rică Georgescu.*

Gruparea trece printr-un moment de panică. Se aşteaptă arestări masive. Cooperarea organelor germane la anchetă impresionează rău. ,,Statul român a încetat să-şi mai exercite suveranitatea”, spune Maniu, care explică lucrurile printr-o „mare înscenare a nemţilor”. Se răspândesc zvonuri că arestările se vor extinde asupra trinităţii Gafencu-Ralea-Ghelmegeanu. Întreaga lume politică bănuită de simpatii anglofile se socotea ameninţată. *Maniu desolidarizează partidul de grupul Vişa-Georgescu, dar ia în secret măsuri pentru a organiza apărarea celor arestaţi. El încearcă să acopere afacerea Georgescu-Vişa, care stârneşte protestările lui Mihalache şi ale d-rului Lupu, cu diversiuni diferite.* La 26 august readuce în discuţie problema româno-ungară şi preconizează schimbul de populaţie. La 27 august se proiectează întruniri în Ardeal, ca răspuns la sărbătoririle organizate de unguri la împlinirea unui an de la ocuparea Transilvaniei de Nord. La 28 august, faţă de măsurile ce le anunţă guvernul pentru a potoli agitaţia, maniştii răspund în mod stereotip: „Vom suferi pentru cauza Ardealului”. Şi la 29 august pornesc două întreprinderi noi: oameni de încredere organizează centre de informaţie la frontiera ungară, iar alţii caută să reînjghebe o mişcare de tineret, pe baze de „nuclee”, cu scopul de a face propagandă orală, de a recruta partizani şi de a strânge informaţii. Chiar legionarii vor putea fi primiţi individual, după ce vor fi supuşi unor verificări. La 30 august are loc la Biserica Unită din Capitală un parastas la un an de la arbitraj.

Preotul Man, vaidist revenit temporar la Maniu, ţine un discurs mişcător: „S-a repetat în această dramă istorică, spune dânsul povestea Solomon. Mama vitregă. Ungaria, care n-are nici un simţământ pentru Ardealul nostru, a preferat ca el să fie tăiat în două. Noi nu vom consimţi niciodată la această crimă”.

În această zi se ţine o adunare a refugiaţilor la care Maniu nu participă, dar unde totul se petrece după indicaţiile sale. Patru moţiuni-către rege, generalul Antonescu, ministrul german şi ministrul italian-protestează contra arbitrului. Un manifest intitulat: „Români, 30 august, zi de blestem”, e răspândit pretutindeni. În faţa acestei activităţi laborioase

Mihalache e uluit. „Cu toate greşelile sale, spune dânsul, Maniu e singurul care formulează idei importante”. Dar dezacordul său cu Maniu persistă: Mihalache crede într-o pace de compromis, Maniu proclamă sentenţios victoria finală a Angliei.

La 30 august doctorul Lupu dă semne de mare nemulţumire. El nu vrea să primească rolul ce i se dă în afacerea Georgescu-Vişa; *„e ceva putred aici”,* spune dânsul. Protestează că nu e ţinut în curent cu conversaţiile duse cu Günther şi vorbeşte favorabil regimului.

„*Antonescu trebuie să reuşească, spune d-rul Lupu. Şi nu o spun fiindcă am faţă de dânsul sentimente prieteneşti, ci fiindcă e angajat steagul ţării. Nu pot înţelege însă ce căutăm la Odessa*”.

Doctorul Lupu primeşte totuşi să meargă la domnul mareşal Antonescu pentru a obţine eliberarea lui Ilie Lazăr, Leucuţia şi Răchiţan, dar şi pentru a-l felicita pentru noul său titlu, pe care-l socoteşte „pe deplin meritat”. *Maniu e preocupat de divergenţele din grupul românesc de la Londra. El detestă* pe Tillea, dar emisarii săi de acolo sunt prea slabi. *Cornel Bianu e unul dintre numeroşii săi nepoţi, tânăr, lipsit de experienţă şi de aptitudini deosebite. Legăturile lui se reduc la câteve scrisori de recomandaţie. Victor Cornea e un fost subataşat comercial, devenit manist circumstanţă. Acţiunile lui Tillea par a fi mai bine cotate.* Un singur moment Maniu crede că va fi obligat la o colaborare cu acesta, dar această impresie e trecătoare.

Aşa-zisa politică de duplicitate pe care o face Ungaria constituie una din temele de bătaie ale lui Maniu. Ungaria, spune Maniu, nu face sacrificii militare pentru Axă; ea îşi rezervă forţele militare ca să se năpustească în contra României. Dar ea îşi crează şi o puternică rezervă engleză în jurul lui Tibor Eckhardt şi a contelui Bethlen, în vreme ce România neglijează factorul anglo-saxon. Ungaria va ieşi enorm avantajată din această politică, spune Maniu, care sugerează indirect ca guvernul să-i rezerve în mod nestânjenit un rol similar.

La 7 septembrie 1941 se lansează un cuvânt de ordine al propagandei maniste: „*Problema Ardealului nu se poate*

rezolva sub nici o formă cu ajutorul Germaniei”.

La 17 septembrie – un an de la evacuarea ultimei părţi a Ardealului –parastas pentru regăţenii care au murit pentru cauza Ardealului. În chipuri diferite agitaţia revizionistă e menţinută.

Noi relaţii diplomatice

La 7 septembrie 1941 Ştirbey aranjează o nouă întâlnire între Günther şi Maniu. *Ştirbey e menit să joace un rol însemnat;* Maniu apreciază la justa valoare această captură interesantă. Omul care avea sub regele Ferdinand o irezistibilă înrâurire asupra Palatului are la activul său o vastă experienţă. E un diplomat măsurat, inteligent, dibaci şi cu întinse relaţii în străinătate. Ginerele său, Bockshall, de care fiica sa trăieşte despărţită, dar cu care bătrânul curtean menţine relaţii excelente, e unul din experţii englezi în afacerile româneşti. Ştirbey singur poate pune în mişcare, în orice moment, relaţii de prima mână în Anglia, în Statele Unite, în Franţa şi în Elveţia. El este, apoi, un om ascultat în familia Brătianu şi poate răspunde la scopuri multiple. Principele e dispus să lucreze; el care stase rezervat, în umbra lui Ionel Brătianu, pare deodată sfâşiat de mari ambiţii personale. Talentele lui Maniu de a găsi „slăbiciunea oamenilor” au unde să se exercite. E timpul însă să se stabilească noi contacte diplomatice; legaţia americană e pe punctul de a pleca. *Apare atunci în scenă un diplomat nou: Rene de Weck, ministrul Elveţiei.* La 18 septembrie 1941 Maniu are prima întâlnire cu „ministrul şviţerian”, cum obişnuieşte să se exprime. De Weck e la acea dată cel mai vechi diplomat în Bucureşti. Om de pasiuni calme, el are mai mare interes pentru literatură decât pentru politică. Maniu ştia să-i zgândăre ambiţiile: va rămâne cel mai important diplomat neutru, va avea de jucat un rol extraordinar în România. El trebuie să sprijine cauza libertăţii, trebuie să devină agentul „României libere”. De Weck e prudent; el are în acelaşi timp o simpatie pentru vice-preşedintele de Consiliu, pe care n-o ascunde nici faţă de Maniu. Maniu insistă şi izbuteşte uneori.

În acelaşi timp, Mihai Popovici cultivă asiduu pe Suphi Tanrioer, ministrul Turciei.

Este o legătură care va fi de mare folos acţiunii maniste în străinătate. Suphi Tanrioer va asigura contactul cu oficiile britanice din Turcia.

Circulări şi memorii

În septembrie 1941 se produc unele manifestări carliste. Maniu e neplăcut surprins. În această privinţă, el crede că are un acord general. De la Dinu Brătianu şi până la domnul mareşal Antonescu, de la Srirbey şi până la cuzişti, toată lumea detestă pe fostul rege. Acţiunea sa în străinătate pare compromisă. Anglia şi Statele Unite nu-l primesc, Tillea nu îndrăzneşte să vorbească în numele lui, iar Davilla întreţine o campanie vehementă în contra fostului suveran. Guvernul carlist din Bucureşti stă el singur sub prea multe acuzaţii ca să poată ridica capul! Şi totuşi ... Maniu aşteaptă abia momentul să poată lovi fără cruţare în foştii oameni ai regimului Carol. Guvernul e mai puţin pornit decât îşi închipuie maniştii. La 9 septembrie Sever Bocu e primit de domnul mareşal Antonescu. Rică Georgescu e considerat salvat, iar Bocu scrie în „Vestul" din Timişoara un articol de elogii pentru Conducător, care produce discuţii în tabăra manistă. La 18 septembrie Ilie Lazăr, Leucuţia şi Răchiţan sunt eliberaţi din lagăr. Cu cinci zile înainte, Maniu făcuse din nou declaraţii în contra politicii militare a guvernului; el îşi exprimă temerea că România va fi atrasă într-un război direct contra armatelor anglo-americane în Caucaz şi proclamă iarăşi că nu ne putem angaja în acţiuni străine de interesele noastre.

„*Buletinul partidului*" din octombrie 1941 e menit să risipească unele temeri în privinţa lui Mihalache; Maniu spusese: „e o intrigă infamă că Mihalache e dispus să intre în guvern". Iar Mihalache îşi fixase astfel poziţia sa în partid: „Nu voi ezita să fac ce-mi cere Maniu. Cu o condiţie: să facă şi dânsul la

fel. Nu voi face însă nimic...ce nu va face şi Maniu".

Aceste temeri odată împrăştiate, *circulara salută eliberarea Basarabiei, dar arată „că partidul rămâne credincios politicii sale externe, alături de puterile democratice, fără un spirit de duşmănie faţă de Germania".* Dar afirmă, totuşi, în continuare: *,,Ocuparea Basarabiei se datoreşte neînţelegerii ruso-germane. Profitând de slăbiciunea României, Axa a impus cedarea Transilvaniei şi a Cadrilaterului".* E firesc ca opinia publică să fie favorabilă, spune circulara, statelor democratice care au creat România Mare. „Partidul Naţional- Ţărănesc n-a recunoscut niciodată cedările făcute consultarea ţării; acţiunea în curs, respingerea invaziunii şi izgonirea unor ocupanţi brutali şi nelegitimi. Scopul final e însă refacerea unităţii naţionale. Partidul Naţional-Ţărănesc este acela care a obţinut în 1920 la Londra, recunoaşterea Basarabiei. El rămâne credincios orientării sale alături de democraţii, pentru că politica acestora e întemeiată pe libertatea şi pe dreptul de existenţă al statelor mici. Din considerente pozitive e de dorit ca bolşevismul să iasă înfrânt dar şi forţa germană slăbită. Întreprinderea militară românească alături de Axă e riscantă; România se poate trece în rândul ţărilor învinse. Acestea au determinat pe Maniu, să încheie circulara, să ceară mareşalului Antonescu să nu se asocieze la un război de agresiune şi să oprească trupele române pe Nistru".

La 24 octombrie Maniu primeşte pe d-rul Filderman, care-i vorbeşte de deportarea evreilor basarabeni stabiliţi în Regat. Maniu făgăduieşte să susţină pe evrei şi se declară din nou „în contra măsurilor luate sub inspiraţie germană".

Al doilea plebiscit

În noiembrie 1941, Maniu ia atitudine faţă de al doilea plebiscit[12]. Nu poate participa sub stare de asediu „pentru a da o justificare aparentă regimului autocratic şi a aproba un simulacru de consultare obştească". Decretul interzice

12 Al doilea plebiscit a fost organizat pe baza Legii nr. 3053 din 5 noiembrie 1941 şi s-a desfăşurat în ziua de 9 noiembrie 1941, la numai două zile de la încheierea festivizăţilor organizate la Bucureşti, care marcau încheierea campaniei militare a armatei române şi revenirea soldaţilor în ţară.

discuţia şi cere un singur răspuns la un complex de întrebări. Nu e admisibil un plebiscit care să fixeze politica de organizare a statului. Nu se poate răspunde şi în chestia războiului şi a dictaturii, a românizării şi a germanizării, a poziţiei noastre internaţionale şi a posturilor noastre umilite faţă de fraţii înstrăinaţi, a Pactului tripartit care ne pune în război cu toată lumea şi nu ne oferă posibilitatea de a salva partea ruptă a Ardealului.

Maniu nu se mulţumeşte cu atât. *La 8 decembrie 1941 el adresează un nou memoriu domnului mareşal Antonescu, în care revine „asupra situaţiei create României prin continuarea războiului din răsărit şi decimarea forţelor armatei noastre”.* El consideră conservarea armatei ca o necesitate naţională de prim ordin şi cere în mod stăruitor încetarea colaborării militare cu germanii.

În aceeaşi lună, partidul pune în discuţie nemulţumirile stârnite în ţară de administraţia militară. *Se vorbeşte totuşi de o apropiată intrare a lui Gh. Brătianu în guvern. Lumea politică priveşte cu simpatie această colaborare. Maniu pune totul în mişcare pentru a o împiedica. Motivele sale? „Trebuie să putem spune mâine, la conferinţa de pace, că niciunul dintre factorii politici ai ţării n-a coolaborat cu Germania”.* Maniu merge în Ardeal pentru a agita spiritele în contra unei noi mobilizări; ce caută ardelenii în Rusia, e leit motivul propagandei sale. Dar anul se sfârseşte rău pentru agitatorii manişti. Anton Aurel Mureşan, perceptor...şi ziarist, individ dubios care a trecut prin mai multe partide, bătăuş renumit, care-şi făcuse o mică trambulină din ziarul „Ardealul”, crede că-şi poate îngădui într-o scrisoare adresată Conducătorului, ceea ce nici Maniu nu îndrăznise; este arestat. În aceeaşi lună izbucneşte afacerea Zăgănescu. Aurel Dobrescu, unul dintre vechii devotaţi ai lui Maniu, e arestat de asemenea. Partidul e din nou în agitaţie.

Anul 1942

În ianuarie 1942 erau destule motive care să dicteze lui Maniu prudenţă: raporturile cu Germania deveneau una din marile preocupări nu numai ale cârmuirii, dar şi ale

publicului; în partid, fracţiunea ţărănistă, reprezentată de Mihalache-Hudiţă, neliniştită de unele ecouri agresive ce răzbeau din cercurile Legaţiei germane, cerea să nu se mai facă dificultăţi guvernului. Aceste dificultăţi, spuneau dânşii, facilitează indirect cererile germane, fiindcă obligă mereu guvernul să arate nemţilor că nu urmează sugestiile opoziţiei. La Dobreşti, în timpul sărbătorilor, avusese loc o aprigă dezbatere asupra tacticii partidului. Maniu, care întreţine cu perseverenţă legenda „unităţii desăvârşite din conducere", răspândeşte zvonul că între dânsul şi Mihalache e un acord complet. *Doctorul Lupu silit să lămurească partizanii: la Dobreşti nu s-a stabilit nici un acord, Maniu se orientează numai după ce vrea Anglia şi ignorează primejdia rusească.*

Acolo, atât el cât şi Mihalache au declarat că înţeleg greutăţile guvernului şi s-au împotrivit „unui nou memoriu care enervează inutil pe domnul mareşal Antonescu".

Maniu nu se dă bătut. *Ca de obicei, el declară că ţine seama de ceilalţi, dar face numai ceea ce crede că e mai bine.* La 8 ianuarie el critică hotărârea guvernului de a pune la dispoziţia Germaniei noi forţe militare, „care vor fi decimate î Răsărit". *La 10 ianuarie el răspândeşte o informaţie senzaţională: Hitler n-a cerut trupe, ci le-a oferit Mareşalul.*

Ribbentrop merge la Budapesta; Bardossy ţine un discurs îndreptat în contra României. Maniu traduce discursul şi-i asigură o largă răspândire, pentru a învedera poziţia falsă a Germaniei, între Ungaria şi România.

Ruperea relaţiilor cu America

Guvernul român declară război Statelor Unite[13], iar maniştii prezintă acest eveniment ca simptomul cel mai grav. Se şi răspândeşte, în derâdere, o frază dintr-un manifest inventat: „Când steagul românesc va fi implântat viguros la Casa Albă, atunci catapeteasma neamului românesc se va înălţa peste veacuri..."

13 La 12 decembrie 1941 Romania a declarat război SUA, la presiunile Germaniei şi Italiei.

Relaţiile lui Maniu cu Legaţia americană se întrerupseseră. Încă din prima jumătate a lunii decembrie 1941, Günther, slăbit de boală, nu mai poate primi. Benton, ataşatul cu afaceri, trebuie câştigat. La 22 decembrie Günther moare. La 10 ianuarie 1942 Maniu reuşeşte să organizeze un mare dejun la Mihai Popovici; participă Benton, Maniu, Stirbey, doctorul Lupu. Cei prezenţi sunt informaţi că USA nu poate lua în considerare declaraţia de război a României, întrucât guvernul român n-are libertate şi iniţiativă proprie. Maniu relevă că a susţinut acelaşi lucru în notele informative predate legaţiei americane; el crede însă „că România trebuie oficial socotită ca un stat ocupat, iar actele guvernului său nu pot fi socotite ca exprimând voinţa poporului român". El arată că nici Gh. Brătianu, care avea simpatii pentru Germania, n-a vrut să colaboreze cu dânşii.

Faţă de izolarea din propriul său partid, Maniu face sforţări pentru a se apropia din nou de Dinu Brătianu. Conflictul cu lumea anglo-saxonă înlesneşte această colaborare. La 14 ianuarie 1942 Maniu şi Dinu Brătianu adresează un memoriu comun domnului mareşal Antonescu în care protestează împotriva stării de război cu Anglia şi America. Convinşi de victoria anglo-saxonă, cei doi şefi democraţi descriu urmările acestei situaţiuni. Ei sunt contra trimiterii de noi trupe ce nu sunt justificate prin avantaje de ordin teritorial. Preconizează retragerea trupelor, reorganizarea şi întărirea armatei. Gh. Brătianu e convins să ducă memoriul domnului mareşal Antonescu; domnia sa nu-l primeşte, iar Gheorghe Brătianu se simte personal jicnit.

La 27 ianuarie 1942 Legaţia americană părăseşte ţara, are loc o ultimă întrevedere cu Benton. Diplomatul american promite că va susţine la Casa Albă „cauza României libere" şi făgăduieşte să ţină contactul cu Maniu, încredinţat că se va întoarce la un post în Europa. Ceea ce se şi întâmplă, fiindcă Benton devine prim consul al Americii la Marsilia.

Dar el asigură mai mult contactul între Davilla şi Maniu decât între Maniu şi Casa Albă.

Agitaţia manistă creşte

În aceeaşi lună, Maniu merge în Ardeal pentru a-şi da seama de situaţie. La reîntoarcere el relevă îngrijorarea ce domneşte acolo. Ardelenii sunt ostili declarării războiului cu Statele Unite; ei sunt mai neliniştiţi cu privire la raporturile româno-maghiare. În vreme ce Ungaria se pregăteşte şi se înarmează, potenţialul de război, militar şi economic al României slăbeşte. Ardelenii sunt alarmaţi faţă de zvonurile că patru-cinci sute de mii de oameni noi vor fi trimişi pe front.

Se zvoneşte că legionarii se împacă cu guvernul; Maniu arată că aceasta ar fi o greşeală. Ei ar fi gata să facă orice concesii pentru a pune mâna pe putere. Jocul ar arunca ţara în primejdie şi nesiguranţă. Maniu vrea să organizeze apărarea lui Mureşan. De rândul acesta nu se opune numai d-rul Lupu, ci şi d-rul Virgil Solomon, dar totuşi Maniu izbucneşte să găsească banii trebuincioşi pentru apărători şi pentru soţia celui închis. Ziarul „Ardealul", trecut sub direcţia lui Constantin Hagea, fost secretar de redacţie la „România Nouă" a lui Zaharia Boilă, devine un organ pur manist.

Buletinul partidului pe luna ianuarie 1942 aprobă „respingerea invaziunei" de la răsărit, dar rămâne devotat „ideologiei democratice care a asigurat crearea şi dezvoltarea Statului Român". Politica alături de Anglia nu exclude lupta pentru dezrobirea Bucovinei şi Basarabiei; în baza aceluiaşi drept, revendicăm Ardealul. Gruparea naţional-ţărănistă vede în guvern o formaţiune dictatorială; cum însă sunt împrejurări anormale, ea nu vrea să creeze dificultăţi guvernului Antonescu, ci doreşte numai să-şi exprime punctul ei de vedere. Buletinul desminte versiunea că Mihalache şi Lupu ar intra în guvern şi anunţă „că forţele partidului român solidare".

În aceeaşi lună Maniu face o nouă intervenţie. Fiindcă domnul mareşal Antonescu a refuzat să primească memoriul trimis prin Gheorghe Brătianu, el adresează *o scrisoare d-rului Lupu, căruia îi cere să anunţe Guvernului că Ungaria se pregăteşte să ocupe Banatul şi să atace România. Concluzia: nici o unitate să nu fie scoasă din Transilvania. Ungurii vor să capete restul Ardealului de la englezi; de aceea, statul vecin face o politică prudentă atât faţă de probleme războiului, ca*

şi de chestia evreiască.

Intervenţiile lui von Killinger

Legaţia germană ia poziţie contra agitaţiei anglofile. Von Killinger ţine un discurs, în care atacă în termeni violenţi vechii oameni politici. Impresia în lumea politică e detestabilă. Se evocă gestul lui Nicolae Filipescu, care a pălmuit pe un ministru străin ce ofensase demnitatea naţională. Maniu are o întâlnire cu Dinu Brătianu. E de acord cu şeful liberalilor că ministrul german a săvârşit o neîngăduită imixtiune în treburile interne „şi că tutela pe care şi-o arogă e egală cu protectoratul".

La 3 februarie 1942 Maniu trimite o „notă informativă" guvernelor englez şi american, prin intermediul Legaţiei elveţiene. *El prezintă discursul lui Killinger ca o dovadă publică că Germania consideră România sub protectorat.*

Înainte de discursul ministrului german Maniu primise vizita lui Pflaumer. Acesta recunoaşte „că din punct de vedere naţional, Maniu are dreptate". Tot înainte de ieşirea Baronului Killinger, prinţul de Rohan, sosit special în România, în secret, întreabă pe Maniu: de ce este duşmanul înverşunat al Germaniei? *Era a doua vizită ce i-o făcea emisarul german. „Nu sunt duşmanul Dvs., răspunde Maniu, dar spuneţi-mi ce aţi face în locul meu? Eu am educaţie germană şi-mi pare rău că nu pot fi cu Dvs. Am citit însă în „Mein Kampf" că Germania trebuie să-şi asigure spaţiul vital ...şi să nu respecte niciun tratat decât dacă corespunde intereselor ei. Ungaria are de la Dvs. Toate satisfacţiile; în schimb, România rămâne ciuntită".*

Prinţul de Rohan observă „ că cele două puncte de vedere sunt prea deosebite, dar afirmă că Maniu se va convinge abia în viitor de eroarea sa".

Încercările germane pe lângă Maniu iau sfârşit; de aici înainte, germanii îl vor considera un inamic ireductibil, ce nu poate fi îmblânzit.

Sentinţa în procesul „Pro-Transilvania"

O nouă intervenţie în Justiţie, Maniu, Mihalache şi doctrul Lupu cer despăgubiri Senatului, care sub F.R.N. i-a oprit să-şi exercite mandatele fiindcă refuzau să îmbrace uniforma albastră. La 21 februarie 1942 Justiţia se pronunţă în favoarea fondatorilor Asociaţiei „Pro-Transilvania”. Maniu organizează o manifestaţiune la locuinţa sa şi face proiectele pentru începerea unei activităţi imediate. Toate forţele politice independente se vor reuni în jurul său pentru a realiza un instrument naţional şi iredent. El preconizează o vastă acţiune internaţională (birouri de propagandă în străinătate, contacte oficiale cu legaţiile, memorii către guvernele străine) şi o intensă agitaţie internă (comitetele judeţene şi comunale, propagandă prin presă şi radio, întruniri). El se bizuia pe informaţiile ce le avea de la întrevederea dintre Führer şi domnul mareşal Antonescu, la care „s-au amânat problemele importante interesând România”. „E imposibil să restabilim graniţele cu ajutorul Axei”, spune Maniu. „*Germania visează să creeze mici stătuleţe, dominate de dânsa. Biruinţa se câştigă prin lupte. Noi vom lupta cu toate riscurile*”.

Mihai Popovici, asupra căruia apasă o gestiune nejustificată, vrea să creeze o destindere faţă de Guvern. El e primit de domnul vicepreşedinte al Consiliului. După aceea, declară: „Memoriul Guvernului către Hitler întăreşte acţiunea lui Maniu. Armata trebuie să-şi conserve forţele. Prin intervenţia sa, Antonescu s-a pus de acord cu ţara şi armata”.

Dar Maniu are preocupările sale. *Din Londra vin ştiri rele privitoare la diferendul Tillea-Bianu. Englezii nu vor să recunoască niciunul dintre comitetele româneşti. Maniu e înştiinţat că emigranţii români sunt sub orice aşteptări. E nevoie să se trimită personalităţi proeminente la Londra sau în Orientul Apropiat. Guvernul britanic socoteşte o acţiune în afară absolut imperioasă.*

Zaharia Boilă scrie o broşură despre Carol şi lupeasca pentru o editură suedeză; ea are scopul să discrediteze pa Carol în străinătate. La 25 februarie un mare interes în tabăra ardeleană pentru criza din Ungaria. Alegerea fiului Horthy e interpretată ca un gest anglofil, cu repercusiuni

asupra raporturilor cu România.

Afacerea Iacobici

Criza ce se produce la Statul Major dă lui Maniu posibilitatea să-şi extindă acţiunea în armată. Încă din timpul legionarilor el căutase să câştige cercurile militare, dar rebeliunea părea a fi solidarizat definitiv armata cu regimul Antonescu.

După rebeliune, Maniu răspândeşte intenţionat ştirea că a sugerat un guvern militar, singurul în măsură să restabilească ordinea internă. El elogiază cu căldură virtuţile armatei; *scopul său e să-şi creeze, pentru viitor, devotamente în cadrele superioare;* el păstrează de mult legături directe şi indirecte cu unii generali; *un grup de rezervişti, între care generalii: Rudeanu, Rădescu, Negrei, Vasilescu, Marcovici, Ilcuş, Boeru-Sibiu, Economu, colonel Chiru, colonel Lăcusteanu, colonel Sfetescu, maior Răutu şi alţii* îi asigură un contact permanent cu cercurile militare. Ofiţerii superiori ardeleni îi raportează asupra evenimentelor din armată; alţii îi fac referate cu privire la problemele tehnice militare şi la luptele de pe fronturi. Întotdeauna el căutase să aibă armata. În 1929, cum ia puterea, vrea să împrăştie, printr-un mare gest, aversiunea pe care cercurile militare o aveau în contra sa, din cauza luptelor ce le dusese cu Brătianu. El convoacă imediat căpeteniile din armată pentru a dezbate înarmarea; nu se lasă impresionat nici de strigătele lui Titulescu, care nu înţelege „aceste tendinţe militariste". *El posedă ca nimeni altul talentul de a cultiva relaţiile, de a măguli vanităţile, de a trezi speranţele personale;* politeţea sa e proverbială. Mulţi cred că-şi pot asigura situaţiuni importante; Maniu face totul spre a încuraja orice veleitate. Când o parte din rebeli apare în faţa Consiliului de Război, unii judecători îl întreabă ce au făcut. Maniu răspunde: „Legea!".

Raportul Iacobici e socotit astfel de Maniu ca cea mai importantă confirmare a politicii militare preconizate de dânsul. Dacă şeful Marelui Stat Major găseşte că nu mai putem da trupe noi şi că armata trebuie să intre într-o perioadă de reorganizare, ce argumente s-ar mai putea opune tezei sale?

Iacobici nu poate intra sub invinuirea de anglofile, spune Maniu. Jumătate german prin sânge, el e german complet prin educaţie.

Iacobici are încrederea generalilor germani. Ei sunt convinşi de capacitatea sa. Subşefi de Stat Major, Mazarini şi Tătăranu, sunt de acord cu dânsul. În faţa acestei opoziţii, ce se poate să mai spună Mareşalul? *Pe aceste teme, afacerea Iacobici va constitui luni de zile marea „piesă" a lui Maniu la dosarul războiului.* El adânceşte îndată legăturile cu generalul opozant; *Leucuţia şi doctorul Jovin aduc şi transmit mesaje, schimbă informaţii, organizează întâlniri şi mese.*

Propaganda manistă e mobilizată spre a face atmosferă în jurul lui Iacobici; el devine omul care poate prelua succesiunea domnului mareşal Antonescu, cu consimţământul germanilor...şi cu încrederea armatei.

Această sugestie va lua forme publice mai târziu, când se acreditează cu insistenţă zvonul că sănătatea domnului mareşal Antonescu îl va obliga să-şi părăsească funcţiunile.

Maniu va fi silit să se apere, apoi, în faţa lui Mihalache şi a d-rului Lupu; el va spune că n-a urmărit pronunciamente şi că n-a avut niciodată intenţia să răstoarne pe domnul mareşal Antonescu, *dar planurile sale sunt întotdeauna tenebroase.*

Între germani şi români

La intervenţia lui Killinger, Maniu răspunde în două feluri: întâi, elrăspândeşte în sute de exemplare lungul memoriu din 6 iulie 1941, prin care răspunde la o scrisoare ce a primit din partea domnului mareşal Antonescu; acest memoriu conţine un material vast cu privire la germanizarea vieţii economice, la care experţii partidului lucraseră câteva luni.

Apoi, Maniu cere lui Dinu Brătianu să se asocieze la o intervenţie directă. Şeful grupării liberale refuză. Maniu foloseşte atunci unul din sistemele sale sinuoase: el cere lui Jumanca, socialist ardelean, cu care colaborase mai de mult, să-i adreseze un memoriu privitor la acţiunea minorităţii germane în Ardeal. La 22 februarie 1942 Maniu scrie domnului vice-preşedinte al Consiliului şi trimite scrisoarea prin Mihai Popovici, care încearcă să creeze o legătură

directă cu Preşedinţia. Maniu spune că germanii au devenit insuportabili, că demnitatea românilor e zilnic umilită. Concurenţa economică a saşilor e o primejdie. Ei au devenit stat în stat: au drepturi ce se refuză populaţiei româneşti, fac întruniri, au organizaţii paramilitare, uniforme şi arme. Alătură un apel al organizaţiei „Deutsche Mannschaft" din Braşov, care cere saşilor să asculte numei de ordinele Führerului. Maniu arată că se şi vorbeşte de o „Donauland" sub protectorat german şi atribuie aceste planuri unei toleranţe locale „ fiindcă în Ungaria, germanii nu şi-ar îngădui aceasta". Ce să creadă saşii, spune Maniu, când Killinger distribuie laude Conducătorului şi intervine în afacerile interne. Armata e sub nemţi, viaţa economică germanizată, minoritatea germană stat în stat. E o renunţare umilitoare şi primejdioasă pentru viitor; iar din nou cu referire la discursul lui Killinger: „Palmele ce le dă cineva unui individ legat în lanţuri nu ofensează pe cel pălmuit, ci pe cel ce pălmuieşte".

În Ardeal, unde saşii întrecuseră într-adevăr măsura, scrisoarea e bine primită.

Iar problema Ardealului

La 25 februarie 1942 se hotărăşte reluarea activităţii „Pro-Transilvania" în secret; sunt date misiuni confidenţiale pentru Ardeal, Banat şi teritoriul ocupat. Întrevederea dintre domnul mareşal Antonescu şi Führer este exploatată, de rândul acesta, şi din punctul de vedere al Ardealului. Se anunţă că domnul mareşal Antonescu a cerut asigurări în chestia Ardealului şi nu le-a putut obţine, decât într-o formă...care nu asigură nimic. Germania va încuraja şi România şi Ungaria, spune Maniu. Dacă pierde războiul, chestiunea nu există, dacă câştigă, ea va proceda contra ambelor părţi şi numai potrivit cu interesele ei. Şi fiindcă unii partizani fac tot felul de ipoteze, Maniu exclamă: „Cine crede că mai poate învinge Germania, nu merită să citească toată viaţa decât telegramele D.N.B." El arată că faimoasa unitate germană e o legendă, că în Partidul Naţional-Socialist există nenumărate partiduţe, curente, interese şi contra-interese.

La 27 februarie el vede pe de Weck, ministrul Elveţiei; la 1 martie Mihai Popovici se întâlneşte cu ministrul elveţian. Aceeaşi preocupare: ce a făcut mareşalul la Führer? De Weck este informat că germanii au dat asigurări identice Ungariei şi României, iar Maniu fireşte că exploatează această ştire.

Alarma din februarie 1942

În jurul vizitei domnului mareşal Antonescu la Führer Maniu crează o alarmă extraordinară. Maniu vede zilnic pe Brătianu, pe Stirbey, generali şi diplomaţi. El prezintă situaţia ca extraordinară. S-a hotărât să se trimită noi trupe pe frontul de răsărit, mareşalul n-a putut rezista lui Hitler. Sute de mii de români vor fi ucişi. Ţara va rămâne fără armată. „Trecem prin momentul cel mai greu" spune Maniu. Tactica sa e însă că, în toiul marilor sale acţiuni antigermane şi anti-guvernamentale, şă-şi asigure poziţia prin diversiuni.

La 1 martie, manişti răspândesc ştirea că viaţa lui Maniu e în pericol; serviciile secrete germane urmăresc să-l suprime. Maniu ar trebui să plece în străinătate, dar nu consimte să dezerteze de la datoria sa. Mai târziu, de Weck îi va transmite, într-adevăr, un mesaj secret, anunţând că noul ataşat de poliţie german din Bucureşti are o misiune care priveşte viaţa lui Maniu.

E uşor de înţeles ce impresie face această ştire în Ardeal, unde Maniu îşi menţine popularitatea. La 14 martie 1942, în mijlocul acestei agitaţii, el găseşte nimerit să adreseze o scrisoare românilor din Ardealul ocupat. Îi îndeamnă să aibă conştiinţa trează, să fie gata de luptă şi de jertfă pentru refacerea unităţii naţionale: el părăseşte tonul de partid şi le spune „că se face tot ce se poate în serviciul cauzei naţionale; regele care a cedat Ardealul a fost alungat, iar atrocităţile săvârşite de unguri au umplute indignare pe toţi românii". Scrisori asemănătoare sunt trimise de Mihai Popovici la Mureş, Ghiţă Popp la Someş, Ilie Lazăr la Maramureş.

La 17 martie Maniu se prezintă la Curtea de Apel pentru asociaţia „Pro- Transilvania". În aceleaşi zile prietenii săi încep o luptă cu Valer Pop la Asociaţia refugiaţilor. Această

atmosferă, creată cu toate mijloacele de care dispun maniştii, nu izbuteşte să înfrângă rezerve celorlalţi. *Maniu vrea o acţiune răsunătoare împotriva trimiterii de noi trupe. Dinu Brătianu ezită. Mihalache, Popovici şi doctorul Lupu se opun. Maniu îşi aminteşte că „tactica retragerilor" i-a dat mari posibilităţi în trecut.*

La 26 martie 1942 Maniu pleacă supărat în Ardeal. Popovici anunţă pe Lupu că Maniu nu se va întoarce decât chemat şi că a predat interimatul conducerii lui Mihalache, Popovici şi Lupu. În acelaşi timp, Popovici pledează pentru un armistiţiu cu guvernul; gruparea n-ar părăsi politica sa, dar ar modera-o ca să evite greutăţi guvernului. D-rul Lupu suspectează pe Maniu că e înţeles cu Popovici, că acesta din urmă are motive personale să nu dorească ostilitatea guvernului. Discuţiile sunt violente. D-rul Lupu declară că n-are de primit conducerea... unui armistiţiu! Acţiunea Maniu a fost supraevaluată, el- doctorul Lupu- nu s-a considerat niciodată în ostilitate cu guvernul. Mihalache refuză de asemene; e spune că eliberarea lui Aurel Dobrescu obligă partidul la espectativă. Maniu replică, prin emisari, că *agitaţia e indispensabilă din punct de vedere naţional, dar că armistiţiu cu guvernul există din ziua plecării regelui Carol al II-lea.* Nu urmărim răsturnarea guvernului, ci o posibilitate legală de funcţionarea a partidului nostru. *Ne desparte totul, dar Guvernul e necesar.* Am vrut să-l împiedicăm să comită noi erori; s decimeze armata, s creeze ireparabilul în chestia evreească – şi atâta tot. La 30 martie, noi discuţii vehemente cu Maniu. Lupu spune neted: „Ai depline puteri, domnule Maniu. Ori renunţă la ele şi alegem un nou şef, ori nu renunţi şi porţi mai departe răspunderea. *Mie să nu-mi umbli cu şurubării*". *Doctorul Lupu ştie că Maniu n-are de gând să renunţe la deplinele puteri, ce i le-a dat partidul.* Dinu Brătianu e de asemenea rezervat. „Nu se pot face decât puţine lucruri, spune şeful grupării liberale: să te ţii în curent, să afirmi un punct de vedere când se poate, să păstrezi contactul cu lumea- şi atâta. Astfel, provocăm represaliile nemţilor şi distrugem definitiv partidele".

La 5 aprilie Maniu pune totuşi în pregătire un nou memoriu. El vorbeşte de noile angajamente militare luate de

domnul mareşal Antonescu, de decimarea armatei, el pune în faţă pregătirile ungare şi bulgare şi acordul stabilit cu prilejul vizitei Statului Major ungar la Sofia. Dacă continuăm să dăm trupe nu vom fi în stare să rezistăm unui atac ungaro-bulgar. El dezvoltă problema raporturilor cu Axa şi Ungaria, ajungând la încheierea că România nu-şi poate reface graniţele cu ajutorul Axei. *Dar partidul se opune să se trimită memoriul.* Dinu Brătianu declară că după atitudinea avută de domnul mareşal Antonescu, care refuzase memoriul trimis prin Gh. Brătianu, renunţă la o activitate memorandistică. *Maniu începe să se ocupe de chestiunea deportării evreilor; ce se anunţase;* el însărcinează pe diverşi experţi ai partidului să întocmească studii privitoare la vechimea evreilor în provinciile româneşti. O atenţie deosebită se acordă evreilor ardeleni.

La 13 mai Maniu readuce în discuţie chestia demersului; e preconizează ca o delegaţie de şase liberali şi şase naţional-ţărănişti să meargă la domnul mareşal Antonescu. Mihai Popovici declară că partidul şi-a fixat de mult poziţia; au intervenit elemente noi, susţine Maniu.

Doctorul Lupu e gata să ceară audienţă „însă numai pentru intervenţii privitoare la colaborarea militară, aşa cum a convenit şi Mihalache; cel mai mult la primejdia ungaro-bulgară, fără a introduce în text consideraţii de politică externă”.

Maniu convine, dar Dinu Brătianu întârzie adeziunea sa. La 15 mai, faţă de agitaţia legionară din şcoli şi universităţi, *Ghiţă Popp redactează „în numele studenţimii” un manifest, în care cu o neobişnuită violenţă de limbaj se face procesul activităţii şi crimelor legionare. Gheorghe Taşcă, Hudiţă şi Popp încearcă să capteze pe studenţi.*

La 22 mai „tineretul democrat” răspândeşte un manifest: „fraţii din Ungaria n-au fost uitaţi, libertatea politică şi drepturile imprescriptibile ale românilor trebuie afirmate. Oricât de bine intenţionată e dictatura şi cinstit actualul şef al regimului, ea e o presiune asupra forţelor vii ale neamului”. Manifestul face elogiul partidelor democratice care vor aduce libertatea socială şi noua unire şi proclamă victoria Angliei şi Americii.

La 23 mai Maniu readuce chestia delegaţiei de 12

persoane, dar biroul respinge din nou propunerea. Un memoriu alcătuit de Ghiţă Popp („...nu e în interesul României ca pe de o parte să stea în conflict cu Anglia şi America, iar pe de alta să-şi distrugă forţele sale militare în răsărit; să nu se mai trimită noi trupe, cele existente pe front să fie retrase pe linia Nistrului; balanţa începe să încline spre anglo-saxoni") şi trimis la Dobreşti este respins de Mihalache; acesta susţine că trupele nu pot fi retrase pe linia Nistrului şi că guvernul nu poate părăsi Transnistria.

La 2 iunie memoriul capătă o nouă redactare, iar Maniu încearcă să obţină adeziunea lui Brătianu.

La 9 iunie legionarii încearcă să pătrundă în partid, după ce la 15 mai, prin profesorul Dragoş-Braşov, se încercase o colaborare camuflată cu comuniştii; Maniu rămâne faţă de ambele extreme.

*La 14 iunie Maniu iniţiază contacte cu Cancicov, de care vrea să se servească pentru o serie de ma**nevre interne.* Cancicov ar putea, la un moment oportun, *să alcătuiască un guvern de tranziţie, care să aibă aprobarea germanilor, dar să poată iniţia, în acelaş timp, contacte oficiale cu celălalt grup beligerant.* Cancicov, care vede aproape zilnic pe Mihai Popovici, e dispus să se preteze la acest rol. La 19 iunie se aşteaptă o nouă întrevedere mareşal Antonescu –Führer. Maniu susţine că germanii au oferit o comandă importantă lui Iacobici, dar că guvernului l-a împiedicat să plece pe front.

În tot cursul lunii iunie răzbat ecouri despre dificultăţi în relaţiile cu Ungaria. Comisia de arbitraj germano- italiană, care privise nepăsătoare persecuţiile maghiare, se pronunţă tot în favoarea ungurilor. Faţă de această situaţie, doctorul Lupu şi Mihai Popovici găsesc că nu e cazul unor demersuri, care să lase impresia că guvernul acceptă sugestiile opoziţiei anglofile. Maniu trebuie să cedeze. El e nervos şi irascibil, dar la începutul lui iulie se destăinue că germanii au găsit la o bancă în străinătate un depozit de aur al lui Mihai Popovici.

Polemica Maniu – Valter Pop

Maniu găsise, între timp, un nou mijloc de a *agita punctul său de vedere.* La 21 iunie 1942 Valter Pop adresează o

scrisoare lui Maniu în care protestează că e prezentat ca unul dintre semnatarii arbitrajului de la Viena. Maniu nu aştepta decât acest prilej. La 27 iunie Maniu stabileşte, într-o scrisoare larg răspândită, răspunderea celor care au cedat Ardealul. Prin negocierile la care a luat parte, Valter Pop a admis că frontierele Ardealului pot fi puse în discuţie. *Acţiunea lui Maniu urmăreşte două scopuri: să solidarizeze cu regele Carol toţi oamenii politici care au colaborat cu acesta, dar mai mult să pună în evidenţă rolul Puterilor Axei în cedările teritoriale.*

Valer Pop reconstituie împrejurările externe care au dus la arbitraj. Răspunderea o poartă Anglia, Franţa şi partidele, în frunte cu Maniu, care a făcut „politică patriotard-demagogică". Neacceptarea arbitrajului ar fi provocat împărţirea ţării şi dispariţia statului român, spuse Valer Pop, care produce o declaraţie ce ar fi făcut-o Ribbentrop „dacă nu se accepta arbitrajul". La 10 iulie Maniu răspunde din nou. La 17 iulie altă scrisoare. Cât există o armată română, nu se cedează teritorii, spune Maniu. Valer Pop e acuzat că n-a reacţionat contra dezminţirii date de Fabricius că Germania ar fi dat un ultimatum României pentru acceptarea arbitrajului, că n-a reacţionat în contra dezminţirii Sovietelor că ar fi fost hotărâte să atace România, îndată ce am fi intrat cu Ungaria în război. „Aceste afirmaţii au fost transmise de dv. Cu insistenţă de la Viena, chiar în cursul şedinţei. Trebuia să recunoaşteţi că dezminţirile date sunt întemeiate şi să confirmaţi că informaţia dv. , prin care aţi influenţat în mod hotărâtor Consiliul de Coroană, a fost falsă, deci hotărârea luată invalidă-sau să combateţi acele dezminţiri şi, prin urmare, să dovediţi că hotărârea Consiliului de Coroană a fost luată într-o stare de constrângere şi că, evacuarea şi predarea Ardealului de Nord nu s-a făcut voluntar. În ambele cazuri, o atitudine fermă şi clară ar fi contribuit la posibilităţii atacării dictatului"- spuse Maniu, care mai adaugă: ,, Da, e adevărat, sunt un democrat ireductibil şi cred că interesele permanente ale românismului sunt legate strâns de democraţia naţională. N-am aprobat niciodată politica externă şi internă a lui Carol".

Polemica durează până la 4 august 1942, când Maniu îi

pune capăt printr-o scrisoare de o violenţă de limbaj neobişnuită la dânsul.

Memoriul de la 22 iulie 1942

Intervenţia pe care Maniu o proiectase încă din februarie, trezind controverse aprinse în sânul conducerii naţional-ţărăniste şi provocând rezerva lui Brătianu, se face abia în iulie, într-o formă originală. Maniu se adresează d-rului Lupu: „Aflând că vei avea ocazia să iei contact cu domnul mareşal Antonescu, te rog să-i aduci la cunoştinţă şi să faci tot posibilul să simtă durerea şi îngrijorarea care străbat sufletele româneşti şi să ia urgent măsuri ce se impun în împrejurările actuale”.

Ce spune Maniu în această scrisoare? Că deşi s-a afirmat că nu se vor trimite noi trupe, se duc totuşi fără întrerupere trupe din Ardeal şi Banat.

„În ţara şi în Ardeal e o adâncă îngrijorare: cum de conducerea de stat riscă, se întreabă toată lumea, de a goli ţara de armată, în acelaşi timp când Ungaria şi Bulgaria sunt înarmate până în dinţi şi când în Ungaria, în văzul tuturor, nu numai că se fortifică graniţele dinspre noi, dar se concentrează trupe şi divizii motorizate în Ardealul de Nord, pregătindu-se chiar pentru vara şi toamna aceasta la o mare manevră militară în apropierea hotarelor noastre ”.

Ungaria vrea Ardealul întreg, spune Maniu. Persecuţiile din partea cedată nu mai pot fi îndurate; până când va veni *ziua dezrobirii, cel puţin să se ia măsuri „văzute şi simţite de toţi, care să dea opiniei publice conştiinţa puterii şi sentimentului siguranţei. În acest scop, întreaga ţara şi opiniei publică cer să nu se mai trimită nici un soldat pe frontul de răsărit, ci din contră, să se înceapă imediat retragerea trupelor noastre”.*

Doctorul Lupu e încărcat de întâmplări şi plângeri: memoriul Maniu, un memoriul al lui Dori Popovici privitor la felul cum s-a făcut deportarea evreilor din Bucovina, întâmpinări de le Filderman, o petiţie a d-nei Dobrescu, un memoriu al lui Moş Ion Codreanu în care sugerează unele graţieri în Basarabia.

Contractele lui Maniu cu străinătatea

Contactele lui Maniu cu străinătatea constituie probleme cea mai dificilă, deşi s-au făcut sforţări pe căi diferite pentru identificarea lor. Legaţiile neutre asigură în mod obişnuit aceste legături, dar căile sunt deseori întortochiate, astfel că la un răspuns trimis printr-o legaţie se primeşte o comunicare prin alta.

Cita Davilla, care pretinde a avea raporturi strânse cu guvernul american, cu Litvinov, cu Beneş, cu Legaţia engleză din Washington, cu guvernul polonez şi cu celelalte guverne emigrante *e un fel de ambasador al lui Maniu,* dar el are şi mari veleităţi personale, care nu fac plăcere maniştilor.

El a comunicat lui Maniu, cu ajutorul lui Benton (curier fiind Serdici, care se deplasa le Lisabona) şi prin diferite legaţii neutre, dar jocul n-a putut continua deoarece unii diplomaţi străini, ca René de Weck, de exemplu, *n-au vrut să-şi* asume rolul de curieri.

Comunicările din Londra ale lui Cornel Bianu se fac prin suedezi sau portughezi, însă cu mari întârzieri.

Principala legătură se face însă cu oficiile britanice din Instambul, Cairo, care au în raza lor de activitate şi România. Contactul este asigurat de Legaţia Turciei şi de diverşi curieri ce funcţionează însă cu dificultăţi şi întârzieri. Maniu se plânge intimilor săi că guvernul nu înţelege...că ar putea să-i faciliteze sarcina, totuşi el foloseşte căile existente cu un zel neobosit. El nu *trimite afară numai copii după memoriile şi manifestele ce le alcătuieşte, ci întreprinde, printr-o nesfârşită serie de note şi mesaje, o adevărată acţiune diplomatică.*

La 30 martie 1942, Maniu profită de prezenţa lui Eden la Moscova *pentru a trimite o notă în care cere ca Rusia să declare formal că renunţă la Basarabia şi Bucovina de Nord. Aceste provincii sunt recunoscute şi garantate de Anglia şi America, spune Maniu, care adaugă: „În chipul acesta, românii vor fi convinşi de inutilitatea războiului ce-l poartă în răsărit.* Propaganda germană, care pune mereu în evidenţă că fără lupta Germaniei, Rusia ar ocupa România, ar rămâne

fără efect”.

La 6 aprilie Maniu aşteaptă din Londra precizări în chestia Basarabiei, dar rămâne decepţionat că diplomaţia britanică n-a izbutit nici în negocierile polono-sovietice. Chestiunea prizonierilor polonezi şi a organizării unei armate a emigranţilor polonezi pe teritoriul sovietic sunt neînsemnate faţă de diferendul teritorial polono-rus, rămas neclarificat.

Maniu e înştiinţat că declaraţiunea sovietică de renunţare la Basarabia comportă imense greutăţi. Dacă mareşalul ar consimţi la retragerea trupelor din Rusia, chestiunea s-ar schimba în favoarea noastră; şeful grupării naţional-ţărăniste hotărăşte să persiste în această direcţie *„şi ca tactică faţă de englezi* ”; *el constată că „situaţia noastră e intenabilă” şi că o politică activă anglofilă e imposibilă deşi cercurile maniste au ca temă de discuţie „trecerea de la politica pasivistă la o politică activistă”.*

La 8 aprilie 1942 presa din Anglia, America, Elveţia şi Turcia se ocupă deodată de acţiunea lui Maniu, *ceea ce indică o intervenţie a serviciilor britanice de propagandă.* Un articol cu o semnificaţie deosebită e publicat în revista elveţiană *„Welwoche”, care atribuie dărâmarea lui Carol „sistemelor insinuoase ale lui Maniu”; revista constată că aceleiaşi sisteme sunt întrebuinţate de Maniu şi faţă de mareşalul Antonescu. Lumea politică trage încheierea că Maniu e socotit de guvernele aliate singura forţă puternică din România, pe care s-ar putea sprijini.*

La 16 aprilie se produce un eveniment mai important: postul de radio Londra difuzează un comunicat oficios privitor la România. Maniu desprinde trei elemente principale: Anglia şi America recunosc că poziţia actuală a României e rezultatul unor factori militari şi politici independenţi de voinţa ei; România n-a fost cedată în zona de influenţă sovietică, dar precizarea politicii româno-ruse e indispensabilă, în momentul când relaţiile anglo-ruse vor intra într-o perioadă mai favorabilă; că ţările anglo-saxone nu concep ca România să nu aducă aportul ei în lupta contra lui Hitler.

Fierberea stârnită de acest comunicat al Londrei e destul de mare în toate cercurile. Maniu îl foloseşte faţă de

moderaţii din partid. *El începe să ia în examinare posibilităţile unei intervenţii de fapt în contra germanilor. Două soluţii îi par demne de examinat: un război în contra Ungariei, într-un moment în care anglo-americanii ar avea interesul să dezorganizeze liniile de etape din spatele frontului german din Rusia; o asociere la acţiunea anglo-americană în Balcani, în cazul în care aceştia ar deschide un nou front cu ajutorul Turciei.* Pentru a duce război contra Ungariei avem nevoie de armată, iar ea e decimată pe frontul de răsărit, observă Maniu: iar cât priveşte un război balcanic, el e întârziat de hotărârea Turciei de a rămâne neutră cât mai multă vreme.

La 7 mai, dejun la Mihai Popovici. Participă Maniu, *de Weck, Truelle şi Tanrioer.* Se schimbă informaţii cu privire la situaţia militară. Italia nu vrea să ia parte la ofensiva din răsărit, Ungaria de asemenea, Finlanda a obţinut consimţământul să rămână pe o linie defensivă. Numai România a trimis şi trimite trupe masive. Politica finlandeză, va fi, de aici înainte, un argument suprem pentru Maniu.

La 23 mai, Maniu trimite prin Legaţia elveţiană „o notă informativă" reprezentând punctul de vedere românesc în chestia Basarabiei şi Bucovinei. El e îngrijorat, în acelaşi timp, că Nunciatura Papală are tendinţe maghiarofile şi crede că trebuie să pună în mişcare influenţa Bisericii Unite.

Invitaţiile Londrei

Londra şi Washington-ul se ocupă de România. La 27 mai 1942 se anunţă că personalul legaţiei noastre din America refuză în bloc să se întoarcă în ţară; Maniu aplaudă această hotărâre şi se bucură şi mai mult când radio Budapesta acuză România de duplicitate. El arată că acţiunea ungară în America desfăşoară sub conducerea lui Eckhardt o propagandă anti-românească, care ne face mult rău.

La 9 iunie se produce scrisoarea lui Roosevelt către Congres în chestia războiului cu România. Ea e de aşa natură încât Maniu o poate prezenta ca urmare a intervenţiilor sale în afară. America nu ne declară război, ci ia numai act de declaraţia noastră. Roosevelt recunoaşte că

România nu se află în situaţia de a proceda potrivit cu voinţa ei, deoarece se află sub stăpânirea lui Hitler. E aceeaşi teză pe care o susţine Maniu de mult; propaganda sa are ocazia să arate că America e în fond prietene noastră, dar că totul atârnă de politica generală pe care va înţelege s-o ducă guvernul, *cât şi de politica faţă de evrei,* care au în America forţe puternice la dispoziţia lor.

La 5 iulie Eden ţine un discurs în Camera Comunelor; ministrul britanic declară că situaţia României va depinde de modul în care poporul român – şi nu guvernul - va şti să acţioneze în favoarea cauzei aliate. Acest apel fusese repetat de mai multe ori de posturile britanice de radio şi începuse să preocupe şi emisiunile americane. Pentru Maniu situaţia apare clară; memoriile şi intervenţiile sale pot fi interesante, dar situaţia României nu poate fi decisă decât de o acţiune propriu-zisă, ce ar desfăşura-o, la u moment potrivit, alături de Anglia şi America.

La 25 iulie Maniu are o întrevedere cu Donche de la Legaţia elveţiană. „Politica României e înţeleasă până la un punct în Anglia şi America, spune Donche; dar continuare războiului în răsărit şi reacţia cercurilor evreeşti de acolo agravează situaţia dv.”

La 25 iulie, într-una din scrisorile adresate lui Valer Pop, Maniu găseşte util să spună: „Progresul omenirii nu se poate realiza decât pe baza naţionalismului curat, a democraţiei naţionale şi a dreptăţii sociale. M-am silit să păstrez partidul la stânga partidelor burgheze şi ca formă constituţională şi ca fond politic de reforme practice. *Am fost întotdeauna pentru orientarea politică franco-engleză. Ex-regele Carol al II-lea simula pro-forma o politică externă anglo-franceză, însă în reallitate şi ca înclinaţie sufletească şi îndeosebi în acte concrete era cu Germania şi o servea pe aceasta*”.

La 8 august Pavel Pavel vorbeşte la un congres din Londra în numele românilor liberi. Iar se pune chestia reprezentării în străinătate. Maniu arată că cultiva cercurile engleze încă din timpul ungurilor, că a stabilit un acord cu Reginald Hoare, *că întreţine contacte interesante cu guvernele aliate şi că însuşi Gafencu,* care credea că se poate mişca singur, a trebuit să constate în străinătate „că nu se poate trece peste

Partidul Naţional – Ţărănesc”. Ce interesează, în aceste condiţii, agitaţia diverşilor...români liberi? Totuşi maniştii păstrează convingerea că ar trebui să meargă la Londra şi Washington oamenii politici de mâna întâia. „Cehoslovacia e reprezentată de Beneş, iar România de Cornel Bianu” se spune, pe şoptite, pentru a nu indispune pe Maniu.

Împotriva deportării evreilor

Dezamăgirea lui Maniu e că alianţa germano-română „împinge pe domnul mareşal Antonescu până la ultimele consecinţe ale politicii sale”. În loc de a se descuraja de creşterea puterii aliate, el se hotărăşte să susţină, pe toate căile, o luptă al cărei rezultat va fi pentru România viaţa sau moartea. În baza unor puteri nelimitate, spune Maniu, mareşalul şi-a rezervat pentru sine totul. Miniştrii nu mai contează; ei au devenit nişte simple instrumente de execuţie. Mareşalul şi vicepreşedintele de Consiliu legiferează şi hotărăsc fără odihnă. Printr-o simplă rezoluţie se remaniază România, se schimbă vechi instrucţiuni, se înfiinţează altele, se decide soarta a sute de mii de oameni. Unde va duce această atotputernicie? Maniu e convins că mareşalul îl urăşte, dar că el poate să fie...obiectiv. Asta-l împiedică, spune dânsul, să poată discuta direct cu Conducătorul statului. Deportarea evreilor ar necesita, declară Maniu, „o examinare cuminte a problemei”. La 14 august el strânge material privitor la felul în care s-au făcut deportările în Basarabia şi Bucovina. Teza sa : „deportările au fost ordonate de germani, adoptate de guvern şi urgentate de un grup restrâns de funcţionari, cu scopul de a-şi însuşi averile evreilor. Imensa majoritate a naţiunii respinge însă aceste procedee barbare”.

În faţa ştirii că vor fi deportaţi şi evreii din Ardeal, Maniu opune rezoluţiile de la Alba Iulia şi faptul că ungurii n-au făcut deportări şi n-au luat măsuri antievreieşti. „Nemţii, spune Maniu, vor să cureţe Ardealul de evrei, să elimine concurenţa lor economică şi să pregătească acolo protectoratul. Dovada o constituie rezoluţia comisiei de arbitraj germano-italiană”.

La 21 august Maniu merge la Sibiu pentru a se interesa la mitropolitul Bălan dacă e exact că Iuliu Moldoveanu a trimis în numele „Astrei” o petiţie guvernului pe care cere exproprierea comercială şi industrială a evreilor din Ardeal şi trecerea acestor bunuri în patrimoniul vechei asociaţiuni ardelene. Când aude această veste, Maniu exclamă: „Nu se poate. La «Astra» decide mitropolitul, iar el este politiceşte înţeles cu noi”. La Sibiu, mitropolitul îi arată că „Astra” a cerut numai ca bunurile evreeşti să fie lovite de indisponibilitate, fiindcă sunt cumpărate ... de saşi şi şvabi! Confuzia rezultă dintr-un rezumat eronat al memoriului „Astrei” făcut pentru domnul mareşal Antonescu de serviciile Preşedinţiei. În publi, se ştie că Maniu a intervenit pe lângă domnul mareşal Antonescu să oprească deportările; el cere să nu i se pretindă de a spune în ce chip. Numai când miniştrii Elveţiei, Suediei şi Turciei îi prezintă fotografii cu scene din jurul şcolilor unde au fost strânşi evreii, Maniu destăinuieşte că a intervenit la domnul mareşal Antonescu spre a-l convinge „de rezultate nefaste pentru ţară ale acestor măsuri”.

Mihalache şi războiul

Maniu nu pierde din vedere celelalte obiective ale sale. Încă din iulie luase fiinţă societatea „Prietenii Ardealului”, o aşa zisă secţie culturală a ziarului „Ardealul”.

Societatea trebuie să creeze o mişcare iredentă a tinerimii. Se şi proiectase o mică demonstraţie pe străzile Capitalei; studenţii îmbrăcaţi în costume naţionale să vândă ziarul „Ardealul” strigând ostentativ: „Ardealul!”, „Ardealul!”, dar se renunţă la proiect.

Tot atunci Maniu înaintează legaţiilor dosare cuprinzând memoriile şi intervenţiile sale. La 27 august e preocupat iarăşi de reorganizarea grupării. Pot fi primite orice elemente, cu excepţia oamenilor lui Carol al II-lea, a celor compromişi în afaceri veroase... şi a legionarilor. Recrutorii trebuie să încerce de a câştiga îndeosebi elemente noi. La 29 august Maniu primeşte pe avocatul Hosu, fratele episcopului unit din Cluj şi stabileşte cu acesta o acţiune a Bisericii Unita

în Ardealul cedat. Doctorul Solomon le aduce ştirea că lagărul legionar e în plină deprimare. Iar Vaida îi face indirect cunoscut că germanii vor impune măsuri în contra anglofililor. Toate aceste preocupări trec însă pe planul doi faţă de noua atitudine a lui Mihalache. *Şeful ţărăniştilor din Regat crezuse în victoria germană, pentru a fi apoi convins că se va merge la o pace de compromis. Maniu îl învinuise că nu se poate orienta în domeniul internaţional. Dar Mihalache începe să spună tuturor că... victoria anglo-americană este o certitudine.* El destăinuieşte că a fost vizitat la Dobreşti de mai mulţi emisari germani. Le-a spus însă: „Atâta vreme cât va exista problema Ardealului, simpatia românilor pentru anglo-americani este explicabilă. Pentru noi, problema principală e recâştigarea teritoriilor şi redobândirea independenţei naţionale". „Nemţii au plecat plouaţi", spune Mihalache. El nu mai crede nici în putinţa de a ridica agricultura şi ţărănimea cu ajutorul Germaniei. Întreaga sa privire asupra războiului şi a evenimentelor viitoare se modifică. El se apropie de vederile lui Maniu, *totuşi îi lasă acestuia „întreaga răspundere a conducerii partidului"* .

Iar chestiunea trupelor

La începutul lui septembrie, cu prilejul vizitei lui Funk, Maniu se interesează de noile concesii economice ce le-ar fi cerut Germania. *El are prilejul să facă atmosfera* în jurul restricţiilor pretinse de ministrul economiei Reichului. Dar probleme principală rămâne pentru Maniu colaborarea noastră militară pe frontul de răsărit. Tot mai multă lume începe să se convingă că Axa pierde războiul, spune Maniu. Nu văd de ce mareşalul împinge atât de departe politica sa militară. *El condamnă şi „atitudinea echivocă" a lui Gheorghe Brătianu.* „Când este întuneric şi camuflat ai nevoie de un bec care să-ţi îndrume paşii. Când este ziuă şi lumină n-ai nevoie de nici un bec. Noi ne aflăm în întuneric şi Gh. Brătianu, dacă vrea să rămână în politica ţării, trebuie să aibă o atitudine clară". *Iar întreţine contacte secrete cu legionarii.* E întrebat ce rost au. „Sunt pur informative. Eu trebuie să ştiu tot ce se întâmplă", răspunde Maniu.

La 10 septembrie el e alarmat de eventualitatea că trupele noastre se vor întâlni cu armatele anglo-americane în Caucaz. Atunci totul va fi pierdut, spune Maniu. Înţelegerea arătată de Roosevelt nu ne va mai putea folosi. România nu va fi primită la conferinţa păcii. Ţări care au stat în neutralitate, care au simpatizat cu Axa sau care au preferat echivocul, spune dânsul, încep să se aranjeze după mersul războiului. Lumea e convinsă că pacea va atrage modificarea structurii tuturor statelor. Faţă de hotărârea lui Antonescu de a merge până la capăt e nevoie de un nou demers care să exprime voinţa ţării, oricât de inutil ar fi. Maniu pleacă la Dobreşti pentru a se sfătui cu Mihalache; la 10 septembrie se duce la Braşov ca să-l vadă pe Stirbey, iar la întoarcere îndeamnă pe Hudiţă să ceară audienţă vicepreşedintelui de Consiliu. El vorbeşte tuturor de gravitatea mesajelor Roosevelt-Churchill privitoare la măsurile antievreeşti şi citează fraza primului ministru britanic, care spusese că se vor lua „sancţiuni pe care nu le-a mai cunoscut istoria pentru cei care deportează pe evrei”. La 11 septembrie Maniu e convins „că va interveni o acţiune a unor cercuri militare pentru reexaminarea politicii noastre externe”. La 12 septembrie află că mareşalul nu va mai lua comanda trupelor, dar că se creează pe front „o secţie românească”. Pentru a o susţine, spune Maniu, vom trebui să punem în luptă toate rezervele. I se vorbeşte de neînţelegerile economice româno-germane, dar el răspunde: „Sunt ca certurile într-o căsnicie; până la urmă soţul va trebui să cumpere un brillant”. El e preocupat în acelaşi timp de curentele din sânul armatei. „*Toţi oamenii politici umblă după generali, spune Maniu, Gheorghe Brătianu s-a dus pe front cu acelaşi scop*”. La 13 septembrie întrevedere la Bucureşti cu Mihalache, Popovici, dr Lupu. Aportul nostru pe fronturi e în centrul discuţiilor. *Mihalache nu se desolidarizează de punctul de vedere al lui Maniu, dar nici nu-l secondează în mod activ.* La 17 septembrie Maniu pleacă în Ardeal pentru a lua contact personal cu organizaţiile. La 21 septembrie se răspândeşte un manifest în Ardeal în contra legionarilor, dar el conţine mai ales pasaje şi aluzii contra Axei şi arbitrajului de la Viena. La 24

septembrie se aşteaptă rezultatul vizitei vice-preşedintelui de Consiliu la Berlin. Maniu explică tuturor „nenorocirea că trupele noastre se află la peste 1000 km. Departe de patrie”. El ar vrea să vorbească personal cu domnul Mihai Antonescu. „Vreau să-i spun direct şi sincer opiniile mele”. Faptul că ministrul finlandez din Washington aduce în favoarea ţării sale argumentul că n-a luat măsuri contra evreilor e speculat de propaganda manistă.

Românismul în faţa Europei noi

În septembrie 1942 ziarul „Ardealul” organizează o serie de şezători în ţară. Tinerii poeţi ardeleni au accente mişcătoare pentru Ardealul robit. Piesa de rezistenţă o formează însă conferinţa lui Ghiţă Popp:

„Românismul în faţa Europei noi”, al cărei plan a fost convenit îndelungă vreme cu Maniu. Germania vrând să clădească o Europă nouă, spune Ghiţă Popp, s-a întemeiat pe revizuirea tratatelor. Noi românii, împreună cu cehoslovacii, suntem singurele două popoare care am fost revizuiţi înainte de conferinţa de pace. Noi nu mai putem aştepta de la Europa o nouă revizuire, ci....o revizuire a revizuirilor întreprinse înainte de pace. Noile hotare trebuie să se bazeze pe un principiu: al legitimităţii. În vremurile vechi dreptatea o asigura dreptul cuceritorului; în Evul Mediu ea decurgea dintr-un drept patrimonial al regilor şi împăraţilor, ce considerau teritoriile moşii personale. În era modernă legitimitatea se bazează pe principii noi: dreptul de autodeterminare a popoarelor, dreptul fiecărei naţiuni de a alcătui un stat de sine stătător, rezultat al voinţei sale naţionale. Pe aceste baze trebuie să se întemeieze Europa Nouă. Nu putem admite ca vechi teritorii româneşti să fie stăpânite de unguri. Un mare ardelean (Maniu) a declarat că şi noi suntem pentru Europa Nouă, însă întemeiată pe dreptul popoarelor. Dacă acest drept nu va fi respectat, Europa nouă nu va fi, termină Ghiţă Popp conferinţa sa, repetată în numeroase oraşe ardelene şi din Vechiul Regat. *Agitaţia întreprinsă de şezătorile societăţii „Ardealul”,* cu toleranţa autorităţilor provinciale, e bine văzută de Maniu.

Ghiţă Popp comunică impresiile sale din Ardeal. Lumea vrea să înceteze războiul; ea e îngrozită de marile pierderi ce le avem, nu mai poate suporta restricţiile. Curentul revizionist a ajuns la paroxism. Ardelenii doresc ca ruşii să fie bătuţi, dar nu vor victoria Axei.

Atacurile din „Bukarester Tageblatt”

La 19 octombrie „Bukarester Tageblatt” publică articolul „Judenknechte” (Servitorii evreilor). Maniu atacat personal, îndeamnă pe Mihalache să vorbească cu Domnul Mareşal Antonescu. „Insolenţa germană, spune dânsul, vizează mai mult Guvernul decât pe noi. Lupt de 40 de ani ca să fiu tratat de servitor în ţara mea...de către un ziar străin. Douăzeci de ani am luptat înlăuntrul monarhiei austro-ungare şi făţiş în contra ei; nici un ziar din Budapesta sau Viena n-a vorbit despre mine decât cu respectul datorat unui adversar”.

El este în acelaşi timp preocupat de influenţa comunistă asupra soldaţilor. Primise, între timp, lungi rapoarte asupra instituţiilor sovietice; câţiva fruntaşi naţional-ţărănişti aflaţi pe front au căpătat misiunea de a studia noua viaţă rusească. Rapoartele anunţau mari cuceriri în domeniul agricol, al vieţii sociale, al higienei publice, al standardului de viaţă al ţărănimii. Maniu declară că nimeni nu va putea trece peste experienţa comunistă. Dar influenţa ce o suferă masele de soldaţi îl îngrijorează; el spune că socotea pe ţăranii români imuni faţă de comunism. E greşeala Guvernului de a fi aruncat mase de români în mijlocul unei vieţi ruseşti.

Broşurile doctorului Lupu

La 20 octombrie apare a doua broşură a d-rului Lupu cu privire la „Originea românilor”. Maniu era nemulţumit de articolele publicate în „Curentul” şi adunate apoi în broşuri. Nici atacul împotriva şcolii latiniste, atât de scumpă ardelenilor, nici tendinţele politice ce reieşeau din articolele doctorului Lupu nu convin lui Maniu.

El spune amicilor săi că doctorul Lupu nu va fi luat de

nimeni în serios ca istoric, dar toată lumea va fi înclinată să creadă că articolele sale reprezintă un punct de vedere politic faţă de războiul nostru din răsărit. *Vorbind de mase româneşti întinse până în Urali, doctorul Lupu justifică un expansionism românesc şi îndrituieşte acţiunea militară a domnului mareşal Antonescu. Maniu spune direct d-rului Lupu că nu e de preferat să se insiste asupra elementului românesc dincolo de Nistru. Asta e o chestie de viitor. Noi nu putem revendica nici Transnistria; ţelurile noastre se opresc la Nistru. Antonescu va fi silit în curând să dea înapoi. De ce să poată spune că a fost încurajat de un membru important al Partidului Naţional –Ţărănesc?*

Când la 22 octombrie 1942 se anunţă într-o conferinţă de presă la Legaţia germană că Guvernul român va proclama oficial anexarea Transnistriei, indignarea lui Maniu nu mai cunoaşte margini. Iar când d-rul Lupu revine într-un articol din „Curentul” cu caracter polemic şi adresează un salut trupelor ce luptă, partidul reacţionează. Un manifest anonim discută poziţia d-rului Lupu faţă de orientarea oficială a grupării, îl atacă cu destulă vehemenţă şi cere „să-şi clarifice situaţia”. Doctorul Lupu gratifică pe ardeleni cu epitete puţin măgulitoare. Când însuşi Ionel Popp, nepotul lui Maniu, critică într-o revistă vânătorească atitudinea d-rului Lupu, conflictul e pe punctul de a lua proporţii. Dar Maniu intervine şi totul se calmează.

„Limitele” acţiunii maniste

Buletinul pe noiembrie 1942 al partidului e iarăşi categoric. El atacă probleme diferite şi exprimă fără reticenţe punctul de vedere manist. Finlanda vrea pace, noi continuăm să ne decimăm armata. Ungaria nu ia parte la ofensiva, noi nu ne păstrăm forţele pentru a-i rezista. Germanii din România s-au constituit stat în stat, iar Guvernul nu intervine ca să apere independenţa ţării. Scrisoarea adresată Doctorului Lupu pentru vice-preşedinte de Consiliu e pe larg redată. *Partea gravă o constituie însă finalul buletinului.* Într-un fel de decalog se arată „de ce nu poate învinge Axa”.

La 3 noiembrie, Maniu stabileşte un vast plan de lucru:

contact permanent cu ofiţerii superiori, reorganizarea grupării şi refacerea cadrelor, intensificarea acţiunii externe, propagandă în ţările neutra şi anglo-saxone. Comisiuni de experţi capătă sarcina să studieze reformele ce partidul trebuie să le realizeze imediat ce va lua puterea. El se ocupă de noul Statut Constituţional, de mijloacele pentru a aplica sancţiuni „uneltelor lui Carol, care au ciuntit hotarele" şi celor „care au săvârşit crime politice şi masacre"; ele concep planuri de reforme sociale şi economice, construiesc noi metode financiare, fixează o politică a minorităţilor „înainte ca străinătatea să impună orientările sale". Se recrutează specialişti, se fac proiecte noi de lucru. E o activitate febrilă. Unii au chiar impresia că partidul...e pe punctul de a lua puterea.

Răspunsul ce-l dă domnul mareşal Antonescu lui Dinu Brătianu –examinat la 13 noiembrie de Biroul Naţional-Tărănesc- provoacă iarăşi serioase divergenţe. Maniu stabilisse un acord cu şeful grupării liberale. Ei erau de părere că dacă nu se retrag măcar trupele, România va fi definitiv împinsă în rândul ţărilor învinse. Dar partidul nu e de opinia lui Maniu în ceea ce priveşte acţiunea opoziţionistă. Popovici afirmă că lupta e inutilă. Mihalache declară că ţărănimea e în contra politicii actuale; dar se întreabă: ce mijloace stau la îndemâna opoziţiei, când mareşalul mai are de îndeplinit un rol important. *Lupu arată că nu e în firea domnului mareşal să joace pe două talbouri.* „Şi eu văd că nemţii au pierdut războiul, spune Lupu, *dar care sunt raporturile noastre cu Rusia?* Cine ne garantează graniţa de est?*".* Amicii lui Maniu răspândesc o insignă tricoloră îndoliată, pe care scrie „Ardealul de Nord". La 17 şi 18 noiembrie Biroul continuă să cerceteze „posibilităţile de lucru". Popovici, Mihalache şi Lupu sunt de acord: partidul trebuie să se mulţumească de a pregăti numai bazele interne şi externe ale politicii de mâine a României. Orice alte încercări sunt inutile şi primejdioase. *Maniu replică: o simplă acţiune în limitele îngăduite de împrejurările actuale nu numai că nu este suficientă, dar apare ca o naivitate. Trebuie să întreprindem ceva serios, cât mai e timp.* Şi întâi trebuie să determinăm retragerea trupelor. Guvernul are

argumente importante: nevoia de a se apăra de o eventuală agresiune maghiară, trebuinţa unei forţe interne pentru prevenirea tulburărilor sociale, măsuri ca trupele să nu rămână izolate în stepa rusească, în timp ce aşteaptă un atac anglo-american în Balcani.

Mihalache: Situaţia trupelor e dificilă, dar o acţiune anglofilă, în vreme ce soldaţii noştri luptă, e o imposibilitate morală.

Maniu: Nu acţiune anglofilă sau germanofilă, ci acţiune românească. Dacă nu reuşim să ieşim din situaţia actuală suntem pierduţi pentru totdeauna. Pierderile noastre sunt considerabile.

Doctorul Lupu: Poate Guvernul să retragă trupele? Cum ar acţiona Germania? Din nenorocire, nu e nimic de făcut. Nu putem împărţi armata în partide. Nici dl. Maniu n-o vrea!

„Captarea" lui Mihalache

Deosebirile de vederi sunt mari, dar Maniu nu se dă bătut. *El încearcă să capteze pe Mihalache, desemnându-l ca succesorul său.* La 20 noiembrie 1942 Maniu organizează o masă a tineretului „pentru sărbătorirea lui Mihalache". Într-un lung discurs Maniu face elogiul personalităţii lui Mihalache. „E persoana cea mai indicată pentru a prelua conducerea partidului", spune Maniu. Asistenţa aclamă, dar Mihalache replică: „Numai domnul Maniu, va putea, la încheierea păcii, să creeze condiţiuni favorabile României. Şi numai măsurile sociale radicale ne vor putea asigura echilibrul intern".

Maniu vrea „acţiune imediată"

La 30 noiembrie discuţii între Maniu, Mihalache şi Vişoianu, la un dejun intim oferit de d-na Madgearu. Maniu pledează „pentru necesitatea acţiunii imediate". Mihalache e pentru prudenţă. Maniu: *„Eu am făcut puţin, însă eu personal. Acum trebuie să facă partidul şi ţara. Astfel e foarte rău".*

La 5 decembrie masă la Nicolae Penescu. Participă Mihalache, Vişoianu, Badea, Veniamin, Gerota. Tinerii sunt

pentru mijloace radicale. „Intervenţiile lui Maniu au creat un curent de opinie publică. Dar Anglia şi America nu se pot mulţumi cu declaraţii platonice. *Trebuie măcar să se trimită delegaţi în străinătate*”. Mihalache spune: „Eu m-am retras la ţară ca Cincinatus”.

„Foarte bine, observă Vişoianu, dar Cincinatus s-a retras după ce a asigurat triumful ţării sale!”

Aceste rezerve nu împiedicaseră pe Maniu să continue acţiunea sa, în baza „deplinelor puteri” ce deţine. La 1 decembrie al organizează o mare manifestaţie în localul ziarului „Ardealul”. Banchet, discursuri, poezii şi cântece revizioniste. Popovici e porte-parleur-ul lui Maniu; atmosfera e atât de înfierbântată, încât şi d-rul Lupu ţine o lungă cuvântare revizionistă. La 9 decembrie Maniu expune proiectele sale de viitor. *Expropriere agrară generală, un nou regim de proprietate urbană, naţionalizarea marii industrii, generalizarea asigurărilor sociale, carnetul de muncă şi minimum de salariu, crearea unui regim de stat pentru exploatarea bunurilor expropriate, un nou sistem agrar pentru a asigura în comun exploatarea micilor proprietăţi, ce vor rămâne totuşi bunuri private.* El susţine că din moment ce Eden, reprezentantul cel mai calificat al conservatorilor englezi, anunţă mari reforme sociale, nimeni în lume nu se mai poate sustrage acestei noi orientări.

Reacţiunea Guvernului din decembrie 1942

În mijlocul acestei activităţi diverse se produce o reacţie a Guvernului. Numeroşi fruntaşi naţiional-ţărănişti sunt percheziţionaţi. Alţii sunt trimişi în lagăre. Fierberea în taberele ambelor grupări de opoziţie e de nedescris. *Moderaţii triumfă. Maniştii sunt în panică.* Maniu se înţelege cu Dinu Brătianu pentru un protest comun; d-rul Lupu se opune, dar consimte să ceară o audienţă. La 15 decembrie Maniu vede din nou pe Brătianu şi pe Stiebey. Doctorul Lupu se duce la dl. Vice-preşedinte al Consiliului. Atmosfera e foarte încărcată. Maniu e sfătuit să plece în Ardeal pentru două – trei săptămâni „până se vor mai uita lucrurile”. La 20 decembrie el pleacă la Braşov, spunând „că vrea să-şi pună

la adăpost prietenii care îl vizitează”.

El vede înainte pe ministrul Turciei, care-i arată articolul său din revista „Duminica”. Faptul că Turcia consideră existenţa unei Românii puternice ca o măsură interesând propria ei securitate – face o excelentă impresie. Maniu face demersuri pentru eliberarea lui Zaharia Boilă, se interesează de lupta dintre saşii bătrâni şi exponenţii actuali ai Grupului Etnic German *şi continuă, în secret acţiunea sa externă.*

La 24 decembrie Mihalache vine la Bucureşti pentru a invita pe Maniu de Sărbători la Dânsul. El are o conferinţă cu Popovici şi doctorul Lupu. Aceste îi spune că a discutat cu guvernul internarea fruntaşilor naţional-ţărănişti. „Forţele opoziţiei aflate în lagăre ar putea fi primejduite în orice moment”. La 30 decembrie Maniu e vizitat la Braşov de Fritz Theil, originar din Sibiu, actualmente redactor la „Voelkischer Beobachter” şi corespondent al „Universului” la Berlin. El este informat că Germania a cerut noi trupe, controlul Gestapo-ului asupra Poliţiei şi Siguranţei şi*...arestarea sa.*

Maniu ştie că acesta nu se va produce, totuşi şi anul acesta se sfârşeşte rău pentru mişcarea sa.

Intensificarea contactului cu străinătatea

În lunile octombrie, noiembrie, decembrie 1942 Maniu intensifică contactul său cu străinătatea; *el nu trimite numai mesaje şi primeşte răspunsuri, ci încearcă să stabilească aranjamente privind ordinea teritorială a României şi poziţia puterilor anglo-saxone faţă de noi.*

Între 22 şi 29 octombrie el se dedică aşa zisei „propagandei în străinătate”. O serie de memorii şi note sunt alcătuite cu colaborarea unui grup de diplomaţi şi experţi. Între aceştia se află şi *Cretzianu,* fost secretar general la Externe. Un memoriu detaliat privitor la poziţia diplomatică a României de la 1918 până la 1939 caută să dovedească că am fost singura ţară ce am stat cu fidelitate alături de politica anglo-franceză pe continent. Greşelile ce s-au săvârşit nu ne privesc, fiindcă n-am participat la ele; noi am fost numai pedepsiţi de Axă pentru devotamentul nostru anglo-francez. O lucrare asemănătoare e destinată propagandiştilor români

din străinătate. *Alte nouă lucrări urmează:* asupra drepturilor noastre în Ardeal, asupra raporturilor române-ruse, asupra regimului minorităţilor în România, asupra unităţii economice a României etnice, asupra progreselor economice realizate în Ardeal sub români, asupra progreselor de ordin social făcute în România, asupra luptei democratice întreprinsă de Partidul Naţional-Ţărănesc, în care se arată şi ciocnirile cu Ion Brătianu, în fine, *o lucrare cuprinzând rezumate după discursurile şi memoriile lui Maniu.*

La 13 noiembrie el trimite o notă prin Legaţia turcă. Obiectivul nostru, spune Maniu, e recucerirea Ardealului. Poporul român e contra Axei; el nu e responsabil de politica actuală. Suntem gata să intervenim, dar o acţiune politică şi militară pro-aliată nu poate fi întreprinsă înainte de a se lămuri chestiunea Basarabiei şi raporturile noastre cu URSS România nu vrea Transnistria. Ea doreşte bunuri raporturi cu Rusia, dar Sovietele trebuie să recunoască drepturile noastre.

Un expozeu asupra situaţiei din România

La 20 noiembrie 1942 Maniu trimite prin Legaţia elveţiană un lung expozeu „asupra situaţiei din România". În rezumat, el conţine următoarele: Guvernul Antonescu e complet înfeudat Germaniei. Încă din 1940 Reichul dispune în România de putere politică, de control militar al teritoriului şi de forţa economică. Germanii au acceptat înlăturarea guvernului legionar ca simplificând viaţa internă să-şi poată asigura o influenţă şi mai mare. Discursurile lui Killinger şi articolele din „Bukarester Tageblatt" dovedesc că Reichul proclamă, cu aroganţă şi brutalitate, suveranitatea sa de fapt. Dar guvernul actual nu e menţinut numai de forţa germană, ci şi de sentimentul public că o cădere a sa ar înrăutăţi de aşa natură situaţia internă, încât nu s-ar mai putea găsi bazele redresării de mâine. *Opinia publică, în întregime ostilă Axei, e condusă de Maniu* pe următoarele baze:

a) Idealul naţional nu-l formează lupta din răsărit, ci Ardealul pierdut din cauza Axei. Lupta pentru recucerirea

Ardealului e principalul obiectiv naţional al românilor.

b) Idealurile naţionale şi democratice ale ţării se pot realiza numai cu ajutorul Angliei.

c) Trupele de pe frontul de răsărit trebuie retrase şi armata reorganizată pentru eventualităţile viitoare.

d) România trebuie să-şi păstreze deplin suveranitatea politică şi independenţa economică, opunându-se stării de protectorat instituită de Germania.

e) Reîntronarea democraţiei şi libertăţilor.

f) Până la instituirea unui nou regim constituţional se impune un guvern de tranziţie, cu scopul de a satisface cerinţele de ordin social, de a restabili ordinea şi ideea de justiţie, de a sancţiona crimele şi ororile săvârşite, de a da reparaţiuni evreilor.

Memoriul arată apoi că Maniu şi prietenii săi sunt permanent urmăriţi de poliţia germană. În chestia războiului din Rusia se arată că el a fost la început popular, deoarece agresiunea rusească din 1940 crease o stare intolerabilă. Acţiunea întreprinsă de Maniu pentru retragerea trupelor a dat o nouă orientare spiritului public. Pactul anglo-rus îngreunează însă situaţiunea. În partea finală se arată că Ardealul a fost răpit de Axă „ca o sancţiune aplicată României pentru politica sa anglo-francofilă”; se vorbeşte de contribuţia noastră în războiul trecut în raport cu Ungaria, care a stat de partea cealaltă şi se conchide: *Nici o morală superioară, din care se inspiră Marile Puteri, nu va tolera ciuntirea unei ţări, care a suferit atât de pe urma Axei”.*

Activitatea lui Davilla

La 25 noiembrie Maniu trimite o nouă lucrare relativă la activitatea şi rezultatele obţinute în diferite domenii de Consiliul Dirigent în Ardeal. *Se fac sugestii pentru fuziunea grupurilor Tille-Cornel Bianu din Londra.* Maniu refuză. El se referă la *acţiunea mult mai interesantă desfăşurată la Washington de Cita Davilla. Acesta continuă să întreţină legătura cu Maniu; îl informează asupra evenimentelor din străinătate, îl ţine în curent cu relaţiile pe care le are cu oficialitatea americană şi engleză şi cu guvernele emigrante.*

De Weck e surprins când primeşte un plic destinat soţiei sale. Când doamna de Weck deschide plicul constată că e o scrisoare de la Davilla pentru Maniu. Benton, fostul ataşat de afaceri al Statelor Unite, recursese la acest truc pentru a pune pe Maniu în posesia comunicărilor lui Davilla. De Weck transmite plicul, dar adaugă: „E pentru ultima oară".

Davilla însă rămâne emisarul autorizat al lui Maniu în America.

Sugestiile pentru plecarea lui Maniu în străinătate

Maniu nu primeşte să plece în străinătate pentru a se pune în fruntea unei mişcări a „României libere"; el răspunde că prezenţa sa e mai necesară în ţară, îndeosebi „într-un moment critic, care va reclama hotărâri supreme". Oficiile britanice din Instambul-Ankara-Cairo insistă. Maniu e gata însă să trimită o delegaţiune importantă de diplomaţi şi oameni politici. El se înţelege în această privinţă cu Dinu Brătianu. La 5 decembrie 1942 Brătianu convoacă la locuinţa sa pe „bogătaşii partidului". El le cere contribuţii importante *pentru întreţinerea unor emisari în Anglia, în America, în Elveţia, în Turcia şi în Portugalia.* Deocamdată ar urma să plece Dan Brătianu, din partea liberalilor şi generalul Rădescu, din partea lui Maniu. *Intervin măsurile Guvernului şi planul eşuează.*

Mai târziu Maniu încearcă a obţine patru paşapoarte: pentru Vişoianu, pentru Savel Rădulescu, pentru Cretzianu şi pentru Cruţescu.

Maniştii cred că vor avea paşaportul lui Cretzianu, dar nici acest plan nu se poate realiza. *Englezii cer însă mereu plecarea lui Maniu.* El se va hotărî în diferite feluri: *va anunţa că prietenii săi îl reţin, va declara apoi „că e gata să vină de îndată ce va avea mijlocul", va cerceta chiar posibilitatea de a fugi cu un avion, pentru a comunica în cele din urmă „că un asemenea proiect e tardiv".*

Chestiunea plecării lui Maniu în străinătate rămâne însă actuală şi la începutul anului 1943.

Legăturile cu oficiile britanice din Instambul-Cairo

Oficiile britanice din Orientul Mijlociu îşi extind, între timp, activitatea. *Pe lângă serviciile de informaţii din subordinele directe ale Înaltului Comandament englez din Cairo se înfiinţează un vast serviciu politic, care are misiunea să se ocupe de toate ţările din Balcani.*

Secţiunea românească concentrează o seamă de aşa zişi experţi, între care se găsesc englezi care au lucrat în România în petrol, în bănci, în afaceri comerciale, în presă şi în diplomaţie. Reginald Hoare, bolnav şi în disgraţie, nu se mai află printre dânşii. Întâlnim însă pe *Masterson,* proprietarul societăţii de petrol „Unirea", al cărui frate joacă un rol important în băncile din City; însuşi Masterson păstrează cele mai nalte relaţii în lumea politică şi financiară din Londra şi e socotit unul dintre englezii care cunosc cel mai bine chestiunile româneşti. Găsim tot aici pe *Clark*, proprietarul societăţii „Anglia" din Ploieşti, care a condus colonia engleză din Bucureşti, pe tânărul *Watson,* fiul lui Skotus Wiator, pe *Gibson,* fost corespondent al lui „Times" în Bucureşti, în fine, o parte din personalul fostei Legaţiuni britanice de la noi.

Cel mai important factor este *de Chastelain,* care avea la societatea „Unirea" din Bucureşti o situaţie puţin însemnată, dar pare să fi fost rezidentul Intelligence Service-ului pentru România.

Acest serviciu are următoarele misiuni:

1. Să se ţină în curent asupra situaţiei politice, economice şi militare din România.
2. Să ţină contactul cu personalităţile politice din România, ataşate Angliei.
3. Să facă legătura între Londra şi aceste personalităţi pentru lămurirea problemelor interesând România şi pentru stabilirea unor aranjamente de ordin politic şi militar, ce ar putea să intre în funcţiune în momentul în care situaţia ar fi favorabilă.

Serviciul are trei secţiuni: la Instambul, la Legaţia britanică din Ankara şi la Cairo, unde se centralizează întreg materialul înainte de a fi expediat la Londra. La Departamentul Sud-Estic din Foreign Office există de asemenea o subsecţie românească, alcătuită din experţi care

ţin în curent guvernul cu situaţia de la noi. Se vede cât de lungă şi de greoaie este această filieră, cu tot zelul neobosit desfăşurat de oficiile din Orientul Mijlociu. Legăturile dintre Instambul şi România prezintă de asemenea mari dificultăţi; ele se fac, de obicei, prin Legaţia turcă şi prin diverşi curieri diplomatici, neutri sau beligeranţi, plătiţi sau numai „notaţi bine la englezi”.

O parte din personalităţile enumerate mai sus au avut relaţii personale cu Maniu; a fost natural ca ele să încerce de a relua aceste legături, după ce au fost informate că şeful grupării naţional-ţărăniste conduce acţiunea anglofilă din România. Izolat şi lipsit de un contact permanent cu străinătatea, Maniu a prins cu mare satisfacţie posibilitatea ce i se oferea de a stabili, în acest chip, o legătură directă cu guvernul britanic cu scopul de a începe negocieri politice şi diplomatice.

Legăturile cu englezii prin organizaţia de spionaj ing. Popovici-ing. Rică Georgescu

La 5 februarie 1943 se descoperă organizaţia de spionaj Ion Popovici şi Rică Georgescu, care lucrau în folosul lui Archibald Gibbson şi de Chastelain, unul ziarist şi altul fost director comercial al societăţii de petrol „Unirea” din România, ambii membrii ai „Intelligence Service”-ului de la Instambul.

Una din principalele îndatoriri ale acestor doi englezi era de a culege prin intermediul organizaţiei din România, ştiri cu caracter politic, economic şi militar din ţara noastră.

În ţară, ing. Rică Georgescu era mandatarul fostului său prieten de Chastelain, în timp ce inginerul Ion Popovici era depozitarul fondurilor lăsate de acelaşi englez, în sumă de 80.000.000 lei, destinate propagandei, sabotajului şi spionajului britanic în România.

Unul din principalii învinuiţi în această cauză este-precum s-a văzut mai sus-ing. Rică Georgescu.

Acesta s-a căsătorit cu fiica lui Sever Bocu, fruntaş naţional-ţărănist din Banat. El făcea parte din organizaţia politică a lui Maniu.

Toate informaţiile erau trimise Serviciului de spionaj englez din Instambul cu ajutorul unui aparat de radio-emisie.

În declaraţiile pe care Rică Georgescu le-a făcut cu ocazia instrucţiei a arătat că toate legăturile pe care le aveau cu Instambulul erau cunoscute de Maniu, care le-a dat în mai multe rânduri instrucţiuni şi mesaje cu caracter politic, ce trebuiau transmise prin aparatul de radio-emisie la Instambul şi că prin intermediul acestui mijloc de transmisiuni Maniu menţinea legătura cu reprezentanţii englezilor de la Instambul.

Ce cere Comandamentul britanic din Cairo

În lungi memorii Maniu explică în noiembrie şi decembrie 1942 că România a fost târâtă în acţiunea militară şi politică alături de Axă de împrejurările nenorocite ale războiului, fără ca ea să aibă vreo răspundere; întreaga opinie publică românească nutreşte sentimente şi idealuri comune cu ale puterilor anglo-saxone, *dar trebuie avut în vedere că România se află în aceeaşi situaţie ca şi ţările ocupate.*

Maniu rămâne surprins când o notă a comandamentului britanic din Cairo-transmisă prin oficiile din Instambul- îi comunică că „*situaţia României ar putea fi luată în considerare numai dacă s-ar ridica cu armele împotriva Germaniei*”.

În răspunsul său Maniu explică imposibilitatea momentană a unei acţiuni militare contra Axei, în vreme ce trupele române se află la mari depărtări pe frontul de răsărit, iar germanii dispun de suficiente forţe să înlăture guvernul Antonescu, să readucă pe legionari la putere ori să instituie un protectorat german în România. Aceste ipoteze sunt, după Maniu, mult mai grave faţă de situaţia prezentă atât din punctul de vedere românesc, cât şi din acel al Aliaţilor. Maniu lămureşte poziţia şi rolul regimului Antonescu, preferabil unui regim legionar, care ar ameninţa însăşi viaţa fruntaşilor opoziţiei şi *ar distruge „mişcarea naţională din România”, în jurul căreia se va ralia mâine întreaga naţiune română pentru a schimba politica externă şi militară şi a readuce ţara în tabăra aliată.*

Maniu cere să fie sesizat Foreign Office-ul

Maniu se declară nemulţumit de „punctul de vedere militar” exprimat prin nota amintită de comandantul englez din Cairo. El explică că problema României este mult mai complicată şi că ea nu poate fi examinată decât de factorii politici în măsură să aprecieze toate elementele situaţiei.

În consecinţă, Maniu cere oficiilor din Instambul să sesizeze direct Foreign Office-ul. *Într-o notă detaliată Maniu arată:*

a. Că spiritul public din România este pregătit în vederea unei acţiuni efective, favorabilă cauzei aliate;

b. Că problema graniţei de răsărit constituie însă un obstacol ce trebuieşte înlăturat cu sprijinul guvernelor englez şi american;

c. Că armata română va putea fi câştigată pentru o acţiune favorabilă Aliaţilor numai dacă se vor obţine garanţii anglo-americane privitoare la statutul teritorial al României;

d. Că deci, o acţiune efectivă e condiţionată de definirea punctului de vedere britanic faţă de teritoriile româneşti.

La această intervenţie Foreign Office-ul răspunde printr-o notă cu următorul conţinut:

„Frontierele României vor fi trasate conform principiilor Chartei Atlanticului şi tratatului anglo-rus de către Naţiunile Unite de comun acord”.

„Aceasta înseamnă că, în ceea ce priveşte frontierele răsăritene, «interesele securităţii» sovietice, recunoscute de tratatul anglo-rus, vor avea un rol primordial; astfel, viitoarea atitudine a României poate avea o influenţă precisă asupra atitudinii Rusiei în ce priveşte frontierele răsăritene”.

„În privinţa frontierelor apusene ale României, există două puncte esenţiale: primul este acela că arbitrajul de la Viena este potrivnic principiilor Chartei Atlanticului. În acest caz, ceea ce România poate spera în privinţa frontierelor apusene depinde de o victorie împotriva Germaniei, care a făcut arbitrajul de la Viena şi care refuză sau este incapabilă să dea o garanţie de modificare în favoarea României”.

„În al doilea rând este în afară de orice îndoială că Marea

Britanie şi U.R.S.S. nu vor acorda nici o atenţie cuvântărilor rostite din când în când de cei doi Antonescu, care servesc numai ca supapă de siguranţă pentru opinia publică românească şi ca o constatare a revendicărilor privitoare la teritoriile transilvănene pierdute. Numai glasul poporului român poate consacra o astfel de revendicare”.

Maniu invitat din nou să vină în Orient

Precizarea făcută de Foreign Office era importantă, dar incompletă. Era de aşteptat ca Anglia să nu admită arbitrajul de la Viena, nu atât că este potrivnic principiilor din Charta Atlanticului, ci mai mult pentru că reprezintă o hotărâre a Axei în ceea ce priveşte ordinea teritorială în sud-estul Europei. Maniu putea spune că a obţinut un mare scces în chestiunea Ardealului, care-l preocupa în primul rând, *dar restul notei engleze era puţin încurajator.* El voise să tragă foloase într-o mediaţiune engleză pe lângă guvernul sovietic. I se spune că probleme răsăritului atârnă de interesele „securităţii sovietice”, recunoscute prin tratatul anglo-rus şi din atitudinea pe care guvernul rus şi-o fixa...în urma atitudinei României! Când armatele româneşti se aflau în luptele cu cele sovietice şi când Rusia făcea greutăţi atât de mari polonezilor era greu de bănuit că ea va putea să adopte brusc o poziţie mai conciliantă faţă de România. Englezii aveau aerul să invite România de a se înţelege direct cu Rusia, dar şi această ipoteză părea exclusă în urma încercărilor finlandeze. În fine, englezii declarau că şi în privinţa Ardealului „numai o mişcare a poporului român” ar putea fi luată în considerare; aşadar, o nouă invitaţiune-de astă dată în numele Ministerului de Externe britanic-la ceea ce s-a numit „o acţiune directă”.

Maniu comunică că are ştiri alarmante cu privire la intenţiile Gestapo-ului faţă de persoana sa. Înstambulul răspunde că Maniu trebuie să vină urgent în străinătate, pentru a pune la adăpost şi a avea, în acelaşi timp, posibilitatea să lămurească toate problemele care interesează ţara sa.

El declară, într-un mesaj special, *că e gata să plece în*

străinătate, pe căi clandestine, însă numai dacă are în prealabil asigurări din partea guvernelor anglo-saxone că va fi pus în situaţiunea să lucreze, alături de celelalte guverne emigrate, pentru redobândirea graniţelor României.

Răspunsul este neaşteptat de uluitor pentru Maniu. „*Un guvern românesc liber la Londra n-ar fi oportun în momentul de faţă (ianuarie 1943). El ar putea să creeze dificultăţi în relaţiile anglo-sovietice*".

Situaţia pare nespus de grea. Maniu e vădit descurajat.

Curentul radical din partid

Maniu nu ţine în curent pe ceilalţi membri ai conducerii naţional-ţărăniste cu negocierile sale; totuşi, pe alocuri, el mai face unele vagi indiscreţiuni şi numai când mesajele ce primeşte sunt favorabile tezei româneşti. Partidul începe să se ocupe cu problemele externe, fiindcă crede că evenimentele se precipită. Se naşte un asa zis curent radical, susţinut de C. Vişoianu, N. Penescu, Ghiţă Popp, d-rul Solomon şi alţii. Ceea ce s-a făcut până azi, spun exponenţii acestui curent, e insuficient. Străinătatea ştie că în România există un puternic curent anti-german şi că poporul român e ostil ţelurilor de război ale Axei; ea e informată că am pregătit acest curent, că ne-am ridicat în contra continuării războiului din răsărit şi că mobilizăm azi conştiinţa naţională pentru refacerea graniţelor cu ajutorul puterilor anglo-saxone. Dar această fază e depăşită de evenimente. *Înainte de orice, noi avem de salvat existenţa statului român. Şi n-o putem salva decât modificând atitudinea tuturor Naţiunilor Unite faţă de România. Oferind Axei tot ajutorul nostru militar şi economic, încât nu mai putem da aproape nimic anglo-saxonilor, am pierdut ori ce elemente de negociaţiune.* Rămâne ca soarta României să fie decisă de presupuse interese anglo-saxone, în faţa întinderii puterii sovietice. E o soluţie proastă...şi relativă. Ca urmare a acestui raţionament, aşa numitul curent radical preconizează: *soluţii eroice şi rapide, care să provoace o întorsătură bruscă în situaţia politică şi militară a României.*

Când i se vorbeşte lui Maniu de aceste propuneri, el

declară „că lucrurile sunt încă premature”.

Liberalii şi acţiunea externă

Doamna Eliza Brătianu primeşte un mesaj din partea lui Reginald Hoare, în care se arată că mişcarea anglofilă din România e apreciată şi că ea trebuie să-şi continue activitatea cu mai multă intensitate. De Weck sfătuieşte pe Dinu Brătianu să organizeze o propagandă mai bună în străinătate, pentru a face cunoscută situaţia exactă a României. Dinu Brătianu crede aproape că un grup de buni propagandişti, trimişi în Anglia şi America, ar ajunge la aranjamente serioase. El e convins că interesele securităţii europene vor determina puterile anglo-saxone să limiteze întinderea forţelor sovietice. Maniu e mai puţin optimist. El declară lui Brătianu „că războiul actual e prea grav ca o ţară să mai poată scăpa prin tangenţă”. Iar măsurile luate de Guvern, în decembrie 1942, înlătură deocamdată soluţia unor delegaţii în străinătate.

Metodele de lucru

La 6, 7 şi 8 ianuarie 1943 Maniu, Mihalache, Popovici şi N. Penescu discută la Dobreşti poziţia României faţă de ofensiva aliată de pe toate fronturile. Cei prezenţi sunt de acord că „Naţiunile Unite vor avea victoria”, dar se deosebesc în ceea ce priveşte metodele pe care opoziţia anglofilă trebuie să le adopte în faţa evenimentelor. România, spune Maniu, are întreaga duşmănie a Sovietelor; ele au adus un aport atât de considerabil în război, încât va fi greu Angliei şi Americii să le determine la o atitudine mai înţelegătoare faţă de noi. *România va fi silită, declară Maniu, să facă sacrificii mult prea mari şi să treacă prin împrejurimi deosebit de crâncene, dacă vrea să n-aibă aceeaşi soartă ca şi ţările Axei.* Dacă am avea măcar 25-30 de divizii înarmate şi echipate am putea, într-o fază a războiului, să aducem un oarecare aport Puterilor Aliate. Mă tem ca Ungaria să nu iasă înaintea noastră din Axă şi să se îndrepte în contra noastră, alături de Anglia şi America. Maniu nu vede decât două soluţiuni:

a. *Un guvern de tranziţie,* acceptat de germani, care să limiteze însă colaborarea cu Axa, să retragă armata de pe front, s-o refacă şi s pregătească drumul viitoarei orientări externe şi militare. Un asemenea guvern ar putea fi *realizat de generalul Iacobici sau de Mircea Cancicov. Din nenorocire, soluţia e grea, fiindcă generalilor- care ar avea un rol decisiv în această combinaţie-„le lipseşte atributul esenţial al meseriei lor, curajul!”.*

b. Un mijloc disperat, capabil să dezlănţuie războiul civil, aşa zisa „metodă jugoslavă”, urmărind unicul scop de a se demonstra lumii că România se ridică cu armele împotriva Germaniei: să se alcătuiască un guvern care să proclame încetarea războiului şi aderarea României la principiile Chărţii Atlanticului, indiferent de durata acestei încercări şi de consecinţe ce le-ar trage.

Mihalache a fost de părere că, în faţa unei ofensive anglo-saxone în Balcani, germanii fiind călăuziţi numai de considerentul siguranţei politice şi militare, vor institui ocupaţiunea propriu-zisă în România, astfel că se va ajunge la aceeaşi situaţie. „Fără însă ca noi să dovedim că ne-am ridicat cu forţa în contra nemţilor,” replică Maniu.

Memoriul de la 30 ianuarie 1943

După noua vizită a domnilor mareşal Antonescu şi Mihai Antonescu la Führer, Maniu hotărăşte să adreseze un nou memoriu Guvernului. El are adeziunea lui Dinu Brătianu. Memoriul, semnat de cei doi şefi ai grupărilor de opoziţie, recapitulează diferitele intervenţii ce s-au făcut pe lângă Guvernul nostru în ultimii ani. El vorbeşte de marile pierderi suferite de armata română în timpul iernii şi declară că puteau fi evitate dacă se luau în consideraţie sugestiile opoziţiei. Maniu şi Dinu Brătianu se referă în special la atitudinea adoptată de Finlanda faţă de ofensiva sovietică şi arată că România trebuie să procedeze la fel.

Ei cer să se aducă armata în refacere, în interiorul ţării şi proiectează din nou toate pericolele ce s-ar abate asupra noastră dacă aceste sfaturi n-ar fi ascultate.

La începutul lunii februarie un grup de legionari vine să ceară lui

Maniu un consiliu asupra politicii ce ar avea-o de făcut. El le declară că cel mai nimerit lucru e să înceteze orice acţiune defavorabilă Guvernului, fiindcă nu pot sta în postura de a servi de instrument german, ca presiune permanentă asupra mareşalului Antonescu; „nu faceţi un serviciu patriotic, dar prin politica Dvs. Determinaţi noi concesii din partea ţării”.

O comunicare din Londra

Faţă de solicitările ce le primeşte de afară şi de dificultăţile ce le are înăuntru, Maniu nu adoptă o atitudine definitivă în ceea ce priveşte „o acţiune propriu zisă”. *Dinu Brătianu crede că lucrurile se vor desfăşura în aşa chip, încât se va putea asigura o trecere liniştită de la un regim, la altul. Desfăşurarea războiului va impune domnului mareşal Antonescu să cedeze la un moment dat puterea partidelor democratice ca o condiţie indispensabilă ordinii interne şi externe a ţării.*

Maniu opune teza sa: *trebuie făcută dovada,* prin fapte, că poporul român a participat la lupta împotriva Axei şi a scoate astfel ţara din complicitatea la care a fost angajată cu ţelurile lui Hitler. E preferabil să se găsească metode care să evite turburări, spune Maniu, dar situaţia ţării e atât de gravă încât trebuie răscumpărată prin sacrificii noi. Dinu Brătianu e de părere că, în orice caz, trebuie aşteptat momentul când forţa germană va fi incapabilă să mai reacţioneze în România.

În mijlocul acestor discuţii Cornel Bianu din Londra îi comunică, la rândul său: „că în momentul de faţă guvernul britanic n-ar putea să înlesnească intrarea lui Maniu în Anglia, pentru a alcătui acolo un guvern liberal românesc, întrucât aceasta ar indispune guvernul sovietic”. E a doua comunicare în acelaşi sens. Englezii doresc ca Maniu să plece în străinătate, dar nu pot facilita alcătuirea unui guvern aşa-zis liber, pe teritoriul englez. Maniu îşi dă seama de raporturile exacte dintre Anglia şi Sovietele. Într-o comunicare ce o adresează prin forurile britanice Istanbul-Cairo, Maniu arată că a fost în dreptul său să aibă rezerve faţă de solicitările ce i s-au făcut *şi întreabă în ce chip*

puterile anglo-saxone ar putea găsi o modalitate de înţelegere între România şi Rusia, ţinând seama de împrejurările fortuite în care se găseşte România.

Un document

Greutăţile lui Maniu în acţiunea sa externă se văd destul de clar în următoarea notă, transmisă la 21 ianuarie a.c. oficiilor britanice din Istanbul.

„Interpretările posturilor străine de radio cu privire la vizita domnilor mareşal Antonescu şi Cartierul General al Führerului n-au ţinut seama de unele date ale politicii interne, fără de care lucrurile apar într-o lumină greşită".

„Se pare că în străinătate nu se ştie că guvernul a fost obligat să încerce o modificare a politicii sale militare, din cauza presiunii exercitate în mod continuu de la intrarea noastră în război de către mişcarea naţională condusă de d-l. Iuliu Maniu; curentul puternic determinat de această mişcare, în armată şi în opinia publică, a constrâns pe domnul mareşal Antonescu şi pe principalii săi colaboratori militari şi civili să-şi însuşească, în mod indirect, teza d-lor Maniu şi Dinu Brătianu: că trupele române trebuie retrase de pe frontul de răsărit".

„Acţiunea persuasivă a dlui Maniu a avut influenţă atât de evidentă asupra stări de spirit a domnului mareşal Antonescu, încât într-o scrisoare recentă pe care Conducătorul Statului a adresat-o d-lui Dinu Brătianu a lăsat să se înţeleagă, destul de deschis, că ar retrage trupele de pe fronturi dacă ar avea posibilitatea tehnică s-o facă".

„Aşa se explică că în vreme ce experţii militari germani scontau pe un nou aport românesc de trupe, domnii mareşal Antonescu şi Mihai Antonescu au cerut să aducă în refacere trupele româneşti, retrăgându-le de pe fronturi-aceasta fiind singura formă sub care o asemenea doleanţă putea fi prezentată Führerului. Ştirile pe care oficialitatea s-a grăbit să le răspândească după întoarcerea Conducătorului de la Hitler arată cât de vie e dorinţa Guvernului de a linişti spiritul public, anunţând ca trupele vor fi scoase din luptă şi că vor intra imediat în refacere".

„Teroarea exercitată de regimul de dictatură, lagărele, măsurile continui luate împotriva opoziţiei, drepturile absolute pe care şi le-a arogat domnului mareşal Antonescu-toate acestea nu au putut să dea Guvernului libertatea de a trece peste sentimentul general al Ţării, ţinut treaz de către propaganda Partidului Naţional-Ţărănesc”.

„Domnului Iuliu Maniu poate deci socoti că întrevederile de la Cartierul General al Führerului au asigurat un prim succes al acţiunii sale. Prezenţa unor importante forţe româneşti pe câmpuri de luptă, departe de Patrie, au ridicat şi ridică dificultăţile în faţa planurilor urmărite de dl. Maniu. Nici o acţiune efectivă, fie de ordin politic, fie de ordin militar nu poate fi întreprinsă atâta vreme cât o parte a armatei române se află în luptă cu aliaţii Angliei şi Americii; securitatea acestor trupe, printre care se află şi importante unităţi ardeleneşti, preocupă apoi pe dl. Maniu, care nu poate lăsa ţării impresiunea că sacrifică pe o parte din fii Patriei. Pentru acţiunea d-lui Maniu, retragerea trupelor este deci de o mare însemnătate”.

„Insistenţa cu care dl Maniu a cerut această retragere a reuşit să convingă şi pe adversarii săi că interesele supreme ale Ţării cer ca armata noastră să fie scoasă din luptă (indiferent sub ce motiv: reorganizare, refacere etc) şi să poată aştepta condiţiuni mai favorabile, în care să poate fi folosită în sprijinul marii cauze naţionale. Cerând Führerului ca trupele române să fie aduse în refacere, domnul mareşal Antonescu a acţionat sub presiunea organizată de şefii mişcării naţionale”.

„Domnului Iuliu Maniu nu s-a mulţumit cu acest prim succes. În acest moment – împreună cu dl Dinu Brătianu – a întreprins o nouă acţiune în scopul de a decide Guvernul şi forurile militare ca trupele să fie aduse, în refacere, în interiorul ţării”.

„Desigur că faţă de căpeteniile din armată domnii Maniu şi Dinu Brătianu ar avea o influenţă mai hotărâtoare dacă ar putea să dea asigurări în ceea ce priveşte intenţiile sovietice faţă de România. Dacă în pătura noastră conducătoare există convingerea că s-ar ajunge la o înţelegere deplină cu puterile anglo-saxone, temeri în ceea ce priveşte imposibilitatea unui

modus vivendi între punctul de vedere sovietic şi punctul de vedere românesc au sporit în ultima vreme. Aşa zisele interese ale „securităţii sovietice”-vagi, neprecizate-susţin, în covârşitoare măsură, propaganda germană, care înfăţişează pericolul unei invaziuni sovietice, ce poate merge până la ameninţarea statului român”.

„Mai există totuşi convingerea că diplomaţia anglo-americană va şti să găsească, în mod grabnic, modalităţile unei înţelegeri pentru situaţia României în răsărit, dând astfel posibilitatea mişcării naţionale, condusă de dl. Maniu, să treacă la o acţiune efectivă, care să schimbe fundamental orientarea actuală a României.

„Aşadar, pentru oamenii politici români acţiunea naţională – care le-a fost impusă de împrejurările de război – trebuie să se desfăşoare pe faze, potrivit cu evoluţia generală a situaţiei şi ea comportă un efort din partea ambelor părţi: pe de o parte, mişcarea naţională a pregătit spiritul public pentru o orientare alături de ţările anglo-saxone, a militat şi a obţinut în parte retragerea trupelor româneşti, e pregătită să tragă concluziile ultime ale acestei situaţiuni; pe de altă parte, puterile anglo-saxone trebuie să poate asigura că revendicările teritoriale româneşti, care sunt conforme cu principiile Chartei Atlanticului, vor fi satisfăcute şi, în acelaşi timp, să se ia măsuri ca retragerea trupelor române de pe frontul de răsărit să schimbe atitudinea Sovietelor faţă de România, ca politica dlui Maniu să nu provoace complicaţii ţării, iar securitatea teritoriului român să fie garantată”.

„S-ar putea spune, fără exagerare, că orientarea României atârnă în bună măsură de înţelegerea şi graba cu care puterile anglo-saxone vor soluţiona probleme României, ca să se poată aştepta, imediat ce ar începe o acţiune serioasă în Balcani, nu numai la simpatia şi sprijinul opiniei publice româneşti, dar şi la un ajutor efectiv din partea României”.

În contra unor eventuale bombardamente

În acelaşi timp a trimis, pe aceleiaşi căi, un nou mesaj, cu

următorul text:

„Guvernul prevede bombardamente ale aviaţiei americane asupra oraşelor româneşti; se afirmă, astfel, să exercite o acţiune de teroare asupra populaţiei civile din România”.

„Guvernul a şi dat dispoziţiuni «Apărării Pasive» să organizeze, în lunile februarie şi martie, evacuarea unui număr de circa 400.000 persoane din Capitală; câteva instituţii private importante au fost solicitate să-şi dea sprijinul la evacuarea populaţiei civile”.

„Conducerea Mişcării Naţionale – care luptă să alăture România de puterile anglo-saxone-ar fi pusă într-o grea situaţie dacă aviaţia anglo-americană ar începe o acţiune asupra populaţiei din Capitală şi oraşele ţării, fiindcă în acest caz propaganda ei în favoarea aliaţilor ar fi mult slăbită”.

„Masele populare, care au păstrat convingerea că guvernele englez şi american îşi dau seama că România a fost târâtă în război alături de Axă de împrejurări internaţionale nenorocite, pentru care nu poartă nici o vină, ar înţelege cu greu rostul acestor represalii”.

Intervenţii în favoarea prizonierilor

Într-o notă trimisă serviciilor britanice în decembrie 1942 Maniu atrage atenţia că propaganda germană exploatează ferocităţile comise de Armata Roşie asupra prizonierilor trataţi în condiţii rele sau suprimaţi pur şi simplu.

În februarie 1943 Maniu declară, în cuprinsul altei note, că situaţiunea este neschimbată: prizonierii sunt bine trataţi. Numeroşi prizonieri români au fost eliberaţi; înainte de aceasta ei au fost supuşi la o aşa zisă „şcoală politică”, ceea ce dovedeşte că Sovietele pregătesc o penetraţie comunistă şi încearcă să se servească în primul rând de prizonieri. El conchide că această instruire politică, în spitale şi lagăre, dezvăluie adevărate intenţii ale Moscovei faţă de România.

În altă notă Maniu relevă efectele defavorabile ce le au asupra opiniei publice româneşti relatările inexacte ale postului de radio Londra, care e cel mai ascultat post străin în România. El arată că propaganda germană are prilejul să

pună în lumină „minciunile” britanice şi să înrâurească astfel spiritul public în defavoarea Aliaţilor.

Un mesaj trimis prin Süphi Tanriöer

În februarie 1943- când Suphi Tanrioer pleacă la Ankara după Conferinţă de la Adana- Maniu îl roagă să transmită Guvernului englez un mesaj ce conţine în rezumat următoarele:

a) Împrejurările de ordin internaţional care au împins România alături de Puterile Axei şi apoi în războiul împotriva Rusiei Sovietice;

b) Că acest război a fost înţeles la început, în opinia publică de la noi, ca o urmare a agresiunii sovietice din 1940;

c) Că opinia publică s-a împotrivit ca armata română să continue campania din răsărit, după ce cele două provincii au fost redobândite;

d) Că împotriva continuării războiului s-au rostit toate forţele organizate ale României (Palatul, armata, cele două partide care din 1918 au exprimat întotdeauna voinţa naţională);

e) Că acţiunea persuasivă a opoziţiei a determinat indirect guvernul să ceară lui Hitler readucerea forţelor româneşti în ţară;

f) Că sub presiunea germană, guvernul – care este înfeudat complet Berlinului-a luat întinse măsuri împotriva opoziţiei anglofile;

g) Că există modalităţi pentru a determina o schimbare a politicii militare şi externe, dar înainte de a porni la o acţiune efectivă mişcarea naţională din România trebuie să cunoască punctul de vedere precis al guvernelor englez şi american cu privire la:

- *graniţa din răsărit;*
- *probleme Ardealului;*
- *rolul ce se va atribui României în confederaţiile de state din această parte a Europei.*

Mesajul se ocupă apoi de raporturile cu Rusia Sovietică, declară că va înţelege situaţia grea, din prezent, a Angliei în

această chestie şi întreabă ce e de făcut pentru a ajunge la un modus vivendi. E de presupus că nici o încetare a războiului dintre România şi URSS n-ar modifica raporturile existente, din moment ce Sovietele sunt atât de dârze faţă de Finlanda. Maniu mai întreabă în ce mod se pot armoniza principiile Charţii Atlanticului, care presupun o liberă determinare a popoarelor cu „interesele securităţii sovietice”, ce înseamnă un criteriu de ordin strict militar. În fine, mesajul se încheie cu declaraţia că România nu poate fi trecută în rândul statelor agresoare şi nu i se poate cere, ca Germaniei şi Italiei, capitularea fără condiţii, cum s-a hotărât în Conferinţa de la Casablanca.

Alte comunicări făcute de Maniu

Pe altă cale, prin Istanbul, Maniu a trimis englezilor comunicări, prin care:

1. Le atrage atenţia asupra atitudinei M.S. Regelui Mihai, care e diferită de aceea a domnului mareşal Antonescu, din care pricină există divergenţe serioase între Suveran şi conducerea statului.
2. Cere să i se comunice dacă răspunsul dat, pe altă cale, asupra inoportunităţii formării unui guvern român la Londra, este o hotărâre oficială a guvernului britanic sau nu.
3. Întreabă dacă guvernul englez nu ar admite o altă formulă: „comitet naţional” sau al „emigranţilor politici români”, întrucât el e pregătit să trimită în străinătate unele personalităţi care au mai jucat un rol important în viaţa publică a ţării.

În ceea ce priveşte plecarea lui Maniu în străinătate se arată că aceasta depinde de o serie de factori interni şi externi şi că nu s-ar putea da un răspuns definitiv înainte de a se cunoaşte atitudinea guvernelor englez şi american faţă de România. Maniu şi Dinu Brătianu sunt hotărâţi să trimită în Anglia şi America o misiune diplomatică, însă guvernele aliate trebuie să ia hotărâri în ceea ce priveşte România înainte ca evenimentele să se precipite.

Rezervele lui Maniu

În februarie 1943 Maniu se arată mai rezervat faţă de propunerile din afară. O parte din ţărăniştii regăţeni, în special doctorul Lupu şi profesorul I. Hudiţă, susţin că trebuie evitată o politică de aventură, care să atragă complicaţii externe ori să ducă la războiul civil. Trebuie aşteptate acţiunile anglo-americane în Balcani şi numai dacă se poate spera într-o ocupare rapidă a României de forţele aliate să se încerce, însă având toate elementele de siguranţă, o acţiune în sensul preconizat de Maniu. Şi în această situaţie s-ar putea evita turburări, fiindcă domnul mareşal Antonescu şi domnul vicepreşedinte al Consiliului, animaţi incontestabil de sentimente patriotice, ar asigura o trecere liniştită de la un regim la altul. *Maniu a fost de acord că trebuie aşteptată desfăşurarea evenimentelor, dar e posibil că rezerva sa e un joc politic, spre a smulge englezilor un răspuns mai pozitiv în chestiunea garanţiilor şi intenţiilor lor faţă de problemele româneşti.*

La 25 februarie 1943, după reîntoarcerea lui Suphi Tanrioer în Bucureşti, Popovici află că guvernul turc a făcut guvernului român unele sugestiuni cu privire la participarea României la o viitoare confederaţie de state balcanice.

Maniu e satisfăcut că la Adana în examinarea problemelor balcanice, guvernul englez n-a tratat România ca pe o ţară ce urmează să sufere sancţiunile pomenite şi că, dimpotrivă, vrea să-i fixeze o situaţiune în cadrul organizării europene concepută de aliaţi.

O ofertă americană

În martie 1943 Maniu primeşte din Istanbul o ofertă din partea guvernului american. Între timp, colonelul Donovan, emisarul personal al preşedintelui Roosevelt, organizase în Orientul Apropiat un serviciu politic şi de informaţii american, în afară de serviciul englez. Americanii vor să exercite o influenţă proprie în Orient şi în toate ţările balcanice şi să înjghebe legături directe cu aşa zisele „mişcări libere” din această parte a Europei.

Serviciul american din Istanbul comunică lui Maniu că Statele

Unite sunt decise să-i înlesnească să formeze acolo un guvern liber românesc, dacă e dispus să vină personal pentru a-l prezida. În Statele Unite-care nu sunt legate de o convenţie specială cu Sovietele-există o atmosferă mai prielnică pentru o activitate politică românească, de care forţele libere româneşti trebuie să profite.

Maniu declară amicilor săi că nu e tentat să primească oferta americană, deoarece Statele Unite n-au interese directe în această parte a Europei şi el nu se poate bizui numai pe preocupările momentane ale unor servicii americane. El e decis să rămână în legături strânse cu Anglia, singura în măsură să fie cointeresată la interesele noastre.

Ce obligaţii îşi iau englezii şi americanii

În martie 1943 serviciile britanice din Istanbul comunică lui Maniu:

1.Guvernele englez şi american, examinând chestiunea României şi întreg ansamblul de probleme de care ea este legată, sunt hotărâte în principiu să sprijine o acţiune a mişcării libere româneşti, în condiţiile ce se vor conveni.

2. Guvernele englez şi american sunt dispuse să înţeleagă situaţia specială a României şi imposibilitatea în care se găsesc forţele de opoziţie să desfăşoare o acţiune imediată.

3. *Guvernele englez şi american nu-şi pot lua nici o obligaţiune specială înainte de a stabili o înţelegere în privinţa României cu guvernul sovietic.*

4. Ambasadorii Angliei şi Americii la Moscova au primit însărcinarea să discute problema românească şi de îndată ce se va ajunge la un rezultat, se vor face comunicări lui Maniu.

Un mesaj al guvernului polonez

Maniu primeşte şi un lung mesaj din partea reprezentanţilor din Turcia ai guvernului emigrant polonez. În această notă se expun dificultăţile guvernului emigrant în relaţiile cu Sovietele şi se pledează pentru înjghebarea unei confederaţii de state, cuprinzând Polonia, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, România, Bulgaria Iugoslavia şi Turcia, un

bloc de 120 milioane locuitori, ce ar constitui o forţă puternică, capabilă să reziste atât Germaniei, cât şi Rusiei şi să-şi asigure o viaţă proprie, în condiţii satisfăcătoare din punct de vedere politic şi economic.

În partea finală a mesajului se stăruie asupra necesităţii ca forţele libere româneşti să înjghebe în străinătate un organism politic care să ţină contactul cu guvernele anglo-saxone şi să poată lucra în vederea organizării situaţiei viitoare a României.

Maniu şi planurile aliate în privinţa noii organizări a Europei

Faţă de planurile aliate cu privire la noua organizare a Europei Maniu îşi fixase atitudinea printr-o notă trimisă încă în cursul anului 1942.

El se referă, în această notă, la vechiul său proiect de organizare a Europei dunărene, însuşit apoi de primul ministru francez Tardieu şi cunoscut în lume sub denumirea de „Planul Tardieu”. Ideile sale se potrivesc cu ale guvernului emigrat polonez. El doreşte de asemenea un bloc de state, cuprinzând toate ţările, de la Polonia şi Cehoslovacia până la Iugoslavia şi Turcia şi se întemeiază pe aceleaşi considerente ca guvernul emigrat polonez.

Într-o dezbatere care are loc cu diplomaţii partidului (Lugoşianu, Vişoianu, Savel Rădulescu, Hudiţă, Taşcă, Mihai Popovici), fostul ministru la Varşovia, C. Vişoianu, aduce argumente împotriva tezei lui Maniu. El susţine că un asemenea bloc ar constitui o organizaţiune hibridă, care ar avea înlăuntrul ei interesele antagoniste şi n-ar putea să dureze. România n-are nici un interes să adauge la dificultăţile ei proprii problemele statelor de nord. Ea are o poziţie destul de grea faţă de Soviete pentru a mai fi obligată să preia şi problemele Poloniei; după prăbuşirea Germaniei naţional-socialiste România n-are interesul să trăiască într-o stare de ostilitate cu Germania, ci dimpotrivă, va fi obligată să reia legăturile cu o ţară industrială, constrânsă să renunţe la expansionismul ei în est.

Din aceste motive România nu se poate asocia la dificultăţile Cehoslovaciei în raporturile ei cu Germania.

Interesele superioare ale României cer ca ea să se alăture

blocului de state ce vor fi sprijinite în mod direct de Anglia. Acest bloc îl vor constitui statele de sud (Iugoslavia, Grecia, Bulgaria, Turcia), vechiul bloc balcanic al lui Titulescu, la care Bulgaria va fi obligată să adere şi care prin poziţia sa importantă în Mediterana de răsărit se va bucura de sprijinul şi protecţia Angliei.

Marea Britanie va avea interesul să apere aceste ţări, ca şi propriile ei posesiuni, iar România, dacă vrea să facă o politică cuminte, trebuie să încerce de a obţine sprijinul englez, fiind sigură că în acest caz va avea mai puţine dificultăţi în viitor.

Maniu a recunoscut că acest punct de vedere este conform cu interesele ţării, dar a declarat că pentru moment nu trebuie să ne pronunţăm, spre a nu descuraja bunele intenţii ce le au faţă de noi guvernele emigrate ale Cehoslovaciei şi Poloniei, care se bucură de o mare influenţă în lumea anglo-saxonă.

Martie-aprilie 1943

Maniu continuă să se ţină în curent cu evenimentele internaţionale. El se declară mulţumit cu atitudinea ce o are Mihalache în discuţia cu domnul vicepreşedinte al Consiliului, el întreţine aceleaşi raporturi de colaborare cu Dinu Brătianu, cu Stirbey, are chiar o întrevedere cu Vaida-Voevod, limitată la un contact amical *şi porneşte cu mai mult temei reorganizarea cadrelor partidului din Capitală şi provincie.*

La 13 martie un discurs pronunţat de Eden în Camera Comunelor produce o mare emoţie „Guvernul Majestăţii Sale –*spune Eden- nu recunoaşte nici o modificare teritorială intervenită după septembrie 1939, dacă părţile interesate n-au putut să-şi dea în mod liber consensul lor”.* Maniu atribuie această declaraţie intervenţiilor sale. În acelaşi timp, „New York Times”, ziar apropiat de preşedintele Roosevelt, declară „că Statele Unite n-au cunoscut pretenţiunile ruseşti asupra Basarabiei şi a Ţărilor Balcanice”. Maniu face deosebire între atitudinea guvernului englez şi atitudinea nord-americană, mai liberă faţă de Soviete.

Discursurile rostite de Beneş au o mare influenţă asupra lui

Maniu. El vede în fostul preşedinte al Cehoslovaciei un element de sprijin pentru România. *Iar vorbeşte de nevoia unei acţiuni în străinătate, alături de guvernele emigrate.*

El întreţine un contact strâns cu socialiştii şi crede că se va putea folosi de ei, pentru a determina o atitudine favorabilă a partidelor muncitoreşti din Anglia şi America faţă de România. El vede pe Hans Otto Roth şi ia act de atitudinea saşilor bătrâni, care încearcă să reia contactul cu partidele democratice româneşti. La 20 martie Maniu organizează la „Continental" o masă în onoarea lui Mihalache, care a împlinit 60 de ani, cu scopul de a consolida legătura dintre ardeleni şi şeful ţărăniştilor regăţeni. La 24 martie d-rul Lupu vede din nou pe domnul mareşal Antonescu. Raporturile cu guvernul sunt considerate întrucâtva ameliorate.

Discursul rostit de domnul mareşal Antonescu la Chişinău provoacă senzaţie în lumea politică. Maniu declară „că e o schimbare apreciabilă de ton", că guvernul îşi dă seama că noua Românie nu poate fi realizată fără Anglia şi America. El aplaudă „noua politică a guvernului", care nu se mai pretează unui expansionism în est, Maniu crede totuşi că nu trebuie manifestat în contra URSS.

Discursul lui *Citta Davilla* la radio America dezvăluie o acţiune diplomatică pe lângă guvernul Statelor Unite a guvernului rus şi a guvernelor emigrate. Maniu lasă a înţelege că Davilla lucrează cu asentimentul său, dar tonul personal adoptat de acesta indispune pe Maniu. La 2 aprilie se produce propunerea lui Tătărescu în vederea creerii unei „*uniuni sacre".*

Atitudinea potrivnică adoptată de Maniu se explică prin:

a) Nevoia de a scoate din viaţa publică forţele politice care au colaborat cu Carol al II-lea;

b) Nevoia de a se aplica măcar *sancţiuni politice* celor ce s-au angajat în cesiuni teritoriale;

c) Un avertisment dat Angliei şi Americii, spre a se şti că partidele democratice nu acceptă să colaboreze cu oamenii lui Carol al II-lea, indiferent de relaţiile ce le au aceştia în străinătate.

Maniştii subliniază că demersul lui Tătărescu „dovedeşte că toate forţele politice văd în Maniu pivotul acţiunii

anglofile”.

Călătoria lui Kallay la Roma şi o emisiune a postului Budapesta dau prilej lui Maniu să pună în evidenţă atitudinea maghiarofilă a guvernului fascist; iar amânarea vizitei domnului vicepreşedinte al Consiliului în Italia constituie pentru Maniu o confirmare a tezei sale.

La 15 aprilie Maniu trimite în străinătate o notă redactată în limba franceză prin care relevă violările comise de autorităţile maghiare faţă de dispoziţiile arbitrajului de la Viena.

Memoriul de la 20 aprilie

Comunicatul dat după vizita domnului mareşal Antonescu la Cartierul Führerului provoacă o puternică mişcare în grupările de opoziţie. După declaraţiile de la Chişinău Maniu nu se aştepta ca domnul mareşal Antonescu să accepte lupta în contra forţelor anglo-saxone şi „mobilizarea tuturor forţelor” în sprijinul Axei. El găseşte că e necesar să ia atitudine imediată, deşi comentariile oficioase publicate în presa română, a doua zi după comunicat, ar denota o atitudine deosebită a guvernului român.

La 20 aprilie el trimite din Braşov textul unui nou memoriu. „Ca şef al unui guvern de dictatură nu aveţi dreptul să angajaţi naţiunea într-o direcţie în care nu vă poate urma, deoarece ea are conştiinţa că o dată Basarabia şi Bucovina readuse la trupul ţării, România nu are nici un motiv să lupte sau să dorească înfrângerea Angliei şi a Statelor Unite, naţiuni care alături de Franţa şi ceilalţi aliaţi ai lor în războiul trecut au pierdut milioane dintre fiii lor pentru ca prin victoria noastră comună să se realizeze visul nostru secular: unitatea tuturor românilor între frontierele lor etnice”. Şi în final: „Ţinem în special să protestăm cu toată tăria împotriva caracterului anti anglo-saxon ce se dă războiului nostru prin acest comunicat, rugându-vă ca în viitor să împiedicaţi astfel de manifestări de natură a prejudicia grav interesele naţionale ale României”.

Dinu Brătianu contrasemnează acest memoriu. Doctorul Lupu merge din nou la domnul mareşal Antonescu.

Avertismentul ce se dă lui Maniu provoacă mare fierbere. Lupu şi Mihalache sunt de acord că „atitudinea cavalerească” avută de domnul mareşal Antonescu în momentul în care Hitler i-a cerut să ia măsuri în contra şefilor anglofili obligă partidul să înceteze dificultăţile. Maniu e indispus însă că postul de radio Londra vorbeşte de mişcarea opoziţiei anglofile maghiare, dar nu face menţiune despre intervenţia lui.

El nu vrea să creadă că Hitler ar fi în posesia corespondenţei sale oficiale britanice din Istanbul....pentru motivul „că n-a purtat vreo corespondenţă cu englezii”.

El declară că e hotărât să meargă mai departe.

„nimic nu mă poate împiedica să-mi servesc ţara”, spune Maniu.

Şi adaugă că în timp ce se desfăşoară cel mai cumplit război al vremurilor moderne, nu-l intimidează decât perspectiva prăbuşirii ţării.

98 Aceasta este expunerea cronologică a activităţii lui Maniu şi organizaţiei sale politice, de la septembrie 1940 şi până în prezent.

Din imensul material informativ s-au reţinut numai datele care au fost-între timp-confirmate de fapte.

Trebuie ţinut în seamă că raportul se bazează în mare parte pe informaţii şi nu pe documente care lipsesc de obicei în materie politică.

CONCLUZIUNI

Din expunerea cronologică a activităţii grupării naţional-ţărăniste şi a lui Maniu, desfăşurată de la 1 septembrie 1940 şi până în prezent, se desprind următoarele concluziuni:

Maniu exploatează toate temele de agitaţie

După căderea regelui Carol al II-lea, Maniu – care sperase să deţină rolul decisiv în politica ţării – se vede depăşit de evenimente. Îşi închipuie că dirijase totul din umbră, dar este deodată exclus din rândul factorilor care au să decidă orientarea internă şi externă a Statului. *Pentru a se putea*

menţine în mijlocul unor evenimente ce nu se mai lăsau conduse de dânsul, Maniu adoptă un singur program: agitaţia.

El nu pierde nici un prilej de a specula, cu diabolism şi perfidie, toate temele care pot întreţine o stare de nelinişte în spiritul politic.

Într-o ţară bătută fără luptă, slăbită, izolată, sfâşiată de mişcări interne *el se opune sistemului oricărei încercări de redresare,* capabilă să aşeze noile temelii ale viitorului. Spirit negativ, însuşit într-o lungă perioadă de opoziţie şi conspiraţie, el găseşte mereu noi motive pentru a răscoli nemulţumirile, a semăna incertitudinea, a critica şi intenţiunile cele mai bune şi a perpetua astfel o stare permanentă de iritaţiune publică.

Pierderea Ardealului îi dă posibilitatea să transforme sistemul său de luptă politică într-o acţiune cu ţeluri naţionale, dusă cu perseverenţă *pe căi făţişe şi prin mijloace clandestine.*

Deşi ştia că nimic nu poate să schimbe cursul evenimentelor şi că fără sforţările ce le făcea cu atâtea dificultăţi noul regim, România ar fi încetat să mai existe, el organizează o mişcare revizionistă care nu poate decât să complice situaţiunea existentă.

De aici el ajunge să preconizeze un sistem de politică externă, care s deştepte în fiece moment suspiciunile noilor aliaţi, care exercitau hegemonia în această parte a Europei şi să ţină permanent ţara sub ameninţarea unor represalii, care puteau să înlăture ultimele forţe de rezistenţă naţională.

Proclamat, în acest chip, şef al mişcării anglofile revizioniste din România, el desfăşoară o activitate susţinută în următoarele direcţiuni:

Activitatea în domeniul intern

Ignorând ansamblul de cauze externe şi interne care au creat noua situaţiune, el declară că Guvernul Antonescu e un simplu instrument în mâinile germanilor şi proclamă ţara virtual ocupată de forţele militare ale Reichului.

Pierderea suveranităţii politice şi economice odată afirmată,

Maniu îndeamnă Naţiunea „să se opună stării de protectorat instituită de Germania” şi să se alăture Angliei şi Americii, care au asigurat victoria.

Deşi situaţia se menţinea turbure şi nici o forţă democratică sau parlamentară n-ar fi cutezat să-şi asume răspunderea, al proclamă lupta împotriva regimului de autoritate şi cere reîntronarea imediată a unei democraţii parlamentare, sub motiv că ea ar corespunde mai bine intereselor naţionale şi structurii ţării noastre.

Bazat pe aceste *teme de agitaţiune,* Maniu întreprinde-numai cu ajutorul unui grup restrâns de devotaţi personali – o mişcare, susţinută de o propagandă orală şi de o propagandă clandestină scrisă, de manifestări publice ocazionale şi de atitudini de ostentaţie personală, *cu scopul de a forma o stare de spirit generală.*

El încearcă de mai multe ori, în cursul acestor ani, să reorganizeze cadrele partidului său, spre a dispune de o aparatură politică trebuincioasă agitaţiei sale anti-germane şi ralierii la aşa zisa mişcare a naţiunilor libere, *patronată pretutindeni în Europa de oficiile britanice de propagandă.*

Spre a nu rămâne izolat şi faţă de opunerile manifestate în propriul său partid, Maniu depune străduinţe extraordinare spre a menţine o colaborare cu gruparea liberală condusă de Dinu Brătianu, pentru a neutraliza tendinţele germanofile ale lui Gheorghe Brătianu, spre a zădărnici chiar o acţiune de guvern a oamenilor politici germanofili, spre a câştiga pentru o cauza sa grupări şi personalităţi noi.

El întreprinse această agitaţiune în baza ideii că nici una din forţele politice ale ţării nu trebuie să secondeze un guvern înfeudat Germaniei şi că numai în acest chip se va putea dovedi, mai târziu, că politica alături de Axă n-a fost susţinută de reprezentanţii reali ai opiniei publice româneşti.

El găseşte prilejuri să dezlănţuie, în acelaşi timp, campanii vehemente împotriva factorilor politici care au deţinut funcţiuni în guvernările personale ale ex-regelui Carol, sub motiv că au participat la politica de ciuntire a hotarelor, dar urmărind în realitate să atace indirect puterile Axei şi să elimine orice concurenţe viitoare.

Împiedicat de celelalte personalităţi răspunzătoare ale conducerii naţional-ţărăniste – Ion Mihalache, dr. N. Lupu şi Mihai Popovici – de a extinde acţiunea sa antigermană şi proaliată şi de a mări dificultăţile Guvernului, Maniu acceptă în principiu că regimul Antonescu corespunde unei necesităţi naţionale, pe tot timpul cât forţa germană se va exercita în această parte a Europei şi că e de preferat oricărui alt guvern ce ar putea fi instituit de către Germania.

În fapt, el uzează de toate mijloacele ce le are la îndemână în actuala situaţie ca să continue o politică ce alarmează cercurile germane şi provoacă reacţii violente din partea ministrului german din Bucureşti.

Pe lângă activitatea clandestină şi încercările de a reface Partidul Naţional-Ţărănesc, el vrea să lase impresia în elita ţării că evenimentele îl pot chema să ia, în orice moment, guvernul şi că trebuie să pregătească un vast program de reforme sociale şi economice, ce urma să fie aplicat într-un spirit radical. El alcătuieşte comitete de experţi care să stabilească acest program, dar lipsa de oameni capabili şi competenţi din jurul său alarmează până şi pe principele Barbu Stirbey, iar Maniu e silit să recurgă la colaborarea unor legionari notorii, ca D. Gerota şi prof. Vermeulen.

Obişnuit să se sustragă personal de la răspunderi grele, el vede că eventualităţile viitoare îl pot pune în situaţiunea de a accepta soluţii care să atingă popularitatea sa şi, de aceea, prepară şi formulele unor guverne de tranziţie pentru cazul în care vor socoti că nu e de preferat să-şi asume responsabilitatea puterii.

Aceste guverne ar intra în funcţiune în momentul în care puterile anglo-saxone ar impune României condiţii teritoriale nefavorabile.

Acţiunea revizionistă

Apreciind că opinia publică este sensibilă la chestiunea Ardealului pierdut, el fixează în centrul activităţii sale acţiunea revizionistă, desfăşurată *pe trei planuri: în interiorul ţării,* pentru a avea o temă naţională de agitaţie, *în Ardealul cedat,* pentru a menţine acolo un curent de simpatie în

favoarea sa şi *în străinătate*, pentru a se putea înfăţişa ca exponentul ţării care a avut de suferit de pe urma Axei.

El întreprinde în acest scop:

a. Acţiuni memorandistice pe lângă puterile Axei, deşi e notoriu că politica şi tendinţele sale externe nu pot decât să înstrăineze interesul Germaniei şi Italiei pentru România;

b. O acţiune memorandistică pe lângă puterile anglo-saxone, cu scopul de a pune în evidenţă persecuţiile ungureşti şi nedreptatea făcută de Axă ţării noastre;

c. O acţiune iredentă în Ardealul cedat, spre a-şi înjgheba acolo noi puncte de sprijin;

d. Crearea unei organizaţiuni revizioniste denumită „Pro-Transilvania", pentru a ţine guvernul sub presiunea unei mişcări naţionale, într-un sens opus orientării actuale a statului; odată interzisă această asociaţie, Maniu începe o acţiune de justiţie pentru a agita sub această formă cauza revizionistă şi încearcă să alcătuiască alte organizaţii – „Transilvania", „Ordinul Ferdinand", „Vulturii Ardealului" etc.- fără a izbuti să dispună de un asemenea instrument politic.

e. O agitaţie în favoarea Ardealului dusă prin felurite căi (Asociaţia refugiaţilor şi expulzaţilor din Ardealul de nord, ziarul „Ardealul", cooperativele refugiaţilor, reuniuni, banchete, consfătuiri, nuclee de tineret, propagandă orală, manifeste), *cu obiectivul de a menţine în opinia publică întâietatea problemei Transilvaniei faţă de toate celelalte probleme de stat ale României.*

Mişcarea–Pro-Transilvania îi dă justificarea politicii sale potrivnice Germaniei şi Italiei, înfăţişate ca direct răspunzătoare pentru pierderea teritoriilor noastre din vest.

Acţiunea lui Maniu în legătură cu războiul

Încă din septembrie 1940 Maniu proclamă convingerea sa în triumful final al Angliei şi Americii. El cere să ne alăturăm acestui grup beligerant pe consideraţia că aceste ţări vor reface unitatea noastră naţională şi vor respecta în genere independenţa statelor mici.

Deşi ostil Axei, el nu se poate ridica de la început în contra războiului pentru redobândirea Basarabiei şi

Bucovinei de Nord, acceptat cu însufleţire de întreaga opinie publică românească.

După ce armatele noastre reocupă aceste provincii, *Maniu găseşte cea mai importantă temă a agitaţiunii sale:* el cere retragerea trupelor pe linia Nistrului, deşi e evident că din punct de vedere tehnic militar lucrul e imposibil şi reclamă încetarea colaborării militare cu Axa, înainte ca expediţiunea militară din răsărit să se fi terminat. El motivează aceste cereri prin primejdia de a ne asocia la un război de agresiune şi de a suporta, alături de Axă, o înfrângere, care după părerea sa e singură.

După ce trupele noastre înaintează în est, odată cu forţele germane, Maniu intensifică această mişcare şi nu pierde nici un prilej ca-prin memorii şi prin tot felul de manifestări-să susţină cu o înverşunare sporită punctul de vedere. El cere mereu retragerea trupelor, sub cuvânt că pierderile noastre servesc numai o cauză străină şi că pericolul unui atac ungaro-bulgar sau al unor convulsiuni interne provocate de stările postbelice cer să avem la dispoziţie un puternic instrument militar.

Maniu face eforturi pentru a fi secondat în această direcţie de către *Dinu Brătianu* şi de unii fruntaşi importanţi din conducerea naţional-ţărănistă.

El nutreşte însă speranţa ascunsă că ar putea folosi cândva armata noastră pentru a provoca o întorsătură bruscă în orientarea noastră externă, printr-o asociere cu forţele anglo-americane, ce ar veni prin Balcani să lupte contra germanilor. El arată că o asemenea acţiune militară ar şterge efectele produse în lumea anglo-saxonă de conlucrarea noastră cu Axa şi ne-ar asigura din partea Angliei şi Americii avantajele ce le obţin statele aliate.

De aceea Iuliu Maniu se ridică cu toată tăria, ori de câte ori are impresia că domnul mareşal Antonescu ar fi dispus să lupte şi în contra forţelor anglo-americane şi înfăţişează aceasta ipoteză ca putând avea pentru noi cele mai grave consecinţe de ordin politic şi teritorial.

CONTACTELE CU CERCURILE DE STÂNGA ŞI EXTREMĂ STÂNGA, LEGIONARE ŞI GERMANE

Întreg timpul lui Maniu este ocupat cu asigurarea unor contacte politice privind cele mai antagoniste cercuri. El împarte aceste legături în două categorii: contacte trebuincioase desfăşurării acţiunii sale şi contacte de informaţie.

Socotind că nu trebuie să neglijeze nici cea mai slabă indicaţie ce-i poate folosi în vederea orientării sale generale, el cultivă, în mod larg, relaţii de la dreapta până la stânga extremă. Astfel:

În cercurile germane:

Mihai Popovici vede în două rânduri pe von Killinger; acelaşi colaborator al lui Maniu are relaţii strânse cu Steltzer.

Ghiţă Popp vede des pe von Rittgen; însuşi Maniu primeşte în decurs de doi ani şi jumătate de patru ori pe von Rittgen.

D. Gerota întreţine de asemenea relaţii cu diferita personalităţi geermane.

Maniu primeşte în două rânduri pe prinţul de Rohan, dar respinge sugestiile ce i se fac de a iniţia legături cu cercurile superioare germane şi de a accepta cu simpatie politica şi intenţiile Reichului.

Mihalache primeşte la Dobreşti vizita unor emisari germani (Pflaumer şi alţii), dar el relevă antagonismul dintre interesele române şi germane, luând ca punct de plecare chestiunea Ardealului.

Pe căi indirecte se menţine un contact cu membrii reprezentanţei economice germane, cu ziarişti germani şi cu diferite personalităţi influente germane.

Dr. Corneliu Coposu, secretarul lui Maniu şi fost coleg de şcoală cu Andreas Schmigt, asigură un contact de informaţie cu Grupul Etnic German.

Maniu personal, Ghiţă Popp, d-rul Virgil Solomon, Ionel Popp şi Zaharia Boilă întreţin legături cu vechea conducere a saşilor din Ardeal.

În cercurile de extremă stânga şi de stânga:

Emisari ai lui Maniu întreţin relaţii de informaţii cu diverşi reprezentanţi ai partidului comunist.

Sugestiuni în vederea unei acţiuni comune pentru încetarea războiului din răsărit sunt respinse de Maniu, care doreşte, totuşi, să fie ţinut în curent cu planurile Moscovei în politica internă, fără însă a izbuti să aibă o orientare precisă în această privinţă.

În schimb, el izbuteşte să-şi asigure colaborarea unor elemente izolate de extremă stânga, ca Groaza-Hunedoara şi să ajungă – printr-un neîntrerupt contact personal cu Jumanca şi Constantin Titel Petrescu-la o înţelegere cu exponenţii fostului Partid Socialist Român.

Maniu socoteşte că va putea să utilizeze influenţa Partidului Socialist Român pe lângă partidele socialiste din Anglia şi America.

În cercurile legionare:

Potrivit testamentului lui Corneliu Codreanu, Maniu urmează să fie consultat ori de câte ori mişcarea are de luat hotărâri importante sau se află într-un impas greu.

Horia Sima nu ţine seamă de acest testament, dar după prăbuşirea regimului legionar diferiţi exponenţi ai mişcării reiau contactul cu Maniu, care le reproşează gravele erori ce au comis.

Deosebirile de vederi în politica externă opresc o colaborare între Maniu şi legionari, deşi Maniu ar dori să utilizeze dinamismul legionarilor pentru cauza revizionistă. El întâlneşte atât rezerva legionarilor, cât şi opunerea tineretului din partidul său.

Maniu personal, Ghiţă Popp, doctorul Solomon, Zaharia Boilă şi numeroşi fruntaşi provinciali menţin un contact permanent cu legionarii. Atacat de stânga partidului pentru aceste relaţii, el le explică prin nevoia de a se ţine în curent cu ceea ce se petrece în toate taberele politice. În ultimul timp, el sfătuieşte pe legionari să nu servească de instrument german împotriva Guvernului Antonescu şi să nu determine, prin atitudinea lor, concesiuni noi de ordin militar şi economic.

Legăturile cu cercurile militare

Încă sub guvern legionar, Maniu încearcă să canalizeze în jurul său nemulţumirile ivite în armată. După rebeliune, toţi exponenţii armatei făcând zid în jurul domnului mareşal Antonescu, Maniu reia aceste încercări, după ce socoteşte că pierderile de pe front şi conflictele dintre armata română şi cea germană au situat ofiţerimea superioară într-o postură ostilă războiului şi germanilor. El caută să se apropie de generalul Iacobici şi de alte căpetenii din armată şi foloseşte un grup numeros de ofiţeri în rezervă pentru a menţine un contact strâns cu cercurile militare.

Maniu nu renunţă la ideea de a putea folosi armata în planurile sale politice de viitor.

Reorganizarea grupării. Disensiuni şi curente

Reorganizarea pe noi baze a grupării naţional-ţărăniste şi extinderea activităţii de cadre constituie unul din ţelurile principale urmărite de Maniu. El încearcă în diverse rânduri să realizeze acest plan, dar împrejurările îi stau mereu în cale; abia în ultimele luni el procedează la o refacere a organizaţiilor judeţene, la numirea de noi şefi şi la reorganizarea secţiilor din Capitală.

Neînţelegerile de persoane provocate de această acţiune, se grefează pe adânci disensiuni de ordin principial, ce se relevă încă din septembrie 1940.

Principalii fruntaşi ai partidului văd în Maniu o rezervă a ţării în eventualitatea în care împrejurările generale ar împiedica să se obţină avantajele din politica şi eforturile depuse de regimul Antonescu.

Fruntaşii partidului nu înţeleg însă ca Maniu să intervină direct în timpul colaborării cu germanii, deoarece socotesc că amestecul său nu duce decât la enervarea cercurilor germanr, la sporirea dificultăţilor ce le are regimul actual şi la eventuale măsuri de represalii, păgubitoare pentru independenţa şi liniştea ţării.

Maniu nu acceptă însă să adopte poziţia de expectativă

ce i se cere. El profită de imunitatea ce i-o asigură meritele sale din trecut şi îşi arogă un rol activ de cenzor al Guvernului şi al colaborării noastre cu Germania, urmărind să câştige titluri ce ar putea să impresioneze sferele anglo-saxone.

Aceste deosebiri de vederi şi mewtode definesc situaţia din partid în felul următor:

Ardelenii din partid stau la ordinele lui Maniu şi urmează fără şovăire indicaţiile sale.

Mihalache e în dezacord permanent cu Maniu cu privire la politica externă, la ataşamentul necondiţionat faţă de cauza engleză, la politica războiului. El nu acceptă în special *metodele de agitaţie* folosite de Maniu, dar îi lasă întreaga răspundere pe baza deplinelor puteri ce deţine actualul preşedinte. În ultimul timp, Mihalache s-a apropiat de punctul de vedere al lui Maniu referitor la victoria ce ar avea-o asigurată forţa anglo-saxonă, dar acre rezerve exprese asupra metodelor ce se întrebuinţează.

Doctorul n. Lupu, e pentru o sprijinire indirectă a regimului Antonescu, e în dezacord permanent cu Maniu, nu e ţinut în curent cu relaţiile pe care şeful grupării le are cu străinătatea, dar totuşi face mari servicii cauzei datorită raporturilor ce întreţine cu domnul mareşal Antonescu şi cu domnul vice-preşedinte de Consiliu.

Mihai Popovici e deseori în divergenţă de opinii cu Maniu, dar fiindu-i devotat, nu se împotriveşte nici unei hotărâri definitive ce o ia şeful grupării.

Fruntaşii regăţeni din Capitală şi provizorie se află – cu neînsemnate excepţii – într-o rezervă precaută.

Legăturile lui Maniu cu străinătatea

Afirmarea unei poziţii anglofile nu ajunge lui Maniu în scopurile sale de politică externă; el întreprinde în acelaşi timp o adevărată acţiune diplomatică pentru:

a) a realiza un contact direct cu guvernele englez şi american;
b) a lămuri problemele teritoriale şi politice ale ţării;
c) a obţine asigurări şi garanţii în ceea ce priveşte prdinea

teritprială a României şi poziţia ţării noastre în confederaţiile de state proiectate de Aliaţi.

În acest scop Maniu foloseşte următoarele căi:

Legaţia engleză. În ultimele luni în care Legaţia engleză s-a mai aflat pe teritoriul nostru, Maniu face legături cu diplomaţii britanici şi stabileşte un aranjament cu Reginald Hoare.

Legaţia americană. După plecarea Legaţiei engleze, Maniu intră în relaţii strânse cu Günther, ministrul Americii şi apoi cu Benton, ataşatul de afaceri.

El transmite prin aceştia diferite comunicări şi mesaje guvernelor englez şi american.

Legaţia elveţiană. După plecarea Legaţiei americane, Maniu cultivă pe René de Weck, ministrul Elveţiei şi izbuteşte să-l intereseze pentru cauza aşa zisei mişcări libere din România, fără însă a putea face din diplomatul elveţian un agent permanent de contact cu străinătatea.

Legaţia turcă. Cu ajutorul lui Mihai Popovici, care e un amic personal al lui Süphi Tanriöer, Maniu asigură legături permanente, prin intermediul curierilor turci, cu oficiile britanice şi americane din Istanbul-Cairo.

Legaţia suedeză şi portugheză. Prin Serdici şi unii foşti diplomaţi, Maniu se poate folosi de intermediul legaţiilor suedeză şi portugheză pentru a întreţine relaţii cu străinătatea şi a asigura transmiterea diferitelor mesaje.

În acelaşi timp, Maniu se mai serveşte de:

Citta Davila, care asigură în America un contact cu Casa Albă, cu Legaţia engleză din Washington, cu ambasadorul sovietic de acolo şi cu guvernele emigrante.

Grupul manist din Londra, condus de Cornel Bianu, care nu izbuteşte însă să obţină o recunoaştere oficială din partea guvernului britanic.

Principala legătură Maniu o menţine cu *serviciile politice şi de propagandă engleze din Istanbul-Ankara-Cairo,* însărcinate să se ocupe de mişcarea liberă din România.

În acest scop s-a folosit o bucată de vreme de aparatura *organizaţiei de spionaj Popovici Rică Georgescu.*

Acţiunea externă întreprinsă de Maniu pînă acum se poate rezuma astfel:

1. Definirea poziţiei actuale a României: stat ocupat virtualmente de germani, el se află sub influenţa totală a forţelor Reichului şi trebuie, deci „considerat în rîndul ţărilor ocupate şi nerăspunzătoare de politica ce o întreprind”.

2. Definirea poziţiei noastre faţă de războiul din Răsărit; susţinut de opinia publică pentru redobândirea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, războiul nu mai e împărtăşit când armatele române trec Nistrul şi, sub presiunea germană, sunt silite la o acţiune străină obiectivelor naţionale.

3. Obiectivul naţional al românilor e recucerirea Ardealului smuls României de puterile Axei, ca o pedeapsă aplicată pentru devotamentul nostru neclintit la politica anglo-franceză pe continent.

4. Stabilirea atitudinii puterilor anglo-saxone faţă de problemele teritoriale ale României şi succesul unei meditaţii engleze şi americane în litigiul teritorial româno-rus condiţionează o acţiune imediată a României de alăturare la războiul dus de puterile aliate contra Germaniei.

5. El predinde a izbuti să determine o declaraţie britanică în contra arbitrajului de la Viena, *dar nu are garanţii anglo-americane în ceea ce priveşte Ardealul.*

*
* *

Sprijinit de aceste concepţii de politică internă şi externă şi dezvoltând o activitate intensă şi perseverantă, Iuliu Maniu a ajuns să fie socotit, atât în străinătate cât şi în ţară, *exponentul ideii anglophile şi revizioniste din România.*

Deşi contactele sale cu guvernele britanic şi American n-au realizat o înţelegere care să asigure ţara noastră în ipoteza unei victorii anglo-saxone – ci, dimpotrivă, au învederat neputinţa acestor state de a obţine, pe de o parte, vreo garanţie din partea Sovietelor, iar pe de alta incertitudinea în ce priveşte viitorul statut territorial al Ardealului – Maniu vrea să treacă în opinia publică, ca singurul om politic în stare să refacă graniţele naţionale cu ajutorul puterilor occidentale.

El nu poate obţine nici măcar putinţa de a prezida unul din

acele guverne fantomă care călătoresc între capitalele anglo-saxone, dar face să se răspîndească în interior că numai obstacolele ce i le pun în cale regimul actual îl împiedică de a reconstitui harta etnică a ţării.

Devotaţii îl numesc în buletinele partidului „omul providenţial”, spre a crea în jurul numelui său o atmosferă de mysticism şi a răspunde astfel unor necesităţi propagandistice, dar însăşi fruntaşii partidului ştiu că eventualele succese viitoare ale lui Maniu depend de o serie de factori interni şi externi.

Aceşti fruntaşi recunosc că rostul său ar începe numai din ziua în care factorul sovietic n-ar avea să joace vreun rol în România, darn u văd în ce chip influenţa Rusiei ar putea fi înlăturată la o victorie a „Naţiunilor Unite”.

Cât priveşte influenţa asupra maselor populare, *el îşi arogă singur o mare popularitate,* dar e de văzut în ce măsură războiul şi curentele noi la care el va da naştere vor schimba structura politică a ţării.

În ultimă instanţă, numai urmările interne şi externe ale războiului vor desemna rolul viitor al lui Iuliu Maniu.

6. În faţa posibilităţii guvernelor englez şi American de a obşine ca Rusia să-şi schimbe atitudinea faţă de Romania, el declară că nu poate trece la acţiunea „efectivă” cei immediate se cere, înainte de a i se preciza, în mod definitiv situaţia viitoare politică şi teritorială între Soviete şi România.

7. Invitat să vină în străinătate, el cere garanţii că va alcătui la londra un guvern liber românesc; un asemenea guvern fiind socotit acolo capabil să înrăutăţească raporturile anglo-ruse, el nu socoteşte oportun să răspundă unei invitaţii de a alcătui un asemenea guvern în America.

El încearcă să obţină adeziunea engleză pentru o altă formulă – un comitet liber românesc – întrucât crede că numai Anglia are interese directe în această parte a lumii, care pot ajuta în viitor România.

El se declară gata să trimită delegaţii de oameni politici în Anglia şi America, dar planul întâmpină greutăţi în fapt.

El aşteaptă încă în momentul de faţă va guvernele englez şi american să obţină precizări şi garanţii din partea Sovietelor în ceea ce priveşte România şi să stabilească o

politică precisă în legătură cu toate problemele noastre teritoriale şi politice.

9. Faţă de planurile aliate în ce priveşte noua organizare a Europei, Maniu se declară la început de acord cu o propunere poloneză, ce i se transmite, de a se alătura unui bloc mare de state, întins din Polonia şi Cehoslovacia până în Grecia şi Turcia, ceea ce corespunde şi unui vechi proiect al său de confederaţie dunăreană, cunoscut sub denumirea de „Planul Tardieu”[14].

În faţa opoziţiei diplomaţilor din propriul partid, el acceptă teza că interesul României e să se alăture blocului balcanic, ce ar fi permanent sprijinit de Anglia, dar nu vrea deocamdată să indispună bunele intenţii manifestate faţă de noi de către guvernele emigrante ale Cehoslovaciei şi Poloniei.

ANIC, Fond Cabinet Militar Ion Antonescu, dosar nr. 369; documentul a mai fost publicat şi în Iuliu Maniu – Ion Antonescu*. Opinii şi confruntări politice 1940-1944,* cuvânt înainte, îngrijire de ediţie, note şi comentarii de Ion Calafeteanu, Editura Dacia Cluj-Napoca, 1944, p.127-210.

84.

1943 iunie 8. *Extras din Buletinul informativ prezentat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la apropierea dintre Maniu şi Cancicov.*

Din cercurile politice

…4. În cercurile politice se discută că, între *Maniu* şi *Cancicov* s-a produs, în ultimele săptămâni, o apropiere sensibilă.

Cât timp fiind suferind, Maniu nu a părăsit casa, Cancicov l-a informat de cele ce se petrec în lumea politică, după ce pe de altă parte intermediase în chestiunea *Tătărăscu*, din

14 Este vorba despre un proiect propus de guvernul francez, prin reprezentantul său, André Tardieu , la 2 martie 1932, care prevedea crearea unei „Uniuni Economice Danubiene” la care urmau să participe ţările Micii Înţelegeri (România, Cehoslovacia, Polonia şi Iugoslavia), Austria şi Ungaria. Printre altele, proiectul prevedea tarife economice preferenţiale, desfiinţarea restricţiilor comerciale, crearea unei monezi comune etc. Neprimind garanţiile propuse de Mica Înţelegere (negocieri economice fără amestecul marilor puteri, actul constitutiv să se bazeze pe tratatele existente şi să figureze între documentele Societăţii Naţiunilor), în final, proiectul a fost respins.

care a ieşit cu o creştere de prestigiu în rândurile democrate.

Acest din urmă fapt l-a apropiat mai mult de naţional-ţărănişti decât de liberali, aşa încât în cercurile politice se presupune că doreşte azi mai curând o apropiere de Maniu decât una de *Dinu Brătianu*.

Legăturile Maniu-Cancicov sunt frecvente şi destul de înaintate, ceea ce a provocat însă unele nemulţumiri ale tineretului naţional-ţărănist, care este ostil unor intenţii presupuse lui Cancicov de a se alătura grupării condusă de Maniu.

Pe de altă parte nici dr. *Lupu* nu vede favorabil ascendentul tot mai mare al lui Cancicov faţă de conducerea naţional-ţărănistă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.218.

85.

1943 iunie 10. *Notă a SSI referitoare la poziţia echivocă adoptată de fruntaşii naţional-ţărănişti în probleme ale politicii interne şi externe.*

N O T Ă

Într-o notă precedentă, am anunţat că Maniu a întreprins o anchetă între fruntaşii naţional-ţărănişti privitoare la metoda ce trebuia s-o întrebuinţeze gruparea în momentul de faţă.

Din conversaţiile purtate cu acest prilej, s-a putut deduce:

1) Că Maniu socoate că nu poate pleca în străinătate, atâta vreme cât nu are _oordinat un aranjament _oordinate cu guvernele englez şi _oordina.

Acest aranjament n-a putut fi realizat până acum.

2) Din comunicările _oordin de Maniu din străinătate rezultă că situaţia României este „mizerabilă la Londra şi Washington", cum s-a exprimat însuşi Maniu.

3) Nici un aranjament nu este posibil atâta vreme cât trupele române vor lupta în Kuban sau pe alte fronturi în contra oricărui aliat al Angliei şi Americii.

4) Planurile cu privire la federalizarea unor state din această parte a Europei căzând, în urma declaraţiilor făcute

de către Beneş, posibilităţile unei redresări a României apar şi mai grele[15].

E de aşteptat mai întâi vizita lui Beneş la Moscova şi rezultatele la care ea va duce.

5) Majoritatea fruntaşilor naţional-ţărănişti consultaţi şi-au exprimat opinia că pentru moment gruparea naţional – ţărănistă nu poate întreprinde nici o acţiune efectivă.

Această acţiune ar fi fără nici un folos, atâta vreme cât forţa germană rămâne puternică în România şi cât ea poate să provoace o reacţiune imediată împotriva oricărei mişcări aşa-zis libere.

Guvernul Antonescu rămâne o _oordinate_ –întrucât plecarea sa ar atrage ori ocuparea României de către forţele germane ori un atac ungaro-bulgar, sprijiniţi de germani-astfel că opoziţia n-are nici un interes să facă vreo dificultate actualul regim, dificultate care ar duce la o nouă înăsprire a raporturilor cu Germania.

6) Gruparea naţional – ţărănistă poate intra în acţiune numai în momentul în care va fi încredinţată că poate lua guvernul şi provoca, fără nici o primejdie, o schimbare fundamentală a politicii noastre externe şi interne.

7) Concluzia la care au ajuns fruntaşii consultaţi e că gruparea naţional-ţărănistă trebuie să aştepte un moment mai favorabil, în împrejurările de faţă nefiind nimic de făcut nici în ordinea externă, nici în cea internă.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 85-86. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944.*

15 Înţelegând că tratativele cu Uniunea Sovietică erau inevitabile, Iuliu Maniu a luat legătura cu Eduard Beneş, fost preşedinte al Cehoslovaciei, aflat la Londra, rugându-l printr-o scrisoare, de la începutul lunii ianuarie 1943, să facă bunele oficii pe lângă guvernul sovietic pentru ca aceasta să accepte drept partener de discuţii opoziţia românească, reprezentată de preşedintele PNŢ. La 6 februarie 1943, Iuliu Maniu i-a adresat lui Ed. Beneş o nouă scrisoare prin care se interesa dacă nu poate obţine de la guvernul sovietic amânarea soluţiei definitive a frontierei de răsărit a României, până la Conferinţa de Pace; de asemenea, se exprima dorinţa ca garanţiile date României de către guvernul sovietic să fie afirmate public. La rândul său, Iuliu Maniu a primit un mesaj din partea guvernului polonez în exil prin care se propunea realizarea unei confederaţii de state-alcătuită din Polonia, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, România, Bulgaria, Grecia, Iugoslavia şi Turcia care să constituie un bloc de 120 milioane de oameni capabili să reziste presiunilor din vest (Germania) şi est (Uniunea Sovietică). Preşedintele PNŢ s-a declarat, în principiu, de acord cu acest proiect, dar „diplomaţii" partidului (în special, Constantin Vişoiu şi Savel Rădulescu) l-au considerat nerealist şi ca atare, nu l-au acceptat.

Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 539-540; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.173-174.

86.

1943 iunie 10. *Notă a SSI cu privire la opiniile politice ale lui Iuliu Maniu.*

Din cercurile politice

98 Înainte de a pleca la Deva, *Maniu* a convocat pe o parte dintre fruntaşii grupării pentru a-i consulta asupra metodelor ce trebuie să le întrebuinţeze opoziţia faţă de desfăşurarea evenimentelor internaţionale.

Maniu a înfăţişat interlocutorilor săi situaţia României, caracterizând-o ca fiind grea, imposibilitatea de fapt de a se exercita o acţiune politică pe lângă guvernele anglo-saxone, rigiditatea diplomaţiei sovietice, noile curente din rândurile guvernelor emigrante favorabile URSS, mişcările libere din ce în ce mai accentuate din ţările ocupate şi aliate Axei, poziţia opoziţiei româneşti şi eventualitatea luării unor măsuri împotriva opoziţiei, sugerate din exterior.

Preşedintele grupării naţional-ţărăniste a observat că situaţia României este cu totul deosebită: în vreme ce în Ungaria, în Bulgaria şi în Finlanda, guvernele respective încearcă contacte cu lumea anglo-saxonă şi limitează din ce în ce mai mult colaborarea lor cu Axa, la noi guvernul este – după expresia lui Maniu - constrâns să facă o politică germanofilă şi mai accentuată, iar opoziţia ţinută sub ameninţare.

Maniu a cerut fruntaşilor consultaţi să reflecteze asupra tuturor elementelor situaţiei şi să răspundă, în câteva zile, care este opinia lor asupra acţiunii ce trebuie întreprinsă, pentru a putea salva situaţia ţării.

„Vă rog să reflectaţi cu toată seriozitatea şi să-mi spuneţi ce este de făcut. Suntem în pragul unor mari hotărâri: aşteptăm sau ne mişcăm?”

Între cei consultaţi se află : *I. Mihalache*, dr. *Lupu*, *Mihai Popovici*,

I. Hudiţă, G. Taşcă, *Ghiţă Popp*, *Nic. Penescu*, gral *Negrei*, *Polizu-Micşuneşti*.

Maniu a refuzat să ia în considerare opiniile pe care cei consultaţi le-au exprimat în cursul conversaţiilor, spunând că nu vrea să cunoască decât hotărârea ce o va lua fiecare după o matură chibzuinţă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.219.

87.

1943 iunie 17. *Notă circulară de instrucţiuni a Secţiei II Contrainformaţii prin care se ordonă supravegherea activităţii tuturor oamenilor politici.*

Secţia C.I./Grupa Rezidenţelor
Agentura Munteniei

NOTĂ CIRCULARĂ DE INSTRUCŢIUNI

Pentru urmărirea activităţii desfăşurate de membrii diferitelor partide politice dizolvate, vă rugăm să binevoiţi a da dispoziţii pentru executarea continuă a discretă a lucrărilor arătate în instrucţiunile de mai jos, redactate de grupa de specialitate a acestui Serviciu:

1. Să se facă un pontaj al tuturor politicienilor din circumscripţia respectivă, stabilind pe cei care mai activează;

2. Aceştia să fie ţinuţi într-o observaţie permanentă, comunicându-ni-se cu cine ţin contactul, ce se discută cu prilejul diferitelor întrevederi şi ce acţiune de propagandă desfăşoară în rândurile populaţiei;

3. Diferitele întrevederi ale acestora ne vor fi semnalate cu precizie, la timp şi loc, cât şi de participanţi, expunându-se cât mai detailat cele discutate;

4. Acţiunea de reorganizarea grupărilor politice va fi atent urmărită, semnalându-se toate noile însărcinări ce se acordă diferiţilor fruntaşi, atât din teritoriul urban cât şi din

cel rural;

5. Se va urmări atent orice difuzare de material propagandistic, identificându-se colportorii, cât şi comentatorii;

6. Se vor stabili care sunt elementele ce menţin contactul cu centrul, când se deplasează şi ce anume instrucţiuni de activitate aduc şi difuzează printre membrii grupării. De asemeni, se va urmări activitatea de colaborare dintre grupări, în special dintre cea naţional-ţărănistă şi cea liberală, precum şi eventuale contacte cu elemente de extrema stângă;

7. Se vor stabili mijloacele de trai ale diferiţilor fruntaşi politici, acordându-se o deosebită atenţie de la ce întreprinderi anume, de stat sau particulare, îşi procură venituri, precum şi în ce contencioase sunt respectivii;

8. Se va stabili dacă aceste întreprinderi au o structură românească, străină sau evreiască sau dacă din aceste două din urmă cazuri nu există un camuflaj;

9. Se vor identifica toţi militarii, de preferinţă ofiţeri superiori şi generali, activi sau de rezervă, cu care diverşi politicieni întreţin raporturi susţinute, precum şi chiar dacă nu exercită o acţiune de persuasiune politică pe lângă comandanţii militari, îndrumători ai armatei, etc., de la întreprinderile cu care au contact mai regulat;

10. Despre politicienii din circumscripţia respectivă se vor aduna date biografice, atât de ordin intelectual, social şi politic, cât şi de ordin moral, relevându-se dacă aceştia nu au fost făcuţi cunoscuţi opiniei publice prin diferite afaceri veroase.

Toate constatările făcute pe baza prezentelor instrucţiuni, cât şi altele în legătură cu membrii partidelor politice dizolvate vor fi imediat comunicate la Bucureşti, acelaşi material servind, totodată, la întocmirea sintezelor locale, care vor fi redactate în felul unei expuneri cuprinzătoare, conţinând şi precizări de fapte din care să se poată trage concluzii pozitive, evitându-se consideraţii vagi şi nesigure.

Prezentele instrucţiuni au o valoare permanentă şi urmează a fi ţinute în continuă evidenţă, servind de îndreptar general pentru culegerea de informaţii în domeniul

fostelor partide politice.

D. O.
ŞEFUL GRUPEI REZIDENŢELOR
/ss/ M. Bălăceanu

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 21/1943, f. 1-2.

88.

1943 iunie 18. *Notă a SSI despre zvonurile care circulau în rândurile naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

În cercurile naţional-ţărăniste a circulat în cursul dimineţii de azi un zvon, a cărui sursă este indicată o indiscreţie din partea unui înalt funcţional al Ministerului de Externe, în legături strânse cu conducerea partidului.

Şi anume, o telegramă din Roma, sosită [pe adresa] Ministerului de Externe, ar fi anunţat *tratative înaintate de armistiţiu, între britano-americani şi italieni*. Aceste tratative s-ar face *pe baza propunerilor ultimative făcute de dl Churchill la Gibraltar dlui Osborne, ambasadorul britanic la Vatican*.

Elementele din conducerea partidului nu au dezminţit a fi primit astfel de informaţii, dar au anunţat că şi ei le-au primit sub beneficiu de inventar şi că, păstrează cea mai perfectă rezervă, faptele fiind probabile dar rezultatele scontate prea puţin apropiate în timp.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.467.

89.

1943 iunie 18. *Notă a SSI privind hotărârea conducerii Partidului Social – Democrat de a respinge propunerile de colaborare ale Partidului Comunist din România*[16].

16 În luna iunie 1943 se constituie Frontul Patriotic Antihitlerist, format din Partidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioţilor, MADOSZ-ul şi Partidul Socialist- Ţărănesc. După ce iniţial Constantin Titel Petrescu, preşedintele Partidului Social-Democrat a acceptat propunerea Partidului Comunist Român, ulterior, a revenit asupra hotărârii, sub motiv

N O T Ă

Partidul Social-Democrat de sub şefia lui Constantin Titel Petrescu a întrunit comitetul de conducere.

Comitetul a luat hotărârea să respingă orice propunere de fuzionare sau de colaborare venită din partea Partidului Comunist Român.

Partidul Social-Democrat va lua în considerare numai cereri individuale de înscriere ale comuniştilor, spre a evita o penetraţie, pe această cale, a elementelor comuniste, urmărind să constituie apoi o fracţiune distinctă şi cu obiective precise în rândurile Partidului Social-Democrat.

Se pare că această hotărâre a fost luată în urma unor recomandări venite din străinătate, de la centrala Internaţionalei a II-a.

Social-democraţii afirmă că hotărâri identice vor fi luate de către toate partidele social-democratice din lume.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 95. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 542; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.175.

90.

1942 iunie 20. *Notă a SSI despre aprecierule fruntaţilor naţional-ţărănişti faţă de misiunea militară italiană şi ofiţerii italinei aflaţi în Bucureşti.*

N O T Ă

În cercul conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănesc domneşte convingerea, în urma unor discuţii pe care aceştia le-au avut cu diferiţi ofiţeri din misiunea militară italiană, că aceştia în intimitatea sufletelor lor ne *sunt net ostili*, iar speranţa de a-i câştiga de partea noastră în chestiunea Ardealului este categoric irealizabilă; ceva mai mult dl *Ghiţă*

că Partidul Naţional-Tărănesc şi Partidul Naţional-Liberal refuzau să participe la această coaliţie de forţe.

Pop a confiat unui intim că un cerc restrâns de fruntaşi naţional-ţărănişti sunt pe cale să stabilească că, ofiţerii italieni aflaţi în Bucureşti fac spionaj în favoarea Ungariei, în vederea viitorului război dintre noi şi unguri.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1541, f.554.

91.

1943 iunie 25. *Extras din buletiuln _oordinate_ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu privire la organizarea grupelor de partizani şi a propagandei comuniste.*

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General
Serviciul de Documentare şi Informaţii

Buletin de informaţii

din 25 iunie 1943, ora 12

Informaţii interne

[...]

Chestiuni politice

100. Conducerea comunistă a dat recent dispoziţiuni organizaţiilor în subordine *să organizeze „grupe de partizani" din rândurile muncitorilor şi ţăranilor în vederea sabotării producţiei agricole şi de război şi a transporturilor militare.*

În acest sens şefii de organizaţiuni au primit instrucţiuni să infiltreze cât mai multe elemente comuniste în masa ţărănească şi în rândurile muncitorilor şi să caute o colaborare cu elementele ţărăniste avansate.

98 Conducerea comunistă, constatând că o parte din materialul de propagandă nu s-a răspândit tuturor organizaţiilor, pregăteşte în prezent reorganizarea aparatului pentru editarea broşurilor comuniste şi răspândirea manifestelor.

De asemenea, constatându-se că instrucţiunile scrise se transmit cu greutate organizaţiilor, din cauza măsurilor de

conspirativitate, conducerea comunistă a dat dispoziţiuni organizaţiilor în subordine *să se formeze în întreprinderi, ateliere, etc. cercuri de informare,* pentru lucrătorii şi muncitorii care vor fi ţinuţi la _oordin cu desfăşurarea evenimentelor politice, interpretate în favoarea URSS şi a aliaţilor săi.

Prin această acţiune conducerea comunistă urmăreşte suplinirea, în parte, a materialului scris care ar fi de răspândit în rândurile muncitorilor.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.

[...]

(Serviciul Special de Informaţii)

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 97-98. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 544.

92.

1943 iunie 29. *Notă a SSI referitoare la opoziţia fruntaşilor partidelor democratice faţă de politica guvernului.*

N O T Ă

Discuţiile dintre Maniu şi Dinu Brătianu cu privire la noul demers proiectat pe lângă dl mareşal Antonescu au continuat în ultimele zile.

E de _oordina că, de această dată, Dinu Brătianu împreună cu Gh. Brătianu au primit imediat să _oordinate la demonstraţia opoziţionistă sugerată de şeful grupării naţional-ţărăniste şi au făgăduit să facă uz de toată influenţa ce o au spre a determina diferiţi fruntaşi ai organizaţiilor profesionale să meargă în delegaţie la conducătorul statului.

Adeziunea lui Dinu şi Gh. Brătianu s-a manifestat sub formă, încât Maniu, pentru a dezarma pe cei mai prudenţi dintre partizanii săi, a declarat că demersul i-a fost cerut de către liberali şi că Dinu Brătianu se arată _oordin de îngrijorat faşă de situaţia ţării.

Alcătuirea unei delegaţii de reprezentanţi ai profesiunilor întâmpină însă dificultăţi.

Faţă de aceste dificultăţi, s-a sugerat alcătuirea unei delegaţiuni în care să intre fruntaşi ai celor două grupări de opoziţie.

În acelaşi timp, s-a început şi redactarea unui memoriu comun.

Intervenţiunea nu se va referi numai la statutul social al Transilvaniei şi la consecinţele pe care cele două grupări le atribuie imixtiunii guvernului în structura internă a unei provincii ce o socot vremelnic sub ocupaţie militară-*, ci va cuprinde toate problemele de ordin politic şi _oordina în legătură cu politica oficială a guvernului.* Cele două grupări doresc să-şi formeze o nouă piesă „pentru dosarul păcii" cu care vor încerca să dovedească opoziţia ţării faţă de politica alături de Axă.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 101. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 545; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.177-178.

93.

1943 iunie 30. *Notă a SSI despre activtăţile politice ale naţional-ţărăniştilor în luna iunie.*

N O T Ă

Gruparea naţional-ţărănistă a avut în cursul lunii iunie o activitate mult mai intensă ca până acum, pe care o putem clasa pe următoarele momente importante :

1. Procesul grupului Ardealul;
2. Activitatea lui *Ghiţă Pop* în Ardeal ;
3. Comentarea şi obţinerea informaţiilor internaţionale;
4. Comentarea planului de guvernare;
5. Organizarea de întreprinderi comerciale cu scopul de a fi utilizate lucrativ în momentul guvernării.

Aceste momente au menţinut în continuu contact pe membrii grupării, creând dese întâlniri şi discuţii.

Fruntaşii acestor întâlniri au fost pe lângă *Ghiţă Pop*, secretarul grupării, *S. Bornemiza*, dr. *Virgil Solomon*, *Mihai Popovici*, *Aurel Buteanu*, *Victor Pop*, *Mihail Demetrescu* şi dr. *Cozman*.

Este de reţinut precauţia cu care se lucrează; instrucţiunile lui Maniu, în această privinţă fiind clare: evitarea oricărei greşeli care ar putea duce la arestări sau la compromiterea partidului. După Maniu venirea la putere, în împrejurările actuale va depinde de factorii externi, care îi sunt favorabili, iar contactul cu aceştia îl face numai Maniu, Pop, dr. Virgil Solomon, iar legături uşoare le face Mihail Demetrescu, funcţionar la Ministerul de Externe, domiciliat pe str. Viitor nr. 55.

Cercurile maniste au fost la începutul lunii neplăcut afectate şi chiar intrate în panică prin punerea pe rol a procesului „grupului Ardealul" (*Vişa*, *Radocea*, *Popovici*, *Bălan*), punerea pe rol, care – pentru aceste cercuri – au fost simptoma inaugurării unor vremuri grele.

Această panică venea direct de la Maniu şi era dezvoltată de fiecare în parte.

Versiunea oficială era urm[toarea: Gestapoul ne mai suportând atmosfera filo-engleză care este mânuită de cercurile maniste, a cerut guvernului să ia măsuri împotriva lor.

Guvernul român, ca primă măsură, a repus pe rol procesul "grupului Ardealul", ca prin exemplara pedeapsă ce ar fi urmat să satisfacă pretenţiile Gestapoului. Maniu a comunicat atunci tuturor cunoscuţilor săi, această situaţie atrăgându-le atenţia să sisteze orice fel de activitate care ar putea da ocazia strângerii de elemente acuzatoare pentru grupare.

În cercul strâns intim manist se spunea însă că Mihai Popovici şi cu dr. Virgil Solomon au vizitat pe dl vicepreşedinte Mihai Antonescu, căruia i-au arătat răul .... Naşte prin reintroducerea răzbunărilor politice, care ar duce la represalii la momentul oportun.

Dl Mihai Antonescu a acceptat punctul de vedere şi obţinând şi aprobarea dlui mareşal Antonescu, la începerea procesului, procurorul militar împreună cu avocaţii părţilor, au cerut şi au obţinut amânarea procesului sine die.

Această amânare a produs o mare uşurare în cercurile maniste, care consideră ca un succes al grupării cum şi o schimbare de atitudine a dlui mareşal Antonescu faţă de o

Germanie învinsă.

Gruparea consideră ca un gest de apropiere, care să creeze o atmosferă posibilă de discuţii viitoare.

Totuşi atmosfera de represiune este menţinută în cercurile largi maniste, oprindu-le de la orice activitate politică.

Se pare că această atmosferă de încordare determinată de o eventuală represiune este menţinută şi cu obiective de ordin extern, care *să justifice inactivitatea şi mai ales incapacitatea de a activa a grupării, justificare faţă de cererile străinătăţii anglo-saxone pentru o activitate nu numai propagandistică ci de sabotare şi informare*.

Comportarea lui *Ghiţă Pop*, ca secretar general al grupării, a nemulţumit prin : 1. neactivitatea sa, 2. lipsa de contact cu Ardealul.

Ca să contracareze politica de denigrare dusă împotriva sa, Maniu prin Coposu, i-a organizat o serie de conferinţe "Astra" la Sibiu, Braşov, Făgăraş.

El a plecat însoţit de *S. Bornemiza* şi *Aurel Buteanu*.

În fiecare din aceste oraşe urmează a lua contact cu personalităţile ardelene, indiferent de partid, cărora să le lămurească politica lui Maniu şi mai ales să le arate prietenia pe care anglo-saxonii o au pentru România.

Se pare că la Braşov, dată fiind influenţa lui *Lapedatu* – liberal, a fost foarte rece primit, însă atenţia întreagă a lui Ghiţă Pop este îndreptată înspre Făgăraş şi Sibiu, judeţe lucrate de el în alegerile trecute.

Deşi atmosfera nu este favorabilă lui Pop, totuşi Maniu îl sprijină şi-l orientează astfel ca să poată câştiga simpatii.

Pop a dus până acum o viaţă foarte retrasă, fiind întreţinut de soţia sa. A suferit mult timp de neurastenie, întrerupând orice relaţii.

Acum, se pare că s-a însănătoşit, dar timiditatea sa de a avea relaţii se menţine.

Maniu l-a obligat să se ducă săptămânal la Restaurantul "Bucureşti", cu invitaţi.

De asemenea, în vizitele care le face în Ardeal, are misiunea ca sub firma „Astrei" să dea banchete la care să se discute în special de Maniu.

În lipsa lui Pop din Bucureşti, pentru a se evita eventuala activitate a lui *Virgil Solomon*, secretariatul grupării este închis,

activând doar secretariatul particular al lui Maniu secretariat condus de *Coposu*.

Totuşi cei din jurul lui *Pop*, adică dr. *Cozman*, avocat *Victor Pop*, *Mihail Demetrescu*, *Modoran* şi *Mazilescu*, menţin contactul permanent.

Astfel, Cozman şi Victor Pop, ca avocaţi şi funcţionari ai Cecului, au vizitat oraşele Zimnicea şi Constanţa. Vasile Modoran a făcut un raport detaliat asupra situaţiei datoriilor la petrol.

El este subdirector financiar la „Creditul Minier" şi bine introdus în cercurile petroliste.

A fost înainte funcţionar la B.N.R. în direcţia condusă de administratorul *Stoicescu*, care când a fost numit administrator delegat al Creditului Minier, l-a luat pe Modoran ca organizator al contabilităţii.

Aşa că acesta are puternice legături şi cu B.N.R. putând să informeze perfect şi asupra mişcării noastre financiare. El este prieten intim cu Mazilescu, care este avocat la cooperaţie.

Deşi ţărănişti, ambii sunt în foarte bune relaţii în cercurile maniste, fiind apreciaţi pentru serviciile pe care le aduc. Ambii sunt consideraţi în tineret ca ministeriabili.

Cât priveşte Mihail Demetrescu, activitatea acestuia are legături cu cercurile străine şi în special cu Bulgaria şi Turcia.

A prezentat acum 2 săptămâni un detaliat raport cu privire la situaţia din Balcani şi la poziţia României în această conjunctură.

După el, Bulgaria şi Ungaria duc o politică de strânsă prietenie, ambele fiind în orbita politică a Italiei.

Cum situaţia Italiei este foarte periclitată, şi cum ca un corolar acelaşi pericol de înfrângere ameninţă Ungaria şi Bulgaria, ambele având noi teritorii de apărat, prietenia lor poate deveni periculoasă pentru România, date fiind legăturile acestor state cu englezii.

În Bulgaria, Axa este mereu înşelată, regele creând diversiunea comunistă cu care el justifică inactivitatea sa armată.

De fapt Bulgaria nu a adus nici un sprijin Axei, decât verbal, aşa că discuţiile ei cu englezii pot fi mai uşor duse ca

eventualele discuţii ale României. Ungaria a retras trupele, creând de asemeni, o atmosferă filo-engleză.

Singurele posibilităţi favorabile României, sunt interesele contrarii bulgaro-ungurilor, ale sârbilor şi grecilor.

În cercurile strict intime ale lui Maniu, situaţia noastră internaţională este considerată ca bună la Washington şi rea la Londra.

La Washington, maniştii se sprijină pe activitatea lui *Citta Davilla*, pe care-l consideră ca al lor şi despre care spun că are relaţii foarte puternice, creând o atmosferă extrem de favorabilă României maniste.

La Londra, se spune că activitatea lui *Tilea*, *Mateescu*, *Pavel* şi a celorlalţi este rău privită de Anglia, care-i consideră pe aceştia ca nişte agenţi plătiţi, fără priză în ţară.

De asemenea, Anglia nu are încredere în lealitatea României, aşa că discuţiile acolo vor avea de întâmpinat greutăţi.

Totuşi în eventualitatea unei ocupări anglo-americane a României, pentru manişti venirea la putere este considerată ca sigură pe următorul raţionament : atât liberalii, cât şi celelalte fracţiuni democrate, care vor fi invitate să participe la guvernare se vor feri de primul moment, extrem de periculos prin revendicările sociale, care vor apărea.

Vor lăsa deci pe manişti să conducă cu siguranţa că se vor compromite şi că le vor lăsa un teren mai acomodat.

De această realitate dându-şi seama Maniu, va introduce o dictatură „democrată” care să aibă două ţeluri : a) distrugerea persoanelor jenante, prin deschiderea de procese de trădare, b) înlocuirea forţelor economice liberale cu forţe naţional-ţărăniste.

În felul acesta Maniu speră să-şi poată crea o guvernare lungă, cum şi posibilităţi materiale cu care să se poată menţine în opoziţie.

Cu acest scop, se organizează aşa-zise societăţi comerciale, care să poată deveni reprezentanţe a intereselor maniste.

Primul grup, este exportul de cereale, cu Banca Ardelenilor şi *Ghizelan*, care are în mod efectiv capital româno-evreo-maghiar.

Grupul *Victor Pop*, *Mihalca*, *Mihail Gheorghiu*, cu import-export, care funcţionează pe str.Edgar Quinet nr.5, et.8, ap.20

Apoi grupul *Ghiţă Pop*, *Cozman*, *Vandoros*, care au cerut înscrierea unei societăţi de transporturi.

După cum se vede activitatea grupării naţional-ţărăniste a fost mai intensă pe luna iunie.

Întreaga lor atenţie este concentrată pe elementul "debarcare engleză în Balcani" care trebuie să coincidă în România cu manifestaţii de stradă, favorabile anglo-americanilor.

Numai atunci o activitate naţional-ţărănistă va avea tendinţa de a se transforma din activitate de conciliabul, în activitate de teren.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.449-453.

94.

1943 [iunie 30]. *Sinteză informativă a SSI referitoare la activitatea lui Gheorghe Brătianu în perioada ianuarie 1939 – mai 1943*.

Gheorghe Brătianu

Este cunoscut ca unul care se află în bune relaţii cu cercurile germane şi este cotat ca un admirator al naţional-socialismului.

- Acesta a primit, în cursul lunii Ianuarie 1939, invitaţia Institutului Naţional de Istorie din Berlin să ţină a serie de conferinţe referitoare la trecutul istoric al neamului românesc. În legătură cu această vizită, Gh. Brătianu a căutat să normalizeze raporturile dintre Germania şi România.

- După reîntoarcerea sa din Germania, Gh. Brătianu a ţinut sub auspiciile „Gândirea Europeană" o conferinţă, în ziua de 3 Noiembrie 1939, în sala „Dalles", despre „Acţiunea politică şi militară a României în 1919" – unde au participat circa 400 persoane, printre care prof. Univ. M. Antonescu, Alex. Lapedatu, [şi] doamnele: Bebe Brătianu, Alexandrina Cantacuzino, Pherekide.

- Gheorghe Brătianu, în urma unei consfătuiri pe care a

avut-o în cursul lunii martie 1939 cu Bebe Brătianu şi Atta Constantinescu, a spus textual unui ziarist: „Am prevăzut tot ceea ce vedeţi că se întâmplă în Europa Centrală. Cred, însă, că ţara noastră va fi scutită de conflicte, dacă domnii care conduc vot şti să urmeze o politică a realităţilor, în mod sincer şi corect. Să ştiţi însă că situaţia internă este prima condiţie de rezistenţă şi succes, deoarece – după cum aţi văzut – prăbuşirea statelor centrale a fost cauzată tocmai din cauza situaţiei lor interne”.

Gh. Brătianu a declarat, într-un cerc de partizani, următoarele: „Trebuie să fim atenţi şi pregătiţi. Credinţa mea este că Germania nu se gândeşte la o agresiune contra României, iar Ungaria nu va îndrăzni să ne atace fără sprijinul Germaniei. Trebuie să facem însă toate sacrificiile onorabile pentru pace, dar şi toate pregătirile necesare pentru război. În caz de coaliţie internaţională, România va proceda conform intereselor sale vitale în aceste împrejurări. Mă întreb, însă, dacă în aceste momente grave şi pline de răspundere, naţiunea română – nu numai statul – este destul de reprezentată în faţa hotărârilor supreme”.

- Pe la începutul lunii aprilie 1939, Gh. Brătianu a fost invitat la Roma să ţină un ciclu de conferinţe cu subiecte privitoare la politica României.

- Gh. Brătianu a fost delegatul Ministrului Educaţiei naţionale la Conferinţa Internaţională de Istorie de la Zurich-Elveţia, în cursul lunii Aprilie 1939, urmând după aceea să plece la Berlin, fiind invitat al guvernului german. În timpul şederii acestui la Berlin, a avut întrevederi cu mareşalul Göering şi Rudolf Hess.

- La începutul lunii Mai 1939, Gh. Brătianu a sosit din străinătate şi lucrează la un volum intitulat „Politica externă a lui Ion C. Brătianu şi Ion I. C. Brătianu”, volum care va fi o chintesenţă a celor expuse în conferinţele sale anterioare asupra activităţii politice externe a celor doi bărbaţi de stat, [care] va fi terminat la sfârşitul acestei luni.

- Din cercurile apropiate lui Gheorghe Brătianu se afirma, în cursul lunii Iunie 1942, că acesta a avut o consfătuire pentru reorganizarea cadrelor tineretului liberal.

- Pe la începutul lunii inie 1939 s-a răspândit un

chestionar, atribuit lui Gh. Brătianu, şi care constituia atitudinea acestuia faţă de F.R.N.

- În cursul lunii iunie 1939, acesta a făcut declaraţii cu privire la politica externă a României, arătând că este una dintre cele mai dificile.

- În unele cercuri se afirmă că Gh. Brătianu lucrează la un studiu referitor la evenimentele din 1919-1920 în legătură cu Conferinţa de Pace şi rolul jucat de [Ion. I. C.] Brătianu în acest timp, în care acesta ar căuta să scoată în evidenţă intransigenţa lui Ion [I. C.] Brătianu, arătând că, graţie acestuia, România a putut să-şi valorifice toate drepturile asupra teritoriilor româneşti.

- Cercurile din jurul lui Brătianu afirmă că acesta ar fi primit corespondenţă din Germania, prin care este informat că la întrevederea ce a avut loc la Salzburg, între contele Csaky şi von Ribbentropp, s-ar fi discutat amănunţit problema României.

- La 5 septembrie 1939 a avut loc o conferinţă între Dinu Brătianu, Iuliu Maniu şi Gheorghe Brătianu asupra problemelor internaţionale.

- Intimii lui Gh. Brătianu afirmă că acesta ar fi scris o serie de articole despre legăturile politice şi economice din trecut ale poporului german cu statele din bazinul inferior al Dunării şi din sud-estul Europei, articole care urmează a fi publicate la începutul lunii Noiembrie 1939 în ogiciosul german „Deutsche Diplomatische Korespondent”.

- În ziua de 20 octombrie 1939, Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu Nicolae Lupu [şi] consilierul Werner Weis de la Legaţia germană. În ceea ce priveşte întrevederea dintre acesta şi Nicolae Lupu, rezultă că există un puternic dezacord în ceea ce priveşte politica externă.

- Gh. Brătianu ar fi primit, în cursul lunii Noiembrie 1939, o scrisoare, printr-un curier, de la Dinu Brătianu, scrisoare care cuprindea darea de seamă a tuturor evenimentelor interne şi externe întâmplate în cursul ultimelor săptămâni.

- Cu prilejul întrunirii membrilor familiei Brătianu, în ziua de 1 decembrie 1939, Gh. Brătianu a făcut un expozeu al situaţiei internaţionale, în care arăta că Germania nu poate fi

învinsă decât foarte greu şi că imperiul englez se va prăbuşi.

- La începutul lunii decembrie 1939, Gh. Brătianu a avut o serie de întrevederi pentru formarea unui bloc opoziţionist.

- La 16 decembrie 1939, Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, discutând chestiunile la ordinea zilei.

- În ziua de 17 decembrie 1939, Gh. Brătianu a a vizitat pe d-rul. Nicolae Lupu, pe care în consideră singurul obstacol în calea înjghebării blocului opoziţionist.

- Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu ziaristul german Sven von Muller.

- În ziua de 28 decembrie 1939, Gh. Brătianu a făcut o vizită lui Mihai Popovici, interesându-se de viitoarea atitudine a lui Iuliu Maniu.

- La începutul lunii ianuarie 1940, Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu ministrul german la Bucureşti, Wilhelm Fabricius.

- Gh. Brătianu a scris trei articole destinate publicaţiei oficioase germane „Berliner Börserzeitung”, în care se susţine tema pe care Germania o are de a susţine pacea şi statu-quo-ul din Balcani.

- În ziua de 3 ianuarie 1940 a avut o întrevedere cu d-rul. Nicolae Lupu.

- Gh. Brătianu ar scoate o nouă lucrare în cursul lunii Februarie 1940, în care este vorba de o operă istorică tratând despre relaţiile dintre România şi Germania în decursul timpului.

- Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu Mihai Popovici la 5 Ianuarie 1940, discutând probleme de ordin extern.

- În ziua de 12 ianuarie 1940, tineretul liberal dinist [s-a întrunit], sub preşedinţia lui Gh. Brătianu; [au] participat Fărcăşanu, Amedeu Bădescu, A. Rădulescu, Alexandru Covaci şi Paul Zotta.

- Gh. Brătianu a primit din Germania o serie de informaţii în legătură cu pactul de la Cremona.

- În dimineaţa de 23 ianuarie 1940, Gh. Brătianu a fost vizitat de Bebe Brătianu, Pilat, Alex. Alimănişteanu, Constantinescu-Bordeni şi Atta Constantinescu, făcându-le declaraţii în legătură cu situaţia externă.

- Gh. Brătianu a scris două articole privitoare la problema relaţiilor Germaniei în sud-estul Europei, articole care urmează a apare în revista germană „Europaische Revue”.

- Gh. Brătianu a avut, în ziua de 24 februarie 1940, o întrevedere cu Neubacher, primar al oraşului Viena şi conducătorul Secţiei Economice a Legaţiei germane din Capitală.

- Gh. Brătianu a vizitat pe Mihai Popovici în cursul zilei de 4 Martie 1940.

- În lina Martie 1940, Gh. Brătianu s-a întâlnit cu prof. Ion Sân-Georgiu.

- În ziua de 14 martie [1940], Gh. Brătianu a predat ataşatului de presă german von Ritgen un articol pentru a fi publicat în gazeta germană „Der Agriff”, articol în care tratează problema raporturilor dintre România şi Reich. În aceeaşi zi, a ţinut la Facultatea de Drept o conferinţă intitulată „Acţiunea diplomatică a României în 1919”.

- Gheorghe Brătianu a avut o întrevedere cu dr. Klaus Schickert, corespondentul de presă al Agenţiei D.N.B.

- Gh. Brătianu a avut întrevedere cu Karl Herman Teil, corepsondentul ziarului „Wolchischer Beobachter”.

- În ziua de 20 martie 1940 a ţinut o conferinţă în sala Fundaţiei Dalles, intitulată „Factorii istorici în formarea unităţii naţionale”.

- În luna martie 1940 Gh. Brătianu, vorbind recent cu câţiva intimi ai săi de stadiul colaborării cu Iuliu Maniu, a spus, printre altele: „Colaborarea între gruparea liberală şi cea naţional-ţărănistă va continua pe baza principiilor hotărâte în întrevederea dintre Dinu Brătianu şi Iuliu Maniu din Noiembrie 1939”.

- La 22 martie 1940, Gheorghe Brătianu a refuzat să intre într-o societate cu capital mixt româno-german.

- La 26 martie [1940] Gheorghe Brătianu ar fi trimis o scrisoare lui Iuliu Maniu, în care arată că ultimele manifestări ale guvernului impun colaborarea dintre cele două grupări de opoziţie, colaborare care trebuie aşezată pe alte baze, pentru a i se mări eficacitatea în faţa actelor de autoritate ale guvernului.

- Către finele lunii mai 1940, Gh. Brătianu a scris un articol intitulat „Interesele României şi ale Germaniei la gurile Dunării”, articole care a fost predat lui Herman von Ritgen, consilier de presă [la Legaţia germană] pentru a-l publica în revista germană „Dienst aus Deutschland”.

- În seara zilei de 6 iunie 1940, la locuinţa lui George Brătianu, a avut loc o consfătuire intimă la care au participat d-na. Alice Sturdza, trimisă de Ernest Urdăreanu pentru a sonda o nouă apropiere între rege şi Gh. Brătianu, Constantinescu-Bordeni, Atta Constantinescu şi Belingher. D-na. Sturdza a plecat nemulţumită, deoarece nu s-a ajuns la un rezultat pozitiv.

- În ziua de 7 iunie 1940, Gh. Brătianu a primit vizita reprezentanţilor germani ai întreprinderilor „Ferber-Industrien” [şi] „Siemens-Schurker”.

- În luna Iunie 1940, Gh. Brătianu a făcut declaraţii politice lui. G. Slama, Constantinescu-Bordeni, Tancred Constantinescu, Atta Constantinescu şi dr. Costinescu.

- În cursul zilei de 11 septembrie [1940], Gh. Brătianu a făcut o vizită lui Dinu Brătianu, cu care a discutat problemele politice interne şi externe de actualitate.

- La 11 decembrie 1940 se semnalează că între Gh. Brătianu şi Iuliu Maniu ar exista deosebiri de vederi în ceea ce priveşte politica externă.

- La 2 aprilie 1941, Gh. Brătianu a vizitat pe Iuliu Maniu.

- La începutul lunii Aprilie 1941, Dinu Brătianu a trimis o scrisoare Mareşalului Conducător.

- La 16 decembrie 1941, Gh. Brătianu a avut o întrevedere cu Vaida-Voevod.

- În ziua de 24 mai 1941, Gh. Brătianu a ţinut o conferinţă sub auspiciile „Prietenii Ştiinţei”, la Craiova, intitulată „Istoria Românilor”.

- La începutul lunii iunie 1941, Gh. Brătianu a primit invitaţia, din partea dr. Göbbels, ministrul Propagandei Reichului, să ţină o serie de conferinţe în Germania.

- În ziua de 8 octombrie 1942, Gh. Brătianu a vizitat Curtea de Argeş împreună cu doi profesori germani.

- În cursul lunii noiembrie 1942, Gh. Brătianu a fost semnalat că a primit pe legionarii Alex. Constant şi Vasile

Noveanu.

- La 21 ianuarie 1943, Gh. Brătianu a rostit la radio o conferinţă intitulată „Temeiuri istorice ale ideii naţionale”.

- În ziua de 8 mai 1943, Gh. Brătianu a ţinut o conferinţă la Iaşi, în sala Fundaţiei „Regele Ferdinand I”, intitulată „Problema Mării Negre”.

- În cursul lunii Mai 1943, Gh. Brătianu a fost ales membru al Academiei Române.

- În ziua de 29 mai 1943, Gh. Brătianu a ţinut o conferinţă, La Sibiu, intitulată „Nicolae Iorga, apărător al drepturilor naţionale”.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 11/1942, f. 1-9.

95.

1943 iulie 1. *Extras din buletinul _oordinate_ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la atenţia acordată de comunişti întrevederilor dintre liderii PNŢ şi PSD.*

[…]

Conducerea comunistă a fost informată că Gheorghe *Tătărescu a avut în ultimul timp două întrevederi cu Titel Petrescu*, şeful grupării social-democrate.

La aceste întrevederi Gh. Tătărescu a cerut lui Titel Petrescu lămuriri cu privire la:

- *intenţiile oamenilor politici din stânga democrată,* referitoare la colaborarea politică cu alte _oordin democrate;

- *sentimentele social – democraţilor faţă de URSS,* în cazul când _oordinate_ de după război ar reclama o politică de bună vecinătate cu URSS.

Titel Petrescu a răspuns că în _oordin nu se poate pronunţa, dar a subliniat greşeala socialiştilor care au tratat problemele politice numai din punct de vedere al ideologiei şi nu au încercat niciodată să se acomodeze conjuncturii politice.

În viitor crede că socialiştii vor fi mai clarvăzători şi mai aproape de realităţile immediate acelei politici.

În consecinţă nu se poate preciza atitudinea viitoare a social-democraţilor, dar crede că vor da concurs partidelor

democratice.

(Serviciul Special de Informaţii)

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 102. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 550; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.178.

96.

1943 iulie 2. *Extras din buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la declaraţiile doamnei Louise Gunther despre situaţia României.*

Din cercurile politice

...5. În rândurile democraţilor români şi, în special, printre foştii titulescieni, mesajul rostit la postul de radio New York de către soţia decedatului ministru american *Franklin Mott-Gunther* a produs un val de optimism; după declaraţiile lui *Citta Davilla*, care produseseră o atmosferă de pesimism, cele ale soţiei fostului ministru al Statelor Unite la Bucureşti au fost considerate ca încurajatoare.

Faptul că Louise Gunther a vorbit în româneşte şi că a declarat că atât ea cât şi alţi americani sunt siguri că România „va ocupa un loc în lumea de mâine”, au făcut să se creadă că vorbitoarea ar avea anumite informaţii, pe care nu le poate mărturisi în mod public, dar care ar fi rezultatul planurilor de refacere europeană a Aliaţilor, în care România ar căpăta rolul ce i se cuvine.

De către *Vişoianu* s-a subliniat, totuşi că declaraţiile dnei Gunther constituie în acelaşi timp un îndemn de a părăsi situaţia actuală, de vreme ce a declarat că „România trebuie să facă tot ce este posibil pentru a cuceri un loc de seamă. În sforţările ce veţi face, a spus dna Gunther, veţi îmbrăţişa cauza Naţiunilor Unite şi veţi lua cauza cea mai bună pentru România”.

În aceste declaraţii, titulescienii văd „o promisiune condiţionată”, o recunoaştere a tuturor revendicărilor

româneşti, inclusiv Basarabia, dar numai cu condiţia unei modificări de atitudine.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.221.

97.

1943 iulie 5. *Notă despre înfiinţarea, de către CC al PCR, a asociaţiei politice „Uniunea Patrioţilor".*

N O T Ă

Comitetul Central al Partidului Comunist din România, după numeroase cţiuni a reuşit să provoace constituirea unei asociaţii politice conspirative care să activeze în afara partidului, numită „*Uniunea Patrioţilor*". La această Uniune au aderat până *în prezent un grup de profesori universitari, câţiva foşti miniştri şi chiar un fost prim ministru*. Se păstrează cea mai mare conspirativitate asupra numelui acestora.

Uniunea Patrioţilor va_*continua să scoată un buletin „România Liberă"*. Deşi această Uniune lucrează independent de partid, totuşi, Comitetul Central a decis ca acest buletin să fie scos în tipografia partidului.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România se arată foarte mulţumit de felul cum se desfăşoară această acţiune. Dintre personalităţile care ar face parte din această Uniune citǎm pe următoarele: prof. C. Parhon, prof. Paul P. Stănescu, conf. Dr. Bagdasar, prof. Popa, conf. Mihalcea (Niculcea), prof. Supl. Agronomic Aurelian Vlădescu, prof. Vlădescu-Răcoasa.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 69/1943, f. 12.

98.

1943 iulie 9. *Extras din buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la preocupările opoziţiei unite.*

101.Preocupările opoziţiei unite

…2. *Memoriul opoziţiei*, pentru care *Mihalache* a fost chemat la Bucureşti unde a sosit în ziua de 30 iunie şi a stat până în

ziua de 4 iulie a.c., când a plecat reîntorcându-se în capitală în ziua de 6 iulie a.c.

Pentru întocmirea acestuia au avut loc numeroase consfătuiri ale fruntaşilor ambelor grupări principale din opoziţie, remarcându-se atitudinea reticentă a lui Mihalache, cât şi obiecţiile aduse de *Mihai Popovici*.

Dinu Brătianu având interese al moşia Florica, a plecat acolo, lăsând sarcina discuţiilor şi a reprezentării grupării liberale la acest memoriu lui *Gh. Brătianu*, *Bebe Brătianu* şi dr. *Costinescu*.

Liberalii au luat în examinare, în comitet restrâns, propunerea lui Maniu de a se alcătui o delegaţie a celor două grupări care să înfăţişeze dlui mareşal Antonescu, într-un mod mai solemn, punctul de vedere liberalo-naţional-ţărănist referitor la politica generală, pornind de la decretul pentru schimbarea structurii sociale a Transnistriei, socotit că ar putea să înrăutăţească şi mai mult raporturile cu Uniunea Sovietică.

De la început, liberalii au considerat că situaţia generală politică nu reclamă un nou demers şi că veştile deţinute de Maniu în ce priveşte noi angajamente militare luate şi noi trimiteri de trupe pe frontul de Răsărit, n-ar fi conform cu realitatea.

Gh. Brătianu şi-a luat însărcinarea să facă informaţii în cercurile guvernamentale reprezentative, pentru a vedea în ce mod ar fi primită o asemenea delegaţie.

Rezultatul acestor informaţii a fost că un nou demers, făcut în condiţiile proiectate, ar indispune în mod grav pe conducătorul statului, care atunci n-ar fi exclus să ia unele măsuri nedorite de opoziţie.

Într-o consfătuire care a avut loc între *Dinu Brătianu*, *Gh. Brătianu*, *Bebe Brătianu* şi dr. *Costinescu*, s-a ajuns la următoarele concluzii :

a. Nu s-au ivit evenimente noi care să comporte la o distanţă atât de scurtă după ultima intervenţie comună, un nou demers al celor două grupări din opoziţie.

Decretul cu privire la schimbarea structurii sociale a Transnistriei n-are importanţa ce i-a fost atribuită de către Maniu.

102. Considerente de ordin tactic trebuie să oprească cele două grupări "de a ambeta în mod inutil pe dl mareşal Antonescu (aceasta a fost expresia ce s-a întrebuinţat).

Punctul acesta de vedere a fost comunicat lui Maniu, iar hotărârea luată de liberali, cât şi rezervele exprese ale lui *Mihalache* şi *Mihai Popovici*, au obligat pe Maniu să accepte o amânare a demersului proiectat, până când evenimente noi de ordin politic sau militar, ar face necesar ca cele două grupări să-şi afirme din nou în mod public politica lor diferită de aceea a guvernului.

În urma acestei hotărâri, Maniu a părăsit capitala, plecând în Ardeal, unde a anunţat că va rămâne peste două săptămâni.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f. 222.

99.

1943 iulie 15. *Notă a SSI cu privire la atitudinea opoziţiei democratice faţă de politica guvernului.*

N O T Ă

Joi 15 iulie a.c. a avut loc la Banca Românească – după şedinţa consiliului de administraţie – obişnuitul conciliabul politic, la care au luat parte Dinu şi Gheorghe Brătianu, V.P. Sassu, Al. Lapedatu etc.

Gh. Brătianu a făcut o scurtă relatare a conţinutului noului memoriu semnat de către Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu.

După această relatare, textul cuprinde:

a. O comparaţie între situaţia Ungariei şi situaţia României în raporturile faţă de Axă.

b. O succintă analiză a discursului lui Kallay şi a poziţiei noi politice şi militare adoptată de Ungaria.

c. Conducătorul statului e întrebat de ce Ungaria a avut curajul să-şi retragă toate trupele de pe front şi să pună în practică o politică cu _oordinat independent.

d. Conducătorul statului mai e întrebat care e în aceste

condiţii situaţia României faţă de foştii săi aliaţi, tocmai în momentul în care şansele războiului sunt hotărâte în favoarea acestora.

e. Retragerea armatei române de pe front devine astfel un _oordinate naţional, impus de interesele superioare ale ţării.

f. Armata trebuie să servească la recucerirea Ardealului, la care nu trebuie renunţat cu nici un chip.

g. Transnistria nu poate fi o compensaţie în locul Ardealului pierdut; Transnistria este un teritoriu străin, iar românii trebuie să lupte numai pentru recâştigarea teritoriilor lor proprii.

Concluzia: Retragerea armatei de pe front, şi pregătirea ei în vederea realizării obiectivelor naţionale.

Gh. Brătianu a arătat că a primit vizita lui Ghiţă Popp, care i-a adus la cunoştinţă motivele care îl împiedică pe dr-ul Lupu de a prezenta _oordina d-lui mareşal Antonescu. Ghiţă Popp i-a cerut lui Gh. Brătianu să solicite o audienţă conducătorului statului şi să-i înmâneze textul noului demers.

Gh. Brătianu a observat, faţă de amicii săi, că după ce dl mareşal Antonescu a refuzat să primească un memoriu ce-I prezentase anul trecut, i-ar veni greu să repete încercarea.

El a declarat că va reflecta dacă nu e cazul să ceară o întrevedere vicepreşedintelui de Consiliu, pentru a-i preda memoriul, urmând ca acesta să-l înmâneze dlui mareşal Antonescu.

Gh. Brătianu a subliniat că potrivit înţelegerii stabilite cu Maniu, ceea ce urmăresc cele două grupări e să înregistreze un nou protest împotriva politicii externe şi militare continuată de regimul actual, spre a servi ca un document pentru ziua de mâine.

Dinu Brătianu a rămas într-o conferinţă cu Gh. Brătianu, cu scopul de a-l convinge să se însărcineze cu predarea memoriului, întrucât de această dată e rândul grupării liberale de a-şi asuma acest rol.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 103/104. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 555-556; Centrul European de Cercetări Istorice Veneţia, *Antonescu mareşalul României şi războaiele de reîntregire,* mărturii şi documente _oordinate şi îngrijite de Josif Constantin Drăgan, Veneţia, 986, vol.4, p.181-182.

100.

1943 iulie 28. *Notă a SSI despre comentariile politice făcute de Mihai Popovici şi prof. Hudiţă.*

N O T Ă

În cercurile ţărăniste s-a înregistrat în cursul dimineţii de azi următoarea atitudine, datorată în bună parte informaţiilor răspândite de către elementele conducătoare şi atribuite dlui Mihai Popovici:

Ieşirea Italiei din război trebuie să atragă în mod necesar şi pe aceea a României. Însă această ieşire trebuie să se facă cu consimţământul Germaniei, după cum şi Italia a obţinut consimţământul german. În acest sens, dl mareşal Antonescu ar urma să obţină din partea Fuehrerului retragerea trupelor de pe frontul oriental şi ieşirea din luptă "cu arma la picior". Cu alte cuvinte, n-am admite prezenţa anglo-americanilor în ţară şi am respecta mai departe angajamentele de livrări către Reich, întrucât într-o situaţie similară s-ar găsi şi ţări neutre ca Suedia şi Elveţia.

Totuşi această atitudine este privită cu destulă curiozitate şi nu este luată în serios de elementele tinere. Dimpotrivă, dl prof. Hudiţă a ironizat-o crunt, declarând că este "concepţia unor paralitici care fac politică de salon" şi "care-şi închipuie că ne putem juca de-a pacea cu aliaţii şi de-a războiul cu Germania".

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.438.

101.

1943 august 2. *Notă a SSI despre activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Gruparea naţional-ţărănistă se frământă intens pentru a

se putea ţine în ritmul evenimentelor.

După ce *Maniu* a revenit de la Geoagiu, i s-a făcut un raport asupra evenimentelor de după căderea lui *Mussolini*, de către *Relu Măldărescu*.

Maniu de 2 zile umblă între Sinaia şi Braşov.

Se pare că, pentru eventuala sosire a generalului *Pap*, de la Vatican, a rămas la Geoagiu, *Romul Boilă*, Maniu ne mai dorind să aibă o convorbire cu acesta.

În cercurile ţărăniste se spune că generalul Pap, a fost rechemat de conducător.

Toată atenţia este atrasă de începerea activităţii. Aceasta va avea 2 faze:

1. manifeste;
2. simulacru de manifestaţie de stradă.

Manifestele vor fi gata tipărite cel mai târziu joi.

Vor fi de 2 feluri: manifest adresat românilor şi manifest mic, portativ cu vorbele: "Vrem pace separată; Vrem Democraţia Naţiunii; Vrem Ardealul Reîntregit".

Textul – după unele informaţii – este scris chiar de mâna lui Maniu şi ieri se găsea încă la *Hagea*.

Aceste manifeste se vor distribui prin elevi de liceu, persoane necunoscute de poliţie pentru a nu putea fi urmărite.

Sistemul este să fie introdus ziua în cutiile de scrisori ale caselor, în ascensoare şi în tramvaie.

Se vor tipări un număr de 5.000 de bucăţi. Tiparniţa va fi tot prin Hagea.

Este nevoie ca *Vasile Modoran* să fie foarte atent urmărit, deoarece în ultimele zile a avut dese întrevederi atât cu Maniu, cât şi cu *Ghiţă Pop* şi se pare că ambii apreciază foarte mult anumite servicii pe care acesta le aduce şi pe care nu le cunoaştem.

Modoran este subdirector la Creditul Minier, conduce Direcţia Financiară. Este fost funcţionar la B.N.R. de unde *Stoicescu*, fiind numit administrator delegat la Cremin, l-a luat pentru a reorganiza contabilitatea şi casieria Creditului Minier.

În sânul partidului sunt însă frământări adânci.

Astfel, a produs multă nemulţumire hotărârea lui Maniu de a numi într-o viitoare guvernare, ca şef al economiei şi

finanţei pe *Gh. Taşcă*.

Deşi hotărârea este cunoscută în cerc intim, totuşi a indispus foarte mult ercul ardelean.

Şi în acest cerc sunt disensiuni puternice.

Deoparte sunt *Leucuţia*, dr. *Solomon*, *Ionel Pop* şi *Ilie Lazăr*, de alta *Ghiţă Pop*, *Victor Pop*, *Sever Pop* de la Industria Sârmei, *Romul Boilă* junior, *Relu Măldărescu* şi dr. *Cosman*.

Vasile Modoran, este încadrat de *Anton Alexandrescu* şi de avocatul *Mazilescu*.

Activitatea lui Vasile Modoran, am relatat-o mai sus. Ceilalţi doi sunt traşi pe linie moartă, din cauza criticelor pe care le fac şi mai ales pentru faptul că sunt mihalachişti.

Alarma de ieri şi consecinţele ei, au avut şi în grupare repercusiuni.

Astfel, Ghiţă Pop a chemat aseară la el pe dr. Cozman, pe Victor Pop, pe ing. *Şerban* şi i-a admonestat pe motivul că nu au început distribuirea manifestelor.

Discuţia a fost aprinsă, aceştia dând vina pe Hagea, care se ocupă cu aceasta.

A rămas stabilit ca *duminică să se lanseze cuvânt de ordine ca toţi prietenii să poarte la butonieră un tricolor îndoliat şi să se plimbe pe Calea Victoriei şi prin localuri*.

Dacă se va putea, se va striga în grup „Vrem Ardealul”, „Jos Ungaria”, ceea ce este foarte puţin probabil că se va întâmpla.

Se va căuta, de asemenea ca să se creeze apropieri personale cu legionarii, care să fie atraşi în grupare pe următoarele subiecte:

1. Ura faţă de Mareşal;
2. În momente grele căpitanul cu Maniu, s-au unit;
3. Maniu este naţionalist;
4. Pericolul comunist.

În rândurile ardelenilor tineri această formulă a încadrării legionarilor, se pare că este agreată.

Tot în rândurile ardelenilor şi din informaţii lansate de Ghiţă Pop, persistă tema că ungurii ne vor ataca foarte curând şi că noi nu suntem în situaţia de a ne apăra şi astfel va fi foarte posibil ca Ungaria să ne ocupe milităreşte, găsind astfel un pretext de rupere a relaţiilor cu Axa şi o apropiere

de englezi.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.450-452.

102.

1943 august 3. *Fragment dintr-o notă a SSI în legătură cu ecoul produs în rândurile manaştilor de o cuvântare a mitropolitului Bălan al Ardealului, în care acesta ar fi critiat politica guvernului.*

[...]

Cercurile maniste comentează în mod viu o cuvântare rostită de mitropolitul Bălan ca răspuns la un discurs pronunţat de vicepreşedintele Consiliului - în prezenţa dlui mareşal Antonescu - la o solemnitate din Oltenia.

Mitropolitul Bălan ar fi spus:

„Aţi spus, domnule prim-ministru, că războiul ce-l ducem e un război de conservare naţională şi nu unul imperialist. Eu cred mai degrabă că e un război între două imperialisme, *în care noi nu avem ce căuta.* Aţi spus apoi că arbitrajul de la Viena este caduc. Eu cred mai degrabă că este inexistent prin natura lui, deoarece Consiliul de Coroană care l-a aprobat nu avea mandat din partea naţiunii. Ţările care l-au provocat nu aveau nici căderea juridică, nici căderea morală spre a-l impune. Nu aveau cădere juridică fiindcă numai poporul român este acela care poate hotărî asupra destinelor sale. Puterile care au provocat arbitrajul şi-au luat singure acest rol. Ele nu aveau nici căderea morală şi spirituală, fiind state care au luptat pentru unitatea lor naţională şi nu aveau deci autoritatea morală să patroneze un act prin care distrug unitatea altei naţiuni. Ideea de a ni se da o compensaţie o socotesc jignitoare pentru noi. Nici 20 de Transnistrii nu pot echivala cu Ardealul pierdut (asistenţa ar fi izbucnit în aplauze, la care s-ar fi asociat şi dl mareşal Antonescu).

Ideea de libertate e un bun spiritual pentru care România a făcut jertfe foarte mari şi care va triumfa până la capăt”.

Mitropolitul Bălan a făcut apoi un tablou tragic al dramei Ardealului şi a ardelenilor, batjocoriţi, loviţi şi supuşi unui

regim de care Germania nu e străină, şi totuşi obligaţi să lupte alături de germani.

ANIC, PCM-SSI, dosar nr. 45/1943, f. 117. Documentul a mai fost publicat în: *23 august 1944. Documente*, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 563;

103.

1944 august 4. *Notă a SSI despre lelaţiile lui Maniu cu omul politic din Cehoslovacia, Eduard Beneş.*

N O T Ă

Suntem informaţi că printre prietenii apropiaţi din jurul dlui *Maniu*, se comentează că, ar fi primit în cursul săptămânii trecute o nouă scrisoare din partea dlui *Benes* prin intermediul Legaţiei Elveţiene din Bucureşti, prin care este înştiinţat să fie gata cu reorganizarea cadrelor şi să-şi formeze lista de guvern, deoarece fiind vorba de zile, s-a apropiat timpul când trebuie să ia conducerea în România.

Cercurile de mai sus susţin că dl Benes *reaminteşte dlui* Maniu *să aibă încrederea în prietenia ce o acordă României.*

Comunicat:
Secţia C.I.
Ag. Muntenia

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.488.

104.

1943 august 19. *Extras din buletinul informative al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri despre acţiunile politice commune ale naţional-ţărăniştilor şi liberaţilor.*

[...]

Conducerea naţional-ţărănistă, de comun acord cu conducerea liberală, au hotărât ca, faţă de desfăşurarea situaţiei internaţionale, pe care o apreciau ca fiind gravă pentru ţara noastră, este necesar să se adreseze direct

Coroanei.

În acest scop, s-a alcătuit un memoriu către M.S. Regele semnat de *Iuliu Maniu* şi *Dinu Brătianu*.

Acest memoriu conţine, în esenţă următoarele:

a. După schimbările intervenite în Italia, după modificarea situaţiei de pe fronturi şi după bombardamentul efectuat asupra regiunii noastre petrolifere – poziţia României, ca aliată a Germaniei şi ca „inamică declarată a puterilor care au ajutat-o în războiul trecut să-şi reîntregească hotarele, devine atât de critică încât se impun măsuri urgente şi extraordinare”.

b. România trebuie să-şi retragă trupele de pe front şi apoi imediat să se retragă din sistemul politic şi militar al Germaniei.

c. Ieşirea României din război nu poate fi îndeplinită de către guvernul actual, care continuă politica de ataşament faţă de scopurile de război ale Germaniei.

d. M.S. Regele este dator, faţă de gravitatea situaţiei să-şi reia prerogativele constituţionale şi să instituie un guvern de personalităţi, militari şi înalţi funcţionari, cu misiunea de a lua toate măsurile în vederea retragerii României din război.

După ce acest text a fost alcătuit, s-a reluat în conducerea celor două grupări o discuţie cu tema „dacă guvernul actual şi-a terminat misiunea sa”, discuţie care formase obiectul principal al dezbaterilor, înainte de îmbolnăvirea lui Maniu.

S-au putut deosebi două curente:

1. Că faţă de refuzul guvernului actual de a lua în considerare noile elemente ale situaţiei, trebuie să se provoace o schimbare de regim şi ca atare intervenţia către M.S. Regele cu conţinutul mai sus arătat este singura indicată.

2. Că împrejurările nu favorizează încă schimbarea regimului şi că trebuie continuată acţiunea de persuasiune pe lângă guvernul actual, singurul în măsură să readucă trupele fără a provoca un conflict violent cu germanii.

Din aceste discuţii, a reieşit o formulă intermediară la care i s-a raliat în cele din urmă şi *Maniu*.

S-a hotărât, în consecinţă, să se facă un ultim demers pe lângă dl. mareşal Antonescu, dar în acelaşi timp să fie

sesizată şi coroana asupra „gravităţii situaţiei”.

Ca urmare a acestei hotărâri, s-a alcătuit un nou memoriu – anexat în copie – către dl mareşal Antonescu, în care, după ce se face atât o recapitulare a diferitelor întâmpinări ale opoziţiei pentru retragerea armatei române de pe frontul de Est, cât şi un examen al situaţiei generale după căderea lui Mussolini, se ajunge la concluzia că România trebuie să ţină seamă de noile împrejurări politice şi militare şi să purceadă de urgenţă la:

a. Retragerea tuturor trupelor de pe front şi din dosul frontului;

b. Trecerea României de pe picior de război pe picior de pace.

În acelaşi timp s-a alcătuit o scrisoare – anexată în copie – către M.S. Regele, în care Dinu Brătianu şi Maniu declară că până în prezent n-au crezut nimerit să ţină în curent Coroana cu intervenţiile făcut pe lângă dl mareşal Antonescu, deoarece au socotit că Suveranul cedând prerogativele Sale, a lăsat conducătorului statului şi întreaga răspundere a politicii sale.

De asemenea, se menţionează că fiind război, conducerea celor două grupări a apreciat că sub nici o formă Coroana nu trebuie amestecată în lupte politice, dar că faţă de gravitatea situaţiei, conducerea celor două grupări socoteşte că este necesar să aducă la cunoştinţa Coroanei ultimul demers ce l-a făcut pe lângă dl mareşal Antonescu.

Memoriul către conducătorul statului a fost predat; de asemenea, a fost predată scrisoarea către M.S. Regele, la care s-a adăugat o copie după memoriul adresat dlui mareşal Antonescu.

Cu privire la semnificaţia acestor demersuri, cercurile politice autorizate dau următoarele explicaţii:

1. Sesizarea Coroanei constituie o nouă etapă în acţiunea celor două grupări democratice;

2. Luarea în consideraţie a unei schimbări de regim, prin intervenţia Coroanei – care formează obiectul primului memoriu, către M.S. Regele, ce n-a mai fost expediat – a fost numai amânată, până ce evenimentele vor limpezi situaţia.

În cursul dezbaterilor, a învins punctul de vedere că nu se

poate lua în considerare, pentru moment, o schimbare de regim şi că trebuie încercate toate mijloacele ca guvernul Antonescu să readucă trupele şi să scoată România din război.

3. Chiar Maniu, în momentul în care susţinea prima intervenţie către M.S. Regele, a accentuat că nu doreşte să provoace o plecare imediată a guvernului Antonescu, dar că în faţa străinătăţii este absolut necesar ca problema să fie pusă.

De altfel, toţi cei care au participat la discuţii, au accentuat necesitatea ca străinătatea să fie pusă în faţa unei noi faze a luptei celor două grupări democratice fin România.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.230-231.

105.

1943 august 21. *Notă a SSI despre intenţia de multiplicare a unui manifest politic.*

N O T Ă

Suntem informaţi din cercurile ţărăniste că manifestul Maniu – Brătianu va fi totuşi multiplicat, cu toate dispoziţiile contrarii exprese.

Multiplicarea se va reduce numai la un număr redus de exemplare, care să fie aduse la cunoştinţa oamenilor politici democraţi, a unor profesori universitari şi ofiţeri generali sau superiori, şi în fine câtorva diplomaţi neutri şi gazetari străini.

De asemenea, suntem informaţi că ministrul Turciei ar cunoaşte deja textul integral al acestui memoriu şi că ar fi şi raportat în privinţa lui la Ankara.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.349.

106.

1943 august 28. *Notă a SSI despre activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Gruparea naţional-ţărănistă a intrat într-o fază de neactivitate.

Motivele sunt:

1. Boala lui *Maniu*;

2. Dezinteria de care suferă *Ghiţă Pop*;

3. Teama de a nu provoca, prin activitate, represalii din partea autorităţilor.

Ultimele rapoarte sosite din provincie atestă o lipsă totală de activitate şi mai ales puternice neînţelegeri.

Astfel, la R. Sărat, între directorul liceului, prof. *Nestorescu* şi avocatul *Mazilu*, sunt fricţiuni care nu se pot rezolva de centru.

A circulat de asemenea, ştirea că Maniu s-ar fi întâlnit ades la Braşov cu *Vaida-Voevod*, fapt care a nemulţumit, cerându-se dese explicaţii din partea celor închişi la Curtea Marţială din Radu Negru.

O altă nemulţumire puternică se manifestă la grupul *Modoran – Mazilescu – Anton Alexandrescu* care se simte pus pe linie moartă de către ardeleni.

O altă nemulţumire se manifestă şi în rândurile ardelenilor pe motivul lipsei de activitate.

Se hotărâse în ultima lună ca grupul: *Hagea – Cozman – Victor Pop* – ing. *Şerban*, să lanseze un manifest. Ori, până acum acest manifest nu a fost înapoiat de la corectură de Ghiţă Pop.

Se pare că, conducerea partidului nu agreează activitatea efectivă.

Observaţia noastră este următoarea: gruparea naţional-ţărănistă se află într-un impas intern. Singurul element de coeziune este speranţa în posibilitatea unei victorii democrate şi deci a unei guvernări.

Sunt elemente puternice însă care menţin o permanentă nemulţumire şi deci o participare numai formală la grupare a membrilor.

Aceste elemente de disociere sunt:

1. Cele două grupuri distincte, de ardeleni şi regăţeni.
2. Politica de conducere exclusivistă a lui Maniu.
3. Dezinteresare completă în ceea ce priveşte provincia.
4. Concurenţă între ardeleni.
5. Sărăcia pecuniară a membrilor, care nu vor putea rezista cu nervii prea mult, la o permanentă opoziţie.
6. Incapacitatea dinamică a secretarului general Ghiţă Pop.

Toate aceste elemente, repetăm, creează o atmosferă de raporturi pur formale.

Gruparea naţional-ţărănistă poate fi uşor pulverizată între *Ralea* şi *Mihalache*.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.365-366.

107.

1943 septembrie 9. *Notă a SSI despre activitatea politică a comuniştilor.*

N O T Ă
Din cercurile comuniste

Comitetul Central al Partidului Comunist a dat dispoziţii delegaţilor săi care activează în întreprinderile de interes militar, să comunice *de urgenţă*, următoarele informaţii privind întreprinderea respectivă:

- *lista persoanelor care deţin posturile de conducere – cu adresele unde domiciliază*;
- *piesele care se fabrică în fiecare întreprindere şi cantitatea zilnică*;
- *posturile de veghe din întreprindere, instrucţiunile pe care le au şi modul cum activează în timpul alarmelor aeriene*.

Instrucţiunile au fost difuzate de către Comitetul Local,

care colectează şi răspunsurile.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.5046, f.242.

108.

1943 septembrie 9. *Notă sinteză a SSI despre impactul politic al evenimentelor din Italia.*

DUPĂ CĂDEREA ITALIEI

În cercurile naţional-ţărăniste

Cercurile apropiate de conducerea naţional-ţărănistă declară că n-au fost surprinse de capitularea Italiei; după căderea lui Mussolini capitularea apărea ca o urmare logică şi ea a fost prevăzută de către Maniu. Şeful grupării naţional-ţărăniste arată aceste cercuri, nu s-a lăsat înşelat de faptul că guvernul Badoglio a continuat lupta. Badoglio a avut nevoie de un răgaz pentru a încerca *să obţină condiţii mai bune* şi a stabili împreună cu comandamentul anglo-american o serie de măsuri de *siguranţă*, impuse de prezenţa trupelor germane pe teritoriul italian. Nu este exclus, spun manişti, ca guvernul italian să fi obţinut asigurări importante din partea aliaţilor, deşi în mod public el a fost silit să accepte formula capitulării necondiţionate, pentru a da o satisfacţie prestigiului anglo-american.

Aceleaşi cercuri subliniază urmările pe care le va avea hotărârea Italiei pentru regiunea balcanică şi sud-estică. Războiul se va apropia de frontierele noastre şi momentul cel mai critic pentru România va sosi, mai devreme decât era aşteptat.

Pătrunderea forţelor anglo-americane în Balcani şi în eventuala ieşire a Ungariei din război schimbă complet raportul de forţe din această parte a Europei şi *pune România în faţa unor întrebări decisive*.

În faţa acestei noi situaţii, guvernul român trebuie să aibă

în vedere, după opinia naţional-ţărăniştilor, următoarele:

1. *Să evite* de a se lăsa *amăgit de făgăduieli germane*, - cum a făcut Poglavnicul croat – şi *a accepta să pună la dispoziţie germanilor teritoriul român* şi *forţe româneşti pentru a duce lupta împotriva anglo-americanilor*. Făgăduielile germane n-au nici o valoare, fiindcă astăzi este clar că nu Germania este aceea care va hotărî noua hartă a Europei.

2. Să ia din vreme *măsurile politice necesare pentru ca România să nu fie transformată în teatru de război*. *Distrugeri* ce s-ar face fie de către germani, fie de către anglo-americani ar fi ireparabile într-un stat mic şi sărac ca al nostru, iar suferinţele impuse armatei şi populaţiei inutile, deoarece soarta Germaniei este hotărâtă.

3. În al treilea rând, guvernul trebuie să ia măsuri energice de *păstrare a ordinii interne*, în faţa oricărei eventualităţi, pentru a feri ţara de perturbări, ce nu pot fi utile decât străinilor.

Pătrunderea unor importante forţe germane pe teritoriul român constituie de asemeni, o primejdie internă şi externă pentru situaţia şi viitorul României.

4. *Retragerea trupelor, concentrarea armatei în punctele vitale din vest şi găsirea unor căi de contact cu toate ţările din grupul beligerant advers sunt măsuri de prudenţă, de natură să evite ca România să se afle în mod definitiv în lagărul ţărilor învinse şi să suporte grave consecinţe de ordin teritorial, politic şi economic*.

Faţă de importanţa evenimentelor, Maniu este aşteptat să sosească în Bucureşti, el va veni în capitală, probabil luni 13 septembrie a.c.

Unii dintre fruntaşii naţional-ţărănişti, între care şindrul Lupu, sunt de părere că Germania nu va mai putea rezista şi că cel mult în *câteva luni de zile războiul va fi sfârşit*.

La liberali

Joi, 9 septembrie a.c. a avut loc la Banca Românească obişnuitul conciliabul politic, după şedinţa consiliului de administraţie. Au participat Dinu şi Gh. Brătianu, V.P. Sassu, Al. Lapedatu etc.

Dinu Brătianu fiind felicitat de cei prezenţi fiindcă a prevăzut evenimentele, a declarat *„că numai orbii nu vedeau cum vor decurge lucrurile”*.

Dinu Brătianu a dat în acelaşi timp dispoziţii Băncii ca plasamentele în Basarabia să fie simţitor reduse; Banca Românească acordase un credit pe gaj de aproape un miliar lei societăţii „Solagra”, care are o parte importantă din culturile sale în Basarabia.

Cei prezenţi au observat că în vreme ce Dinu Brătianu se arăta satisfăcut de capitularea Italiei, *Gheorghe Brătianu s-a arătat nervos şi prost dispus*.

Gh. Brătianu a atras atenţia asupra iminentei primejdii ruseşti şi şi-a exprimat îndoiala că anglo-americanii vor putea să ţină în frâu pe sovietici, deşi s-a constituit un comitet tripartit anglo-ruso-american pentru chestiunile privitoare la România, Ungaria şi Bulgaria.

Cei de faţă au luat în examinare diverse propuneri ce s-au făcut la consfătuirea naţional-ţărăniştilor de la Braşov, deşi până acum ele n-au fost comunicate liberalilor. Discuţia s-a bazat pe informaţii particulare.

Gh. Brătianu a observat că singurul în măsură să ia un contact cu guvernul sovietic ar fi numai Grigore Gafencu, care are bune legături la anglo-americani şi şi-a creat şi relaţii interesante la Moscova.

În ce priveşte desfăşurarea evenimentelor şi urmările asupra României, *liberalii au hotărât să stea în expectativă, ţinând însă un contact strâns cu naţional-ţărăniştii*.

Dinu Brătianu a comunicat că până azi nici el şi nici Gh. Brătianu n-are informaţii cu privire la cele discutate între Hitler şi dl mareşal Antonescu, de asemenea, până azi n-a primit vreo comunicare oficială din partea naţional-ţărăniştilor privitoare la cele hotărâte la Braşov.

Dinu Brătianu a dezminţit că ar fi primit şi dânsul un mesaj din partea lui Gafencu.

În cercurile germane

Se observă o mare derută. Unele măsuri cu caracter de siguranţă sunt luate de către întreprinzătorii germani care au

afaceri în România

Cercurile legaţiei sunt interesate să cunoască reacţia produsă de evenimente în toate straturile sociale româneşti.

În marele public

Capitularea Italiei a produs o puternică impresie, deoarece lumea se deprinsese cu ideea că italienii continuă războiul.

Dispoziţia publicului este diferită. Se poate observa însă ca *notă comună temerea ca apropierea frontului* să nu atragă grave *bombardamente asupra capitalei* şi a punctelor importante din România, de asemenea, *teama ca germanii să nu ia anumite măsuri de siguranţă în România*, care să fie întinse până la o ocupaţie propriu-zisă.

Cercurile burgheze sunt profund îngrijorate de înaintarea ruşilor şi de perspectiva ca Sovietele să pătrundă pe teritoriul român înaintea forţelor anglo-americane.

În fine, mai persistă temerea ca România să nu fie transformată în *teatru de război* şi ea să aibă de suportat mari suferinţe materiale şi morale.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.386-389.

109.

1943 septembrie 13. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Discuţiile care s-au urmat de câteva zile în sânul conducerii partidului naţional-ţărănesc au vădit o categorică confuzie. Fruntaşii partidului se aşteptau la o panică în rândurile armatei germane din Italia şi la retragere spre nord. Măsurile rapide germane au paralizat tot entuziasmul partidului şi au întunecat optimismul lui. Mult aşteptata debarcare în Balcani a trebuit să fie abandonată de ţărănişti pentru alte ipoteze mai apropiate.

Confuzia domneşte însă în privinţa atitudinii partidului. Teama unei reacţii germane în cazul când s-ar încerca o imitare a exemplului italian a făcut ca să se susţină că singura atitudine posibilă este aceea a expectativei de până acum. Conducerea este deci de părere a se evita orice act imprudent, orice manifestare nouă de simpatii pentru Italia sau aliaţi, pentru a nu se trezi noi suspiciuni în rândurile germane şi a nu se face dificilă situaţia guvernului. În consecinţă, s-a decis a se renunţa pentru moment atât la manifestul către ţară pe care îl pregătise dl Maniu şi care fusese predat dlui Dinu Brătianu pentru pronunţare, şi la un nou memoriu pe care intenţionase a-l redacta dl Maniu săptămâna trecută sub forţa primelor impresii a capitulării Italiei.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.397.

110.

1943 septembrie 27. *Notă a SSI despre reacţiile politice faţă de un comunicat public al comuniştilor din România.*

N O T Ă

Comentariile şi atitudinea cercurilor politice faţă de circulara comunistă publicată în ziare.

1. Cercurile politice au luat act cu surprindere de comunicatul oficial publicat în presă în ziua de 25 septembrie a.c., privitor la textul unei circulare comuniste recent descoperită şi în legătură cu care cercurile menţionate fac următoarele comentarii pe care le redăm în forma în care au fost înregistrate:

a. Textul circulării, în modul cum aceasta este redactată, facilitează presupunerea că nu este vorba de o circulară propriu-zisă, ci de o notă informativă ce a parvenit guvernului, ceea ce este de natură a pune în discuţie autenticitatea integrală a documentului publicat.

b. Insinuarea ce se face că partidele democratice ar fi

stabilit înţelegeri cu gruparea comunistă este exagerată şi cu tendinţe, deoarece chiar dacă unele elemente având legături, directe sau indirecte, cu mişcarea comunistă au încercat să stabilească contacte cu grupările politice democrate, această acţiune, pornită din iniţiativă comunistă, nu poate fi interpretată drept o colaborare.

O asemenea insinuare – susţin cercurile menţionate – nu poate servi decât scopurilor pe care probabil le au unele cercuri străine, urmărind mai demult să găsească motive pentru a propune măsuri în contra fruntaşilor democratici.

Faţă de atitudinea de înţelegere şi precauţie adoptată de partidele democratice, de la capitularea Italiei încoace, gestul justificării acestui comunicat întâmpină critica defavorabilă a cercurilor politice.

c. Faţă de preocupările lui *Maniu* şi *Dinu Brătianu* de a asigura ordinea în toate momentele tulburi ce se pot presupune în viitorul apropiat – preocupat îndeobşte cunoscute – asocierea grupărilor democratice la acţiunea unor echipe de teroare, sabotaj şi şoc pentru lupte de stradă, este neconformă cu realitatea, putând deruta factorii răspunzători.

d. Din punct de vedere politic – adaugă cercurile menţionate – ameninţarea cuprinsă într-un text oficial că vor fi împuşcaţi, fără judecată, şefii comunişti, iar familiile lor deportate, constituie o provocare la adresa Uniunii Sovietice, "faţă de care totuşi trebuie să avem în vedere, pentru viitor, o politică de destindere".

România – susţin cercurile amintite – va avea de răspuns asupra execuţiilor sumare, deportărilor şi altor metode asemănătoare, pentru ca, în împrejurările actuale, să mai ameninţe cu asemenea metode prin comunicate oficiale, ce nu vor putea fi contestate.

e. Guvernul român – încheie cercurile politice comentariile lor – nu este atât de slab încât să aibă nevoie să exercite, în public ameninţări de această natură, deoarece poate supraveghia, cu vigilenţă, orice acţiune de tulburare a ordinii şi de îndată ce se produc fapte sau încercări serioase, are putinţa să intervină şi să aplice cu stricteţe legea, cu toate formele.

Nu trebuie, sub nici un motiv, spun cercurile apropiate de

conducerea grupărilor naţional-ţărăniste şi liberală, să furnizăm noi argumente Uniunii Sovietice, pentru a justifica din partea acesteia, represalii de aceeaşi natură sau de a avea putinţa să ceară compensaţii pentru “actele de teroare, săvârşite de oficialitatea română”.

2. Ca urmare a publicării acestui comunicat, în afară de *Iuliu Maniu*, au mai fost chemaţi în capitală *Mihai Popovici* şi *Ion Mihalache* de către secretariatul general al grupării naţional-ţărăniste, pe motivul că n-ar fi exclus să se pregătească măsuri de natură politică internă, care ar viza în primul rând pe democraţi.

3. În cursul dimineţii de 25 septembrie a.c., secretariatul naţional-ţărănist a stabilit un contact cu secretariatul liberal, discutându-se posibilitatea unei consfătuiri comune a fruntaşilor ambelor grupări care se găsesc actualmente în capitală.

Totodată se agită de pe acum necesitatea unei imediate intervenţii pe lângă conducerea statului.

4. Cercurile politice se aşteptau de mai mult timp ca să se ia măsuri împotriva democraţilor români.

În acest sens periodic circulau zvonuri şi se anunţau apropiate măsuri faţă de conducătorii naţional-ţărănişti şi liberali.

Publicarea recentului comunicat a fost interpretat ca un indiciu denotând apropierea unor asemenea măsuri şi a avut ca urmare o profundă efervescenţă în cercurile amintite.

Dr. *Lupu*, fiind solicitat de câţiva amici politici, a făcut declaraţii asupra interpretării care s-ar putea da gestului de a se publica acest comunicat, afirmând, printre altele, că “întrucât evenimentele din URSS ar fi creat o îngrijorare în anumite pături din opinia publică, trebuia să se producă o canalizare a atenţiei publice în altă direcţie, ceea ce s-a făcut prin readucerea în actualitate a pericolului comunist, cu imixtiunea democraţilor într-un complot împotriva regimului”.

S-a omis, a spus dr. *Lupu*, a se ţine seama de faptul că asemenea măsuri trebuiesc bine cumpănite deoarece altminteri se face jocul unor interese străine, creându-se o atmosferă favorabilă cererilor acestora.

„Acest comunicat – a încheiat dr. Lupu – poate să fie explicat de cercurile germane spre a se propune întărirea echipei ministeriale cu elemente cunoscute prin devotamentul lor în primul rând pentru Reich”.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.252-255.

111.

1943 octombrie 13. *Diverse informaţii din sursa „Y” provenite de la Legaţiile Germaniei, Suediei, Elveţiei şi Turciei.*

Semnalări ale Secţiei C.I.

În rândurile Grupului Etnic German se discută tot mai mult desfăşurarea conflictului dintre Andreas Schmidt şi Otto Roth, în care ministrul von Killinger a intervenit personal, arătându-i lui Otto Roth multă bunăvoinţă şi având cu dânsul două întrevedere în ultimele zile.

Se subliniază că Andreas Schmidt nu este prea bine văzut de ministrul von Killinger, pentru faptul că provine din S.S. şi pentru că a intervenit direct pe lângă Domnul Mareşal Ion Antonescu cerând dreptul de a lua măsuri împotriva germanilor care se eschivează de la înrolare.

(Sursa „Y”)

La Legaţia Suediei se fac pregătiri de plecare, iar Iuliu Maniu a fost informat că acestea se datoresc unor comunicări primite de la Stockholm cu privire la întorsătura neaşteptată pe care o vor lua, în scurt timp, relaţiile germano-suedeze.

(Sursa „Y”)

Cazul lui Victor Cădere este viu comentat în cercurile maniste, afirmându-se că acesta nu va întreprinde în Statele Unite absolut nimic în favoarea fostului Rege Carol al II-lea.

(Sursa „Y”)

Legaţia Elveţiei a fost informată despre o ameliorare a relaţiilor germano-maghiare, întrucât guvernul din Budapesta a renunţat să mai retragă trupe de pe frontul de Est şi a acceptat, principial, să trimită efective în Balcani,

dacă şi alte state vor proceda la fel.

Se crede că această modificare sensibilă a atitudinii Budapestei se datoreşte faptului că Aliaţii progresează încet în Italia şi nu s-a produs aşteptata debarcare pe coasta Dalmaţiei.

(Sursa „Y")

Legaţia Turciei crede a şti că delegatul sovietic Vâşinski a propus şi Regele Petru al Jugoslaviei a admis ca – după încheierea păcii – Jugoslavia să se unească cu Bulgaria, sub protecţia URSS, creindu-se zone libere sovietice la Burgas, Varna, Zara şi Split.

(Sursa „Y")

La Legaţia Turciei se consideră că Portugalia trece de la neutralitate la nebeligeranţă prin acordarea unor puncte de sprijin Aliaţilor în Insulele Azore. Se afirmă că acest acord cu Aliaţii este consecinţa divergenţelor dintre Portugalia şi Japonia în chestiunea Insulei Timor.

(Sursa „Y")

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 50/1943, f. 9-10.

112.

1943 octombrie 18. *Interceptare telefonică realizată de Palatul Telefoanelor, la solicitarea SSI, privind o convorbire a lui Iuliu Maniu.*

N O T Ă

Ora 10.45 *Iuliu Maniu* formează nr. 5.16.14

- Alo! Vă rog, pe dl *Radu Cruţescu* să vorbească du dl Iuliu Maniu.
- Un moment.
- Dle Ministru, invitaţia aceea pentru miercuri s-a amânat, aşa că voi veni la dejun la dvs.
- Vă aştept cu multă plăcere dle Maniu, miercuri la ora 13.30.
- Dl acela a plecat?
- Nu, vine şi el.
- Foarte bine.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.267.

113.

1943 octombrie 19. *Notă a SSI privind acţiunile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Conducerea partidului ţine conciliabule îndelungate începând de ieri luni.

Tema discuţiilor o constituie nu numai evenimentele militare, cât conferinţa de la Moscova.

Şi anume, punându-se în directă legătură ofensiva sovietică cu dorinţa de a-i impresiona pe dnii Eden şi Hull şi a obţine astfel din partea guvernelor respective maximum de concesii posibile, se afirmă în cercurile ţărăniste că situaţia României ar fi direct în joc, ea urmând a face obiect principal de discuţii la această conferinţă.

Dl Maniu, părăsind optimismul manifestat până de curând faţă de posibilităţile desfăşurării ofensivei sovietice, se arăta foarte îngrijorat şi a pus problema atitudinii pe care urmează s-o ia ţara.

Dr *Lupu* a propus, şi acest lucru a fost admis, ca partidul să susţină pe lângă guvern necesitata luării unei atitudini hotărâte chiar în timpul conferinţei de la Moscova şi înainte de a se fi decis ceva cu privire la România. Cu alte cuvinte, guvernul ar urma să facă cunoscut punctul lui de vedere Moscovei pe cale diplomatică, prin Ankara, atât cât ar mai fi timp. Doctorul Lupu vorbea şi de necesitatea unei manifestări publice, dar acest lucru a fost respins, pe motivul că ar fi creat imediat o reacţie din partea Reichului.

Urmează a se lua în cursul serii de azi şi mâine contact cu conducerea liberală pentru a i se expune acest punct de vedere şi a se studia posibilitatea unei noi intervenţii pe lângă conducerea statului.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.274-275.

114.

1943 octombrie 26. *Notă de filaj asupra locuinţei lui Dumitru Gerota solicitată de SSI.*

N O T Ă

Supravegherea locuinţei lui Dumitru Gerota,
str. Gogu Cantacuzino nr.9

La ora 16 maşina sa nr. 36 B., pleacă cu un individ şi merge în Prelungirea Leova nr. 5 la *Zaharia Dumitru*, funcţionar, înapoindu-se apoi împreună.

De la ora 17 până la ora 23 au sosit următoarele maşini:

Nr.825 B., proprietatea *Dan D. Stănescu Teodoru*, str. Gogu Cantacuzino nr.26.

Nr.8645 B., proprietatea *Niculescu T. Iuliu*, medic, str. Batiştei nr.3.

Nr.13903 B., proprietatea Soc. Deruban, Bul. Take Ionescu nr.3.

Nr.17468 B., proprietatea Soc. Mot & Fii, str. Puţu cu Apă Rece nr.53.

Nr.2560 B., proprietatea *Stelian Popescu*, str. Dionisie Lupu nr.10.

Nr.441 B., proprietatea *Radu Calomfirescu*, str. Grădina cu Cai nr.3.

Nr.5184 B., proprietatea dr. *Manuilă Sabin*, str. Ştefan Mihăileanu nr.36.

Nr.1328 B., proprietatea dr. *Jovin Ioan*, Bul. Dacia nr.19.

Nr.7776 B., proprietatea *Nicoleta* şi prof. *Ervin Antonescu*, Bul. Elisabeta nr.66.

Nr.3241 B., proprietatea ing. *Mihăescu Ştefan*, Aleea Zoe nr.9.

Nr.8149 B., proprietatea *Vasilescu-Karpen Ileana*, Parcul Jianu, str. R nr.5.

Nr.8490 B., proprietatea conf.univ. *Vermeulen A. Jean*, Bul. Dacia nr.47.

Nr.9647 B., proprietatea Industria Textilă Arădeană, Cal. Moşilor nr.98.

Nr.893 B., proprietatea ing. *Serdici V. Vasile*, str. Odessa nr.19.

Nr.7224 B., proprietatea soc. Solagra, Bul. Carol nr.14.

Nr.949 B., proprietatea *Gheorghiade Royana*, str. dr. Obedenaru nr.20.

Au mai fost identificaţi următorii:
Avocat Valjan*, str. Culmea Veche nr.8.*
Mihail Popovici, str. Sofia nr.24.
Dr. *Ilie Lazăr*, str. Poştei nr.2.
Radu Dimiu, Intrarea Tighina nr.8.
Avocat *Matteescu*, str. Victor Emanuel nr.17.
Colonel *Gerota*, str. Ziduri nr.42.
Măldărescu, str. Cometa nr.9.
Av. *I. Pandele*, str. Grigore Alexandrescu nr.77.
Secretatul *Niţu*.
Până la ora 23.30 toată lumea părăsise locuinţa.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.281-282.

115.

1943 octombrie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. Deşi îndeobşte nu se ştie că în actul său de botez *Maniu* se numeşte *Iuliu Dimitrie*, totuşi în ziua de 26 octombrie a.c. (sft. Dumitru), prietenii său au ţinut totuşi să-i facă o *manifestaţie de simpatie*.

În cursul dimineţii, *peste 100 persoane au venit să felicite* pe prezidentul grupării naţional-ţărăniste, la locuinţa sa din str. Sfinţilor nr.10.

Maniu, care fusese prevenit, a organizat un bufet, care a stat la dispoziţia celor prezenţi.

Avocat *Vasilescu-Valjean*, luând cuvântul, a omagiat personalitatea lui Maniu, declarând că „rareori un om întruneşte aceste trei calităţi: să fie simbolul trecutului, garanţia prezentului şi chezăşia viitorului".

Maniu, răspunzând urărilor ce i s-au făcut, s-a referit la lupta pe care mişcarea o are de întreprins, cu scopul de a

asigura reîntregirea hotarelor şi independenţa ţării.

Această luptă, a spus Maniu, este foarte grea şi plină de riscuri.

„*Noi avem de ales între două căi: aceea care ne asigură liniştea pentru prezent şi aceea care ne poate tulbura prezentul, dar ne va duce la crearea unui viitor mai bun şi mai sigur pentru ţara noastră*.

Prezentul este trecător. Noi trebuie să avem în vedere viitorul şi să facem tot ce ne stă în putinţă, cu jertfe şi cu suferinţe pentru noi, ca să urmăm pilda înaintaşilor noştri şi să asigurăm viitorul ţării".

Această cuvântare a stârnit un deosebit interes în cercurile naţional-ţărăniste, deoarece Maniu a luat atitudine publică faţă de cele două teze exprimate de fruntaşii opoziţiei.

Se ştie că o teză cere o politică de precauţie pentru a nu provoca cercuri aliate nouă şi a nu determina represalii; a doua teză pretinde că viitorul ţării reclamă o acţiune politică propriu-zisă, cu toate riscurile ce ar putea să atragă pentru prezent.

Printre alţii a mai vorbit şi *Cezar Simionescu*, pentru clasa muncitoare, propunând ca să se dea o mai mare atenţie meseriaşului român, care este refractar comunismului.

2. În ziua de 26 octombrie a.c., D.D. *Gerota*, serbându-şi onomastica a invitat la domiciliul său din Capitală numeroase persoane, în special fruntaşi naţional-ţărănişti, printre care şi pe *Maniu*.

Acesta răspunzând invitaţiei a făcut în după-amiaza zilei o vizită de două ore lui Gerota, unde s-a întreţinut cordial cu ceilalţi invitaţi, făcând câteva butade, precum şi unele consideraţii asupra situaţiei noastre în actuala conjunctură.

Punându-se în discuţie poziţia Italiei, Maniu a arătat că *Badoglio* a capitulat fără nici o abilitate şi că acesta trebuie să se servească de exemplu pentru cei cărora li e va pune odată aceeaşi problemă.

Un grup de fruntaşi ai tineretului naţional-ţărănist, în frunte cu *Anton Alexandrescu*, *Mazilescu* şi *Modoran*, sesizându-se dinainte de faptul că Maniu decisese să răspundă invitaţiei lui Gerota, s-au întrunit în aceeaşi zi şi, împreună cu fruntaşii

din tineret *Gh. Cosman*, *Victor Pop*, *M. Gheorghiu*, *Romiţă Boilă, Pan Vandora*, *Gh. Stănescu* şi *Zaharia*, nepotul lui *Ghiţă Pop*, au luat hotărârea scrisă, pe care au comunicat-o conducerii grupării că nu pot participa la recepţia de la Gerota, întrucât acesta a luat parte la o guvernare cu caracter fascist.

3. *Maniu* a însărcinat pe prof. *I. Hudiţă să alcătuiască o lucrare cu privire la atitudinea avută de gruparea naţional-ţărănistă şi de fruntaşii acesteia în problema relaţiilor româno-sovietice*.

Lucrarea, care a fost terminată, face un istoric al politicii practicate de guvernele naţional-ţărăniste şi de fruntaşii acestei grupări faţă de Uniunea Sovietică, pentru a ajunge la încheierea că s-a urmărit întotdeauna o politică de bună vecinătate, înţelegere şi colaborare cu URSS.

Lucrarea a stârnit şi un incident, datorită faptului că Hudiţă citează prea des intervenţiile sale în Parlament în chestiunea relaţiilor cu URSS şi *menţionează, în treacăt numai, pe acelea ale dr. N. Lupu*.

Dr. Lupu s-a socotit lezat şi lucrarea va suferi unele transformări.

Acest document – după unele informaţii – este destinat *să fie trimis şi în străinătate*, pentru a învedera politica de apropiere faţă de URSS practicată de gruparea naţional-ţărănistă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.287-289.

116.

1943 noiembrie 7. *Notă rezultată în urma interceptării convorbirii telefonice dintre colonelul Demetrescu şi Ghiţă Popp.*

Gh. Pop

Ora 16.10. Nr.4.07.74 este sunat.

- Alo! Aici colonel Demetrescu. Dl Pop?
- Eu dle colonel.

- Aş vrea să ne întâlnim.
- Acum plec de acasă.
- Dar dl Preşedinte este în localitate? (Maniu)
- Cred că da, eu nu am mai fost pe acolo de vreo două zile.
- Am vrut să-i comunic o ştire dlui Preşedinte, s-au pus baze de aviaţie la dispoziţia Angliei de turci.
- Eu credeam că au intrat în război.
- O să fie şi asta. Dacă-l vedeţi pe dl Preşedinte îi comunicaţi că la radio Londra la ora 3 dădea această ştire.
- Mulţumesc dle colonel asta e foarte important.
- La revedere.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.233.

117.

1943 noiembrie 9. *Notă de interceotare telefonică.*

Ora 17.10 Nr.5.16.14, *Iuliu Maniu* este sunat.

- Alo! aici Av. *Belciu*.
- Aici vorbeşte *Maniu*, bună ziua colega.
- Aş dori să ştiu când mă puteţi primi?
- Apoi azi şi mâine nu e posibil.
- Nu am nimic să vă vorbesc nou, vă aduceţi aminte de conversaţia veche? Aş trece să vă aduc...!
- A! da, atunci mă rog aţi putea trece acum?
- Da, vin acum.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.234.

118.

1943 noiembrie 10. *Notă a SSI despre informaţiile obţinute de conducerea naţional-ţărănistă, de la Legaţia turcă, privind intenţiile sovieticilor de a ajunge la Nistru, cu orice*

sacrificiu.

N O T Ă

Conducerea ţărănistă este profund impresionată de o informaţie de ultimă oră, furnizată de dl *Tanriöer*.

E vorba de un cuvânt de ordine, care ar circula în cercurile statului major general sovietic, şi care a parvenit la Ankara: „trebuie să ajungem la Nistru, cu orice sacrificiu, încă înainte de sfârşitul acestui an”.

Această informaţie, din sursă diplomatică turcă, a zguduit din temelii teoria enunţată de dl Maniu: ruşii se vor opri sau vor fi opriţi la Nipru, sau la Bug până la sfârşitul acestui an, iar în anul viitor vor continua campania de iarnă în sectorul nordic, în direcţia statelor baltice.

La îngrijorarea care domnea în ultimul timp în cercurile de mai sus, pe tema operaţiilor de la est, se adaugă acum precizarea dlui Tanriöer, şi pe care acesta o consideră ca foarte serioasă. În cazul când armatele 1 şi 7 aliate din Africa de nord, 9 şi 10 din Orientul Apropiat, precum şi trupele turceşti nu acţionează în cel mai scurt timp împotriva Balcanilor, recte până la sfârşitul acestei luni, întreaga zonă danubiană ar intra în raza de acţiune şi influenţă rusească. Această argumentare a conducerii ţărăniste este în totul de acord cu concluziile ambasadorului turc. Ea vine însă în contradicţie cu vederile dlui Maniu care susţine – pe baza deciziilor de la Moscova – că oricare ar fi înaintarea spre vest a sovieticilor, aliaţii şi-au asigurat sferă de influenţă în bazinul danubian prin stabilirea principiului condominiului de supraveghere.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.238-239.

119.

1943 noiembrie 13. *Notă a SSI privind programul politic al naţional-ţărăniştilor, adaptat la noua configuraţie a frontului.*

N O T Ă

Executiva naţional-ţărănistă a decis următoarele în şedinţele din cursul acestei săptămâni:

În materie militară:

Retragerea imediată a trupelor care se mai găsesc la est de Nistru; facerea imposibilului pentru retragerea trupelor din Crimeia; dispunerea trupelor retrase la frontiera Nistrului cu dispoziţia de a împiedica retragerea trupelor germane din est pe teritoriul românesc; mobilizare generală şi dispozitiv interior al trupelor menit a împiedica o eventuală reacţie a trupelor germane ca în Italia; nici un soldat nu va fi trimis pe frontul sudic în cazul unei debarcări; aceleaşi măsuri la Dunăre ca şi la Nistru cu aceleaşi dispoziţii defensive; statu-quo faţă de Ungaria, evitându-se totuşi un atac al acesteia.

În materie politică internă:

Reorganizarea în tempo rapid a partidului; refacerea programului social-politic-economic. Contact imediat cu guvernul pentru a se afla starea de spirit a acestuia şi planurile sale pentru viitorul imediat. Sprijinirea guvernului în cazul când acesta este dispus la concesii faţă de aliaţi şi la încetarea ostilităţilor după retragerea trupelor pe teritoriul Basarabiei.

În materie externă:

În cazul divergenţelor cu guvernul, mână liberă şi începerea de discuţii diplomatice proprii prin intermediul ţărilor neutre amice.

Aceste decizii constituie punctul de vedere ferm al partidului, punct de vedere ce va fi afirmat în discuţiile cu guvernul.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.245-246.

120.

1943 noiembrie 16. *Notă a SSI despre activităţile organizatorice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Profitând de prezenţa continuă în Bucureşti, dl Iuliu Maniu a păşit la reorganizarea partidului naţional-ţărănist, organizaţie cu organizaţie.

În acest sens, au fost convocaţi la Bucureşti, în cursul ultimelor două săptămâni, fruntaşii tuturor organizaţiilor din vechiul regat. Dl. Iuliu Maniu a făcut o serie de numiri în fruntea acestor organizaţii, pentru a se trece imediat la organizarea pe teren, în judeţele respective.

S-a întâmplat că, în unele judeţe regăţene, dl Iuliu Maniu a făcut uz de puterea sa de şef necontestat şi a numit preşedinţi de organizaţii, ardeleni împotriva dorinţelor locale, care cereau numirea unui fruntaş dintre cei din organizaţie. Asemenea conflicte s-au produs multe, numărul lor nefiind încă epuizat.

Se citează în acest sens, cazul organizaţiei de Prahova, în fruntea căreia dl Maniu numise un ardelean. În urma protestului localnicilor, care s-au prezentat in corpore dlui Iuliu Maniu şi apoi dlui dr. N. Lupu, s-a revenit asupra deciziei, în fruntea organizaţiei fiind numit un medic localnic. Soluţia a fost dată chiar duminică, de către dnii Iuliu Maniu şi dr. Lupu.

Acţiunea de numire a conducătorilor de organizaţii continuă. Zilnic sosesc fruntaşi din provincie informaţi despre cele ce se decid la centru. Ecoul acestor operaţiuni de reorganizare a ajuns în provincie ca o pregătire grabnică de venire la putere a partidului naţional-ţărănist. Afluxul de fruntaşi provinciali în capitală este deci foarte mare.

În operaţiunile de numire dl Iuliu Maniu ţine seama de personalitatea celor desemnaţi să fie şefi, precum şi faptul că nu au avut manifestări politice în ultimii 10 ani.

Instrucţiunile dlui Iuliu Maniu către noii şefi de organizaţii privesc în primul rând crearea de cadre judeţene puternice, precum şi acapararea cercurilor muncitoreşti locale de la oraşe. În scopul facilitării acestor acţiuni, Dsa a anunţat apre

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.37-38.

121.

1943 noiembrie 23. *Notă a SSI privind presiunile politice ale elementelor de stânga naţional-ţărăniste pentru a-l determina pe Iuliu Maniu să decidă în privinţa poziţiei partidului faţă de Rusia Sovietivcă.*

N O T Ă

Dl Maniu se află în centrul unor adevărate atacuri de convingere.

Numeroase elemente de stânga din Partidul Naţional-Ţărănist, printre care dl *Ghiţă Pop*, vor să-l determine a se pronunţa în ceea ce priveşte atitudinea partidului faţă de Rusia în viitor. Drept argument suprem i s-a prezentat un raport de forţe între armatele germane şi aliate, de unde rezulta superioritatea potenţială a ruşilor.

Potrivit cifrelor arătate, 65% din forţele germane sunt reţinute în vest, nord şi sud-est, în Italia şi în Germania. Numai 35% ar fi disponibile pentru frontul oriental. De aici rezultă un raport minimal de 1 la 6 în favoarea ruşilor, iar faţă de armatele aliate din Orientul Apropiat un raport chiar mai favorabil ruşilor.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1540, f.60.

122.

1943 noiembrie 23. *Notă a SSI despre reacţia lui Maniu faţă de acţiunile guvernului.*

N O T Ă

Recent, *Maniu* a fost informat că Mareşalul şi *Mişu Antonescu* caută, printre membrii opoziţiei şi în special la naţional-ţărănişti colaboratori, făcând oferte care de care

mai tentante.

Aflând despre acest lucru, Maniu, a făcut într-un cerc de partizani declaraţia că nu admite nici un fel de colaborare cu guvernul şi dacă va afla că vreun membru al partidului ar primi să figureze chiar într-o comisie, acela va fi exclus din partid.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.61.

123.

1943 noiembrie 23. *Informaţii din surse diverse („P", „Rudi", „Spiridon" ş.a.) privind rezultatul unor verificări şi semnalarea unor fapte care prezentau interes pentru SSI.*

Verificări şi semnalări ale Secţiei C.I.

Verificări:

Sursa „Iorgu" a afirmat că Ilie Lazăr a înlesnit o întrevedere a generalului Macici cu Iuliu Maniu:

Agentura I-a a stabilit că nu există indicii despre o asemenea întrevedere, însă generalul Macici este bun prieten cu Iuliu Maniu şi împărtăşeşte în totul vederile sale politice.

*

Direcţia Generală a Poliţiei ne-a semnalat că avocatul Frenţiu Todan a tratat înscrierea la naţional-ţărănişti a mai multor ardeleni simpatizanţi legionari (Gheorghe Enescu, I. Borcoman, Traian Brodeleanu, Justin Brodeleanu, Adrian Bărnuţ, Octav Cârjă şi Cismaru de la CEC):

Sursa „K" a verificat chestiunea şi a stabilit că elementele în chestiune fac parte din rândul nemulţumiţilor care aşteaptă să fie captaţi de orice grupare politică ce le-ar oferi o situaţie materiale cât mai bună. Nu este însă vorba – cel puţin pentru moment – de o înregimentare a lor la naţional-ţărănişti.

Semnalări:

În cercurile bucureştene domneşte o atmosferă de îngrijorare, determinată de anumite zvonuri, după care forurile germane ar intenţiona să readucă pe legionari la cârma ţării.

(Sursa „P”)

Alexandru Darvari i-a comunicat lui Anton Bibescu, foarte îngrijorat, zvonul că germanii insistă pentru demobilizarea întregii armate române. Nu se ştie ce se ascunde în dosul acestor insistenţe ale germanilor, existând teama că Reichul ar intenţiona să procedeze la ocuparea militară a României.

(Sursa „Rudi”)

Cercurile Legaţiei germane se declară surprinse de faptul că generalul Iliescu a fost demis din postul de subsecretar de stat al educaţiei extraşcolare imediat după reîntoarcerea sa din Germania.

(Sursa „P”)

Cercurile ziaristice subliniază cu interes faptul că, de câteva zile, presa acordă o largă publicitate activităţii M. S. Reginei Elena şi neglijează foarte evident acţiunea Consiliului de Patronaj.

(Sursa „Spiridon”)

Ziariştii din Bucureşti urmăresc conflictul ivit între colonelul Atanasiu şi consilierul ministerial Mircea Grigorescu, care a cerut ca Cenzura să nu comunice cu Preşedinţia decât prin intermediul său. Se afirmă că, actualmente, colonelul Atanasiu face sforţări, alături de colonelul Mădârjac, pentru trecerea cenzurii la Ministerul Afacerilor Interne.

(Sursa „...”)

Pamfil Şeicaru intenţionează să creeze, la Bacău, o mare fabrică în care va investi circa 50.000.000 lei.

(Sursa „Spiridon”)

În cercurile teatrale se crede că situaţia lui Liviu Rebreanu a devenit foarte şubredă, în urma unui conflict avut de curând cu nişte doamne de la Consiliul de Patronaj.

(Sursa „P”)

Sică Alexandrescu doreşte să-şi constituie o trupă de circa 80 persoane cu care să organizeze spectacole de

varieteu – timp de o lună – la Istanbul. În acest scop, urmează să primească o subvenţie de 3.000.000 lei din partea Ministerului Propagandei naţionale, trebuind să încaseze un aconto de 1.000.000 lei peste câteva zile, la încheierea convenţiei cu Ministerul.

Domnul ministru Alexandru Marcu roagă pe domnul Director General următoarele:

- Să dispună a se face informaţii cât mai precise asupra seriozităţii lui Sică Alexandrescu şi asupra situaţiei sale materiale, deoarece se pare că, în ultimul timp, a avut numeroase dificultăţi financiare;
- Să avizeze asupra oportunităţii, din punct de vedere al siguranţei Statului, a organizării acestor spectacole urmând ca, ulterior, să se avizeze discreţionar asupra plecării persoanelor ce vor constitui trupa;
- Să utilizeze, eventual, acest prilej pentru a încadra doi sau trei agenţi de la SSI în această trupă, care să o supravegheze la Istanbul şi să îndeplinească oficiul de informatori în Turcia.

(Sursa P. Vernescu)

Consulatul german din Cernăuţi şi Misiunea germană din acel oraş au luat măsuri pentru o eventuală evacuare (cumpărând scânduri, pregătind benzină, achiziţionând o căruţă etc.).

(Sursa Centrul Cernăuţi)

Wiemer, referentul politic al legaţiei germane în Bucovina, a primit dispoziţii să se informeze documentat asupra demobilizărilor din armata română, asupra concediilor mari ce se acordă soldaţilor români şi asupra efectelor propagandei anglofile în rândurile opiniei publice româneşti, existând teama ca „să nu se producă în România o defecţiune asemănătoare celei din Italia”.

(Sursa Centrul Cernăuţi)

În ziua de 19 noiembrie [1943] s-a petrecut un incident cu ocazia plecării a 389 voluntari germani pentru frontul de Est, incident închis însă imediat prin acordul autorităţilor militare germane şi române. Faptul a fost determinat de plecarea pe front, fără asentimentul părinţilor, a unui tânăr german, care

a fost reţinut la Orăşeni după controlarea trenului german.
În ultimul timp, se observă prin trenuri şi în Cernăuţi numeroşi soldaţi germani în stare de ebrietate, ceea ce provoacă indignare în rândurile populaţiei. O blană furată de la cantina Crucii Roşii a fost găsită într-un vagon cu soldaţi germani care, însă, au pretins că blana a fost introdusă de cineva străin pentru a-i compromite.

(Sursa Centrul Cernăuţi)

La Cernăuţi a sosit un sublocotenent german pentru a studia tragerea unui cablu telefonic Odessa-Chişinău-Iaşi-Săveni-Liăcani-Hotin-Djwanetz-Camenitz Podolschi-Cartierul General al Führerului.

(Sursa Centrul Cernăuţi)

Iadriga Berhardt, fiica adoptivă a fostului ministru Beck, se pregăteşete să plece în Turcia.

(Sursa „...")

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 50/1943, f. 13-16.

124.

1943 noiembrie 30. *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti.*

N O T Ă
De la naţional-ţărănişti

Mihalache, potrivit înţelegerii ce a avut cu *Maniu*, a revenit în Bucureşti în după-amiaza zilei de 27 noiembrie a.c.

A doua zi, dimineaţa, ambii au asistat la parastasul pentru *Vasile Lucaciu* de la Biserica Unită din str. Polonă.

În dimineaţa de 29 noiembrie a.c., Mihalache a lipsit din Capitală, fiind ocupat cu vizitarea unor orezării din apropiere, iar a doua zi după-amiază, a primit vizite personale.

Şedinţa comitetului de direcţie naţional-ţărănistă, cerută de dr. *Lupu*, a fost stabilită pentru ziua de 30 noiembrie a.c.

Totuşi, Maniu, Mihalache şi dr. Lupu au avut un incidental schimb de vederi cu privire la unele atitudini adoptate de

preşedintele grupării naţional-ţărăniste şi considerate riscante de către fruntaşii regăţeni.

Din aceste discuţii, rezultă că Maniu îşi întemeiază atitudinea sa pe următoarele considerente:

a. Este exact, spune Maniu, că există condiţii obiective care fac ca o acţiune propriu-zisă a opoziţiei să fie cu neputinţă de realizat. (Lipsa de mijloace reale, precedentul italian, enervarea germanilor, rezultatul minim al unei asemenea acţiuni etc.).

b. Totuşi, din examinarea tuturor aspectelor acestei probleme rezultă că singurul mijloc de a crea o situaţie mai bună României este de *a simula măcar*, în faţa străinătăţii, că poporul român se împotriveşte actualei orientări politice şi militare.

c. Este aşadar necesar ca opoziţia să facă tot felul de manifestări, care să poată fi interpretate în străinătate ca acte de ostilitate împotriva politicii germanofile.

Aceste manifestări, în forma în care se fac şi fără nici o urmare practică, nu sunt – după părerea lui *Maniu* – de natură să jeneze guvernul, iar factorii importanţi din guvern nu trebuie să le ia în seamă.

„Noi nu facem greutăţi reale Mareşalului; nici el nu trebuie să facă greutăţi încercărilor noastre. Fiecare trebuie să fie lăsat să joace piesa lui, în interesul superior al ţării”.

d. Dacă există nemulţumiri germane reale – a spus Maniu – acestea nu pornesc de la aşa-zisa noastră agitaţie, deoarece germanii nu ştiu ce putem şi ce nu putem noi să facem.

2. Cu privire la recenta audienţă pe care *I. Mihalache* a avut-o la dl vicepreşedinte de Consiliu, cercurile conducătoare naţional-ţărăniste îşi exprimă profunda lor nemulţumire.

Această nemulţumire constă în faptul că atât timp cât a durat această audienţă, n-a avut posibilitatea să exprime punctul său de vedere cu privire la problemele actuale.

Mihalache a declarat, oarecum amuzat, că este cel mai mare insucces din cariera sa politică, deoarece reuşea să se facă ascultat chiar de către *Virgil Madgearu* şi *N. Titulescu*, care de obicei nu lăsau pe nimeni să vorbească.

3. În ziua de 1 decembrie, cu ocazia comemorării Unirii

Ardealului, gruparea naţional-ţărănistă a hotărât să fie reprezentată şi la Capela Institutului „*Notre Dame*" din Bulevardul Pache [Protopopescu], unde va avea loc o slujbă religioasă ce se va oficia şi pentru amintirea ofiţerilor şi soldaţilor francezi morţi pentru România.

Se caută prin personalităţile naţional-ţărăniste ce vor participa la această comemorare, a se manifesta astfel împotriva politicii filo-germane a Guvernului.

4. În urma divergenţelor ivite între dr. *N. Lupu* şi secretariatul general al grupării naţional-ţărăniste reprezentat prin *Ghiţă Pop* şi *Virgil Solomon*, fostul ministru al Muncii şi-a înaintat demisia din şefia organizaţiei capitalei.

La demisie *Maniu* nu a răspuns încă, se pare însă că nu ar dori să-l îndepărteze pe dr. Lupu.

Cu toate acestea promisiunile împotriva dr. Lupu, din partea celor tineri sunt atât de mari, încât Maniu nu a găsit până acum o soluţie care să împace ambele teze.

Conflictele din grupare se înteţesc, mai ales în legătură cu primirile de foşti membri ai F.R.N. şi de legionari.

Tineretul naţional-ţărănist este enervat deoarece a fost informat că *Demetrescu*, administrator la B.N.R. şi *Constantin Enescu*, ambii foşti legionari, au reuşit să-l convingă pe Maniu de utilitatea lor în gruparea naţional-ţărănistă, iar *Potârcă*, a fost însărcinat de Maniu să întocmească un raport asupra situaţiei economice, ceea ce constituie o indicaţie asupra ameliorării raporturilor sale cu conducerea naţional-ţărănistă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.124-126.

125.

1943 decembrie 4. *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor liberali.*

N O T Ă

De la liberali

1. Cercul de studii al grupării liberale a terminat proiectul unui plan de revizuire atât a sistemului de organizare al grupării, cât şi de revizuire a programului acesteia.

Proiectul se găseşte actualmente în studiul lui *Gheorghe Brătianu*, după ale cărui indicaţii a fost de altfel lucrat.

După modificările pe care acesta le va face, proiectul va fi supus comitetului executiv al grupării, care se va pronunţa dacă trebuie sau nu adus la cunoştinţa şi în studiul delegaţiilor din întreaga ţară.

Noul program al grupării liberale va avea o serie de stipulaţii menite să contrabalanseze, înlăturând concurenţa făcută prin programul renovator elaborat de *Gh. Tătărescu*.

2. *V.P. Sassu* a pus în conducerea liberală problema necesităţii unor gărzi civice, care – în cazul când elementele extremiste ar încerca tulburarea ordinii – să joace rolul gărzilor din Ardeal de la 1918 – 1919.

Dinu Brătianu a primit favorabil acest proiect şi a însărcinat pe dr. *Costinescu* cu studierea lui, luând în considerare, în primul rând, că aceste gărzi de ordine ar trebui să fie înarmate, iar că, în actualele împrejurări, nu pot deţine arme decât o categorie restrânsă de persoane, printre acestea fiind şi vânători înscrişi în asociaţii vânătoreşti.

Dr. Costinescu a propus ca membrii grupării liberale, bine verificaţi şi cunoscuţi ca elemente respectând ordinea stabilită şi care totodată ar putea fi utilizaţi în cadrul acestei viitoare gărzi civice, să fie îndemnaţi a se înscrie în asociaţiile vânătoreşti, spre a avea astfel posibilitatea de a deţine arme.

În acelaşi timp s-a hotărât a se întocmi o evidenţă a liberalilor care sunt înscrişi în asociaţiile de vânătoare.

3. Sesizându-se de rezultatele pozitive înregistrate de acţiunea lui *Gh. Tătărăscu* în Oltenia, *Dinu Brătianu* a însărcinat pe *Mişu Condrus* cu propaganda liberală în jud. Gorj, indicându-i că trebuie să se ocupe intens pentru a contracara acţiunea fostului prim-ministru.

4. Cu prilejul unei recente întrevederi pe care *Georgel Gheorghiu* – apropiat al lui *Gh. Tătărescu*, a avut-o cu dr. *Costinescu* i-a declarat acestuia că tătărescienii doresc o reîntregire a grupării liberale, iar că într-o asemenea eventualitate *ar agrea ca la şefia grupării să fie dr. Costinescu*.

Acesta a respins categoric propunerea care i s-a făcut astfel.

5. *Gh. Tătărescu* fiind vizitat de o delegaţie de partizani ieşeni, în frunte cu avocatul *Stamboliu*, a declarat că studiază posibilitatea pentru a convoca în a doua jumătate a lunii decembrie o întrunire a partizanilor săi din capitală şi provincie.

Scopul acestei convocări este de ale citi şi a discuta împreună proiectul de program al grupului, care este alcătuit pe aceleaşi principii ca şi memoriul său recent.

Tătărăscu a declarat că grupul său va trebui să devină "o expresie a micii şi mijlociei burghezimi, precum şi a claselor muncitoare fără tendinţe comunizante, dar că, din cauza curentului general al vremii, programul său va cere o democratizare integrală aşa încât poziţia sa va fi de centru – stânga.

Fruntaşii vor urma să discute aceste sugestii şi să propună amendamentele pe care le vor crede necesare.

În ce priveşte situaţia internă, asupra căreia a fost interogat, Tătărăscu a declarat că nu poate spune nimic, întrucât "nu ar exista nici o constantă", totul depinzând de situaţia externă.

6. Printre tătărescieni se vorbeşte în cerc restrâns despre proiectul unei mişcări antimaniste, pentru care pregătirile ar fi început.

Nu ar fi vorba de o campanie împotriva politicii grupării naţional-ţărăniste, ci de una de atac personal împotriva lui Maniu.

Se va căuta a se dovedi că Maniu ar întruchipa un element reacţionar în politica românească, că nu trebuie să fie aprobat de lucrători, întrucât ar fi convins adversar al revendicărilor sociale ale acestora, că ar fi împotriva monarhiei, dorind să devină primul preşedinte al republicii româneşti, că împiedică actualmente prin inerţia li o

atitudine energică, că ar fi rău văzut la Moscova etc.

Această campanie de discreditare urmează a se face prin presă, scrisori, manifeste, lansare de zvonuri şi propagandă directă de la om la om.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1559, f.4-6.

126.

1943 decembrie 6. *Notă a SSI despre informaţiile deţinute de Mircea Cancicov, „din sursă sigură", privind intenţiile legionarilor de a crea o criză a guvernului în relaţiile cu germanii.*

N O T Ă

Dl G*h. Tătărescu* a declarat că deţine un interesant aspect al situaţiei din ultimele săptămâni, când s-au răspândit versiunile de ocupaţie germană şi de înlăturare a regimului mareşalului Antonescu.

D-sa a declarat că deţine acest aspect de la dl Mircea Cancicov, care la rândul său are unele informaţii preţioase din cercurile germane şi de dreapta din ţară.

De la înlăturarea regimului legionar din fruntea României, s-a căutat la Berlin, de către legionarii refugiaţi acolo şi secţiunea politicii externe a Partidului Naţional Socialist German, stabilirea cauzelor prăbuşirii acestui regim, după un timp atât de scurt şi în împrejurări atât de catastrofale.

Concluziile acestor factori au fost că, elementele care au format din partea legionarilor români, echipa de membri ai guvernului, *nu au avut pregătire necesară şi nu au corespuns încrederii pe care mareşalul Antonescu, de o parte şi cercurile germane, de altă parte, le-au acordat-o pentru acest scop, în acel timp*.

De asemenea, s-a constatat că nici celelalte elemente legionare, cărora li s-au încredinţat roluri mai mici în stat, în aceiaşi perioadă, *nu au corespuns nici ele şi au contribuit*

hotărâtor la prăbuşirea prin compromis a regimului legionar de la cârma ţării.

Aceste constatări au dus la adoptarea unor soluţii de către conducătorii legionari refugiaţi în Germania, *Horia Sima*, *Vasile Iaşinschi*, *Ilie Gârneaţă* etc., *care stau în strâns contact cu secţia de politică externă a partidului guvernamental din Germania. Soluţiile au fost*:

- desemnarea elementelor legionare din ţară, cărora le va reveni mâine, în regimul legionar, sarcina deţinerii conducerii departamentelor ministeriale;

- desemnarea elementelor din ţară, cărora li se va încredinţa rolul în celelalte locuri importante în stat;

- s-a mers cu această desemnare de elemente legionare până la cele mai mici amănunte, adică până la indicarea prefecţilor, primarilor, chestorilor, şefilor de autorităţi existente astăzi în România şi care vor fi preluate în cazul instalării unui regim legionar în România.

Desemnarea acestor elemente s-a făcut cu ţinerea în seamă a unui considerent socotit extrem de important: *legionarul respectiv să se găsească în ţară şi să se fi sustras oricărei bănuieli autorităţilor*.

Odată aceste desemnări făcute, s-a transmis ordinul confidenţial şi foarte important: toate aceste elemente să ocupe demnităţi în statul român şi, dacă le este posibil în Transnistria. *În scopul numirii în aceste locuri, se autorizează orice intervenţii pe lângă foştii oameni politici sau actualii demnitari ai regimului*.

În multe cazuri s-a intervenit, pe cât posibil indirect, chiar de către ataşaţii germani de pe lângă Legaţia din Bucureşti, pentru ca aceste numiri, după indicaţiile din Germania, să fie realizate. Mai mult decât atât, se arată că, desemnarea de la Berlin s-a făcut cu indicarea persoanei şi a locului în care trebuie să fie numit.

În acest mod, au ocupat demnităţi din cele mai înalte în stat, numeroşi legionari, care ascunzând sentimentele lor, nu au renunţat o clipă *să activeze*, în felul în care au primit indicaţii de la comandamentul legionar.

Scopul urmărit a avut două laturi: prima, de a crea legionarilor posibilitatea acumulării unei experienţe în

administrarea ţării, fără de care niciodată legionarii nu ar mai fi sprijiniţi să ocupe locul de răspundere în România, iar în al doilea rând, să dea posibilitatea comandamentului legionar de a fi în permanenţă informat, oficial, asupra situaţiei din ţară, adică de a avea oameni de încredere în posturi oficiale şi a cunoaşte tot ce se petrece aici, pe lângă activitatea pe care aceştia o pot desfăşura nestingheriţi pentru sprijinirea mişcării şi oamenilor de încredere şi cu roluri mai periculoase.

După doi ani, adică astăzi, se socoteşte această experienţă pentru *crearea elementelor legionare în vederea guvernării de mâine, terminată*. Elementele legionare care ocupă situaţii *de directori în Transnistria*, sunt socotite din cele mai bine instruite, poziţia lor de acolo, fiind asimilată cu aceea de miniştri.

Un fapt preţios este dat în legătură cu această chestiune: nemţii nu au absolut nimic împotriva menţinerii administraţiei româneşti în Transnistria, chiar după preluarea administraţiei militare, *dat fiind că există indicaţii precise în această direcţie*. Menţinerea elementelor legionare în unele din serviciile importante din Guvernământul Transnistriei, este numai bine venită şi bine văzută.

Când s-a vorbit recent de crearea unei situaţii interne, care să aducă *la cârma României un guvern de dreapta*, se pregătea drumul echipei legionare, care de data aceasta este special instruită şi cunoaşte rosturile în întregul aparat de stat, tot astfel cum cunoaşte şi programul radical ce ar fi de realizat.

În eventualitatea că, la un moment dat se va pune problema schimbării de regim, în prezenţa mareşalului Antonescu, formula aceasta, a echipei instruite şi a oamenilor cu experienţă, este socotită cea care trebuie să înlăture orice opunere.

Aceste pregătiri sunt în strânsă legătură cu ultimele frământări politice din ţară, *de pe urma încordării dintre guvernul nostru şi Reich. Terminarea lor şi girul secţiei de politică externă a partidului naţional-socialist, împing la provocarea în România a unei crize*, care să aducă la guvern, singura formaţiune politică în care cercurile guvernamentale germane au deplină încredere, adică gruparea legionară.

Legionarii socotesc momentul hotărâtor pentru ei. Toate străduinţele se vor îndrepta deci, *în aceste zile, în direcţia provocării unei crize de încredere a Reichului în regimul mareşalului Antonescu, pentru a realiza formula lor*.

Venirea eventuală a celor din Transnistria va aduce o recrudescenţă evidentă a spiritului legionar în Bucureşti, unde aceştia au relaţii şi vor ocupa cu certitudine posturi importante.

Dl *Mircea Cancicov* îşi exprimă îngrijorarea pentru această chestiune numai pentru seriozitatea sursei de informaţii, pe care d-sa pretinde că nu o pune deloc la îndoială.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.4202, f.34-37.

127.

1943 decembrie 10. *Notă primită de SSI referitoare la disputele dintre grupurile naţional-ţărăniste.*

N O T Ă

De la naţional ţărănişti

1. În gruparea naţional-ţărănistă conflictele provocate de rivalităţile ivite pentru şefiile de organizaţii au atins un punct culminant, dând loc la grave certuri.

Neînţelegerile au pornit de la şefia organizaţiei de Craiova disputată de ing. *Mihăescu*, care este susţinut de către dr. *Lupu*.

Unii ardeleni, în frunte cu *Ilie Lazăr* şi *Virgil Solomon*, s-au opus ca ing. Mihăescu să obţină această şefie, pe motiv că aceeaşi persoană deţine şi şefia organizaţiei de Romanaţi şi, în al doilea rând, că localnicii nu-l acceptă.

Ing. Mihăescu a avut cu această ocazie câteva altercaţii verbale cu Ilie Lazăr şi Solomon, care l-au învinuit că a fost colaboratorul guvernului actual, prin aceea că a deţinut

demnitatea de preşedinte al C.A.M.-ului.

Un incident între ing. Mihăescu şi Ilie Lazăr a luat asemenea proporţii, încât cei prezenţi au trebuit să-i despartă, pentru a nu se ajunge la represalii fizice.

Ilie Lazăr l-a provocat la duel pe ing. Mihăescu.

Un al doilea incident s-a ivit chiar între ardeleni: punându-se în discuţie *noile atribuţii de secretar general adjunct ale dr. Solomon*, nu s-a ajuns numai la opoziţia regăţenilor care contestă fostului deputat manist această calitate, dar şi la *ostilitatea unor ardeleni, în frunte cu Aurel Dobrescu*.

Acesta l-a învinuit pe dr. Solomon, că la o alegere de sub guvernul *Vaida* a primit de la *Madgearu* 800.000 lei pentru a provoca căderea lui *Aurel Dobrescu* la Făgăraş.

Cum lucrul nu poate fi dovedit, dr. *Virgil Solomon* a cerut ca *Dobrescu* şi ing. *Mihăescu*, care au împărtăşit acest zvon să facă de îndată dovadă materială sau să fie excluşi din partid.

Dr. Solomon vrând să se explice faţă de dr. *Lupu*, acesta l-a admonestat în termeni violenţi şi i-a cerut să nu se mai amestece în chestiunile din Vechiul Regat, pentru care nu l-a însărcinat nimeni.

Ceea ce stârneşte comentarii, este faptul că Aurel Dobrescu a trecut astfel în grupul lupist, iar prof. *I. Hudiţă*, care s-a solidarizat cu dr. Virgil Solomon şi *Ilie Lazăr*, s-a văzut desfăcut de vechiul său prieten şi protector, dr. Lupu şi se află plasat în grupul manist.

Cât priveşte atitudinea lui *Maniu*, *acesta s-a arătat destul de plictisit faţă de întorsătura pe care au luat-o lucrurile şi face sforţări* pentru a ajunge la un compromis.

Aceste incidente au repus pe tapet neînţelegerile din organizaţia capitalei, unde şefii de sectoare numiţi de Maniu nu sunt acceptaţi de fracţiunea regăţenească.

Din această pricină, de câteva zile întreaga activitate a grupării se mărgineşte la discuţii şi certuri privitoare la aceste incidente şi neînţelegeri.

2. Dr. *Lupu a declarat amicilor săi că e surprins că în acest an dl mareşal Antonescu nu l-a felicitat de ziua numelui*.

În anii trecuţi, fără nici o deosebire – conducătorul statului a ţinut să aibă o atenţie faţă de fostul ministru al muncii, iar

anul acesta, dr. Lupu n-a primit decât o telegramă de felicitare din partea d-lui vicepreşedinte de Consiliu.

Dr. Lupu s-a arătat nedumerit spunând că deşi în ultima audienţă ce a avut-o cu dl mareşal Antonescu deşi a fost silit să exprime un punct de vedere deosebit de al acestuia, totuşi este un lucru cunoscut că personal a avut totdeauna multă înţelegere pentru conducătorul statului, având să susţină adversităţi în propria sa grupare.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.149-151.

128.

1943 decembrie 13. *Informaţii din surse diverse („P", „Rudi", „Spiridon" ş.a.) privind rezultatul unor verificări şi semnalarea unor fapte care prezentau interes pentru SSI.*

Verificări şi semnalări ale Secţiei C.I.

Verificări:

Prefectura Poliţiei Capitalei a semnalat că la recepţia dată în ziua de 29 octombrie [1943] la Legaţia Turciei a participat şi dna Wurm, evreică originară din Boemia.

Agentura I-a a stabilit că informaţia este exactă: Blanka Wurm, născută Roos, soţia evreului Emil Wurm, protejat german ca cetăţean al Protectoratului Boemiei şi Moraviei, este în strânse legături de prietenie cu soţia ambasadorului Suphi Tanriöer. Numita a fost bună prietenă cu dna Gafencu şi a cunoscut pe Mihai Popovici şi Iuliu Maniu. Are în permanenţă o atitudine antigermană.

*

Informatorul „Damian" a semnalat că Stelian Popescu şi ginerii săi au fiecare câte o moşie de circa 1000 ha, plus veniturile Societăţii „Drajna" şi cele ale ziarului şi tipografiei „Universul":

Agentura I-a a stabilit următoarele:
- Stelian Popescu nu are personal nici o moşie, însă soţia sa posedă în judeţul Ilfov 370 ha teren, dintre care 70 ha inundabile;
- Ion Lugojianu posedă 450 ha teren arabil în judeţul Tutova;
- Ştefan Brăiloiu posedă 120 ha teren arabil în judeţul Ilfov;
- Societatea „Drajna" a realizat în 1942 un câştig net de 77 milioane lei;
- Ziarul „Universul" a realizat în 1942 un câştig net de 80 milioane lei.

*

Informatorul „Rudi" a semnalat pe evreul Zalmanovici-Zaharia care debitează calomnii şi injurii, prin cafenele, la adresa domnului Director General.

Agentura I-a a stabilit că informaţia corespunde adevărului, iar respectivul este binecunoscut ca nutrind sentimente comuniste şi răspândind ştiri tendenţioase, pentru care motiv a mai stat câteva luni în lagărul de la Târgu Jiu.

Semnalări:

Ministrul von Killinger a luat contact, la 2 decembrie [1943] cu Traian Brăileanu şi P. P. Panaitescu, care i-au furnizat informaţii asupra situaţiei de la Preşedinţia Consiliului [de Miniştri].

(Sursa Agentura I-a)

Kurth Welkisch a acordat un fond special lui Ilie Popescu-Prundeni spre a scoate, cât mai curând, ziarul „Chemarea" care trebuie să fie cel mai important ziar pentru apropierea româno-germană.

(Sursa Agentura I-a)

Cercurile oficiale germane din Bucureşti au fost informate asupra celor ce urmează:

Ambasadorul von Papen a avut, într-adevăr, întrevederi cu Papa, pe care l-a rugat să medieze o apropiere între regimul naţional-socialist şi clericalismul democrat german, spre a se putea ajunge la o schimbare de regim în Reich şi la o înţelegere cu anglo-americanii, care să permită Germaniei continuarea luptei contra Uniunii Sovietice.

La Zagreb, Budapesta, Bucureşti şi Sofia ambasadorul von Papen a primit consimţământul scris al guvernelor respective de a trata o pace onorabilă cu anglo-americanii. Condiţiile acestei păci ar fi fost puse Aliaţilor prin intermeiul Preşedintelui [Turciei] Ismet Inonu.

(Sursa …)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 50/1943, f. 17-18.

129.

1943 decembrie 16. *Notă a SSI despre reacţia fruntaşilor naţional-ţărănişti faţă de avertismentul dat României de Cordell Hull, ministrul de externe al SUA, potrivit căruia „România va împărţi răspunderile cu Germania”.*

N O T Ă

Din cercurile politice

1. Avertismentul dat României de Cordell Hull a produs o impresie penibilă în cercurile naţional-ţărăniste şi liberale.

Într-un cerc în care se afla – între alţii – Maniu, Dinu Brătianu, Mihai Popovici, Mihalache şi Barbu Ştirbey, acesta din urmă a comentat în mod defavorabil ameninţările ministrului de externe american.

Ştirbey a observat că, din moment ce o personalitate de importanţa lui Cordell Hull declară că România va împărţi răspunderile cu Germania, este foarte greu ca să mai poţi susţine o mişcare în favoarea aliaţilor.

„Am putut constata personal, a spus Ştirbey, că cercuri şi personalităţi cu puternice simpatii pentru anglo-americani au rămas nedumerite şi s-au întrebat la ce ar mai folosi un efort românesc în favoarea aliaţilor, dacă soarta noastră este de pe acum pecetluită.

Interlocutorii mei, a continuat Ştirbey, au constatat că asemenea manifestări sunt de natură să întreţină spiritul de colaborare cu Germania şi să justifice continuarea războiului alături de Reich”.

Ştirbey a observat că ieşirea lui Cordell Hull nu poate fi

scuzată prin consideraţii propagandistice, deoarece Aliaţii ştiu că „în România există o dorinţă puternică de pace şi că nu poporul român este în situaţia de a decide, după propria sa voinţă, dacă iese imediat din război”.

2. În discuţiile care au avut loc în ultimele zile între liberali, problema „sprijinului aliat” a fost pusă zgomotos pe tapet.

Dr. Angelescu şi dr. Costinescu au declarat că „democraţii îşi fac iluzia să creadă că Aliaţii sau Sovietele vor sprijini partidele democrate pentru bunul lor renume din trecut; naţiunile unite nu vor sprijini decât formaţiuni politice care au activat în favoarea lor în mod efectiv”.

Cei de mai sus nu cer să se înceapă o activitate intensă, însă se îndoiesc că a proceda şi mai departe „la remorca lui Maniu”, adică a continua „vegetarea”, ar fi „o condamnare la moarte a liberalilor şi a liberalismului român”.

Aceştia invocă cazul recent al britano-americanilor, care au rupt cu guvernul iugoslav din Cairo pentru a susţine pe *Tito*, numai pentru că acesta ar reprezenta o forţă reală.

„Naţiunile Unite ar fi realiste şi ar sprijini pe oricine, dacă ar reprezenta o forţă activă în politica ţării în momentul armistiţiului.

Avem anumită răspundere, spun cei de mai sus şi nu putem fugi de ea”.

3. În ultimul timp problema evreiască a revenit în centrul de preocupare al cercurilor politice.

Astfel dr. Lupu, care are de mulţi ani amiciţii personale în rândurile intelectualilor evrei, s-a interesat îndeaproape şi a fost ţinut la curent cu problema readucerii evreilor deportaţi în Transnistria, cât şi cu ajutoarele trimise acestora de către coreligionarii lor din ţară.

Dr. Lupu şi-a manifestat faţă de intimii săi speranţa că această problemă va fi rezolvată.

Gh. Brătianu, căruia i s-a adus la cunoştinţă informaţia asupra unei propuneri făcută de generalul Smutts, preşedintele guvernului din Africa de Sud, pentru a se permite emigrarea acolo a orfanilor evrei din Transnistria, s-a arătat deosebit de interesat de această propunere, trăgând şi o serie de concluzii politice din faptul că s-a făcut o

asemenea propunere.

Pe de altă parte naţional-creştinii din Iaşi au întocmit un memoriu de protest împotriva aducerii în ţară a evreilor din Transnistria.

În cursul zilei de 10 decembrie a.c. memoriul a fost încredinţat de către avocatul Titus Frangulea, lui A. Frimu, preşedintele sindicatului ziariştilor din Iaşi, sprea a fi semnat de către ziarişti şi o parte din profesorii partizani ai grupării naţional-creştine.

După ce memoriul se va semna de către aceştia, va fi prezentat şi ui A.C. Cuza, spre a-l semna, urmând a se stabili modul cum va fi înmânat dlui mareşal Antonescu.

Ing. Mihăescu a avut cu această ocazie câteva altercaţii verbale cu Ilie Lazăr şi Solomon, care l-au învinuit că a fost colaboratorul guvernului actual, prin aceea că a deţinut demnitatea de preşedinte al C.A.M.-ului.

Un incident între ing. Mihăescu şi Ilie Lazăr a luat asemenea proporţii, încât cei prezenţi au trebuit să-i despartă, pentru a nu se ajunge la represalii fizice.

Ilie Lazăr l-a provocat la duel pe ing. Mihăescu.

Un al doilea incident s-a ivit chiar între ardeleni: punându-se în discuţie *noile atribuţii de secretar general adjunct ale dr. Solomon*, nu s-a ajuns numai la opoziţia regăţenilor care contestă fostului deputat manist această calitate, dar şi la *ostilitatea unor ardeleni, în frunte cu Aurel Dobrescu.*

Acesta l-a învinuit pe dr. Solomon, că la o alegere de sub guvernul *Vaida* a primit de la *Madgearu* 800 000 lei pentru a provoca căderea lui *Aurel Dobrescu* la Făgăraş.

Cum lucrul nu poate fi dovedit, dr. *Virgil Solomon* a cerut ca *Dobrescu* şi ing. *Mihăescu*, care au împărtăşit acest zvon să facă de îndată dovadă materială sau să fie excluşi din partid.

Dr. Solomon vrând să se explice faţă de dr. *Lupu*, acesta l-a admonestat în termeni violenţi şi i-a cerut să nu se mai amestece în chestiunile din Vechiul Regat, pentru care nu l-a însărcinat nimeni.

Ceea ce stârneşte comentarii, este faptul că Aurel Dobrescu a trecut astfel în grupul lupist, iar prof. *I. Hudiţă*, care s-a solidarizat cu dr. Virgil Solomon şi *Ilie Lazăr*, s-a văzut desfăcut de vechiul său prieten şi protector, dr. Lupu şi

se află plasat în grupul manist.

Cât priveşte atitudinea lui *Maniu*, *acesta s-a arătat destul de plictisit faţă de întorsătura pe care au luat-o lucrurile şi face sforţări* pentru a ajunge la un compromis.

Aceste incidente au repus pe tapet neînţelegerile din organizaţia capitalei, unde şefii de sectoare numiţi de Maniu nu sunt acceptaţi de fracţiunea regăţenească.

Din această pricină, de câteva zile întreaga activitate a grupării se mărgineşte la discuţii şi certuri privitoare la aceste incidente şi neînţelegeri.

2. Dr. *Lupu a declarat amicilor săi că e surprins că în acest an dl mareşal Antonescu nu l-a felicitat de ziua numelui*.

În anii trecuţi, fără nici o deosebire – conducătorul statului a ţinut să aibă o atenţie faţă de fostul ministru al muncii, iar anul acesta, dr. Lupu n-a primit decât o telegramă de felicitare din partea d-lui vicepreşedinte de consiliu.

Dr. Lupu s-a arătat nedumerit spunând că deşi în ultima audienţă ce a avut-o cu dl mareşal Antonescu deşi a fost silit să exprime un punct de vedere deosebit de al acestuia, totuşi este un lucru cunoscut că personal a avut totdeauna multă înţelegere pentru conducătorul statului, având să susţină adversităţi în propria sa grupare.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1559, f.43-45.

130.

1943 decembrie 17. *Notă a SSI despre opiniile politice ale naţional-ţărăniştilor faţă de situaţia României.*

N O T Ă

Prezenţa lui *Mihalache* în Bucureşti a provocat un nou schimb de vederi între membrii comitetului de direcţie al grupării naţional-ţărăniste.

Maniu a arătat că evoluţia evenimentelor externe şi datele schimbătoare ale problemelor din discuţie îl obligă să readucă mereu în dezbaterea comitetului atitudinea pe care

opoziţia trebuie s-o urmeze, pentru a fi în măsură să amelioreze situaţia României.

Maniu şi-a exprimat părerea că înfrângerea germană este un fapt sigur – indiferent de fazele războiului – şi deci *trebuie cercetate măsurile ce se impun*, spre a se evita ca România să împartă răspunderile germane.

Acţiunea noastră, a spus Maniu, trebuie să fie dirijată însă de spiritul de răspundere, trebuind să ştim, din capul locului, că orice mişcare rău condusă sau orice moment inoportun ales ar putea să ducă la o situaţie mai rea decât aceea de azi.

Mihai Popovici a expus din nou argumentele sale în favoarea unei acţiuni, menită să schimbe orientarea actuală a ţării. Mihai Popovici a susţinut că întâlnirile dintre conducătorii marilor puteri aliate grăbesc faza decisivă a războiului şi că orice amânare din partea României poate s-o pună în situaţia de a nu fi chemată să-şi schimbe singură politica ei.

Mihalache şi dr. *Lupu* au expus de asemenea, argumentele ce le invocaseră şi în şedinţele precedente ale comitetului *în favoarea unei espectative desăvârşite*.

Ei au declarat că rămân la punctul de vedere că orice gest prematur făcut de către opoziţie poate să determine o bruscă reacţie germană, deoarece Reichul este interesat să-şi păstreze influenţa într-o regiune, care poate fi mâine decisivă în desfăşurarea războiului.

Nimeni n-ar avea de câştigat – nici România şi nici Aliaţii – dacă printr-un gest pripit s-ar provoca ocupaţia germană, cu toate consecinţele ei de ordin militar, politic şi economic.

Opoziţia nu trebuie să dea deci nici un prilej germanilor, spre a pune în aplicare planul pe care îl au de mult.

Maniu – a declarat că nici ştirile care îi vin din străinătate nu-l edifică asupra atitudinii reale a aliaţilor. pe de o parte, primeşte îndemnuri la o acţiune directă, pe de alta i se cere să nu primejduiască situaţia, printr-o acţiune grăbită.

El a anunţat că a trimis un mesaj în străinătate, prin care roagă să i se precizeze poziţia guvernelor englez şi american faţă de problemele României.

El a lăsat a înţelege că răspunsul ce-l va primi va condiţiona acţiunea mişcării de sub conducerea sa.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.188-189.

131.

1943 decembrie 21. *Notă a SSI despre reacţia cercurilor politice naţional-ţărăniste, liberale şi comuniste faţă de arestările operate de Poliţie printre membrii „Acţiunii patriotice".*

N O T Ă

Arestările operate de către Direcţia Generală a Poliţiei printre membrii aşa-zisei „Acţiuni patriotice" a stârnit un mare interes în cercurile politice.

Redăm comentariile care se fac în diferite cercuri şi pe care le reproducem fără a ne însuşi ceva din conţinutul lor.

În gruparea naţional-ţărănistă

Ecoul stârnit de aceste arestări este mai puternic, deoarece printre cei *deţinuţi* se află persoane ce au colaborat în trecut cu gruparea, cum e dr. *Petru Groza* sau intelectuali care au avut legături indirecte cu fruntaşii naţional-ţărănişti.

Maniu personal s-a interesat îndeaproape de această afacere, căutând să obţină informaţii cât mai complete.

Într-o scurtă expunere făcută intimilor săi în dimineaţa zilei de 20 decembrie a.c., *Maniu* a recapitulat propunerile ce i s-au făcut în vederea colaborării grupării naţional-ţărăniste cu „Acţiunea Patriotică" şi a amintit că a dat *un răspuns negativ*, fiindcă:

a) nu poate să colaboreze cu o mişcare şi cu elemente care nu lucrează la lumina zilei, care se inspiră din orice necunoscute şi care nu pot fi controlate;

b) n-a putut să ia în considerare programul unei acţiuni care nu prevedea în primul rând ca ţel suprem redobândirea integrităţii teritoriale a României.

Totuşi, a spus Maniu, diferiţi intelectuali au fost captaţi,

unii crezând că pot să aducă un serviciu real cauzei democrate, alţii agitându-se numai pentru a se afla în treabă.

Această lipsă de control în discuţie şi în relaţiile politice, în împrejurări care cer prudenţă extremă, a spus Maniu, a adus la „nenorocirea unor oameni de valoare, cum s-a întâmplat la Sibiu".

Maniu a declarat că condamnă procedeele comuniste, care pentru a semăna nemulţumirea în straturi cât mai largi, atrag, sub forme diferite, oameni de valoare şi-i expun în mod inutil represaliilor.

Maniu a arătat că în acelaşi timp condamnă şi procedeul utilizat faţă de unii care au fost implicaţi în această afacere, specificând că – după părerea sa – este o eroare de a ridica pe unii la situaţiile de „martiri politici", de a le da prestigiu şi popularitate şi „a-i crea astfel politiceşte".

Singura soluţie, a continuat Maniu, este de a lăsa partidele democratice să lupte în mod deschis împotriva comunismului, aceste partide se află în largul lor în această luptă.

„Nici un român nu va accepta să meargă alături de comunişti când ei nu vor să lupte pentru hotarele ţării şi nici un ţăran nu va dori desfiinţarea proprietăţii. Dacă guvernul ar adopta această metodă, încercările comuniste ar cădea în ridicol".

O circulară a lui Maniu

În legătură cu descoperirea ultimelor organizaţii comuniste, în cursul dimineţii de 20 decembrie a.c., Maniu a dictat lui *Ghiţă Pop* secretarul general al grupării, *textul unei circulare* adresate şefilor de organizaţii.

În această circulară Maniu arată că în ultimul timp numeroşi intelectuali, induşi în eroare de persoane indezirabile, au fost antrenaţi într-o organizaţie numită "*Acţiunea Patriotică*" care *îşi propunea să asocieze toate partidele, fără însă a putea corespunde ţelurilor naţionale, urmărite azi de orice român*.

Maniu cere şefilor de organizaţii naţional-ţărăniste să atragă atenţia tuturor membrilor din grupare *să evite orice*

contact şi orice discuţii cu persoane necontrolate şi să respingă orice fel de propuneri de înţelegere sau colaborare, dacă n-au căpătat mai întâi aprobarea conducerii grupării.

În caz contrar, spune circulara, se expun în mod inul represaliilor ordonate de autorităţi împotriva extremismului, fiindcă nu aduc nici un fel de serviciu cauzei.

În gruparea liberală

Măsura luată de autorităţi este bine primită.

Conducerea grupării este de părere că toate focarele de agitaţie extremistă trebuie reprimate în mod energic, întrucât desfăşurarea evenimentelor nu îngăduie agitaţii de acest fel.

În cercurile comuniste

Ecouri care străbat din cercurile comuniste indică o mare enervare.

Nu se contestă în aceste cercuri că documentele găsite sunt autentice şi că furnizează importante elemente de orientare autorităţilor.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1559, f.55-57.

132.

1943 decembrie 22. *Notă explicativă, scrisă de mână, a prof. Mihai Antonescu, despre intenţiile exprimate de Barbu Ştirbey în numele opoziţiei de a se întâlni cu mareşalul Ion Antonescu, după care a aşteptat să fie invitat la discuţii de către Conducătorul Statului.*

NOTĂ

Domnul [Barbu] Ştirbey a exprimat, printr-un general, dlui mareşal [Ion] Antonescu dorinţa ca să-l vadă, împreună cu dl [Iuliu]

Maniu, dl Dinu Brătianu şi alţii, pentru a discuta situaţia generală a ţării.

Socotind că o asemenea conferinţă ar putea să aibă un caracter care, în afară să fie interpretată ca nu ştiu ce schimbare de politică externă, de natură să provoace pe germani, care ştiu că dl mareşal Antonescu şi eu nu l-am văzut pe dl Maniu de la începerea războiului şi nici nu am conlucrat cu foştii demnitari din opoziţie, deşi i-am informat întotdeauna pe dnii [Ion] Mihalache şi Gheorghe Brătianu, pe care i-am văzut şi eu şi dl Mareşal, asupra situaţiei ţării, am socotit că, chiar dacă această întâlnire ar avea loc, ea trebuie în orice caz să fie precis determinată dinainte, după cum cei care vin trebuie să aibă toate informaţiile din partea Guvernului, singurul în măsură să cunoască situaţia internaţională cu elementele ei, înainte de primirea acestora, astfel că îi trimisesem vorbă dlui Ştirbey că, dacă doreşte să vină, îl aştept la ora 11,30.

Am avut, din nou, prilejul să-mi dau seama ce înseamnă slăbiciunile oamenilor care îşi închipuie că sunt tutorii profesionali ai neamului şi generaţiilor, şi care n-au învăţat nimic, nici în împrejurările grave pe care le-a trecut şi le trece încă Neamul. Din partea dlui Ştirbey este cu atât mai uimitor, cu cât am avut faţă de dânsul o atitudinea politicoasă totdeauna. Nu mai mă miră însă, de ce a ajuns neamul în 1940 cu asemenea oameni.

Fireşte, i-am răspuns dlui Ştirbey că d-sa solicitase dlui Mareşal, împreună cu alţi 3 foşti demnitari, o audienţă care ar fi putut să fie interpretată, comentată, pe lângă că ar fi expus pe dl Mareşal la unele discuţii, lipsit de materialul necesar, dacă n-ar fi fost prevenit asupra obiectului discuţiilor, iar pe de altă parte, ar fi pus pe d-nii. demnitari, care voiau să-şi facă comunicarea, în situaţia de a vorbi Mareşalului înainte de a avea informaţiile generale, necesare, de care dispune Guvernul.

Faţă de lipsa de politeţe a dlui Ştirbey, fireşte i-am răspuns că, cu aceeaşi demnitate cu care d-sa. aşteaptă să-i trimit scrisoare, îi răspund şi eu că n-am nici o comunicare să-i fac, astfel că nu văd pentru ce m-aş adresa d-sale.

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Mihai Antonescu, dosar 464, f. 42-44.

133.

1943 decembrie 24. *Notă a SSI privind comunicările făcte de Iuliu Maniu mareşalului Ion Antonescu.*

N O T Ă

Din ordinul dlui director general al Serviciului [Special] de Informaţii, m-am prezentat la locuinţa dlui Iuliu Maniu, fost Preşedinte al Consiliului de Miniştri – din Bucureşti, str. Sfinţilor nr.10 în ziua de 23 decembrie 1943, ora 21.

Am avut misiunea de a-i aduce la cunoştinţă comunicările ce d-sa le-a făcut Guvernului la data de 20 decembrie 1943, aşa cum ele au fost transmise prin mine şi dl director general al SSI – cum şi a-i comunica răspunsul Guvernului la cele de mai sus, cuprins în cele 4 pagini ce mi s-au încredinţat.

Dl. *Iuliu Maniu* a citit ambele texte, la care a făcut următoarele observaţii:

Textul comunicării făcută de d-sa Guvernului, aşa cum i se prezintă, scris din memorie de subsemnatul, coincide într-adevăr cu cele declarate de d-sa, însă cu aceste două remarci, pe care le recunosc a fi juste. Dl Maniu arată că:

1. „Expresia „duşmanii noştri seculari de la Est” nu acoperă în această formă, exact, ideea ce a exprimat.

2. Vorbind de încetarea eventuală a ostilităţilor în cazul „ieşirii din Axă”, dl Maniu precizează că această atitudine urmează a se lua atât faţă de anglo-americani, cât şi faţă de ruşi.

Cu privire la textul Guvernului cuprins în cele patru pagini de care a luat cunoştinţă, dl Maniu a făcut următoarele observaţii, care exprimă şirul gândirii sale. D-sa mi-a comunicat:

„Vă sunt recunoscător pentru bunăvoinţa ce aţi avut de a-mi împărtăşi observaţiile organelor superioare, privitoare la conversaţia pe care am avut plăcerea să o am cu dvs., la 20 decembrie a.c. Evident, nu este cazul ca să polemizez cu afirmaţiile cuprinse în împărtăşirile făcute! Este suficient să accentuez că îmi menţin întru torul părerile de atâtea ori

exprimate în decursul ultimilor ani.

În special cred, că în faţa curentelor de opinie care străbat societatea românească (curente care adesea ating limite periculoase pentru viitorul societăţii şi naţiunii române) nu putem opune, decât rezistenţa sănătoasă şi viguroasă care să opună o piedică intelectuală şi morală, în calea răspândirii ideilor subversive. Cu forţe fizice nu se pot suprima idei care izvorăsc din anumite stări sociale, cum sunt cele de azi, care nemulţumesc omenirea aproape în toată lumea!

Pilda Angliei şi Americii, ne arată că cea mai potrivită armă de luptă în contra ideilor subversive, este *democraţia*, care, spre fericirea omenirii, este adaptabilă oricăror necesităţi de stat.

Abstracţie făcând de la aceasta, găsesc cu totul nedrept şi nepotrivit ca soarta ţărilor şi neamurilor, să fie angajată într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, fără adeziunea expresă şi conştientă a maselor, care sunt prinse cu avutul, cu căminul, cu sănătatea şi cu viaţa lor, în această luptă.

În ce priveşte *problema externă*, care ne preocupă în momentul de faţă, ţin să accentuez următoarele:

1. Găsesc a fi fost o profundă greşeală împrejurarea că politica externă a statului nostru, a fost condusă astfel încât, chiar de pe timpul ex-regelui Carol al II-lea, România a alunecat pe pantă – alături de Germania – şi ne-a dus la inimiciţia cu ‹‹Aliaţii››, cu al căror ajutor am făcut România Mare.

2. Dacă a fost natural şi drept să reanexăm Basarabia şi Bucovina, a fost o profundă greşeală că ne-am angajat alături de ‹‹Axă›› într-un *război ideologic* cu Rusia.

3. Că a fost o tot atât de mare greşeală, să intrăm cu armata noastră pe pământul rusesc, să cucerim teritorii şi într-un mod neînţeles să le luăm chiar în administraţie civilă, realizând instituţii cu caracter permanent.

4. Că a fost o adevărată ‹‹crimă›› că am lăsat să fie angajată armata română, în interiorul Rusiei, condusă în contra tuturor regulilor militare, neasigurându-i-se nici acoperirea nici retragerea, din care cauză ea a fost distrusă.

5. Că menţinerea resturilor armatei noastre acolo şi după dezastrul care ne-a ajuns, este o încăpăţânată

provocare faţă de „Aliaţi” şi în special faţă de vecina noastră Rusia, cu care va trebui să trăim şi în viitor, în nemijlocită vecinătate.

6. Că menţinerea acestei atitudini a noastră, poate fi izvorul adevăratei catastrofe a României, care se apropie cu paşi repezi.

7. Că întreaga situaţie de pe frontul de luptă, prevesteşte înfrângerea ‹‹Axei›› şi în consecinţă, rămânerea noastră mai departe în alianţă cu ea, înseamnă că la Conferinţa de Pace, ne vom prezenta alături de cei care au pierdut războiul şi alături de cei care vor fi acuzaţi că sunt duşmanii ideilor generoase ale omenirii: libertatea în genere, respectul de drept, democraţia, dreptatea socială şi libertatea naţiunilor.

8. Că suntem ameninţaţi să fim în scurt timp invadaţi de Ruşi, în calitate de duşmani biruitori, ceea ce ar însemna distrugerea poporului şi ţării noastre.

9. În consecinţa acestora, socotesc, că ar fi o *absolută necesitate ca România să părăsească ‹‹Axa››* şi cu aceasta, să evite ambele pericole arătate mai sus: de a fi la Conferinţa de Pace alături de partida bătută şi ca ţara noastră să fie invadată de ruşi, duşmani nouă.

Rezistenţa noastră la Dunăre şi la Nistru faţă de ‹‹Aliaţi››, va fi o imposibilitate militară şi politică.

Dar depunerea armelor în momentul când ‹‹Aliaţii›› se vor găsi la hotarele ţării, ar constitui un act grav din punctul de vedere al tradiţiilor naţionale.

Ar fi o umilire nemeritată!

Pentru aceasta, e necesar să schimbăm situaţia internaţională în care ne găsim, înainte ca ‹‹Aliaţii›› , cu armele lor îngrozitoare, să fie la frontierele noastre.

Găsesc a fi o necesitate inexorabilă, îndrumarea vieţii noastre de stat în această direcţie, ţinând seamă şi de discursul Ministrului de Externe Cordell Hull, din Statele Unite ale Americii – care ne-a pus în vedere perspectivele groaznice ce ne aşteaptă, dacă continuăm atitudinea noastră de astăzi.

Un discurs solemn cum a fost acela al Ministrului Cordell Hull, nu poate fi înregimentat în cadrul obişnuit al comunicărilor radiofonice – şi dacă el nu poate fi socotit ca o poruncă de urmat – dar în

tot cazul, el trebuie privit, ca un factor hotărâtor în tabloul situaţiei noastre externe.

Cât mă priveşte, cred că aceste considerente sunt chemate să hotărască atitudinea noastră în politica de stat a României şi *trebuie să declar că sunt gata să iau răspunderea pentru astfel de politică, cu singura condiţie ca să mi se lase urgent posibilitatea, să coordonez această radicală schimbare, cu evenimentele internaţionale determinante*.

În special, să sincronizez atitudinea schimbată a României cu acţiunile ‹‹Aliaţilor›› şi în consecinţă să iau de cu bună vreme, garanţiile necesare că atitudinea schimbată a ţării noastre să fie îmbrăţişată cu sprijinul necesar al puterilor aliate, care, în principiu, au aceleaşi interese ca şi noi şi au de apărat aceleaşi compartimente ale configuraţiei internaţionale, ce formează şi principalele noastre preocupări.

Ţara nu poate fi aruncată într-o aventură pe bază de simple informaţii şi vagi promisiuni!

Paşii ei, trebuie să se sprijine pe *înţelegeri precise* şi mai trebuie susţinuţi prin *concertări concrete* în care scop este necesară o *libertate de mişcare şi de acţiune*, de care eu şi partidul pe care-l prezidez, de atâta vreme am fost lipsiţi".

Cu aceasta s-au încheiat noile declaraţii făcute de dl Iuliu Maniu, în scopul de a fi comunicate forurilor în drept.

Maior magistrat rez. procuror militar,
Tulius Goruneanu[17],
Preşedinte de Curte de Apel.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.822, f.42-44.

17 Maior (r) magistrat Tuliu Goruneanu, consilier la Curtea de Apel din Timişoara, la acea dată angajat al SSI la Secţia a VIII-a Juridică,, prieten şi om de încredere a lui Iuliu Maniu, despre care, Eugen Cristescu spunea în documentele sale memorialistice: „Prin acest magistrat, [dl Maniu] îmi trimitea – şi mi-a trimis în diferite rînduri – unele ştiri mai importante, pe care le primea dumnealui din străinătate. Unele erau mesaje cu character politic, privind Ţara Românească. Toate aceste mesaje şi ştiri au fost communicate de mine domnului mareşal Antonescu"; vezi Cristian Troncotă, *Omul de taină al Mareşalului,* Editura Elion, Bucureşti, 2006, p. 351.

134.

1943 decembrie 27. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor şi liberalilor.*

N O T Ă

Din cercurile politice

1. De câtva timp *Maniu*, *Ştirbey* şi *Dinu Brătianu* menţin o legătură mai strânsă.

În cursul ultimelor două săptămâni cei trei bărbaţi politici au avut două întâlniri, consacrate examinării ştirilor, zvonurilor şi comentariilor asupra situaţiei actuale.

La o întrevedere care a avut loc în ziua de 16 decembrie a.c., Ştirbey a insistat îndeosebi asupra avertismentelor americane, cerând ca cele două principale grupări din opoziţie să studieze această problemă şi să găsească o soluţie liniştitoare pentru Aliaţi.

Ştirbey a sugerat un mesaj pe care opoziţia l-ar trimite cercurilor aliate şi prin care să se arate imposibilitatea unei acţiuni interne, dar dorinţa democraţilor de a acţiona în momentul când situaţia s-ar schimba.

2. La sfârşitul săptămânii trecute au avut loc conciliabule între fruntaşii liberali şi naţional-ţărănişti, obiectul acestor consultări fiind provocat de cererea liberală de a se examina avertismentele lui *Cordell Hull* în lumina deciziilor de la Teheran.

Dinu Brătianu socoteşte că există o legătură cauzală între cele două fapte, ceea ce ar face din declaraţiile ministrului de externe american un fapt deosebit de important.

3. *Sebastian Şerbescu*, care l-a văzut pe *Iuliu Maniu*, a relatat amicilor săi că acesta i-ar fi făcut unele declaraţii politice şi în legătură cu războiul.

Între altele Maniu – după relatările lui Şerbescu – a declarat că se găseşte în posesia unei informaţii după care sovieticii s-au angajat la conferinţele recente cu Marea Britanie şi Statele Unite, ca până la mijlocul lunii februarie 1944 să încerce o mare ofensivă urmărind a rupe frontul de

nord şi a ajunge în Polonia; această acţiune va trebui să coincidă cu atingerea, pe frontul de Sud, a liniei Nistrului.

În acel moment – a relatat Şerbescu – informaţiile lui Maniu arată că este posibil să se producă şi atacul din Vest al Aliaţilor, printr-o debarcare masivă în Franţa, precum şi în Balcani.

4. De către apropiaţii săi se afirmă că imediat după sărbători *Mihail Ralea* proiectează a pleca în Ardeal, în regiunile muncitoreşti, unde, dacă va avea ocazia, va lua contact cu fruntaşii muncitorilor din fabrici şi ateliere.

Ralea – afirmă aceleaşi cercuri – crede că astfel va stabili o serie de contacte, care în viitor îl vor scuti de a apela la sprijinul foştilor fruntaşi de stânga, despre aceştia din urmă având impresia că îi vor pune condiţii sau chiar îi vor face dificultăţi.

5. *Barbu Ştirbey* a avut o întrevedere cu generalul *Rădescu*, consacrată examinării situaţiei interne şi externe.

Totodată s-a discutat despre participarea noastră actuală la războiul din Răsărit, punându-se problema unui demers scris la dl mareşal Antonescu.

De asemenea, s-a mai discutat despre tratativele economice româno-germane, despre atitudinea legionarilor şi despre poziţia pe care trebuie să o adopte opoziţia.

6. Cercurile politice care în scopuri de informare menţin un contact cu legaţiile neutre, relatează că în legătură cu activitatea carlistă în străinătate au aflat de la Legaţia Portugaliei următoarele detalii:

Rosenthal, fost ataşat de presă, a plecat cu Clipperul la Londra.

Obiectivul acestei călătorii este o întâlnire cu lordul *Beaverbrook*, pe care îl cunoaşte personal şi pe care încearcă probabil să-l câştige pentru cauza carlistă.

Sursă serioasă.

ASRI, fond “d”, dosar nr.1559, f.58-60.

135.

1943 decembrie 28. *Notă SSI despre părerile exprimate de*

Gheorghe Brătianu în urma unui articol critic la adresa sa apărut în „Bukarester Tageblatt”.

NOTĂ

Gheorghe Brătianu a luat atitudine pe chestiunea articolului apărut de curând în ziarul „Bukarester Tageblatt” şi în care se vorbea de rolul său în actualul conflict din răsărit, unde a luptat alături de soldaţii germani, pentru ca astăzi să militeze într-o grupare care aşteaptă totul de la victoria anglo-americană.

Gheorghe Brătianu a avut o lungă discuţie cu Dinu Brătianu şi dr. Angelescu, arătându-se profund afectat de cele cuprinse în articol, socotindu-le atât o imixtiune indelicată, cât şi o insultă adusă persoanei sale care, luptând pentru recucerirea Basarabiei şi Bucovinei, a făcut ceea ce ar fi făcut orice bun român. Cu prilejul discuţiilor angajate pe teme acestui articol, Gheorghe Brătianu a ţinut să sublinieze că nu a fost niciodată germanofil sau rusofob, dar a fost întotdeauna de părere că nu trebuie să ignorăm tendinţele dominatorii ale panslavismului rusesc. După cedarea Basarabiei şi Bucovinei de către guvernul Tătărăscu, Gheorghe Brătianu declară că teza sa în privinţa ruşilor a obţinut o confirmare categorică. Ivindu-se prilejul războiului Reichului german împotriva URSS, a plecat pe front să-şi facă datoria, fiind mobilizat, iar decorarea sa a fost o recunoaştere strict militară.

Relaţiile sale cu conducătorii Reichului, Gheorghe Brătianu le socoteşte că au fost simple relaţii de curtoazie şi nu de afinităţi politice, neîmpărtăşind niciodată teoriile naţional-socialiste şi neavând afinităţi de vederi internaţionale. Gheorghe Brătianu a mai declarat că, utilizând prilejul întrevederilor avute cu Hitler şi Göering, a manifestat sentimente filofranceze şi a împărtăşit ecourile revoluţiei franceze, opinând pentru libertatea ţărilor şi libertatea alegerii regimurilor lor politice interne. Publicarea articolului menţionat în „Bukarester Tageblatt” o socoteşte ca fiind o ocazie binevenită pentru a pune la punct şi această

chestiune, date fiind unele critici care i se aduc, în legătură cu acţiunea sa politică alături de Iuliu Maniu.

Gheorghe Brătianu a rugat pe Dinu Brătianu şi dr. Angelescu să studieze eventualitatea convocării unei adunări a forurilor grupării liberale, în faţa cărora doreşte să explice atitudinea sa politică şi, în special, atitudinea sa faţă de Germania de la 1933 până acum, atitudinea sa faţă de aliaţii din fostul război mondial, cât şi atitudinea sa din totdeauna faţă de Rusia. Aceste explicaţii, Gheorghe Brătianu doreşte să le dea pentru ca, astfel, să de clarifice şi nedumeririle unora asupra acţiunii sale politice alături de gruparea naţional-ţărănistă.

În acelaşi timp, a declarat că va sesiza şi pe Iuliu Maniu, socotind articolele din „Bukarester Tageblatt" ca o imixtiune în viaţa internă românească. De asemeni, a afirmat că va căuta să lămurească aceste lucruri şi cu unii factori germani, cât mai curând

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 65/1941, f. 197-198.

136.

1943 decembrie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

De la naţional-ţărănişti

1. În după-amiaza de 23 decembrie a.c., la căminul studenţilor ardeleni refugiaţi, a avut loc serbarea Pomului de Crăciun, la care, în afară de circa 120 studenţi şi 30 alte persoane, au mai fost de faţă *Ghiţă Pop*, *Ilie Lazăr*, *Mihai Popovici* cu soţia sa, dna *Orghidan*, *Munteanu* de la Comisariatul Refugiaţilor, *Emil Marinescu*, directorul căminului etc.

La ora 18.30 a apărut *Iuliu Maniu*, care a fost întâmpinat cu aplauze vii şi prelungite.

Serbarea s-a deschis cu „Deşteaptă-te Române", executat de corul de sub conducerea lui *Oancea*, după care a luat cuvântul *Marincaş*, care a adus omagii şi mulţumiri

sprijinitorilor, cât şi urări de izbândă idealului ardelenesc.

După câteva colinde executate de cor, a luat cuvântul Mihai Popovici, care între altele a spus:

„Libertatea naţională a popoarelor a fost asigurată prin Tratatul de la Trianon; această piatră unghiulară care a creat şi libertatea şi integritatea poporului român, a fost atacată acum patru ani de forţe noi, care azi caută să răpească această libertate.

Aceste forţe oculte, duşmănoase, au dezmembrat trupul ţării şi au dăruit – din scopuri egoiste – o parte ruşilor, o parte bulgarilor şi alta ungurilor.

Dar va veni din nou timpul adevăratelor forţe, a forţelor creatoare, care vor face să dispară cele de acum şi care vor reface România aşa cum trebuie să fie prin idealul ei.

Acestea sunt forţele de care trebuie să ascultăm dacă vrem să cunoaştem fericirea prin libertatea naţională".

În continuare a îndemnat studenţii la o activitate mai intensă, „nu prin vorbe ci prin fapte; fapte răsunătoare", dând exemplu manifestaţia de la 1 decembrie, dacă era de proporţii mai mari.

Programul s-a încheiat cu câteva colinde, fără ca Maniu să fi luat cuvântul până la sfârşit.

După aceea dna *Popovici* a împărţit daruri la un număr de studenţi.

Maniu s-a retras la ora 19.30, însoţit de aplauze zgomotoase iar serbarea a continuat.

2. În cercurile intime ale lui *Iuliu Maniu* se recunoaşte că situaţia Angliei este, din punct de vedere politic, dintre cele mai grele în momentul de faţă, când punctul de vedere sovietic este dominant.

Maniu crede că este vorba numai de o criză trecătoare în politica britanică, dat fiind că Londra este convinsă că Uniunea Sovietică va fi sleită până în cele din urmă, ţinând seama de faptul că Germania este încă foarte puternică.

În legătură cu situaţia internaţională a ţării noastre, Iuliu Maniu a afirmat faţă de intimii săi că o va cunoaşte în termeni exacţi după înapoierea lui Beneş la Londra.

Maniu crede că în discuţiile fostului preşedinte al Republicii Cehoslovace, cu *Stalin* şi *Molotov*, a fost discutată şi problema

românească, dat fiind că Beneş va sprijini politica sovietică în Europa Centrală.

Maniu aşteaptă să fie informat de către Beneş la revenirea acestuia la Londra.

Pe de altă parte, în aceleaşi cercuri, se crede că în Turcia se fac mari pregătiri militare şi că nu este exclus ca în primăvară Turcia să intre în război împotriva Germaniei.

Aceleaşi cercuri relevă că România are în guvernul turc un sincer apărător al cauzei sale şi că la Cairo, preşedintele *Inonu*, în discuţiile avute cu *Roosevelt* şi *Churchill*, a luat apărarea României, arătând că Rusia revendică întreaga Moldovă.

3. În conducerea naţional-ţărănistă s-au produs de câtva timp două concepţii de politică externă diferite, reprezentate prin *Lugoşeanu* şi *Vişoianu*.

În jurul acestor teze se grupează, după înclinaţii, fruntaşii grupării şi discuţiile au mai mult decât o importanţă principală, întrucât au rostul de a elucida directiva pe care o va lua gruparea imediat după armistiţiu.

Lugoşeanu susţine necesitatea reîntoarcerii la politica titulesciană: legături strânse cu anglo-americanii şi eventual francezii, relaţii amicale cu sovieticii, o formă de Mică Înţelegere cu Cehoslovacia şi eventual alta de Înţelegere Balcanică.

Vişoianu susţine, şi el, necesitatea unei astfel de politici, mai ales că se socoteşte un continuator al principiilor titulesciene, însă crede că noul echilibru de forţe europene cere o modificare a politicii lui *Titulescu* şi o adaptare a acesteia la noile contingenţe.

Astfel, spune Vişoianu, Titulescu avea în vedere o Uniune Sovietică absentă din afacerile mondiale şi prezentă doar la Societatea Naţiunilor.

De această dată, URSS va participa probabil activ la afacerile europene, şi este posibil să domine Estul şi Sud-Estul european.

Trebuie, deci, nu numai relaţii amicale cu ruşii, nu numai bună vecinătate, ci şi colaborare în sens de alianţă fără rezerve, oricare ar fi gradul de alianţă cu puterile occidentale.

O Mică Înţelegere, sau o Înţelegere Balcanică, ar fi numai în funcţie de relaţiile pe care le-am avea în acel moment cu

Moscova.

Aceasta, susţine Vişoianu, este în adevărat spirit titulescian ..... a vedea în factorul sovietic cel principal şi în cel aliat cel secundar, nu invers, cum susţine Lugoşeanu.

4. *Maniu* a fost informat şi a căutat a verifica informaţia, după care o delegaţie militară suedeză, în frunte cu sub-şeful de stat major al armatei, a plecat la Londra.

Motivul anunţat ar fi vizitarea unor întreprinderi militare engleze, însă în realitate este posibil să fie vorba de studierea unui acord militar şi de coordonare a unor măsuri militare, în vederea evenimentelor care se pot produce în regiunea nordică a continentului.

Maniu a comunicat aceste informaţii, la rândul său, lui *Dinu Brătianu* şi *Barbu Ştirbey*.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f.195-198.

137.

1943 decembrie 30. *Notă a SSI despre activităţile politice ale naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Din cercurile politice

1. După schimbul de vederi şi de informaţii pe care l-a avut cu fruntaşii naţional-ţărănişti aflători în capitală, *Maniu* a avut o întrevedere cu *Dinu Brătianu*.

Maniu a discutat situaţia României, în lumina noilor evenimente pe care le socoteşte că ne privesc direct:

a. Avertismentul lui *Cordell Hull*, care – după opinia lui Maniu – înrăutăţeşte situaţia noastră;

b. Un articol din „Times" în care se face o distincţie între guvernul şi poporul român şi care ne lasă deci o posibilitate de a ne modifica politica;

c. Ştirea încă necontrolată, după care Ministerul de Externe german ar dori ca guvernul român să-şi fixeze

poziţia sa în faţa unei eventuale invazii anglo-americane în Balcani;

d. Importanţa factorului sovietic în afacerile sud-estice;

e. Ştirea că s-ar fi stabilit o înţelegere militară între Turcia şi Uniunea Sovietică, ceea ce ar putea modifica datele cunoscute ale problemei şi a asigura sovietelor o influenţă mai mare în Balcani.

În această lumină, preşedinţii celor două grupări au discutat posibilităţile de a ajunge la un contact direct cu guvernele aliate şi de a convinge guvernul nostru că asemenea relaţii trebuie înlesnite, argumentând că ar fi în interesul superior al ţării.

2. În ajunul Crăciunului a sosit de la Iaşi ziaristul *Emil Serghie*, care l-a vizitat pe *Iuliu Maniu*, având cu acesta o discuţie de două ore.

După discuţie, Serghie a declarat că punctul de vedere al lui Maniu este că războiul nu va mai ţine mult timp, că victoria va aparţine aliaţilor şi că trebuie să fim pregătiţi pentru momentul decisiv, când lupta defensivă va ajunge la graniţele României.

Pentru acest scop, Maniu a recomandat toată atenţia, în special în regiunea de nord a ţării, interesându-l atitudinea populaţiei germane.

După întrevederea cu Maniu, Serghie a avut o întâlnire cu *Mihail Ralea*, cu care este prieten.

Ralea i-a vorbit despre proiectele sale politice, cerându-i adeziunea.

3. Persoana lui *Ralea* a început să fie obiectul de atac, relativ concentric, al celor cunoscuţi pentru înclinaţiile lor de extremă stângă.

Obiecţiile care i se aduc de către unele cercuri reprezentate prin prof. *Constantinescu-Iaşi*, *Paul Teodorescu* etc., sunt rumătoarele:

a. A dat un sprijin făţiş dictaturii, susţinând regimul de arbitrar al fostului Rege Carol al II-lea, creând astfel o confuzie în masele muncitoreşti.

b. S-a arătat şi se arată gata ca prin legăturile pe care îşi închipuie că le are cu muncitorimea, să creeze „sindicate galbene” la dispoziţia burgheziei româneşti pe care încearcă să o salveze faţă de fenomenul penetraţiei şi influenţei din

Răsărit.

c. Se foloseşte de rămăşiţele unor cadre avansat democrate spre a-şi forma o *platformă absolut personală*, pentru viitorul politic.

d. Caută, prin relaţiile personale pe care le mai are – printre aceştia fiind dr. *Lupu* şi *Gh. Tătărescu* etc. – să-şi rezerve şi o portiţă politică pentru eventualitatea unei continuări a burgheziei la noi în ţară.

e. Dacă extrema stângă va avea nevoie, în primele momente, de un personal naţional, nu persoana lui Mihail Ralea, „compromisă politiceşte, imoral în viaţa publică, poate să o reprezinte".

f. De aceea ar trebui cu un ceas mai devreme să se lămurească poziţia lui Ralea şi să nu i se mai ofere prilej de confuzie în opinia publică.

4. *În cercuri politice democrate se comentează cu interes textul articolului – anexat în traducere – apărut în "National Zeitung" din Basel, cu data de 17 decembrie a.c., referitor la poziţia României*.

Sursă serioasă.

ASRI, fond "d", dosar nr.1559, f.85-87.

138.

1943 decembrie 30. *Notă a SSI despre activităţile politice ale liberalilor şi naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Din activitatea cercurilor politice

1. În ziua de 29 decembrie a.c., a avut loc la Biserica Visarion un parastas pentru pomenirea lui *I.G. Duca*, de la a cărui moarte se împlinesc 10 ani.

Au luat parte *Dinu Brătianu*, *Bebe Brătianu*, *V.P. Sassu*, dr. *Angelescu*, *Tancred Constantinescu*, *Al. Lapedatu* şi alţi numeroşi membri ai grupării liberale. *Gh. Brătianu* n-a participat.

Au mai asistat *C. Argetoianu*, *C. Vişoianu*, *Savel Rădulescu* etc.

Grupul Tătărăscu a luat parte la parastasul ce s-a oficiat la Urşani, la mormântul lui I.G. Duca, unde au fost *Gh. Tătărăscu*, *Costel Tătăranu*, *H. Aznavorian*, *Georgel Gheoghiu* etc.

Doamna Duca a luat parte la parastasul de la Urşani, localitate unde dealtfel stă aproape tot timpul anului.

Grigore Duca, fratele lui I.G. Duca a luat parte la parastasul de la Bucureşti, unde au fost în total cca 200 persoane.

Liberalii s-au plâns de asistenţa redusă, arătând că în faţa ameninţărilor care se ridică în contra burgheziei, o participare mai numeroasă la parastasul fostului şef al partidului burgheziei române ar fi însemnat o solidarizare a acestei clase sociale.

2. Prof. *Ioan Hudiţă* a fost numit zilele trecute titular la catedra de istoria diplomaţiei de la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti.

Reamintim că Hudiţă este licenţiat în Drept şi Litere de la Universitatea din Iaşi.

A fost la început profesor de istorie în învăţământul secundar, iar în 1921, obţinând de la Universitatea din Iaşi o bursă pentru specializare în străinătate, a plecat în Franţa, Belgia şi Germania, unde a studiat şase ani, luându-şi şi doctoratul în litere la Sorbona.

De la întoarcerea din Franţa a funcţionat în calitate de conferenţiar de istorie diplomatică la Facultatea de Litere din Iaşi, apoi în aceeaşi calitate la Academia Comercială din Bucureşti, de unde a trecut conferenţiar definitiv de istoria universală la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti.

Amintim că Hudiţă este preşedinte al Soc. „*Garajele Mihăescu*” şi consilier la Soc. „*Filmul Românesc*”. A făcut parte şi din consiliul Soc. „*Dunărea Română*” de unde a demisionat la sfârşitul anului 1942.

3. *Mihail Ralea* fostul ministru al Muncii, a fost transferat ca profesor titular de psihologie la Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti.

Reamintim că Ralea era, din 1938, până acum, titular la catedra de Estetică şi Critică Literară de la aceeaşi Facultate, iar între 1926 şi 1938 a fost profesor de Psihologie şi Estetică la Facultatea de Filosofie şi Litere din Iaşi.

4. În cercurile politice se comentează faptul că înainte

de a pleca din ţară, *Pamfil Şeicaru* a avut o întrevedere de două ore cu *Gh. Brătianu*, la locuinţa acestuia.

Gh. Brătianu a declarat că, Pamfil Şeicaru i-a expus proiectul unei acţiuni pentru ţara noastră, la Lisabona, pentru demonstrarea dreptăţii cauzei româneşti.

În acest scop, Şeicaru ar fi cerut şi concursul lui Gh. Brătianu pe lângă personalităţile străine pe care le cunoaşte.

Aceleaşi cercuri mai arată că *Iuliu Maniu* aflând de la *Ion Vine* despre proiectele lui Şeicaru a manifesta rezervă.

5. Apropiaţii lui *Pamfil Şeicaru* dezmint zvonurile care au circulat şi afirmă cu hotărâre că directorul „*Curentului*" se va înapoia în ţară imediat după terminarea vacanţei.

Aceleaşi cercuri arată în escala făcută la Berlin, Şeicaru a căutat să-şi de-a seama de starea de spirit a populaţiei şi a vizitat cartierele bombardate, fiind însoţit de corespondentul local al ziarului.

ASRI, fond "d", dosar nr.1559, f.93-95.

139.

1943 decembrie 31. *Notă a SSI cu referire la discuţiile dintre fruntaşii naţional-ţărănişti privind posibilităţile ieşirii României din război.*

Conducătorii liberali şi naţional-ţărănişti au examinat, cu prilejul ultimilor consfătuiri, în care şi cea de la dl Barbu Ştirbey în Calea Victoriei, o seamă de probleme puse de ultimele manifestări politice din ţară şi străinătate.

D-nii Iuliu Maniu, Brătianu şi Ştirbey au fost de acord asupra faptului că atitudinea dlui mareşal Antonescu faţă de nemţi şi întregul ansamblu de raporturi cu Reichul german a înregistrat o interesantă schimbare.

Această atitudine devansează cu mult pe aceea a opoziţiei după manifestarea publică cu proclamaţia către armata română, al cărui text dl Maniu îl poseda de joi, de la ziaristul Ion Vinea.

Dl Barbu Ştirbey a fost mai categoric , arătând că atitudinea dlui mareşal Antonescu este pentru Aliaţi mult mai importantă decât aceea a grupului de oameni politici,

care s-au limitat în tot cursul vremii la manifestări documentare. Dl mareşal Antonescu este conducătorul ţării în funcţiune şi având sprijinul armatei. El poate, după cum a declarat dl Barbu Ştirbey, după cum îl cunoaşte d-sa din declaraţiile dlui general Rădescu, să provoace în orice moment o acţiune complet contrarie celei de până acum, adică să treacă împotriva nemţilor. Trebuie să fie convins că această acţiune ar fi total în serviciul ţării.

Or, informaţiile dlui Ştirbey sunt că dl mareşal Antonescu este convins despre faptul că nemţii nu mai pot câştiga victoria, că soarta noastră se va decide la Conferinţa Păcii şi că, prin determinarea unei acţiuni militare într-un moment care să folosească Aliaţilor, România îşi poate esenţialmente salva soarta. Nu o acţiune în genul celei a mareşalului Badoglio în Italia, care ar eşua, neavând continuitate, ci una care să modifice total raportul de situaţiuni în această regiune a frontului.

Dl Barbu Ştirbey a dezvoltat, având în totul asentimentul dlui general Rădescu, următorul punct de vedere:

În faţa Aliaţilor există astăzi, în ceea ce priveşte România, trei grupe de forţe de care trebuie ţinut seama când se examinează situaţia ei strategică: primul grup este cel de la Londra, al doilea cel al dlor Maniu şi Brătianu şi al treilea al mareşalului Antonescu.

Cât timp mareşalul Antonescu se arăta intrasigent în acţiunea sa alături de nemţi, desigur că importanţa primelor două grupe a fost deosebit de importantă pentru Aliaţi. Din momentul însă ce mareşalul Antonescu confirmă prin atitudinea sa, acceptarea şi a altor posibilităţi de terminare a rătboiului decât victoria Germaniei, desigur că pentru cercurile aliate întregul interes se concentrează asupra sa.

Dl Barbu Ştirbey este, deci, pentru trecerea imediată la acţiune, de data aceasta şi din cauza posibilităţilor de precipitare a evenimentelor externe şi interne, cât şi de rolul activ, pe care mareşalul Antonescu ar putea să-l adopte în aceeaşi direcţie. Cu atât mai mult, cu cât există, în cunoştinţa tuturor, preznţa ţşi atitudinea dlui Mihai Antonescu, cu nimic de ignorat în cercetarea situaţiei.

Dl Barbu Ştirbey este, deci, acela care preconizează

urgenta trecere la acţiune. Primejdia unei acţiuni împotriva ţării din partea nemţilor este prezentă şi acum, după cum poate fi porice moment încercată. În executarea acţiunii lor, cele două partide nu trebuie să aibă în vedere decât posibilităţile reale, dintr-o parte şi alta, fără ezitări. În această atitudine, dl Barbu Ştirbey e sprijinit de dl general Rădescu, care a dat şi relaţiile de mai sus unui intim prieten al său.

În ce priveşte trecerea la acţiune, sunt unii dintre fruntaşii opoziţiei, ca dl dr. Lupu, care a lipsit la consfătuirea de la dl Barbu Ştirbey, dar care sunt pentru o concentrare a eforturilor pentru ţară, prin luarea contactului cu dl mareşal Antonescu.

Dl dr. Lupu crede în posibilitatea dlui mareşal, în timp ce dl general Rădescu şi-a manifestat lipsa de încredere şi a declarat că nici pe armată mareşalul Antonescu nu s-ar putea bizui în totul.

Începe, totuşi, să-şi facă loc teza dlui dr. Lupu. Nu ar fi, deci, exclus ca, imediat după sărbători, să se producă şi unele luări de contact în această direcţie.

Această informaţie pleacă de la dl dr. Lupu, dată vineri dlui prof. Iancu Botez.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f. 120-123;

1944

140.

1944 ianuarie 3. *Notă primită de SSI despre opiniile poltice ale lui Iuliu Maniu.*

NOTĂ

Anumite informaţii pe care le deţine dl Iuliu Maniu vorbesc de paternitatea dlui Mihai Antonescu în toate proclamaţiile către ţară şi Armată, date cu prilejul sărbătorilor Crăciunului şi Anului Nou.

Această informaţie a fost reţinută întru atât de dl Iuliu Maniu numai întrucât vădeşte tendinţa proclamaţiilor.

În acelaşi timp dl Iuliu Maniu a comunicat intimilor săi prieteni politici că i s-au comunicat unele tatonări din partea mareşalului Antonescu în vederea unor discuţii asupra situaţiei generale.

Dl Iuliu Maniu a declarat că, personal, domnia sa nu are nimic împotriva unei asemenea luări de contact. Domnia sa a constatat însă că dintre personalităţile politice cu care este pe aceiaşi linie de acţiune, ecoul unei asemenea ştiri a găsit o primire ostilă.

Totuşi, dl Iuliu Maniu a declarat că nu are nimic împotriva unui contact de informare cu mareşalul Antonescu, peste orice contigenţe politice momentane şi fără ca acest contact să însemne vreun angajament.

ASRI, fond "d", dosar nr.1540, f. 468.

141.

1944 ianuarie 3. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la noile instrucţiuni ale Comitetului Central al Partidului Comunist.*

a) Comitetul Central al Partidului Comunist din România a trimis organizaţiilor în subordine unele instrucţiuni privind activitatea politică a acestora.

În cuprinsul instrucţiunilor se afirmă următoarele:

Faţă de teroarea dezlănţuită de Siguranţă, împreună cu agenţii Gestapoului, acţiuile Partidului Comunist trebuie să fie intensificate.

Organizaţiile Partidului Comunist nu trebuie să uite sarcina revoluţionară ce le incubă, cu lozincile:

1. Dărâmarea regimului Antonescu.
2. Lărgirea opiniilor favorabile ideilor pentru care luptă marile demicraţii.
3. Organizarea pe scară largă a acţiunilor de sabotaj.
4. Crearea unui front larg, pe baze minimale, a tuturor democraţiilor (front patriotic, uniune patriotică).

Instrucţiunile amintesc că în opinia publică din România

se menţine curentul de înţelegere al *efortului făcut de puterile democrate pentru salvarea Europei de teroarea şi subjugarea nazistă.* Accentuarea lui ar putea servi şi acum de a fi feriţi de eventuale atacuri aeriene, cât şi la încheierea păcii, când ar putea uşura întrucâtva situaţia tragică în care se află România.

b) *În Târgovişte, pe starada Nicu Filipescu, s-a găsit un sul cu manifeste comuniste,* aruncate probabil de teama raziilor, de posesor, înainte de a fi distribuit.

În unele manifeste se făcea apologia Puterilor Aliate: Rusia, Marea Britanie, Statele Unite, „puteri unite atât în strategia lor de război cât şi în planurile lor de pace".

Printre altele, se îndeamnă populaţia „să-şi spună cuvântul, fără a se lăsa influenţată de conducerea actuală".

Un alt manifest lansat şi asupra Bucureştilor, în ultimul timp, conţine îndemnul:

„Evacuaţi oraşul imediat".

c) *Agenţii comunişti au recurs în ultimile zile la un nou mod de difuzare a materialului de propagandă,* introducând manifeste în buzunarele paltoanelor la garderobele restaurantelor.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.49.

142.

1944 ianuarie 5. *Notă a SSI despre comentariile fruntaşilor naţional-ţărănişti în legătură cu înaintarea trupelor sovietice şi situaţia politică şi militară a României.*

N O T Ă
Din cercurile politice

1. În cercurile naţional-ţărăniste se manifestă o nelinişte profundă, provocată de înaintarea sovietică şi de consecinţele atribuite acesteia.

Conducerii naţional-ţărăniste îi este teamă că ţara noastră a intrat în raza de acţiune a aviaţiei sovietice şi că

România nu va întârzia să fie obiectul apropiatelor operaţii sovietice terestre.

Se manifestă îngrijorarea că, oricare ar fi eforturile germane de a contracara şi de a pori trupele sovietice, sforţările în această direcţie sunt sortite eşecului din cauza inferiorităţii numerice în oameni şi material a trupelor germane, iar apropierea Armatei Roşii de ţara noastră nu ar fi în acest caz decât o chestiune de timp, care numai cu greutate va putea fi evitată.

În faţa acestor concluzii fruntaşii naţional-ţărănişti se întreabă dacă ţara noastră nu va deveni în orice caz teatru de război, eventualitate în care punându-se alternativa continuării luptei sau a capitulării nu ar fi preferabilă această din urmă soluţie.

Este de relevat că această atitudine, defetistă îşi face tot mai mult loc în rândurile membrilor grupării.

Ceea ce pare însă ca un fenomen curios, este faptul că naţional-ţărăniştii paralele cu acest defetism îşi manifestă totuşi dorinţa de a sprijini politica dlui mareşal Antonescu.

2. În ultimele zile au avut loc între naţional-ţărănişti şi liberali discuţii referitoare la deciziile ce vor fi luate de grupările democrate în viitorul cel mai apropiat.

În cursul discuţiilor au interesat în special date relative la potenţialul german şi, pornind de la evaluări aproximative la efectivele germane din România, s-a discutat posibilitatea întăririi acestor efective cu forţe din ţările apropiate, ca Ungaria, Bulgaria sau Croaţia, precum şi de peste Bug etc.

În acelaşi timp s-au făcut aprecieri asupra efectivelor româneşti şi asupra posibilităţilor unei mobilizări generale.

Au circulat în special o serie de ziare şi reviste elveţiene, necenzurate, procurate pe cale diplomatică, unele traduceri româneşti din ziare portugheze şi turceşti, procurate tot pe cale diplomatică, care se refereau toate la potenţialul german în comparaţie cu cel aliat şi sovietic, cât şi la posibilităţile dezvoltării evenimentelor militare în săptămânile ce vor urma.

3. La începutul lunii ianuarie Maniu serbându-şi ziua de naştere, fruntaşii naţional-ţărănişti au luat iniţiative sărbătoririi sale, cu care prilej i se va preda cu solemnitate

un preţios ceas de aur.

De asemenea, se proiectează la domiciliul său din Capitală o recepţie – în limitele îngăduite de mărimea apartamentului ocupat – în cadrul căreia Maniu va expune faţă de intimii săi modul cum consideră situaţia politică generală.

Deocamdată, Maniu a rugat pe unii din apropiaţii săi, printre care pe Ilie Lazăr, dr. Solomon, Leucuţia etc. să păstreze o atitudine cât mai discretă în legătură cu ultimele evenimente şi acţiunile pe care le iniţiază.

Aceasta, fiindcă Maniu socoteşte primejdia unei reacţiuni a cererilor aliate nouă ca persistentă.

4. În legătură cu întrevederea dintre Maniu şi generalul Rădescu, care a avut loc de curând la domiciliul şi în prezenţa lui Barbu Ştirbey, apropiaţii preşedintelui grupării naţional-ţărăniste deţin următoarele detalii:

Ştirbey, spre a-l determina pe Maniu să-şi definească mai precis atitudinea şi intenţiile, s-a servit de geneneralul Rădescu, care l-a provocat imputându-i că nu este suficient de activ şi că tergiversează luarea unor hotărâri importante.

Generalul Rădescu i-a declarat cu această ocazie că întrucât Maniu ezită a lua o decizie alţii o vor face înaintea sa, având atunci meritul iniţiativei, iar militarii îl vor urma, pentru că nu vor înţelege a sta în inactivitate în asemenea momente ale istoriei Ţării.

„Dvs., a spus generalul Rădescu, aşteptaţi să vină englezii aici şi pe urmă să staţi de vorbă cu ei. Va fi prea târziu, căci atunci englezii nu vor mai avea nevoie de dvs., Domnule Maniu“.

În continuareg generalul Rădescu a declarat că dacă domnul mareşal Antonescu va avea o iniţiativă categoric renovatoare în domeniul orientării noastre, atunci este probabil că va fi urmat de cei care azi aşteaptă de la Maniu un gest.

Maniu a replicat arătând că nu a rămas inactiv şi că are legături ce funţionează perfect cu [Eduard] Beneş, care va avea rolul preponderent în acest sector european, ceea ce va fi de natură a asigura într-o largă măsură viitorul ţării noastre.

Reproşându-i-se de către generalul Rădescu că menţine

un contact cu elementele de stânga avansate, Maniu a arătat că datoria sa este de a se informa direct, spre a cunoaşte pe oameni şi intenţiile lor în mod nemijlocit, dar că aceste contacte sunt şi vor fi de natură pur informativă.

După această conversaţie Maniu a recomandat intimilor săi, căror le-a dat unele detalii, să nu divulge nimănui, considerând cele discutate ca fiind de natură discretă.

5. Maniu a anunţat pe apropiaţii săi că probabil în cursul zilei de 7 ianuarie a.c. va pleca în Ardeal unde intenţionează a rămâne 3 – 4 zile.

6. Stelian Popescu a avut în ultimul timp mai multe conversaţii cu miniştrii Tanriöer şi de Weck, după care a avut o întrevedere cu Maniu, spre a-i comunica acestuia cele discutate.

După informaţiile obţinute de Stelian Popescu în cursul discuţiilor avute cu cei doi miniştri neutri reiese că aliaţii au obţinut un acord deplin la conferinţa de la Teheran, cu privire la România şi Ungaria, luându-se consimţământul URSS pentru eventualitatea capitulării acestor două ţări.

Cei doi miniştri străini ar fi opinat, însă, pentru încetarea acţiunii militare din Răsărit, cât mai curând, pentru ca în acest mod, să se producă distinct diferenţierea între atitudinea Germaniei şi a României.

Cu ocazia întrevederii dintre Maniu şi Stelian Popescu s-a stabilit că acesta îi va pune la dispoziţie, în mod regulat, informaţiile pe care le posedă şi pe care le colectează din Capitală şi provincie prin intermediul redactorilor şi corespondenţilor „Universului“.

ASRI, fond „d” – 1559, f. 112 – 115.

143.

1944 ianuarie 5. *Notă SSI despre declaraţiile lui Atta Constantinescu, ministrul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor, în legătură cu unele atitudini politice ale lui Gheorghe Brătianu*.

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General

NOTĂ

În Buletinul din 30 decembrie [1943] prezentat domnului Mareşal, s-a comunicat alăturata notă a Serviciului Special de Informaţii, referitoare la discuţiile pe care Gheorghe Brătianu le-a avut cu Dinu Brătianu şi dr. Angelescu pe chestiunea unui articol apărut în „Bukarester Tageblatt", articol în care se critica atitudinea sa politică. În aceste discuţii, Gheorghe Brătianu a precizat că relaţiile sale cu conducătorii Reichului le socoteşte simple relaţii şi nu de afinităţi politice. Domnul Mareşal, subliniind pasajul respectiv, a pus următoarea rezoluţie: „*Ce zice domnul Atta Constantinescu, care a participat la cele cinci întrevederi politice pe care Gheorghe Brătianu le-a avut în faţa sa cu Mareşalul Göring, înainte de 1940? Să fie întrebat.*"

Fiind întrebat de către domnul secretar general Rădulescu asupra chestiunilor de mai sus, domnul Atta Constantainescu recunoaşte că a luat parte la toate întrevederile, începând cu cele din ianuarie 1936, care au avut loc cu ocazia unor conferinţe ţinute de prof. Gheorghe Brătianu la Berlin despre relaţiile lui Bismark cu România. Cu privire la obiectul acestor întrevederi, domnul Atta Constantinescu declară următoarele:

Cercurile germane ne-au invitat ca urmare a atitudinii noastre din Parlament, unde ne-am ridicat contra politicii ruse de încercuire a Germaniei prin politica lui Titulescu, partizanul trecerii trupelor ruse pe teritoriul României în Cehoslovacia. În toate conversaţiile ce au avut loc până la 1939 nu s-au atins probleme de politică internă de partid sau de organizare politică. Teza pusă de domnul Gheorghe Brătianu a fost clară, expunând politica ostilă faţă de Rusia, dorinţa de a face schimburi economice cu Germania cât de largi, cu condiţia ca Germania să recunoască graniţele României. Führerul şi Göering ne-au autorizat deja, din 1936, să declarăm şi în Parlament că Germania este gata să recunoască frontierele României, concomitent cu un tratat economic, şi să dea României toate avantajele acordate Iugoslaviei. La întoarcerea în ţară domnul Gheorghe Brătianu a dat un interviu în acest sens, în 1937.

În 1937 se ajunsese deja la un text al unui tratat de amiciţie între România şi Germania, care a căzut însă din motivul că guvernul român nu a vrut să dea o scrisoare care să rămână secretă şi prin care ar fi declarat că, în eventualitatea că Liga Naţiunilor hotăreşte sancţiuni în contra Germaniei, România nu le va executa. Cu acest prilej, Göring mi-a declarat, într-o audienţă pe care am avut-o singur la el, că prin acest tratat Germania ar pierde prietenia Ungariei şi că, deci, trebuie să fie asigurată că va avea avantajul economic permanent din partea României; că noi, românii, avem norocul că el şi Führerul sunt bavarezi, care instinctiv nu-i iubesc pe unguri şi că, în afară de aceasta, aportul economic al României este mai mare decât al Ungariei, astfel că ei ar fi bucuroşi, chiar cu riscul de a pierde Ungaria, să câştige prietenia României.

Acest tratat căzând, la toate întrevederile ulterioare ei au cerut, prin noi, regelui Carol al II-lea României să declare că va rămâne în neutralitate chiar dacă Germania ar fi silită să intre într-un război. Această declaraţie o aşteptau de la Gafencu, în 1939, cu ocazia vizitei acestuia la Berlin. Declaraţia, însă, nu s-a produs. S-a produs, în schimb, o telegramă a lui Edgar Auschnit de la Londra către Gafencu, care-i interzicea să ia parte la parada militară organizată la Berlin cu ocazia zilei de naştere a Führerului, pentru că ar produce un efect supărător la Londra. Gafencu era hotărât să nu se ducă dar, în urma faptului că telegrama fusese descifrată de guvernul german, totuşi s-a dus şi, pretextând că e bolnav, a părăsit tribuna la jumătatea parăzii.

Atât în faţa Parlamentului român, cât şi în faţa personalităţilor germane, atât Gheorghe Brătianu cât şi eu am declarat că nu suntem nici anglofili, nici francofili, nici germanofili, nici rusofobi, că revendicăm onoarea de a fi români şi socotim că, în această cotitură a istoriei noastre, singurul drum pe care România îl poate avea este acela alături de singura putere care va putea opri pericolul rusesc pentru noi. Deci, alături de Germania.

Acesta este leit-motivul care ne-a condus şi, în această ordine de idei, domnul Gheorghe Brătianu a fost perseverent. Este exact că, după arbitrajul de la Viena, când am considerat că este, poate, nedrept de a părăsi un întreg

popor pentru greşeala guvernului său, raporturile noastre cu ministrul german [la Bucureşti] au devenit mai rare şi din cauză că ministrul german s-a schimbat în acel timp şi noul ministru n-a căutat relaţii cu alte persoane, decât cele din guvern.

Ştiu pozitiv că domnul Gheorghe Brătianu a aprobat războiul pentru recucerirea Basarabiei şi chiar domnul Dinu Brătianu a crezut că acest război nu se putea evita. Din toate povestirile domnului Gheorghe Brătianu, din timpul petrecut pe front, ştiu că a trăit în perfectă armonie cu camarazii germani şi că a apreciat mereu calităţile lor războinice.

*

Domnul Atta Constantinescu are toate notele întrevederilor şi stă la dispoziţia domnului Mareşal.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 65/1941, f. 193-196.

144.

1944 ianuarie 6. *Notă a SSI despre acţiunile principalilor lideri politici.*

NOTĂ

Din cercurile politice

1. În ziua de 4 ianuarie a.c. a avut loc la Banca Românească o şedinţă a consiliului de administraţie, după care cei prezenţi au discutat chestiuni politice la ordinea zilei.

Dinu Brătianu a comunicat că memoriul propus de către Maniu – şi în care
urma să se vorbească de problema economică şi de poziţia României după avertismentul lui *Cordell Hull* n-a fost trimis, deşi manştii prezentaseră un text redactat.

Chestiunea a rămas în discuţie.; Dinu Brătianu şi-a exprimat părerea că asemenea intervenţii nu-şi mai au rostul.

Gheorghe Brătianu a făcut un scurt comentariu al situaţiei militare, exprimând îngrijorarea că apropierea frontului ar putea să creeze noi dificultăţi şi că poziţia României devine

din ce în ce mai grea.

Dinu Brătianu a relatat împrejurimile în care trei ofiţeri englezi – între care se afla şi un fost director la Societatea Unirea – s-au coborât cu paraşutele pe Câmpia Dunării, şi au fost imediat surprinşi de o patrulă de jandarmi.

După relatarea lui Brătianu – şi care este de relevat că are o largă valoare circulatorie, *ca zvon* - cei trei englezi ar fi avut asupra lor o lădiţă şi s-au opus să fie deschisă de către organele inferioare, spunând că, conţine documente având o destinaţie superioară.

Dinu Brătianu a arătat că n-a putut încă să verifice dacă lucrul este exact şi în ce consta aceste documente.

Cei de faţă au reluat apoi discuţia asupra situaţiei de pe frontul de Răsărit, pe care îl consideră ca reprezentând simptome de gravitate.

2. *Stelian Popescu* a comunicat atât conducerii liberale cât şi conducerii
naţional – ţărăniste că deţine informaţii pe care le consideră alarmante cu privire la unele intenţii de a se realiza imediat mari reforme cu caracter social.

După relatările lui Stelian Popescu aceste intenţii ar fi fost provocate de faptul că marea finanţă şi marea industrie au refuzat să contribuie în mod mulţumitor la alcătuirea unui fond de burse pentru promovarea elementelor merituoase din pătura rurală, ceea ce a pus întreaga problemă a raporturilor dintre clasele sociale.

Ca urmare s-a ajuns la încheierea că în vreme ce întreaga naţiune face jertfe imense, o clasă restrânsă de mari proprietari agricoli, financiari, industriaşi şi negustori au realizat câştiguri fantastice, speculând conjuncturile de război.

Pentru a linişti spiritul public şi a întreprinde un act de dreptate socială, s-ar fi alcătuit – după informaţiile lui Stelian Popescu - comisii de experţi care să pregătească planuri referitoare la modificarea regimului proprietăţii agrare şi proprietăţii marilor stabilimente industriale şi comerciale.

Stelian Popescu – care are de apărat importante interese personale – a întreprins o acţiune pe lângă oamenii politici, pentru a le demonstra că încercarea aceasta este – după

părerea sa periculoasă, deoarece: în vreme de război nu pot fi deschise apetitul mulţimilor şi nu este îngăduit să se pună în primejdie ideea de proprietate.

În cercurile liberale, Stelian Popescu a găsit aderenţi pentru teza sa, pe când în cercurile naţional-ţărăniste s-a spus că ideea unor reforme sociale nu poate fi combătută, fiindcă este în spiritul vremii şi se va impune indiferent de voinţa factorilor politici.

3. *D. Drăghicescu*, fost ministru plenipotenţiar şi vechiul liberal, a făcut o nouă
încercare de reconciliere între grupul dinist şi *Gheorghe Tătărescu*.

Încercarea a fost făcută cu asentimentul lui Tătărăscu.

Drăghicescu a văzut în acest scop pe *Iuliu Maniu* şi *Gheorghe Brătianu*.

Maniu a răspuns în esenţă că: nu putem tolera ca Tătărescu să se strecoare din camarilla blestemată a Lupeascăi în uniunea noastră sacră.

Gheorghe Brătianu a răspuns, de asemenea, negativ.

Drăghicescu a comunicat lui Tătărescu rezultatul demersurilor sale.

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 1559, f. 116-118.

145.

1944 ianuarie 8. *Informaţii din diverse surse în care sunt semnalate atitudini, afirmaţii şi aprecieri asupra situaţiei politico-militare din România.*

Semnalări ale Secţiei C.I.

În cercurile Legaţiei Elveţiei se declară că este puţin probabil ca paraşutiştii americani aterizaţi în România să fi avut asupra lor vreun mesaj scris.

În schimb, se relevă că rezultă în mod evident caracterul special al misiunii lor, deoarece nu ar fi fost trimişi doi ofiţeri superiori şi un ofiţer inferior pentru o simplă acţiune de spionaj. S-ar putea – subliniază cercurile respective – ca ofiţerii în chestiune să fi fost purtătorii vreunui mesaj verbal,

în care caz răspunsul guvernului român se va da prin intermediul unei legaţii neutre (poate prin ambasadorul [Turciei] Tanrioer).

(Sursa Cernăianu)

Poliţia Secretă germană a trimis un agent special în comuna Plosca, spre a studia la faţa locului şi a culege date precise asupra aterizării paraşutiştilor americani, deoarece există o informaţie că americanii au adus două plicuri, strict confidenţiale, adresate conducerii superioare a Statului.

(Sursa Ciobanu)

Generalul Rădescu a declarat – asupra ultimei întruniri de la Barbu Ştirbey – următoarele:

- A domnit o atmosferă de profundă îngrijorare datorită apropierii frontului de Est.
- S-a examinat eventualitatea unei acţiuni pentru capitulare şi s-a ajuns la concluzia că Domnul Mareşal Antonescu trebuie secondat în această privinţă, dacă va da însă dovadă că este absolut sincer, renunţând la noi mobilizări şi trimiteri de trupe în Crimeea.
- Toată lumea a fost de acord că este nevoie a se lucra foarte prudent, spre a se evita complicaţii interne. Generalul Rădescu a mai precizat că este gata să facă parte dintr-o delegaţie care să se prezinte Conducătorului Statului, dacă va fi sigur că asemenea discuţii vor avea urmări practice.

Totodată, generalul Rădescu a făcut o expunere asupra situaţiei militare, arătând că Aliaţii vor căuta să bombardeze masiv regiunea petroliferă şi nodurile de cale ferată din România şi vor încerca să acţioneze cu rapiditate, spre a determina pe germani să evacueze ţara fără a-i distruge bogăţiile. „Rămâne de văzut – a subliniat generalul Rădescu – dacă Domnul Mareşal Antonescu va putea obţine, la momentul necesar, ca germanii să evacueze România de bună voie”.

În sfârşit, generalul Rădescu a declarat că este de părere că forţele aliate vor încerca o debarcare în Dobrogea sau în Delta Dunării, paralel cu o altă debarcare pe coasta Dalmaţiei.

(Sursa Radovan)

Într-o ultimă întrevedere avută cu Mihai Popovici în casa lui Ion Lugoşianu, Stelian Popescu a făcut o examinare a situaţiei generale, arătând că Turcia va intra în război alături de Aliaţi până cel mult în două săptămâni, simultan cu atacul decisiv sovietic pe frontul de Est.

Totodată, Stelian Popescu este de părere că Aliaţii vor debarca în Dobrogea sau în Delta Dunării, nefiind exclus nici un atac combinat asupra Crimeei.

(Sursa Radovan)

Cercurile politice democrate au primit cu interes informaţia despre discursul rostit de generalul Potopeanu în faţa a circa 600 ofiţeri în subordine, afirmând că situaţia actuală este deosebit de serioasă şi atacând prin cuvinte categorice factorii răspunzători din Marele Stat Major şi chiar din guvern. În schimb, generalul Potopeanu a avut cuvinte de mare admiraţie pentru Domnul Mareşal Antonescu, încheind prin indicarea unei întregi serii de soluţii, necesitate de actuala situaţie.

Cercurile democrate interpretează acest discurs – alături de urările M. S. Regelui pentru Anul Nou şi Proclamaţia Conducătorului Statului – drept indiciul pregătirii ofiţerilor noştri pentru rolul ce-i revine armatei române în viitor, în cadrul „simpatiilor tradiţionale”.

(Sursa Ciobanu)

Dr. Lupu a fost informat că discursul generalului Potopeanu ar fi fost inspirat chiar de Domnul Mareşal Antonescu şi că linia generală a discursului a ţinut să exprime credinţa că războiul se apropie de sfârşit pentru România şi că ţara va fi dusă de Conducătorul Statului la un liman sănătos. De asemenea, rostul discursului a fost de a critica pe unii din membrii guvernului – printre care şi pe generalul Pantazi – deoarece au căutat să angajeze ţara prea mult alături de germani.

Pe de altă parte, dr. Lupu a primit informaţia că generalul Potopeanu ar urma să fie numit guvernator al Transnistriei. „Această numire – a precizat dr. Lupu – nu ar putea avea alt scop decât de a face să se găsească la Odessa un militar absolut devotat Domnului Mareşal Antonescu, întrucât prof. Alexianu va fi tras la răspundere după război pentru modul

cum a administrat acea provincie”.

(Sursa Radovan)

În anumite cercuri legionare (avocat Alexandru Borcea şi soţia sa, născută Renee Botez, fosta prietenă a lui Sân Giorgiu) se afirmă că „cercurile germane sunt enervate de atitudinile neconforme ale forurilor româneşti care, de Crăciun, nu au pus la dispoziţia ofiţerilor germani monetă în lei pentru cumpărăturile necesare. Germania trebuie să câştige războiul – afirmă aceleaşi cercuri legionare – iar, într-un caz extrem, va proceda la gazarea întregii Europa”.

(Sursa Mironescu)

Franco Trandafilo a raportat Ducelui că guvernul român nu ia nici o măsură faţă de Renato Bova Scoppa şi de italienii regalişti, astfel că va fi nevoie să se protesteze energic, ameninţându-se cu suspendarea relaţiilor diplomatice între guvernul republican fascist şi guvernul român.

(Sursa Agentura I-a)

Ziarul „National Zeitung” din Basel a publicat, la 23 Decembrie 1943, un articol intitulat „Dilema ungară”, în care se comentează situaţia Ungariei, arătându-se că această ară face toate sforţările pentru a se dezlipi de Germania, însă nu poate proceda decât cu foarte multă prudenţă, de teama unei reacţii din partea Reichului, care ar putea fi fatală pentru independenţa politică a Ungariei.

(Sursa Politis)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 50/1943, f. 20-24.

146.

1944 ianuarie 14. *Notă primită de SSI în legătură cu opiniile politice ale lui Iuliu Maniu.*

N O T Ă

Declaraţiile dlui Maniu către intimii săi

Conducerea Partidului Naţional-Ţărănist nu ar fi surprinsă de evenimente. Dl Maniu, de la începutul războiului, ar fi spus că aliaţii noştri germani vor pierde războiul.

Actuala întorsătură a războiului nu-l miră de loc, căci d-sa ar fi declarat de mult că producţia de război anglo-americană este aşa de mare încât nimeni nu va rezista forţei sale tehnice.

Dl Maniu ar fi informat că, la Teheran, Stalin a anunţat pe Roosevelt şi Churchill că Sovietele au pregătit ofensiva actuală, cerând în acelaşi timp ca anglo-americanii să facă o nouă debarcare.

Aceştia s-au legat, pe cuvânt de onoare, ca în 90 zile de la întrevedere să creeze un al doilea front.

Dl Maniu, care trebuia să petreacă 15 zile la Sibiu, nu şi-a mai făcut vacanţa, din cauza evenimentelor politice.

D-sa crede că singura formulă care să salveze ţara este în această situaţie:

1. România să facă o declaraţie publică că nu înţelege să mai continuăm războiul cu Rusia.
2. Să aducem trupele în interiorul graniţelor (la Nistru).
3. Să mobilizăm total cu puternice garnizoane în interior.

La această formulă, germanii vor răspunde cu ocupaţia, iar ruşii se vor opri în cel mai rău caz la Prut.

În ceea ce priveşte formula pe care zice dl Maniu că guvernul vrea să o
aplice, prin crearea unei rezidenţe pe Siret sau Carpaţi, ar fi catastrofală pentru viitorul României.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f. 128 ; 34, Document publicat şi de Gh. Buzatu ; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.249-250.

147.

1944 ianuarie 14. *Notă a SSI despre activitatea politică a grupării naţional-ţărăniste.*

N O T Ă

Activitatea dlui Maniu

a. În cursul zilei de marţi 11 şi miercuri 12 ianuarie 1944 au avut loc câteva întrevederi, socotite în tabăra naţional-

ţărănistă extrem de importante, între Iuliu Maniu, Barbu Ştirbey, I. Lugojanu, Dinu Brătianu, Gheorghe Brătianu şi alţi fruntaşi ai opoziţiei. Scopul lor a fost intenţia dlui Iuliu Maniu de a-l convinge pe toţi fruntaşii opoziţiei de necesitatea alcătuirii unui bloc fuzionist, pentru ca, atunci când anglo-americanii vor debarca în Balcani, acest bloc opoziţionist să determine guvernul fie să facă *volte-face,* fie să se retragă. În cercurile naţional-ţărăniste se afirmă ca foarte probabilă intenţia Reichului de a ne transforma în părotectorat, lucru care este socotit de dl Maniu şi Dinu Brătianu foarte favorabil intereselor noastre faţă de Aliaţi. Menţionăm că cercurile Legaţiei germane din Capitală sunt perfect informate de proiectele fuzioniste ale opoziţiei.

b. Dl Iuliu Maniu a declarat în faţa ziariştilor naţional-ţărănişti Virgil Dalea, Corneliu Coposu, dr. Constantin Hagea şi Emil Boşca-Mălin că Germania se va retrage pe linia Prut-Nămoloasa; că este probabilă transformarea noastră în protectorat german; că acest lucru va facilita ceea ce d-sa intenţionează de mult, adică guvernarea poporului (fireşte, pentru după normalizarea situaţiei) prin „guvernarea poporului” şi a elementelor ieşite din popor. D-sa înţelegând transformarea noastră în Republică. Dl Iuliu Maniu socoteşte ca fosrte probabilă transformarea Ardealului de Nord într-o provincie militarizată germ,anpă, pentru ca operaţiile care se apropie de Carpaţi să aibă un spate asigurat.

ASRI, fond „y”, dosar nr. 40 010, vol. 34, f. 129. Document publicat şi de Gh. Buzatu ; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.250-251.

148.

1944 ianuarie 14. *Notă a SSI privind activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

Întrunirea Comitetului naţional-ţărănist pentru analiza situaţiei noastre în război

La 10 ianuarie s-a întrunit la Bucureşti, sub preşedinţia dlui Maniu, Comitetul Executiv al partidului cu delegaţi din toată ţara.

S-a discutat situaţia politico-militară a ţării noastre faţă de evenimentele de pe fronturi.

S-a afirmat că dl mareşal Antonescu a hotărât lupta până la urmă alături de germani şi că nu înţelege să modifice cu nimic politica ţării de până acum.

În acest scop este ordonată mobilizarea completă a C.3 şi 4A până la 15 crt., a C.1.A., C.5.A. şi C.7.A. între 15-18 crt., iar C.2.A. şi C.6.A. rămân cum se află.

Dl Mareşal este hotărât să lupte pe Nistru pe Prut şi Siret şi la urmă pe Carpaţi-Focşani-Nămoloasa-Galaţi-Dunăre.

În comitet s-a ridicat situaţia trupelor noastre ce ar lupta în Carpaţi faţă de o declaraţie a guvernului ungur că adoptă o stare de nebeligeranţă şi, deci, n-ar permite trupelor noastre să se instaleze în munţi cu spatele în teritoriul ungar.

Din partea dr. Lupu, dl prof. Hudiţă a declarat că această facţiune a partidului este pentru o acţiune de mână forte, ca să fie răsturnat regimul actual al dlui mareşal Antonescu şi să ieşim din război, depunând armele.

Dl Maniu a combătut această sugestie şi a cerut să fie sprijinit dl Mareşal pe care l-a comparat ca rol cu Marghiloman în 1916-1918.

Şedinţa a rămas în continuare pentru joi 13 crt.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.130. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.250-251.

149.

1994 ianuarie 15. *Notă a SSI privind activitatea politică a naţional-ţărăniştilor.*

N O T Ă

În ultimele luni, conducerea naţional-ţărănistă a examinat diferite posibilităţi ce ar putea fi folosite *pentru a scoate ţara*

din război, deoarece crede că:

a. Germania a pierdut războiul şi că nici o rezistenţă sau încercare n-ar putea să mai schimbe sorţii victoriei;

b. rămânând până la capăt alături de Reich, România va putea să suporte grave consecinţe de ordin teritorial şi politic;

c. rămânând în stare de război până la pătrunderea trupelor sovietice pe teritoriul nostru, ţara ar fi transformată în teatru de război şi s-ar expune la noi şi grele suferinţe şi la distrugerea întregului său patrimoniu material;

d. *orice încercare de mediaţie sau de ajutor din partea guvernelor englez şi american nu poate fi folosită, înainte de a fi încetat starea de război dintre România şi Rusia Sovietică.*

Pe aceste temeiuri, conducerea naţional-ţărănistă a cercetat diferite soluţii a căror aplicare ar avea ca *rezultat retragerea României din război cu minim de riscuri şi jertfe.*

Soluţionarea unei „*acţiuni efective"* a opoziţiei întreprinsă *în contra guvernului actual* a fost din capul locului înlăturată, pe motive că:

- nu trebuie să se stârnească lupte violente între români, din care numai puterile străine ar putea să tragă avantaje;

- trebuie evitată o reacţie violentă germană (ocupaţia cu toate consecinţele de ordin politic, militar şi economic);

- nu trebuiesc provocate sciziuni în armată, fiind în interesul superior al Statului ca această instituţie să rămână omogenă, pentru orice eventualităţi viitoare;

- faţă de germani, g*uvernul Antonescu reprezintă o forţă morală şi de prestigiu* care nu trebuie slăbită, pentru a se evita ţării neajunsuri şi suferinţe.

Soluţia de a se aştepta până la apropierea trupelor anglo-americane de teritoriul ţării - ce fusese la un moment dat acceptată de conducerea grupării naţional-ţărăniste şi liberale - este socotită, faţă de înaintarea sovietică, ca ineficace.

Ofensiva rusească poate lăsa, după părerea acestor cercuri, în scurt timp, întregul teritoriu naţional deschis unei noi invazii, având ca urmări:

- lupta între cele două mari armate pe teritoriul nostru;

- imposibilitatea pentru României de a se mai sustrage să împartă răspunderile cu Germania şi să-şi poată crea faţă de celălalt grup beligerant o situaţie specială.

În ultimele zile se ventilează în cercurile din stricta apropiere a lui Maniu *o nouă soluţie: aceea a unei înţelegeri între domnul mareşal Antonescu şi opoziţie.*

Preconizată de Mihai Popovici şi doctorul C. Angelescu, susţinută de Ghiţă Pop şi doctorul Virgil Solomon, reluată de fostul ministru plenipotenţiar *C. Vişoianu,* soluţia a fost acceptată în principiu de Maniu.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.131-132. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.253-254.

150.

1944 ianuarie 15. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei operaţiunilor militare.*

N O T Ă

Între social-democraţi şi între Partidul Naţional-Ţărănesc se duc de aproape şase luni tratative în vederea unei fuzionări şi fortificări a ambelor partide.

După declaraţiile făcute de cei apropiaţi dlui Iuliu Maniu, aceste tratative stagnează din cauza unei abile manevre a dlui Gheorghe Tătărescu, care intenţionează să atragă pe social-democraţi.

Aceasta pentru a pune bazele unui partid social-liberal împreună cu dl profesor Mihai Antonescu, actualul vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri.

Se spune că unul dintre agenţii care fac legătura între social-democraţi ar fi şi dl Mircea Grigorescu, căruia dl Gafencu, pe care M. Grigorescu l-a vizitat de mai multe ori la Geneva în cursul trecutului an, i-ar fi dat sfatul fortificării unuia din marile partide existente prin fuziunea cu social-

democraţii.

"Ecoul", după câte se spune în cercurile maniste, n-ar fi decât organul de presă al acestui viitor partid Tătărescu-Mihail Antonescu-Gafencu şi social-democraţii.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.138. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.259-260.

151.

1944 ianuarie 15. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei ostilităţilor, ecoul unor mesaje ale mareşalului Ion Antonescu.*

N O T Ă
Impresia făcută în popor de Proclamaţia şi Ordinul de zi
date de dl mareşal Antonescu de anul nou 1944

În opinia publică se comentează foarte mult „Proclamaţia către Popor" şi „Ordinul de zi către Armată" date de dl mareşal Antonescu de anul nou.

Atât cercurile politice cât şi cercurile intelectuale, precum şi masa funcţionărească de toate categoriile au căutat să desprindă din rândurile acestor manifestări viitoarea orientare şi drumul pe care este îndrumată ţara.

Ceea ce a fost reţinut în mod deosebit este pasagiul din „Proclamaţia către Popor", în care se face apelul către Divinitate pentru ca lumea să nu cadă în haos.

În cercurile politice această proclamaţie este judecată ca fiind compusă într-un spirit de „cuminţenie politică" care poate câştiga încrederea acestora pentru viitor.

Cercurile filo-germane, precum şi cele pur-germane nu se arată însă prea mulţumite de tonul acestei proclamaţii, despre care se face observaţia că nu cuprinde nimic mai accentuat în ceea ce priveşte lupta alături de Germania şi victoria acesteia.

Ceea ce se comentează însă cel mai mult este „Ordinul

de zi” către armată, şi anume: pasagiul în care dl mareşal Antonescu arată motivele pentru care s-a trecut Nistrul şi tratamentul omenos pe care românii l-au aplicat în teritoriile ocupate ca şi în tot lungul războiului.

Se afirmă în această privinţă că este pentru prima dată când Conducătorul Statului ia atitudine publică faţă de acţiunile Postului de Radio Londra în ceea ce priveşte trecerea Nistrului de către trupele române.

Cercurile democrate şi filo-germane cred că această luare de atitudine oficială marchează începutul politicii de ponderaţie şi de liniere a intereselor româneşti pe care acestea le aşteaptă de la Conducătorul Statului. Se afirmă însă îndoiala că, faţă de guvernele de la Londra şi Washington, aceste declaraţii vor crea vreun ecou, avându-se în vedere principiul stabilit de a nu se sta de vorbă cu semnatarii alianţelor şi pactelor cu Germania.

Aceste cercuri îşi întăresc opinia lor din răceala cu care cercurile filo-germane au primit afirmaţiile dlui Mareşal, Conducător al Statului, în ceea ce priveşte lupta alături de Germania şi ajutorul dat ca decurgând numai din lealitatea alianţei încheiate.

ASRI, fomd „y”, dosar nr. 40 010, vol. 34, f.139. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.260-262.

152.

1944 ianuarie 18. *Notă a SSI despre activităţile politice ale lui Iuliu Maniu şi Gheorghe Tătărescu.*

N O T Ă
Din cercurile politice

1. Conflictul polono-sovietic preocupă, într-un grad superior, cercurile grupărilor din opoziţie, care încearcă să tragă încheieri valabile şi pentru România, atât din definirea punctului de vedere sovietic cât şi din diversele atitudini din tabăra aliată.

La apariţia primei declaraţii sovietice, Maniu a declarat că

este favorabilă pentru România, deoarece:

a) Sovietele nu consideră fixe graniţele din 1939 şi 1940;

b) Proclamă principiul etnic.

După apariţia primului răspuns al guvernului emigrant polonez, Maniu a relevat că Anglia şi America au intervenit în mod indirect, dar totuşi cu destulă hotărâre, în afacerea polono-sovietică şi că obligă guvernul sovietic să se înţeleagă cu polonezii, cu asistenţa cabinetelor anglo-saxone.

Maniu a mai relevat că informaţia ce a deţinut-o că la Moscova şi Teheran nu s-au stabilit condiţii teritoriale privind ţările limitrofe Uniunii Sovietice, s-a dovedit a fi întemeiată.

De asemenea, Maniu a accentuat că sunt şi unele aspecte speciale ale problemei sovieto-poloneze, deoarece nu trebuie să se uite că ţinuturile revendicate de sovietici n-au o populaţie poloneză şi că la conferinţa păcii ele au fost atribuite Rusiei, iar „Linia Kurzon"este cea stabilită de Aliaţi.

Dacă ruşii n-ar fi reluat armele atunci şi n-ar fi provocat expediţia Weygand, nu s-ar fi stabilit a doua graniţă, care – în concepţia Europei – era o frontieră de siguranţă.

„Noi, a spus Maniu, trebuie să dorim ca Anglia şi America să fie în măsură de a respecta asigurările formale ce şi le-au luat faţă de Polonia înainte de declararea războiului. Totuşi, *trebuie să observăm că aşa cum se desfăşoară discuţiile, nu sunt defavorabile din punct de vedere românesc*".

În cercurile diplomatice româneşti apropiate de Maniu, există însă părerea că modul în care guvernul din Moscova a repus problema poloneză în discuţia internaţională denotă că neînţelegerile dintre Aliaţi sunt mai mari şi că sovieticii încearcă să creeze o atmosferă defavorabilă preşedintelui Roosevelt, înainte de alegerile prezidenţiale din Statele Unite.

2. În legătură cu convorbirea pe care Maniu a acordat-o ziaristului german Herman Plattner, de la Agenţia „Europapress", revenim cu următoarele detalii asupra celor informate de preşedintele grupării naţional-ţărăniste, după propriile sale declaraţii făcute unor apropiaţi:

„*Criza militară din est ne îngrijorează profund, a spus Maniu, iar frontul nu se mai poate ţine. Am fost de la început încredinţat că germanii nu vor putea rezista la un război pe*

două fronturi, cu toate victoriile ofensive şi defensive ce le-au avut; am ştiut că va veni momentul critic. Nici cea mai formidabilă armată nu poate rezista unei asemenea coaliţii. Germanii sunt un popor plin de calităţi, vrednici, capabili, cu mari talente. Am toată admiraţia pentru geniul german, dar aceasta nu mă împiedică să văd realitatea. Germanii stăpânesc azi multe teritorii, de care se pot lipsi. Pe fiecare zi, aceste teritorii ce le stăpâniţi vor fi mai mici. Cel mai bun sfat este să încheiaţi pace cu Anglia. Altfel, va veni momentul când toate eforturile d-voatră se vor prăbuşi neputincioase".

La întrebarea ziaristului german dacă Maniu crede că se va putea pune capăt expansiunii ruseşti, fără ca România să se bată din nou, cu toate forţele sale alături de germani, preşedintele grupării naţional-ţărăniste a răspuns:

„În primul rând, nu ne putem opune, fiindcă nu mai avem armată şi nu avem armament. Am fost de la început contra luptei noastre dincolo de Nistru, sub comandament german. La Stalingrad şi Kerci am pierdut floarea armatei noastre, iar Germania nu ne-a dat armamentul făgăduit. *Sunt încredinţat că Anglia şi America vor putea să oprească expansiunea rusească*".

Ziaristul german a întrebat apoi cum îşi explică Maniu lupta din Crimeea.

Maniu a elogiat bravura soldatului român şi camaraderia de arme româno-germană.

Venind vorba despre situaţia minorităţii germane din România, Maniu şi-a exprimat simpatia pentru germanii de la noi şi a reamintit luptele comune.

„Cu toate greşelile ce s-au făcut, eu sper că în viitor se va putea conlucra cu minoritatea germană".

Maniu a rugat apoi pe ziaristul german să nu dea publicităţii această convorbire, declarând că nu vrea să facă greutăţi domnului mareşal Antonescu.

În după-amiaza de 15 ianuarie a.c., cu începere de la ora 18 a avut loc la locuinţa lui Gheorghe Tătărăscu, din strada Polonă nr. 19, o reuniune convocată sub forma unui ceai, la care au participat circa 40 de persoane, printre care: M. Negură, Aurelian Bentoiu, Dr. Hortolomei, Barca, Bejan, C. Dimitriu, Sibiceanu, I. Nestor, Tache Slăvescu, Tascu Pucerea,

Dumitru alimanisteanu, ing. Manoliu, Popescu-Dolj, Văleanu fost prefect de judeţ, Marin Florescu-Hotin, Sfetescu fost prefect al judeţului Prahova, Nicu Stoianovici, Gh. Tomaziu, Cazacenco – Basarabia, colonel Gh. Brătescu, Dr. Cazacu – Basarabia, Răutu – Botoşani etc.

Au luat cuvântul: Gh. Tătărescu, Constantin Dimitriu, I. Nestor şi M. Negură:

a) Gh. Tătărescu a început prin a aduce mulţumiri tuturor pentru promtitudinea cu care au răspuns invitaţiei sale, spunând că această reuniune nu trebuie socotită o întrunire politică, ci numai ca o dorinţă vie a sa şi a celorlalţi de a strânge rândurile în momentele grele prin care trece Ţara.

„O parte din tineretul Ţării – a spus Tătărescu – a apucat pe drumuri greşite, slujind idei politice dăunătoare Ţării; eu vă rog să binevoiţi să încercaţi să opriţi pe aceşti tineri de a merge alături de marile interese ale Ţării, în special acum când se cere tuturor cea mai deplină solidaritate naţională. Constat că o serie de zvonuri au umplut Capitala şi toată Ţara, zvonuri care – în marea lor majoritate – sunt lipsite de adevăr. Este adevărat că trăim vremuri grele, însă această «isterie a zvonurilor» trebuie să înceteze, în interesul Ţării şi al ordinei. *Am convingerea că forţele româno-germane au suficiente rezerve ca să oprească la timp puhoiul sovietic*. Aceasta nu trebuie să fie numai o speranţă, ci o credinţă a noastră de fiecare zi, pe care trebuie să o opunem tuturor zvonurile criminale care slăbesc moralul Ţării“.

În încheiere, Gh. Tătărescu a spus: „Astăzi sau mâine vom fi chemaţi să facem sacrificii şi nimeni nu-i este îngăduit să se sustragă atunci când va fi solicitat“.

b) I. Nistor a început prin a aduce mulţumiri lui Gh. Tătărescu pentru fericita sa idee de a-i strânge la un loc, spre a-i lămuri asupra problemelor la ordinea zilei şi-l asigură de devotamentul tuturor prietenilor, care nu vor şovăi atunci când interesele Ţării vor cere sacrificii din partea lor. A făcut aceleaşi constatări ca şi Tătărescu, manifestându-şi speranţa că tineretul poate fi îndrumat pe căi mai bune dacă cei bătrâni nu vor rămâne indiferenţi faţă de atitudinea acestor tineri.

c) C. Dimitriu a vorbit în acelaşi sens, spunând că dacă vremurile de azi nu ar fi atât de rele, casa gazdei ar fi neîndestulătoare pentru toţi prietenii care ar veni „să audă cuvântul plin de înţelepciune al ilustrului Gh. Tătărăscu“.

d) M. Negură a mulţumit lui Tătărescu, care a găsit prilejul să-i adune şi că-şi dă perfect seama că nu poate fi vorba de organizaţii politice în aceste vremuri grele. Mulţumeşte lui Gh. Tătărescu pentru cuvintele încurajatoare ce a rostit şi pentru sentimentele sale patriotice care ar trebui să fie o pildă pentru toţi oamenii care au jucat sau vor mai juca un rol în această Ţară. În încheiere a spus că este convins că este o crimă a se submina politica internă a Ţării, lansându-se zvonuri care creează un dezechilibru moral.

Reuniunea a luat sfârşit la ora 22, când majoritatea celor adunaţi s-au retras.

Cu acelaşi prilej, discutând în grupuri mai mici, Tătărescu a afirmat – între altele – că pe lângă planul alcătuit acum câteva luni, are un plan politic, compus din două părţi: unul de acţiune imediată, al doilea de acţiune viitoare.

Acţiunea imediată prevede organizarea cadrelor şi grupării, menţinerea contactului permanent cu grupările evacuate sau cele rămase „sub ocupaţie“, luarea de contact permanent cu cercurile guvernamentale conducătoare, cu celelalte grupări politice şi eventual cu cercurile superioare militare.

Tătărescu a arătat că aprobă politica dlui mareşal Antonescu şi a guvernului şi că nu este în dezacord cu grupările democrate, decât întrucât acestea nu vor „să vadă realitatea şi să se pregătească pentru viitorul apropiat”.

În ce priveşte viitorul, apropiat sau mai depărtat, Tătărescu s-a pronunţat pesimist, declarând că „întrucât probabil am pierdut războiul, trebuie să salvăm ce putem din pace“.

Comentând programul său politic, a declarat că este în linii generale democrat, dacă că n-a putut întrevedea până acum şi în amănunt toate problemele pe care i le va pune viitorul.

Programul său se va încheia deci pe măsura producerii evenimentelor, fără a fi rigid de la început, însă cu deviza

găsirii de soluţii pur democratice, din punct de vedere atât politic cât şi social.

În politica externă, s-a declarat a urma linia tradiţională a politicii româneşti şi a fi preocupat de dorinţa de a menţine în viitor cu orice preţ bunele relaţii „cu toţi vecinii“.

4. În după amiaza de 15 ianuarie a.c., Pamfil Şeicaru, directorul „Curentului“, a sosit în Bucureşti cu avionul, venind din călătoria pe care a făcut-o în Portugalia.

Pe aeroport, a fost întâmpinat de prieteni, în frunte cu D.R. Ioaniţescu şi colaboratorii ziarului.

Tuturor, Şeicaru le-a spus că din impresiile culese, din informaţiile obţinute, *situaţia pe frontul de Răsărit e dificilă, fără să fie disperată, germanii dispunând încă de suficiente mijloace de apărare, care vor constitui o mare piedică pentru bolşevici*.

„De altfel – a accentuat Şeicaru – în curând se poate întâmpla ca la Vinitza germanii să încercuiască vreo cicni divizii ruseşti, ceea ce va însemna – automat – o degajare binefăcătoare a întregului sector de Sud“.

5. Cercurile politice şi gazetăreşti comentează faptul că Pamfil Şeicaru, care are o vilă la Poiana Ţapului, a înfiinţat de curând Oficiul Sportului Românesc, ca în semn de afecţiune faţă de manifestările tineretului sportiv a dăruit această vilă oficiului menţionat, pentru a-i da întrebuinţarea pe care va socotit-o nimerită.

6. Cercurile politice comentează *articolul „Guvernul din Washington şi Balcanii“*, publicat în „Gazette de Lausanne“ din 29 decembrie 1943.

Printre altele, articolul susţine că motivul declaraţiei de război din iunie 1942, adresată României, Ungariei şi Bulgariei de către guvernul din Washington, este uşor de înţeles dacă ne referim la declaraţiile făcute la 13 mai 1942 de către Hull, în care arată că trebuie luate măsuri faţă de participarea acestor ţări la lupta împotriva URSS, de unde se poate deduce că diplomaţia sovietică a contribuit la măsura luată de americani.

Printre altele, declaraţia de război americană trebuia să mai aibă şi consecinţe economice şi morale, întrucât în 1940 Statele Unite aveau plasate capitaluri în valoare de 105

milioane dolari, dintre care 53 milioane în România, 45 în Ungaria şi 7,5 în Bulgaria, care fonduri au fost puse sub sechestru chiar în luna decembrie 1941 la Bucureşti, Budapesta şi Sofia, iar patrimoniul american din regiunile petrolifere a fost pus în exploatare în favoarea ţărilor ce se aflau în război cu America.

Acest act a produs o impresie puternică în opinia publică americană.

Cât priveşte avertismentul american adresat Bulgariei, României şi Ungariei, este considerat de către „New York Times“ ca o manevră morală pentru a descuraja sateliţii Germaniei, însă nu-şi face iluzii asupra rezultatelor practice întrucât: „Ştim astăzi că orice cuvânt va trebui sprijinit cu forţa“. Acesta este argumentul final. Va trebui să debarcăm în Balcani sau Turcia să intre în război.

În continuare, arată că presa americană rămâne hotărât partizană a Chartei Atlanticului, dar într-un mod cu totul general, fără a fi publicat vreodată ceva pentru sau împotriva restituirii Basarabiei către România şi fără a fi luat atitudine în chestia Transilvaniei. Statele Unite urmăresc în primul rând scurtarea războiului prin detaşarea de Axă a ţărilor satelite.

„*Avertismentul* – scrie „Times Picaynne“ – *este un ultim apel la căinţă*“.

„*Budapesta, Bucureşti şi Sofia nu trebuie să se aştepte la nici un fel de tratament de favoare“ – scrie „Philadelphia Inquier“. „Soarta lor va depinde deci de actele lor. Ceea ce guvernul din Washington apreciază în primul rând este necola**borarea cu Reichul*“.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1559, f. 156 – 163.

153.

1944 ianuarie 21. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei operaţiilor militare pe Frontul de Est.*

N O T Ă

Domnul mareşal Antonescu a avut, în ultimii ani,

posibilitatea să cunoască ideile dlui Iuliu Maniu cu privire la desfăşurarea generală a războiului şi la poziţia specială ce o are România în conflictul dintre marile puteri.

Deşi dl Iuliu Maniu învedera concepţii deosebite, deşi d-sa pornea în aprecierea situaţiei de la idei generale şi ignora realităţile imediate, deşi nu voia să ţină seamă de posibilităţile noastre limitate de mişcare, deşi sugera soluţii pe care nici d-sa n-ar fi fost în stare să le realizeze, dacă avea răspunderea guvernării, totuşi domnul mareşal Antonescu, adânc pătruns de răspunderile istorice ce şi le-a asumat, *a examinat întotdeauna într-un spirit de înaltă înţelegere patriotică părerile expuse de un fost prim-ministru al ţării.*

Domnul Maniu nu voia uneori să ştie că nu domnul mareşal Antonescu a determinat cadrul în care avea să se dezvolte politica de război a României şi că situaţia internaţională s-a desfăşurat în afară de controlul guvernului român.

Alteori, dl Maniu părea să uite că în 1940, după ce graniţele ne-au fost ciuntite, *deşi aveam garanţii platonice, pierdusem încrederea unui grup de puteri, fără să fi câştigat prietenia marii forţe militare şi politice care stăpânea Europa*; iar, mai târziu, în mijlocul unor uluitoare surprize politice şi militare, România era silită să se acomodeze situaţiei generale, pentru a-şi asigura securitatea şi a împlini înaltele cerinţe de ordin naţional, în măsura şi în împrejurările impuse de evenimente.

Domnul mareşal Antonescu este însă informat *despre unele curente de idei* care frământă conducerea superioară a grupării dvs în ultimul timp.

Faţă de aceste informaţii, domnul mareşal Antonescu găseşte necesar să aducă câteva clarificări, pentru a vă pune la îndemână elementele exacte de apreciere a situaţiei.

- Domnul mareşal Antonescu este încunoştinţat că dl Maniu a cercetat diferite soluţii, pentru a obţine *retragerea României din război*, cu minimum de riscuri şi de jertfe;

- Că, după părerea d-sale, această retragere ar fi imediat necesară pentru a evita teatrul de război pe teritoriul nostru şi spre a da putinţa puterilor anglo-saxone să exercite o mediaţie sau un ajutor în favoarea noastră;

- Că, pentru a ajunge la acest ţel, trebuie căutate soluţii realiste, care să asigure ţării condiţiile cele mai puţin rele, într-o situaţie extrem de grea;

- Că, în actualele împrejurări, singurul factor care ar putea să aducă ameliorarea situaţiei este domnul mareşal Antonescu şi că Domnia Sa ar avea o nouă misiune de îndeplinit;

- Că domnul mareşal Antonescu ar fi în stare să revizuiască cu lealitate raporturile sale cu Germania şi să ajungă la un consimţământ pentru retragerea noastră din război.

Domnul mareşal Antonescu e în situaţia să regrete că dl Iuliu Maniu nu vrea să ţină seamă - nici de această dată - *de realităţile războiului*, care se desfăşoară după reguli care depăşesc dorinţele şi interesele noastre.

Nu stă în puterea noastră să evităm teatrul de război pe teritoriul nostru.

Importanţa strategică a ţării şi valoarea resurselor noastre vor hotărî.

Ne putem retrage din război şi totuşi, ostilităţile să se desfăşoare pe teritoriul nostru, ca şi în Italia, însă cu consecinţe mult mai grave.

Este foarte greu ca România să-şi creeze o altă situaţie faţă de celălalt grup beligerant, dată fiind importanţa petrolului şi a economiei noastre pentru Germania.

- Domnul Maniu crede însă că de aici înainte trebuie căutate soluţii realiste, pentru a schimba poziţia noastră militară şi diplomatică.

Care sunt aceste soluţii?

Domnul mareşal Antonescu a cerut să-i fie expuse în mod practic, însă dvs n-aţi fost în stare să i le arătaţi.

- Domnul Maniu socoteşte totuşi că domnul mareşal Antonescu are o misiune şi că Domnia Sa poate să retragă imediat ţara din război. În ce ar consta această misiune? Domnul Maniu trebuie s-o precizeze.

Necontenit, de trei ani, se vântură aceleaşi idei teoretice, care par amăgitoare.

Dar dl Maniu evită şi ezită să se întrebe şi, mai ales, să arate *cum s-ar putea realiza în mod practic* retragerea României din

război, deziderat care e şi al domnului mareşal Antonescu şi al întregului popor, dacă Aliaţii şi Germanii ne-ar garanta graniţele şi viitorul.

Or, nici unii, nici ceilalţi nu ne dau, nu vor şi mai ales nu pot să ne dea aceste garanţii, pe care le căutăm de trei ani.

În aceste condiţii cine poate încerca soluţia capitulării sau renunţării la luptă, mai ales când – şi într-un caz, şi în celălalt - România va fi forţată ca şi Italia de ambii beligeranţi să suporte lupta pe teritoriul ei.

- Domnul Maniu crede că domnul mareşal Antonescu poate revizui cu lealitate raporturile ţării cu germanii.

Această încercare s-ar putea face, cu condiţia de a avea anumite garanţii de la Aliaţi,
pe care nu le avem, pe care nici dl Maniu nu le are şi nu le va putea obţine.

- Domnul Maniu nu mai vede putinţa pentru Germania de a menţine frontul sovietic şi de a împiedica o invazie a Rusiei în Europa.

Această eventualitate nu este însă total exclusă.

Imensa forţă militară a Germaniei nu este atât de slăbită cât pare, iar ultimele evenimente din tabăra aliată dovedesc din nou intenţiile ascunse ale Sovietelor şi catastrofa europeană ce s-ar produce dacă germanii n-ar mai putea să ţină Frontul de Răsărit.

- Domnul Maniu se înşeală însă atunci când presupune că domnul mareşal Antonescu, bazat pe asigurările germane, şi-a luat obligaţii de ordin militar şi politic. Domnul mareşal Antonescu nu şi-a luat asemenea obligaţii, dar este încă prematur a se spune că asigurările Germaniei au fost răsturnate de ultimele întorsături ale războiului.

- Desigur, obligaţiile de aliat încetează în momentul când se ridică grave probleme de ordin naţional privind securitatea teritoriului nostru şi a locuitorilor ţării; desigur nimeni nu ne poate cere să expunem ţara întreagă grozăviilor războiului şi să sacrificăm interesele viitoare ale statului român pentru obiective de război străine nouă.

Dar, practic, lucrul este imposibil. Cine se uită pe hartă poate să vadă că, în cazul în care Germania va fi înfrântă, forţele Reichului din Sud se vor retrage spre ţara noastră,

atât din cauza petrolului, dar şi fără aceasta din cauza liniilor de comunicaţii: a şoselelor şi a căilor ferate şi a liniilor de apărare naţională, Balcanii, Dunărea, Carpaţii de Sud, Bugul, Nistrul, Prutul, Siretul, Carpaţii la Est etc.

În astfel de condiţii, cine este omul care poate, fără soluţia tehnică şi practică, a împiedica pe germani, pe ruşi, pe anglo-americani să se bată pe teritoriul nostru?

Este una singură: aceea la care a dus trădarea ordinară a lui Badoglio.

Am ajunge însă la războiul între fraţi, la războiul tuturor pe teritoriul nostru, cu consecinţele uşor de dedus.

-E iarăşi naiv să se creadă că s-ar putea trece cu uşurinţă de la starea de război la o stare de nebeligeranţă şi de expectativă armată.

E foarte greu de crezut că aliaţii noştri ar accepta repede această soluţie şi că ei s-ar opri să ia măsurile reclamate de siguranţa lor de război.

Domnul Maniu vorbeşte de situaţia pe care şi-ar asigura-o ţara ieşind din război şi fiind în măsură să-şi apere mai bine viitorul.

Dacă am face această acţiune, şansele ei nu le-am putea prevedea. Dar continuarea?

Ni se spune că puterile anglo-saxone ar putea să medieze cauza României pe lângă ruşi şi să găsească aranjamente convenabile în ceea ce ne priveşte. Domnul mareşal Antonescu nu găseşte că aceste aranjamente convenabile ar putea consta în cedarea Basarabiei, a Bucovinei şi a „altor părţi”. Ni se spune iarăşi că, în acest timp, factorii opoziţiei ar avea răgazul şi posibilitatea unei acţiuni diplomatice pe lângă celălalt grup beligerant.

Dar ce a făcut domnul Maniu până acum decât aceasta? Care sunt rezultatele?

- Ni se mai sugerează că, înainte de a încerca să revizuim relaţiile cu germanii, să proclamăm mobilizarea generală, fiindcă în acest caz Reichul ar ezita să treacă la măsuri de represalii.

Domnul mareşal Antonescu socoteşte ca aceasta ar fi o soluţie periculoasă; ea ar însemna războiul cu germanii, când tunul bubuie în poarta Basarabiei, pentru ca să înlesnim

ruşilor să pătrundă la noi, când nu avem nici o garanţie în Ţară şi în Europa! Frumoasă perspectivă!

- Domnul mareşal Antonescu cere domnului Maniu să reflecteze cu toată seriozitatea la întreg ansamblul situaţiei şi *să ia în considerare toate realităţile, aşa cum ele există şi nu cum am dori să ni le închipuim*.

- Domnul mareşal Antonescu a făcut largi şi însemnate concesiuni dlui Maniu, dar aceasta nu înseamnă că i se poate cere să facă ceea ce nimeni, în circumstanţele în care ne găsim şi care vor veni, nu ar putea să facă.

Răspunderea integrală a conducerii destinelor naţionale, în împrejurări pe care ţara nu le-a mai trăit până astăzi - consecinţe de care domnul mareşal Antonescu nu este cu nimic vinovat -, impune omului de Stat o acţiune serioasă şi hotărâtă, bazată numai pe *realităţile politico-militare*, spre a asigura României să iasă cu o soartă mai bună din marea conflagraţie internaţională.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.140-146. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.262-267.

154.

1944 ianuarie 22. *Adresă a SSI către Prefectura Poliţiei Capitalei prin care se face referiri la acţiunile politice ale grupărilor liberale şi naţional-ţărăniste.*

La adresa dr. 221 883 din 9 decembrie 1943;

Cu privire la cele două note informative communicate nouă cu numărul de mai sus, am onoarea a vă aduce la cunoştinţă următoarele:

În ce priveşte prima notă, din investigaţiile organelor noastre reiese că:

a. În ziua de 4 decembrie 1943 nu au fost văzuţi intrând sau ieşind, de la locuinţa lui Maniu din Capitală, *Ion Mihalache*, *Mihai Popovici*, dr. *Aurel Dobrescu* şi *Ion Lugojanu* de unde se poate dedecu că nu a avut loc şedinţa menţionată.

b. În privinţa prezentării lui Coposu la Maniu, aceasta are loc zilnic, numitul fiindu-I secretar particular.

c. Afirmaţia după care o delegaţie compusă din trei naţional-ţărănişti va lua contact cu o delegaţie a Partidului Liberal pentru a redacta un memoriu, faptul nu este verosimil, întrucât procedura uzitată la întocmirea memoriilor este ca acestea să fie pregătite de Maniu cu concursul lui Ghiţă Pop. După care sunt prezentate lui Dinu Brătianu, care, după o prealabilă consfătuire cu Gheorghe Brătianu, aduce unele modificări sau le semnalează direct.

În ce priveşte a doua notă:

a. Desigur că în Ardeal este dezvoltat spiritul de luptă al naţional-ţărăniştilor, datorită în bună parte faptului că tema principală de acţiune a grupării naţional-ţărăniste este redobândirea Ardealului de Nord, ceea ce pune în joc şi interesele personale ale multor naţional-ţărănişti refugiaţi sau care şi-au lăsat averea în regiune.

Este însă de adăugat că aceste rapoarte menţionate de în nota dvs nu au de ce să fie traduse şi difuzate în străinătate, ele neinteresând nici măcar propaganda făcută de gruparea naţional-ţărănistă în interiorul ţării, scopul lor fiind exclusiv de a servi conducerii grupării spre a ase orienta asupra acţiunii cadrelor locale.

Dealtdel, din motive de prudenţă, dat fiind legile care interzic orice activitate politică, aceste rapoarte nici nu sunt scrise, ci verbale, aşa încît traducerea lor ar fi imposibilă.

Toptodată, menţiunea despre „programul zilnic” al grupării naţional-ţărăniste, care ar urma, de asemenea, să fie tradus, credem că este iarăşi eronată, neexistând un asemenea program aranjat cotidian.

p. Şeful Serviciului Special de Informaţii
Locotenent colonel
Traian Borcescu

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1540, f. 520 – 521.

155.

1944 ianuarie 27. *Notă primită de Grupa politică a SSI în legătură cu opiniile fruntaşilor naţional-ţărănişti.*

Spre deosebire de alţi fruntaşi din opoziţie, Dl Iuliu Maniu rămâne la convingerea sa că înţelegerea între aliaţi şi URSS este deplină şi nu va fi tulburată de chestiunile teritoriale.

Dl Maniu a arătat dlui dr. N. Lupu că i-a relatat temerea fruntaşilor liberali, că armatele sovietice vor intra în teritoriului românesc şi că aliaţii nici nu vor interveni pentru evacuarea lui, că ofensivele sovietice sunt în totul sincronizate cu acţiunile militare aliate.

Dl Iuliu Maniu a declarat că rămâne la punctul său de vedere, după care România va avea un rol precis în viitoarea acţiune a aliaţilor şi că nu trebuie nutrită nici o temere în direcţia arătată mai sus.

Dimpotrivă, dl dr. N. Lupu arăta că unii fruntaşi liberali socot că ar trebui revizuită politica noastră pe baza unei primejdii de ocupaţie rusească şi de renunţat la speranţa unei intervenţii aliate pentru evitarea unei asemenea ocupaţii. Adică trebuie exclus din calculele ce se fac în legătură cu viitorul politic al ţării elementul sentimental, care îndrituieşte speranţa în sprijinul aliaţilor.

Dl Iuliu Maniu a declarat că convingerile sale în această privinţă şi pe baza informaţiilor ce la posedă crede mereu că problemele teritoriale se vor rezolva după acest război numai prin acordul tuturor.

La propunerea dlui dr. N. Lupu de a se face o discuţie amplă în această chestiune, dl Iuliu Maniu a refuzat declarând că este suficient acordul între domnia sa şi dl. Dinu Brătianu pentru ca politica sa de până acum să continue.

De altfel domnia sa socoate că acum guvernul şi opoziţia nu au întreprins nimic, ci numai de aşteptat.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1540, f. 534-535.

156.

1944 ianuarie 28. *Notă a SSI despre activităţile politice ale fruntaşilor naţional-ţărănişti şiliberali.*

Din cercurile politice

1. Ion Lugoşeanu a făcut unele comunicări lui Iuliu Maniu, de la Legaţia turcă din Bucureşti.

Între altele i-a comunicat lui Maniu că la începutul lunii februarie a.c. se va produce o vizită a mareşalului sovietic Voroşilov la Londra, iar că guvernul turc cunoştea data şi rostul acestei vizite, care va coordona acţiunile militare sovietice şi aliate împotriva continentului.

De asemenea, Lugoşanu relata că la Legaţia turcă se vorbeşte de luna februarie ca de luna evenimentelor militare hotărâtoare, iar că în cercurile turceşti se consideră invazia în Balcani ca o problemă hotărâtă definitiv.

Informaţiile obţinute de Ludoşanu din aceeaşi sursă arată despre pregătirile excepţionale pe care comandantul sovietic la face în regiunea Berdicev, pentru o mare ofensivă în februarie spre Bug.

2. Ralea a avut în cursul acestei săptămâni o întrevedere cu Tătărescu.

Cercurile politice consideră că întrucât Ralea susţine punctul de vedere al unei politici de apropiere de URSS şi întrucât Tătărăscu afirmă, în ultimul timp că numai o asemenea politică ar putea duce la consolidarea teritorială a ţării, oricare ar fi ajutoarele din partea Aliaţilor, o apropiere între cei doi între cei doi oameni politici nu este exclusă.

ASRI, fond „d", dosar nr. 1559, f. 190.

157.

1944 ianuarie 30. *Notă a SSI despre discuţiile politice dintre fruntaşii naţional-ţărănişti şi liberali, privind situaţia ţării.*

N O T Ă

Principalii fruntaşi naţional-ţărănişti şi liberali au continuat în ultimele zile, discuţiile cu privire la *poziţia actuală a României şi la posibilităţile ce ar exista pentru a retrage ţara din război*.

Maniu, Mihalache, Mihai Popovici şi dr. Lupu pe de o parte; Dinu, Gheorghe şi Bebe Brătianu de altă parte; Maniu, Ştirbey, Mihalache sau numai Maniu cu Ştirbey; Maniu cu Dinu

Brătianu, în două întrevederi, în fine Maniu cu Gheorghe Brătianu, - în numeroase conciliabule au examinat din nou situaţia, în urma audienţelor ce au avut loc la forurile superioare ale guvernului.

Faţă de comunicările ce s-au făcut fruntaşilor opoziţiei, se pot desprinde două atitudini: *a liberalilor* şi a *naţional – ţărăniştilor*, deosebite din punct de vedere tactic.

Rezerva lui Dinu Brătianu

După audienţa ce avut loc la dl vicepreşedinte al consiliului Dinu şi Gheorghe Brătianu au comunicat lui Maniu:

a. că în urma explicaţiilor ce au primit, consideră că pentru moment nu se poate întreprinde de către guvern nici o acţiune capabilă să schimbe poziţia diplomatică şi politică a României;

b. Opoziţia nu are altceva de făcut decât să aştepte desfăşurarea evenimentelor;

c. Dinu Brătianu – spre deosebire de Gheorghe Brătianu – nu crede că este politic şi oportun să se colaboreze cu guvernul *fie şi indirect*, pentru a feri cele două partide de o parte din răspunderea politică ce şi - a asumat dl mareşal Antonescu.

Maniu nu îl pusese la curent pe Dinu Brătianu.

Atitudinea lui Maniu

Maniu stăruie însă din punctul său de vedere că trebuie, în interesul superior al ţării, înlesnită o apropiere între guvern şi opoziţie, fiindcă:

1. *Numai dl mareşal Antonescu poate să desprindă ţară din război, într-un moment propice, şi cu cele mai mici riscuri;*

2. *în instituţia actuală, nu se poate face politicianism mărunt, dacă dl. mareşal Antonescu poate să servească ţara, el trebuie sprijinit şi apărat, chiar dacă partidele de opoziţie şi-ar lua o parte de răspundere;*

3. Că însăşi Wickham Steed în interviul acordat la 20ianuarie a.c. postului de radio Londra a vorbit în termeni elogioşi despre dl mareşal Antonescu.

4. Obiecţiile ce le ridică guvernul cu privire la

imposibilitatea de a scoate ţara din război, trebuie cercetate cu obiectivitate şi soluţionate, de comun acord şi în măsura îngăduită de împrejurări

5. *Principalul e ca România să-şi schimbe poziţia ei diplomatică, înainte ca armele ruseşti să intre pe teritoriul român, pentru acest ţel, orice eforturi sau jertfe sunt recomandabile.*

6. În ce priveşte poziţia dl mareşal Antonescu, istoria va trebui să înregistreze că: a izgonit pe regele Carol al II-lea; a lichidat legionarismul; a cucerit Basarabia şi Bucovina de Nord şi a afirmat voinţa poporului român de a stăpâni, prin luptă, teritoriile naţionale.

Cum aceste merite nu vor putea fi contestate, e pueril să se vorbească de
solidarizări sau desolidarizări, în momentul în care toate forţele trebuiesc reunite pentru a salva ţara.

7. *Că gruparea naţional - ţărănistă n-are nimic împotrivă ca dl mareşal Antonescu să realizeze, dacă doreşte, prin propriile sale mijloace, retragerea României din război, să-şi adauge şi acest merit, iar opoziţia e datoare să-i dea tot sprijinul.*

8. *În consecinţă, spune Maniu, nu atârnă decât de guvern ca o înţelegere patriotică să poată fi realizată, din moment ce lucrurile nu se mai judecă din punctul de vedere al germanilor sau din punctul de vedere al englezilor, ci numai din punctul de vedere al românilor*.

Interviul lui Wickham Steed:

Maniu atribuie o importanţă deosebită interviului dat de Wickham Steed postului de radio Londra în ziua de 20 ianuarie a.c., considerând că el exprimă punctul de vedere oficial al guvernului britanic.

Din acest interviu Maniu desprinde:

a. Wickham Steed fixează răspunderile ex-regelui Carol al II-lea şi precizează că el a aruncat ţara în tabăra germană, satisfăcând planurile conducerii superioare de război germane.

b. Situaţia gravă ce s-ar putea produce prin invadarea trupelor sovietice.

c. Elogiul ce se aduce armatei române.

d. Deosebirea ce o face între starea ţărănimii române şi starea ţărănimii maghiare.

e. Recunoaşterea că dl mareşal Antonescu a moştenit o situaţie grea.

f. *Reproşul ce se face lui Maniu că n-a înţeles cât de dezastruoasă este situaţia României este interpretat în sensul că şeful grupării naţional-ţărăniste a refuzat să facă o acţiune revoluţionară, să organizeze acte de sabotaj, să înarmeze bande de partizani contra germanilor etc.*

Wickham Steed răspunde unui memoriu trimis de Maniu, în care acesta explica de ce nu poate arunca ţara în lupte fraticide şi n-o poate expune terorii geramane.

g. Recomandarea ce se face de a ne *„încredinţa în mâinile binevoitoare ale aliaţilor”* este o nouă sugestie pe care trebuie s-o urmăm cât mai repede.

Maniu este de părere că, deşi există neînţelegeri între aliaţi şi Soviete, nu trebuie contat pe aceasta şi trebuie căutate soluţii spre a se normaliza şi raporturile cu sovietele, întrucât interesele comune sunt atât de mari, încât până la capăt vor trebui să se înţeleagă.

De aceea, trebuie uşurată situaţia de mediatoare a Angliei, finanţată de ruşi, mai ales după ce guvernul britanic a afirmat, din nou în mod solemn că nu recunoaşte schimbări teritoriale făcute după 1939, decât cu consimţământul liber exprimat al părţilor interesate.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1540, f. 542-545.

158.

1944 ianuarie. *Notă a SSI privind viaţa politică internă, relaţiile dintre conducătorul statului, mareşalul Ion Antonescu şi Iuliu Maniu.*

N O T Ă

Raporturile dintre domnul mareşal Antonescu şi Maniu

Se convine că o asemenea soluţie comportă mari dificultăţi, dar că ea e în stare să aducă o ameliorare a situaţiei, sub condiţia că ambele părţi să lucreze într-un spirit de înţelegere patriotică şi să facă concesiile impuse de situaţie.

Una dintre dificultăţi ar consta în stadiul raporturilor personale dintre domnul Mareşal şi Maniu; în cercurile opoziţiei domină ideea că aceste raporturi sunt precare, din motive care nu privesc direct cei doi factori.

Există, desigur, două orientări politice, două concepţii, două metode de lucru şi două temperamente deosebite, *dar toate acestea se pot concilia,* sub presiunea evenimentelor şi în interesul superior al ţării.

Cercurile apropiate de Maniu ţin să precizeze că:

- cu toate deosebirile ce le despart de domnul mareşal Antonescu, ele văd în Domnia Sa *o puternică personalitate, animată de un înalt patriotism şi de o dorinţă arzătoare de a servi ţara.*

- propaganda inamică, care prezintă pe domnul mareşal Antonescu ca un instrument german este interesată, dovedindu-se în ultimul timp că Domnia Sa a putut să reziste cu succes presiunii germane şi *că a fost călăuzit de interesele naţionale.*

- în faţa *istoriei,* rolul domnului mareşal Antonescu este fixat, el rămânând re-eliberatorul Basarabiei şi Bucovinei şi afirmând în faţa lumii voinţa poporului român de a-şi stăpâni teritoriile naţionale.

- această demonstraţie a fost făcută astfel încât nu mai este util ca să fie continuată, provocând teatrul de război pe teritoriul nostru şi că *de aici înainte trebuie căutate soluţii realiste, pentru a asigura ţării condiţiile cele mai puţin rele, într-o situaţie extrem de grea.*

- *în actuala situaţie, singurul factor care poate să aducă o ameliorare a situaţiei este domnul mareşal Antonescu şi că d-sa trebuie convins să accepte noua misiune ce i-o rezervă istoria şi împrejurările de război.*

- dacă domnul Mareşal Antonescu va accepta acest rol, el va rămâne

în istoria României una din cele mai mari figuri militare şi

politice.

Maniu ar oferi garanţii

Fiindcă s-a pus chestiunea că guvernul n-ar putea să aibă încredere în lealitatea lui Maniu, acesta s-a arătat dispus *să ofere domnului mareşal Antonescu anumite garanţii.*

El a declarat că, desigur, nu i-ar conveni un contract cu guvernul – după care domnul mareşal Antonescu să continue politica sa şi să-l pună într-o lumină de susţinător al acestei politici, dar *acceptă o înţelegere pentru fixarea unei politici naţionale, în afara intereselor speciale ale* celor două grupuri beligerante.

În asemenea condiţii, Maniu ar fi dispus să ofere garanţii privind:

- recunoaşterea serviciilor şi rolului istoric jucat de domnul mareşal Antonescu;
- obligaţia de a susţine în faţa Aliaţilor şi a ţării pe domnul mareşal Antonescu şi pe colaboratorii domniei sale;
- prijinul total de care ar avea nevoie domnul mareşal Antonescu pentru a-şi îndeplini până la capăt misiunea sa.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.133-134. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.254-256.

159.

1944 ianuarie. *Notă a SSI privind viaţa politică internă din perspectiva evoluţiei ostilităţilor.*

N O T Ă

În ce ar consta misiunea domnului Mareşal Antonescu

Pornind de la ideea fundamentală că România trebuie să se retragă cât mai repede din război, cu minimum de riscuri, susţinătorii înţelegerii cred că această acţiune - grea şi delicată - nu poate reveni decât domnului mareşal Antonescu.

Se convine că nu i se poate cere Domniei Sale o *acţiune care să atingă onoarea şi lealitatea sa de militar* faţă de

aliaţii cu care a dus războiul împreună.

Dimpotrivă, se socoteşte că prestigiul câştigat de domnul mareşal Antonescu, prin marele sprijin pe care l-a dat Germaniei şi lui Hitler, îl pune în situaţia de a putea revizui cu lealitate raporturile cu germanii şi de a le expune în mod onest poziţia actuală a României.

Colaborarea cu Germania s-a bizuit pe două idei:

1. Posibilitatea Germaniei de a decide noua hartă a Europei;
2. Posibilitatea Germaniei de a menţine frontul sovietic şi de a împiedica o invazie a Rusiei în Europa.

Bazat pe aceste asigurări germane, domnul mareşal Antonescu a putut să-şi ia obligaţii de ordin militar şi politic.

Asigurările Germaniei însă au fost răsturnate de ultimele întorsături ale războiului.

Domnul mareşal Antonescu nu poate face Germaniei nici o vină, dar Hitler trebuie să recunoască că, în faţa noii situaţii, domnul mareşal Antonescu nu mai e în stare să-şi onoreze până la capăt obligaţiile sale.

Obligaţiile sale de aliat încetează în momentul când se ridică grave probleme de ordin naţional privind securitatea teritoriului şi a locuitorilor săi; Hitler nu poate cere omnului mareşal Antonescu să expună întreaga ţară grozăviilor războiului şi să sacrifice interesele viitoare ale statului român pentru obiectivele de război ale Reichului.

În consecinţă, *Domnul Mareşal Antonescu trebuie să declare lui Hitler că împrejurările îl obligă să treacă de la starea de război la o stare de nebeligeranţă şi să observe expectativa armată.*

Această formulă ar prezenta următoarele avantaje:

- Germanii nu s-ar putea plânge de o ,,trădare” a României, ei fiind preveniţi şi puşi în situaţia de a-şi lua măsurile necesare;

- Lealitatea de om şi de militar a domnului mareşal Antonescu n-ar putea fi pusă la îndoială, toate puterile fiind obligate să recunoască corectitudinea procedurii sale;

- România ar fi cea dintâi ţară, aşa-zis satelită, care, ieşind din război, ar avea putinţa unei acţiuni diplomatice în vederea asigurării viitorului ei, fără a apărea într-o lumină proastă;

- Puterile anglo-saxone ar avea putinţa să medieze cauza României pe lângă ruşi şi să găsească angajamente convenabile în ceea ce ne priveşte;

- Armata română ar rămâne bloc în jurul domnului mareşal Antonescu, atâta timp cât ar cere împrejurările;

- În acest timp, factorii opoziţiei ar avea răgazul şi posibilitatea unei acţiuni diplomatice pe lângă celălalt grup beligerant, care ar fi silit să recunoască că România a făcut un pas important pentru a-şi normaliza situaţia sa.

Înainte însă de a proclama stare de nebeligeranţă, e util ca domnul mareşal Antonescu să procedeze la mobilizarea întregii armate române, sub motiv că, faţă de înaintarea sovietică, e silit să ia măsuri militare de siguranţă.

În faţa unei armate de cca. 700 000-800 000 oameni - deşi slab echipată şi înarmată -, germanii ar ezita să treacă la măsuri de represalii, care ar reclama ca un important număr de divizii germane să părăsească teatrele de luptă şi să treacă pe teritoriul nostru.

Pentru studierea şi perfectarea acestui aranjament, domnul mareşal Antonescu ar trebui să se întâlnească în secret cu Maniu şi să convină asupra tuturor condiţiilor.

Maniu e dispus să facă largi şi însemnate concesii domnului mareşal Antonescu.

Prezenţa lui Mihalache în Bucureşti a fost folosită pentru noi discuţii în conducerea naţional-ţărănistă.

La aceste discuţii au participat Maniu, Ion Mihalache, doctorul Lupu şi Mihai Popovici.

Problemele discutate:

1. Înrâurirea situaţiei militare asupra poziţiei României;
2. Mijloacele ce ar exista pentru a determina ieşirea României din război, fără a provoca conflicte violente cu germanii;
3. Posibilităţi pentru a întreprinde o acţiune diplomatică, în străinătate, în favoarea României;
4. Chestiunea regrupării cadrelor şi aplanarea diferendelor provocate de această acţiune.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.135-137. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.256-259.

160.

1944 februarie 5. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la circulaţia şi conţinutul ziarului comunist „România liberă”.*

În Capitală circulă, într-un număr restrâns de exemplare, buletinul partidului comunist *„România liberă”,* anul II, nr. 1, purtând data de 28 ianuarie 1944.

Buletinul conţine următoarele.

- Un apel al Frontului Patriotic către români, ca să impună ieşirea imediată din război, să alunge pe germani din ţară, să doboare „Guvernul trădător al lui Antonescu”, să elibereze pe „patrioţii” închişi şi internaţi şi să pedepsească pe „criminalii de război”;

- Un articol intitulat *În momentul decisiv,* ân care se spune că în curând se va începe procesul „patrioţilor” prof. Vlădescu-Răcoasa, avocat Mihai Magheru, dr. Petru Groza şi inspector şcolar Simion;

- Un artocol intitulat: *Nu evacuarea populaţiei, ci izgonirea nemţilor;*

- Un articol de instigaţie cu titlul: *Bestiile de la Prefectură, călăii de la Curtea Marţială,*

- Un articol despre conferinţele de la Moscova şi Teheran;

- Un articol intitulat: *Răspundere a domnului Iulie Maniu.* În acest articol este învinuit şeful opoziţiei naţional-ţărăniste că numai din cauza împotrivirii sale nu s-a putut forma Frontul Patriotic. Domnul Maniu – spune în continuare buletinul partidului comunist – a crezut într-o înfrângere a Rusiei, a refuzat să creadă în temeinicia alianţei dintre anglo-americani şi sovietici, a refuzat să treacă la sabotaj, a dezaprobat politica lui Beneş şi o preferă pe a lui Micolaičič şi a „trădătorului Draža Mihailović”. În încheiere i se spune domnului Iuliu Maniu că, „încă nu e totul pierdut, încă mai putem salva ţara, rupând cârdăşia cu nemţii”, depinde numai ca domnul Maniu să dezmintă că s-a pronunţat din nou „pentru aşteptare”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui

Stat Major.
(Serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.84.

161.

1944 februarie 9. *Notă primită de SSI despre comunicarea primită de Iuliu Maniu din partea guvernelor ţărilor aliate, care luptau contra Germaniei, în legătură cu situaţia României în ultima fază a războiului.*

NOTĂ

Dl Iuliu Maniu a primit o comunicare din partea guvernelor aliate, de data aceasta în legătură cu ultima fază a războiului şi care priveşte îndeaproape România.

Comunicarea este socotită de către dl Maniu de importanţă deosebită şi din această cauză domnia sa a chemat telefonic pe dl Mihalache la Bucureşti.

Dl Ion Mihalache urmează să fie pus la curent cu comunicarea primită de dl Maniu pentru ca apoi să se prezinte dlui mareşal Antonescu.

Comunicarea primită de şeful naţional–ţărăniştilor are două laturi: una de ordin militar şi una de ordin politic. Comunicarea a fost făcută dl Maniu cu indicaţia expresă de a înştiinţa la rândul său guvernul român asupra celor ce i s-a comunicat.

Latura militară, astfel cum arată chiar dl Maniu se referă la acţiunea militară eminentă a aliaţilor şi care priveşte coastele româneşti ale Mării Negre.

Latura politică se referă la atitudinea României în momentul în când această acţiune militară va fi declanşat. În vederea acestei acţiuni politice care interesează îndeaproape guvernele aliate – s-au făcut dl. Maniu comunicările de mai sus.

Comunicările au făcut asupra dl Maniu o impresie foarte puternică. Domnia sa socoate cele ce i s-au comunicat de la Ankara, drept o confirmare integrală a tezei sale de la

începutul acţiunii politice din 1939 până azi, anume că aliaţii vor interveni cu forţa militară în această regiune a continentului şi că România nu va fi lăsată sub cotropire militară sovietică.

Dl Mihalache urmează să se prezinte dl. mareşal Antonescu de îndată ce soseşte în capitală, pentru a face comunicările din partea dl. Maniu.

Dl Maniu socoate debarcarea aliată pe coastele Mării Negre ca o indicaţie certă a poziţiei pe care aliaţii tind să o deţină în România, în momentul când armatele sovietice vor atinge un anumit punct de front.

În legătură cu aceeaşi chestiune, dl Maniu a mai primit şi comunicări despre precipitarea atitudinii Turciei, care se va produce în câtva timp. Turcia va deschide la momentul oportun strâmtorile pentru trecerea flotei aliate în Marea Neagră.

ASRI, fond „d", dosar nr. 1540, f. 609-610.

162.

1944 februarie 10. *Notă privind îngrijorarea lui Iuliu Maniu faţă de posibilele intenţii germane în România*.

Dl Ilie Lazăr a declarat că dl Iuliu Maniu este foarte îngrijorat de informaţiile pe care le posedă cu privire la intenţiile germanilor în România. Dl Iuliu Maniu a fost informat despre sosirea, în ultimele zile, a unor formaţiuni germane de şoc din Germania şi din Rusia. Aceste trupe de SS nu ar fi în trecere prin România, ci sunt venite să staţioneze aici. Coroborând aceste informaţii cu altele, care arată că nemţii nu ar fi satisfăcuţi de recentul acord economic pe care dl. Mareşal Antonescu l-ar fi încheiat numai pentru a câştiga timp, dl. Iuliu Maniu crede că trebuie multă vigilenţă în această direcţie, a unei încercări germane de acaparare a puterii în România.

De altfel, informaţii pe care i le-a adus şi dl Zaharia Boilă din cercurile legionare afiliate grupului din Germania, reiese

că aceştia scontează momentul foarte apropiat pentru triumful lor. Astfel, cum decurg evenimentele, cercurile legionare arată că aşteaptă pentru foarte curând o schimbare esenţială în România, care să-i aducă la guvern.

Dl Iuliu Maniu nu îşi ascunde îngrijorarea pentru aceste ştiri. D-sa. se întreabă faţă de amicii săi politici intimi dacă, într-adevăr, Mareşalul Antonescu şi-a luat toate măsurile de pază şi va putea, în orice moment, să împiedice o lovitură germană.

În discuţia cu dl Ilie Lazăr, în jurul acestei chestiuni, dl Iuliu Maniu a mers chiar până la a examina modalităţile posibile pentru o lovitură de stat germană, eşalonând asemenea acţiune în etape: sechestrarea Conducătorului, ocuparea ministerelor, arestarea miniştrilor, instalarea unui nou guvern, arestarea şi chiar suprimarea oamenilor politici cunoscuţi pentru sentimentele lor democratice, etc.

Dl Iuliu Maniu şi-a exprimat încrederea într-un factor de seamă, Armata, de unde deţine informaţii din cele mai optimiste în direcţia unei rezistenţe dârze împotriva tendinţelor germane.

[adn: „Verificare prin Centrele şi Agentura Ardeal. Să ne comunice:

- dacă între români circulă astfel de versiuni;
- dacă cercurile germane etnice au asemenea informaţii;
- dacă se constată în cercurile germane vreo indicaţie care să îndreptăţească o astfel de versiune;
- dacă se constată vreo afluenţă de germani în diferite centre.

Verificare serioasă şi urgentă”. /ss/ (indescifrabil)]

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 159-160.

163.

1944 februarie 14. *Notă a SSI privind demersurile întreprinse de principalii lideri politici în vederea scoaterii ţării din război.*

La consfătuirea dintre domnii Iuliu Maniu, Ion Mihalache,

dr. Lupu, Mihai Popovici s-a căzut de acord asupra punctului de vedere al dlui Iuliu Maniu că trebuie avut în vedere faptul că pătrunderea armatelor sovietice spre graniţele româneşti şi chiar în România va deveni o posibilitate apropiată.

De asemenea, s-a căzut de acord că oricare ar fi condiţiile viitoare de conlucrare dintre aliaţi şi URSS trebuie ţinut seama de punctul de vedere recomandat de preşedintele Beneş dl Iuliu Maniu anume de a se încerca un contact direct şi din timp cu conducătorii URSS.

Teza unei bune vecinătăţi cu Rusia asigurată de pe acum adică înainte ca primejdia unei invazii a armatelor sovietice să fie iminentă, a fost de asemenea îmbrăţişată.

Problema asupra căreia au fost discuţii mai ample a fost aceia a modului cum se va desfăşura luarea aceasta de contact cu reprezentanţii sovietici. Părerile au fost de a se recomanda un consens cu guvernul dl. mareşal Antonescu însă s-au ridicat obiecţii.

Dl dr. Lupu a relatat informaţia că, discutând cu un important membru al guvernului, acesta l-a asigurat că, dacă este vorba de o ieşire din război sunt de întrevăzut discuţii cu aliaţii şi URSS.

Dacă însă ar fi vorba ca aceste intenţii de ieşire din război să fie ordonate de o ocupaţie rusească sau măcar de prezenţa armatelor sovietice pe teritoriul românesc, atunci România va lupta până la capăt chiar de va fi să formeze de data aceasta triunghiul morţii în Ardeal.

Fruntaşii naţional–ţărănişti au fost de acord că împotriva unei ocupaţii sovietice s-ar găsi întreaga ţară. Această precizare a întărit hotărârea de a căuta de pe acum discuţii cu reprezentanţii din străinătate ai URSS în sensul cunoaşterii pretenţiilor teritoriale ruseşti şi celorlalte condiţii de pace.

Dl Iuliu Maniu şi-a exprimat convingerea că s-au făcut tatonări în această direcţie chiar de către oficialitatea noastră prin misiunile ce-i sunt relatate că se găsesc în străinătate în contact diplomatic cu oameni politici străini.

În afară de aceasta, domnia sa nu crede în sinceritatea acţiunii guvernului în această direcţie, în sensul că atât dl. mareşal Antonescu au planurile lor politice bine stabilite

pentru momentul hotărâtor al ieşirii României din război împotriva Rusiei.

În consecinţă dl Iuliu Maniu a declarat că partidul naţional–ţărănesc trebuie să facă totul singur sau cel mult în legătură cu partidul liberal. Domnia sa a asigurat pe domnii Mihalache şi dr. Lupu că informaţii sale sunt bune şi că prin comunicările sale pe care le-a transmis încă săptămâna trecută în străinătate, s-a realizat un progres important în realizarea acordului cu punctul de vedere aliat, de stabilire a discuţiilor cu URSS în vederea unui preambul pentru pace.

S-a decis menţinerea contactului cu guvernul şi dacă este posibil cu dl mareşal Antonescu direct, pentru ca acţiunea partidului naţional-ţărănist care se desfăşoară numai în interesul superior al ţării să fie cunoscută şi nu socotită subversivă sau urmărind interese de clan politic.

Situaţie ca şi Finlanda aliată a Germaniei în războiul împotriva URSS.

Asentimentul Germaniei la ieşirea Finlandei din război se explică prin aceea că actul acceptării formulei de nebeligeranţă de către aliaţi şi URSS, înlătură definitiv formula de capitulare fără condiţii ce se cerea Germaniei şi aliaţilor săi până acum.

Dl Iuliu Maniu vede în precipitarea evenimentelor din nord, apropierea rândului nostru la soluţionarea situaţiei în care România se găseşte din 1941, de la angajarea în conflictul cu URSS.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1540, f. 643-646.

164.

1944 februarie 14. *Notă a Cabinetului Militar al Conducătorului Statului către SSI prin care se cer date despre serviciile de informaţii germane din România şi activitatea Grupului Etnic German*.

NOTĂ

Domnul Mareşal doreşte să i se prezinte – prin Cabinetul

Militar – până mâine, 15 februarie 1944, ora 10, următoarele chestiuni:

1. Ce elemente de GESTAPO se află pe teritoriul României:

- ce se ştie sigur;
- ce se bănuieşte.

2. Scrisoarea Domnului von Killinger (anumite urmăriri făcute de elemente de poliţie germană).

3. Ce informaţii posedaţi despre existenţa formaţiunilor SS la noi?

4. La spionii unguri prinşi s-au găsit aparate de radio de provenienţă germană; să se dea informaţii.

5. Asupra Grupului Etnic German:

- ce drepturi i s-au acordat şi ce obligaţii ne-am luat noi prin acordul din 1940;
- ce drepturi şi-au arogat germanii din grup.

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar 58/1944, f. 7.

165.

1944 februarie 16. *Notă primită de Grupa politică a SSI despre schimbul de scrisori între Iuliu Maniu şi mareşalul Ion Antonescu.*

N O T Ă

Dl Iuliu Maniu ne-a confirmat aseară schimbul de scrisori cu dl mareşal. Domnia sa ne-a spus: „Cele câteva rânduri ale dlui mareşal Antonescu dovedesc nu numai o speculaţie de om politic, care ştia că, în împrejurările actuale nu puteam răspunde altfel, ci şi importanţa momentului istoric. Mai demne de atenţie sunt conferinţele de la Şcoala de război, unde dl Mareşal a convocat nu numai pe comandanţii de armată ci chiar pe coloneii comandanţi de unităţi, ceea ce arată răspunderea ce-i revine acum, în acest moment crucial. Sunt informat că, înainte de a se pune concluzii la examinarea situaţiei militare de către dl mareşal în aceste conferinţe, s-a şi hotărât mobilizarea a trei corpuri de

armată, privind contingente până la vârsta de 55 ani"[18].

ASRI, fond „d", dosar nr. 1540, f. 668.

166.

1944 februarie 17. *Notă de răspuns a SSI, însoţită de două anexe, la solicitările mareşalului Ion Antonescu din 14 februarie 1944*.

N O T Ă

1. Gestapo-ul dispune de numeroase elemente pe teritoriul României. Până în prezent au fost semnalaţi Serviciului peste 600 agenţi şi informatori ai Gestapo-ului. Agenţii Gestapo-ului se introduc în ţară sub diferite camuflaje, cele mai preferate fiind acele de ingineri, chimişti, tehnicieni, comercianţi, experţi, etc. Gestapo-ul lucrează, clandestin, direct cu Berlinul.

Alte organe informative în România sunt:

a) Abwehrstelle (Serviciul de Contrainformaţii);

b) Serviciul Informativ Politic al Legaţiei Germaniei;

c) Organizaţia supuşilor germani aflaţi în România (Partidul German);

d) Grupul Etnic German;

e) Geheime Feldpolitzei (Poliţia Secretă de Campanie), organ de execuţie al Abwehrstelle şi al Gestapo-ului.

Abwehrstelle este singurul serviciu recomandat şi recunoscut oficial de statul român. Serviciul Informativ Politic al Legaţiei Germaniei are legături de verificare a unor informaţii cu serviciile oficiale române

Serviciile de la punctele „c", „d" şi „e" nu au nici o legătură de recunoaştere cu organele române.

S-a constatat, însă, cu ocazia asasinatelor de la Jilava, cât şi cu ocazia rebeliunii legionare, amestecul unor elemente afiliate Gestapo-ului, care au făcut fie îndemnuri sau au oferit chiar arme unora dintre legionari. Se ştie că activitatea Gestapo-ului vizează ca obiectiv principal prevenirea oricărei acţiuni politice dăunătoare intereselor germane. De

18 Acest paragraf este marcat cu o linie, iar în dreapta este scris de mână: *inexact.*

asemenea, se ştie că formaţiunile paramilitare ale germanilor etnici şi ale supuşilor Reichului din România au o misiune bine determinată, denumită de „autoapărare”, în cadrul obiectivului urmărit de Gestapo. Formaţiunile menţionate continuă instrucţia lor militară, dispunând şi de un număr de arme „Geko”, tip sport. La Ploieşti există o aşa-zisă „Abteilung R” (Secţie R) care are misiunea de a înlocui imediat elementele româneşti din industria petroliferă dacă acestea s-ar deda, la un moment dat, la încetarea lucrului sau la acte de sabotaj. Se presupune că numărul agenţilor Gestapo-ului este pe teritoriul român mult mai mare decât cel semnalat şi că aceştia sunt răspândiţi peste întreaga ţară, în special în punctele de importanţă militară, transport, etc.

2. Se ştie că agenţii Gestapo-ului supraveghează activitatea membrilor guvernului, a autorităţilor şi instituţiilor de siguranţă de stat, precum [şi] a militarilor şi a fruntaşilor politici din România (se anexează traducerea scrisorii domnului von Killinger [anexa 1] şi copie după intervenţia Serviciului de Informaţii român [anexa 2]).

3. Nu s-a constatat existenţa în România a unor unităţi compacte SS din Reich. Se ştie însă că un număr apreciabil de germani etnici, recrutaţi şi instruiţi pentru Waffen SS, au revenit în ţară sub diferite pretexte. (Numărul celor întorşi a fost evaluat cam la 2000, date precise nu se pot da din cauza imposibilităţii controlului) Se ştie însă că numeroase unităţi compacte de SS se găsesc în imediata vecinătate a României, în Iugoslavia şi Guvernământul General.

4. În cazurile de spionaj maghiar, descoperite de către organele Serviciului nostru, a fost şi cazul spionilor Zsille Sigmund zis Gonda Gheorghe şi Szegedi Iosif care au fost dotaţi, pentru transmiterea ştirilor cu caracter militar de către Serviciul de spionaj maghiar din Budapesta, cât şi pentru primirea dispoziţiilor din partea acestora, cu aparate de radio-emisie de provenienţă germană. Zsille Sigmund zis Gonda Gheorghe a fost arestat de organele Serviciului nostru la 22 mai 1942, în Gara de Nord din Bucureşti, iar Szegedi Iosif la locuinţa mamei sale din Braşov. Aparatele de radio-emisie folosite de aceştia au fost găsite îngropate în beciul

locuinţei spionului Zsille Sigmund zis Gonda Gheorghe din Cernăuţi. Aceste aparate le-au fost predate numiţilor la începutul lunii Februarie 1942 prin Consulatul maghiar din Braşov.

5. Grupul Etnic German a fost declarat persoană juridică română de drept public prin Decretul-Lege nr. 3884 din 20 Noiembrie 1940, având ca reprezentant al voinţei naţionale a germanilor etnici „Partidul Muncitoresc Naţional-Socialist German al Grupului Etnic German din România". Decretul-Lege prevede la art. 4: „Cu aprobarea Conducătorului Statului Naţional legionar, Grupul Etnic German din România poate lua pentru menţinerea şi consolidarea vieţii naţionale, dispoziţii cu caracter de obligativitate pentru membrii lui". Iar la art. 5: „Grupul Etnic German din România poate arbora, pe lângă drapelul Statului Român şi drapelul poporului german".

Aceste drepturi au fost interpretate abuziv de Grupul Etnic German din România, arogându-şi anumite drepturi de cvasi-independenţă. Printre altele se citează:

- Instituirea de formaţiuni paramilitare;
- Tribunale de arbitraj etnice, ocolind autorităţile judiciare româneşti;
- Fixarea unor impozite, sub formă de cotizaţii obligatorii, care impun germanilor etnici sarcini băneşti mai mari faţă de Grupul Etnic German din România decât cele faţă de statul român;
- Cursuri administrative în cadrul partidului, care dau naştere la bănuiala că elemente pregătite aici s-ar putea substitui, la un moment dat, autorităţilor locale româneşti.

[Anexa 1]

Ambasadorul Germaniei

Bucureşti, 27 ianuarie 1944

DOMNULE MAREŞAL!

Domnul colonel Rodler, Şeful Serviciului de Contraspionaj German, îmi comunică, din partea Domniei Voastre că, după informaţiile furnizate de Serviciului dvs de informaţii, [Iuliu] Maniu ar fi, pare-se, supravegheat de un oarecare serviciu german şi că, după opinia românească, această supraveghere ar fi îndeplinită de un serviciu de informaţii şi control german ce funcţionează ilegal. Totodată, atrageţi atenţia asupra primejdiilor pe care le-ar aduce cu sine o asemenea activitate ilegală. Împărtăşesc întru totul părerea Domniei Voastre şi ţin să vă comunic că eu nu ştiu nimic despre un atare serviciu ilegal de informaţii şi control şi că împuterniciri ca cele de mai sus le are numai Serviciul Militar German de Contraspionaj, care lucrează în colaborare cu organele Dvs. de Siguranţă.

V-aş ruga, de asemeni, ca, în cazul că Serviciile Dvs. observă din nou activitatea unui asemenea serviciu ilegal de supraveghere (amintesc de automobilul purtând număr de Sibiu) să li se dea instrucţiuni să aresteze imediat persoanele bănuite şi să ancheteze cazul. V-aş fi recunoscător dacă aş fi şi eu încunoştinţat de asemenea cazuri, întrucât eu însumi, ca reprezentant al Statului German, sunt foarte interesat să ştiu dacă asemenea organizaţii există fără ştirea mea.

Binevoiţi, Domnule Mareşal, a primi expresia deosebitei mele consideraţii.

Al Domniei Voastre, foarte devotat
/ss/ von Killinger

[Anexa 2]

Nr. 68.325/44g. 17 februarie 1944

Personal Domnului Colonel Rodler
Şeful Secţiunii din România a S.I.A.G.

N O T Ă

De câteva zile, domiciliul dlui [Iuliu] Maniu din Bucureşti, str. Sfinţilor, este supravegheat de trei persoane cu

automobilul nr. 416 - Sibiu. Acest automobil este proprietatea Societăţii germane pentru construcţia de drumuri „DERUBAU”, care are sediul la Sibiu şi filiale în toată ţara.

Astăzi însă, am constatat că automobilul cu numărul de mai sus, o maşină veche şi mică, a fost înlocuit cu un alt automobil, foarte elegant, marca Mercedes, care a continuat supravegherea locuinţei dlui Maniu.

Serviciul de Informaţii român nu are nimic de obiectat dacă Serviciile de Informaţii germane fac numai supravegheri şi informaţii asupra d-lui Maniu. Se teme însă că unii agenţi germani, din diverse Servicii de Informaţii, neoficial recunoscute (sau chiar supuşi germani din proprie iniţiativă care, poate, nu au nici o legătură cu Serviciile de Informaţii germane) s-ar putea deda la vreun act de violenţă contra dlui Maniu.

Domnul mareşal Antonescu ne-a rugat să vă sesizăm în scris asupra acestei chestiuni, fiind o problemă de răspundere. Domnia Sa adaugă că cunoaşte şi urmăreşte îndeaproape acţiunea dlui Maniu şi a constatat că această acţiune nu are nici un ecou în masa populaţiei. Domnul Mareşal a trimis vorbă d-lui Maniu în permanenţă şi chiar în ultimul timp că Domnia Sa nu înţelege să glumească atunci când este vorba de interesele Statului şi că va reprima cu armele orice acţiune, oricât de mică, contra intereselor Statului.

De aceea, dl mareşal Antonescu doreşte ca asemenea atitudini ale agenţilor germani să înceteze, întrucât un gest necugetat ar aduce un aport favorabil politicii d-lui Maniu şi ar produce perturbări în ţară, fapte de care nu avem nevoie în momentul când ţara trebuie să mobilizeze toate forţele militare şi atenţia întregului popor trebuie concentrată asupra pericolului bolşevic. Naţiunea trebuie să se prezinte unitară şi fără frământări în faţa pericolului de la Răsărit.

Profitând de această ocazie, personal, subsemnatul, ca şef al Serviciului de Informaţii român, ţin să fac următoarele consideraţii, cu caracter confidenţial, domnului colonel Şef al Serviciului de Informaţii german:

Serviciul de Informaţii român colaborează direct cu

Serviciul de Informaţii german, ca organ oficial, recomandat de dl Amiral Canaris şi recunoscut de dl. Mareşal Antonescu. Ori, se constată că pe teritoriul României mai sunt alte Servicii de Informaţii germane care, atât timp cât nu au o legătură oficială recunoscută şi aprobată de Conducătorul Statului, suntem nevoiţi să le considerăm ca Servicii de Informaţii *clandestine*. Este regretabil că aceste Servicii de Informaţii neautorizate nu numai că nu sunt recunoscute de autorităţile române şi nu numai că fac supravegheri şi informaţii, dar execută chiar operaţii pe teritoriul României, lucru ce aduce o ştirbire gravă a suveranităţii Statului român. Se mai poate trage concluzia că unii agenţi germani nu se sfiiesc să ia măsuri din care rezultă că însăşi supravegherea oficială românească este controlată de germani în mod public şi în condiţii de natură să jignească guvernul şi să lezeze simţămintele de demnitate românească. Am mai constatat, adesea, că aceste Servicii înregistrează tot felul de zvonuri şi insinuări inexacte sau provenite de la persoane interesate ori în conflict cu guvernul român. Ele neavând un capital informativ suficient pentru orientare nu-şi pot verifica datele primite şi sunt astfel victimele informatorilor de profesie sau de rea credinţă. Ceva mai mult, încercând să verifice acele informaţii, se adresează la altă serie de informatori şi astfel aceştia, cât şi acei la care ei – la rândul lor – vor face apel pentru verificare, devin cu toţii – în mod involuntar – agenţi răspânditori de ştiri inexacte.

Cu totul altfel se petrec lucrurile cu Abwehr-ul (Serviciul de Informaţii al Armatei Germane), care are şi arhiva, şi bagajul informativ necesar pentru verificarea fiecărei ştiri exagerate, cât şi posibilitatea de a se adresa Serviciului de Informaţii român şi, prin el, oricărei alte autorităţi române, având astfel un mijloc eficace şi serios de verificare, fără a se provoca indiscreţii. Dacă până în prezent, Serviciului de Informaţii român nu a luat măsuri contra agenţilor germani neautorizaţi, a făcut aceasta numai pentru a nu se prejudicia raporturile româno-germane. Credem însă că nu putem tolera deopotrivă o sabotare continuă a eforturilor informative comune pe care le facem împreună cu Abwehr-ul.

Am supus această chestiune studiului şi reflecţiei dvs pentru a găsi mijloacele necesare ca această stare de lucruri să înceteze. Este şi în interesul Dvs., şi al nostru, ori de câte ori mi se fac reproşuri, fie de către Conducătorul Statului sau de Guvern, ori de alte autorităţi româneşti, că Serviciului de Informaţii german a săvârşit vreun act neconvenabil autorităţilor române, a trebuit să arăt că el nu aparţine Abwehr-ului şi să-l apăr cu toată puterea, deoarece eram convins că nu Abwehr-ul săvârşise acel act.

Dacă înţeleg să fiu loial cu un Serviciu pe care îl conduc şi cu care colaborez oficial, este de la sine înţeles că nu voi putea apăra Servicii a căror calitate în Stat nu este recunoscută. Cum subsemnatul sunt responsabil de colaborarea informativă româno-germană, am adesea neplăceri din cauza imixtiunii Serviciilor de informaţii germane neoficiale în colaborarea noastră oficială, sinceră şi deschisă. De aceea, vă rog a lua întreaga această chestiune în serioasă considerare şi a mă pune în măsură ca să lămuresc şi pe dl mareşal Antonescu asupra întregii probleme care trebuie neapărat şi urgent clarificată.

Şeful Serviciului Special de Informaţii
Director General
/ss/ Eugen Cristescu

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar 58/1944, f. 18-30.

167.

1944 februarie 26. *Informaţii privind rezultatul unor verificări şi semnalarea, din surse diverse, a unor fapte care prezentau interes pentru siguranţa statului.*

Verificări şi semnalări ale Secţiei C.I.

Verificări:

Direcţia Generală a Poliţiei ne-a semnalat că Iuliu Maniu a fost vizitat, la 25 Ianuarie [1944] – între alţii – de un oarecare Drăghicescu, iar domnul Director General a pus rezoluţia „Cine este? Cel de la Creditul Minier?”:

Agentura I-a a stabilit că este vorba de *Dumitru*

Drăghicescu, fost colaborator al lui Nicolae Titulescu şi fost ministru plenipotenţiar în Statele Unite care, actualmente, tinde să realizeze o apropiere între grupul Gheorghe Tătărescu şi Iuliu Maniu. La Creditul Minier există avocatul *Sebastian Drăghicescu* în calitate de consilier juridic. Acesta *nu* este fiul lui Dumitru Drăghicescu.

*

Sursa „Adrian" ne-a semnalat că a cunoscut la Rusciuk pe colonelul medic Brezeanu, şeful Federaţiei Române de Fotbal, care a criticat violent actualul regim politic din ţară şi a arătat că împărtăşeşte ideile marxiste:

Agentura I-a a stabilit că este vorba de locotenent-colonel medic *Brezeanu Gheorghe*, fire violentă, condamnat de Curtea Marţială a Capitalei la 5.000 lei amendă pentru lovire, implicat actualmente într-o afacere de trafic de plumb din Transnistria. Este anglofil convins şi face apologia bolşevismului.

*

Direcţia Generală a Poliţiei ne-a semnalat că Iuliu Maniu a fost vizitat, la 21 Ianuarie [1944] de *Pamfil Ripoşeanu*, iar domnul Director General a pus rezoluţia: „Cine este?":

Agentura I-a a stabilit că numitul posedă automobilul Nr. 13.308B, cu care se deplasează adesea prin oraş Iuliu Maniu. În momentul de faţă, Ripoşeanu caută să determine pe Iuliu Maniu şi pe Romulus Boilă să intervină în favoarea lui Petru Groza, cu a cărui fiică este pe punctul de a se căsători.

*

Prefectura Poliţiei Capitalei ne-a semnalat că ministrul Croaţiei şi alţi funcţionari ai Legaţiei ar achiziţiona monete de aur de pe piaţă:

Grupa III-a Economică a stabilit că informaţia corespunde adevărului: la sfârşitul lunii Ianuarie [1944] ministrul Croaţiei a cumpărat 300 napoleoni prin intermediul lui Mihail Ştorfer, agent debursă neagră.

Semnalări:

Iosef Bauer, director general la D.D.S.G[19]., şi-a amânat plecarea la Budapesta pentru 25 Februarie [1944], aşteptând sosirea în

19 DDSG era Societatea germană de navigaţie pe Dunăre.

Capitală a doi germani de la Brăila.

(Sursa Slovaca)

Elter a fost la cinematograful Scala în ziua de 19 Februarie [1944], asistând la spectacol între orele 15-17 împreună cu o doamnă.

(Sursa Slovaca)

Anton Ionel Mureşanu, deţinut în penitenciarul Braşov, intervine prin toate mijloacele pentru a nu fi mutat la Văcăreşti, aşa cum s-a primit ordin, deoarece la Braşov se bucură de un regim excepţional de favorabil:

- are oricând acces la locuinţa particulară a directorului penitenciarului;
- dispune de 3 gardieni, prin care expediază scrisori la orice oră;
- circulă liber prin penitenciar şi poate face în voie propagandă comunistă printre deţinuţi.

Actualmente, Mureşanu speră să beneficieze de ultimul Decret-Lege pentru suspendarea unor condamnări cu caracter politic sau – în orice caz – să fie menţinut la Braşov.

Domnul Director general este rugat a binevoi să aprobe o intervenţie la forurile de resort pentru menţinerea lui Mureşanu în închisoare şi mutarea sa la un alt penitenciar, unde să i se aplice un regim cât mai sever.

(Sursa Centrul 3 Vest)

Comunitatea Naţională Maghiară a fost informată că organele de siguranţă din Ardeal au cerut unor funcţionari locali ai Comunităţii să le procure anumite date, în schimbul unor recompense materiale. Comunitatea a dispus ca asemenea oferte să nu fie refuzate, însă funcţionarii respectivi să dea numai datele asupra cărora vor aprecia conducătorii organizaţiilor locale maghiare, raportându-se Comunităţii toate cazurile de această natură.

(Sursa Agentura Ardeal)

În cercurile maghiare din Ardeal se pretinde că Pamfil Şeicaru caută să transforme în numerar toată averea ziarului „Curentul” şi ulterior să şi-o transporte la Madrid, unde şi-a cumpărat un imobil şi unde se găseşte toată familia sa.

(Sursa Agentura Ardeal)

În convorbirile telefonice dintre Consulatul maghiar din

Arad şi diferite localităţi din ţară se constată dese expresii injurioase sau cuvinte de ameninţare şi insultă rostite de consulul Felix Parcher.

(Sursa Centrul Arad)

În ziarul „Timpul” din 27 ianuarie a.c. a apărut, la Cronica Filatelică, o informaţie care a provocat diverse comentarii: „Sfătuim pe cititorii noştri să-şi procure la timp mărcile cu efigia M. S. Mihai I, *pentru a nu se vedea puşi în faţa situaţiei de a plăti pentru aceste timbre sume ridicate”*.

(Sursa Spiridon)

Emigrantul rus Dionisie Dimitriev, reîntors recent din Corpul de Protecţie Rus din Serbia, povesteşte că la închisoarea din Belgrad ar fi deţinuţi 3 soldaţi germani, care au fost prinşi vânzând răsculaţilor sârbi un tanc al armatei germane.

(Sursa Grupa II-a Ministere)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 50/1943, f. 45-48.

168.

1944 februarie 28. *Buletin informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri refritor la etichetele antigermane răpândite în Capitală.*

Agenţi comunişti răspândesc în Capitală etichete cu lozinci antigermane şi pentru eliberarea unor membri ai partidului arestaţi de autorităţi, s-au scris pe zidurile caselor asemenea lozinci, cu următorul conţinut:

- „Jos nemţii”, scris pe zidul unei case din strada Armenească, colţ cu Licurg.

- „Vrem eliberarea patrioţilor căzuţi în frunte cu Magheru”, etichetă lipită pe un stâlp de pe strada Vasile Lascăr.

- „Vrem eliberarea patrioţilor şi a profesorului Vlădescu-Răcoasa”, etichetă lipită pe zidul unei case de pe strada Plantelor.

- „Vrem pace cu aliaţii F.N.P (Frontul Naţional Patriotic) ”, scrisă cu creta pe zidul unei case din strada general Lahovary.

În cabina staţiei de tramvai [de pe stada] Armenească e scris cu vopsea cuvântul „Pace” de două ori.

De asemenea, cuvântul „Pace” este scris cu litere de circa

20 centimetri mărime pe zidurile imobilelor de la adresele următoare :

- Stada Armenească nr. 25, 27, 37 şi 45.
- Stada Marin Serghiescu nr. 5 şi 9.
- Stada Robert de Fleurs nr. 12 şi 18 (scris cu litere roşii).

Pe imobilul din strada Robert de Fleurs nr. 10 este scris „Pace – Jos nemţii - Pace”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.114-115.

169.

1944 martie 1. *Fragment din Buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la răspândirea unor manifeste comuniste în Capitală şi instrucţiunile conducerii comuniste în vederea formării Frontului Patriotic Antihitlerist.*

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informaţiilor

Buletin de informaţii
din 1 martie 1944, ora 12

Informaţii interne

Chestiuni politice

2. a. În dimineaţa zilei de 26 februarie agenţii comunişti au răspândit pe Calea Griviţei şi în cartierul Grand manifeste intitulate *români,* având imprimat pe ele calendarul ceasornic care arată ora 11,45.

Manifeste au fost răspândite în special printre lucrătorii Uzinelor Comunale Bucureşti, care lucrau la curăţitul zăpezii.

Cuprinsul manifestului este antigerman.

c. În vederea formării Frontului Unic Patriotic Antihitlerist, conducerea comunistă a dat organizaţiilor în subordine

instrucţiuni prin care se cer următoarele:

- să se constituie celule de cartier din elemente cunoscute că au activat în folosul Partidului Naţional-Ţărănesc şi să se formeze „grupe de patrioţi”.
- Să se constituie cu discreţie acestă acţiune pentru recrutarea cât mai multor elemente democrate;
- Să nu se comită acte sau atitudini făţişe care să ocazioneze luări de măsuri preventive sau represive din partea autorităţilor.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.
(serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.125-126.

170.

1944 martie 1. *Notă a SSI privind comentariile cercurilor politice interne pe marginea raporturilor Hitler-Antonescu.*

N O T Ă

Dl Iuliu Maniu nu adoptase până aseară nici un punct de vedere despre deplasarea dlui mareşal Antonescu la Cartierul General al Führerului. D-sa se mulţumea să se spună că a fost la Timişoara, la botezul copilului Doctorului Subţirelu şi că nu ştie nimic. Aseară, dl Maniu ne-a făcut următoarele precizări:

Această călătorie nu are nici o legătură cu proiectul de călătorie de care se vorbea în urmă cu zece zile, ca urmare a voiajului baronului von Killinger. E ceva cu totul nou. Nu priveşte numai pe mareşalul Antonescu ci e o largă consultare, o verificare şi mai mult chiar, un apel al lui Hitler la solidaritatea europeană. Au fost chemaţi toţi: şi croatul, şi bulgarul, şi Spania a fost invitată la întrevedere. Rămâne de văzut numai dacă vreun reprezentant spaniol se va duce la Hitler în împrejurările actuale.

Dlui mareşal i s-a cerut colaborarea militară la acţiunea

de apărare a continentului. În orice caz, Führerul nu a putut insufla încredere în victoria germană, ci dimpotrivă. Mai trebuie reţinut că argumentele folosite faţă de România nu s-au referit exclusiv la Rusia sau la pericolul bolşevic, ci tema a fost apărarea continentului, indiferent dacă-i vorba de ruşi sau de anglo-americani.

Nu am prea multe amănunte. Mâine voi şti mai multe. Mi-a venit însă din cercuri ale guvernului impresia că Mareşalul era cam „cătrănit" la înapoiere. Termenul nu-mi aparţine, ci este al unui oficial, a încheiat dl Maniu.

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.166-167. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.271-272.

171.

1944 martie 2. *Notă a SSI despre activitatea politică a „opoziţiei unite".*

N O T Ă

I. Atitudinea opoziţiei unite

În mod obişnuit absenţa lui Maniu din Capitală are ca efect o scădere a ritmului activităţii desfăşurate de opoziţia unită.

De data aceasta deşi Maniu întreprinde de la începutul săptămânii trecute o călătorie în Ardeal, totuşi activitatea cercurilor politice din opoziţie nu a fost mai scăzută.

Aceste cercuri au avut ca preocupări comune următoarele probleme:

1. *Vizita Domnului Mareşal Antonescu la Führer*, care a reţinut încordat atenţia cercurilor opoziţioniste, acestea socotindu-l ca fiind de natură să aibă sensibile repercusiuni asupra situaţiei noastre interne şi internaţionale.

Cercurile menţionate s-au arătat deosebit de interesate spre a stabili care va fi în viitor participarea noastră la luptele din Răsărit.

2. *Discursul lui Churchill* din care aceleaşi cercuri au reţinut

că Anglia îşi va spune cuvântul numai în ce priveşte independenţa Statelor limitrofe cu URSS, nu şi în privinţa statutului teritorial al acestora, că Marea Britanie recomandă o înţelegere a acestor State cu Uniunea Sovietică şi că va sprijini acele grupuri politice care au dus o luptă activă şi eficace contra Germaniei.

3. *Discuţiile de pace ale Finlandei* şi condiţiile formulate de URSS fiind socotite ca o indicaţie şi pentru cazul când România ar fi într-o situaţie similară.

În ce priveşte activitatea şi preocupările fiecăreia, din grupările politice din opoziţie, s-au notat următoarele:

II. Naţional-ţărăniştii

1. *Mesajul trimis de Wickham Steed* lui Maniu prin care recomandă o înţelegere cu URSS şi arată că trebuie să ne împăcăm cu ideea cedării Basarabiei şi Bucovinei de Nord, care s-ar putea compensa în Vest; totodată anunţă că Aliaţii ar fi dispuşi să considere un gest pe care România l-ar face în favoarea scurtării războiului.

2. *Atacurile din „România Liberă*", oficiosul partidului Comunist din România, care acuză pe Maniu de a fi împiedicat realizarea „acţiunii patriotice".

Este de reamintit că Maniu a pus unor emisari comunişti problema ca aceştia să recunoască mai întâi integritatea teritorială a României, pe baza graniţelor din 1939, pentru ca apoi să se poată discuta o colaborare între grupările româneşti de centru şi cele de extremă stângă.

Numai astfel, a spus Maniu, se va stabili, fără posibilităţi de contrazicere, că Partidul Comunist a devenit o grupare politică naţională.

Această condiţie, după cum – de altfel – însuşi Maniu prevăzuse nu a fost acceptată de comunişti, iar organul de presă „România Liberă" l-a atacat acum pe Maniu.

3. *Acţiunea desfăşurată pe lângă Mihalache* de către un grup de fruntaşi pentru a-l determina să vină mai des în capitală şi să participe mai activ la frământările grupării, în cadrul căreia i s-a sugerat să preia conducerea internă, spre a lăsa lui Maniu posibilitatea de a se ocupa de problemele mai mari.

De asemenea, i s-a sugerat să frâneze tendinţele radicale ale tineretului ţărănist.

III. Liberalii

1. *Atitudinea doctorului Angelescu* care reproşează conducerii liberale că prin acţiunea sa creează dificultăţi lui Maniu.

Dr. Angelescu este de aceiaşi părere ca şi Maniu, anume ca România să depună armele dacă Armata Roşie ar ajunge la Nistru, deoarece „germanii care nu au putut opri înaintarea sovieticilor la Stalingrad, mai puţin o vor putea opri de pe Nistru".

În afară de aceasta, Dr. Angelescu mai este de părere că întrucât Maniu ar putea ezita să accepte o situaţie de răspundere atunci când s-ar pune problema cedării Basarabiei şi Bucovinei de Nord în schimbul Ardealului ocupat, spre a nu fi acuzat că a cedat la Est pentru că are motive personale să recapete teritorii la Vest, ar fi necesar ca dinainte conducerea liberală să-l asigure că se raliază în totul atitudinei ce o va adopta în această privinţă.

2. *Ideea unui demers la Conducătorul Statului*, sugerată de Dinu Brătianu a evidenţiat suplimentar deosebirile de vederi dintre acesta şi Dr. Angelescu.

Pe când Dinu Brătianu preconizează o audienţă în comun a sa şi a lui Maniu la Domnul Mareşal Antonescu, căruia să-i expună punctul de vedere al opoziţiei, Dr. Angelescu susţine necesitatea unei audienţe colective, sub formă de deputaţie, care să prezinte acelaşi lucru.

3. *Revenirea în gruparea liberală a lui Cancicov*, care până recent se ţinea rezervat, ca specialist independent, şi care, după o lungă întrevedere cu Dinu Brătianu, a fost invitat de curând de către acesta la adunarea Băncii Româneşti, marcându-se astfel reluarea raporturilor sale oficiale cu gruparea liberală.

După aceea Cancicov a avut o lungă întrevedere cu Dr. Angelescu care i-a expus punctul său de vedere, amintit mai înainte.

4. *Conferinţa lui Gh. Brătianu* ţinut în ziua de 27 februarie a.c. la radio, criticată defavorabil de o serie de

fruntaşi liberali care îl acuză de a fi făcut un get inoportun faţă de actuala situaţie a URSS.

5. *Lămurirea partizanilor asupra discursului lui Dinu Brătianu* de la adunarea acţionarilor BNR care a fost explicat atât în legătură cu raporturile cordiale pe care preşedintele grupării liberale le are cu Ottulescu cât şi sub raportul semnificaţiei pasajelor în care s-a făcut apologia etalonului aur şi care constituise un atac indirect faţă de etalonul muncă.

6. *Iniţiativa lui Tătărescu pentru crearea unor cercuri de studii* ale grupului său, care să studieze planurile de refacere şi de reforme social-politice ale specialiştilor anglo-americani, precum şi structura Uniunii Sovietice.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4487, f. 11 – 22.

172.

1944 martie 3. *Extras din Buletinul politic întocmit de Secţia a II-a contrainformaţii din SSI despre activităţile politice ale unor fruntaşi liberali şi naţional-ţărănişti.*

Secţia C.I.

BULETIN POLITIC

Dr. N. Lupu a afirmat că s-a hotărât plecarea lui Barbu Ştirbey la Ankara, cu consimţământul domnului mareşal Ion Antonescu, spre a lua contact cu cercurile aliate şi a se documenta asupra punctului de vedere anglo-americano-sovietic faţă de România.

Barbu Ştirbey a fost considerat ca cea mai indicată persoană pentru o asemenea misiune, întrucât se bucură de întreaga încredere a lui Iulu Maniu şi Dinu Brătianu, este o personalitate politică dezinteresată şi dispune de relaţii preţioase în străinătate.

La Ankara, Barbu Ştirbey va vedea în primul rând pe ginerele său Bockshall, apoi va avea întrevederi şi cu Marta Bibescu, iar Iului Maniu i-a recomandat să se întâlnească şi cu ambasadorul sovietic Vinogradov.

(Sursa Radovan)

Printre partizanii intimi ai lui Gheorghe Tătărescu se discută plecarea unor tineri din grupare spre Turcia şi mai departe spre Londra.

Ar fi vorba de plecarea lui Aurelian Bentoiu, Asnavorian şi a unui tânăr doctor.

Partizanii lui Gheorghe Tătărescu sunt încredinţaţi că o acţiune a fostului Prim Ministru are mai mulţi sorţi de izbândă decât una purtată de Dinu Brătianu sau Maniu, întrucât Tătărescu nu s-a opus în 1940 la cedarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord.

Gheorghe Brătianu a hotărât să traducă în limba franceză şi să răspândească larg broşura sa despre Basarabia cu ţinerea unui ciclu de conferinţe asupra drepturilor româneşti în Basarabia.

Această acţiune este considerată ca inoportună în cercurile liberale şi naţional-ţărăniste.

Gheorghe Tătărescu profită de acest prilej pentru a sublinia „lipsa de spirit politic a lui Gheorghe Brătianu“.

(Sursa Radovan)

ASRI, fond „d”, dosar nr. 4487, f. 16–17.

173.

1944 martie 3. *Notă a SSI referitoare la evoluţiile politice interne.*

N O T Ă

Dl Ion Mihalache a declarat următoarele, redate de dl Iancu Botez, după o întrevedere la dl dr. N. Lupu:

Nu s-au cerut mareşalului Antonescu noi trupe româneşti pentru Frontul de Răsărit. Întrevederea cu dl Hitler este una din întâlnirile obişnuite în fiecare an, între Führer şi şefii guvernelor aliate Germaniei.

Întrevederea prilejuieşte un examen al situaţiei generale, dar atât.

În ce priveşte retragerea trupelor româneşti din Crimeea, pe care mareşalul Antonescu ar dori să le vadă [dincoace] de

Nistru, este o imposibilitate. Prezenţa bastionului din Crimeea apără Ţara Românească într-o mare măsură de bombardamente, în afară de faptul că mobilizează un mare contingent de trupe sovietice la Perekop şi Kerci.

Dacă mareşalul Antonescu face totuşi mobilizarea armatei este pentru a avea efective importante la dispoziţie în orice moment în ţară. Rămâne numai ca acestor efective să li se pună la dispoziţie armamentul promis de nemţi.

În ceea ce priveşte primejdia unei lovituri germane în Ţara Românească, în eventualitatea unei schimbări a liniei politice de astăzi a României, punctul de vedere al dlui Mihalache este următorul:

Nemţii nu mai au puterea să comită un act de ocupaţie nicăieri în Europa. A trecut şi epoca din Franţa, când au ocupat restul Franţei libere după debarcarea aliată în Africa, a trecut şi perioada de timp disponibil a Aliaţilor, care a permis germanilor lovitura după evenimentele din Italia.

Nemţii vor accepta situaţia din Finlanda, după cum vor accepta situaţia de la noi şi de pretutindeni. Dl Mihalache crede că lozinca germană este astăzi: înapoi în Germania.

În ce priveşte posibilităţile unei diversiuni cu legionarii, dl Mihalache spune:

„Atât timp cât germanii erau tari şi mai credeau unii în victoria lor, se putea pune o problemă legionară pentru regimul din România. Astăzi, însă, când toate minţile din România văd limpede realitatea şi popularitatea germană este extrem de scăzută, acţiunile legionare nu pot avea nici un curs. O încercare legionară se va prăbuşi înainte de a fi căpătat amploare", a încheiat dl Mihalache; „dar ea nu va fi încercată. Mai curând este vorba, încă, de o fluturare a unei ameninţări ce nu se va mai realiza niciodată în România".

ASRI, fomd „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.169-170. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.272-273.

174.

1944 martie 11. *Notă a SSI despre scindarea Mişcării legionare.*

N O T A

Din investigaţiile noastre în rândurile Mişcării legionare din regiune s-a constatat o diviziune a acesteia, în trei curente şi anume:

1. Curentul „Simist“ care grupează elementele rămase credincioase lui Horia Sima, având ca metode de acţiune actele de violenţă.

Elementele simiste s-au grupat după rebeliune în organizaţia legionară continuând să activeze clandestin până la 12 noiembrie 1943, când conducătorii au fost arestaţi şi deferiţi justiţiei de organele Siguranţei locale.

Arestările operate au dezorganizat şi paralizat întreaga activitate a mişcării simiste.

Încercările de reorganizare până în prezent n-a putut realiza nimic pozitiv.

2. Curentul „Codrenist“ care îşi afişează o conduită aproape pe linia lui Corneliu Codreanu, eliminând din tactică de acţiune, metodele violente şi brutale.

Legionarii codrenişti nu sunt încă organizaţi ca atare; aceştia numesc pe „simişti“ pistolari, iar ei la rândul lor sunt calificaţi trădători ca şi cei indiferenţi.

Sub influenţa evenimentelor externe codreniştii fac să se activeze tot mai intens opinia, că guvernul actual va fi remaniat cu câteva elemente naţionaliste: prof. Găvănescu, Constant, Dănulescu etc.

3. Curentul „indiferent“ care înglobează pe foştii legionari, ce au izbutit să-şi consolideze pe timpul regimului legionar situaţii materiale sau sociale, precum şi pe cei care s-au încadrat mişcării sub imperiul avântului de înregimentare din Septembrie 1940. Aceştia dezavuează în totul mişcarea legionară, orientându-se spre curentele democrate (liberali şi naţional-ţărănişti).

Se estimează că din totalul de circa 12 000 legionari care erau încadraţi în mişcare pe timpul regimului legionar, actualmente sunt grupaţi astfel: circa 15% simişti, 30% codrenişti, iar restul indiferenţi.

Comunicat:

Muntenia.

ASRI, fond „d”, dosar. nr. 844, f. 6.

175.

1944 martie 16. *Notă primită de Grupa Politică a SSI despre demersurile politice ale grupărilor de opoziţie.*

N O T Ă

I. Atitudinea opoziţiei unite

1. *Manifestaţia patriotică din ziua de 12 martie a.c.* a învederat faptul că deşi colaborarea dintre cele două grupări principale din opoziţie, naţional-ţărănistă şi liberală, funcţionează – la manifestaţie au participat fruntaşi din ambele grupări – totuşi această colaborare nu se face fără a marca diferenţierile reciproce.

Astfel, la pregătirea manifestaţiei naţional-ţărăniştii s-au agitat luând o parte activă, în special prin Societatea Studenţilor Ardeleni Refugiaţi, pe când liberalii s-au arătat mai puţin agitaţi; totodată, naţional-ţărăniştii şi-au manifestat făţiş nemulţumirea că studenţii din Bucureşti nu au reacţionat imediat, acuzându-i chiar că se agită „numai când atacă pe evrei sau îşi omoară profesorii“, aluzia fiind la Iorga şi Madgearu.

Cât priveşte discursurile ţinute cu prilejul manifestaţiei, liberalii s-au arătat indispuşi de faptul că ortatorii naţional-ţărănişti au vorbit în aşa fel încât au lăsat impresia preponderenţii naţional-ţărăniste în organizarea şi desfăşurarea manifestaţiei.

Pe de altă parte, Maniu s-a arătat afectat de atitudinea liberalilor faţă de manifestaţie, socotind-o ca prea rezervată, ceea ce l-a făcut să se exprime asupra purtării regăţenilor şi problema Ardealului.

2. *Raporturile dintre grupările opoziţioniste* s-au prezentat în ultimul timp mai puţin strânse, datorită atât motivelor prilejuite de manifestaţia de la 12 Martie a.c., cât şi unor reproşuri transmise de naţional-ţărănişti conducerii grupării liberale, privind finanţarea de către aceasta a exportului nostru

agricol în Germania, prin banca Românească.

Dinu Brătianu a ripostat că această finanţare a fost impusă de banca naţională, iar că efectul său pentru economia ţării este pozitiv, prin aceea că astfel se plasează surplusul exportabil de produse agricole.

Pornind de la această temă s-a pus în discuţie colaborarea cu grupările din opoziţie, Mihalache, Popovici şi Dr. Lupu reamintind că de la început au avut rezerve pentru această colaborare, iar – de la liberali – Dr. Costinescu, Lapedatu şi Alimănişteanu ridicând chestiunea dacă continuarea colaborării este oportună, deoarece pune gruparea liberală în situaţia de anexă a celei naţional-ţărăniste.

3. *Articolul „Direct la Moscova“ apărut în „Bukarester Trageblatt*“ în ziua de 8 martie a.c., sub semnătura „un colaborator ocazional“, conţinând atacuri directe la adresa lui Maniu, a provocat din nou iritare în cercurile opoziţioniste, care interesându-se au stabilit că îndărătul semnăturii colaboratorului ocazional se află Otto Lies, şeful Oficiului de Presă al Grupului Etatic German.

Cercurile opoziţioniste au mai fost informate că la legaţia germană seria aceasta de articole nu găseşte aprobare şi este socotită o eroare, determinată de un zel excesiv şi provocator.

4. *Eventualitatea unui demers la Conducerea statului* este din nou discutată, Dr. Angelescu fiind partizanul activ al tezei ca o delegaţie de fruntaşi din opoziţie să se prezinte într-o audienţă colectivă la Domnul Mareşal Antonescu.

Dinu Brătianu socoteşte că ar fi suficient ca împreună cu Maniu să meargă într-o audienţă la Conducătorul Statului.

Problema va fi lămurită după ce Maniu îşi va exprima punctul de vedere.

În ce priveşte activitatea desfăşurată de fiecare grupare politică din opoziţie, s-au notat următoarele:

II. Naţional-ţărăniştii

1. *Discursul lui Ilie Lazăr* ţinut din balconul teatrului naţional cu prilejul manifestaţiei din 12 martie a.c. a fost aprobat de conducerea grupării, cu excepţia pasajului privind

pe fostul rege Carol al II-lea, socotit ca o indelicateţe faţă de persoana M.S. Regelui Mihai.

De altfel, manifestaţia din 12 martie a.c. a provocat divergenţe în rândurile naţional-ţărăniştilor, unii ca Mihalache, Popovici şi dr. Lupu fiind pentru ca Maniu să nu vină cu această ocazie din Ardeal în Capitală, pentru a nu fi pus în situaţia de a lua atitudine faţă de o serie de probleme de actualitate, pe când alţi fruntaşi – „acţioniştii“ – ca Gh. Pop, Virgil Solomon, Aurel Leucutia şi Zaharia Boilă, au susţinut şi procedat în aşa fel încât Maniu a sosit în Capitală în preziua manifestaţiei.

2. Diferite curente radicale din interiorul grupării, susţinând adânci reforme sociale şi economice, cât şi necesitatea unei exproprieri rurale – exponentul acesteia din urmă fiind Nicuşor Graur – au pus conducerii naţional-ţărăniste problema de a se lua o atitudine pentru a modera tendinţele excesiv reformatoare.

III. Liberalii

1. *Ştirile despre posibilitatea unui împrumut intern* au preocupat conducerea liberală, interesată să stabilească în ce măsură acest proiect s-ar acorda cu interesele bancare liberale.

Dr. Angelescu a dost însărcinat de Dinu brătianu să obţină preciziuni autorizate în această chestiune.

2. *Adunarea creditului Funciar Rural* a nemulţumit pe Lăscăruş Catargi – cumnatul d-rului Angelescu -, care a fost înlăturat din comitetul instituţiei.

Catargi a anunţat că va face o plângere în Justiţie asupra condiţiilor în care s-a petrecut alegerea noului comitet, de unde „a fost înlăturat pentru interesele de familie ale Brătienilor“ şi datorită vacarmului scandalos provocat de agenţii familiei Brătianu.

3. *Încercarea lui Tătărescu de a se apropia de titulescieni* se găseşte actualmente în faza iniţială, fostul prim Ministru invitându-l pe Vişoianu la un schimb de vederi politice.

IV. Naţionaliştii

1. *Reapariţia ziarului „Învierea“* a lui Toma Vlădescu a întârziat printre altele şi pentru motivul lipsei de fonduri.

Vlădescu a anunţat organizaţia naţional-creştină din iaşi că îi lipsesc 200.000 lei, iar fruntaşul cuzist ieşean Frangulea a solicitat mai multor partizani să colecteze suma necesară.

2. *Apropierea doctorului Dănulescu de Gh. Cuza*, care i-a promis sprijinul său în cazul când i se va încredinţa o misiune politică internă.

3. *Călătoria lui Gh. Cuza la Cernăuţi*, cu ocazia reprezentării piesei sale „Armaşul lui Ştefan cel mare“, în ziua de 11 Martie a.c., când a luat contact cu fruntaşii locali naţionali-creştini, cărora le-a dat îndrumări de activitate.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 155, f. 72-75.

176.

1944 martie 18. *Adresă semnată de directorul SSI, Eugen Cristescu, prin care face propunerea ca organele Jandarmeriei, Siguranţei, Poliţiei şi SSI să coopereze strâns în urmărirea problemei comuniste.*

Serviciul Special de Informaţii
Nr. 92 513 din 18 martie 1944

Am onoarea a vă face cunoscut următoarele:

În întreprinderile din ţară, şi în special la cele din regiunea Braşov, Ploieşti, Bucureşti şi cele din Valea Jiului, se remarcă în ultimul timp, datorită apropierii frontului, o atmosferă din ce în ce mai comunizată.

Deşi comuniştii nu au trecut încă la acţiuni importante, totuşi propaganda se face pe o scară întinsă, de la om la om şi cu foarte multă prudenţă. Tendinţa lor este de a pregăti starea de spirit favorabilă ca atunci când se va trece la fapte să găsească terenul propice.

Antipropaganda comunistă este insuficientă, dovadă creşterea numărului simpatizanţilor şi adepţilor comunişti.

Serviciul nostru a propus măsurile pentru intensificarea propagandei anticomuniste.

Este însă necesar, în afară de aceste măsuri, care privesc exclusiv Ministerul Propagandei, Ministerul Muncii (Secţiile Muncă şi Lumină) şi Marele Stat Major P.P. ca să fie luate anumite dispoziţiuni de către organele poliţiei, siguranţei, jandarmeriei şi SSI.

În primul rând se impune o colaborare strânsă între aceste organe, în urmărirea problemei comuniste.

Schimbul de informaţii, de la caz la caz şi periodic, credem că trebuie realizat neapărat, pentru cunoşşterea precisă de către toate aceste organe a stadiului Mişcării comuniste şi pentru luarea măsurilor cele mai eficace.

În acest scop propunem, în afara schimbului de informaţii de la caz la caz, să se întrunească o dată pe lună toţi şefii unităţilor menţionate, într-o conferinţă în care:

- Să se pună reciproc la curent cu situaţia Mişcării comuniste în întreprinderi (schimb de tabele).
- Să se stabilească normele de lucru şi procedeele de întrebuinţare.
- Să se determine cauzele reale care contribuie la comunizarea spiritelor şi să se avizeze asupra mijloacelor cele mai potrivite pentru combaterea lor.

Acest sistem a fost deja aplicat la Ploieşti, iar rezultatele au fost din cele mai bune.

Pentru început propunem aplicarea acestui sistem la Bucureşti, Sibiu, Timişoara, Galaţi şi Iaşi.

Prima întrunire să aibă loc la 10 aprilie la sediile regiunilor de contrasabotaj ale SSI.

Dacă domnia voastră sunteţi de acord, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a da dispoziţiuni de urmare, comunicându-le şi acestui serviciu.

Şeful Serviciului Special de Informaţii
Director general
Eugen Cristescu

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.131-1332.

177.

1944 martie 20. *Notă a SSI referitoare la ultimele evoluţii politice interne.*

N O T Ă

În cercurile politice se arată astăzi că domnul mareşal Antonescu ar fi semnat Decretul de mobilizare generală a armatei române şi că el ar urma să apară în cursul zilei în „Monitorul Oficial”.

Se mai arăta că cercurile oficiale vorbesc de un apropiat Ordin de zi al dlui mareşal Antonescu prin care să anunţe recăpătarea Ardealului şi întregirea României.

Informaţii liberale spun că dl Mihai Antonescu s-ar fi declarat împotriva intrării în Ardeal, cu sprijinul german, adică în împrejurările actuale.

Dl Dinu Brătianu a răspuns fruntaşilor liberali care l-au chestionat în jurul evenimentelor şi versiunilor din ultimele zile că trebuie păstrat calmul şi că d-sa speră încă în înţelepciunea conducătorilor.

Astăzi dimineaţă a domnit oarecare agitaţie în opinia publică în legătură cu revenirea Ardealului la România, entuziasmul fiind însă întunecat de veştile asupra situaţiei luptelor din Răsărit.

ASRI, fomd „y”, dosar nr. 40 010, vol. 34, f.172. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.274.

178.

1944 martie 21. *Notă SSI despre activitatea şi obiectivele opoziţiei democratice*.

NOTĂ

privitoare la acţiunea şi proiectele opoziţiei democratice faţă de noua situaţie

Politică şi militară

Comitetul de direcţie al grupării naţional-ţărăniste a continuat să examineze situaţie apolitică şi militară în lumina noilor evenimente şi *potrivit cu indicaţiile şi orientările ce au izbutit să le aibă Maniu şi ceilalţi fruntaşi ai grupării în contactele din ultimele zile*. Examenul situaţiei a dus la unele hotărâri, altele urmează a fi luate de acord cu conducerea liberală, după ce se va putea ajunge la un punct de vedere untar, care n-a fost încă realizat.

Trei soluţii

Pornind de la punctul de vedere că, faţă de înaintarea sovietică, România e obligată:

- Să constate că armata germană nu este în măsură să apere teritoriul român, care rămâne deschis invaziei ruseşti;
- Că există primejdia ca teritoriul ţării să devină teatru de război şi ca întreg patrimoniul nostru naţional să fie distrus, de o parte de armatele germane, de alta de armatele sovietice;
- Că, după comunicări primite de Maniu din afară, rezultă că *numai dacă România ar ieşi din război* înainte ca armatele sovietice să intre adânc pe teritoriul naţional, ar putea să-şi mai salveze independenţa naţională şi existenţa sa ca Stat;
- Că, sunt de preferat eventuale represalii din partea germanilor decât definitiva şi iremediabila solidarizare a României cu răspunderile de război ale Reichului. *Comitetul de direcţie naţional-ţărănesc a ajuns la convingerea că interesele superioare ale ţării cer să ieşim imediat din război, indiferent de riscurile prezente şi ţinând seamă numai de asigurarea viitorului nostru*. Pentru a realiza retragerea noastră din război, s-au luat în cercetare trei soluţii:

1. Ca însuţi guvernul să fie convins să efectueze această retragere din război, fie cu consimţământul, fie cu împotrivirea germanilor;
2. *Dacă guvernul nu înţelege să-şi ia această sarcină, el să înlesnească situaţia, spre a se putea alcătui în grabă un guvern de militari în măsură să-şi asume această grea*

răspundere;

3. *Dacă guvernul nu acceptă nici una din aceste două soluţii, opoziţia să avizeze la măsuri pentru a scoate ţara din război, atât împotriva voinţei germanilor, cât şi împotriva voinţei forţei guvernamentale*.

Contactele din ultimele zile au arătat conducerii naţional-ţărăniste că guvernul este hotărât să continue politica sa militară alături de Germania şi că nu există nici o speranţă ca punctul de vedere al guvernului să se apropie de modul de a vedea al opoziţiei.

Deşi imobilizat în pat – în urma unui uşor accident petrecut în după amiaza zilei de sâmbătă 18 martie a.c. – Maniu a desfăşurat o intensă activitate. El a avut în permanenţă discuţii cu Mihalache, Mihai Popovici, dr. Lupu şi ceilalţi fruntaşi ai grupării.

Sâmbătă 18 martie a.c. Maniu a participat la o consfătuire liberală, la locuinţa lui Dinu Brătianu. Luni, 20 martie a.c., dimineaţa, Maniu a primit vizita lui Dinu Brătianu, iar marţi 21 martie, Maniu a fost din nou vizitat de Dinu Brătianu, însoţit de astă dată şi de Gh. Brătianu.

O declaraţie a celor două partide

În discuţiile cu Dinu Brătianu, Maniu a declarat că a fost surprins şi continuă să fie profund nedumerit faţă de chipul în care guvernul apreciază evenimentele militare. Domnul mareşal Antonescu ar fi convins:

- Că germanii nu vor putea ţine linia Nistrului;
- Că germanii nu vor putea ţine nici linia Prutului;
- Că linia Carpaţi-Focşani-Nămoloasa-Galaţi este o încercare disperată, care va avea ca urmare că jumătate din teritoriul ţării va deveni teatru de război, iar cealaltă jumătate va fi distrusă de bombardamentele aeriene şi, *totuşi, Conducătorul Statului nu vrea să accepte că singura soluţie este ieşirea României din război, care ar avea nu numai consecinţe bune pentru viitor, dar care ar determina o retragere grăbită a germanilor din România şi ne-ar scuti de toate neajunsurile teatrului de război*.

Faţă de această situaţie, Maniu a propus ca înainte de a

se vedea ce posibilităţi are opoziţia de a acţiona singură, cele două grupări democratice să alcătuiască o declaraţie comună, care să prevină guvernul asupra perspectivelor ce se deschid ţării dacă se continuă războiul alături de Reich, să i se ceară ieşirea din război şi ieşirea din Axă, să fie invitat să ceară condiţii de armistiţiu şi să i se arate marea răspundere istorică ce şi-o asumă dacă nu va voi să se conformeze sentimentului general al ţării.

Punctul de vedere liberal

În conducerea liberală s-au exprimat însă puncte de vedere contrarii. Astfel, Dinu Brătianu, în consfătuirea care a avut loc sâmbătă, 18 martie a.c., a declarat că e convins de necesitatea ieşirii României din război, dar că ar trebui să se aştepte *înaintarea sovietică până la Prut, ca pierderea Basarabiei să fie o urmare a constrângerii militare sovietice şi nu acceptarea indirectă a opoziţiei române*.

Gh. Brătianu a exprimat, la rândul său, părerea că opoziţia nu trebuie să acţioneze sub imperiul panicii, că lucrurile nu trebuie grăbite şi că trebuie să se aştepte contramăsurile militare germane, fiindcă s-ar putea întâmpla ca ruşii să fie opriţi şi aceasta ar fi cea mai bună situaţie pentru noi în momentul de faţă.

Maniu a făcut, în acest timp, *numeroase presiuni* pentru a determina conducerea liberală să accepte punctul său de vedere. Între alţii, Maniu a uzat şi de dr. Angelescu pentru a convinge pe Dinu şi Gh. Brătianu ca aceştia să accepte propunerea conducerii naţional-ţărăniste.

Ultimele divergenţe

Dinu şi Gh. Brătianu au comunicat cu ocazia vizitei ce au făcut lui Maniu că acceptă – *în principiu – să semneze o declaraţie comună, care să fie înaintată guvernului şi puterilor aliate*. Cu privire la conţinutul acestei declaraţii există următoarea divergenţă: *Maniu* propune să se ceară guvernului ieşirea României din Axă, din Pactul Tripartit şi retragerea imediată din război, pentru a se putea începe

negocieri de pace. *Dinu şi Gh. Brătianu* propun să se ceară guvernului trecerea de la starea de război la o stare de nebeligeranţă.

Dinu Brătianu a convocat marţi, 21 martie a.c., la orele 6 seara, la locuinţa sa, comitetul de conducere liberal pentru a-i supune chestiunea.

Maniu, care a anunţat că dacă până azi dimineaţă nu are asentimentul liberal, dă această declaraţie numai în numele grupării naţional-ţărăniste, a decis să aştepte deliberările fruntaşilor liberali.

Maniu şi ocuparea Ungariei

Maniu n-are ştiri precise cu privire la condiţiile în care a fost ocupată Ungaria de către trupele germane. El a înregistrat două versiuni autorizate:

a) O versiune a legaţiei germane că ocupaţia s-a făcut cu consimţământul lui Horthy şi că regentul Ungariei, pentru a dovedi aceasta, a dat o circulară tuturor autorităţilor civile şi militare maghiare, prin care le anunţă că trupele germane intră ca amice pentru a apăra ţara de duşmani;

b) O versiune a legaţiei maghiare că guvernul german a întrebuinţat faţă de guvernul maghiar sistemul Hacha şi, deci, guvernul maghiar a fost pus în situaţia să dea un consimţământ silit, în opoziţie cu voinţa poporului ungar.

Maniu socoteşte că ocupaţia germană în Ungaria complică enorm acţiunea şi planurile opoziţiei din România şi că această ocupaţie e de natură să exercite şi o influenţă determinantă asupra domnului Mareşal Antonescu.

Maghiarii, spun fruntaşii ardeleni, continuă jocul lor dublu: pe de o parte acceptă ocuparea militară germană şi dezarmarea armatei ungureşti, ca Reichul să aibă putinţa de a apăra Ungaria faţă de ruşi; pe de altă parte, sunt gata să se prezinte în faţa puterilor aliate ca victime ale unei lovituri de forţă germane.

După părerea lui Maniu, guvernului ungar îi convine ca la ocupaţie să participe şi armata română, pentru a solidariza pe români cu germanii şi având convingerea că, în acest chip, România pierde toate atu-urile şi în ce priveşte

Ardealul de Nord. Maniu a căutat să verifice versiunea dacă guvernul german a propus guvernului român să ia parte la ocuparea Ardealului de Nord, pentru a putea degaja o parte din trupele germane care ar urma să meargă pe front.

Consecinţele pentru România

Maniu nu-şi poate da, încă, seama ce baze se pot pune pe zvonurile că unele cercuri germane ar lucra pentru a realiza o combinaţie de guvern Gigurtu-Manoilescu-legionari şi nu ştie dacă aceste versiuni nu sunt un mijloc indirect de presiune asupra guvernului Antonescu. Faţă de intimii săi, Maniu şi-a exprimat însă temerea:

- Ca germanii să nu ocupe şi România, fie direct, după acelaşi sistem folosit în Ungaria, fie indirect – luând în posesie toate punctele strategice, toate centrele importante, etc.;

- Ca germanii să nu ia în posesie căile de comunicaţie, telefoanele, Poliţia, Siguranţa şi Jandarmeria, fie direct, fie printr-un sistem de colaborare cu organele române, ceea ce ar avea ca urmare că guvernul Antonescu ar deveni prizonierul germanilor şi orice libertate de mişcare ar înceta;

- Ca – după acelaşi sistem întrebuinţat în Ungaria – fruntaşii opoziţiei să fie arestaţi sau exterminaţi şi ca orice încercare de rezistenţă a naţiunii să fie înăbuşită în faşă;

- Maniu a confiat intimilor săi că socoteşte că trece prin cele mai grele momente din viaţa sa, dar că aceasta nu-l va împiedica să-şi facă datoria până la capăt.

Maniu a luat în cercetare versiunea că domnul Mareşal Antonescu ar fi fost din nou chemat la Führer, căutând să lămurească, pe cale de deducţie, dacă se va încerca faţă de guvernul român sistemul întrebuinţat faţă de guvernul ungar, ori dacă se va accepta o colaborare amicală cu regimul Antonescu. Maniu crede că însuşi guvernul trebuie să procedeze cu foarte multă precauţie, pentru a nu se lăsa surprins de o măsură de forţă a germanilor. Se consideră că zilele ce vor urma vor fi hotărâtoare şi că, în cel mult o săptămână, raporturile germano-române vor fi clarificate.

Cât priveşte metoda la care s-ar opri Maniu şi soluţiile ce le-ar avea pentru a realiza, împotriva dorinţei guvernului,

retragerea României din război, şeful grupării naţional-ţărăniste n-a dat precizări nici celor mai intimi prieteni. El a lăsat a înţelege că ar avea un plan propriu, însă cercurile din apropierea sa sunt sceptice cu privire la realizarea oricărui plan în această direcţie, mai ales după ocuparea Ungariei de către trupele germane.

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar 58/1944, f. 112-118.

179.

1994 martie 22. *Notă a SSI referitoare la evoluţii politice interne.*

N O T Ă

privitoare la
caracterul şi semnificaţia ce se atribuie ultimului memoriu adresat de grupările democratice dlui mareşal Antonescu

Într-o notă precedentă am arătat divergenţa ivită între Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu în discuţiile cu privire la chipul în care trebuie alcătuit ultimul memoriu[20], ce a fost adresat domnului mareşal Antonescu.

Maniu redactase un text, în care cerea:

- Retragerea României din sistemul politic german, adică retragerea din Axă şi din Pactul Tripartit;
- Retragerea imediată a României din război;
- Demersuri oficiale pentru a se obţine condiţiile de armistiţiu.

Dinu Brătianu s-a opus acestor formule prezentate de Maniu, sub motiv că ele ar furniza un pretext Germaniei să repete la noi lovitura din Ungaria.

Cum Maniu a declarat că va fi silit să facă demersul numai în numele grupării naţional-ţărăniste, Brătianu a propus, la rândul său, să se ceară Guvernului să treacă din starea de

20 Este vorba despre mesajul din 21 martie 1944, semnat C.I.C. Brătianu şi Iuliu Maniu; vezi Ion Calafeteanu, editor, *Iuliu Maniu–Ion Antonescu. Opinii şi confruntări politice.1940-1944,* Cluj- Napoca, Editura Dacia, 1994, p.126).

război într-o stare de nebeligeranţă.

Pentru a nu zdruncina unitatea şi colaborarea dintre cele două grupări, Maniu a convenit, în principiu, la formula sugerată de Brătianu, cu condiţia să se dea demersului un caracter nou: *o declaraţie comună a celor două partide în care să se proclame că în fapt România este în stare de nebeligerant, spre a servi ca un document în faţa străinătăţii.*

Numai cu aceste concesii reciproce s-a putut ajunge la un acord între conducerile celor două grupări.

Cercuri informate din apropierea conducerii naţional-ţărăniste şi liberale explică în chipul următor caracterul şi semnificaţia ultimului memoriu, asupra căruia s-a ajuns la o înţelegere, după lungi deliberări:

a. În prima parte, s-a menţionat în mod expres că prevederile făcute prin demersurile anterioare de către cele două grupări s-au realizat, pentru a se accentua că:

- Grupările democratice sunt fixate, de la începutul războiului, la aceeaşi atitudine politică;
- Că în mod neîntrerupt au cerut ca România să iasă din sistemul politic şi militar german şi să-şi găsească o orientare proprie, potrivit cu interesele sale naţionale;
- Că s-au preconizat reluarea alianţelor cu Anglia şi America, încetarea stării de război cu Rusia Sovietică şi legături normale de bună vecinătate cu această ţară;
- Că, deci, politica preconizată de grupările democratice nu e determinată de o conjunctură de moment, sub presiunea armatelor roşii care au trecut graniţele ţării, ci ea a fost susţinută în mod permanent.

b. În partea a doua a memoriului s-a arătat că:

Deoarece nu s-a dat ascultare acestor sfaturi, s-a ajuns în scurt timp ca graniţele să fie ameninţate şi ca armata noastră să nu mai poată lupta, nu numai fiindcă ea a fost decimată şi a avut pierderi colosale de oameni şi armament, dar *fiindcă nici nu trebuie să mai lupte. deoarece orice nouă sforţare militară este inutilă, astfel că România nu mai este în război, ci a devenit o ţară nebeligerantă.*

Acestei declaraţii i se atribuie un caracter internaţional şi e menită să substituie actul politic care, după părerea

opoziţiei, ar fi trebuit să fie făcut de către Guvern, pentru a sublinia în faţa lumii că România nu se mai consideră în război, ci a devenit prin forţa lucrurilor o ţară nebeligerantă.

c. În a treia parte a memoriului, s-a arătat că:

Dacă Guvernul nu se simte în stare să se desprindă din alianţa cu Germania, să-l pună pe Rege în situaţia de a găsi o soluţie, potrivit cu interesele ţării.

Această parte, susţinută cu tărie de către Maniu, a fost adăugată la sfârşitul memoriului-în neconcordanţă cu caracterul de declaraţie a celor două părţi - pentru a se arăta Guvernului că există o soluţie a situaţiei actuale şi că, dacă ea nu este folosită, e numai din vina dlui mareşal Antonescu, căruia i se lasă toată răspunderea.

Fiindcă în ultima întrevedere domnul mareşal Antonescu a declarat lui Maniu că-i lasă Guvernul dacă se simte în stare să-şi ia răspunderea în aceste împrejurări, şeful grupării naţional-ţărăniste a vrut să indice calea, care după el este cea normală: *aceea că Regele să fie repus în drepturile sale constituţionale, de a alcătui Guvernul cerut de noile împrejurări.*

Cercurile opoziţioniste conducătoare stăruie însă îndeosebi asupra caracterului internaţional al declaraţiei comune.

Care este planul lui Maniu

Partea finală are însă o strânsă legătură cu planul preconizat de Maniu.

În notele noastre precedente am arătat că Maniu crede că are o soluţie a situaţiei; el a fost obligat să pună în curent pe Dinu Brătianu cu modul în care socoteşte că se poate rezolva, ceea ce el numeşte „criza actuală”.

Faţă de gravitatea situaţiei, spune Maniu, nu mai e admisibil ca un singur om să ia decizii privind soarta armatei şi a populaţiei şi întreg viitorul ţării.

Domnul mareşal Antonescu e obligat să se adreseze arbitrului constituţional, adică Regelui.

Regele trebuie să ia o hotărâre, după ce consultă căpeteniile armatei şi pe factorii politici.

Dacă însă domnul mareşal Antonescu refuză să facă apel

la arbitrul constituţional, atunci Regele e obligat să provoace singur soluţia cerută de împrejurări, sprijinindu-se pe armată şi pe partidele politice.

Maniu a pretins că numeroşi generali care deţin comenzi efective ar fi gata să se pună la dispoziţia Regelui, pentru a desprinde România din starea de război, fiindcă şi aceste căpetenii ale armatei sunt convinse că a continua războiul este „un act de nebunie".

Dinu Brătianu a întrebat de ce aceşti generali nu se prezintă domnului mareşal Antonescu pentru a-l convinge că situaţia actuală nu mai poate dăinui; Maniu a răspuns că şi acest demers ar fi inutil, în schimb generalii s-ar descoperi şi poate n-ar mai fi în situaţia să ajute pe Rege.

Conducerea liberală - care a ascultat aceste relatări ale lui Maniu – s-a arătat însă sceptică cu privire la posibilitatea realizării planului Maniu.

Maniu a anunţat pe Dinu Brătianu că a trimis în copie Regelui memoriul adresat domnului mareşal Antonescu.

*

* *

În acelaşi timp, aparatura de agitaţie a grupării naţional-ţărăniste a fost pusă în stare de alarmă, spre a fi gata în orice moment pentru anumite acţiuni.

Unii preconizează demonstraţii (manifeste, demonstraţii de stradă etc.) cu scopul de a se dovedi străinătăţii că o continuare a războiului alături de germani întâmpină o rezistenţă din partea opiniei publice române.

Cu privire la oportunitatea unor asemenea agitaţii, se ridică numeroase voci din sânul grupării.

Unii ar vrea să se răspândească manifeste, fără ştirea şi consimţământul lui Maniu.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.174-178. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.275-279.

180.

1944 martie 25. *Notă a SSI despre comentariile cercurilor politice din România faţă de atitudinea postului de radio Londra care, la emisiunea în limbă romană din noaptea de 21/22 martie, a acordat o atenţie specială „Frontului Patriotic", organizaţie de orientare comunistă.*

N O T Ă

Din cercurile politice

1. Atitudinea postului de radio Londra la care în noaptea de 20/21 Martie a.c., la emisiunea română, s-a vorbit despre „Frontul Patriotic", din România, dându-i-se o specială atenţie, iar în noaptea de 21/22 martie a.c. a consacrat emisiunea „Vocea Americii" aproape în întregime printr-un atac împotriva democraţilor români, pe care i-a acuzat de inacţiune şi i-a anunţat că pe viitor alţii le vor lua locul, a provocat o profundă impresie în cercurile politice româneşti.

Cercurile conducătoare democrate s-au arătat profund afectate de acest atac dat împotriva lor.

Atacul a fost considerat ca „nemeritat" de democraţi şi ca „neînţelegător al evenimentelor şi situaţiei din România".

Venind cu totul pe nepregătite şi tocmai în momentul când democraţii se aşteptau mai puţin la o asemenea acţiune, atacul a trezit nedumeriri pe care fruntaşii celor două principale grupări din opoziţie s-au grăbit să le dea următoarele explicaţii provizorii şi pe bază de presupuneri:

a) Aliaţii nu cunosc situaţia din România şi nici curajul care a trebuit de a se redacta unele memorii în momentul de apogeu al forţei militare germane.

De asemenea, nu ştiu că ar fi fost imposibil de a trezi masele româneşti, neinformate şi neînarmate, împotriva guvernului sau a germanilor, fără a le fi dus la o sigură sinucidere, care nu ar fi slujit democraţiei internaţionale.

Azi, democraţii nu întreprind de asemenea mişcări de mase, pentru că îşi dau seama că ţara va suferi mai mult prin astfel de aventuri decât prin „suferinţa pasivă" a obligaţiilor alianţei cu Germania.

b) Atacul este dat împotriva mai ales a lui Maniu de către carliştii

din America care au legături cu concernul Scripps Howar cunoscut prin marea sa participare la postul de radio New York.

Totuşi, fruntaşii democraţi socotesc că aceste explicaţii nu sunt suficiente şi unii au propus a se transmite în străinătate un memoriu asupra activităţii lor până acum, pentru lămurirea cercurilor oficiale aliate asupra sensului exact al „pasivităţii“ democraţilor români.

Iuliu Maniu a fost cel mai surprins şi a solicitat ziaristului Carandiono să-i procure textul exact al emisiunii, manifestându-şi către cei din stricta sa intimitate credinţa că aliaţii nu vor îngădui ca România să fie în viitor guvernată de elemente comuniste, cum sunt cele camuflate sub emblema de „Front Patrictic“.

În cercurile naţional-ţărăniste se afirmă că Maniu lucrează actualmente la un răspuns şi că în urma unei înţelegeri cu fruntaşii grupării sale şi cu Brătienii, a decis să redacteze o expunere de motive a atitudinii păstrate de democraţi de la 1930 încoace.

Dr. Lupu a declarat, textual, că dacă cineva ar tipări acest atac împotriva democraţilor români şi ar răspândi manifestul în zeci de mii de exemplare, ar provoca pur şi simplu desfiinţarea politică a democraţilor români.

De asemenea, Lupu a declarat că avertismentele pe care anglo-americanii ni le dau pentru ieşirea din alianţa cu Germania, vor rămâne fără rezultat, fiindcă nu există în jurul oamenilor politici democraţi, o formaţiune organizată care să coboare în stradă şi să poată lupta.

Dr. Lupu găseşte însă că, o mare parte din răspundere apasă şi asupra Aliaţilor, care nu au făcut nimic pentru regiunea aceasta a Continentului, lansând doar îndemnuri la revolta populaţiunii româneşti şi celorlalte.

Dacă aliaţii ar fi debarcat în Balcani şi armatele lor ar fi ajuns acum la Dunăre, alta era desigur situaţia noastră, dar astfel, cu armatele sovietice la graniţă şi cu primejdia ocupaţiei germane în fiecare clipă, nu putem întreprinde nimic.

Generalul Rădescu a declarat că, emisiunea trebuie socotită un ultim avertisment dat democraţiei române, înainte ca

Aliaţii să treacă la măsuri decisive privind ţara.

În orice caz, a spus geneneralul Rădescu, guvernul român poate trage foloase în faţa germanilor, demonstrând creditul îndoielnic pe care democraţii români îl au în Occident.

În unele cercuri democratice se caută a se deduce eventualele consecinţe ale acestui atac.

În privinţa acestor consecinţe se declară că ar putea fi mai mult de ordin intern decât extern.

Unii democraţi se tem mai mult de neplăceri interne şi iminente, iar nu de o eventuală nerecunoaştere din partea anglo-americanilor.

Argumentul cercurilor democrate este următorul:

„Atât timp cât guvernul considera că – în ipoteza unei victorii aliate – suntem văzuţi la Londra şi Washington ca oamenii de mâine ai ţării, era natural ca să ne trateze cu menajamente şi să nu accepte propunerile cercurilor străine de a se lua măsuri restrictive împotriva noastră.

Însă, din momentul când s-a aflat că aliaţii ne-au abandonat, trebuie să ne aşteptăm la orice fel de tratament.

Este probabil că şi atitudinea ruşilor faţă de noi se va modifica în clipa când îşi vor da seama că nu am putut împiedica continuarea războiului şi atunci vom fi lăsaţi jocului liber al propunerilor străine împotriva noastră“.

Acest mod de a argumenta provoacă o stare de îngrijorare în cercurile mai largi ale grupărilor democrate.

2. Cercurile liberale interesându-se de atitudinea şi proiectele lui Mihail Manoilescu, au aflat de la Florin Zaharia, unul din intimii săi, că acesta a asigurat că nu intenţionează să intre în nici o combinaţie ministerială şi că doreşte a se menţine mai departe în expectativă.

Totuşi, cercurile menţionate nu dau crezare acestei declaraţii, având informaţii că Manoilescu continuă a menţine un contact cu cercurile Legaţiei Germane şi Gigurtu.

3. Cu privire la actuala situaţie internă dr. Dănulescu a declarat că este greu ca astăzi să-şi asume cineva o răspundere, chiar dacă vederile sale ar coincide cu cele ale germanilor.

„Perspectivele militare şi politice pentru ţară sunt neclare, a declarat dr. Dănulescu, astfel încât este dificil ca un om

politic să-şi ia pentru un anumit timp, răspunderea unei guvernări.

Totuşi este posibil să se găsească elemente care să dovedească a face parte dintr-o echipă ministerială având principala misiune de a continua războiul împotriva ruşilor.

În ce îl priveşte dr. Dănulescu a declarat că ar condiţiona acceptarea unei situaţii oficiale şi ar formula pretenţii cu privire la programul intern.

ASRI, fond „d" , dosar nr. 4487, f. 101 – 104.

181.

1944 martie 27. *Notă a SSI referitoare la ultimele evoluţii politice interne.*

N O T Ă

Naţional-ţărăniştii au fost informaţi că domnii mareşal Antonescu şi Mihai Antonescu manifestă o foarte bună dispoziţie după reîntoarcerea din Germania.

La sosirea pe aerodrom se arată că domnul mareşal Antonescu s-a întreţinut cu diferite personalităţi prezente între care şi dl Suphi Tanrioer, ministrul Turciei, venit în întâmpinarea Conducătorului.

De asemenea, şi dl Mihai Antonescu era într-o foarte bună dispoziţie.

Cercurile naţional-ţărăniste spun că informaţiile pe care le-au obţinut până acum duc la următoarele două concluzii:

a. nu este vorba de o ocupaţie militară germană, de vreme ce se face mobilizarea armatei române;

b. a fost înlăturată primejdia unei formule legionare, de care se vorbea în ajunul plecării la Führer.

Aceleaşi surse de informaţii arată că domnul mareşal Antonescu a obţinut întreaga libertate de acţiune în politica internă a ţării. Se subliniază că nu ar fi fost vorba [nici] un moment de impunerea unei formule de guvern care să nu aibă agrementul total al domnului mareşal Antonescu.

Angajamentele pe care domnul mareşal Antonescu şi le-a

luat în numele ţării sunt:

a. Mobilizarea generală a tuturor forţelor militare şi economice ale României pentru continuarea războiului împotriva Rusiei Sovietice.

Trupele româneşti vor fi instruite în regiuni depărtate de front, cum ar fi în Ardeal, pentru ca, după ce vor fi înzestrate cu armament modern, să fie trimise împotriva inamicului pentru apărarea ţării.

b. Mobilizarea economică în sensul punerii la dispoziţia satisfacerii nevoilor războiului a tuturor resurselor României.

Se va crea un mare contingent de lucrători români pentru a fi trimişi de îndată în Germania, în vederea lucrului în uzinele de armament, ca şi de alte ţări din Europa.

În această direcţie se studiază şi trimiterea lucrătorilor specialişti evrei

c. S-a decis refacerea acordului economic dintre Germania şi România, nu în sensul din trecut al unui acord dintre două ţări tranzacţioniste, ci un acord de importanţă vitală pentru lupta comună de existenţă şi victorie a ambelor ţări.

În cadrul acestui acord se vor spori contigentele de grâu, vite şi petrol, pe care România va începe imediat să le furnizeze.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.179-180. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.279-281.

182.

1944 martie 29. *Zvon privind atitudinea antigermană a lui Mihai Antonescu*.

N O T Ă

Din sorginte germană serioasă s-a arătat că serviciul de informaţii german a fost în posesia unei circulări pe care ar fi dat-o dl Mihai Antonescu acum câtva timp autorităţilor din ţară, în legătură cu operaţiile eventualilor paraşutişti ce vor

fi lansaţi din avioanele străine pe teritoriul românesc.

Această circulară ar fi una din piesele care au servit pentru a se demonstra la Berlin că dl Mihai Antonescu a pregătit terenul pentru conlucrarea eventuală a paraşutiştilor aliaţi cu autorităţile româneşti.

Raportul care a însoţit, la timpul său, această circulară la Berlin spunea că atât timp cât dl. Mihai Antonescu va fi în guvern şi se va bucura de încrederea d-lui. Mareşal Antonescu, va constitui calul troian pentru inamicii Reichului în regiunea aceasta a continentului.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 4.

183.

1944 martie 30. *Notă privind o comunicare a lui Iuliu Maniu făcută maiorului Tulius Goruneanu şi destinată mareşalului Ion Antonescu, despre încheierea unui armistiţiu militar*.

Pentru dl Director General al SSI

N O T Ă

Azi, joi 30 martie 1944, ora 13,30, cu autorizaţia dvs m-am prezentat la locuinţa dlui Iuliu Maniu din Bucureşti, str. Sfinţi nr. 10, care mi-a făcut următoarea comunicare, destinată domnului mareşal Antonescu:

1. Se afirmă în unele cercuri că eu (Iuliu Maniu) posed informaţii că „Aliaţii” (anglo-americanii şi URSS) ne recomandă să încheiem un armistiţiu militar. Acest fapt e, în adevăr, real. „Aliaţii” ne sfătuiesc să încheiem armistiţiu în cel mai scurt timp posibil căci, în altfel, grave nenorociri se vor abate asupra României. Deşi personal, eu (Iuliu Maniu) sunt adversarul actualului regim politic, admit ca armistiţiul să se încheie chiar de guvernul domnului Mareşal, căci nu mă uit la medicul care vindecă, ci cer numai ca boala să fie vindecată. În aceste clipe grave, ţara noastră e profund suferindă.

2. În al doilea rând, dl. Iuliu Maniu îşi reînnoieşte cererea de a i se da posibilitatea de a vedea pe dl de

Chastelaine (dacă e nevoie, cu toată discreţia şi precauţia necesară). E un interes excepţional de mare pentru binele României ca această întrevedere să aibă loc...

3. Misiunea Ştirbey dă bune rezultate.

Maior (rez)
/ss/ Tulius Goruneanu

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 65/1941, f. 203.

184.

1944 martie 30. *Extras din Buletinul informativ al Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la instrucţiunile conducerii comuniste privind organizarea actelor de sabotaj.*

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informaţiilor

Buletin de informaţii
din 30 martie 1944, ora 12

Conducerea comunistă a dat organizaţiilor în subordine următoarele instrucţiuni:

- *în vederea constituirii de echipe speciale pentru săvârşirea de acte de sabotaj în fabrici, uzine* etc., să se indice conducerii partidului membrii capabili din întreprinderile industriale, care pot fi folosiţi în această acţiune,

- *să se caute a se încadra tineretul în „grupe antifasciste”,* care se vor numi „*gărzile tineretului patriotic*”. Aceste gărzi vor acţiona sub conducerea directă a Comitetului Central al partidului. Vor primi instrucţiuni la timp, iar până atunci au misiunea să facă propagandă antigermană în rândurile populaţiei, în scopul de a pregăti teren favorabil unor importante acţiuni de mase;

- „faţă de panica populaţiei evreieşti în urma acţiunii sângeroase din Ungaria, cu ocazia ocupării acesteia de către trupele germane”, *să se formeze „gărzi de apărare” din elementele evreieşti,* care vor colabora şi la acţiunea de propagandă antigermană.

Instrucţiunile arată totodată, că formarea „gărzilor tineretului patriotic” şi a „gărzilor de apărare” trebuie să contracareze acţiunea analoagă a actualului regim, care a luat măsuri pentru constituirea de gărzi cetăţeneşti „cu caracter fascist”.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Externe şi Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.166-167.

185.

1944 aprilie 4. *Notă SSI cuprinzând atitudinea partidelor politice în legătură cu declaraţia guvernului sovietic faţă de România*.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. *Declaraţia guvernului sovietic cu privire la atitudinea sa faţă de România nu a produs o surpriză excepţională în cercurile democrate*, deoarece acestea erau informate din timp de către cercurile diplomatice şi se aşteptau atât la declaraţie, cât şi la conţinutul acesteia. Conducerile grupărilor naţional-ţărănistă şi liberală erau avertizate că, în momentul ajungerii trupelor ruseşti la Prut, Moscova se va pronunţa în ce priveşte viitoarele relaţii sovieto-române cât şi asupra pretenţiilor ei teritoriale.

Impresia produsă, atât la naţional-ţărănişti cât şi la liberali, este de relativă satisfacţie, subliniindu-se că Molotov nu pune problema îndepărtării actualului guvern şi nici a vreunei revizuiri teritoriale, în afară de pretenţiile cunoscute asupra Basarabiei şi Bucovinei. De asemenea, *se relevă că informaţiile trimise de Beneş lui Maniu au fost confirmate de împrejurări*. Acest din urmă fapt, mai ales, este considerat cu satisfacţie, subliniindu-se că întăreşte situaţia lui Maniu şi a democraţiei. Unii fruntaşi democraţi se aşteaptă ca şefii partidelor democrate să fie convocaţi pentru o consfătuire

comună asupra atitudinii de urmat.

2. *În cursul dimineţii de 3 aprilie a.c., atât liberalii cât şi naţional-ţărăniştii au ţinut mai multe consfătuiri, din discuţiile angajate cu acest prilej desprinzându-se – în linii generale – următoarele*:

a. Sovieticii fac o politică realistă – fie din interes, fie din motive de propagandă – şi, după cum au arătat în cazul Italiei, caută să-şi facă simpatii, întrucât ştiu că sunt suspectaţi de păturile capitaliste din lumea întreagă;

b. Din această cauză, caută să strângă orice mână li se întinde, iar în cazul nostru ne întind mâna;

c. Germania este puţin probabil să ne mai poată apăra, nu ne dă arme nici pentru a ne apăra singuri şi este greu de admis că putem rezista singuri ruşilor, după cum este tot atât de greu de conceput că Germania va câştiga războiul;

d. În asemenea condiţii *nu trebuie să respingem mâna pe care ne-o dau sovieticii; dimpotrivă, dacă vom şti să speculăm momentul, vom putea obţine mari avantaje*, aşa cum a obţinut regele Victor Emanuel şi guvernul Badoglio;

e. O reacţie germană este din ce în ce mai puţin certă, deoarece forţa militară germană este epuizată, iar un început de reacţiune germană ar putea duce şi la o reacţie română, care poate facilita debarcarea de trupe sovietice în spatele actualelor linii germane, mai ales în cazul când comandamentul sovietic sau aliat ar şti că poate sconta concursul român;

f. În situaţia actuală, capitularea nu este o problemă atât de greu de rezolvat, ca acum câteva săptămâni.

În comentariile pe care le fac cercurile menţionate, mai relevă şi faptul că *aliaţii sunt de acord cu atitudinea sovietică şi că nu se poate aştepta, pentru moment, nici un ajutor direct şi efectiv de la aceştia* decât, cel mult, unele garanţii în ce priveşte sinceritatea declaraţiilor sovietice. Aceleaşi cercuri mai arată că, la Bursă, care este un indicator sensibil, s-au înregistrat – după declaraţiile lui Molotov – câteva urcări.

3. *Cercurile naţional-ţărăniste sunt informate că guvernul sovietic a preparat o a doua declaraţie*, a cărei publicare va mai întârzia din motive diplomatice. Această

declaraţie se referă la „criminalii de război” în timpul „ocupaţiei germano-române” în Basarabia, Bucovina şi Transnistria; aceşti „criminali” vor fi ceruţi guvernului român pentru extrădare, pentru a fi judecaţi de autorităţile sovietice. Publicarea declaraţiei – după cum au fost informaţi naţional-ţărăniştii din sursa Legaţiei Turciei – se va face fie în momentul când România va fi acceptat armistiţiul, fie în cazul când guvernul român va refuza categoric ofertele sovietice de armistiţiu.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 65/1941, f. 42-44.

186.

1944 aprilie 5. *Extras din Buletinul informativ înaintat Preşedinţiei Consiliului de Miniştri referitor la intensificarea acţiunilor pentru ieşirea României din războiul contra Naţiunilor Unite.*

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informaţiilor

Buletin de informaţii
din 5 aprilie 1944, ora 12

Informaţii interne

Chestiuni politice

- Faţă de actualele evenimente militare, Partidul Comunist a început să ducă prin agenţii săi o intensă acţiune de agitaţie şi propagandă în rândurile populaţiei, pe tema „ieşirii României din război şi a încheierii unei păci separate cu URSS”.

Se caută să se arate în masele populare că „actualul război a transformat România în teatru de operaţiuni militare, iar armatele germane în retragerea lor distrug oraşele ţării”.

Totodată, *conducerea comunistă a dat instrucţiuni organizaţiilor în subordine să se utilizeze în acţiunea de*

agitaţie şi propagandă următoarele evenimente politice, militare şi economice:

- retragerea armatelor germane;
- contactul armatelor lui Tito cu dezertorii proveniţi din armatele Ungariei şi Bulgariei şi deci ameninţarea României şi din Vest;
- bombardarea Bulgariei, care a dus la accentuarea acţiunilor de mase cu caracter antigerman;
- acţiuni antifasciste de stradă în Grecia;
- „scăderile accentuate ale valorilor din Germania şi România".

Se cere, de asemenea, să se utilizeze în propagandă şi *hărţile publicate de presa română, care în ultimul timp cuprinde o parte din ţară;* aceste hărţi să fie decupate din ziare şi *răspândite în special în rândurile muncitorilor din fabrici, uzine etc.,* pentru susţinerea propagandei.

În rândurile populaţiei comunelor din jurul oraşului Ploieşti se observă în ultimul timp oarecare acţiuni cu caracter comunist.

Agenţi comunişti fac propagandă, îndemnând populaţia să nu muncească la rafinăriile petrolifere pentru nemţi. În regiune au fost răspândite manifeste în acest sens.

Agenţi comunişti introduc în cutiile de poştă din Capitală cărţi poştale adresate Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi semnate „Studenţimea Română Liberă". Manifestele au următorul conţinut:

„Cerem:

1. Încheierea păcii.
2. Imediata dezarmarre a armatei germane.
3. Alianţă cu URSS împotriva fascismului".

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.193-194.

187.

1944 aprilie 6. *Notă a SSI despre activităţile politice ale grupărilor politice democratice.*

N O T Ă

Atitudinea şi activitatea cercurilor politice

Grupările politice din opoziţie au fost preocupate în ultimul timp de următoarele:

1. *Audienţa fruntaşilor democraţi* la factorii de răspundere ai regimului, atât pentru a obţine informaţii autorizate, menite să le orienteze în actuala conjunctură, cât şi pentru a transmite punctul de vedere al opoziţiei faţă de împrejurările actuale.

2. *Declaraţia lui Molotov* socotită de opoziţie ca o ultimă ofertă diplomatică şi ca o încercare de captare a opiniei publice româneşti.

Deşi în cercul restrâns al conducătorilor naţional-ţărănişti şi liberali declaraţia nu a fost primită fără oarecari suspiciuni asupra sincerităţii totale, aceleaşi cercuri cred totuşi că declaraţia constituie o indicaţie de la care pot porni noi elemente în judecarea raporturilor viitoare româno-sovietice.

Aceleaşi cercuri remarcă faptul că posturile de radio aliate au subliniat consensul dintre Aliaţi şi URSS la formularea acestei declaraţii, de unde trag concluzii că anglo-americanii ar putea fi dispuşi să garanteze aplicarea celor cuprinse în declaraţia lui Molotov.

3. *Bombardamentele anglo-americane* sunt socotite ca având – independent de scopurile militare – şi o semnificaţie politică, de presiune asupra României, fiind totodată o urmare a declaraţiei lui Molotov şi un avertisment dat ţării noastre.

4. *Declaraţia Domnului mareşal Antonescu* a fost – în general – bine primită în cercurile opoziţiei, care relevând aspectul său omenesc şi etic, manifestă totuşi unele rezerve asupra valorii sale politice imediate.

Cercurile opoziţioniste consideră că regimul trebuie să găsească modalitatea de încetare a războiului cu URSS şi părăsirea alianţei cu Reichul.

5. *Repercusiunile economice ale situaţiei frontului* au

îngrijorat cercurile democrate care au participaţiuni pecuniare în diferite întreprinderi şi care susţin că ne aflăm într-un început de criză economică, prin aceea că mărfurile nefiind solicitate iar tranzacţiile importante devenind din ce în ce mai rare s-a constatat lipsa de numerar, nefiind excluse crahuri dacă nu se face imediat o politică financiară de credite cu concursul statului.

În general, situaţia din rândurile grupărilor opoziţioniste este încă neclarificată, în aceste grupări persistând o stare de incertitudine, care reflectă o stare similară din conducerile grupărilor naţional-ţărănistă şi liberală.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4487, f. 151 – 152.

188.

1944 aprilie 6. *Notă SSI cuprinzând atitudinea partidelor politice faţă de proclamaţia mareşalului Ion Antonescu către ţară*.

N O T Ă
Din cercurile politice

Proclamaţia Domnului mareşal Antonescu a avut un excepţional ecou în cercurile politice. Graba retransmiterii de către legaţii evidenţiază sensul ce i s-a dat, de apel la civilizaţie şi omenie, îndreptat către anglo-americani, subliniindu-se pasajul: „pentru trecutul nostru le-am ştiut purta recunoştinţă". În cercurile politice a impresionat pasajul că am rămas singuri, dându-se acestei declaraţii valoarea unei dezamăgiri. Din *comentariile cercurilor politice, înregistrate până în prezent, redăm următoarele*:

Cercurile liberale (V. P. Sassu) socotesc că proclamaţia este extrem de justă pe linia sa generală, ca o protestare a opiniei publice româneşti împotriva injustiţiei unui act de teroare, care nu-şi are explicaţia în raporturile din trecut şi chiar din prezent, dintre anglo-americani şi noi. Proclamaţia este socotită cu atât mai justă cu cât subliniază, în cuprinsul său, următoarele fapte pe care toată lumea nu poate decât

să le subscrie: Timp de doi ani şi jumătate anglo-americanii ne-au lăsat liniştiţi, iar acum ne atacă şi vor să ne dezorganizeze, în momentul când noi suntem atacaţi, pe însuşi teritoriul nostru, când românii din Moldova au plecat în refugiu şi când suntem atacaţi în însăşi fiinţa noastră naţională. Cercurile menţionate afirmă: „am rămas acum, cum am fost totdeauna, un popor de sacrificiu pentru năvăliri şi imperialisme, apărând cu forţele noastre ceea ce am crezut că se numeşte civilizaţia şi creştinătatea. Nu este acum momentul recriminărilor, când mormintele nu sunt, încă, acoperite şi când zac pe străzi şi sub dărâmături vieţi nevinovate. Trebuie, de aceea, să privim în viitor, nu în trecut – cel puţin acum – şi să ne păstrăm calmul gândindu-ne la destinul nostru”.

Cercurile naţional-ţărăniste consideră că proclamaţia poate fi judecată numai în măsura celor pe care le vedem în jurul nostru: au murit oameni nevinovaţi, am fost atacaţi de un inamic căruia nu-i putem răspunde şi s-au distrus căminuri, care nu pot fi uşor refăcute. Proclamaţia – arată aceleaşi cercuri – trebuia să se menţină pe linia protestului împotriva nedreptăţii la care suntem supuşi în special în acest moment şi *să evite a face recriminări politice* din trecutul mai mult sau mai puţin depărtat sau apropiat.

Cercurile steriste (Cioc) arată că în momentul când Basarabia este cotropită, când Moldova este atacată şi când vrem să o apărăm, politic sau militar, este injust din punct de vedere etic să fim loviţi cu intenţia de a zădărnici această apărare. Cercurile menţionate socotesc că acum nu este cazul proceselor, iar că proclamaţia reprezintă un strigăt pe care orice român o poate iscăli aproape în întregime, pentru că ea este valabilă pentru noi toţi.

Nota generală a reflecţiilor, atât în cercurile politice, cât şi în opinia publică, este justeţea perfectă a proclamaţiei, precum şi amânarea discutării trecutului.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 65/1941, f. 45-46.

189.

1944 aprilie 6. *Extras din Buletinil informativ înaintat*

Preşedinţiei Consiliului de Miniştri cu referire la conţinutul ziarului comunist „România liberă”, din 22 martie 1944.

Preşedinţia Consiliului de Miniştri
Secretariatul General
Serviciul Centralizării Informaţiilor

Buletin de informaţii
din 6 aprilie 1944, ora 12

În Capitală circulă într-un număr restrâns de exemplare buletinul comunist „România liberă”, anul II, nr. 2, din 22 martie 1944.

Buletinul cuprinde următoarele articole de instigaţie în contra germanilor şi a actualului regim :

Salvarea sau catastrofă, în care se arată că armata sovietică a trecut Nistrul şi se îndeamnă populaţia să asculte „chemarea Frontului Patriotic”. Articolul îndeamnă pe şefii de partide, în frunte cu Iuliu Maniu, „să se alăture Frontului Patriotic şi să pornească cu toate organizaţiile antihitleriste din fruntea poporului la lupta hotărâtoare” ;

- *Ultimul avertisment,* în care se comentează misiunea prinţului Ştirbey la Cairo şi se afirmă printre altele că „e necesară înţelegerea imediată între Frontul Patriotic Antihitlerist şi domnii Maniu şi Brătianu pentru constituirea Frontului Naţional”. Articolul se termină astfel : „E ceasul al 12-lea şi pentru ţară şi pentru domnii Maniu şi Brătianu” ;
- *Mesajul unui prieten al României adresat românilor;*
- *Stăpâni şi slugi;*
- *Către comandanţii de mari unităţi, către generalii, ofiţerii şi soldaţii armatei noastre,* în care se afirmă că „generalii Iacobici, Constantinescu Claps şi Vasilescu Petre au cerut retragerea armatei la Prut”;
- *La noi în sat;*
- *Procesul trădării lui Antonescu,* în care se aminteşte de procesul conducătorilor Uniunii Patriotice în frunte cu prof. Vlădescu-Răcoasa şi de condamnările pronunţate;
- *Aviz slugilor lui Hitler;*
- *Deţinuţii antihitlerişti trebuiesc salvaţi;*

- *Nu îi vom uita,* în care se dă numele unor magistraţi care au fost în completul de judecată al procesului prof. Vlădescu-Răcoasa;

- *E ora 12 fără cinci minute pentru România;*

- *Jaful nemţesc;*

- *Telegrama domnului Churchill către Stalin cu ocazia aniversării Armatei Roşii;*

- *Ceferiştii,* în care se îndeamnă slujbaşii de cale ferată să producă deraierea trenurilor, întreruperea comunicaţiilor etc.

S-a comunicat Ministerului Afacerilor Interne şi Marelui Stat Major.

(Serviciul Special de Informaţii).

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p.200-201.

190.

1944 aprilie 13. *Notă a SSI despre activităţile politice ale grupărilor democratice.*

N O T Ă

Atitudinea şi activitatea cercurilor politice

În ultimul timp grupările politice din opoziţie au avut o colaborare mai strânsă, determinată de situaţia sectorului sudic al frontului din Răsărit şi legată de următoarele chestiuni:

1. *Problema convocării unui Consiliu de Coroană*, care să decidă asupra poziţiei ţării noastre, a constituit obiectul principal al discuţiilor zilnice dintre conducătorii grupărilor democrate.

În această chestiune Dinu Brătianu, deşi a fost de acord cu Maniu, totuşi a adus obiecţia că o asemenea convocare ar putea provoca la aliaţii noştri suspiciuni, nefiind excluse nici reacţiuni, cu atât mai mult cu cât fruntaşii opoziţionişti discută liber despre necesitatea unei capitulări.

În privinţa încetării ostilităţilor Gh. Brătianu a adus obiecţia că această eventualitate trebuie totuşi evitată

deoarece ar putea însemna o prăbuşire totală internă.

De asemenea, Mihalache, deşi a consimţit a fi mesagerul opoziţiei pe lângă factorii de răspundere ai regimului, cu toate acestea a obiectat că relaxarea survenită în acţiunea militară şi diplomatică a Germaniei poate fi numai trecătoare, după cum poate fi şi o simplă cursă spre a încerca soliditatea alianţei româno-germană.

Totuşi, majoritatea fruntaşilor opoziţionişti sunt pentru ceea ce numesc „înfruntarea riscurilor atitudinii“, la aceasta contribuind în bună parte informaţiile asupra creditului scăzut pe care îl au actualmente faţă de Aliaţi şi URSS, din cauza activităţii lor mărginită la memorii.

2. *Ordinul de zi al Conducătorului Statului* care a fost primit diferit, naţional-ţărăniştii socotindu-l – în general – ca un important act diplomatic menit să ne dea răgaz, cât şi prilejul de a ni se furniza arme; Maniu a făcut, însă, unele rezerve privind elogierea armatei germane.

Liberalii, mai interesaţi la conservarea bunurilor materiale au adus obiecţia că după acest ordin de zi anglo-americanii ar putea găsi un nou pretext spre a ne bombarda.

3. *Călătoria lui Ştirbey* şi rezultatele sale despre care opoziţia a fost ţinută la curent prin intermediul cercurilor diplomatice neutre, a constituit un subiect de discuţie al cercurilor conducătoare, restrânse, ale opoziţiei.

Maniu, a fost informat că Ştirbey este nemulţumit de faptul că nu s-au produs în ţară fapte ce trebuiau sincronizate cu rezultatele călătoriei sale.

În cercurile opoziţioniste se discută posibilitatea ca Marta Bibescu să întreprindă o nouă călătorie în străinătate, de data aceasta posibil în Elveţia.

4. *Călătoria ministrului Tanriöer în Turcia* în legătură cu care se afirmă de către cercurile democrate că va prilejui transmiterea în străinătate a unor mesaje ale lui Maniu, cât şi că va ocaziona ministrului turc să facă cunoscut guvernului român o serie de informaţii, menite să-i faciliteze judecarea situaţiei.

5. *Demersurile unor legionari moderaţi* care au făcut cunoscut conducerii naţional-ţărăniste că sunt dispuşi a se integra pe viitor în viaţa politică democrată şi că doresc a li

se comunica dacă opoziţia le-ar accepta colaborarea la o acţiune prezentă.

Aceste propuneri au fost primite de naţional-ţărănişti cu suspiciuni.

6. *Nemulţumirile faţă de democraţi ale cercurilor de stânga*, din jurul lui Ralea, Titel Petrescu, Lucreţiu Pătrăşcanu etc., care arată că deşi au fost consultaţi de către democraţi, totuşi nu s-a ţinut seama de recomandările ce le-au făcut, iar unii naţional-ţărănişti au avut discuţiuni amintite cu legionari.

În afară de acestea mai este de notat poziţia Generalului Rădescu, care preconizează o ieşire a noastră din război şi încetarea alianţei cu Germania.

Făcându-i-se din partea opoziţiei unele propuneri principale, de colaborare, Gen. Rădescu a declarat că nu le va accepta decât dacă naţional-ţărăniştii şi liberalii înţeleg să se pronunţe făţiş pentru cele două deziderate menţionate şi pe care le socoteşte de o capitală valoare programatică.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4487, f. 178 – 186.

191.

1944 aprilie 20. *Zvon privind achiziţionarea de aur de către Mihai Antonescu*.

N O T Ă

„Slovaca" mi-a comunicat următoarele:

În unele cercuri din Capitală – evreieşti şi altele – se discută că vice-preşedintele Consiliului de Miniştri, prof. Mihai Antonescu, efectuează prin intermediul a patru evrei masive cumpărături de aur. Aceşti evrei cumpără aurul de la bijutierul Lazăr din Pasajul Victoriei care, de altfel, este un om perfect cinstit.

În cercurile care ştiu despre cele de mai sus, se spune că vice-preşedintele Consiliului de Miniştri intenţionează să urmeze exemplul (?) guvernatorului Alexianu şi să fugă în străinătate, la Istanbul.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 14.

192.

1944 mai 4. *Notă a SSI despre activitatea grupurilor politice din opoziţie.*

N O T Ă

Recapitulând o serie de intercetări telefonice se evidenţiază câteva informaţii de semnificaţie politică mai importantă:

- În ziua de 27 aprilie a.c., Dinu Brătianu l-a rugat pe Maniu să vină mai devreme la el, în legătură cu vizita cuiva pe care-l aşteptau; Maniu l-a răspuns să-l reţină mai mult pe acel cineva, deoarece momentan are o întâlnire importantă.

- În ziua de 28 aprilie a.c., Dinu Brătianu solicitase o audienţă la Suveran.

I s-a comunicat că M.S. Regele pleacă la Sinaia, unde se duce şi prietenul lui Dinu Brătianu – probabil Maniu – şi că, dacă are ceva de comunicat pentru acesta din urmă, să transmită prin Buzescu.

Este de notat că în ziua de 1 mai la Sinaia se găsea Maniu şi că un număr de fruntaşi naţional-ţărănişti şi-au anunţat deplasarea acolo; Maniu a plecat din Bucureşti în ziua de 29 aprilie a.c., a mers la Sibiu, unde nu a avut nici o chestiune importantă, înb afară de o încercare nereuşită de a-l vedea pe I.P.S. Bălan, care era absent, după care a plecat spre Bucureşti, afirmând faţă de câţiva intimi că se duce la Sinaia, fiind de presupus că voiajul în Ardeal a fost un pretext pentru a se putea opri la Sinaia, unde se găsea şi M.S. Regele.

De asemenea, mai este de notat că în ziua de 29 aprilie a.c., înainte de a pleca spre Ardeal şi Sinaia, Maniu l-a chemat pe Mihalache în Capitală pentru chestiuni importante, iar că la întrevedere au asistat Vişoianu şi dr. Solomon.

- În ziua de 1 mai a.c., Maniu se afla la Sinaia, unde cu puţine zile înainte, reiese din diferite interceptări că se pregăteau să meargă Hudiţă, dr. Jovin (face legătura cu

generalul Iacobici), Răutu, etc., iar Vişoianu a fost anunţat de Maniu că ar fi necesar să fie acolo.

- În ziua de 2 mai a.c., Maniu, reîntors de la Sinaia, l-a chemat urgent pe Dinu Brătianu să vină de la Florica la Bucureşti, de asemenea, Brătianu a fost chemat urgent şi de dna Alimănişteanu.

În ziua de 2 mai a.c., după amiază, Gheorghe Brătianu a fost în audienţă la Preşedinţie.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4413, f. 18-19.

193.

1944 iunie 1. *Notă primită de SSI privind discuţiile create în cercurile oamenilor politici şi a diplomaţilor străini acreditaţi în România, faţă de ideile discursului premierului britanic, Winston Churchill.*

Majoritatea oamenilor politici şi diplomatici din ţara noastră cred că partea discursului ultim, rostit de dl Churcill, prin care ignoră problema turcă, ar trebui luată în considerare, de maniera de a i se da adevărata interpretare.

Faptul constituie o manevră abilă engleză, prin care se caută a se masca planurile de viitor ale armatei aliate. Aceasta mai mult pentru a se linişti Germania.

„Ignorarea" aceasta, însă, trebuie înţeleasă drept preambulul marilor operaţii, ce vor pleca tocmai din Turcia.

- posibilă

ASRI, fond „d", dosar nr. 4413, f. 159.

194.

1944 iunie 2. *Notă a SSI despre ecoul stârnit de înţelegerile dintre naţional-ţărănişti şi liberali cu reprezntanţii stângii.*

N O T Ă

Azi după amiază, fruntaşii celor două partide democrate vor ţine o şedinţă mixtă.

La ordinea de zi sunt informaţiile venite din întreaga ţară cu privire la ecoul trezit de încheierea acordului cu socialisto-

comuniştii; informaţiile asupra reacţiei din cadrele bucureştene, mai ales cele georgiste; discutarea situaţiei militare din Moldova; informaţii diplomatice.

Cele stabilite în această şedinţă vor fi comunicate apoi într-o conferinţă comună cu reprezentanţii partidelor de stânga.

În cercurile democrate a surprins totuşi faptul că fruntaşii ţărănişti şi liberali doresc a se consulta reciproc mai înainte de a se prezenta în conferinţă cu reprezentanţii stângii.

Y/27

ASRI, fond "d", dosar nr. 4413, f. 160.

195.

1944 iunie 7. *Notă SSI despre discuţiile şi proiectele din tabăra opoziţiei democratice după debarcarea din Normandia*.

N O T Ă

cu privire la discuţiile şi proiectele din tabăra opoziţiei democratice după începerea invaziei

Invazia anglo-americană pe coasta occidentală a Europei a produs o mare fierbere în tabăra opoziţiei democratice. Încă în cursul zilei de marţi, 6 Iunie a.c., Maniu a convocat pe apropiaţii săi politici pentru a le arăta:

- Că invazia trebuie socotită ca faza finală a războiului în Europa;

- *Că în cel mult o săptămână – după ce întreg efortul german va fi concentrat în vest – Sovietele vor începe o mare ofensivă care va duce, între altele, la ocuparea treptată a teritoriului român*;

- *Că România se găseşte în cea mai grea situaţie, deoarece va fi ocupată ca o ţară inamică şi tratată în consecinţă*;

- Că toate eforturile ce s-au făcut ca România să nu se găsească în această situaţie – în momentul în care trupele sovietice vor pătrunde în inima ţării – n-au dat nici un rezultat şi nici azi dl mareşal Antonescu nu înţelege să

încerce o schimbare fundamentală sau să înlesnească opoziţii să facă această schimbare, pentru a salva ţara;

- Că, faţă de intransigenţa dlui mareşal Antonescu în politica sa, e nevoie să se avizeze la mijloace extraordinare, cu atât mai mult cu cât ştirile primite de la Ştirbey şi Vişoianu arată că nu ne putem aştepta la bunăvoinţa străinătăţii, atâta vreme cât nu se întreprinde nici o acţiune efectivă în contra germanilor;

- Că România nu poate să iasă din sistemul german decât în două feluri:

1. Ori cu sprijinul dlui mareşal Antonescu – care deţine puterea de fapt – şi acesta nu vrea;

2. Ori cu concursul unei părţi din armată şi aceasta nu se poate, fiindcă armata în stare să lupte este încadrată între trupele germane.

- Că dacă nu se va întreprinde o acţiune în cel mai scurt timp, atunci soarta României este pecetluită.

Discuţii pentru găsirea modalităţilor de acţiune

În cursul zilei de marţi, 6 iunie şi miercuri, 7 iunie a.c. au avut loc discuţii între fruntaşii naţional-ţărănişti şi fruntaşii liberali şi diferite personalităţi care colaborează cu Maniu, pentru a se cerceta modalităţile de acţiune ce ar fi rezervate opoziţiei democratice. Între alţii, Maniu a primit şi pe doctorul C. Angelescu şi Mircea Cancicov, cu care a avut un schimb de vederi şi de informaţii.

Cancicov a susţinut că situaţia nu trebuie socotită atât de gravă, deoarece ar exista informaţii că ruşii nu vor începe imediat ofensiva, dorind să vadă mai întâi cum decurg operaţiile militare de invazie şi că, deci, mai e timp pentru a se găsi o soluţie problemei româneşti. Maniu a arătat că nu crede în aceste informaţii şi că trebuie să ne aşteptăm, în câteva zile, la o mare ofensivă sovietică.

Doctorul Angelescu a declarat că din informaţii din sursă diplomatică rezultă că anglo-americanii vor pătrunde prin Dardanele, cu consimţământul Turciei, pentru a încerca o debarcare pe litoralul român şi bulgar şi că, în acel moment, situaţia României în general şi a opoziţiei în special va fi

enorm uşurată.

Deşi i s-au data ceste veşti, Maniu arată o mare enervare şi declară intimilor săi că poziţia României e foarte gravă şi că, din nenorocire, are mâinile legate.

Perfectarea cartelului cu comuniştii

Faţă de noile aspecte militare, cartelul cu comuniştii este înfăţişat ca un succes pentru opoziţia democratică, care se găseşte unită şi solidară în faţa răspunderilor ce le are. *Maniu – care avea intenţia să tărăgăneze executarea acordului – a comunicat amicilor săi că trebuie luate măsuri pentru a perfecta noul organism, aşa-zisul comitet naţional, prevăzut la încheierea cartelului*. Urmează ca fiecare grupare să-şi desemneze delegaţii în comitetul naţional. Numărul delegaţilor a fost redus de la 4 la 2. Delegaţii comunişti vor fi: Lucreţiu Pătrăşcanu şi P. Constantinescu-Iaşi. Delegaţii naţional-ţărănişti şi liberali vor fi fixaţi în ziua de joi, 8 Iunie a.c., când Maniu va vedea pe Dinu Brătianu şi va stabili cu acesta un acord în această privinţă. *Cercurile maniste declară că acordul trebuie perfectat pentru a se crea organul central de conducere, care să poată acţiona la momentul potrivit*.

În discuţiile care au avut loc în ultimele două zile *comuniştii au insistat, din nou, asupra necesităţii unei acţiuni efective impusă de ultimele evenimente*. În cursul zilelor următoare vor avea loc noi conciliabule pentru a se cerceta mijloacele de acţiune.

Fricţiuni între grupările cartelate

Deşi în mod oficial cartelul este înfăţişat ca un succes pentru opoziţie, totuşi, au început să se ivească fricţiuni între grupările cartelate. Astfel:

Comuniştii acuză pe Maniu că nici în momentul în care are la dispoziţia sa toate forţele politice ale ţării nu e capabil să ia o hotărâre şi să treacă la o acţiune serioasă;

Maniştii acuză pe comunişti că, deşi au încheiat cartelul cu naţional-ţărăniştii şi liberalii cu condiţia excluderii lui

Tătărăscu şi Ralea, continuă să ducă tratative cu aceste două grupuri şi să le lase impresia că ar putea să încheie un acord separat cu ele.

Aceste două chestiuni vor fi dezbătute în zilele ce urmează şi când delegaţii grupărilor cartelate se vor întâlni pentru a lua în discuţie situaţia generală.

Rezoluţie

„Dacă informaţia corespunde adevărului este făcută încă o dată dovada uşurinţei foştilor oameni politici. Dar refuz să cred că informaţia este riguros exactă. În tot cazul să se pună la dosarul opoziţiei şi să aşteptăm. La agitaţii de cameră răspundem înţelept cu teamă, la acţiune reală vom vedea cum se răspunde.

Ţara în aceste momente are nevoie de unire, ordine, muncă, acţiune coordonată.

Orice altă atitudine poate transforma un dezastru presupus într-unul real, sau şi acesta poate fi cazul, va putea transforma – prin acţiunea necugetată a câtorva – într-o catastrofă, o situaţie grea şi periculoasă.

Ion Antonescu”

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 63/1940, f. 255-258; document publicat şi în *23 august 1944. Documente,* vol.II, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 275-277.

196.

1944 iunie 8. *Notă a SSI privind reacţia cercurilor politice de opoziţie la aflarea ştirii despre debarcarea Aliaţilor în Normandia şi noua configuraţie a frontului.*

N O T Ă

Cercurile politice şi debarcarea

1. Ştirile cu privire la debarcare au provocat o puternică impresie în cercurile politice româneşti.

Fruntaşii naţional-ţărănişti care se găseau în dimineaţa de

6 iunie a.c., întâmplător, în Bucureşti, s-au grăbit să solicite venirea urgentă în Capitală a tuturor conducătorilor grupării.

Hudiţă a declarat că pe baza unei înţelegeri, asupra căreia Maniu a insistat în special, îndată ce se va anunţa începerea operaţiunilor militare de debarcare în Vest, toţi fruntaşii naţional-ţărănişti şi liberali se vor socoti obligatoriu necesari în Bucureşti.

Ca urmare, au fost aşteptaţi să sosească în Capitală: Maniu, dr. Lupu, Mihalache, Popovici etc., precum şi Dinu Brătianu, dr. Angelescu, dr. Constantinescu etc. a căror sosire este în legătură cu hotărârile ce urmează a fi puse în aplicare.

2. În cercurile politice s-a înregistrat o surprindere îndeosebi în ce priveşte sectorul debarcării.

Grupurile de stânga se aşteptau la o debarcare în Nordul Italiei, iar democraţii de centru la o debarcare pe coasta dalmată, concomitentă cu una în Nordul Europei.

Părerea generală a cercurilor menţionate este că operaţiunile începute ar constitui un punct crucial în istoria războiului, făcându-se pronosticuri atât militare cât şi politice.

În ce priveşte cele militare, s-a susţinut că războiul se va termina cel târziu la finele lunii Octombrie, iar că în cazul unui mare succes aliat, trupele germane se vor retrage pentru a face ca Germania să fie ocupată de Aliaţi, nu de sovietici.

Pe de altă parte, s-a lansat ipoteza unor mari concesii germane făcute URSS, pentru ca aceasta să încheie pacea şi să permită continuarea războiului în Vest.

Ipoteza aceasta era, însă, violent combătură de grupările de stânga, ca fiind lansată de germani, pentru a provoca o diversiune aliato-sovietică.

S-a mai comentat în cercurile politice că debarcarea în Vest este şi semnalul începerii ofensivei sovietice „finale“ şi în acelaşi timp a unei reacţii interne în Germania.

Drept urmare, săptămâna aceasta şi cea viitoare, sunt considerate ca putând fi critice pentru ţară, cuvântul de ordine fiind o veghe permanentă.

3. Fruntaşii naţional-ţărănişti carel-au văzut pe Maniu în

ultimele zile, au arătat că acesta este în posesia unor informaţii, pe care le consideră serioase, în legătură cu intenţiile militare şi politice ale Aliaţilor.

Maniu a declarat că debarcarea va fi urmată la scurt timp de noua ofensivă sovietică, de data aceasta generală, pe întregul front de Răsărit, de la Marea Baltică până la Nistru.

Aceste informaţii Maniu le socoteşte importante în legătură cu situaţia din România şi iniţiativele ce rămân să fie luate, declarând că acţiunea democraţilor va fi necesar să fie sincronizată de începerea ofensivei sovietice din sectorul de Sud, fiindcă informaţiile sale arată că această ofensivă nu se va declanşa decât după angajarea totală a forţelor germane în vestul continentului.

Maniu a mai arătat că acţiunea pentru a determina încheierea armistiţiului nu poate avea şanse optime decât numai din momentul când reacţiunea germană în România nu va mai avea putere, iar că acest lucru se va putea întâmpla numai în momentul angajării forţelor militare germane pe alte fronturi, în Vestul şi Sudul Europei.

Maniu mai crede că din momentul începerii operaţiunilor militare aliate pe alte fronturi decât cel din Italia, va dispare şi „mitul potenţialului nesfârşit german“, cu atât mai mult cu cât despre operaţiunile de debarcare şi cele sovietice în Răsărit, are informaţii că vor merge într-un ritm surprinzător de rapid.

4. În cursul zilei de 6 iunie a.c., fruntaşii naţional-ţărănişti şi liberali aflaţi în Capitală au procedat la o examinare a informaţiilor asupra situaţiei, comunicând democraţilor de stânga intenţia de a avea o nouă consfătuire.

Situaţia în cercurile menţionate era văzută în felul următor:

a. Debarcarea de pe coasta Nordică a Franţei este considerată ca o fază iniţială şi de importanţă mai redusă decât debarcările ce vor urma.

Ceea ce ar fi făcut pe Eisenhower să debarce într-un singur sector, ar fi pe de o parte necesitatea concentrării unor forţe decisive, dar mai ales dorinţa de a nu dezvălui, din primul moment, tot planul de invazie, pentru a nu

permite germanilor o distribuire justă de forţe în toate sectoarele.

Ofensiva sovietică urmează a se dezlănţui iminent, ca o consecinţă a coordonării între operaţiile din Vest şi cele din Est.

Deşi informaţii militare deţinute de cercurile politice arătau că în sectorul românesc ar fi posibile atacuri sovietice numai în direcţia galaţi, de la Nord şi de la Est, totuşi cercurile menţionate cred că întregul front din est va fi pus în mişcare, de la Baltică la Marea neagră, iar că în Nord, operaţiile ar fi chiar de mai mare amploare.

De asemenea, se crede că aviaţia americană, care ar trece spre aerodromurile sovietice, nu ar ţinti la întoarcerea spre Italia obiectivele româno-ungare, scopul creării de aerodromuri aliate în URSS fiind, după informaţii din sursă diplomatică, de a se permite atacul împotriva centrelor industriale create de germani în Ţările Baltice, în Prusia Orientală, în Polonia şi Cehoslovacia.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4413, f. 114 – 197.

197.

1944 iunie 9. *Notă a SSI în legătură cu atitudinea liderilor naţional-ţărănişti şi liberali în cadrul acţiunii de constituire a Blocului Naţional Democrat.*

Constantinescu-Iaşi Spune că alcătuirea blocului opoziţiei merge greu. Aceasta din cauza atitudinii dlor Dinu Brătianu şi Maniu privind însăşi structura blocului. Astfel, în timp ce comuniştii sunt pentru lărgirea blocului prin cuprinderea tuturor grupărilor politice, liberalii şi naţional-ţărăniştii sunt categoric potrivnici.

Constantinescu-Iaşi spune că are instrucţiuni precise de a stărui pentru crearea unui bloc al *tuturor* partidelor şi grupărilor. Din punctul de vedere comunist, spune el, e indiferent ce atitudine a avut cutare sau cutare om politic în trecut sau ce atitudine va avea în viitor. Ceea ce interesează, subliniază Constantinescu-Iaşi, este crearea unui organism politic capabil la un moment politic dat să conducă destinele

ţării.

Acestui punct de vedere pe care comuniştii l-au expus dlor Maniu şi Dinu Brătianu cu tot luxul de amănunte necesar, ei răspund că nu pot accepta prezenţa înlăuntrul unui bloc democrat a unor oameni care au fost suporturile dictaturii în România. E vorba de domnii Tătărescu şi Ralea.

Discuţiile asupra acestei chestiuni vitale pentru blocul opoziţiei, au rămas în continuare. Dl Constantinescu-Iaşi speră că până la urmă va putea convinge pe dl Maniu şi pe dl Brătianu să accepte un compromis pe această chestiune.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 63/1940, f. 261-262; document publicat şi în *23 august 1944. Documente,* vol.II, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 278.

198.

1944 iunie 9. *Notă a SSI cu prinire la discuţiile purtate în vederea creării Blocului Naţional Democrat.*

Pentru punerea la punct a modalităţilor practice de acţionare în comun, dl Maniu de acord cu dl Brătianu a propus celorlalte grupări care fac parte din „bloc", alcătuirea unei comisii speciale. Partidele şi-au desemnat delegaţii, după cum urmează:

a. *Partidul Naţional-Ţărănesc:* dnii Hudiţă, Leucuţia[21] şi dr. Virgil Solomon.

b. *Partidul Liberal:* dnii Slama şi Zamfirescu.

c. *Partidul Socialist:* dnii Titel Petrescu.

Comuniştii nu şi-au desemnat încă delegaţii în această comisie[22].

Scopul alcătuirii acestei comisii este să studieze şi să propună cele mai potrivite mijloace pentru o trecere cât mai grabnică la activitatea pe teren.

Dl Ghiţă Pop, de la care deţin această informaţie, crede însă că dl Maniu, propunând alcătuirea unei comisii s-a gândit la nujlocul cel mai potrivit pentru tergiversarea lucrărilor. După ce s-a pronunţat *în principiu* pentru alcătuirea

21 Prin adnotare ulterioară, A. Leucuţia este înlocuit prin Mihai Popovici.
22 Text completat: „Da – au desemnat pe Pătrăşcanu şi Constantinescu-Iaşi".

blocului opoziţiei, dl Maniu prin comisia pe care a propus-o şi care s-a constituit urmăreşte să întârzie momentul unui angajament definitiv.

Oricum, comisia va începe să lucreze peste câteva zile. Lucrările comisiei vor fi conduse de dl Hudiţă, în calitatea sa de secretar general al Partidului Naţional-Ţărănersc.

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 63/1940, f. 266-267 document publicat şi în *23 august 1944. Documente,* vol.II, Editura Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 278-279.

199.

1944 iunie 13. *Notă a SSI referitoare la opiniile lui Gheorghe Brătianu.*

Dl Gheorghe Brătianu, vorbind despre efectele invaziei asupra situaţiei politice, spune că primul rezultat care începe să fie conturat este o vădită scădere a prestigiului german. Aceasta în toate statele satelite.

Informaţiile dlui Brătianu arătau că în ceea ce priveşte România momentul invaziei trebuia să coincidă cu o serie de măsuri de mână forte luate de germani. Aceste măsuri ar fi putut fi luate, evident, numai cu forţa pe care avea să o imprime plusul de autoritate german din momentul respingerii invaziei. Respingerea invaziei din primele ceasuri ale debarcării trebuie să fie un semnal pentru o redresare diplomatică a Germaniei pe întreg continentul european, din Suedia până în Turcia.

La noi, spune dl Brătianu, trebuia să se producă o schimbare de regim fortuită. D-sa crede a şti că toate amănuntele tehnice ale unui putsch erau puse la punct cu săptămâni în urmă O primă lovitură trebuia să se producă sâmbătă, 4 iunie, prin ocuparea Ministerului de Interne şi Prefecturii Poliţiei.

Astăzi, spune tot dl Brătianu, sunt din ce în ce mai puţine semne că germanii se gândesc să întreprindă ceva la noi. Dacă România a pierdut acum două luni momentul de a acţiona împotriva germanilor aflaţi atunci în ţară, în schimb şi Germania a pierdut momentul aici. Acel moment nu putea

fi decât unul ales înaintea invaziei şi nu după debarcare.

Ca atare, dl Brătianu priveşte lucrurile cu multă linişte.

D-sa recunoaşte dlui mareşal Antonescu meritul de a nu fi înveninat raporturile dintre noi şi germani fără a face concesii esenţiale. Dacă mareşalul crede sincer în victoria germană asupra aliaţilor, aceasta e o chestiune pe care dl Brătianu nu voieşte să o discute. D-sa e însă convins că cea mai bună politică pe care o are de dus guvernul în aceste momente este de a continua pe acelaşi drum şi de a evita ciocniri cu germanii.

În ceea ce priveşte desfăşurarea evenimentelor la noi, dl Brătianu spune că în cel mult patru săptămâni Sovietele vor relua ofensiva în Moldova. În acel moment se va produce debarcarea Aliaţilor undeva în Balcani. E mai mult decât probabil că debarcarea se va produce în nordul Iugoslaviei, într-un punct apropiat de graniţa noastră. Din Iugoslavia, trupele anglo-americane vor trece în România pe la Turnu Severin. În această privinţă, dl Brătianu consideră mai mult decât o simplă diversiune bombardarea sistematică a portului Turnu Severin. Supusă unei presiuni din est şi vest armata germană care se găseşte în Muntenia va trebui să se retragă în grabă pentru a nu fi expusă unei încercuiri în Ardeal.

În acel moment situaţia politică se va limpezi de la sine. Frontul opoziţiei va lua locul regimului de azi şi ţara se va întoarce pe încetul la o viaţă politică normală.

În sfârşit, dl Brătianu afirmă că nici într-un caz nu vom avea aici o ocupaţie sovietică. România va fi administrată de AMGOT, după cum s-a întâmplat cu toate teritoriile cucerite de anglo-americani.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 284-285.

200.

1944 iunie 16. *Notă a SSI, Centrul „P”, privind revenirea în ţară a lui Constantin Vişoianu cu propunerile de pace dintre România şi puterile aliate*.

N O T Ă

La sfârşitul acestei luni sau începutul celei viitoare va sosi în ţară dl Vişoianu, ministru plenipotenţiar, care va aduce noile propuneri de pace între noi şi puterile aliate. Se afirmă că prima propunere de pace ar conţine următoarele puncte:

- Graniţele de la 1940 şi care să fie recunoscute încă de la început;
- Predarea armatei şi dezarmarea ei sau alianţa cu ruşii şi apoi să luptăm cu ei pentru recucerirea Ardealului;
- Despăgubiri de război care se vor fixa la masa verde;
- Înfiinţarea în interiorul ţării a patru garnizoane ruseşti, în Constanţa, Galaţi, Ploieşti şi Craiova.

Dl Vişoianu ar fi trimis o notă guvernului român şi anunţă că puterile aliate au cerut ca partidele politice din ţară să formeze o Uniune Naţională ca, în eventualitatea unor tratative, să se ducă cu delegaţii, iar nu separat, cu guvernul sau o singură altă grupare politică, adică angajamentele care, eventual, se vor lua, să fie cu asentimentul tuturor oamenilor politici de răspundere din ţară.

Aceste sondări pentru ieşirea din război ar fi duse de dl. Maniu prin oamenii săi politici – Ştirbey şi Vişoianu – cărora guvernul le-a eliberat paşapoarte cu condiţia de a fi ţinut la curent cu toate discuţiile care se duc în străinătate în legătură cu această chestiune şi care ar interesa în gradul cel mai înalt.

(Val.)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 79.

201.

1944 iunie 20. *Notă cu privire la activitatea opoziţiei democratice*.

N O T Ă
cu privire la ultimele evenimente din
tabăra opoziţiei democratice

Cercurile liberale şi naţional-ţărăniste continuă să fie

preocupate de activitatea de pe fronturi. Maniu – care se află, de câteva zile, în Bucureşti – a declarat intimilor săi că are impresia că Finlanda ca fi silită să cedeze presiunii militare sovietice şi presiunii diplomatice americane. *Aceleaşi cercuri fac o legătură între presiunea ce se exercită asupra Finlandei şi aceea care va începe, în curând, asupra României. Maniu a declarat că are convingerea că „frontul din Moldova va fi spart repede". Atât Maniu, cât şi Dinu Brătianu, lasă intimilor săi impresia că de îndată ce frontul româno-german va fi rupt, ei vor avea putinţa să determine o schimbare de regim şi să „înlesnească situaţia României"*.

E de menţionat că naţional-ţărăniştii şi liberalii încearcă să creeze un curent în cercuri mai largi în favoarea armistiţiului, care „ar da posibilitatea lui Maniu şi Brătianu să salveze ţara".

Recent, Bebe Brătianu, primind un grup de partizani din provincie, a declarat că acordul cu comuniştii a fost determinat de necesitatea de a se găsi un punct de apropiere cu Moscova şi de a se putea alcătui un guvern român, la venirea ruşilor, ferindu-se ţara de o ocupaţie propriu-zisă. Cartelul cu comuniştii nu întâlneşte însă nici o simpatie în cercurile liberale.

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar 58/1944, f. 120.

202.

1944 iunie 21. *Notă primită de Grupa Politică a SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei despre deplasările şi întâlnirile principalilor lideri politici.*

Activitatea oamenilor politici în ziua de 20 iunie 1944

1. Iuliu Maniu a venit la locuinţa sa din str. Sfinţilor la orele 11,20 dimineaţa de la Ghilezan.

La orele 12,30 a fost vizitat de Virgil Potârcă, care a plecat la orele 13,20.

La orele 16,00 a venit Coposu, secretarul lui Iuliu Maniu şi a plecat la orele 19,30.

La orele 19,30 a fost vizitat de Georoceanu, care a plecat la orele 20.
La orele 18,20 a venit Mihail Popovici, care a plecat la orele 19,00.

La orele 19 a fost vizitat de avocatul Penescu care a venit cu automobilul nr. 2375 şi care a plecat la 19,15.

La orele 19,05 a venit Aurel Leucuţia cu maşina nr. 5184 B.

La orele 19,17 a venit pe jos Ghiţă Popp. La orele 19,30 este vizitat de Contele de Gatterburg şi a plecat la orele 20,10.

La 19,40 a venit Cezar Simionescu şi a plecat la orele 20.

La orele 20,45 Iuliu Maniu împreună cu Aurel Leucuţia şi Ghiţă Popp au plecat cu maşina nr. 5184 în Piaţa Amzei, de unde au luat pe Coposu şi au plecat la Snagov.

Ion Mihalache se află la Dobreşti.

3. Mihail Popovici a sosit în Capitală la orele 16,45, la domiciliul său din str. Sofia nr. 32, cu maşina nr. 2610 B, după o absenţă de 3 zile, în care timp a fost în com. Buta lângă Piteşti, la moşia avocatului Nicolae Penescu.

La orele 18,30, cu auto nr. 2610 B a plecat la Iuliu Maniu acasă şi s-a înapoiat la ora 19,30.

4. Penescu Niculae, a venit de la moşia sa împreună cu Mihail Popovici cu auto nr. 2610 la orele 16,45 şi a vizitat pe Iuliu Maniu la orele 19, plecând la orele 19,15 la locuinţa sa.

5. Dinu Brătianu nu a sosit în Capitală, de la Florica, unde este plecat.

6. George Brătianu s-a întors în capitală la orele 9 dimineaţa. După [o jumătate de][23] oră a plecat şi s-a întors la ora 19,30.

La orele 17,45 cu auto nr. 3289 B a venit în absenţa sa o persoană neidentificată, care a adus flori şi două plicuri.

7. Gheorghe Tătărescu s-a reîntors în Capitală la orele 13. N-a primit vizita nici unei personalităţi politice cunoscute.

8. Laurenţiu Pătrăşcanu nici în cursul zilei de 20 iunie, nu a apărut la cele două domicilii declarate, str. Albă nr. 2 şi Barbu Delavrancea nr. 20 şi nici la domiciliile ilegale pe care le avea şi erau cunoscute de organele noastre.

În cursul zilei de 20 crt. Avocatul Petre Pandrea ne-a informat că s-ar găsi împreună cu soţia şi soacra sa în comuna Pantelimon sau Colentina. Verificările făcute au

23 În textul original ½.

stabilit că acesta nu şi-a declarat domiciliul la autorităţile locale din comunele respective.

Mihail Ralea în cursul zilei de 20 iunie a.c. nu s-a reîntors de la Sinaia. Urmează să sosească în Capitală pentru a începe examenele de [sfârşit][24] de an [*n.n.*] cu studenţii Facultăţii de litere şi filozofie.

Prin Direcţiea Generală a Poliţiei, am cerut Poliţiei Sinaia, să ne comunice telefonic deplasările acestuia din acea localitate.

Comunicat:
Direcţiei Generale a Poliţiei
Serviciului Special de Informaţii
Inspectoratului General al Jandarmeriei

ASRI, fond „d", 4413, f. 300 – 302.

203.

1944 iunie 21. *Notă privind zvonurile existente pe raza Agenturii Frontului de Vest.*

Agentura Frontului de Vest
Centrul nr. 4, Biroul 2

N O T Ă

Zvonuri

1. În prima decadă a lunii iunie a.c., cercurile sârbeşti din regiune au lansat zvonul că oraşele Timişoara şi Reşiţa nu vor fi bombardate de aviaţia anglo-americană, deoarece Tito ar fi făcut intervenţii în acest sens pe lângă puterile aliate, motivând cererea sa prin aceea că toate oraşele din fosta Iugoslavie fiind aproape distruse în urma incursiunilor aeriene, Timişoara îi va servi de capitală provizorie, iar Reşiţa pentru viitoarele construcţii de care va avea nevoie.

Majoritatea populaţiei, atât române cât şi minoritare, au

24 În text: *fine*

dat crezare acestui zvon, la început mai mult în glumă, iar mai târziu [a fost] luat în serios, mai ales că în ţară au fost bombardate oraşe mici, care nu ofereau vreun obiectiv militar pentru aviaţia aliată, iar Timişoara, al doilea oraş după metropolă, era ocolit de aviaţia aliată parcă voit.

În urma bombardamentului din noaptea de 16/17 iunie a.c. asupra Timişoarei, populaţia care a trăit 45’ [minute] de emoţii puternice, în general, a lansat zvonul că în dimineaţa de 17 iunie 1944, la câteva ore de la bombardament, vor veni din nou valuri de bombardiere, care de această dată vor bombarda oraşul cu bombe brizante, fapt ce a făcut ca la prealarma dată în acea dimineaţă, populaţia să-şi piardă aproape complect controlul. La această stare de fapt mai contribuie şi zvonurile din cercurile militare locale, acre spun că bombardamentul efectuat asupra Timişoarei cu bombe incendiare este numai un preludiu al spectacolului aerian ce va urma, anglo-americanii fiind porniţi pentru distrugerea oraşelor din ţările aliate Axei. Aceste zvonuri au avut, într-o oarecare măsură, şi [un] efect bun, deoarece au făcut ca o mare parte din timişoreni să se disperseze pe raza rurală.

2. În legătură cu situaţia internă, în cercurile naţional-ţărăniste circulă zvonul că, la Bucureşti, ar fi avut loc un Consiliu de Coroană, la care s-ar fi discutat situaţia de moment a României şi posibilitatea de ieşire a noastră din război.

3. Pe latura politică, zvonurile se învârtesc în jurul anumitor legături pe care Iuliu Maniu le-ar avea cu englezii şi românii din Occident. Se spune că Iuliu Maniu ar face legătura cu aceştia prin diferite persoane marcante, care pleacă la Istanbul şi Ankara trimise de guvernul român pentru diferite furnituri ce interesează economia statului, dar aceştia, în schimb, fac oficiul de legătură între Maniu şi anglofili. Aceste manevre, se spune în cercurile ţărăniste, Maniu le-ar face cu ştiinţa guvernului român.

- Cercurile legionare lansează zvonuri că, în curând, actuala conducere a ţării va fi debarcată, iar ei vor prelua conducerea cu ajutorul germanilor.

- În rândurile şvabilor, de asemenea, se ventilează zvonul că, în momentul când România nu-şi va respecta

obligaţiile faţă de Reich, va fi ocupată armat şi va suporta consecinţe.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. I, f. 12-13.

204.

1944 iunie 21. *Notă cu privire la o comunicare a lui Barbu Ştirbey despre condiţiile ieşirii României din război*.

N O T Ă

cu privire la o comunicare făcută de Barbu Ştirbey

Cercurile apropiate de conducerea naţional-ţărănistă şi liberală pretind că s-a primit, în ultimele zile, o comunicare importantă din partea prinţului Barbu Ştirbey. În această comunicare, Ştirbey ar arăta:

- *Că guvernul sovietic este dispus – şi în acest moment – să ducă negocieri cu guvernul român, condus de dl mareşal Antonescu sau cu altă formaţiune guvernamentală românească care ar deţine situaţia de fapt*;

- *Că delegaţii opoziţiei la Cairo ar fi obţinut ca guvernul sovietic să discute şi, eventual, să amelioreze condiţiile de armistiţiu*;

- *Că guvernul sovietic nu acceptă însă, să se discute problema teritorială, el rămânând la punctul de vedere că Basarabia şi Bucovina de Nord fac parte integrantă din URSS*.

În legătură cu aceste comunicări, cercurile amintite sunt de părere că:

- În opoziţie cu opiniile răspândite de Statul Major, frontul germano-român nu va putea fi menţinut;

- Că, în aceste condiţii, ar fi de preferat să se reia discuţia rmistiţiului „înainte de a fi prea târziu”, adică înainte ca forţele sovietice să izbutească a depăşi liniile de rezistenţă germano-române;

- *Că, dacă frontul germano-român nu va putea fi menţinut, dl mareşal Antonescu nu va căuta cu orice preţ să*

menţină puterea, ci va lăsa M. S. Regelui posibilitatea ca – sprijinindu-se pe opoziţia democratică – să încheie armistiţiul.

ANIC, Fond PCM-Cabinetul Militar, dosar 58/1944, f. 121.

205.

1944 iunie 22. *Notă a SSI în legătură cu demersurile reprezentanţilor Partidului Comunist de a consolida şi lărgi blocului opoziţiei demo**cratice.***

Dl Bejan ştie de la dl Tătărescu că fruntaşii comunişti cu făcut cunoscut dlui Maniu următoarele:

- discuţiile în jurul creării blocului opoziţiei durează de prea multă vreme şi ameninţă fiinţa însăşi a blocului. Timpul acesta ar fi putut fi folosit cu succes pentru trecerea la acţiunea de teren.

Dl Pătrăşcanu a comunicat dlui Maniu că în cazul când discuţiile vor mai întârzia, Partidul Comunist este hotărât să treacă la o *acţiune pe cont propriu*. Aceasta fără a abandona blocul. În momentul când blocul va fi perfectat, Partidul Comunist va pune la dispoziţia organismului politic creat toate rezultatele acţiunii sale pe teren. Până atunci însă trebuind să mai treacă un oarecare timp, Partidul Comunist socoate că nu mai poate aştepta.

Discuţiile cu dl Maniu pe această chestiune nu par să fi dus la rezultatul dorit de comunişti, astfel încât este de aşteptat ca cele communicate de dl pătrăşcanu sp fie traduse în practică. În acest caz, dl Pătrăşcanu ca fi ajutat pe teren de dl Tătărăscu şi de dl Ralea, cu care a semnat cunoscutul acord politic. Dl Tătărescu ar urma să plece în acest scop în ţară şi să ia contact cu o serie de amici care deţin roluri în administraţiile locale, precum şi cu prieteni politici care i-au promis să-l secondeze în acţiunea sa.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 300-301.

206.

1944 iunie 23. *Notă SSI despre discuţiile din tabăra opoziţiei democratice despre posibilitatea unui armistiţiu şi afirmaţia lui Iuliu Maniu că până la 15 august România va ieşi din război*.

N O T Ă

cu privire la modul în care apreciază Maniu posibilităţile de armistiţiu ale României

În comunicările noastre precedente am arătat că Maniu şi Dinu Brătianu socotesc că vor putea interveni, în mod eficace, *într-un moment determinat de desfăşurarea situaţiei militare*, pentru a provoca cererea de armistiţiu a României[1]. Maniu şi Dinu Brătianu se întemeiază:

- Pe convingerea că frontul româno-german nu va putea rezista noii ofensive ruseşti ce se aşteaptă:

- *Pe încredinţarea că, în momentul prăbuşirii frontului, dl. Mareşal Antonescu se va retrage şi va da posibilitatea opoziţiei democratice să-şi îndeplinească rolul ei*;

- *Pe posibilitatea ca, în aceste condiţii, să se poată alcătui un guvern care să încheie armistiţiul, să evite ocupaţia militară a ruşilor pe tot teritoriul ţării, să păstreze administraţia românească şi să continue negocierile pentru ameliorarea termenilor de capitulare*;

- Pe convingerea că acordul cu comuniştii va înlesni o formaţiune de guvern largă şi faţă de care Moscova să aibă mai multă bunăvoinţă.

Acestea fiind convenite, Maniu e preocupat de două probleme: desfăşurarea situaţiei militare, pentru a-şi da seama când se va apropia momentul propice armistiţiului şi de negocierile duse de Ştirbey şi Vişoianu în străinătate, pentru a vedea în ce măsură se pot obţine ameliorări şi concesii. Maniu ia, deci, contact foarte des cu informatorii şi „experţii" săi militari[2], care îi pun la îndemână un material de documentare în mod permanent.

Întrevederea dintre Mihai Popovici şi ministrul

Finlandei

Maniu socoteşte că problema finlandeză, privită atât din punct de vedere militar cât şi politic, e edificatoare pentru situaţia noastră. Pentru a avea o oglindă mai exactă a situaţiei, Maniu a însărcinat pe Mihai Popovici să ia contact cu Palin, ministrul Finlandei [la Bucureşti], şi să obţină informaţii cu privire la intenţia cercurilor superioare de la Helsinki. Mihai Popovici a văzut pe Palin, întâmplător, îndată ce s-a aflat de căderea Viborg-ului. Palin a declarat:

- Că este uluit de căderea Vîborg-ului, care trebuia să se producă mai târziu, întrucât avea fortificaţii puternice;

- Că, de aici înainte, Finlanda intră într-o fază din cele mai grele;

- *Că situaţia Finlandei depinde de chipul în care ruşii înţeleg să apară ca mare putere*.

Mihai Popovici a comunicat lui Maniu că a rămas cu impresia că finlandezii nu speră decât la bunăvoinţa Moscovei şi în necesităţile tactice ale lui Stalin de a oferi ţărilor mici condiţii mai bune, chiar după ce ele sunt înfrânte militar. La rândul său, Maniu crede că Stalin va socoti util un gest care să impresioneze lumea anglo-saxonă, arătând atitudinea largă a Moscovei faţă de ţările mici.

„Înainte de 15 august [1944] România va termina războiul”, spune Maniu.

În acelaşi timp, Maniu a însărcinat pe generalul Constantinescu-Klaps, unul din „experţii” săi militari, să-i înfăţişeze posibilităţile militare ale României în momentul de faţă şi sprijinul pe care s-ar putea conta din partea armatei germane. Bazat pe această documentare, Maniu – în cadrul unei expuneri făcute amicilor săi în ziua de 22 Iunie a.c. la Snagov – a declarat:

1. *Că menţine afirmaţia că România va putea să facă armistiţiul „înainte de a păţi ce a păţit Finlanda”*;

2. *Că România va fi terminat războiul înainte de 15 August [1944]*.

Aceste declaraţii – şi tonul de siguranţă folosit de Maniu – au făcut o mare impresie în cercurile naţional-ţărăniste[3].

Polemică privitoare la cartelul cu comuniştii

Polemica în legătură cu condiţiile în care diferite grupări democratice au încheiat înţelegeri cu comuniştii s-a extins. Grupul Ralea-Ghelmegeanu s-a grăbit, la rândul său, să facă unele precizări. El afirmă:

- Că nu există un acord scris şi semnat între comunişti şi Maniu-Dinu Brătianu;

- În schimb, există un acord scris între comunişti şi reprezentanţii grupărilor de stânga (prin grupări de stânga Ralea înţelege grupările radicale democratice, între care numără şi grupul Tătărescu, în opoziţi cu grupările Maniu-Dinu Brătianu, înfăţişate ca „grupări de dreapta democratice”);

- Comuniştii au semnat un cartel cu grupul Ralea-Ghelmegeanu şi grupul dr. Topa[4] (fost iorghist);

- După semnare, Tătărescu a fost invitat să adere, ceea ce a şi făcut.

Tătărăscu şi Ralea au informat Palatul şi legaţiile neutre despre acordul cu comuniştii şi despre intenţia ce o au de a lupta în contra încercării lui Maniu şi Dinu Brătianu „de a proclama moartea civilă pentru cei care au părăsit grupările naţional-ţărănistă şi liberală şi care ar putea să mai aibă vreun rol în viaţa publică”[5].

[Rezoluţia mareşalului Ion Antonescu pe nota SSI:

„*1. Rol de ciocli care se pregătesc să moară omul şi să-i ia în primire cadavrul! Frumos, foarte frumos şi, mai ales, patriotic rol şi-au asigirat;*

2. Gen. Rădescu, Cornicioiu, Bibi Ghika şi alte păioase...

3. Compuse din 5 persoane.

4. [idesc.]

5. Toate zdrenţele s-au adunat de vânt la colţuri de stradă şi gunoaie”.]

ANIC, Fond PCM-Cab. Mil., dosar 63/1940, f. 259-261; documentul a mai fost publicat parţial şi în *23 august 1944. Documente*, vol II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 302-304.

207.

1944 iunie 26. *Notă cu privire la un zvon lansat de naţional-*

ţărănişti, privind ieşirea României din Axă.

Agentura Frontului de Vest
Nr. 27644

către
Secţia Contrainformaţii

Cu onoare se transmite mai jos, în copie, pasajul intitulat „Zvonuri lansate de naţional-ţărănişti”, din nota informativă nr. 606/20 iunie 1944 a Centrului 2 Teius:

„Dl Ionel Pop din Cluj, nepotul dlui Iuliu Maniu, a declarat în zilele trecute că România va ieşi din Axă şi că să nu ne fie frică de ruşi, întrucât dl. Iuliu Maniu a aranjat totul.

Tot în legătură cu acest zvon, dl dr. Emil Haţieganu din Cluj a adunat pe mai mulţi ţărani fruntaşi din Ardealul de Nord şi le-a atras atenţia zicând: „ne aşteaptă zile grele, România va ieşi din Axă şi va fi vai de noi, românii din Ardealul de Nord”.

Cele de mai sus au fost auzite de către Ioan Seredan din comuna Coruş, judeţul Cluj”.

Şeful Agenturii Frontului de Vest
Şef de Grupă
/ss/ (indescifrabil)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 102.

208.

1944 iunie 26. *Notă obţinută din cercuri liberale cu privire la plecarea lui Constantin Argetoianu în Elveţia şi misiunea primită de acesta de la Regina-Mamă*.

N O T Ă

Gh. Brătianu a declarat unor apropiaţi ai săi că deţine informaţia după care, înainte de a pleca în Elveţia, Argetoianu a fost primit de două ori de M. S. Regina Mamă, iar că la una din aceste audienţe particulare ar fi asistat şi Regele Mihai. Argetoianu ar fi primit din partea M. S. Reginei

Mame două scrisori pe care urma să le predea ministrului Angliei la Berna. Una din aceste scrisori era adresată regelui Angliei, iar cea de-a doua Regelui George al Greciei.

Pe de altă parte, aceste informaţii concordă cu cele pe care Şerbescu le are din sursa lui Dinu Brătianu. Şerbescu a declarat însă că Argetoianu a acţionat pe cont propriu la Geneva, că a avut mai multe întrevederi cu ministrul Angliei şi că o parte din rezultatele investigaţiilor sale ar fi cunoscute la Palat.

De asemenea, Dinu Brătianu ar fi în curent cu aceste lucruri, dar că, din anumite motive, nu a adus la cunoştinţa cuiva comunicările lui Argetoianu.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 11/1942, f. 29.

209.

1944 iunie 26. *Notă specială primită de Grupa Politică a SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei despre activitatea politică a grupărilor naţional-ţărăniste şi liberale.*

NOTA SPECIALĂ

Debarcarea anglo-americană în Franţa, înaintarea forţelor aliate în Italia, începerea ofensivei ruseşti pe frontul de Est precum şi intensificarea războiului aerian au creat în cercurile oamenilor politici din ţară credinţa că războiul a intrat în faza finală, decisivă trebuind să vină într-un viitor apropiat.

Urmare acestei stări de lucruri personalităţile opoziţiei au intensificat în ultimul timp acţiunea lor precum rezultă din desele concilieri pe care le-au avut.

Personajul principal al opoziţiei este I. Maniu care atât prin vechea sa atitudine în politica externă, prin lupta pe tărâmul democratic cât şi prin faptul că este şeful partidului naţional ţărănesc a reuşit să polarizeze în jurul său majoritatea personalităţilor politice democratice.

Din informaţiile noastre culese din apropierea acestuia reiese că şeful naţional ţărăniştilor priveşte actuala conjunctură politică în felul următor:

- Evenimentele militare din Italia sunt cele care interesează mult România;
- Armata generalului Alexander care înaintează spre Nordul Italiei nu are obiectiv principal Alpii, ci Triestul de unde îşi va forma o bază de marş spre Iugoslavia de Nord şi Ungaria, putându-se face la momentul oportun şi o debarcare pe coasta Dalmaţiei.

Este posibil ca între Guvernele aliate să existe o înţelegere prin care ofensiva însă pe frontul de sud nu poate începe înainte ca drumul armatelor anglo-americane spre Europa Centrală să fie deschis.

Prin această deplasare a evenimentelor – spun intimii lui Iuliu Maniu – cei care cred că România poate fi ocupată integral de armata roşie se înşeală, anglo-americanii nefiind dispuşi să lase ruşilor drumul liber spre Bosfor.

La momentul oportun îşi va avea cuvântul său de spus, care va crea o nouă situaţie, ajutând foarte mult, politica anglo-americană în Sud Estul Europei.

În consecinţă şeful naţional-ţărăniştilor crede că partidele democratice vor avea în curând un rol determinant în viaţa politică a ţării, cu condiţia ca în momentul bulversărilor interne cauzate de presiune externă partidele democratice să fie unite.

Poziţia lui Iuliu Maniu în politica internă după informaţiile noastre este următoarea:

Şeful naţional-ţărăniştilor socoteşte acordul acestora cu liberalii lui Dinu Brătianu drept principala forţă politică, iar celelalte forţe democratice de stânga trebuie să se alăture acestei forţe.

În convorbirile pe care Iuliu Maniu le-a avut în ultimul timp cu Dinu Brătianu şi ceilalţi fruntaşi ai opoziţiei a spus acestora că va fi nevoie ca atât partidul naţional ţărănesc cât şi cel liberal să-şi modifice programele la momentul oportun accentuându-se ideile democratice, căci numai în acest mod se va putea capta în aceste organizaţii elementele nemulţumite din ţară şi de a opri afluenţa acestora spre mişcarea comunistă.

După Iuliu Maniu însă – rezultă din informaţiile noastre – cel mai bun mijloc de a lupta împotriva comunizării este de a

se ajunge la o înţelegere între organizaţiile politice democratice şi cele de stânga, lucru foarte greu de făcut din cauză că principalii conducători ai mişcării comuniste sunt peste graniţă, iar cei din ţară nu pot fi priviţi cu încredere atât din cauză că nu se ştie în ce măsură au asentimentul Moscovei, nici dacă sunt urmaţi de organizaţiile comuniste clandestine.

Asupra acestui punct între Iuliu Maniu şi Dinu Brătianu există o înţelegere deplină.

Din această cauză „frontul democratic“ poate fi socotit ca înfiinţat numai principial, nu însă şi în mod practic.

Problema constituirii frontului democratic a creat şi animozităţi între personajele opoziţiei.

Astfel se discută atitudinea lui Gh. Brătianu care nu ar admite în nici un caz o colaborare a sa cu elementele de extremă stângă. Manistii sunt nemulţumiţi de faptul că în ultima lună Gh. Brătianu a ezitat să aibă o întâlnire cu I. Maniu, pretextând faptul că este concentrat sau îl reţine interese personale la moşia sa din Răteşti.

Gheorghe Brătianu este urmat de o serie întreagă de fruntaşi liberali în atitudinea sa.

Dr. Nicolae Lupu este partizanul creării practice a frontului democratic sub orice condiţii şi chiar cu participarea grupurilor Ralea şi Gh. Tătărăscu, lucru care nu îl admite I. Maniu.

Dinu Brătianu nu are nimic de protestat împotriva lui Ralea, dar nu admite o colaborare efectivă cu Gh. Tătărescu.

Ion Mihalache a propus prin Nicolae Penescu lui I. Maniu o convocare a principalilor fruntaşi opoziţionişti în care să se discute şi să se eludeze, toate aceste deosebiri de păreri, dar şeful naţional-ţărăniştilor ar fi obiectat că în primul rând este necesară o consfătuire a fruntaşilor naţional-ţărănişti pentru a se pune aceştia în mod categoric de acord.

După informaţiile noastre însă neverificate încă în ultimul timp s-a făcut din nou presiuni pe lângă Iuliu Maniu, din afară pentru constituirea practică a frontului democratic.

Aceste presiuni ar fi făcute de Guvernul Englez prin personalităţi de la Legaţia Turcească la Bucureşti.

Conform acestor informaţii Iuliu Maniu ar fi fost sfătuit în

următorul sens:

1. O schimbare determinantă în situaţia militară în Sud estul European trebuie să găsească în România un organism politic puternic, capabil să poată stăpâni situaţia.

Acest organism nu poate fi decât frontul democratic.

2.Frontul democratic nu ar putea fi conceput fără încadrarea elementelor de extremă stângă, căci altfel nu ar putea avea aprobarea Moscovei.

3. Frontul democratic odată constituit în mod practic nu se poate opri la o atitudine de expectativă, el trebuind să acţioneze pe teren conform politicii generale a aliaţilor.

Din cercurile naţional ţărăniste s-a putut afla că Iuliu Maniu nu înţelege să iasă din actuala sa linie de conduită mărginindu-se la vechea sa activitate, voind să păstreze partidului naţional ţărănesc caracterul de organizaţie de ordine.

Intimii lui Iuliu Maniu spun că acesta este convins că o altfel de luptă nu poate folosi ţării care ar merge spre anarhie şi nici aliaţilor care nu trebuie să pretindă partidelor democratice o acţiune care ar avea drept urmare imediată crearea în România a unei situaţii similare cu cea din Ungaria.

Atât Iuliu Maniu cât şi Dinu Brătianu sunt convinşi că o schimbare în România nu este posibil, decât sub presiunea evenimentelor din afară şi nu prin mişcări interne.

Acesta este nodul gordian al înţelegerii dintre partidele democratice şi extrema stângă, comuniştii urmărind crearea „frontului democratic“ ca o organizaţie de luptă imediată şi efectiv împotriva conducerii şi politicii actuale de război a României, pe când naţional-ţărăniştii şi liberalii privesc crearea frontului democratic drept pregătirea unei formule de guvernare în momentul când situaţia internă se va schimba fundamental sub presiunea evenimentelor militare.

COMUNICAT:
Ministerul Afacerilor Interne
Subsecretariatul de Stat al Afacerilor Interne
Direcţiei. Generale a Poliţiei
Serviciul Special de Informaţii

Inspectoratului General al Jandarmeriei

ASRI, fond „d”, dosar nr. 4413, f. 333 – 337.

210.

1944 iunie 27. *Notă cu privire la formarea şi activitatea Blocului Naţional Democrat*.

N O T Ă
cu privire la formarea şi activitatea Blocului Naţional Democrat

De la un intelectual având legături cu cercurile de extremă stângă, deţinem următoarele:

Blocul Democratic, conceput ca un organism menit să coalizeze toate forţele democratice se dovedeşte, treptat, a fi un instrument – cel puţin momentan – lipsit de viabilitate. La aceasta contribuie, în cea mai largă măsură, mentalitatea lui Maniu, indecisă şi educată într-un spirit de prudenţă, care anihilează orice tendinţă de acţiune energică şi refuză a înţelege împrejurările excepţionale prin care trecem.

Maniu este necontenit înclinat spre discuţii sterile pe care le utilizează ca procedeu de amânare şi ca mijloc, fie pentru a se eschiva de la mari răspunderi, fie pentru a aştepta conjuncturi în care să se debaraseze de angajamente luate contra vederilor sale structurale.

Blocul Democratic, care trebuia să înceapă o acţiune eficientă ducând la încheierea armistiţiului cu URSS şi – pe urmă – la stabilirea unei bune vecinătăţi cu Uniunea Sovietică, se manifestă până acum numai ca un organ deliberativ, de spirit parlamentarist, ce nu corespunde concepţiei pentru care extrema stângă îşi dăduse adeziunea. De altfel, extrema stângă nu a fost realmente înşelată deoarece, prevăzând această situaţie, nu a delegat elemente reprezentative, evitând să o angajeze definitiv. Atât Pătrăşcanu, cât şi Constantinescu-Iaşi nu reprezintă partidul comunist, fiind numai elemente utilizate de acesta pentru diferite contacte şi care nu pot determina o orientare a extremei stângi, singura lor posibilitate politică fiind numai

de a duce la capăt un mandat.

Adevăraţii şefi ai mişcării comuniste nu se pot expune să ducă tratative directe cu democraţii de centru, a căror indiscreţie este cunoscută şi asupra cărora atenţia serviciilor informative este permanent concentrată.

Cât priveşte nemulţumirile comuniştilor pentru inactivitatea Blocului Democratic, acestea au fost aduse la cunoştinţa şefilor democraţi de centru sub o formă ce trebuia să fie luată ca avertisment. Toate acestea nu înseamnă că, de către comunişti, se intenţionează a se denunţa participarea lor la Blocul Democratic. Blocul Democratic, cu toate insuficienţele sale, continuă să funcţioneze şi în momentul scadenţei, dacă va fi înregistrat acţiuni efective sau va fi capabil în viitor de asemenea acţiuni, va fi recunoscut. Contrariu, partidul comunist, care nu s-a angajat prin elemente reprezentative, va nega valoarea mandatului celor ce au discutat în numele său.

Este, însă, mai probabil ca până în cele din urmă Maniu va fi depăşit de evenimentele ce se vor preciza şi că el nu va fi acela care va conduce destinele ţării. Sfârşitul războiului va încheia o epocă din istoria omenirii – implicit a ţării româneşti – şi va promova elemente ale căror nume astăzi nu este cunoscut.

Istoria PCR, Documente pentru uz intern, vol. V, p. 242-243 (Arhiva CC-PCR, Fond 1, dosar 365).

211.

1944 iunie 28. *Notă-sinteză asupra legăturilor dintre opoziţia democrată şi Palatul Regal reprezentat de generalul Constantin Sănătescu*.

N O T Ă

Se constată că acţiunile grupărilor politice, care se desfăşoară separat în direcţia determinării armistiţiului României, converg totuşi într-un anumit loc, Palatul Regal. În ultimele şase săptămâni, urmărind activitatea politică a grupărilor din ţară, s-a putut constata că, după realizarea

Blocului Democratic în jurul lui Maniu sau a lui Tătărescu, s-a produs o luare de contact cu Palatul regal. Această luare de contact nu s-a produs însă, direct între factorul constituţional şi delegaţii grupărilor politice care, în schimb, au fost primiţi de către Mareşalul Palatului, general Sănătescu.

Faptul nu a surprins pe nimeni, dat fiind că există, din trecut, uzanţa prezentării oamenilor politici Mareşalului Palatului, căruia i se fac comunicări pentru M. S. Regele. Numai că, de data aceasta, este vorba de ceva mai mult, fiind elemente care facilitează prezumţia despre stabilirea unei înţelegeri de principiu, Generalul Sănătescu fiind de acord cu grupările politice care militează pentru ieşirea din război a României. Această înţelegere nu pleacă din iniţiativa Mareşalului Palatului, dar se bucură de întregul asentiment al factorilor diriguitori ai destinelor ţării. Prin această înţelegere s-ar urmări, într-o eventualitate, chiar formarea unui guverne General Sănătescu, cu caracter categoric militar şi cu misiunea precisă de a încheia armistiţiul cu URSS.

Din semnificaţia diferitelor informaţii primite în această chestiune, reiese că ideea de la care s-a pornit este următoarea:

a. Războiul este o întreprindere eminamente militară, iar războiul împotriva Uniunii Sovietice şi alături de Reich a fost dezlănţuit de un militar, dl mareşal Antonescu;

b. Armistiţiul, adică încetarea războiului, este tot un act de esenţă strict militară, iar misiunea încheierii lui trebuie să revină, neapărat, unui militar de prestigiu;

c. Acest militar de prestigiu a fost găsit în persoana Generalului Sănătescu care, pe lângă calitatea de Mareşal al Palatului Regal, întruneşte şi următoarele calităţi de ţinut în seamă pentru rolul ce-i revine ca preşedinte de consiliu, care să încheie armistiţiul cu URSS:

- Este General de Corp de Armată;
- A fost Comandant al Corpului IV Armată;
- În timpul campaniei din URSS, în prima perioadă a războiului, când şansele războiului păreau altele decât cele de acum, a transmis mai multe rapoarte din URSS, anume din regiunea Doneţului arătând că, după părerea sa, se face o greşeală continuându-se lupta pe pământul rusesc, dincolo

de Nistru.

*

Există cercuri politice care au convingerea că, dacă în aparenţă, grupările politice se arată sterile în acţiunea lor de determinare a ieşirii României din război, în fond ar fi vorba de un joc pentru ascunderea acestui aranjament socotit ca important. Ideea a plecat de la Maniu, după următorul calcul adoptat de toată lumea, inclusiv fruntaşii politici care nu se găsesc în blocul din jurul său:

a. O acţiune de încheiere a armistiţiului implică riscuri enorme, în primul rând pentru persoana care proclamă hotărârea la momentul ales;

b. Niciodată nu s-ar fi putut face o desemnare mai nimerită, adică mai ferită de cei interesaţi, ca în persoana Mareşalului Palatului care, prin rolul ce-l are, are şi misiunea de a ţine contactul cu oamenii politici, cumulând în acelaşi timp încredea factorului constituţional şi a partidelor politice. Se subliniază că, înainte de a pleca în străinătate, atât Argetoianu, cât şi Vişoianu au fost primiţi de Generalul Sănătescu la Sinaia. De vreme ce ambii oameni politici au avut întrevederi cu fruntaşii grupărilor politice, singurii interesaţi în desfăşurarea unei acţiuni de apropiere de Aliaţi, ce rost ar fi avut aceste recepţii la Palat, a lui Argetoianu şi Vişoianu de către generalul Sănătescu? Se arată că a fost vorba, în special în cazul lui Vişoianu, de:

- Asigurarea cercurilor aliate, în primul rând, şi a cercurilor sovietice, în al doilea rând, de ataşamentul Coroanei pentru ideile democratice, reprezentate prin politica taberei aliate;

- Acordarea misiunii de a comunica hotărârea categorică de a întrerupe, cu un ceas mai devreme, colaborarea cu Germania şi înceta războiul împotriva URSS.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 21-23.

212.

1944 iunie 30. *Notă a Agenturii Oltenia despre un zvon privind înlocuirea mareşalului Antonescu cu un guvern condus de Ion Mihalache şi dr. Nicolae Lupu.*

Agentura Oltenia către Secţia Contrainformaţii
Sursa: „Radu”-Rm. Vâlcea

N O T Ă

Zvon în Râmnicu Vâlcea cu privire la schimbarea actualului regim

În ziua de 26 iunie a.c., în oraşul Râmnicu Vâlcea, în cercurile intelectuale, s-a răspândit zvonul că Radio Londra ar fi anunţat capitularea necondiţionată a Finlandei în faţa trupelor sovietice. Comentariile în jurul acestei pretinse comunicări au dus la lansarea unui al doilea zvon, difuzat în cercurile frecventatorilor cafenelei „Royale” şi potrivit căruia România va fi, în scurt timp, în aceeaşi situaţie. În Bucureşti s-ar da ca sigură plecarea de la conducerea ţării a dlui mareşal Antonescu, urmând ca să-i urmeze dl Lupu şi Ion Mihalache. În acest sens, ar fi avut loc chiar o înţelegere între dl Lupu şi dl mareşal, dl Lupu sfătuindu-l pe Conducător să plece mai din vreme, cât e timpul prielnic, pentru că mai târziu să nu fie rău pentru ţară şi popor.

Se pretinde că doctorul Lupu ar avea cunoştinţe vechi cu politicienii ruşi, precum şi cu evreimea din România şi că în cazul unei ocupaţii sovietice el ar fi persoana indicată să trateze cu ocupanţii.

Iar Ion Mihalache, ca unul cu cele mai mari simpatii în pătura rurală, ar avea rolul să asigure ca ţăranii să nu se dedea la răscoale sau alte fapte care ar interesa ordinea în stat.

Despre Iuliu Maniu s-ar spune, de către unii, că ar intra şi dânsul în această formaţie, alţii însă ar susţine contrariul.

Printre oamneii politici locali, care au făcut totdeauna politică naţional-ţărănistă a lui Mihalache nu se poate constatat vreo activitatea în această direcţie.

Orice mişcare se ţine de noi îndeaproape [şi] în supraveghere.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 106.

213.

1944 iulie 1. *Notă a SSI referitoare la realizarea unităţii de vederi în frontul opoziţiei democratice.*

Constantinescu-Iaşi spune că abia acum, după atâtea săptămâni de frământări, se poate vorbi despre o unitate de vederi în frontul opoziţiei. E adevărat că dl Maniu nu a admis introducerea grupurilor Tătărăscu şi Ralea în frontul opoziţiei, dar aceasta nu schimbăcu nimic situaţia. Blocul opoziţiei e acum ceva stabil şi cel dintâi moment favorabil va fi utilizat pentru a se trece la acţiunea de teren.

Conlucrarea comuniştilor cu dnii Tătărescu şi Ralea rămâne pe linia acordului semnat. Dl Maniu cunoaşte conţinutul acestui acord, el fiindu-I comunicat la timp de către Pătrăşcanu. Dl Maniu nu se opune, dar rămâne la punctul de vedere cunoscut, anume că blocul democrat al opoziţiei nu poate îngloba elemente care au constituit suporturile regimului autoritar în România.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 328.

214.

1944 iulie 3. *Notă privind estimarea opoziţiei democratice asupra liniei de apărare româno-germane şi propuneri de acţiune în cazul unei reacţii germane*.

N O T Ă

Reluarea atacurilor aviatice aliate împotriva Balcanilor şi bazinului dunărean este considerată de conducerea partidelor cartelate ca un preludiu la apropiata ofensivă sovietică împotriva Ungariei şi României. După calculele făcute de partidele cartelate, calcule bazate pe o consultaţie scrisă a mai multor militari superiori, rezistenţa româno-germană, atât în Moldova până la linia Nămoloasa-Focşani, cât şi în Basarabia, nu ar putea dura mai mult de 15-20 zile. Acest calcul se face comparativ cu rezistenţa germană pe frontul central şi unde germanii dispuneau de citadele fortificate cu apărare coordonată pe front larg.

Rezistenţa pe linia fortificată a Siretului sau la Prut este calculată la 5 zile maximum. După spargerea acestei linii, trupele ruseşti ar putea ajunge la Bucureşti în cel mult 10 zile. Astfel, calculele partidelor de mai sus contează pe o ocupare a Munteniei în cel mult 45 zile de la începerea ofensivei sovietice.

Acest calcul în timp îşi are rostul său în planurile democrate. Anume, democraţii vor să ştie, aproximativ, care ar fi timpul de care ar dispune comandamentul german din România pentru a lua măsuri politice, în colaborare cu elementele de dreapta şi cu comunitatea etnică germană din ţară. Democraţii se aşteaptă, cu mare certitudine, la o reacţie germană, dacă nu în zilele ce vin, cel puţin în momentul unei retrageri. Aşa că discuţiile din ultimele zile au luat în consideraţie, în mod foarte insistent, mijloacele de care ar dispune democraţii pentru a para această reacţie, îndreptată, în primul rând, contra lor. O dispersare şi ascundere nu a putut fi luată în consideraţie, atât pentru că împrejurările ar cere prezenţa lor în Capitală şi centrele provinciale, cât şi pentru că ar putea fi interpretată ca o dezertare de către mase. Pe o protecţie a guvernului, de asemeni, s-a decis că nu se poate conta în mod absolut.

Au mai rămas, deci, două posibilităţi: o colaborare cu armata şi o organizaţie proprie. Aceasta din urmă ar consta din constituirea unor gărzi civile aşa cum au mai funcţionat în Ardeal şi a căror experienţă o are dl. Maniu. Ambele posibilităţi vor fi examinate atent în cursul acestei săptămâni, pentru a se trece la decizii.

Y/27

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944 vol. I, f. 131-132.

215.

1944 iulie 4. *Notă a SSI în legătură cu poziţia adoptată de Iuliu Maniu în cadrul frontului opoziţiei democratice*.

În cursul discuţiilor cu amicii săi politici, dl Maniu a vorbit şi despre perfectarea frontului opoziţiei. D-sa a spus că are la dispoziţia acţiunilor viitoare, pe care le întrevede, un

organism politic care cuprinde toate curentele democrate, de la Partidul Liberal până la comunişti.

D-sa a adăugat că are cunoştinţă despre acordul încheiat de comunişti ci dnii Tătărăscu şi Ralea. Acest acord nu va putea însă juca nici un rol activ. După dl Maniu acest acord reprezintă o concesie amicală a dlui Constantinescu-Iaşi care e legat de o veche prietenie faţă de dl Ralea. În momentul H, dnii Tătărăscu şi Ralea nu vor avea de jucat nici un rol, fiindcă nu reprezintă partide, ci doar mici dizidenţe.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 332.

216.

1944 iulie 4. *Notă a SSI referitoare la opiniile fruntaşilor naţional-ţărănişti în legătură cu perspectiva schimbării regimului politic în România.*

Dl prof. Zane, care în momentul de faţă este reprezentantul cel mai autorizat al organizaţiilor moldovene ale Partidului Naţional-Ţărănesc a stat de vorbă cu dl Maniu sâmbătă asupra ansamblului situaţiei poilitice. Cu acest prilej dl Maniu i-a spus între altele că:

Are cunoştinţă despre o acţiune politică pe care o desfăşoară în momentul de faţă generalul Sănătescu, mareşalul Palatului. Acesta a spus mai multor oameni politici, pe care i-a văzut în ultima lună, că el va fi succesorul mareşalului Antonescu, ca şef al guvernului de tranziţie ce va urma. Generalul Sănătescu lasă să se înţeleagă că ar avea consensul M.S. Regelui şi al Reginei Mame pentru o atare acţiune politică.

Se poate întâmpla, spune dl Maniu, ca cele afirmate de generarul Sănătescu să fie traduse la un moment dat în practică. Dar, adaugă d-sa, un atare guvern nu are şanse de a conduce ţara mai mult de 24 de ore. Generalul Sănătescu ca şi cei care-l susţin săvârşesc o eroare psihologică. Ei nu-şi dau seama că ostilitatea opiniei publice faţă de tot ce e militar se va revărsa şi asupra generalului Sănătescu, deşi e de aşteptat ca acesta să se prezinte dintru început opiniei

publice cu memoriul pe care l-a înaintat Palatului acum trei ani, memoriu în care susţinea că trupele române nu trebuie să treacă Nistru.

Dl Maniu spune că a fost sondat şi personal asupra părerii sale despre un atare guvern şi că a transmis celor în drept opinia sa.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 330.-331.

217.

1944 iulie 4. *Notă a SSI în care se redă opinia lui Iuliu Maniu asupra evoluţiei evenimentelor politice din România.*

Dl Maniu a fost sâmbătă după amiază în Bucureşti. D-sa a văzut mai mulţi amici politici şi a a vut o consfătuire cu câţiva ardeleni, între care şi doctorul Virgil Solomon. Iată ce spune dr. Solomon despre modul cum vede dl Maniu situaţia politică:

Este probabil că în foarte puţin timp Sovietele vor declanşa odensiva pe frontul nostru. Aceasta se va întâmpla de îndată ce Sovietele vor atinge Minskul, întregind astfel graniţele naţionale ale URSS. Judecând după exemplul oferit de răsturnarea frontului la Vitebsc în mai puţin de trei zile, e de aşteptat că nici Frontul de Sud care ne interesează nu va rezista mai mult timp. Răsturnarea Frontului de Sud va fi semnalul acţiunii politice a frontului opoziţiei.

În acel moment forţele unite ale opoziţiei vor intra în acţiune. Guvernul, care din chiar acest moment se găseşte incapabil de orice reacţie, va fi foarte uşor de „imobilizat”.

Acţiunea opoziţiei unite în acel moment va trebui să aibă ca prim efect capitularea trupelor româneşti.

Capitularea va trebui să se producă înainte ca trupele sovietice să fi ajuns la Bucureşti. Aceasta pentru ca să se poată trage beneficii politice din faptul depunerii armelor înainte de a fi atins de către Soviete Capitala ţării.

În ce priveşte atitudinea germanilor, dl Maniu are informaţii că trupele de sub comanda generalilor germani au primit instrucţiuni să nu caute a rezista în cîmpiile Munteniei,

ci să se retragă în Ardeal, căutând, evident, să întârzie pe cât posibil înaintarea Sovietelor. Asrfel fiind, e mai mult decât probabil că armatele germane nu vor jena prea mult acţiunea politică pe care o imaginează dl Maniu.

Dar dl Maniu merge mai departe. D-sa spune că România va trebui să ia imediat armele în mâini pentru a participa alături de ruşi la dezdrobirea Ardealului. Prin aceasta România va putea schimba situaţia de stat învins cu aceea pe care în momentul de faţă o are Italia.

În ce priveşte momentul declanţării acţiunii, dl Maniu crede cp acesta va fi în, cel mai mult, zece zile. E de aşteptat deci, a spus dl Maniu în încheiere amicilor săi, că până la sfârşitul acestei luni România să aibă o nouă aşezare politică, aşezare conformă cu dorinţa opiniei publice.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 331.-332.

218.

1944 iulie 5. *Notă privind stabilirea, de către opoziţia democrată, a necesităţii instaurării unui guvern provizoriu prezidat de generalul Constantin Sănătescu şi a implicării regelui în viaţa publică*.

N O T Ă

După discuţii de peste 10 zile, democraţii şi partidele de stânga au căzut de acord atât asupra necesităţii unui guvern provizoriu, prezidat de un general, cât şi asupra utilităţii intervenţiei Coroanei în viaţa publică şi militară, în momentul când se va pune problema armistiţiului. De asemeni, s-a căzut de acord şi asupra personalităţii indicate: dl general Sănătescu. Sondat, acesta s-a arătat favorabil sugestiilor primite, însă a declarat că nu ar accepta să prezideze vreun guvern din care să nu facă parte, în afară de militari proeminenţi ai *actualului regim* şi membri importanţi ai conducerilor partidelor democrate. Aceasta, bineînţeles, în cazul când preşedinţii grupărilor respective nu vor vrea să facă parte dintr-un guvern provizoriu.

La rândul lor, partidele de mai sus, la sugestia d-lui. Maniu, au cerut dlui general Sănătescu anumite garanţii: în ceea ce priveşte ideile democrate, în ceea ce priveşte planuri politice personale, străine de intenţiile democrate, în ceea ce priveşte unele rezerve mentale sau promisiuni luate anterior faţă de dl Tătărăscu, etc.

Răspunsul definitiv se aşteaptă pentru sfârşitul acestei săptămâni.

Y/27

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 27.

219.

1944 iulie 6. *Notă privind acceptarea generalului Sănătescu de a prezida un viitor guvern şi propunerile făcute în acest sens*.

NOTĂ

În completarea informaţiilor relative la misiunea politică a d-lui. general Sănătescu, cercurile conducătoare democrate susţin următoarele:

1. Dl general Sănătescu a predat ieri răspunsul său definitiv partidelor cartelate şi acestea urmează să se pronunţe până vineri [7 iulie] la prânz.

2. Domnia sa acceptă prezidarea unui guvern, sprijinit atât de Palat, cât şi de Armată şi de *toate* grupările politice interne.

3. Domnia sa acceptă o formulă strict militară, aşa cum a fost sugerată iniţial de dl. Maniu, ca singura soluţie politică, în sensul de a putea obţine adeziunea întregii ţări şi a reprezenta util ţara faţă de aliaţi şi ruşi.

4. Militarii participanţi vor fi activi şi de rezervă, reprezentând, în tot atâta, măsura actualului regim ca şi regimurile democratice trecute. Asupra personalităţilor indicate să intre în acest guvern, dl. general Sănătescu cere discuţii şi înţelegere prealabilă cu *toate* grupările politice interne şi cu *Statul Major*.

5. Trecerea de la acest regim militar (al dlui general Sănătescu) la unul viitor urmează a fi calculată anticipat, atât în timp cât şi ca modalitate, urmând a se face un acord ad-hoc sub arbitrajul suprem al M. S. Regelui.

6. Modalităţile acestei treceri urmează a fi comunicate de grupările politice interne, guvernul Sănătescu considerându-se ca delegat cu termen limitat.

Y/33

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 28.

220.

1944 iulie 7. *Notă a Centrului Brăila privind zvonurile care au circulat în ultimul timp în zonă*.

S.S.I./Centrul Brăila nr. 201

către Secţia C.I.

Avem onoare a vă comunica zvonurile care au circulat săptămâna trecută şi în prezent în localitate:

1. Între militarii veniţi de pe front circulă zvonul cum că, peste două luni, se va face pace, în urma unui acord secret cu anglo-americanii.

2. Că la Isaccea, în judeţul Tulcea, au aterizat 300 de paraşutişti sovietici, care s-au regrupat într-o pădure din apropiere. În acest scop, a fost sculată în puterea nopţii toată populaţia, bărbaţi, femei, fete şi copii, cu sape şi topoare, înconjurând pădurea pentru prinderea lor.

3. Că în ultimul timp, legionarii au început să-şi regrupeze forţele ţinând consfătuiri, în vederea unei viitoare guvernări.

4. Cafeneaua „Corso”, locul de întâlnire al grecilor şi evreilor defetişti, este tolerată de oficialităţi fiind scoasă de sub controlul poliţiei.

5. Că odată cu fuga cpt. av. Ghica de pe aeroportul Ianca, a plecat şi dl. Maniu însoţit de alţi fruntaşi ai vieţii politice pentru a stabili tratativele de pace cu anglo-americanii.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 64.

221.

1944 iulie 11. *Notă a SSI în legătură cu evoluţia opţiunii politice a lui Iuliu Maniu.*

Amicii dlui Maniu spun că acesta s-ar fi pronunţat în cele din urmă pentru acceptarea propunerilor Molotov. D-sa ar fi luat această hotărâre după consultarea cu dl Mihalache şi cu alţi fruntaşi ai partidului.

Dl Maniu susţine acum că în situaţia actuală a ţării şi în stadiul în care se găseşte războiul o atitudine negativă a României ar fi fără folos şi primejdioasă. Fără folos, căci o dată dezlănţuită ofensiva în sud, Sovietele vor trece repede peste teritpriul României, indiferent de punctul de vedere al oamenilor politici. Primejdioasă, căci o dată aflaţi în ţară, ruşii nu vor mai respecta oferta lui Molotov. În această ordine de idei, dl Maniu spune că declaraţia lui Molotov şi-a găsit aplicaţia unilaterală în ţinuturile ocupate de Soviete în Moldova. În adevăr, în aceste ţinuturi, administraţia continuă a fi girată de români, fără imixtiunea Sovietelor.

Dl Şerbănescu, care a stat de vorbă de curând cu dl Maniu, spune că acesta este ţinut la curent cu mersul tratativelor de la Cairo şi că, deşi nu destăinuie nimănui nimic în acestă privinţă, se pare că a transmis dlui Vişoianu instrucţiuni pentru acceptarea declaraţiei lui Molotov.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 342.

222.

1944 iulie 14. *Notă a SSI referitoare la discuţiile de fuzionarea grupării din jurul lui Mihail Ralea cu P.S.D.*

Dl Ralea depune vii stăruinţe în momentul de faţă spre a realiza o fuziune cu social-democraţii. Dorinţa dlui Ralea este împărtăşită de câţiva social-democraţi care îl anturează.

Între aceştia se află Voitec.

Acesta a venit miercuri la Bucureşti spre a avea o întrevedere cu fruntaţii social-democraţi. La restaurantul "Păun" de pe Splai, s-a întâlnit Voitec cu Rădăceanu care acum e concentrat cu gradul de plutonier la o unitate sedentară din Bucureşti. Propunerea a fost făcută ca enind din partea lui Voitec. Ar fi vorba de intrarea lui Ralea şi a prietenilor săi politici în Pardidul Social – Democrat, Ralea urmând să ia ceva mai târziu conducerea acestui partid. Aportul lui Ralea ar fi legăturile acestuia cu factorii politici care sunt inaccesibili social-democraţilor şi poate chiar o combinaţie de guvern în timpul cel mai scurt. (În cursul discuţiei, Voitec a pomenit despre generalul Sănătescu şi combinaţiile de guvern ale acestuia).

Rădăceanu s-a declarat în principiu de acord cu ideia unei fuziuni. A rămas ca Rădăceanu să supuie chestiunea conducerii partidului, după care se va putea trece la o discuţie amănunţită a modalităţilor practice de fuzionare.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 354.

223.

1944 iulie 17. *Notă privind hotărârea opoziţiei democrate de a accepta un guvern militar*.

N O T Ă

În cercurile democrate conducătoare se afirmă a se fi realizat un perfect acord cu dl general Sănătescu. Deşi plenul conducerii cartelului nu s-a pronunţat încă asupra modalităţii unei colaborări, toţi fruntaşii sunt de acord cu ideea unui guvern militar prezidat de om personalitate din preajma Suveranului.

Acordul acesta s-a perfectat în urma unei comunicări primite de conducerea liberală pe ziua de sâmbătă [15 iulie]. Se pare că această comunicare conţine răspunsul la tatonările făcute până acum de democraţi pe lângă dl. general Sănătescu.

Întrucât această comunicare a parvenit conducerii democrate înainte de conferinţa plenară anunţată pentru mânie, marţi [18 iulie], ea va fi examinată, urmând a se transmite un răspuns definitiv d-lui. General Sănătescu.

Y/33

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 33.

224.

1944 iulie 18. *Notă privind răspunsul primit de Gh. Tătărescu de la generalul Sănătescu, în care precizează condiţiile în care acceptă să conducă un nou guvern*.

N O T Ă

Dl Suchianu a transmis dlui Ralea, din partea dlui Tătărăscu, răspunsul primit de acesta din partea dluigeneral Sănătescu. După câte se afirmă în cercurile intimilor dlui Tătărăscu, răspunsul primit de d-sa. din partea d-lui. general Sănătescu ar fi similar cu acela primit de grupul cartelului. Anume, ar fi vorba de unul şi acelaşi răspuns, în care se precizează:

1. Dl general Sănătescu acceptă ideea de a prezida un guvern, dacă acest lucru îi va fi cerut de Suveran, dacă va avea concursul majorităţii marilor comandanţi de unităţi şi dacă va avea sprijinul întregii opoziţii româneşti. Cu alte cuvinte, dl. general Sănătescu doreşte să aibă un front unitar intern, indiferent de planurile de separaţie ale dlui Maniu.

2. De asemenea, a precizat că nu vrea să ia personal nici o iniţiativă, ci că toate iniţiativele trebuie luate de cei trei factori de mai sus, de comun acord. În cazul unei nerealizări de acord perfect între cei trei factori, d-sa. declină otice apel i s-ar face.

3. În fine, domnia sa sugerează a se lucra în deplină înţelegere cu actualul guvern, pentru o trecere normală de la un regim la altul, fără nici cel mai mic semn de revoluţie internă sau de răsturnare de regim. Toate organele de autoritate ale actualului regim ar urma să fie menţinute.

Dl Tătărăscu declară că este pe deplin [de] acord cu

acest răspuns şi ar dovedi mult simţ politic.

Y/33

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 10/1942, f. 2-3.

225.

1944 iulie 19. *Notă a SSI referitoare la punctele de vedere adoptate faţă de părerea susţinută de comunişti de a se organiza gărzi civice ca nucleu al acţiunilor de rezistenţă*.

Chestiunea gărzilor civice ce s-a pus la un moment dat în discuţiea conducerii blocului opoziţiei a fost abandonată. Dl Măcărescu spune că ideea care vine din rândurile comuniştilor este tentantă, dar realizarea ei în regimul actual e o imposibilitate. Organizarea păturilor urbane pentru o rezistenţă armată este ceva foarte greu de realizat în regimul excepţional de astăzi care pedepseşte cu moartea simpla deţinere de arme şi muniţii. Apoi, chiar dacă s-ar purcede la o atare organizare, numărul aderenţilor ar fi destul de redus, acţiunea clandestină neconvenind mediului orăşenesc. În cea ce priveşte satele, indivizii capabili să constituie gărzile civice sunt pe front.

În aceste condiţii, s-a renunţat de la început la ideea constituirii gărzilor civice. Partidul comunist însă a declarat că va face organizarea cadrelor sale pe bazele propuse, pentru a putea constitui la momentul oportun nucleul acţiunii cetăţeneşti de rezistenţă pentru cazul când autoritatea românească s-ar dovedi în deficienţă faţă de germani şi eventual de legionari.

23 august 1944. Documente, vol. II, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti 1984, p. 358.

226.

1944 iulie 21. *Notă destinată lui Eugen Cristescu, directorul general al SSI, privind zvonurile lansate de simpatizanţii PNŢ din Ardeal despre organizarea viitorului guvern.*

SSI
Eşalonul Evacuat

Pentru Domnul Director General

N O T Ă[25]

21 iulie 1944

După atentatul neizbutit contra cancelarului Hitler, naţional-ţărăniştii şi, în special, maniştii din regiune au lansat următoarele zvonuri:

1. „Guvernul român este în posesia unor informaţii sigure că România va fi părăsită şi privată de apărarea forţelor germane, începând de la data de 1 septembrie a.c.”

2. „Că, faţă de aceasta, dl Mareşal şi Guvernul român au luat măsuri şi au permis ca partidele politice opoziţioniste regimului mareşalului Antonescu şi, în special, partidele democratice, să se întrunească şi – prin conducătorii lor – să hotărască de soarta ţării”.

3. „Că factorii proeminenţi ai partidelor democratice s-ar şi fi întrunit hotărând preluarea conducerii ţării după formula următoare:

a. Dl Iuliu Maniu, preşedinţia Guvernului de Uniune Naţională;

b. Exponenţi ai Partidului Liberal vor prelua departamentele Internelor şi Finanţelor;

c. Departamentele Cultelor, Educaţiei şi Economiei Naţionale au fost atribuite comuniştilor;

d. Celelalte departamente, inclusiv Apărarea Naţională, ar reveni naţional-ţărăniştilor.

4. „Maniştii din Deva afirmă chiar că dl Mareşal ar avea cunoştinţă şi şi-ar fi dat şi consimţământul pentru formarea acestui «Guvern de Coaliţie», iar ei consideră – împreună cu conducerea Partidului Naţional-Ţărănesc – că guvernarea dlui mareşal Antonescu este virtual căzută”.

5. Se dau chiar şi amănunte:

Astfel, se afirmă că din partea Comandamentului Forţelor

25 Pe acest material a fost adnotat: „*Grupa Politică. Trebuie urmărit prin Ag[entura] Ardeal dacă aceste informaţii mai circulă şi în alte părţi ale Ardealului. Atunci înseamnă că organizaţiile din provincie şi-au terminat organizarea şi sunt gata de acţiune*”.

Germane s-a cerut României ca până la 1 septembrie a.c., 80% din mijloacele de transport pe C.F.R. ale României să fie puse la dispoziţia forţelor germane ce se vor retrage din Balcani şi a celor ce vor părăsi teritoriul românesc. Că unităţile germane au şi început a se deda la jafuri şi devastări pe zona de Est, că germanii ne părăsesc, că nu vor mai da ajutor forţelor române la Est etc.

Din investigaţiile făcute, reiese că aceste zvonuri sunt rezultatul vizitei dlui Maniu în regiune. „Guvernul de Uniune" nu ar fi decât o falsă interpretare a străduinţelor dlui Maniu de a forma acel „Bloc al partidelor democratice de opoziţie", în care scop a şi participat la festivităţile de la Grădiştea şi Costeşti, despre care s-a raportat anterior, cu Nota din 13 iulie crt.

Dat fiind persistenţa cu care se lansează aceste zvonuri, cum şi preciziile ample ce se dau, ele creează o stare de nervozitate intensă în regiune, tinzând la discreditarea conducerii statului şi măcinarea încrederii în regim. Credem că Aurel Vlad nu este străin de aceste „manevre" şi căutăm a afla dacă „sursa" nu este chiar dânsul. Chestiunea se urmăreşte atent şi se va raporta.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. I, f. 206-208.

227.

1944 iulie 21. *Notă privind afirmaţiile generalului Sănătescu făcute lui George Brătianu, în scopul atragerii acestuia în viitorul guvern*.

N O T Ă

Tot dl George Brătianu spune că succesul politic al Palatului în chestiunea ocupaţiei ruseşti va fi pus la dispoziţia generalului Sănătescu la momentul oportun pentru a fi folosit de acesta ca o trambulină politică.

Generalul Sănătescu a spus dlui George Brătianu aceasta, adăugând că, de fapt, iniţiatorul demersului la Londra este domnia sa. Acelaşi a mai comunicat dlui Brătianu, spre a-l determina să adere la formula sa de guvernare, că a discutat

cu Regele situaţia politică şi că a rămas înţeles ca viitorul guvern să restabilească Constituţia şi să se integreze în totul vederilor partizanilor libertăţii individuale.

Totuşi, dl Brătianu a rămas la punctul său de vedere cunoscut.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 11/1942, f. 28.

228.

1944 iulie 21. *Notă privind comentarii din cercuri liberale, social-democrate, comuniste şi germane referitoare la atentatul împotriva lui Hitler*.

N O T Ă

Astăzi, vineri, 21 iulie 1944, la ora 10 dimineaţa, a fost acasă la dr. Costinescu, fost ministru, fost şi primar general al Capitalei, o consfătuire la care au luat parte dnii dr. C. Angelescu, fost ministru al cultelor şi instrucţiunii publice, V. Sassu, fost ministru al agriculturii şi domeniilor [şi] Al. Popescu-Necşeşti, fost subsecretar de stat la culte. Pe lângă cei de mai sus notaţi, au mai fost la dr. Costinescu mai mulţi liberali, ziaristul Vasile Ionescu-Vion, redactor de la ziarul „Universul”, Mircea Mirescu, redactor la „Universul” şi omul de casă al dlui dr. C. Angelescu, fost ministru al culturii naţionale. Cei prezenţi au discutat şi evenimentul impresionant al zilei: atentatul săvârşit asupra Führerului Hitler.

Cei adunaţi în casa dlui dr. Costinescu au fost de părere că, aşa cum s-a produs atentatul, pare fi pus la cale de către persoane din anturajul Führerului care au căutat, cu acest prilej, să lovească în opoziţia germană care, în ultimele zile, a căutat să se afirme spunând că ar fi necesar ca durata războiului ar mai trebui scurtată. Pentru liniştirea spiritelor şi a curentelor printre poporul german s-a înscenat – se zice – acest atentat, la fel ca şi acel de la München şi acel împotriva lui Röhm. Cu acest prilej, se vorbeşte că dl. Himmler, ministrul afacerilor interne al marelui Reich, a fost însărcinat să ia măsuri împotriva opoziţiei, care numără mai

bine de un milion de oameni marcanţi.

*

La social-democraţi şi comunişti se spune că atentatul este la fel pus la cale ca şi incendierea Reichstagului german. Probabil că Führerul are de plătit o serie de poliţe oamenilor care l-au părăsit tocmai la capătul războiului. Însă această alarmă nu este spre binele Führerului, ai cărei luptători de pe front, care au aflat de acest atentat fie prin ziare sau radio, îşi vor da perfect seama că în patria lor este ceva putred.

*

Prin cercurile germane din Capitală s-a vorbit că, în cazul dacă atentatul împotriva lui Hitler ar fi reuşit, România ar fi avut, poate, neplăceri, deoarece numai Hitler şi guvernul lui a recunoscut şi garantat integritatea teritoriului român.

„Zizi”

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 22/1941, f. 236-237.

229.

1944 iulie 22. *Notă primită de SSI despre comentariile produse în rândurile cercurilor politice din România faţă de atentatul produs supra cancelarului Germaniei Adolf Hitler.*

Evenimentele politice din Germania au produs o puternică impresie asupra lumii politice de la noi. Interesul stârnit de ştirea atentatului[26] a readus în Bucureşti aproape totalitatea conducătorilor opoziţiei.

Astfel, au revenit domnii Maniu, Mihalache, George Brătianu, Tătărescu, Gigurtu, dr. Anghelescu.

Cercurile politice nu sunt încă edificate asupra amploarei evenimentelor. De aceea şi comentariile se fac sub rezerva confirmării lor prin ştirile ce nu vor mai putea să întârzie. Până atunci, comentariile îmbracă următoarele caractere:

- se consideră că situaţia internă a Germaniei este

26 Este vorba despre atentatul produs în 20 iulie 1944 asupra cancelarului Adolf Hitler; vezi pe larg *Operaţiunea Valchiria*

deosebit de gravă;

- se regretă că aceste evenimente găsesc opoziţia insuficient pregătită pentru a le putea specula;
- se remarcă o tendinţă de a se trece la o acţiune politică, însă numai în cazul când informaţiile ulterioare vor arăta că în Germania evenimentele evoluează în sensul agravării regimului.

La naţional-ţărănişti se spune că situaţia nu poate fi judecată în lumina datelor incomplete ce au putut parveni până acum.

Din faptul că autorii atentatului sunt ofiţeri din imediatul anturaj al lui Hitler se poate trage concluzia că e vorba de o acţiune politică de cea mai mare importanţă, de natură a influenţa determinant viitorul Europei. Nemulţumirile germane care până acum erau înregistrate în pătura mijlocie, au ajuns acum până în vârful piramidei.

Dl Maniu crede că România are acum prilejul optim de a scurta dominaţia germană. Rolul acesta ar putea reveni Mareşalului Antonescu, care va trebui să acţioneze energic dacă voieşte să rămână în istorie. D-sa se îndoieşte însă că Mareşalul va întreprinde ceva. De aceea d-sa crede că e rolul opoziţiei să realizeze acest deziderat

Informaţiile dlui Maniu spun că vestea atentatului pe frontul din Moldova a avut drept consecinţă o adevărată prăbuşire a moralului armatei germane. În ce priveşte armata română ea rămâne la datorie cu aceiaşi resemnare cu care luptă de doi ani pentru o cauză pierdută. Armata română nu va depune armele chiar dacă germanii o vor face. În cazul când însă o acţiune politică venită din interior ar face apel la ea, armata nu va ezita să scurteze durata războiului înlesnind politicului să facă ceea ce nu a putut realiza elementul militar.

Nu trebuie însă, procedat pripit. E de aşteptat, spun, naţional-ţărăniştii, modul cum vor evolua evenimentele în Germania. În cazul când se va vedea că e vorba de o acţiune de mari proporţii şi că ea nu a putut fi lichidată ci dimpotrivă evoluează, atunci regimul actual va trebui să tragă consecinţele. Mareşalul Antonescu va trebui să treacă regelui răspunderea situaţiei. Iar factorul constituţional nu va avea

altceva de făcut decât să încredinţeze partidelor politice destinul ţării şi al Coroanei.

Dl Gheorghe Brătianu, spune că legăturile sale cunoscute, cu oamenii politici proeminenţi de la Berlin îl îndreptăţesc să creadă că chiar în cazul când atentatul împotriva lui Hitler ar fi izbutit, nimic nu s-ar fi rezolvat în Germania, pentru moment. Aceasta pentru că anturajul lui Hitler în frunte cu Goering este atât de fanatic partizan al continuatoarei războiului încât cu siguranţă Germania ar fi continuat să lupte. Evident, însă, că prin dispariţia creierului regimului, mai devreme sau mai târziu situaţia din Germania tot s-ar fi lămurit într-un anumit sens. Dar aceasta, după credinţa dlui Brătianu se va întâmpla în orice caz toamna care vine.

În aceiaşi ordine de idei, d-sa nu crede că lucrurile se desfăşoară în Germania atât de simplu cum au aerul să asigure agenţiile germane de presă. Dacă s-a putut ajunge la declanşarea acţiunii de nesupunere, atunci e sigur că iniţiatorii mişcării au prevăzut şi consecinţele unei reuşite incomplete a mişcării lor iniţiale. E probabil că autorii revoltei au pregătit şi pus în aplicare soluţii şi pentru acest caz.

Noi, spune d. Brătianu, nu avem altceva de făcut decât să aşteptăm desfăşurarea evenimentelor cu calm căci nu trebuie uitat că îi avem pe sovietici în ţară. Orice gest pripit poate avea consecinţe funeste pentru noi, tocmai acum şi mai cu seamă acum în ceasul al doisprezecelea al încleştării de pe fronturi.

La liberali evenimentele sunt privite cu calm. Se pune oarecare pasiune în comentarea faptelor, dar nu se exagerează. Se arată că dacă s-a putut produce atentatul, aceasta dovedeşte din plin că aparatul administrativ şi de siguranţă nu mai funcţionează în condiţiile de până acum. Ceea ce lasă să se prevadă că şi alte acte de aceiaşi amploare, poate mai izbutite, sunt de aşteptat pentru viitor.

Noi, spune dr. Costinescu, trebuie să aşteptăm în linişte desfăşurarea evenimentelor din Germania, fiindcă dacă ele înaintează în direcţia ce au căutat să i-o imprime autorii revoltei, atunci se va rezolva cu o singură mişcare de şah şi situaţia României. În caz contrar, nu vom avea nimic de câştigat pornind la o acţiune politică pripită.

Dl Gigurtu spune că evenimentele din Germania nu au nici pe departe caracterul ce caută a i se atribui de către lumea politică de la noi. Un grup izolat a crezut că poate zdruncina regimul naţional-socialist şi a acţionat în consecinţă. Nu a izbutit. Atât.

Gigurtu spune că acest atentat a fost, dintr-un punct de vedere, foarte bine venit. El a dat prilej conducerii partidului să procedeze la o epuraţie ce devenise mai mult decât necesară. De la legaţia germană Gigurtu ştie că au fost suprimaţi, fără nici o consideraţie de situaţie, toţi cei pe ai căror sentimente nu s-a putut conta fără rezerve. Numărul execuţiilor nu se poate preciza, dar Gigurtu ştie că el e foarte mare.

În ce priveşte repercisiunile stării de lucruri din Germania asupra situaţiei din România, Gigurtu este încredinţat că autoritatea Reichului este încă îndeajuns de puternică pentru a putea menţine un statu quo peste tot în Europa şi deci şi la noi. În cazul când s-ar produce tulburări la noi, aparatul de represiune german destinat României se va pune imediat în funcţiune şi va lucra perfect.

Dl Constantinescu – Iaşi, regretă că dl Maniu tergiversează peste măsură tratativele pentru încheierea frontului opoziţiei a lipsit ţara în momentul de faţă de un organism puternic, capabil să o scuture de sub regimul german. Dacă opoziţia ar fi fost organizată aşa cum preconiza d-sa, în gărzi civice înarmate, operaţiunea lichidării germanilor şi implicit a înlăturării regimului Antonescu, ar fi fost relativ uşoară. Aceasta nu înseamnă însă că ceea ce nu s-a putut face în primul moment din cauzele arătate nu se va putea realiza dacă criza din Germania continuă. Constantinescu – Iaşi spune că are la dispoziţie muncitorimea din Bucureşti şi centrele industriale şi că poate încerca cu acestea, ca nucleu central declanşarea unei mari acţiuni populare pentru realizarea scopurilor propuse. Nu se îndoieşte că odată această acţiune pornită, i se va alătura şi armata.

În rezumat deci, lumea politică se arată prea ocupată în cel mai înalt grad de cele ce se petrec în Germania. Se întrevăd o seamă de posibilităţi de viitor pentru România. În acelaşi timp însă se remarcă peste tot o mare prudenţă care

nu vine numai din absenţa ştirilor ci din grija de a nu dăuna acum către sfârşit situaţiei interne.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 4401, f. 6 – 10.

230.

1944 iulie 24. *Notă privind comentariile ziariştilor acreditaţi la guvern, referitoare la cererea mareşalului Ion Antonescu de a se mobiliza noi divizii şi reacţia negativă a membrilor cabinetului*.

N O T Ă

Ziariştii acreditaţi pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri au comunicat directorilor de ziare că vineri, 21 iulie, ora 5 ½ după amiază, a fost un consiliu de miniştri prezidat de dl mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului, care a durat câteva ore. Membrii consiliului – spun ziariştii – au fost puţi în curent cu ultimele evenimente de pe frontul din răsărit şi cel din nordul Franţei. Ziariştii susţin că dl mareşal Ion Antonescu ar fi spus că, spre a preîntâmpina un atac din partea ruşilor în nordul României, ţara este nevoită să-şi întărească graniţa de la răsărit. Membrii consiliului s-au opus ca să se mai mobilizeze noi contingente, deoarece se fac mari greutăţi pentru strângerea recoltei şi întoarcerea mirişte i. Se mai susţine că dl. Mareşal ar fi adăugat că, faţă de înaintarea ruşilor în nord, germanii vor trebui să-şi retragă aripa stângă din Balcani şi atunci, fatal, frontiera noastră spre Rusia va fi descoperită. În acest scop se impune mobilizarea unor noi divizii. Ziariştii spun că aproape toţi membrii guvernului s-au opus cerinţelor Mareşalului conducător.

*

Chestiunea care a mai fost discutată în consiliul de vineri, a fost aceea a ordinei interne. Consiliul va lua măsuri împotriva aşa-ziselor grupări politice care încearcă să se agite.

„Zizi”

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. I, f. 54.

231.

1944 iulie 25. *Notă a SSI despre comentariile politice faţă de atentatul nereuşit asupra cancelarului Germaniei.*

După cinci zile de la săvârşirea atentatului împotriva lui Hitler, atitudinea partidelor politice începe să ia contururi precise.

Se regretă unanim faptul că atentatul nu a izbutit, exceptând, bine înţeles partidele de dreapta. Se arată însă în acelaşi timp că faptul nereuşitei nu schimbă datele problemei. Germania este slăbită moraliceşte şi incapabilă să mai poarte mult timp armele. Represiunea sângeroasă ce se execută acum în Germania va putea paraliza câtva timp opinia publică, dar rezultatul va fi acelaşi.

Atentatul, este dintr-un punct de vedere erupţia care arată medicului prezenţa unei boli infecţioase. Dl Maniu crede că şi fără mari eforturi militare ale aliaţilor pacea va veni odată cu toamna acestui an.

Blocul opoziţiei, spun cei din jurul dlui Maniu este gata să-şi asume răspunderea situaţiei cu un ceas mai devreme. Despre o reacţie a Germaniei în momentul de faţă, la noi, nu poate fi vorba. Astfel fiind, Coroana are datoria să reţină sensul evenimentelor din Germania şi să se manifeste activ în acest sens, concediind guvernul mareşalului Antonescu şi chemând opoziţia unită la cârma ţării. Cu cât se va produce mai devreme acest act, cu atât se va putea salva mai mult din ceea ce rămâne de salvat.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 4409, f. 14 – 15.

232.

1944 iulie 25. *Notă a Centrului nr. 3 Est, Biroul C.I., Galaţi privind identificarea unor colportori de ştiri false*.

N O T Ă

În localitate au fost identificaţi următorii agenţi colportori de ştiri false: Temistocle Sachelarie, Gherasim Teofanatos şi Nicolae Stato, toţi de origine elenă. Câmpul lor de activitate este cofetăria „Gavrilă”, din aripa dreaptă a cinematografului „Olimpic”. Aceşti greci au răspândit diferite ştiri tendenţioase şi anume: În Germania a izbucnit războiul civil. Ministrul Göebbels este de partea rebelilor. Armata internă este despărţită în două. În sânul armatei operative din Vest s-au produs dezordini şi dezertări în masă la inamic, etc.

Numiţii, în legătură cu mai mulţi evrei – Devy Kalmanovici, fost director al cotidianului „Vocea Galaţiului” şi fost consul onorific al Estoniei, avocat Faibiş din strada Codreanu nr. 25 – sunt fidelii comentatori ai ştirilor difuzate de posturile de radio inamice. Aceste comentarii le fac în orice împrejurare şi orice anturaj s-ar găsi. Devy Kalmanovici împreună cu dr. Sanderand sunt buni prieteni cu Jean Ionescu, proprietarul foii locale „Curajul”. Acesta est cunoscut ca un aprig duşman al germanilor, iar ca idei politice este comunist notoriu. Tot la acest Ionescu, evreii Kalmanovici şi Sanderand ascultă posturile de radio Londra şi Moscova, folosind şi telefonul, atât în convorbirile lor zilnice din oraş, cât şi cele interurbane.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. I, f. 215.

233.

1944 iulie 25. *Notă a SSI despre opiniile politice exprimate de Iulu Maniu în legătură cu eventuala reacţie a mareşalului Ion Antonescu faţă de cererile germane.*

Ultimele revendicări ale Germaniei transmise mareşalului Antonescu prin dl Killinger formează obiectul discuţiilor conducerii Partidului Naţional Ţărănesc.

Dl Maniu este informat că Germania cere azi României, sub ameninţare discret fluturată, noi contingente de trupe cu

care să poată astupa golurile din răsărit. Comentând această ştire, dl Maniu spune că dacă ar ceda acestor revendicări, mareşalul ar comite o crimă pe care ţara nu i-o va putea ierta niciodată. La bilanţul greşelilor săvârşite în cei patru ani de guvernare, această cedare ar cântări deosebit de greu.

După dl Maniu, de astă dată mareşalul trebuie să opună un veto categoric oricăror revendicări germane. După domnia sa, nu mai există de astă dată riscul unei represiuni germane, astfel încât ameninţarea ce se flutură nu va putea fi tradusă în practică.

De aceea mareşalul Antonescu are datoria să cruţe vieţile româneşti care au rămas şi care vor fi necesare pentru dezrobirea Ardealului. Căci, dl Maniu a rămas credincios punctului său de vedere după care armata română va trebuie să se alăture armatei sovietice şi să cucerească alături de ea Ardealul.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 17 – 18.

234.

1944 iulie 29. *Notă privind schimbarea de atitudine a lui Iuliu Maniu, care şi-a propus să conducă noul guvern*.

N O T Ă

În atitudinea dlui Maniu a intervenit, în ultimele zile, o schimbare tot atât de surprinzătoare pentru un observator politic, ca şi pentru intimii d-sale. Este vorba de un brusc virament cu care sunt deprinşi cei ce urmăresc avatarurile politicii maniste şi care este o expresie clasică a abuliei, a imposibilităţii şefului partidului ţărănesc de a lua odată pentru totdeauna o decizie definitivă şi irevocabilă. Iată despre ce este vorba:

După discuţii îndelungate, partidele cartelate, la sugestia lui Maniu, s-au oprit la ideea unui guvern militar de armistiţiu. Acestui guvern urma să-i ia apoi locul coaliţia cartelului. Se căzuse chiar de acord asupra persoanei d-lui. General Sănătescu, ca cel mai indicat, din cauza legăturilor sale apropiate cu Suveranul, şi au fost duse şi discuţii cu dl.

general Sănătescu în acest sens. Au fost studiate probleme de colaborare, asupra cărora am relatat din timp şi s-a ajuns la o înţelegere.

După realizarea înţelegerii şi anume joi, 27 iulie, dl Maniu s-a răzgândit. Domnia sa a anunţat categoric că *vrea să conducă guvernul de armistiţiu, renunţând astfel la ideea unui guvern tranzitoriu. toată acţiunea politică a cartelului va fi dusă, deci, de acum înainte, pe această bază*. Ce fapt nou a intervenit pentru a determina această schimbare la faţă?

Dl Maniu a calculat că guvernul de militari al generalului Sănătescu ar putea lua, la un moment dat, prea mare importanţă. De exemplu, ar lua angajamente faţă de ruşi sau aliaţi, graţie cărora ar deveni violina primă în politca ţării, cartelul trecând pe al doilea plan. Pe lângă aceasta, legăturile generalului Sănătescu au dl Tătărăscu nu-i păreau dlui Maniu de bun augur. În fine, guvernul Sănătescu ar fi făcut alegeri pe baza cărora partidele democrate ar fi putut fi puse în penumbră. Or, dl Maniu doreşte să ia, de la început, frâele politice ale ţării şi să facă el alegeri, aşa cum îi vor conveni. Pe lângă aceasta, d-sa. doreşte ca, de la început, să ia măsuri de excludere împotriva unor oameni politici, gazetari, etc., care îi sunt adversari şi care i-ar putea crea opinie ostilă în timpul guvernului Sănătescu.

Acestea sunt considerentele care au determinat întorsătura în atitudinea d-lui Maniu. Rămâne să fie discutată şi de celelalte partide coalizate, în cursul acestei săptămâni, pentru a se lua o decizie „definitivă”. Se pare însă că, şi de astă dată, punctul de vedere al dlui Maniu va triumfa. În consecinţă, activitatea politică a cartelului, în cursul săptămânilor viitoare, va fi orientată după noile directive de mai sus.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 47-49.

235.

1944 iulie 29. *Notă a SSI despre activitatea politică desfăşurată de Petre Constantinescu-Iaşi în legătură cu constituirea Frontului Unic Unic Muncitoresc.*

Frontul Unic Muncitoresc la realizarea căruia lucrează foarte intens dl Constantinescu-Iaşi, se apropie de închegare. Din acest front urmează a face parte, după cum am arătat, comuniştii, unii membri ai Partidului Social Democrat şi amicii dlui [Petru] Groza şi ghelerteriştii.

În ce priveşte admiterea social-democraţilor în acest front, selecţia e foarte severă. De la social-democraţi nu au fost admişi până acum decât domnii Lotar Rădăceanu, Titel Petrescu, Roşnoveanu şi Dan.

Întrebat care e scopul constituirii acestui front, Constantinescu-Iaşi a spus că el se aşteaptă la greutăţi pe care va avea să i le facă dl Maniu la un moment dat. Pentru a nu rămâne descoperit, a încheiat acordul cu grupul Tătărescu – Ralea şi tot în acelaşi scop lucrează acum la realizarea Frontului Muncitoresc.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 23.

236.

1944 august 1. *Notă cu informaţii culese din mediile unor oficii diplomatice aflate în Bucureşti despre desfăşurarea unor negocieri între Germania şi Naţiunile Unite pentru încheierea păcii.*

N O T Ă

De câtva timp se constată că, în cercurile democrate româneşti, circulă cu insistenţă o serie de zvonuri susţinând că ar exista o acţiune diplomatică urmărind încheierea unei păci între Reich şi Naţiunile Unite. Reproducem aceste ştiri *fără a ne însuşi ceva din conţinutul lor*:

1. De la Legaţia Suediei, cercurile democrate au aflat că Germania ar face oferte largi de pace Sovietelor. Anume, ţările baltice, Finlanda, Polonia şi întregul sud-est european ar fi lăsat în seama controlului sovietic. În schimb, Germania ar urma să aibă libertatea de a acţiona în vest împotriva aliaţilor. Un pact de pace pe 25 ani ar urma să fie încheiat între cele două puteri, iar după război ambele puteri să se

demilitarizeze. În est, Sovietele ar continua să rămână neutre în conflictul dintre Japonia şi aliaţi.

La Legaţia Suediei se afirmă că guvernul sovietic ar înclina oricând pentru o asemenea pace, dar se teme ca, după înfrângerea aliaţilor, Germania s-ar întoarce din nou, cu toate naţiunile europene împotriva URSS.

2. De la Legaţia Turciei, aceleaşi cercuri au aflat că plecarea ambasadorului american Hayes de la Madrid la Washington, ca şi plecarea ambasadorului Steinhardt de la Ankara în Statele Unite, este în legătură cu aceeaşi acţiune diplomatică germană de pace. Acţiunea ar fi pornit de astă dată din partea Ministerului de Externe, a unor cercuri economice şi a câtorva comandanţi de mari unităţi, iar von Papen[27] are iniţiativa şi conducerea acţiunii, care se face cu asentimentul guvernului german. Propunerile ar consta în încheierea unei păci, Germania revenind la graniţele din martie 1939. Se crede totuşi că s-ar putea, eventual, renunţa şi la Cehoslovacia în schimbul Danzigului. Un guvern militar ar semna armistiţiul, iar după încheierea păcii i-ar urma un guvern democrat. Germania consimte la o dezarmare totală, în schimb marea industrie civilă urmează să i se lase.

3. Având aceste informaţii, pe care le-au înregistrat în diferite versiuni cercuriole politice româneşti au căutat în ultimele zile să aibă un contact strâns cu membrii Legaţiei Turciei din România, pentru a solicita detalii mai autorizate.

Informaţiile parvenite doctorului N. Lupu şi pe care le-a relatat amicilor săi politici care l-au vizitat sunt că, la Ankara, s-au angajat prin intermediul primului ministru turc, Saracioglu[28], discuţii de pace între Germania şi anglo-ruşi-americani. Von Papen ar fi avut o misiune precisă din partea guvernului german, cu un termen fix, pentru momentul când debarcarea armatelor anglo-americane va fi reuşit. Ori, înlocuirea generalului von Runstedt[29] a fost confirmarea

27 Franz von Papen (29 octombrie 1879 Weil-2 mai 1969 Obersasbach) om politic şi diplomat german. Cancelar (iunie-noiembrie 1932), vicecancelar (1933-1934), ambasador în Austria (1936-1938) şi Turcia (aprilie 1939-aprilie 1944).

28 Sukru Saracioglu (1887-1953) om politic turc. Ministru al Instrucţiunii Publice (1925), de Finanţe (1927-1930), al Justiţiei (1933), de Externe (noiembrie 1938-iulie 1942) şi prim ministru (1942-1946).

29 Gerd von Runstedt (12 decembrie 1875 Aschersleben- 24 februarie 1953 Hanovra), militar de carieră, general maior (1927), general colonel (1938) şi feldmareşal (1940).

acestei reuşite. Condiţiile aduse de von Papen ar fi fost atât de seriose, încât a fost necesară cererea de instrucţiuni de către ambasadorul britanic Knatchbull-Hugessen[30] de la guvernul său de la Londra, precum şi invitarea de către Saracioglu a lui Vâşinski[31], comisarul adjunct al Externelor. Discuţiile au fost purtate de Saracioglu şi von Papen timp de cinci zile.

Ambasadorul german a dus o plenipotenţă pentru angajarea discuţiilor, fără de care ministrul britanic la ankara a refuzat să se deplaseze la Londra pentru instrucţiuni. Spre deosebire de cazuri din trecut, de data aceasta ofertele de pace se adresează ambelor tabere aliate, anglo-americanilor şi ruşilor. Cercurile diplomatice din ankara au subliniat acest fapt ca un prim succes al colaborării dintre aliaţi, care au reuşit să dejoace tendinţele de dezbinare.

Informaţiile de la Ankara arată că prilejul prezenţei lui Vâşinski în Turcia va duce la realizarea definitivă a pactului pe 25 ani între URSS şi Turcia, pentru care tratativele continuă de trei luni. De asemenea, se va aborda şi problema raporturilor viitoare între URSS şi România, ca şi între URSS şi Bulgaria.

Ministrul Bulgariei la Ankara a revenit lunid e la Sofia, unde a fost pentru instrucţiuni speciale, asupra discuţiilor pe care le va duce personal cu Vâşinski. În această privinţă trebuie amintite declaraţiile făcute acum două săptămâni de către Cristu[32], ministrul României la Sofia, cu prilejul

---

A fost comandant militar al Berlinului (1932), comandant al grupului de regiuni militare (1936), după care s-a retras în 1938. Rechemat de Hitler (1939), a comandat un grup de armate în campaniile din Polonia şi Franţa (1939-1940). În campania contra URSS a comandat grupul de armate Sud, cu care a cucerit Ucraina (iunie-decembrie 1941), după care a fost numit comandant şef al Frontului de Vest (martie 1942-iulie 1944 şi septembrie 1944-martie 1945).

30 Knatchbull-Hugessen (26 martie 1886-21 martie 1971) diplomat de carieră. Ambasador al Marii Britanii în Iran (1934-1936), China (1936-1938), Turcia (1938-1944) şi Olanda (1944-1947).

31 Andrei Ianuarevici Vâşinski (1883-1954) om politic şi diplomat sovietic. Procuror general al URSS (1935-1939), locţiitor (1939-1940) şi prim-locţiitor (1940-1946) al comisarului poporului pentru afaceri externe. Adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1946-1949 şi 1953-1954) şi ministru al Afacerilor Externe (1949-1953).

32 Ion Christu (1895 Craiova-1953 închisoarea Sighet) diplomat de carieră. Doctor în Drept la Paris, ministru plenipotenţiar (1934), delegat al României la Geneva, la Conferinţa Reparaţiilor şi la Conferinţa Economică Mondială de la Londra (1933), ministru al Comerţului Exterior (17 februarie-28 iunie 1940), ministru la Sofia (mai 1943-iulie 1944), membru al delegaţiei române care a semnat armistiţiul la Moscova

prezenţei sale în Bucureşti, generalului Rădescu[33]. Cristu a declarat că, în Bulgaria, curentul unei reveniri la politica bunelor relaţii cu URSS şi admiraţia pentru faptele de arme ale Rusiei Sovietice sunt foarte mari. În ultimele săptămâni s-a creat în Bulgaria o organizaţie cunoscută de toată lumea, care cuprinde pe toţi oamenii politici democraţi din Bulgaria şi care are ca scop politic readucerea Bulgariei la vechea ei politică tradiţională de bune relaţii cu Rusia. Prilejul prezenţei lui Vâşinski la Ankara va fi folosit şi de oamenii politici bulgari, pentru luarea de contact în favoarea ţării lor.

4. De la legaţia Portugaliei am aflat că personalul legaţiei vorbeşte insistent despre „ofensiva generală de pace". Tratativele s-ar duce la Stockholm, Vatican şi Madrid. Atât din partea Sovietelor, cât şi a aliaţilor, s-ar fi primit unele răspunsuri la tatonările germane şi japoneze.

Pe de altă parte, legaţia afirmă că, în Marea Britanie ar exista un puternic curent în sânul conducerii partidelor conservator şi liberal pentru încheierea unei păci cât mai rapide. Legaţia nu crede, totuşi, în succesul acestor tratative. Despre o reuşită nu ar putea fi vorba, decât în cazul când sau aliaţii, sau numai sovieticii, în nici un caz ambele grupe împreună, ar încheia un armistiţiu şi aceasta numai din cauza suspectării planurilor propriilor aliaţi.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 75-78.

237.

1944 august 2. *Notă primită de SSI referitoare la cele discutate de Iuliu Maniu cu principele de Rohan.*

(12 septembrie 1944) şi membru al delegaţiei române la Conferinţa de Pace de la Paris (februarie 1947).

33 General Nicolae Rădescu (n. 30 martie 1874 Călimăneşti-Vâlcea – m. 16 mai 1953 New York), şef al Marelui Stat Major (15 octombrie – 6 decembrie 1944) şi preşedinte al Consiliului de Miniştri (6 decembrie 1944 – 28 februarie 1945). Pentru mai multe detalii despre viaţa şi activitatea sa a se consulta *Şefii Marelui Stat Major destine la răscruce 1941-1945* (coord. gl. col. Dt. Cioflină), Editura Militară, Bucureşti, 1995, p. 215-245; *Şefii Statului Major General român (1859-2000)* (coord. Teofil Oroian, Gheorghe Nicolescu), Editura Europa Nova, Bucureşti, 2001, p. 246-252; *Un sfert de veac de urmărire: Documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu* (documente selecţionate şi editate de Monica Grigore, Oana Ionel, Dragoş Marcu; studiu introductiv prof. univ. dr. Gh. Onişoru), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2004.

N O T Ă

În legătură cu întrevederea care a avut loc în ziua de 16 iulie a.c. între Maniu şi principele de Rohan, cercurile naţional-ţărăniste dau următoarele versiuni:

Principele de Rohan a început prin arăta că faţă de noua situaţie ce se va crea prin distrugerea comunismului, satisfacerea revendicărilor teritoriale româneşti prin recâştigarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord şi prin stăpânirea definitivă a întregului spaţiu european de către Reich, toţi oamenii de stat europeni vor trebui să-şi modifice atitudinea lor şi să ia contact cu noile realităţi.

Pentru România, această nouă ordine europeană este mai interesantă şi mai vitală decât alte State, fiindcă ţara românească îşi va găsi satisfacerea intereselor sale economice, în cadrul unui echilibru stabil, care o va feri de crize economice şi sociale.

Pentru un stat agrar, care are încă de parcurs zeci de ani drumurile civilizaţiei, se naşte o situaţie în care se va putea dezvolta şi prospera.

În ce priveşte problema Ardealului – a afirmat principele de Rohan – la sfârşitul războiului se vor găsi soluţii de natură să satisfacă ambele părţi, deci pentru moment, nu se pot produce noi perturbări printr-o nouă revizuire de teritoriu.

Punctul de vedere al cancelarului Hitler este însă cunoscut: delimitările teritoriale în Sud-Est au un caracter provizoriu, deoarece la pacea generală se vor fixa teritoriile definitive.

Reichul va ţine seama la sfârşit de aportul fiecărei ţări, la acţiunea sa militară şi politică.

Maniu a replicat – în esenţă – următoarele:

„N-aş putea să vă tăinuiesc convingerile mele, fiindcă acestea sunt îndeobşte cunoscute. Am fost şi rămân anglo-fil. Şi aceasta, nu numai fiindcă există o filiaţie între convingerile şi ideologia mea cu cele ale lumii anglo-saxone, dar mai ales fiindcă Anglia a fost în mod constant prietena şi protectoarea ţării mele. România a avut o înţelegere cu Anglia în 1916 şi Marea Britanie a rămas fidelă acestei înţelegri. Realizarea aspiraţiilor naţionale româneşti s-a făcut cu sprijinul Franţei, Angliei şi Americii, iar de atunci, în toate

împrejurările, Anglia a sprijinit România. În nici una dintre convenţiile şi înţelegerile intervenite între Anglia şi România, Marea Britanie n-a înşelat România. Veţi fi de acord cu mine – a spus Maniu – că Germania a avut o atitudine potrivnică României.

Noi n-am fost niciodată împotriva Germaniei, iar în trecutul război eram în conflict cu imperiul austro-ungar care deţinea provincii locuite în majoritate zdrobitoare de către români şi dacă am intrat în conflict cu Germania, este fiindcă aceasta a fost aliata Austro-Ungariei. Imediat însă după război, guvernul român a căutat să reia raporturi bune cu germania şi de atunci ne-am străduit să menţinem o colaborare economică, ca şi raporturi politice corecte. Noi însă vrem să ne păstrăm ţara, câştigată cu lupte şi suferinţe mari, iar dvs. v-aţi aflat de cealaltă parte. Din cauza Germaniei am pierdut Basarabia şi Bucovina de Nord, prin hotărârea puterilor Axei s-a făcut României cea mai mare nedreptate care s-a făcut vreodată în istorie, răpindu-i-se o parte din Ardeal, provincia cea mai românească cu o populaţie majoritară românească, având conştiinţa naţională dezvoltată în mod puternic. Dacă veţi judeca obiectiv, veţi înţelege temeiurile acţiunii noastre“.

Principele de Rohan a replicat că această situaţie s-ar putea schimba şi că depinde de bărbaţii de Stat românia ca lucrurile să poată lua într-un viitor apropiat altă desfăşurare.

Maniu a replicat că poporul român a avut deseori decepţii în relaţiile lui cu marile puteri, iar conducătorii săi trebuie să fie prudenţi, fiindcă au astăzi o imensă răspundere, nu poate să dea răspunsul imediat, dar va reflecta şi va răspunde prin Mihai Popovici, care are relaţii cu personalităţile germane din Bucureşti.

Maniu, relatând intimilor săi conversaţia, a declarat:

„N-am nici o încredere în făgăduielile lui Hitler, deoarece i-a înşelat pe toţi. Germania se află astăzi într-o situaţie deficilă şi de aceea vrea să profite de acţiunea anti-comunistă, pentru a strânge în jurul său toate Statele şi toate partidele burgheze. România trebuie să aibă în vedere numai interesele sale şi trebuie să ţină seama că şansele Angliei au crescut şi mai mult. Cu Germania este generalul

Antonescu şi deşi dintr-un punct de vedere i se poate reproşa că nu rezistă suficient penetraţiei economice germane, totuşi are un rol însemnat. Noi trebuie să apărăm interesele Ardealului şi aceste interese nu ni le poate satisface Germania. Cu atât mai mult trebuie să lucrăm alături de Anglia, cu cât Ungaria exercită o propagandă extraordinară în America, Anglia şi Elveţia“.

Cu privire la emisarul german, naţional-ţărăniştii au cules următoarele date:

Principele Karl Anton de Rohan, descendent al unei vechi familii franceze, care şi-a legat interesele sale de cele ale casei Habsburg, este un vechi luptător politic.

Înainte de a fi câştigat pentru naţional-socialism, făcea parte din gruparea contelui Coudenhove-Kalergi, conducătorul mişcării denumită „Pan-Europa“, după numele cărţii cu reputaţie mondială, scrisă de cunoscutul om politic şi autor vienez.

Această mişcare era democratică, universalistă şi preconiza Statele Unite ale Europei, în spirit american.

Principele de Rohan a fost câştigat de naţional-socialism, a devenit unul dintre combatanţii săi în presă.

Principele de Rohan ar fi căsătorit cu o fiică a contelui Apponyi, fostul prim-ministru maghiar, care a susţinut cunoscuta luptă la Geneva, în chestia optanţilor, cu Titulescu.

În urma verificărilor făcute s-a stabilit următoarele:

Prinţul Rohan face parte din ramura austriacă a familiei de Rohan. Este căsătorit cu fiica contelui Apponyi;

Scriitor şi publicist. A scris variate lucrări politice;

Este cunoscut ca un om onorabil. Are foarte bune relaţii în cercurile din Berlin, Viena şi Budapesta, pe care şi le cultivă. Este o fire organizată;

A venit în România pentru o anchetă personală, care ar urma să-i servească la o lucrare asupra situaţiei politice din centrul Europei.

Nu are o misiune oficială şi nici măcar oficioasă.

Organele germane din Bucureşti care ar trebui să ştie, nu ştiu nimic despre o asemenea misiune. Din această cauză activitatea prinţului de Rohan la Bucureşti este doar „tolerat“

de legaţia germană.

Prinţul de Rohan a vizitat şi va mai vizita diferite personalităţi ale vieţii noastre publice.

Printre cei vizitaţi de el este şi Iuliu Maniu cu care a discutat diferite probleme politice de actualitate, prinţul arătându-se înclinat să servească ideea pacificării Europei centrale. dl Maniu s-a lăsat „sondat“, înfăţişându-i punctul său de vedere, destul de cunoscut.

Deşi, datorită legăturilor sale matrimoniale, prinţul este suspectat în ce priveşte sentimentele lui faţă de România, dl Maniu i-a întors, din politeţe, vizita, depunând cărţi de vizită.

Este probabil că prinţul va căuta să valorifice rodul vizitei sale în România şi altfel decât scriind o carte, adică va căuta să servească informaţiile culese cercurilor conducătoare naziste. De aceea este tolerat de Legaţia Germană.

Este posibil însă să lucreze şi pentru guvernul maghiar.

Prinţul de Rohan este un vechi cunoscut al dlui Maniu, încă de la Viena dinainte de războiul mondial. După război prinţul a jucat în Austria un rol politic însemnat. Reluând legătura cu el, dl Maniu l-a folosit în anul 1929 pentru a convinge cercurile politice vieneze despre necesitatea creării unei confederaţii dunărene.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 1729, f. 10 – 15.

238.

1944 august 2. *Notă de la sursa „Zizi” privind zvonul care circula în redacţia ziarului „Curentul” despre o schimbare de guvern*.

N O T Ă

Miercuri, 2 august 1944, s-a vorbit în redacţia ziarului „Curentul” că e vorba ca, în curând, să avem o schimbare de guvern.

Faţă de evenimentele care se precipită, se spune, e vorba de o schimbare a actualului regim şi înlocuirea lui cu un guvern de generali, care să se bucure încrederea Coroanei.

Circulă zvonul cum că dl. general Sănătescu[34], şeful Casei Militare a M. S. Regelui, va forma viitorul guvern. Se vorbeşte insistent că în guvernul prezidat de dl general Sănătescu ar intra ca ministru de externe d. Grigore Gafencu[35], fost ministru al României la Moscova, care se află actualmente la Geneva. Se mai spune că şi dl Radu Irimescu[36], fostul ministru de la Washington, ar intra şi el în guvern.

Acest guvern de generali va trebui să netezească calea până la pacea generală, când va veni un guvern de partide politice.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 22/1941, f. 278.

239.

1944 august 3. *Notă privind zvonurile culese de pe raza Centrului nr. 3 Est din Galaţi.*

S.S.I.
Centrul nr. 3 Est,

Biroul C.I.

N O T A nr. 1396

Informatorii noştri comunică următoarele zvonuri care circulă în localitate:

- Trupele germane se retrag de pe frontul Nistrului şi

34 Generalul Constantin Sănătescu (14 ianuarie 1885-8 decembrie 1947), militar de carieră, prim-ministru (23 august-5 decembrie 1944), şef al Marelui Stat Major (1945).

35 Grigore Gafencu (1892-1957) om politic, diplomat şi publicist. Fondator şi director al publicaţiilor „Revista Vremii", „Argus" şi „Timpul". Membru al Partidului Ţărănesc şi, ulterior, al Partidului Naţional-Ţărănesc. Secretar general al Ministerului Afacerilor Străine (1928), secretar de stat la Ministerul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1929-iunie 1930), la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (iunie-octombrie 1930), la Externe (iunie-octombrie 1932), la Industrie şi Comerţ (iunie-noiembrie 1933). Ministru de Externe (22 decembrie 1938-3 iulie 1940) şi ministru plenipotenţiar al României la Moscova (10 august 1940-22 iunie 1941). Din noiembrie 1941 s-a stabilit în Elveţia.

36 Radu Irimescu (9 decembrie 1890 Galaţi-?), senator (1933-1934), subsecretar de stat al Aerului (19 iulie 1932-27 aprilie 1935), ministru al Aerului şi Marinei (17 noiembrie-27 decembrie 1937 şi 28 decembrie 1937-9 februarie 1938), ministrul României la Washington (1 aprilie 1938-15 octombrie 1940).

sunt trimise pentru a întări forţele din Normandia;

- Guvernul român strânge cât mai multe impozite pentru ca, la o eventuală plecare din ţară, să aibă suficient numerar disponibil;

- Ruşii vor continua în vara aceasta ofensiva în Polonia, iar odată cu venirea iernii vor începe şi pe Nistru;

- În vederea scurtării frontului pe linia Carpaţilor şi Focşani-Nămoloasa-Galaţi, au început să se construiască importante fortificaţii;

- Evreii pretind că, în curând, Statul le va permite să aibă aparate de radio. Se spune că cei din Bucureşti au şi căpătat încuviinţare:

- Grecii cred că la o eventuală ocupaţie rusească nu vor avea nimic de suferit şi susţin că vor rămâne pe loc;

- Puternice baze americane au luat fiinţă în Rusia şi, în curând, vom avea bombardamente continui;

- Într-o eventuală plecare a guvernului, ţărăniştii vor fi aceia care vor prelua conducerea. Se exclude o colaborare cu liberalii;

- Armata Română, cu tot armamentul primit, nu va mai putea opune rezistenţă serioasă, dat fiind pierderile care le-a suferit până acum.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 46.

240.

1944 august 4. *Notă privind atitudinea PNŢ faţă de un cabinet condus de generalul Constantin Sănătescu.*

N O T Ă

La naţional-ţărănişti se spunea azi-dimineaţă că este iminentă constituirea guvernului general Sănătescu. Acest guvern ar avea sprijinul mai multor generali şi al câtorva oameni politici.

În ce priveşte atitudinea Partidului Naţional Ţărănesc faţă de un atare guvern, aceleaşi cercuri spun că dl Maniu nu s-a pronunţat încă, însă este de presupus că guvernul Sănătescu, dacă se va constitui, va fi combătut ca şi

guvernul mareşal Antonescu, pe consideraţia că este un guvern personal al Regelui.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1944, f. 62.

241.

1944 august 4. *Notă a SSI despre legătura lui Iuliu Maniu cu fostul şef de stat al Cehoslovaciei, Edvard Beneš.*

Centrul P nr. 2 321

N O T Ă

Suntem informaţi că printre prietenii apropiaţi din jurul dlui maniu se comentează că ar fi primit în cursul săptămânii trecute o nouă scrisoare din partea dlui Beneš prin intermediul Legaţiei elveţiene din Bucureşti, prin care este încunoştiinţat să fie gata cu reorganizarea cadrelor şi să-şi formeze lista de guvern când trebuie să ia conducerea în România.

Cercurile de mai sus susţin că dl Beneš reaminteşte dlui Maniu să aibă încredere în prietenia ce o acordă României.

Comunicat:
Secţiei C.I.
Ag. Muntenia

ASRI, fond „d", dosar nr. 1539, f. 488.

242.

1944, august [7]. *Notă a SSI despre ecourile vizitei mareşalului Ion Antonescu la Cartierul General al lui Aadolf Hitler, la 5 august 1944.*

C.I.-Agentura I-a[37]

37 Agentura I era o structură informativă foarte bine conspirată a Secţiei a II-a Contrainformaţii din SSI, condusă de locotenent colonelul Train Borcescu, ce avea ca principalş misiune culegerea de informa-ii din rîndul germanilor.

N O T Ă

Cercurile germane sunt foarte optimiste în legătură cu vizita domnului mareşal Antonescu în Germania[38] şi arată că Führerul a reuşit să convingă pe Conducătorul României să ia măsuri pentru rezistenţa integrală şi mobilizarea tuturor forţelor vitale.

Germanii sunt convinşi că mareşalul Ion Antonescu, care este un militar distins, nu poate să-şi calce cuvântul dat faţă de Germania.

Acum a sosit momentul ca mareşalul să ia cele mai severe măsuri contra democraţilor (opoziţiei), care lansează tot felul de zvonuri tendenţioase.

În cazul când măsurile nu vor fi luate de guvernul român, ele vor fi luate de Gestapoul german.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.202. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.289-290.

243.

1944 august 7. *Notă de la sursa „Zizi" privind diverse comentarii din cercurile democrate după întrevederea mareşalului Ion Antonescu cu Adolf Hitler.*

N O T Ă

În cercurile Ministerului de Externe român s-a vorbit azi, luni 7 august , că dl mareşal Ion Antonescu, Conducătorul României, care a plecat sâmbătă, la ora 6, la Cartierul General al Führerului s-a înapoiat duminică după-amiază în Capitală. Dl Mareşal Conducător a fost însoţit de dnii Mihai Antonescu, vice-preşedintele Consiliului de Miniştri şi general Arbore, ministrul Aprovizionării.

*

La naţional-ţărănişti s-a vorbit că odată cu dl.Mareşal Conducător au fost chemaţi de Führer şi principele Cyril,

38 Este vorba despre ultima întrevedere Hiller – Antonescu, din 5 august 1944, de la Rastemburg.

regentul Bulgariei şi Imredy, primul ministru al Ungariei. S-a vorbit la naţional-ţărănişti că Imredy ar fi refuzat mobilizarea generală a armatei ungare, iar principele Cyril se pretinde că ar fi spus că Bulgaria are un pact de neagresiune cu Turcia şi nu poate mobiliza armata împotriva ei. S-a mai spus la ţărănişti că Führerul ar fi cerut d-lui. Mareşal Conducător ca România să facă o mobilizare totală şi să pună la dispoziţie 15 divizii pentru frontul din Rusia.

La naţional-liberali s-a vorbit că Führerul ar fi cerut d-lui. Mareşal Conducător să declare război Turciei şi să dea Germaniei 150 mii muncitori calificaţi pentru fabricile ei. S-a mai spus că Germania a cerut alimente şi grâu pentru nevoile armatei şi a populaţiei, astfel se explica prezenţa d-lui. General Arbore, ministrul Aprovizionării, alături de Mareşalul Conducător.

Din primele tatonări ale membrilor guvernului a putut transpira că dl. Mareşal Antonescu ar fi avut o atitudine dârză faţă de cerinţele Führerului.

*

În cercurile politice se vorbeşte, cu multă insistenţă, că actualului guvern îi va urma, în curând, o formaţie sub preşedinţia dlui Barbu Ştirbey, care este unul dintre oamenii cei mai indicaţi, care duc tratative la Ankara şi Cairo cu reprezentanţii diplomatici ai anglo-americanilor.

La partidele democratice s-a vorbit că, în timpul lipsei dlui mareşal Antonescu din ţară, dl general Sănătescu, Mareşalul Palatului, i-a ţinut locul.

Partidele politice [de] nuanţă democrată au lansat zvonul [că] dacă formula Ştirbey n-are sorţi de izbândă, atunci se va încerca formarea unui guvern cu generalul Sănătescu, sprijinit de M. S. Regele, care ar colabora cu partidele democratice.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 22/1941, f. 292-293.

244.

1944 august 8. *Notă din sursa „N. I.” privind evoluţia constituirii guvernului Sănătescu.*

N O T Ă

N. I. spune că succesiunea la guvern a generalului Sănătescu e un fapt stabilit. Generalul Sănătescu procedează în momentul de faţă la definitivarea listei echipei sale de lucru.

În ce priveşte compunerea guvernului Sănătescu, se ştie că el se va sprijini, în mare parte, pe generali. În fruntea lor stă generalul Iacobici. Vor mai face parte din acest guvern generalii deblocaţi de Mareşalul Antonescu în timpul acestui război.

Regele, spune acelaşi [N. I.], este ţinut în curent cu toate pregătirile pe care le face generalul Sănătescu.

În ce priveşte momentul succesiunii, aceasta e o chestiune care se va şti peste cel mult patru, cinci zile. În orice caz, se spune la Palat că zilele guvernului Antonescu sunt numărate.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1941, f. 67.

245.

1944 august 8. *Notă din sursă PNŢ privind o eventuală acceptare a guvernului Sănătescu de către mareşalul Antonescu.*

N O T Ă

La naţional-ţărănişti se spune că şi mareşalul Antonescu a acceptat formula guvernului Sănătescu. Mareşalul Antonescu socoate însă că această formulă trebuie ţinută, încă o bucată de timp, în rezervă. Câtă vreme ofensiva sovietică nu s-a mişcat pe frontul din Moldova, nu se poate vorbi despre o schimbare de regim.

Dl Mihai Antonescu spune că guvernul Sănătescu va deveni actual abia atunci când trupele sovietice vor atinge linia Focşani-Nămoloasa.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 12/1941, f. 69.

246.

1944 august 8. *Notă a SSI despre comentariile politice faţă de hotărârea guvernului de a pune în libertate 350 de deţinuţi comunişti*

N O T Ă

Partidele politice discută măsura guvernului de a fi eliberat 350 deţinuţi comunişti din lagărele de la Târgu Jiu.

Această măsură se produce aproape simultan cu măsura identică luată de guvernele bulgar şi turc.

Naţional–ţărăniştii spun că această măsură nu a fost cerută sau inspirată din afară. Ea s-a produs din convingerea guvernului Antonescu că în felul acesta se pot ameliora raporturile sovieto-române.

Partidele mai discută apoi, momentul în care se produce acest gest. E mai mult decât semnificativ faptul că mareşalul Antonescu a ales pentru acest act politic, tocmai momentul când se pregătea să vadă pe Hitler. De aici, o serie de deducţii privitoare la atitudinea mareşalului faţă de evenimentele politice şi militare.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 67.

247.

1944 august 9. *Raport al SSI despre comentariile din cercurile politice interne în urma întrevederii de la Rastemburg, dintre Hitler şi Ion Antonescu, din 5 august 1944.*

R A P O R T

Cercurile politice opoziţioniste manifestă un profund pesimism de pe urma informaţiilor din jurul întrevederii dintre mareşalul Antonescu şi Hitler şi rezultatele ei.

Iuliu Maniu a caracterizat ieri situaţia, faţă de un grup de

prieteni, ca menţinându-se în echivoc faţă de cererile repetate şi insistente ale Aliaţilor de a părăsi alianţa cu Germania şi de a se înceta războiul împotriva Rusiei Sovietice.

Şeful naţional-ţărăniştilor a făcut următorul istoric al evenimentelor premergătoare plecării mareşalului Antonescu în Germania, pentru o concluzie cât mai elocventă:

Înainte de a pleca la Hitler, mareşalul Antonescu a convocat pe generalii comandanţi de unităţi, atât de pe front cât şi din ţară, pentru a li se comunica deciziile sale.

Mareşalul i-a anunţat că pleacă la Hitler, dar că îi roagă, în cazul când este reţinut acolo, să urmeze directivele pe care le lasă în ţară.

Generalii au promis, pe cuvânt de onoare, să respecte această cerere a mareşalului Antonescu.

Ulterior, Mareşalul a mers în audienţă la Rege, unde s-a legat să prezinte Führerului adevărata situaţie a României şi dorinţa poporului român de a părăsi războiul.

Mareşalul a promis să arate lui Hitler că armata română este gata să apere Moldova în faţa ruşilor, în cazul când Führerul este de acord să retragă trupele germane din România.

Iuliu Maniu declară că, după informaţiile sale, mareşalul Antonescu nu s-a ţinut de cuvânt.

Mareşalul Antonescu nu a reuşit să obţină retragerea armatelor germane de pe teritoriul României, dar nici măcar asentimentul pentru organizarea platformei de mâine.

Singurul lucru obţinut de mareşalul Antonescu a fost libertatea în conducerea politică internă a României, pe care o avea de altfel şi până acum, în forma cunoscută.

În ce priveşte directivele externe, vor insista acum la noi sarcini grele de natură economică în beneficiul germanilor, ca şi o mobilizare generală a forţelor noastre militare, în slujba unui război ne popular şi dinainte pierdut.

Iuliu Maniu este informat că, de câteva zile, se trimit în toată ţara noi ordine de chemare sub arme, în număr masiv.

Credinţa fruntaşilor opoziţionişti este că, deşi are perfecta cunoştinţă a situaţiei şi necesităţii de a se întreprinde ceva pentru încetarea războiului cu Rusia, totuşi mareşalul

Antonescu va continua să angajeze ţara pe linia alianţei cu Reichul.

În timp ce grupul de prieteni din jurul lui Maniu păstrează acest scepticism, mai există alţi fruntaşi opoziţionişti care cred că situaţia se va precipita, prin intervenţia altui factor, şi anume armata română.

După audienţa pe care a avut-o la Rege săptămâna trecută, Iuliu Maniu a declarat amicilor săi că Suveranul este înţelegător şi câştigat pentru ideea închiderii armistiţiului cu Rusia.

Conciliabulele de la Sinaia dintre Rege şi generali sunt deci privite ca purtătoare ale faptului de mâine.

În ce priveşte factorul sovietic, sunt opinii care cred că, în momentul când înaintarea spre Germania va întâmpina dificultăţi, va începe acţiunea spre România.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.203-204. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.290-292.

248.

1944 august 9. *Raport al SSI privind comentariile în cercurile politice naţional-ţărăniste în legătură cu vizita mareşalului Ion Antonescu la Cartierul General al cancelarului Adolf Hitler.*

În legătură cu rezultatele vizitei domnului Mareşal Antonescu la Marele Cartier General al Cancelarului Hitler, partidul naţional-ţărănesc a luat atitudine care se poate concretiza în următoarele:

a. Nu consideră operate numai promisiunile făcute că nu se vor da noi divizii româneşti pe fronturile de luptă.

b. Consideră extrem de periculos ca în această fază a războiului noi să continuăm să alimentăm Reichul cu alimente şi benzină.

c. Rămânerea mai departe alături de Axă o zi în plus înseamnă mergerea spre catastrofă a Naţiunii.

Membrii partidului fac atmosferă şi propagandă în sensul

de mai sus.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.205. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p.292-293.

249.

1944 august 9. *Un agent al SSI, „sursa Focşăneanu", raportează despre ecourile ultimei întrevederi dintre Ion Antonescu şi Adolf Hitler.*

Referitor la recenta vizită a Mareşalului, administratorul ziarului „Ordinea", văr al generalului Stavrescu şi al fostului secretar general filo-englez Stavrescu Dumitru la unul din departamentele de război, a declarat într-un cerc de prieteni pe ziua de 9 august ora 1 1/2 că s-a stabilit, între altele, a se da un ajutor simbolic Germaniei, trimiţându-se în Prusia câteva divizii de armate româneşti.

De asemenea, a mai spus că englezii au anunţat începerea unei mari acţiuni aviatice contra României.

Polizu a mai spus că războiul va fi pierdut şi în curând de tot se *va sfârşi.*

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.206. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p. 293.

250.

1944 august 10. *Raport primit de Centrala SSI de la Secţia a II-a Contrainformaţii (întocmit pe baza datelor furnizate de agenţii „Y" şi „Sfinx") despre evoluţiile politice interne în urma ultimei întrevederi dintre Ion Antonescu şi A. Hitler.*

SEMNALĂRI POLITICE
Vizita domnului mareşal Antonescu la Führerul Adolf Hitler

- Din cercurile apropiate domnului prim–ministru, se

afirmă următoarele în legătură cu această vizită:

- pentru prima oară, Führerul a cerut în mod categoric ca România să-şi lege soarta de aceea a Germaniei, luptând până la victoria finală. Domnul mareşal a răspuns că România nu-şi poate lega soarta de a unei mari puteri şi că opinia publică română se îndoieşte de victoria germană. La acestea, Führerul ar fi răspuns că în curând va porni o nouă ofensivă, care va modifica total actuala situaţie a Frontului;

- Führerul a cerut mobilizarea totală a ţării. La acestea, domnul mareşal a răspuns că nu se poate face o mobilizare totală, deoarece în ţara noastră femeile nu pot înlocui pe bărbaţi, ca în Germania. De asemenea, România nu are echipamentul şi armamentul necesar. Führerul n-a oferit nici o livrare României, aşa că această chestiune a rămas în suspensie.

- s-a cerut României să rupă relaţiile cu Turcia. De data acesta, domnul prim-ministru a arătat că lucrul acesta este cu neputinţă, deoarece - din punct de vedere istoric - România întreţine relaţii amicale cu Turcia de aproape un secol, iar, din punct de vedere economic, Turcia ne livrează textile şi materii prime necesare armamentului român.

Comentând aceste informaţii, cercurile sus-menţionate arată că, deşi domnul Mareşal continuă a merge alături de Germania, divergenţele însă între cele două guverne s-au adâncit şi mai mult după această vizită şi că situaţia actualului guvern român, în cele două săptămâni ce au rămas până la declanşarea ofensivei germane, este periclitată, fiind posibilă o lovitură din partea germanilor.

(Sursa Y)

- Ing. Runcan, directorul întreprinderilor ROGIFER, afirmă că MALAXA a furnizat importante informaţii lui Mihalache în legătură cu vizita domnului mareşal Antonescu la Führer şi deciziile ce s-au luat.

Informaţiile lui Malaxa vorbesc despre o mobilizare totală în România.

De asemenea, Führerul a promis livrarea unei importante cantităţi de armament modern pentru înzestrarea diviziilor române blindate şi a afirmat că dispune de un efectiv militar suficient spre a putea întâmpina atacul rusesc.

În cursul zilelor viitoare, se va trece la mobilizarea generală, începând cu Capitala, prin aplicarea măsurilor de suprimare a tuturor întreprinderilor inutile efortului total.
(Sursa Sfinx)

Din activitatea politică a generalilor:

Ing. Adam, directorul fabricii MĂTASEA ROMÂNEASCĂ, al cărei preşedinte al Consiliului de Administraţie este generalul Iacobici, a declarat că acesta a avut o întrevedere cu generalul Sănătescu, întrevedere solicitată de mareşalul Palatului, ocazie cu care şi-ar fi dat asentimentul pentru participare la un guvern care să încheie de îndată un armistiţiu cu ruşii.

Generalul Iacobici şi-a exprimat părerea că acum este momentul pentru ieşirea noastră din război şi că – aşa cum a afirmat-o şi faţă de Maniu -, dacă se va continua războiul, să nu se mai conteze pe ajutorul său.
(Sursa Sfinx)

Relaţiile turco-române

Dr. N. Lupu a fost vizitat de secretarul Legaţiei Turciei din Capitală, care l-a anunţat de apropiata revenire a ministrului Suphi Tanrioer, care va fi purtătorul unei importante misiuni din partea primului ministru Saracioglu pentru domnul mareşal Antonescu.

Informaţia primită din Ankara mai arată că guvernul turc se declară gata de a media o înţelegere între România şi Puterile Aliate.
(Sursa Sfinx)

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.207-210. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p. 294-296.

251.

1944 august 11. *Note din sursele „Sfinx" şi „Y" privind comentariile care circulau în mediile partidelor politice de*

opoziţie.

SECŢIA C.I.

SEMNALĂRI POLITICE

Ion Lugoşeanu a declarat că informaţiile parvenite lui Iuliu Maniu din cercurile guvernamentale vorbesc de o nouă şi totală angajare a domnului Mareşal în politica alături de Germania, cu continuarea războiului împotriva ruşilor. Domnul Mareşal ar fi decis mobilizarea cadrelor de rezervă pentru crearea de noi unităţi militare destinate frontului.

În acelaşi timp, domnul mareşal Antonescu s-ar fi hotărât pentru imprimarea unui accentuat caracter dictatorial politicii interne, prin adoptarea unor măsuri restrictive împotriva elementelor democrate. (Sursa SFINX)

*

Cercurile opoziţioniste atribuie un rol important domnului prim-ministru în desfăşurarea politicii de stabilire a unui contact cu ruşii. Ion Hudiţă afirmă că domnul prof. Mihail Antonescu ar deţine libertatea şi asentimentul Mareşalului pentru iniţierea politicii de realizarea a unui acord cu Rusia. Domnul prim-ministru ar fi reuşit chiar să stabilească un contact direct cu conducătorii sovietici, acceptând primirea unor trimişi personali, cu care a stabilit – în linii generale – acordul ieşirii României din război. (Sursa SFINX)

*

Cercurile democrate comentează informaţia potrivit căreia, în foarte scurtă vreme, ar urma să fie convocat un Consiliu de Coroană, la Sinaia, la care urmează a fi invitaţi domnul mareşal Antonescu şi domnul prim-ministru.

Dr. N. Lupu deţine informaţia că generalul Sănătescu ar fi precizat, pentru ştiinţa oamenilor politici, că nu se va face nici o mobilizare. Din aceeaşi sursă (un prieten intim al doctorului Lupu care ar fi vorbit cu generalul Sănătescu) se afirmă că Palatul deţinea indiciile unei lovituri de stat cu sprijinul germanilor, proiectată pentru sâmbăta trecută. Se afirmă că numeroase personalităţi politice şi din economia română au fost informate despre iminenţa unei acţiuni

legionare, cu sprijinul nemţilor, ce urma să aibă loc în acea zi. (Sursa SFINX)

*

Fruntaşii naţional-ţărănişti se arată cât se poate de supăraţi faţă de atitudinea Domnului Mareşal Antonescu, care este în contradicţie cu tot ceea ce se petrece actualmente în Ungaria, Bulgaria, etc. şi din care se desprinde aceeaşi atmosferă de servilism faţă de germani şi împotrivire la sentimentul popular de încetarea războiului.

Iuliu Maniu a precizat, de altfel, celorlalţi fruntaşi ai partidului că în cercurile militare superioare şi-a făcut loc, de la întoarcerea Mareşalului, o stare de adâncă şi evidentă nervozitate, nefiind exclusă îndrăzneaţa manifestare a unora dintre ofiţerii superiori pentru grăbirea unei soluţii. (Sursa SFINX)

*

Cercurile opoziţioniste vorbesc despre plecarea generalului Sănătescu la Ankara, ştire difuzată de generalul Iacobici, după întâlnirea acestuia cu Mareşalul Palatului. Această vizită ar urma să aibă un caracter oficial, generalul Sănătescu fiind purtătorul unei misiuni din partea M. S. Regelui. (Sursa SFINX)

*

Colonelul Stavăr, fost Mareşal al Palatului sub ex-Regele Carol al II-lea, a fost – în cursul săptămânii trecute – în audienţă particulară la M. S. Regele. Fostul deputat Dimitrie Dimitriu, cumnatul colonelului Stavăr, a declarat că acesta a fost purtătorul unui mesaj pentru M. S. Regele din partea Principelui Nicolae.

Din informaţiile comunicate de colonelul Stavăr, Principele Nicolae s-ar fi arătat foarte optimist cu privire la soarta de după război a României, arătând că se găseşte în posesia unor documente care au aruncat lumină asupra acordurilor încheiate între Aliaţi şi ruşi cu privire la România, Bulgaria şi Grecia, însă a recomandat M. S. Regelui să intre cât mai degrabă în acţiune şi să facă tot posibilul pentru scoaterea ţării din actualul război. (Sursa SFINX)

*

Cercurile politice de dreapta urmăresc cu o deosebită

atenţie întreaga acţiune pe care Coroana, domnul mareşal Antonescu, domnul prim-ministru, partidele democrate şi militarii o duc în jurul generalului Sănătescu, ing. Gigurtu declarând că pare a fi vorba de un adevărat complot pentru denunţarea amiciţiei cu Germania. Inginerul Gigurtu a declarat că şi unii membri ai guvernului sunt pe punctul de a adera la această formulă, patru dintre actualii noştri miniştri având întrevederi cu generalul Sănătescu. De asemenea, Mareşalul Palatului a avut o întrevedere şi cu generalul Iacobici. (Sursa SFINX)

*

Elementele carliste au început să se agite, numeroşi devotaţi ai ex-Regelui Carol al II-lea având dese consfătuiri la Nissa Cămărăşescu, la care ar fi participat şi Gheorghe Tătărescu.

Grupul carlist numără un important contingent de ofiţeri superiori, în special de ofiţeri generali în rezervă, ce întreţin relaţii din cele mai strânse cu foarte mulţi ofiţeri activi.

Consfătuirile din ultimele zile au avut ca scop expunerea punctului de vedere al lui Gheorghe Tătărescu asupra modului în care acesta înţelege să încheie un armistiţiu cu ruşii. (Sursa SFINX)

*

Cercurile liberale comentau că, în cursul săptămânii acesteia, Gheorghe Tătărescu va avea o nouă întrevedere cu generalul Sănătescu, căruia ar urma să-i propună soluţia unui „guvern militar Sănătescu”, în compunerea căruia – la departamentele civile – să intre elemente independente sau din grupurile Tătărescu şi Ralea. (Sursa Y)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. I, f. 217-220.

252.

1944 august 12. *Note din sursele „Sfinx” şi „Y”, obţinute din mediile partidelor democrate, despre vizita mareşalului Antonescu în Germania, evoluţia guvernului Sănătescu şi planuri de ieşire din război.*

SECŢIA C.I.

SEMNALĂRI POLITICE

Dr. Costinescu a declarat, într-o întrevedere pe care a avut-o cu Dinu Brătianu, că întâlnirea dintre domnul mareşal Antonescu şi Führer a decurs într-o atmosferă foarte gravă. Führerul a cerut Mareşalului ca România, împreună cu toate celelalte state aliate Germaniei, să facă acelaşi efort al războiului total pe care îl duce Germania, deoarece armata germană apără întreaga Europă.

Mareşalul Antonescu a replicat curajos că, actualmente, se găseşte în faţa poporului român într-o situaţie din cele mai dificile, deoarece nu a primit nici Ardealul şi nici armamentul promise. Mareşalul Antonescu a arătat, de asemenea, că nu înţelege lucrurile ce se petrec pe frontul de Est. Führerul a răspuns că în cel mult două săptămâni se va produce o redresare a armatei germane şi începerea unei mari ofensive pe toate fronturile de luptă.

Din această cauză, s-a produs o adevărată despărţire între Führer şi Domnul Mareşal Antonescu. (Sursa SFINX)

*

În noaptea de 10/11 August [1944] a sosit în Capitală grupul terorist german, care şi-a făcut o specialitate din executarea loviturilor de stat în diferite capitale europene. Intrarea grupului în ţară (compus de elementele Gestapo-ului) s-a făcut profitându-se de sosirea ministrului Clodius.

Această informaţia a parvenit lui Maniu, din sursă serioasă, în dimineaţa zilei de 11 August 1944. (Sursa SFINX)

*

Formula guvernului „general Sănătescu” a oscilat, în ultima săptămână, cam astfel:

- Către sfârşitul săptămânii trecute se renunţase la această formulă, deoarece Iuliu Maniu a fost de părere că nu trebuie să se repete uzul din timpul domniei ex-Regelui Carol al II-lea, care se servea – în conducerea ţării – de oamenii din anturajul său;
- La începutul acestei săptămâni această formulă a fost pusă din nou în discuţie, în componenţa guvernului urmând să intre şi patru generali, printre care şi generalul Iacobici;
- De Miercuri s-a renunţat, din nou, la această formulă, din

cauza informaţiei primite, referitoare la venirea în ţară a lui Barbu Ştirbey, împuternicit cu o plenipotenţă din partea Aliaţilor. (Sursa SFINX)

*

În seara de 10 august [1944], fruntaşii democraţi au decis depunerea unui nou memoriu la Palat şi solicitarea unei audienţe la domnul Mareşal Conducător. Prin aceste acte, opoziţia democrată ar cere ca, în momentul următor al declanşării ofensivei sovietice şi aliate, să se profite de conjunctură pentru a se ieşi din război, până atunci însă urmând a se lua suficiente măsuri militare care să apere ţara de o „nouă aventură”. (Sursa Y)

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 110-111.

253.

1944 august 12. *Notă din sursa „Zizi” despre descoperirea unui atentat legionar contra mareşalului Ion Antonescu.*

N O T Ă

La ziarul „Curentul” s-a vorbit că Ministerul de Interne a descoperit un complot pentru asasinarea domnului mareşal Ion Antonescu, Conducătorul României. În jurul complotului s-au povestit următoarele:

Opt tineri legionari organizaţi în „Echipa Morţii” au venit la Olăneşti (Vâlcea) şi au tras la o cameră a unui sătean, unde s-au consfătuit cum să procedeze acest atentat la viaţa Conducătorului. După ce s-au împărţit rolurile fiecărui membru din echipă, urma să se fixeze şi ziua atentatului.

Se spune că unul din echipă, mustrat de conştiinţă, a fugit la Bucureşti şi a înştiinţat pe dl ministru general [Constantin] Pichy Vasiliu[39]. Dl general Vasiliu a sosit cu

39 Generalul Constantin Z. Vasiliu (n. 16 mai 1882 Focşani – m. 1 iunie 1946 închisoarea Jilava) a fost comandantul Jandarmeriei (19 septembrie 1940-23 august 1944) şi ministru subsecretar de stat pentru Poliţie şi Siguranţă la Ministerul de Interne (3 ianuarie 1942-23 august 1944). Pentru mai multe detalii despre viaţa şi activitatea sa a se consulta Alin Spânu, *Constantin (Pichi) Z. Vasiliu (1882-1946)*, în *Arhivele Totalitarismului*, anul IX nr. 3-4 (32-33)/2001, p. 254-257.

avionul la Olăneşti şi, în momentul când conspiratorii au fost prinşi, denunţătorul a tras în şeful echipei omorându-l. Ceilalţi şase conspiratori au fost judecaţi şi după ce au fost condamnaţi la moarte, au fost executaţi[40].

*

Populaţia care a auzit de noua ispravă a legionarilor a vestegit cu ultima energie faptele lor mârşave, care au de scop să facă răzmeriţă în ţară, în folosul unei puteri străine, ca să ne ocupe şi o mână de legionari să profite de pe urma aceasta, în detrimentul populaţiei.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 22/1942, f. 318.

254.

1944 august 12. *Notă a SSI pe marginea ultimelor evoluţii politice interne.*

Ştirea lansată ieri şi astăzi dimineaţă de un post străin de radio, după care mareşalul Antonescu ar fi prezentat demisia sa în mâinile Regelui Mihai, după cum altă ştire vorbea şi de demisia lui Mihai Antonescu, au provocat o puternică agitaţie în opinia publică din Bucureşti şi, în special, în cercurile politice.

Este interesant de semnalat cum s-au manifestat diferite compartimente politice şi de opinie publică la aflarea acestei veşti.

Cercurile politice democratice, deşi aşteaptă o schimbare, s-au arătat foarte surprinse de forma în care ea era anunţată.

Temerile ce s-au produs s-au referit imediat la o reacţie germană, posibilă în orice moment pentru o durată scurtă, în special în Bucureşti.

Cercurile de stânga au socotit actul retragerii mareşalului Antonescu printr-o demisie drept o manevră cu un anumit

40 Detalii despre acest eveniment vezi pe larg Cristian Troncotă, *Glorie şi tragedii. Momente din istoria Serviciilor de informaţii şi contrainformaţii române pe Frontul de Est (1941-1944),* Editura Nemira, Bucureşti 2003, p. 122-127.

scop, şi anume de a i se respinge, pentru ca în acest mod, Mareşalul să obţină şi adeziunea Regelui, în aceste împrejurări, la politica sa.

Cercurile de dreapta au socotit demisia drept un prilej minunat de jubilare, socotind momentul nimerit pentru încercarea unei lovituri, cu sprijinul nemţilor, pentru formarea unui guvern net de dreapta.

În ceea ce priveşte opinia publică, a socotit demisia ca premergătoare iniţiativei Regelui de încheiere a armistiţiului cu ruşii. S-a vorbit şi de asentimentul germanilor pentru libertatea de acţiune a României, de pe urma cărei decizii ar fi demisionat Mareşalul.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f. 210. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p. 296-297.

255.

1944 august 13. *Zvonuri culese de Secţia Contrainformaţii-Agentura I-a din Bucureşti despre demisia mareşalului Ion Antonesci, plecarea sa din ţară şi formarea unui guvern prezidat de Iuliu Maniu.*

S.S.I.-S.C.I.-Agentura I-a

ZVONURI

În toate cercurile din Capitală circulă cu insistenţă următoarele zvonuri privitoare la situaţia internă din România, la activitatea guvernului şi a domnului mareşal Ion Antonescu:

- Führerul Adolf Hitler a pus condiţii Mareşalului Conducător să procedeze de îndată la mobilizarea generală în România şi să continue războiul contra URSS. Mareşalul Conducător a acceptat propunerea numai pentru a se înapoia în ţară unde, odată ajuns, a prezentat demisia [sa] M. S. Regelui şi a fugit cu avionul în Elveţia împreună cu doamna Maria Mareşal Antonescu. Imediat după fuga sa a

fost format un guvern sub preşedinţia lui Iuliu Maniu, guvern care va încheia pacea cu puterile aliate.

- Armeanul Caracasian, domiciliat în str. Silvia nr. 12, discutând cu un grup de conaţionali evenimentele din ţară a afirmat că mareşalul Conducător a fugit cu avionul din ţară însoţit de guvernul său şi că M. S. Regele a venit în Capitală spre a dispune formarea unui guvern democrat.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 101.

256.

1944 august 16. *Notă a SSI despre deplasările lui Iuliu Maniu în Capitală.*

Activitatea oamenilor politici în ziua de 14 august 1944

1. Iuliu Maniu a venit în capitală de la Snagov, la orele 16,40 descinzând la domiciliul său din str. Sfinţilor nr. 10. A fost însoţit de A. Leucutia, Camil Manoilă şi Coposu.

În cursul zilei a fost vizitat de Bocşa Malin, av. Maldarescu, V. Serdici, Cezar Simionescu, Pan Halipa, Marcel Sitler şi Chiriceanu.

La orele 20,35 Iuliu Maniu a plecat cu maşina nr. 5184 B. Însoţit de Leucutia şi Coposu, mergând în piaţa Amzei, la Cooperativa Ardelenilor unde era aşteptat de Ilie Lazăr şi fratele dlui Leucuţia, plecând apoi cu aceiaşi maşină la Snagov.

2. Mihail Popovici nu a sosit în Capitală. Din informaţii s-ar afla la Braşov.

3. Av. Penescu se găseşte la Buftea.

4. Ioan Mihalache se află la Dobreşti.

5. Dinu Brătianu se află la Florica.

6. Gheorghe Tătărescu a fost vizitat de o persoană care urmează a fi identificată şi care a venit cu maşina 8031 B proprietatea fabricii de produse lactate.

La ora 17,30 a fost vizitat de Av. Vasiliu Matei.

ASRI, fond, dosar nr. 6119, f. 7.

257.

1944 august 17. *Zvon cules în Piteşti, privind o scrisoare a lui Edvard Beneš către Iuliu Maniu prin care îi transmitea propunerile URSS pentru a ieşi din război înaintea Ungariei.*

Nr. 105 Rezidenţa Argeş
Agentura Munteniei

[ZVON]

Prin oraşul Piteşti circulă următorul zvon:
„Zilele trecute s-ar fi ţinut la Florica o consfătuire a tuturor oamenilor politici ca Mihalache, Maniu, George şi Dinu Brătianu şi alţii. Că ar mai fi luat parte şi d. Prim-mnistru însoţit de dl general Pantazi.

În urma acestei consfăturiri ar fi plecat în Turcia dl Istrate Micescu, ca purtător al unei scrisori de răspuns la o scrisoare a lui Beneş [preşedinte al Cehoslovaciei] către Maniu. Prin acea scrisoare, Beneş transmitea unele asigurări ale lui Stalin şi anume: ruşii ne iau Basarabia, Bucovina şi Dobrogea, în schimb ne vor da tot Ardealul, lăsându-ne toată libertatea, *cu condiţia să ieşim din sfera Germaniei înaintea ungurilor”.*

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 107.

258.

1944 august 17. *Analiză a Secţiei Contrainformaţii privind starea de spirit a populaţiei în perioada 10-17 august 1944.*

Secţia CI

STAREA DE SPIRIT
10-17 august 1944

În ultimul timp, printre călătorii care circulă pe CFR în diverse părţi ale ţării, se discută tot mai insistent că este

vorba de demisia actualului guvern şi înlocuirea lui cu un altul, având în frunte pe Iuliu Maniu. Răspânditorii unor astfel de zvonuri motivează eventuala schimbare de guvern pe rezultatul întrevederii dintre Conducătorul Statului şi Führer, care se spune că ar fi cerut din partea României noi şi grele sarcini imposibile de executat. În legătură cu această chestiune, s-a răspândit versiunea că unii oameni politici cu sentimente de stânga s-ar fi şi dus la Moscova pentru a obţine o pace în condiţii mai avantajoase.

Călătorii veniţi cu trenurile din Moldova îşi manifestă îngrijorarea faţă de faptul că germanii îşi retrag continuu bunurile şi unităţile din acest sector al frontului.

În urma întoarcerii Conducătorului Statului din Germania cercurile democrate din Baroul Ilfov au început să se manifeste cât mai făţiş faţă de actualul regim. În aceste cercuri se spune că a sosit momentul ca rândurile să fie strânse şi acum, este timpul să se treacă la acţiuni pe căi lăturalnice pentru înlăturarea regimului.

Ruperea relaţiilor diplomatice dintre Germania şi Turcia continuă să fie subiectul principal de discuţii în regiunea gurilor Dunării. Opinia este împărţită: unii văd prin aceasta atotputernicia Rusiei în acest sector, iar alţii, în special elemente din fostele partide democrate, au credinţa că anglo-americanii vor încerca să pătrundă prin Dardanele în acest sector, înaintea ruşilor.

Starea de spirit a populaţiei din banat şi zona Cataractelor este neliniştită atât din cauza deselor incursiuni aviatice cât, mai ales, din cauza activităţii partizanilor lui Tito în Serbia. La această nelinişte mai contribuie şi zvonuri despre evacuarea satelor din zona Dunării, dintre Orşova şi Baziaş, în vederea unui eventual front.

Populaţia din regiunea Beiuşului este îngrijorată din cauza zvonurilor lansate de refugiaţii români ce vin din Ungaria, cu privire la retragerea trupelor germane din Ardealul de Nord.

ANIC, Fond DGP, dosar 12/1938, f. 45-46.

259.

1944 august 17. *Notă primită de SSI în legătură cu activităţile*

politice ale grupurilor democratice faţă de posibilităţile ieşirii României din război.

NOTĂ

cu privire la activitatea din tabăra opoziţiei democratice în vederea ieşirii României din război

Ultimele evenimente militare au grăbit activitatea desfăşurată de factorii opoziţiei democratice în vederea ieşirii noastre din război.

Iuliu Maniu – care conduce această acţiune – îşi dă seama că, în vreme ce mişcările cu caracter similar din alte ţări, au posibilitatea să aducă aporturi reale cauzei aliate, pe măsură ce acţiunile militare se extind, mişcarea anglofilă din România nu izbuteşte să corespundă speranţelor ce le-a trezit în cercurile superioare ale celuilalt grup beligerant.

Planurile ce şi le-a făcut Maniu şi care urmăreau o lovitură imediată – au fost examinate, după întoarcerea dlui mareşal Antonescu de la Fuehrer, într-o lumină nouă.

Importante divergenţe s-au ivit în conducerea opoziţiei. De o parte grupul comunist şi câteva elemente radicale, din cele două grupări democratice, care preconizează un gest decisiv cu toate riscurile ce el le-ar atrage; de altă parte Dinu Brătianu, Gh. Brătianu, Mihalache, dr. Lupu etc. care fac rezerve cu privire la posibilitatea şi reuşita unei asemenea acţiuni, dar lasă lui Maniu întreaga iniţiativă şi toată răspunderea. În acelaşi timp, lipsa de informaţii sigure cu privire la intenţiile germanilor şi modificări intervenite în planurile strategice ale aliaţilor, au ridicat noi dificultăţi.

Divergenţele dintre Maniu şi Mihalache

Din relatarea ce urmează, se va vedea că Maniu are dificultăţi în propria sa grupare.

Între Iuliu Maniu şi Ion Mihalache s-au ivit iarăşi importante deosebiri de vederi.

Atitudinea rezervată a lui Mihalache, observată mai de mult, s-a accentuat în ultima vreme şi ea are ca explicaţie,

între altele, neîncrederea lui Mihalache în rezultatele colaborării dintre partidul naţional-ţărănesc şi partidul liberal.

Joi 10 august a.c., Maniu a trimis o scrisoare lui Ion Mihalache, prin care l-a invitat să vină la Bucureşti înainte sau după ce îşi va fi îndeplinit mandatul arătat în scrisoare – adică după ce va vedea pe dl. mareşal Antonescu; Mihalache a refuzat să vină la Bucureşti, trimiţând lui Maniu un răspuns scris.

La primirea răspunsului,sâmbătă 12 august, Iuliu Maniu a însărcinat pe Popescu-Mehedinţi să ducă lui Mihalache, la Dobreşti, o replică scrisă.

Nu se poate vorbi de disensiuni care să ducă, deocamdată, la consecinţe prea grave.

În orice caz, având puteri depline de la partid de a proceda cum va crede de cuviinţă la conducerea acţiunii opoziţioniste, Maniu este, în realitate, lipsit de concursul d-rului N. Lupu, care, pe motiv că e bolnav, nu se mai deplasează de la Dobreşti, şi de al lui Mihalache, care preferă să lase lui Maniu întreaga răspundere.

Lămurirea raporturilor dintreMmaniu, ruşi şi americani

Maniu este preocupat de strângerea contactului cu străinătatea şi de lămurirea raporturilor cu americanii şi cu ruşii.

Maniu crede că poate conta pe sprijinul guvernului englez, dar nu cunoaşte încă destul de limpede atitudinea guvernului american şi al guvernului rusesc faţă de politica sa şi de coaliţia democrată pe care o prezidează.

O ilustrare a acestei stări de confuzie o constituie faptul că la „Gazette de Lausanne“ a apărut recent, un articol-reportaj în care se arată că G. Tătărăscu ocupă un rol dominant în organizarea coaliţiei democratice în România.

Maniu a expediat ziarului din Lausanne o telegramă de punere la punct; cu acest prilej, a făcut constatarea, faţă de intimii săi, că trebuie să se ţină seama de posibilitatea ca ruşii şi americanii – sau eventual numai ruşii – să încerce a lucra în România cu alţi fruntaşi politici decât cei prezenţi în

„Uniunea Democratică“.

Întrevederea doctorului Angelescu cu Maniu

Sâmbătă 12 august a.c., după amiază, doctorul C. Angelescu înapoindu-se de la moşia Stâlpu, după o lipsă din Capitală de aproape o săptămână, a vizitat pe Iuliu Maniu, cu care a avut o convorbire de aproape o oră.

Între Maniu şi doctorului Angelescu – ca reprezentant al fracţiunii liberale care crede în posibilităţile şi în rolul lui Maniu – există o completă identitate de vederi.

Şi doctorul Angelescu şi Maniu cred că regele trebuie să înlocuiască regimul actual, printr-un guvern democratic, care să semneze armistiţiul şi să procedeze la restabilirea unei vieţi politice constituţionale.

Maniu şi doctorul Angelescu speră ca, având concursul regelui şi al unor comandanţi militari, regimul va putea fi înlocuit în foarte scrută vreme, pentru ca România să iasă din război odată cu Bulgaria, dacă nu chiar înainte.

Rezervele lui Dinu Brătianu

Dinu Brătianu, ca şi alţi fruntaşi liberali, nu sunt însă prea optimişti.

După informaţiile ce le are chiar din sursa generalului Sănătescu, Dinu Brătianu are convingerea că situaţia nu se pretează încă la armistiţiu, deoarece nu s-ar putea conta deocamdată pe sprijinul comandanţilor din armată.

Nici raporturile dintre anglo-americani şi ruşi – încă neclarificate cu privire la soarta ţărilor din Sud-Est, deci şi a României – nu încurajează pe comandanţii militari la sprijinirea unei formule de armistiţiu.

Majoritatea bătrânilor liberali nu crede, deci, în probabilitatea unei rapide schimbări de regim şi nu vede posibilităţile unui armistiţiu imediat.

Totuşi, Iuliu Maniu are concursul lui Dinu şi GheorgheBrătianu, cât şi al celorlalţi fruntaşi liberali, aşa cum, în mod pasiv, se bucură şi de sprijinul factorilor proeminenţi din gruparea naţional-ţărănistă.

Tătărescu a propus alcătuirea unui guvern român la Botoşani

Cu privire la audienţa pe care Gheorghe Tătărescu a avut-o la rege, cercuri apropiate de fostul prim ministru arată că el a sugerat o soluţie care, după părerea sa, ar fi singura capabilă să atenueze nemulţumirile aliate şi în special nemulţumirile Sovietelor şi să ducă la o conlucrare între forţele politice româneşti şi celălalt grup beligerant.

Gheorghe Tătărescu a arătat că, din moment ce puse poate organiza, prin acordul armatei şi al tuturor factorilor politici, o acţiune de rezistenţă care să ducă la ieşirea României din război, singura soluţie ce ne-a rămas e ca reprezentanţi ai tuturor grupărilor politice să plece la Botoşani, să ia contact cu comandamentul sovietic şi să alcătuiască acolo un guvern român, care să încheie un armistiţiu formal cu aliaţii, să-şi asume sarcina administrării teritoriilor ocupate de ruşi şi să conducă de acolo, în numele poporului român, acţiunea în contra germanilor.

După părerea lui Tătărescu, o asemenea iniţiativă ar fi bine primită de către guvernul sovietic, care ar putea arăta lumii că poporul român a făcut un gest de desolidarizare de politica germanofilă. Soluţia este discutată în cercurile iniţiate.

Mihalache a comunicat lui Maniu că nu vine la Bucureşti

În ziua de 16 august a.c., Ion Mihalache a comunicat lui Maniu că este hotărât să nu vină la Bucureşti, întrucât nu-l interesează convorbirile politice care sunt duse aici, fie în cadrul, fie în afara grupării.

Totodată, însă, Mihalache a comunicat lui Maniu că rămâne soldat credincios al grupării, convins fiind că în frământările social-economice şi politice de după armistiţiu, partidul naţional-ţărănesc va avea să joace un rol foarte important. Rezerva lui Mihalache se explică prin aceea că el aşteaptă să vadă în ce măsură va reuşi Iuliu Maniu în

acţiunea ce o conduce actualmente în numele „Uniunii Democratice“.

Mihalache crede că situaţia este foarte gravă, întrucât s-ar putea întâmpla ca ruşii, simţind nevoia unor noi succese militare, să reînceapă acţiunea pe frontul de la Prut şi prin urmare să încerce ocuparea Balcanilor.

Într-o asemenea eventualitate, după părerea lui Mihalache, nu va mai exista posibilitatea nici unui fel de tratative, iar ruşii vor impune României ce regim vor voi, fără a mai ţine seama de angajamentele anterioare.

Maniu nu împărtăşeşte pesimismul lui Mihalache; el continuă să creadă că angajamentele de la Teheran prevăd prezenţa anglo-americanilor în România, indiferent de fluctuaţiile sectoarelor de luptă.

Cine conduce negocierile dintre Maniu şi legionari

Am vorbit, într-un raport precedent, de delegaţia legionară care a luat contact cu Maniu.

Omul de legătură dintre grupul „legionar democrat“ şi Iuliu Maniu este avocatul Nelu Pădureanu, actualul proprietar al fabricii de pâine fostă „Muller“.

Pădureanu urmăreşte să atragă de partea legionarilor dezamăgiţi câţi mai mulţi partizani cu care, alăturându-se lui Maniu, în numele mişcării legionare, să poată obţine un rol de seamă în organizarea tineretului democrat.

În acelaşi timp, grupul care e reprezentat prin Pădureanu ţine contact şi cu alte personalităţi politice, iar acum caută o apropiere şi de şefii recunoscuţi ai mişcării comuniste, pentru a vedea dacă – alăturându-se eventual comuniştilor, cu care să vină apoi spre Maniu – n-ar obţine avantaje importante.

Contactul cu Palatul

Potrivit planului său de a încerca să înlocuiască regimul actual – dacă acesta nu va voi să ia măsuri în vederea retragerii României din război, în timp util – Maniu lucrează în acelaşi timp la pregătirea formulei a doua: un guvern de

armistiţiu, alcătuit din funcţionari sau înalţi militari.

Această acţiune, ce urmează să se facă sub egida regelui, întâmpină dificultăţi diferite:

- Înalţii comandanţi de armată au păreri divergente, astfel că într-o zi se crede că se poate conta pe concursul armatei, ca a doua zi să se vadă că numărul generalilor dispuşi a da sprijin e redus;
- Generalul Sănătescu, desemnat pentru rolul de a prezida acest guvern, pare a-şi fi declinat o asemenea răspundere;
- Ştiri din sursă aliată care se opun unei asemenea formule şi cer ca un guvern să cuprindă reprezentanţi ai tuturor partidelor din România.

În vederea acestei acţiuni, Maniu întreţine însă un contact permanent cu palatul, fie direct, fie indirect.

În zilele de duminică 13 august şi klni 14 august a.c. Maniu a avut la Sinaia noi contacte cu cercurile Palatului.

Informaţii cu privire la desfăşurarea operaţiunilor aliate

Desfăşurarea operaţiilor militare aliate a făcut pe unii dintre amicii lui Maniu să spere că, în scurt timp, trupele engleze şi americane vor întreprinde o acţiune, cu scopul de a ocupa Bulgaria şi România, astfel că ele vor ajunge pe teritoriul nostru înainte sau măcar odată cu trupele sovietice.

Maniu a declarat însă că, din informaţii ce i-au parvenit din străinătate, în urmă cu cinci zile, rezultă că aliaţii n-au deocamdată în vedere o asemenea operaţie; toate eforturile se vor depune, atât din partea ruşilor cât şi din partea anglo-americanilor – a spus Maniu – ca să se pătrundă în Ungaria.

Maniu a relevat că intenţiile înaltelor comandamente aliate trebuie să se bucure, fiindcă în acest chip se va evita o mare ciocnire între germani şi aliaţi pe teritoriul nostru, ciocnire care ar duce la bombardamente şi la distrugeri fantastice.

Intenţiile germanilor faţă de oamenii politici români

Conducerea grupării naţional-ţărăniste e preocupată de intenţiile pe care conducerea Gestapo-ului din România le-ar avea faţă de oamenii politici români.

După informaţii parvenite lui Maniu, Gestapo-ul ar fi făcut în ultimele zile intense pregătiri pentru a proceda, la un moment dat, la ridicarea fruntaşilor opoziţiei.

Maniu s-a interesat în ce constau forţele de care ar dispune Gestapo-ul la noi, ce formaţii paramilitare germane există şi unde s-ar găsi sediile şi depozitele de arme şi muniţii ale acestor formaţii.

Şeful grupării naţional-ţărăniste a însărcinat diferite persoane din apropierea sa să-i furnizeze, cât mai repede, un material documentar în această privinţă.

Noua întrevedere Maniu – Brătianu

În ziua de joi 17 august a.c. Maniu şi Dinu Brătianu au examinat în comun diferite informaţii interne şi externe.

Maniu a afirmat că toate zvonurile care anunţă că dl mareşal Antonescu ar fi hotărât să cedeze locul unei alte formaţiuni ministeriale, cu menirea de a încheia armistiţiul, sunt neîntemeiate.

Maniu pretinde că dl mareşal Antonescu nu este dispus la un asemenea gest, iar pentru a dovedi aceasta, şeful grupării naţional-ţărăniste a relatat o declaraţie făcută de Conducător la inspecţia spitalului din Azuga, condus de doctorul Topa.

Maniu a afirmat, însă, că soluţia cea mai nimerită ar fi ca sarcina scoaterii României din război să fie asumată tot de dl mareşal Antonescu.

Cei doi şefi de partide au examinat apoi situaţia în lumina ultimelor relatări, venite de la emisarii trimişi în străinătate.

Ce cer Aliaţii

Întra-adevăr, după rapoarte trimise de Ştirbey şi Vişoianu, situaţia ar fi modificată în raport cu planurile opoziţiei, întrucât aliaţii cer:

Ca guvernul de armistiţiu să fie expresia unei coaliţii

naţionale – şi prin aceasta se exclude un guvern în afară de partide sau un guvern de funcţionari.

Sovietele doresc acest lucru, fiindcă în realitate nu urmăresc un armistiţiu propriu zis, ci încheierea unei păci, înainte de a se întruni conferinţa mondială cu această misiune.

Vişoianu a mai comunicat că e cu neputinţă ca, în împrejurările actuale, să se obţină de la ruşi o ameliorare a condiţiilor de armistiţiu.

Luând în considerare precizările făcute de alianţă, Maniu şi Dinu Brătianu au luat în cercetare posibilităţile în vederea alcătuirii unui guvern de armistiţiu compus din toate partidele.

Brătianu a fost însă de părere ca opoziţia să mai rămână în expectativă, până ce se va vedea:

- urmările noilor acţiuni militare;
- dacă în urma acestor acţiuni, germanii se vor retrage din România, care va fi situaţia;
- ce atitudine va avea dl mareşal Antonescu faţă de noile acţiuni militare şi ce intenţii are d-sa.

Maniu a declarat însă că opoziţia trebuie să fie pregătită, întrucât pot interveni în orice moment situaţii noi şi că faţă de răspunderile ce le are toate planurile trebuie să fie puse la punct.

Maniu a plecat în ziua de 17 august la Snagov, anunţând că de acolo se va duce în Ardeal, de unde va reveni la sfârşitul săptămânii viitoare.

ASRI, fond „d” – 6119, f. 17 – 25.

260.

1944 august 17. *Notă primită de Centrala SSI în legătură cu apariţia în Capitală a lui Lucreţiu Pătrăşcanu.*

N O T Ă

Lucreţiu Pătrăşcanu a reapărut după o absenţă de două luni. El spune că generaţii de români care se găsesc în

captivitate la ruşi au fost definitiv câştigaţi pentru cauza aliaţilor. Generalii Mazarini şi Lascăr se vor manifesta în acest sens printr-un act public. Lucrul se va produce foarte curând şi el va marca o etapă nouă în viaţa politică internă.

În aceeaşi ordin de idei, Pătrăşcanu spune că pregătirile sovietelor în ce priveşte România au fost puse la punct. În cazul când armistiţiul nu se produce în cel mult o săptămână ne putem aştepta la o acţiune sovietică, acţiune ce va îmbrăca simultan haina politicului şi a militarului.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 82.

261.

1944 august 17. *Notă primită de SSI despre pregătirile Casei Regale de a părăsi Capitala.*

N O T Ă

Regele se pregăteşte să plece în Ardeal. Personalul de serviciu face toate pregătirile necesare. Plecarea regelui se va produce în momentul când armatele sovietice vor trece în Muntenia.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 98.

262.

1944 august 17. *Notă primită de SSI despre poziţia generalilor din conducerea armatei faţă de ieşirea ţării din război şi formarea unui nou guvern.*

Dl Gheorghe Brătianu spune că după informaţiile ce posedă, formula guvernului Sănătescu se poate considera ca eşuată. Personal, ştie de la generalul Iacobici că în ultimul moment militarii au ezitat să ia răspunderea asupra lor, răspunderea semnării armistiţiului. Generalul Iacobici spune că punctul de vedere al militarilor este că nu trebuie să aibă de dat socoteală şi pentru actul încetării războiului, când cu siguranţă vor trebui să răspundă pentru purtarea acestui război.

Militarii vor ca alături de ei în acest guvern să se găsească şi o serie de personalităţi politice cu care să împartă răspunderea armistiţiului. Aceste personalităţi nu au putut fi găsite.

Dinu Brătianu spune că acum două săptămâni formula Sănătescu era gata a fi pusă în aplicare. Decretul era pregătit şi postul de radio Bucureşti a funcţionat într-o dimineaţă fără întrerupere pentru a aduce la cunoştinţa opiniei publice schimbarea operată. Atunci, în ultima clipă s-a produs ezitarea generalilor care erau desemnaţi să alcătuiască împreună cu generalul Sănătescu guvernul armistiţiului.

În ce priveşte guvernul viitor şi în general situaţia internă, dl Brătianu spune că pentru acest moment nu e nimic cristalizat dar că orice surpriză este posibilă de la o zi la alta.

E probabil că guvernul Antonescu nu-i va urma imediat un guvern al blocului opoziţiei. Aceasta pentru că atât dl. Maniu cât şi dl [Dinu] Brătianu refuză să-şi lege numele de actul armistiţiului. De îndată, însă, ce armistiţiul va fi semnat, se va instaura regimul partidelor politice în frunte cu dl Maniu şi Brătianu este de acord în a-i trece conducerea.

ASRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 79-80.

263.

1944 august 17. *Sinteză săptămânală a Secţiei Contrainformaţii privind activitatea grupărilor politice.*

Secţia CI

N O T Ă

Sinteză săptămânală privind activitatea grupărilor politice

1. *Zvonuri despre retragerea Conducătorului Statului* au circulat, deosebit de intens, nu numai în lumea politică, dar şi în întreaga opinie publică, în diferite variante, dintre care unele

au precizat că demisia ar fi fost înmânată Suveranului în audienţa ce a urmat călătoriei în Germania. Căutând să obţină o confirmare oficială, conducerea democratică a aflat din anturajul Palatului că o asemenea ştire nu are temei.

2. *Pregătirea unui manifest către ţară* în numele blocului democratic a preocupat pe Maniu, care are în acest sens mandat din partea blocului. Manifestul este socotit ca prima acţiune publică a blocului pentru încetarea războiului şi va fi difuzat de întregul aparat de care dispun grupările cartelate.

3. *Audienţa doctorului Angelescu*, sugerată de Maniu, preocupă intens cercurile politice, care arată că fostul ministru a căpătat din partea opoziţiei mandatul a expune conţinutul manifestului blocului democratic, a comunica informaţiile opoziţiei asupra unor pregătiri germane şi a pune în discuţie situaţia generală, după călătoria Conducătorului Statului la Führer.

4. Agitaţiile dreptei au revenit în centrul de preocupare al democraţilor, care au notat informaţii despre conciliabule între diferite personalităţi româneşti naţionaliste cu fruntaşi ai Grupului Etnic German şi chiar cu cercuri ale Legaţiei Reichului. Ca urmare, unii fruntaşi democraţi temându-se de acte de violenţă, şi-au schimbat necontenit domiciliile nocturne, în special Maniu, spre a deruta pe eventualii săi urmăritori.

5. *Situaţia din Bulgaria, Ungaria şi Finlanda* a reţinut atenţia democraţilor români, care relevă că se petrec acolo schimbări de natură a indica unele tendinţe spre o apropiere de marile democraţii. Se subliniază schimbările operate în aparatul administrativ din Bulgaria, atenuarea oficială a măsurilor rasiale din Ungaria, precum şi – mai cu seamă – poziţia adoptată de Finlanda după schimbarea de la conducerea ţării.

6. *Atitudinea URSS faţă de România* a revenit, iarăşi, în preocupările democraţilor, care s-au sesizat despre repunerea în circulaţie a ştirilor privind posibilitatea constituirii unui „guvern” la Botoşani, patronat de URSS. În acest sens, chiar Constantinescu-Iaşi şi Scarlat Callimachi, notorii militanţi de extrema stângă, au căutat să acrediteze unele zvonuri.

7. *Agitaţia lui Tătărescu* la Sinaia, unde are aproape permanente conciliabule cu Ralea, Titel Petrescu, Papacostea, dr. Topa, Tătăranu, Portocală, Bejan etc., au fost notate de manişti şi vechii liberali din jurul familiei Brătianu.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 104-105.

264.

1944 august 19. *Raport primit de SSI de la Prefectura Poliţiei Capitalei privind deplasările făcute în Capitală de către principalii lideri politici.*

Prefectura Poliţiei Capitalei

Activitatea oamenilor politici în ziua de 17 august 1944

1. Iuliu Maniu a dormit în Capitală în Splaiul Unirii nr. 5 de unde, la 12,25 a plecat însoţit de Corneliu Coposu şi ing. Mironescu la domiciliul lui Dinu Brătianu.

La ora 13,10 a plecat de aici, la masă, la restaurantul Mon Jardin, însoţit de Coposu şi Aurel Leucuţia.

La ora 15,15 au plecat de la restaurant în str. Sfinţilor nr.10, unde Iuliu Maniu a fost vizitat de Romulus Boilă Jr., Domocoş, Ghiţă Pop, Pap Halipa, Virgil Solomon, Comandor Coşoveanu, av. Retruşca şi av. Maldarescu.

La ora 18,15 i-a făcut o nouă vizită lui Dinu Brătianu la domiciliul acestuia, care a durat până la ora 19,40 când s-a înapoiat în str. Sfinţilor.

În intervalul cât a lipsit de la domiciliu său, Iuliu Maniu nu a fost căutat de Radu Cioculescu, Vasile Serdici, Cezar Simionescu, dr. Jovin şi av. Stănescu.

La ora 21,50 Iuliu Maniu însoţit de Corneliu Coposu a părăsit domiciliul său din str. Sfinţilor, ducându-se în Splaiul Unirii, nr.5.

2. Mihail Popovici în cursul zilei nu a fost vizitat la domiciliul său de nici o persoană politică.

Tot timpul a fost plecat din oraş, fără a se putea stabili unde anume.

În cursul nopţii a dormit în capitală.

3. Av. N. Penescu nu a fost vizitat de nici o persoană

politică la domiciliul său. La ora 17, a vizitat pe Iuliu Maniu.

4. Ion Mihalache se află la Dobreşti.
5. Dinu Brătianu a venit în capitală în cursul dimineţii şi la ora 12,25 a fost vizitat de Iuliu Maniu.

În cursul după amiezii a primit vizite neânsemnate iar la ora 18,15 a fost din nou vizitat de Iuliu Maniu.

La ora 20 a plecat cu maşina la Florica, de unde urmează să se înapoieze a doua zi dimineaţa.

6. Gheorghe Tătărăscu se află la Poiana – Gorj.
7. Mihail Ralea în ziua de 17 august a.c. a plecat din Sinaia cu o maşină

neidentificată, însă până în prezent nu şi-a făcut apariţia în capitală.

8. Petre Pandea în ziua de 17 august a.c. se găsea în Bucureşti.
9. N.D. Cocea este plecat la Sighişoara.
10. Laurenţiu Pătrăşcanu nu şi-a făcut apariţia la nici unul din domiciliile cunoscute în Capitală.

Comunicat:
Subsecretariatului de Stat al Afacerilor Interne
Direcţiunea Generală a Poliţiei
Inspectoratul General al jandarmeriei
Serviciul Special de Informaţii

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 39-40.

265.

1944 august 20. *Zvon din mediile PNŢ, cules de sursa „K-5”, privind o formulă guvernamentală cu Iuliu Maniu premier şi mareşalul Ion Antonescu comandant al armatei.*

Secţia CI

[ZVON]

În rândurile Partidului Naţional Ţărănesc circulă, cu insistenţă, zvonul după care vechea formulă a unui guvern Maniu cu dl mareşal Antonescu comandant suprem al armatelor ar fi actuală, de astădată fiind acceptată şi de dl Mareşal.

Se pare că această formulă este mult agreată de membrii partidului, deoarece dl Maniu nu posedă armata şi în momentele actuale forţa militară este cu atât mai necesară pentru păstrarea ordinii interne.

Formula militară este – se spune – chiar în atare măsură acceptată de dl Maniu, că d-sa sugerează formarea unui guvern de militari de nuanţă democrată dar care, prin fermitatea lui, să contracareze încercările de turburare ce, eventual, s-ar încerca de către comunişti şi căror turburări partidul nu le poate face faţă, gărzile sale ţărăneşti fiind abia în faza lor romantică.

ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 3/1944, vol. II, f. 304.

266.

1944 august 21. *Notă a SSI despre întâlnire lui Iuliu Maniu cu Mihail Ghelmegheanu şi Titel Petrescu.*

N O T Ă

Din cercurile politice

1. Maniu l-a primit de curând pe Mihail Ghelmageanu cu care a avut o lungă conversaţie.

Ghelageanu a exprimat dorinţa sa de a reveni în gruparea naţional-ţărănistă, ca „simplu soldat devotat şi fără veleităţi de şef de grup politic".

Maniu a lăsat unele speranţe în această privinţă lui Ghelmagean, însă după aceea a declarat lui Ilie Lazăr – care se arăta indignat – că în calitatea sa de şef de grupare politică primeşte pe toată lumea, fiindcă are principiul acesta şi fiindcă află uneori lucruri interesante.

2. Maniu a avut acum câteva zile o conferinţă cu Titel Petrescu căruia i-a expus unele necesităţi financiare ale

social-democraţilor şi a cerut sprijinul grupării naţional-ţărăniste, pentru a i se acorda cu împrumut unele fonduri pentru reorganizare.

Maniu, care-l apreciază pe Titel Petrescu pentru vederile sale politice moderate şi pentru informaţiile sale teoretice şi sociale, i-a promis sprijinul cerut.

Discutându-se situaţia politică, Maniu l-a pus la curent pe Titel Petrescu cu unele informaţii primite în ultimul timp din Turcia şi Elveţia.

Ambii au căzut de acord că trebuie să se facă toate eforturile pentru schimbarea actualelor directive politice ale ţării.

Cu acelaşi prilej Maniu a declarat că „deznodământul“ nu mai poate întârzia şi că sper că ieşirea României din război se va produce până la sfârşitul lunii curente sau la începutul celei viitoare.

3. La social-democraţi şi comunişti şi-a făcut loc ideea unei strângeri a rândurilor, în vederea unei colaborări mai intime.

Această idee este consecinţa indicaţiilor constatate din străinătate, unde partidele comuniste şi socialiste manifestă tendinţa de apropiere şi chiar de fuziune.

În gruparea comunistă ideea unei contopiri a organizaţiilor este bine privită şi găseşte un larg consens.

În schimb, în gruparea social-democrată, s-au ridicat voci categorice împotriva unei contopiri între cele două grupări muncitoreşti de stânga.

În afară de deosebirile fundamentale doctrinare la care unii fruntaşi socialişti, cum este dr. Ghelerter, nu vor să renunţe, sunt şi considerente de ordin politic practic, care se împotrivesc.

Sunt opinii că dispariţia uneia dintre aceste grupări, care ar intra în compoziţia celeilalte, va lăsa un gol, care va tinde să fie umplut de agitatorii de meserie şi chiar de agenţi provocatori.

Se continuă discuţiile, însă majoritatea fruntaşilor socialişti între care şi veteranul dr. Ghelarter, reclamă păstrarea fiinţei grupării social-democrate, iar nu fuziunea cu cea comunistă, păstrându-se o colaborare sinceră şi restrânsă.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 51 – 52.

267.

1944 august 22. *Notă primită de Grupa politică a SSI despre dorinţa lui Iuliu Maniu de a-l vedea pe Rege.*

Dl Maniu a transmis Regelui prin intermediul doctorului Anghelescu dorinţa sa de a-l vedea. Acest lucru e confirmat chiar de către doctorul Anghelescu. El nu ştie însă dacă dorinţa dlui Maniu a fost satisfăcută până la sfârşitul săptămânii, deşi Regele a acceptat să dea urmare.

Doctorul Anghelescu ştie că dl Maniu se duce la Rege cu o formulă de guvern tranzitoriu. E vorba de un guvern prezidat de mitropolitul Bălan şi din care fac parte câţiva generali în rezervă, primul preşedinte al Curţii de Conturi şi câţiva tehnicieni care au făcut parte din guvernul Iorga. Dl Maniu se gândeşte la dl Vâlcovici, Ionescu Sineşti şi alţii.

Acest guvern ar avea misiunea limitată de a semna armistiţiul, de a reintroduce Constituţia şi a abroga o serie de legi ale regimului Antonescu Apoi, acest guvern se va retrage pentru a face faţă unui regim.

În ce priveşte guvernul viitor, dl Maniu e de părere că partidele politice trebuie să fie reprezentate în proporţia popularităţii de care se bucură în ţară. Dl. Maniu spune că, comuniştii vor avea a fi reprezentaţi şi ei în acest guvern, însă numai cu comunişti care se găsesc în acest moment în ţară.

Arh. SRI, fond „d”, dosar nr. 4409, f. 89-90.

268.

1944 august 22. *Notă primită de SSI privind opiniile lui Constantinescu-Iaşi despre situaţia politică din România şi intenţiile comuniştilor.*

N O T Ă

Comunişţii sunt nemulţumiţi de modul cum se pregăteşte opoziţia unită pentru a face faţă evenimentelor. Constantinescu-Iaşi critică pe dl Maniu care crede că totul se va petrece de la sine fără s fi nevoie de măsuri energice şi de curaj din partea partidelor politice. Dacă dl Maniu crede astfel atunci se înşeală. În ce priveşte pe comunişti ei sunt gata să iasă la momentul oportun în stradă. Constantinescu-Iaşi spune că acţiunea de pregătire a maselor muncitoreşti la Bucureşti a fost dusă la bun sfârşit şi că poate conta fără nici un fel de rezervă pe lucrătorii de la CFR, STB Malaxa şi alte întreprinderi mari.

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 96.

269.

1944 august 22. *Notă primită de SSI despre opiniile fruntaşului comunist Lucreţiu Pătrăşcanu privind evoluţia frontului.*

N O T Ă

Pătrăşcanu e de părere că nu ne găsim încă în faţa ofensivei sovietice de mari proporţii. Acţiunea militară care se desfăşoară acum are obiective militare. E vorba numai de ocuparea Basarabiei şi a unei părţi din Moldova. Aceasta pentru a înlesmi unele soluţii politice.

E vorba despre constituirea unui guvern democrat cu elemente de la Moscova şi cu oameni politici care nu au plecat din Moldova şi din Basarabia. De asemenea, nu e deloc exclusă intrarea în arenă a generalilor şi ofiţerilor superiori români care se găsesc prizonieri în Rusia.

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 4409, f. 95.

270.

1944 august 22. *Raport al Prefecturii Poliţiei Capitalei, primit de SSI, în legătură cu supravegherea principalilor lideri politici.*

PREFECTURA POLIŢIEI CAPITALEI

Activitatea oamenilor politici în ziua de 21 august 1944

1. Iuliu Maniu se află la Braşov.
2. Mihail Popovici a sosit în capitală, plecând imediat la Buftea.
3. Av. N. Penescu se află la Buda – Ilfov.
4. Ion Mihalache se află la Dobreşti.
5. Dinu Brătianu se află la Florica.
6. Gheorghe Tătărăscu se află la Poiana–Gorj.
7. Mihail Ralea nu s-a reîntors de la Sinaia.
8. Pandrea Petre în ziua de 21 august a.c. a fost în Bucureşti.
9. N.D. Cocea nu s-a reîntors de la Sighişoara.
10. Laurenţiu Pătrăşcanu nu şi-a făcut apariţia în Capitală.

Comunicat:
Subsecretarul de Stat al Afacerilor Interne
Direcţia Generală a Poliţiei
Inspectoratul General al Jandarmeriei
Serviciul Special de Informaţii

Arh. SRI, fond „d", dosar nr. 6119, f. 67.

271.

1944 august 22. *Notă a SSI despre momentul stabilit de grupurile politice de a trece la acţiune pentru salvarea ţării.*

Din cercurile politice

1. Noua ofensivă sovietică pe frontul din Moldova a provocat o vie frământare în cercurile politice.

Atât la Sinaia cât şi la Bucureşti ofensiva sovietică este privită ca fiind de natură să limpezească o serie de probleme interne ce se găseau de luni în directă sau indirectă dependenţă de înaintarea Armatei Roşii.

La naţional-ţărănişti se spune că Maniu are soluţiile pregătite de acord cu ceilalţi conducători ai opoziţiei democrate şi că aceste soluţii urmează să fie puse în practică peste puţin timp.

Cercurile menţionate relatează că Maniu este de părere că pericolul primei reacţii germane în ţară nu mai poate fi pus

acum în discuţie şi că în momentul când trupele sovietice se vor găsi în faţa liniei Galaţi – Focşani germanii nu se vor mai putea gândi să acţioneze energic în interiorul ţării.

Acest moment – susţin maniştii – va putea fi folosit, fără risc, de către grupurile democrate pentru a trece la acţiune. În acelaşi mod văd lucrurile şi liberalii.

Liberalii mai afirmă că se pregăteşte un demers al opoziţiei pe lângă dl mareşal Antonescu, pentru a găsi cu un ceas mai devreme soluţia în ce priveşte vieţile ostaşilor de pe front care se risipesc fără şanse de succes.

Opoziţia unită va propune ca în ceasul al doisprezecelea să se lase grupărilor politice sarcina de a salva ce mai este de salvat.

Comuniştii consideră situaţia în alt fel, susţinând că nu ne găsim în faţa unei mari ofensive, ci că este vorba de o situaţie de rectificare de front, cu scop limitat, care are, însă, şi un caracter politic.

Pătrăşcanu, care de câtva timp a reluat contactul cu unii partizani susţine că este vorba de ocuparea unei părţi din Moldova inclusiv Iaşul, pentru a se putea constitui guvernul democrat al elementelor, care în prezent se găsesc la Moscova.

De asemenea, susţine că nu este exclusă intrarea în joc a ofiţerilor superiori, prizonieri în URSS şi câştigaţi de Moscova. De asemenea, susţine că nu este exclusă intrarea în joc a ofiţerilor superiori, prizonieri în URSS şi câştigaţi de Moscova.

În ce priveşte cercurile de dreapta, acestea cred că până la urmă situaţia se va ameliora şi că ultimul cuvânt îl vor avea tot germanii.

Gigurtu, Cuza şi ceilalţi susţin că atitudinea României în faţa noilor evenimente trebuie să fie de aşteptare, continuând în acelaşi timp cu respectarea angajamentelor faţă de Germania.

Legaţia germană din Bucureşti - declară Gigurtu - este foarte atentă la toate zvârcolirile grupărilor democrate din România, iar Reichul este îndeajuns de puternic pentru a reacţiona prompt, în cazul în care s-ar încerca ceva.

2. Cercurile democratice româneşti au fost informate că secretarul Legaţiei suedeze din Ankara a scris unei rude a sa

din Bucureşti, săptămâna trecută, o scrisoare, care a fost arătată şi lui Maniu.

Scrisoarea afirmă între altele că misiunea lui Barbu Ştirbey a fi pe punctul de a eşua şi că România se găseşte în acest moment izolată.

Totuşi, diplomatul suedez îşi sfătuieşte ruda, că dacă va fi să se producă ocupaţia sovietică la Bucureşti, să rămână în România, fiindcă va fi mai bine aici ca în altă parte.

Textul acestei scrisori, socotită de cercurile menţionate e autentică, a produs o impresie profundă în rândurile celor din jurul lui Maniu, cât şi a celorlalte care au luat cunoştinţă de ea.

Începerea ofensivei sovietice spre România este explicată de aceste cercuri astfel:

- sau este vorba de o ofensivă generală pe întregul front, de la Nord şi până la Marea Neagră, care trebuie să fie decisivă împotriva germanilor;
- sau este vorba de declararea ofensivei în această regiune din cauza dificultăţilor din restul frontului, unde germanii ar încerca o rezistenţă dârză;
- sau este vorba de o încercare cu caracter decisiv pentru obţinerea unor rezultate politice, având în vedere întârzierea în adoptarea unei hotărâri de către factorii politici din România

În orice caz, se socoteşte săptămâna în curs ca excepţional de importantă pentru desfăşurarea evenimentelor.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 55-57.

272.

1944 august [22]. *Notă a SSI pe marginea unui zvon despre un pretins apel al liderilor opoziţiei democratice, Iuliu Maniu şi C.I.C. [Dinu] Brătianu, către mareşalul Ion Antonescu.*

O scrisoare semnată de dnii Maniu şi Dinu Brătianu a fost trimisă marţi seară dlui Mareşal.

În această scrisoare se arată că:

1. Dl mareşal, ne-ascultând sfaturile ce i s-au dat, s-a

încărcat de răspundere singur.

2. Germania a fost înfrântă şi sacrificiile României au fost zadarnice.

3. România nu va putea schimba situaţia ajutând din nou Germania, în schimb va suporta consecinţele victoriei bolşevice.

În consecinţă, dnii Maniu şi Brătianu cer dlui Mareşal: „Întrucât nimeni nu-şi poate lua răspunderea situaţiei de azi, dl Mareşal e poftit să rupă legăturile cu Germania şi să declare România stat nebeligerant, comunicând aceasta şi Aliaţilor americani - englezi.

Dacă nu face acest lucru, e invitat să comunice M.S.Regelui situaţia şi să lase locul unui alt guvern, spre a se rezolva ceea ce se mai poate salva".

Scrisoarea a fost transmisă azi dimineaţă, ora 10, dlui Churchill, prin Legaţia suedeză.

- S-a comunicat personal scrisoarea şi lui Tanrioer.

- Se confecţionează afişe antigermane, cu somaţia la demisie la adresa dlui Mareşal. Atenţie la tipografii.

Se proiectează două lucruri:

Dacă în 8 zile nu se produce nici un gest al Mareşalului, în sensul scrisorii trimise, dsa şi Dinu Brătianu vor face demers pe lângă Rege să ia iniţiativa situaţiei.

Paralel, lucrează la bruscarea situaţiei cu concursul unor generali. Se aşteaptă terminarea chemărilor sub arme. Nu e vorba de generali proeminenţi, ci de unii care inspiră azi Mareşalului deplină încredere. Dl. Maniu nu doreşte generali care au ambiţii personale, ci oameni care, exercitând efectiv o comandă, dispun de forţă şi împărtăşesc ideile D-sale.

Cred că în 4-5 zile vom şti pe unul din ei.

- Dl Mareşal şi M. Antonescu urmau să plece azi la Führer; vor pleca mâine.
- Au fost arestaţi legionari în provincie.
- Se crede că Mareşalul îşi va întări guvernul cu câţiva generali germanofili.

ASRI, fond „y", dosar nr. 40 010, vol. 34, f.83-84. Document publicat şi de Gh. Buzatu; Corneliu Bighineţ (coordonatori) în *Arhivele secrete, secretele arhivelor,* vol. II, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2005, p. 298-299.

273.

1944 august 22. *Notă a SSI despre demersurile iniţiate de liderii grupărilor politice pentru salvarea ţării.*

N O T Ă

În ultimele două zile (20 şi 21 august), am desprins următoarele:

Declanşarea ofensivei sovietice pe frontul dintre Siret şi Nistru a dat indicaţia certă opoziţiei că faza finală a început.

În conciliabulele ce au avut loc între Iuliu Maniu, Dinu Brătianu şi ceilalţi fruntaşi ai blocului democratic, s-a luat în considerare necesitatea impetuoasă de a se trece fără întârziere la înfăptuirea deziderateloor ce stau la baza apropierii formaţiunilor politice democrate, pentru salvarea ţării.

S-a hotărât ţinerea unui contact permanent cu Coroana, în care scop s-a propus M.S. Regelui venirea la Bucureşti.

Majestatea sa a venit în Capitală în noaptea de 20-21 august a.c.

Pentru azi, 22 august, s-a convocat un consiliu al cartelului democratic, pentru adoptarea unor decizii definitive.

Există credinţa fermă că Maniu va renunţa la pretenţiile ca armistiţiul să fie semnat de militari, pentru a accepta să semneze clauza privitoare la Basarabia şi Bucovina.

Modul în care se desfăşoară luptele pe frontul Iaşilor, atitudinea germanilor pe front şi starea de spirit cadrelor armatei noastre, îndrituiesc pe fruntaşii opoziţiei să creadă că se găsesc în asentimentul poporului român, cerând încetarea cu nu ceas mai devreme a războiului cu ruşii.

Atitudinea germanilor pe front, unde armatele lor s-ar găsi în vagoane de cale ferată, după unii pentru a fii transportate la locul bătăliei, după alţii pentru a părăsi linia frontului.

Părerile în tabăra opoziţiei pot fi împărţite:

- unii fruntaşi politici susţin că, de îndată ce frontul se va apropia de Milcov, trebuie anunţată încheierea armistiţiului cu ruşii, prin numirea unui guvern la Bucureşti, cu mandat din partea M.S. Regelui Mihai –

aceasta în ipoteza că mareşalul Antonescu n-ar fi până atunci de acord să proclame el această situaţie;
- alţi fruntaşi politici cred că frontul va rezista cel puţin pe liniile de la Vaslui şi de la Nămoloasa – Brăila, unde nemţii vor încerca o rezistenţă. Şi atunci s-ar putea repeta situaţia din Finlanda, unde armatele sovietice nu au mai putut înainta şi au fost oprite, acolo unde se găsesc şi acum;
- în fine, sunt unii fruntaşi politici care cred că acţiunea militară sovietică este cu un evident caracter politic, urmărind precipitarea evenimentelor la Bucureşti;

În majoritatea lor, însă, fruntaşii politici ai opoziţiei sunt de acord că evenimentele militare vor lua în câteva zile un ritm care nu va mai permite nici o întârziere, decât dacă se adoptă ultima şansă de salvare a ţării, printr-un acord binevoitor cu ruşii.

Sunt foarte puţini oameni politici şi chiar militari care să mai creadă în rezistenţă.

Pentru azi, 22 august 1944, sunt anunţate diferite conciliabule între oamenii politici democraţi, care vor lua probabil hotărâri definitive.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 65-66.

274.

1944 august 23. *Notă a SSI privind activitatea politică a lui Iuliu Maniu.*

N O T Ă
Din cercurile politice

1. În rândurile naţional-ţărăniştilor apropiaţi conducerii grupării se discută că Maniu, cu prilejul ultimei sale călătorii în Ardeal, a luat contact la Sibiu cu generalul H. Cihosky, cu care a discutat timp de trei ore într-o cameră a Hotelului Bulevard.

Asupra celor discutate nici apropiaţii lui Maniu nu posedă detalii, însă se relevă la naţional-ţărănişti că ori de câte ori

preşedintele acestei grupări socoteşte că situaţia frontului este de natură a influenţa asupra mersului evenimentelor politice, obişnuieşte a se consulta cu militari superiori, în special cu cei care au deţinut funcţii înalte în Armată.

După această întrevedere, Maniu a plecat la Braşov, de unde şi-a continuat drumul spre Sinaia, ajungând aici în după amiaza de 21 august a.c., împreună cu Leucuţia şi precedat de Ilie Lazăr, care sosise cu câteva ore înainte.

Maniu a descins la vila doctorului Jovin, unde a fost imediat vizitat de avocatul Virgil Venianin şi Titel Petrescu.

În dimineaţa de 22 august a.c. Maniu a sosit la Snagov, împreună cu Leucuţia, iar după un sfert de oră a sosit şi dr. Jovin.

Către prânz a sosit la Snagov şi Mircea Cancicov, iar după amiază Maniu a plecat la Bucureşti, unde a fost vizitat la domiciliul său de numeroşi oameni politici.

Printre cei care l-au vizitat au fost: Mihalache împreună cu Virgil Solomon, dr. N. Lupu, Vasile Serlici cu Relu Măldărăscu, Ciudin, Coposu cu contele de Gatterburg, Penescu cu Mihai Popovici; Emil Socor, Ghiţă Popp, generalul Iliescu, ing, Mironescu cu Domocoş, Romulus Boilă, M. Sturza, R. Cioeulescu şi R. Xenopol.

Către seară Maniu a făcut o vizită de trei sferturi de oră la domiciliul lui Barbu Ştirbey, după care a mai făcut o vizită de aproape jumătate de oră ing. Vasilescu.

Masa de seară a luat-o la dna Madgearu, iar noaptea a dormit la Romulus Pop.

În afară de aceste consfătuiri ale lui Maniu, generalul Rădescu a convocat, la rândul său, o serie de ofiţeri de rezervă, iar grupul lui Tătărescu, de asemenea, a fost convocat, fiind invitaţi şi cei din grupul lui Ralea.

2. În rândurile opoziţiei nu există un deplin acord cu privire la ofensiva sovietică, sensul acesteia şi posibilităţile de dezvoltare pe teritoriul românesc.

Cercurile de stânga îşi exprimă credinţa că nu este vorba de ofensiva decisivă împotriva României, ci de o acţiune cu obiective limitate la cucerirea laşului, a poziţiilor de securitate spre sud, precum şi la cucerirea unor poziţii de plecare pe linia frontului, mai avantajoase.

Cercurile de stânga cred că acţiunea sovietică tinde să creeze climatul necesar unor soluţii politice la Bucureşti, care încă întârzie.

În eventualitatea însă că nu se vor produce evenimentele aşteptate, într-un timp scurt, cercurile menţionate anunţă fapte despre care pretind că ar fi excepţional de importante, din partea sovieticilor.

În primul rând este de aşteptat formarea unui guvern român „de eliberare", la Iaşi, cu elemente politice, intelectuale, muncitoreşti şi militare care se găsesc în URSS.

În al doilea rând, în cazul întârzierii unor decizii pe care să le ia lumea politică din Bucureşti, pretinde că se va dezlănţui ofensiva rapidă şi decisivă, pe scară vastă, printr-o debarcare la Constanţa şi învăluire a Bucureştiului.

În acest al doilea caz se mai anunţă că vor intra în acţiune la Constanţa trupele româneşti instruite în URSS şi puse sub comanda unor ofiţeri superiori români.

Cercurile politice de stânga îşi exprimă convingerea că momentul adoptării unei hotărâri la Bucureşti a sosit şi că nu va trebui pierdut, fără riscul periclitării înţelegerii cu URSS.

3. La secretariatul naţional-ţărănist se exprimă teama că guvernul sovietic să nu instaureze la Iaşi un guvern provizoriu, al cărui rol va fi de a recunoaşte Sovietelor concesiile cerute de acestea, de a recruta trupe care să lupte alături de URSS şi să monopolizeze în viitor controlul vieţii politice româneşti, în timpul ocupaţiei.

Informaţiile acestea au parvenit secretariatului prin Legaţia turcă şi au produs o adâncă îngrijorare, întrucât se întrevede dorinţa sovietică de a reacţiona la pasivitatea grupărilor democratice din ţară.

Cu toate că unii fruntaşi văd în aceste informaţii un „şantaj" sovietic pentru a impulsiona o acţiune, totuşi este posibil să influenţeze atitudinea democraţilor în cursul zilelor viitoare.

ASRI, fond „d", dosar nr. 6119, f. 71-73.

275.

1944 august 23. *Notă primită de Grupa Politică a SSI, de la Prefectura Poliţiei Capitalei, despre activitatea oamenilor politici din ziua precedentă.*

Prefectura Poliţiei Capitalei

Activitatea oamenilor politici în ziua de 22 august 1944:

1. Iuliu Maniu a venit în Capitală de la Snagov la ora 16,30 însoţit de Aurel Leucuţia. În lipsa sa de la domiciliu a fost vizitat în cursul dimineţii de: Vasile Serdici şi Virgil Solomon şi dna Alice Sturza.

După amiaza a fost vizitat la ora 16,30 de Ion Mihalache şi Virgil Solomon, care a plecat la ora 17.

Între orele 16,40 – 17,25 Iuliu Maniu a fost vizitat de dr. N. Lupu, Ciudin, contele de Kattenbourg, Ghiţă Pop, Coposu, gen. Iliescu din Jandarmi, comandor Coşoveanu, ing. Mironescu şi Domocoş Boila-junior, Mihail Sturza, Radu Cioculescu şi Radu Xenopol.

La ora 19,20 Iuliu Maniu însoţit de ing. Mironescu au plecat la domiciliul lui Barbu Ştirbey din calea Victoriei, unde au rămas până la ora 20,20 când au plecat la ing. Vasilescu din Palatul Mica.

La ora 20,45 au plecat în str. Vasile Conta la dna Virgil Madgearu, unde se crede că au luat masa şi la ora 22 Iuliu Maniu a plecat în Splaiul Unirii, nr.5, unde a dormit peste noapte.

2. Mihail Popovici a venit în capitală la ora 8,40 descinzând la domiciliul său din str.Sofia, nr.22, de unde imediat a plecat în oraş, revenind la ora 10,20 însoţit de av. Maldarescu.

La ora 18,30 a fost vizitat de ziaristul Ganea.

3. Ion Mihalache şi dr. Lupu au venit în capitală de la Topoloveni în cursul
după amiezii.

Între orele 16,25 – 16,55 Ion Mihalache a vizitat pe Iuliu Maniu, la ora 17 a fost la Palat la ora 17,45 a revenit la domiciliul lui Iuliu Maniu, de unde după o jumătate de oră a plecat cu dr.

N. Lupu. Au trecut pe la domiciliul lui Barbu Ştirbey din Calea Victoriei şi la 19,20 au plecat din capitală cu direcţia Snagov. Din informaţiile ce deţinem, reiese că Ion Mihalache a revenit în capitală la ora 20,40 şi a fost primit în audienţă de dl. mareşal - conducător la preşedinţia Consiliului de Miniştri.

După aceasta s-a înapoiat la Snagov, de unde este aşteptat să revină în Capitală în cursul dimineţii de 23 august a.c.

4. Av. Penescu nu a fost vizitat de nici o persoană politică atât la domiciliul
său cât şi la societatea de chibrituri.

La ora 17,15 însoţit de Mihail Popovici au vizitat pe Iuliu Maniu, unde au rămas până la ora 18.

La ora 22 a plecat cu maşina la Buftea.

5. Dinu Brătianu se află la Florica. Era de aşteptat să sosească în capitală în seara zilei de 22 august a.c. la orele 18, fiind chemat de Iuliu Maniu, totuşi nu a venit.

6. Gh. Tătărăscu se află la Poiana - Gorj şi este aşteptat să vină în capitală în cursul zilei de 23 august a.c.

7. Mihail Ralea se află la Sinaia.

8. Pandrea Petre în ziua de 22 august a.c. se găsea în Bucureşti.

9. N.D. Cocea nu s-a reîntors de la Sighişoara.

10. Laurenţiu Pătrăşcanu în ziua de 22 august a.c. nu şi-a făcut apariţia la nici unul din domiciliile cunoscute în Capitală.

Comunicat:
Subsecretariatului de Stat al Afacerilor Interne
Direcţiunea Generală a Poliţiei
Inspectoratul General al jandarmeriei
Serviciul Special de Informaţii

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 77-79.

276.

1944 august 26. *Notă a SSI difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri şi Ministerului de Interne despre: întâlnirea dintre Gheorghe Tătărescu şi Mihail Ralea; încercarea de coagulare*

a unui bloc unitar al dreptei; misiunea primită de Istrate Micescu de a elabora o nouă Constituţie.

N O T Ă

Informaţii politice interne

1. Tătărescu a avut de curând o întrevedere cu Ralea, cu care prilej au stabilit următoarele:

Socotesc necesară existenţa unor grupări politice puternice de stânga, atât din punct de vedere intern, cât şi din punct de vedere extern.

Ambii doresc o colaborare sinceră cu social-democraţii şi comuniştii, cărora le vor da tot concursul material şi moral.

Întrucât au informaţii că naţional-ţărăniştii şi liberalii doresc să exploateze, în actuala conjunctură internaţională, cele două grupări de stânga, urmând a le retrage colaborarea în momentul păcii, Ralea şi Tătărescu le oferă de pe acum o bază de colaborare precisă şi un număr de portofolii importante într-un cabinet comun.

Doresc să facă schimb de informaţii cu cele două grupări de stânga şi să colaboreze la colectarea acestor informaţii, atât în ţară cât şi în străinătate.

Îşi iau angajamentul unui armistiţiu politic pe timp de 5 ani după semnarea păcii, în care timp nici una din grupări să nu se atace, acord ce va putea fi prelungit la infinit prin tacită reconducţie.

În cercurile din preajma lui Tătărescu se afirmă că acesta ar fi luat o ofensivă generală internă, căutând să desprindă de liberali şi naţional-ţărănişti pe aliaţii socotiţi temporari ai acestora.

2. În seara de 21 august a.c., a avut loc o conferinţă a câtorva fruntaşi ai dreptei, în cursul căreia s-a examinat situaţia internă în lumina ultimilor informaţii.

Conferinţa a avut loc în afara Capitalei, la proprietatea doctorului Ilie Rădulescu, de lângă Snagov, fără participarea elementelor legionare.

La această conferinţă s-a manifestat, între altele, şi nemulţumirea pentru dificultăţile ivite la creiarea blocului

intern unitar al dreptei.

3. Istrate Micescu a declarat că a primit mandatul să lucreze la redactarea unei Constituţii, în locul celei din 1938 a fostului Rege Carol al II-lea.

Constituţia recomandată lui Micescu urmează să se inspire don cea dată ţării în 1923 de către Brătianu.

De asemenea, Micescu a declarat că a primit mandatul să lucreze la elaborarea unui Decret de anulare a tuturor decretelor-legi date de la 1940 până acum.

Micescu a refuzat să precizeze de la cine a primit acest mandat.

ASRI, fond „d", dosar nr. 6119, f. 80-81.

277.

1944 august 28. *Notă a SSI, difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Ministerului de Interne şi Marelui Stat Major, despre activităţile politice desfăşurate de Gheorghe Tătărescu, Mihail Ralea şi Micaela Catargi.*

N O T Ă

1. Gheorghe Tătărescu nu se arată descurajat de faptul că nu a putut face parte din actualul guvern.

Intimii săi răspândesc că Tătărescu era încredinţat dinainte că nu va aduce aportul său noii formaţiuni de guvern.

Georghel Gheorghiu, unul dintre intimii săi, afirmă faţă de persoanele cu care ia contact, că Tătărescu are totuşi pregătită o formulă guvernamentală şi că intenţionează să o supună Suveranului.

De asemenea, apropiaţii săi discută că Tătărescu lucrează la un nou memoriu, pe care îl va transmite şefilor de partide şi îl va difuza în cercurile politice.

2. Mihail Ralea, văzând că cu toate eforturile depuse nu poate fi acceptat în „Blocul Naţional Democratic" a făcut o nouă încercare pe lângă ing. Tudor Ionescu, unul din îndrumătorii fostei fracţiuni iunianiste, pentru a-l ralia la o acţiune comună.

Ing. T. Ionrscu, pe lângă care Ralea a mai făcut de curând şi alte demersuri, a refuzat şi acest demers, afirmând că rămâne deocamdată în expectativă.

3. Micaela Catargi, cunoscută prin orientarea sa carlistă se află în prezent la Sinaia, unde domiciliază la fratele său, Barbu Catargi, şi unde lucrează la un volum de memorii politice.

Prima parte a lucrării sale tratează despre evenimentele pînă la războiul balcanic, partea a doua se referă la epoca până la războiul mondial şi restaurarea fostului rege Carol al II-lea, ai ultima parte tratează despre domnia acestuia şi se încheie cu regimul mareşalului Antonescu.

Micaela Catargi intenţionează să publice curând lucrarea sa, întregindu-şi manuscrisul cu evenimentele anului 1944.

Lucrarea – în anumite pasagii – va încerca o justificare politică a fostului rege Carol al II-lea.

ASRI, fond „d", dosar nr. 6119, f. 84-85.

278.

1944 august 30. *Notă a SSI difuzată Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, Ministerului de Interne şi Marelui Stat Major, privind autodizolvarea Mişcării legionare şi acţiunile politice ale grupării liberale conduse de Gheorghe Tătărescu.*

N O T Ă

Informaţii politice interne

1. Autodizolvarea grupării legionare şi schimbul de scrisori dintre domnii miniştri Iuliu Maniu şi Comăniciu a reţinut atenţia cercurilor politice.

Gruparea cea mai afectată de această manifestare a legionarilor din ţară a fost aceea a lui Gheorghe Tătărescu, care socoteşte faptul deosebit de important.

Georgel Gheorghiu a declarat în seara de 29 august a.c. când s-a ştiut în cercurile politice despre acest fapt, că „preşedintele Partidului Naţional-Ţărănesc înţelege să-şi organizeze în acest mod, prin captarea fostelor elemente legionare, o

fracţiune dinamică cu care să contrabalanseze acţiunea atât de vie a Partidului Comunist".

„Maniu – a spus Gheorghiu – ar aprecia în mod deosebit dinamismul şi spiritul de organizare ce domină cadrele legionare şi ar dori să utilizeze aceste calităţi politice în folosul consolidării Partidului Naţional-Ţărănesc".

Capitolul este consemnat de gruparea lui Tătărescu, care înţelege să-l rezerve pentru campania electorală, socotită inevitabilă în toamnă.

Fruntaşii din jurul lui Tătărescu declară că, în ipoteza menţinerii până la urmă a formulei de uniune democratică numai la cele patru partide care se găsesc astăzi la guvern, Tătărescu va trece la gruparea tuturor celorlalte formaţiuni politice şi personalităţi independente, în jurul său, în vederea alegerilor ce vor veni.

Sunt încă voci, însă, care speră încă, în gruparea lui Tătărescu, la o împăcare cu Partidul Liberal de sub şefia dlui Dinu Brătianu, fie în cazul trecerii acestei şefii doctorului Costinescu fie printr-o campanie vehementă împotriva lui Gheorghe Brătianu, socotită una din pedicele cele mai importante în calea realizării acestei uniuni între liberali.

2. Imediat după schimbarea de regim gruparea liberală din jurul lui Tătărescu decisese completa expectativă până la concretizarea politică generale a guvernului Blocului Naţional Democrat.

Acum, însă, se desemnează la tătărescieni o tendinţă de părăsire a acestei expectative.

Explicaţia schimbării atitudinii, care a coincis cu intrarea armatelor sovietice în Bucureşti, este dată de amicii intimi ai lui Tătărescu, care arată că şeful grupării lor contează pe sprijinul factorului sovietic în continuarea acţiunii sale politice.

În dimineaţa zilei de 29 august a.c. a avut loc o consfătuire intimă a prietenilor lui Tătărescu, la care au participat Georgel Gheorghiu, Costel Tătăranu, Petre Bejan, Ion Nistor etc.

S-a examinat situaţia creată de schimbarea regimului şi *s-a decis apariţia imediată a unui mare cotidian liberal pentru susţinerea punctului de vedere al grupării de sub*

şefia lui Tătărescu, precum şi subvenţionarea unuia sau mai multor ziare care apar sau vor apare în câtva timp pentru susţinerea organizaţiei tătăresciene.

În eventualitatea că nu se va obţine autorizaţia de apariţie a cotidianului de partid intenţionat, se va recurge la editarea lui fără autorizaţie.

De asemenea, s-a decis lansarea unui manifest către ţară, pentru explicarea atitudinii lui Tătărescu şi grupului liberal din jurul său etc.

Au fost două păreri, în ce priveşte textul şi tonul acestui manifest, asupra căruia s-a căzut încă definitiv de acord.

O părere, exprimată de foştii miniştri, cerea să se evite unele aprecieri la adresa guvernului realizat de M.S. Regele Mihai I, iar altă părere, a grupului de elemente tinere, cerea trecerea imediată la o acţiune de opoziţie şi critică.

În faza finală a discuţiilor s-a decis ca prin acest manifest să se treacă la „lămurirea ţării“ asupra poziţiei lui Tătărescu faţă de problema armistiţiului, insistându-se asupra manifestărilor sale de acum câteva luni pentru încheierea păcii cu URSS, cât şi citarea demersurilor pe lângă Palat şi în străinătate, pentru ajungerea la rezultatul încetării războiului cu ruşii.

Tătărescu a pretins că situarea sa în aflarea formulei de guvern care ar fi însemnat o largă şi reală uniune a tuturor forţelor existente democratice s-ar datora acţiunii lui Gheorghe Brătianu pe lângă dl ministru Iuliu Maniu.

„Gheorghe Brătianu ar conduce de altfel, a spus Tătărescu, toate treburile politice ale fracţiunii liberale care participă la formula de guvernare a Blocului Naţional Democrat, deşi este un filo-german convins şi a avut atitudinea cunoscută până acum”.

S-a decis întrunirea în continuare a comitetului liberal pentru săptămâna aceasta, spre a se începe lupta de afirmare categorică a grupului Tătărescu.

S-a dat lui Georgel Gheorghiu şi Petre Bejan mandatul de a trata angajarea tiparului pentru oficiosul grupării şi luarea contractului cu ziariştii în vederea realizării deciziilor luate.

3. Mihail Ralea a fost în dimineaţa de 30 august a.c. la tipografia „Adevărul”, unde a comunicat celor de la ziarul

„Libertatea” că Tătărescu este pe cale să scoată un ziar, dar că se loveşte de greutăţi în recrutarea personalului redacţional.

4. Sebastian Şerbescu a hotărât reapariţia „Semnalului”, în care scop s-a încheiat un contract cu tipografia „Dacia Traiană”

Ziarul va reapare în ziua de 1 septembrie a.c., cu acelaşi titlu din trecut.

Pe de altă parte, Ion Totu, fost redactor la „Viitorul” şi fondator al ziarului „Semnalul”, pe care apoi l-a vândut lui Şerbescu, văzând că acesta din urmă nu se grăbeşte să reapară ziarul său, a luat hotărârea să utilizeze acest titlu.

În consecinţă, în dimineaţa de 29 august a.c. a vizitat pe generalul Constantinescu-Claps care conduce tipografia „Curentul”, comunicând acestuia că are aprobarea dlor miniştri Maniu şi Dinu Brătianu pentru apariţia ziarului „Semnalul” sub direcţia sa.

Generalul Constantinescu a cerut lui Totu să aducă o scrisoare din partea dlor Maniu şi Brătianu.

ASRI, fond „d”, dosar nr. 6119, f. 86 – 89.

INDICE DE PERSOANE

A

Alimănişteanu, Al.: I 47, 48, 55, 112.
„Americanu" (agent acoperit): I 303, 304.
Angelescu, Constantin, dr.: I 45, 53, 54, 220, 246, 264, 268.
Anghelescu, Constantin: I 50, 124.
Antonescu, Ion, I 18, 19, 41, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 58, 61, 68, 69-72, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 84, 85, 88, 89-91, 94, 98, 100, 102, 108, 110, 117, 118, 120, 126, 127, 128, 131, 134, 138, 140-147, 151, 156, 161, 162, 164, 165, 178, 179, 180, 182, 185-187, 192, 195-203, 209-213, 217, 219-221, 224, 228-231, 233, 239, 244, 245, 249, 252-254, 257, 258, 260-265, 268, 269, 273, 276, 277, 279, 283-285, 289, 290, 298, 300-304, 309, 316, 319, 321, 322
Antonescu, Maria: I 127.
Antonescu, Mihai: I 47, 102, 127, 131, 142, 145, 182, 222, 224, 260, 261, 283, 290, 309, 317.
Ardeleanu, Ion (istoric): I 83.
Argetoianu, Constantin, dr.: I 252, 311, 312.
Arimia, Vasile(istoric): I 83.
Arpad, (Rege al Ungriei), I 244.
Averescu, Alexandru, mareşal: I 79, 88, 181.
Aznavorian, H.: I 267.

B

Babu, Leonida: I 189.
Babu, Spiru: I 189.
Baciu: I 102.
Banu, dr.: I 198.
Bălan, mitropolit: I 277.
Bălţănoiu, Aurel, ing.: I 135.
Bârcă, V. Gh.: I 284.
Bârsan, Aurel: I 306.
Belgea, Ion (legionar): I 156.
Belu: I 189.
Beneş, Eduard: I 56, 251.
Benton: I 211, 217.
Berthelot, Henri-Mathias, general francez: I 77.
Beubacher: I 264.

Bianu, Cornel: I 227, 296.
Bideanu, Augustin: I 204.
„Bistriţeanu, M.”, (agent acoperit): I 169.
Bocu, Sever: I 126, 244, 273.
Böhm, colonel german: I 309.
Boilă, Romulus: I 314.
Borcescu, Traian: lt.-col., I 295.
Borobaru (legionar): I 107.
Bondoc, Nicolae (legionar): I 189.
Botez, Al. (legionar): I 297.
Botez, Iancu, prof.: I 301, 316, 319.
Böszörmeny, av.: I 157.
Brătianu, Bebe: I 53, 55, 112, 113, 132, 152, 220.
Brătianu, Constantin I. C.: I 18, 41, 46, 47, 48, 50, 52-54, 58, 59, 117, 118, 124, 125, 141, 142, 145, 147, 181, 191, 192, 196, 197, 217-219, 228-230, 232, 241, 246, 252, 253, 265, 267, 268, 270, 272, 283-286, 298, 316, 321, 322.
Brătianu, Dinu, vezi Brătianu, Constantin I. C.
Brătianu, Gheorghe (George): I 18, 41, 44, 47, 48, 52-55, 115, 127, 138, 141, 142, 145, 147, 161, 162, 191, 192, 196, 198, 200-202, 209, 217, 218, 220, 228-230, 232, 242, 244, 249, 264-169, 272, 273, 284-286, 298, 321.
Brătianu, Ion I. C.: I 76.
Brezeanu: I 239.
Budişteanu, Radu: I 49, 204.
Bulgaru, Valeriu: I 316.
Butnăraşu: I 306.

C

Cancicov, Mircea: I 102, 263, 264, 266, 311.
Cantacuzino, Alexandru: I 154.
Cantacuzino, Sabina: I 48.
Carol II, (Rege al României): I 45, 50, 53, 54, 56, 73, 75, 77, 79, 86, 88, 90, 113, 121, 154, 156, 157, 178, 203, 204, 210, 211, 217, 230, 234, 248, 266, 268, 275, 301.
Călinescu, Armand, I 66, 155, 158, 167, 237
Căpitanu, Gheorghe, I 48
Cătălin, prof., I 105
Cârciumaru, Gheorghiţă (legionar), I 237
Cazman, dr., I 316
Cebuc, Alexandru, I 83
Cernan, cpt., I 300
Cernea (legionar), I 175
Cervinski (legionar), I 105
Churchill, W. L. S., I 149-152
Ciano, Galleazzo, conte, I 51, 52, 213
Ciomu, Nicolae, (legionar), I 189
Ciorogaru, dr., I 155, 156
Cipăianu, Gheorghe I 53
Ciupală, Ioan (legionar), I 237
Clodius, Karl, dr., I 254
Cocerhan, I 105
Cocuţă, av., I 293
Codreanu, Cătălin, I 159
Codreanu, Constantin Zelea, I 65, 153-155, 176, 221, 222, 225, 226

Codreanu, Horia, I 162, 165, 166, 168
Codreanu, Ion Zelea, I 50, 57, 91, 155, 156, 165, 168, 176
Codreanu, Ion (fruntaş politic basarabean): I 129.
Constant, Alexandru, I 107, 198, 204, 237.
Constantinescu, Atta: I 53, 55.
Constantinescu-Bordeni: I 53.
Constantinescu, I. dr.: I 53.
„Constantinescu, M.”, (agent acoperit): I 169.
Constantinescu, Mitiţă: I 81.
Constantinescu-Iaşi, Petre (profesor: I 297.
Constantinescu, Tancred: I 53, 55, 253.
Coposu, Corneliu: I 83, 146, 273, 316.
Cornea, Victor: I 227, 296.
Cornăţeanu, N. D.: I 270.
Coroi, Traian, av.: I 292, 305, 306.
Coscariuc, Pavel (legionar): I 189.
Cosmovici, Horia: I 10.7
Costache, Alexandru (legionar), I 97.
Costea: I 96.
Costinescu: I 54, 141, 142, 147, 191, 192, 220.
Crainic, Nichifor, I 240.
Cresu, Gheorghe, I 189.
Crihana, Grigore (legionar), I 295.
Cristache, prof. (legionar), I 271.
Cristea, Ilie (comunist), I 297.
Cristescu (col. mag.): I 82, 157.
Cristescu, Eugen (director general al SSI): I 102.
Cristescu, Vasile: I 154.
Cutzamina (legionar): I 102.
Cuza, A. C.: I 45, 79, 127, 131, 198, 254, 255, 293, 306.
Cuza, Gheorghe, I 198, 293, 306, 315.

D

„Damian” (agent acoperit): I 168.
Daniolesen (Danioliuc), Emilian: I 160
Dănulescu, Constantin, dr.: I 170, 198, 205, 293
Dăscălescu (agent de poliţie): I 237.
„Diacon” (agent acoperit): I 297.
Dimitriu, Constantin: I 55, 198.
Dimitriuc, Vasile: I 81.
Djuvara, Mircea: I 47, 53, 55, 112, 113.
Dobre (legionar): I 198.
Dobre, prof. (legionar): I 283.
Dobre, Gheorghe (general): I 73, 74.
Dobrescu, Aurel: I 234.
Dobridor, Ilariu: I 263.
Donescu, Al.: I 53.
Dragalina, Corneliu (general): I 309
Dragomir, Nicolae (col.): I 121.
Dragu, Costică (comunist): I 160.
Duca, I. G.: I 48.
Dulgheru, C.: I 292.
Dumbrăveanu, A.: I 315.
Dumitrescu-Zăpadă, Constantin: I 155, 198.
Dumitrescu Costică (legionar, frate cu Dumitrescu Miti): I 237.

Dumitrescu, Dorel (prof.): I 53.
Dumitrescu-Borşa, Ion, I 155, 156, 237
Dumitrescu, Miti: I 169.
Dumitrescu, Petre (general): I 263.
Durghiu, Petre: I 95.

E

Eden, Anthony: I 236.
„Eleodor" (agent acoperit): I 298, 311.
Emacu: I 314.

F

Făgărăşeanu (col.): I 303.
Ferdinand I (Rege al României): I 76, 77.
Ferentz (episcop unit): I 282.
Filderman, Wilhelm, dr.(preşedintele Asociaţiei Comunităţilor Evreieşti din Romînia): I 319.
Fischer, dr.: I 213, 217.
Florea, Dumitru (legionar): I 189.
Fotino, Gheorghe: I 48, 112, 175.
Franasovici, Richard: I 53, 75, 76.
Franco Bahamonde, Francisco, geneal, conducătorul Spaniei: I 309.
Frangulea, Titus: I 249, 256, 292, 293, 305, 306.
Funk, Walter, dr.: I 279.

G

Gafencu, Grigore: I 204, 227.
Gamillscheg, Ernest, I 183
Garlea, Alexandru, ing., I 315
Gaulle, C. A. J. M. de, gl., I 112.
Găină, Ovidiu (legionar), I 102.
Găvănescul, Ion, prof.: I 176, 220, 221.
Gârneaţă, Ilie: I 65.
Georgeanu, N.: I 84.
Georgescu, Rică: I 247.
Georgescu (legionar): I 271.
Gerea, Florea (legionar): I 170.
Ghelmegeanu, Mihail: I 268, 312.
Gheorghiu, Georgel: I 267.
Ghica, Alexandru: I 94, 95, 96, 98, 100, 101, 102, 107.
Ghingold, Nandor, dr.: I 318, 319.
Ghiţulescu, Toma, I 120, 121.
Gigurtu (Gigârtu), Ion: I 79, 121, 175, 178, 198, 26.3
Giurcăneanu, prof.: I 292.
Giurescu, Constantin C.: I 194.
Giurgea, ing.: I 160.
Göbbels (Goebbels), Joseph-Paul: I 176
Göring, Hermann: I 291.
Goga, Octavian, I 79, 121, 256, 263
Greceanu, Constantin: I 66, 67.
Greceanu, Paul : I 66.
Greceanu, Ştefan: I 66.
Grozea, Dumitru: I 93, 94, 99, 101, 104.
Gruia, (agent de poliţie): I 157.
Gruia, I. G.: I 269.
Gyarfas, Elemer: I 182.

H

Hagea, Constantin: I 244.
Halipa, Pan: I 124.
Haller, Istvan: I 177.
Hamangiu, Constantin: I 84.
Hanganu, Ion (legionar): I 308.
Hanganu, Gheorghe (legionar): I 308.
Harrison: I 251.
Haznaş, Dorin: I 58.
Hitler, Adolf: I 126, 212, 225, 248, 291.
Hodoş, Alexandru: I 198.
Hodza: I 251.
Horodniceanu (legionar): I 158.
Hosu, av.: I 276.
Hotinceanu: I 105.
Houston: 152.
Hudiţă, Ioan: I 178, 198, 246, 278, 279, 288, 300.

I

Iacobici, Iosif (general): I 74, 75, 264.
Iaşinschi, Vasile: I 49, 159.
Ibrăileanu, Aurel, av. (legionar), I 295.
Inculeţ, Ion: I 256.
Inculeţ, Ruxandra: I 256.
Ion, Ion R. (comunist): I 313.
Ionescu, Andrei: I 315.
Ionescu, Gavrilă (alias Kis), 105
Ionescu, Nae: I 155.
Ionescu, Virgil, ing. (legionar): I 237.
Iorga, Nicolae: I 50, 71, 83, 107, 108, 156, 237.
Irimescu, Radu, I 53

K

Kawalewscki: I 174.
Kerenski, Al.: I 310.
Killinger, Manfred von: I 102, 109, 110, 116, 123-126, 18 186, 199, 220, 221, 223-225, 231, 290.
Kiriţescu: I 169.
Krevinski (legionar): I 105.

L

Lambrino, Scarlat: 194.
Lapedatu, I.: I 55, 124.
Lazăr, Ilie.: I 126, 149, 179, 180, 195, 246, 273, 314.
Lazăr, Pavel, (legionar): I 189.
Lecca, Radu: I 309, 319.
Lefter, M. I.: I 65.
Leon: I 198.
Lenin, Vladimir Ilici: I 150.
Leucuţia, Aurel: I 179, 180.
Lugoşianu, Ion: I 268, 279, 280.
Lungu, Aurel: I 172.
Lupescu, Elena: I 50.
Lupu, Nicolae dr. G.: dr., I 18, 44, 52, 126, 129, 133-135, 137, 138, 141, 144, 147, 178, 179, 180, 186, 195-198, 200, 202, 203, 211, 213, 218-220, 233, 242, 243, 257, 258, 262, 263, 268, 269, 279, 284, 285, 287, 288, 298-301, 310, 316, 317, 319, 320; II
Lupu, prof. dr.: I 262, 268, 269.
Lututovici, Leonid (legionar): I 82.

M

Macovei: I 292.
Madgearu, Virgil: I 45, 55, 58, 71, 104, 108, 139, 156.
Maier, Vasile (legionar): I 189.
Mailat (legionar): I 97.
Maimuca, Constantin, I 95, 96, 98, 100, 102, 107.
Maiski, I. M.: I 236.
Malici (legionar): I 82.
Malidi, Jean (legionar): I 307.
Manea, Mihai (avocat): I 293.
Maniu, Iuliu: I 18, 41, 43-47, 49, 51, 52, 54-58, 65, 83 124, 125-129, 131, 132, 134, 135, 137, 140-147, 149-152, 161, 174, 178-180, 183-187, 190, 195-197, 199, 200, 202, 203, 210, 213, 217-219, 223, 224, 227-236, 238, 239, 242-246, 249-254, 258, 261-263, 270, 272, 273, 275-285, 287, 288, 296, 298, 299, 302, 303, 309, 310-312, 314, 316-318, 320-322; II
Mannerheim, Karl Gustav Emil (baron): I 260.
Manoilescu, Mihail: I 178, 263.
Manoliu, Gheorghe (general): I 303.
Maria, (Regina mamă): I 76, 77.
Marinescu, Cuza (legionar): I 237.
Marinescu, Ion C.: I 139, 140.
Marinescu, Aurel, (legionar): I 189.
Marx, Karl (filisof german): I 104.
Masichevici (legionară): I 82.
Mateescu: I 296.
Mazilu (legionar din Brăila): I 94.
Metaxas, Ioannis (general grec): I 70.
Meteleanu, Dumitru (legionar): I 148.
Micescu, Istrate, I 293
Mihai I (Regele României): I 73.
Mihailiuc, Ioan: I 292.
Mihalache, Ion: I 18, 52, 54, 55, 126, 127, 129, 131, 133-135, 137, 138, 140, 141, 144, 178, 180, 195-198, 202, 209, 211, 218, 219, 233, 239, 243, 246, 253, 257, 258, 263, 273, 279, 285, 287, 320.
Mihalcea: I 292.
Mihăilescu, Rică (legionar): I 247.
Mihăiescu, Ştefan (inginer): I 146, 198.
Mihăileanu, Eufem (comunist): I 115.
Mihăilescu (inginer): I 234.
Mihăilescu, Ionel, (preot legionar): I 82.
Mikes (conte): I 115.
„Mironescu" (agent acoperit): I 270.
Mironescu, G. G.: I 66, 124.
Mironovici, Radu: I 61, 65, 66, 107.
Mocanu (legionar): I 82.
Moga (legionar şi comunist): I 105.
Moisă (legionar): I 271.
Moisescu: I 95.
Moldovan, Iuliu: I 276, 277.
Molotov, Viaceslav: I 61, 204,

236.
Moruzov, Mihail: I 61.
Mott-Gunther, Franklin: I 127, 146, 150; II.
Moţa, Ionel: I 155.
Mureşanu, Anton-Ionel: I 218, 219.

N

Nagy, Laszlo: I 177.
Nartea, Constantin (legionar): I 189.
Neculau (legionar): I 95.
Negrei, Gabriel general) : I 43, 246.
Neniţescu: I 270.
Nicolae (principe): I 270.
Nicolescu, Ilie, dr. : I 170, 171.
Nicolescu, Ion, dr. (legionar), I 271.
Nicov, Boris: I 104.
Niculescu-Dorobanţu: I 48.
Nistor, Ioan (Iancu) : I 53, 220.
Niţescu, Voicu: I 113.
Noveanu, Vasile: I 315.

O

„Observ" (agent acoperit) : I 302, 303, 309, 315, 318.
Onofrei, Dumitru (legionar) : I 189.
Osaconico (comunistă) : I 160.
Osiceanu: I 79.
Ostrovschi, Polpred: I 77.
Oteteleşeanu, Henri: I 87, 88.
Otulescu, Emil: I 55.

P

Pălăngeanu, Nicolae (general) : I 309.
Panaitescu (legionar) : I 107.
Pandrea, Petre (avocat) : I 301.
Pangal, Jean (diplomat): I 53.
Pantazi (agent de poliţie) I 237.
Pantazi, Constantin (general), I 85, 89.
Pascu, Apostol (legionar) : I 189.
Patrulius, Radu: I 267.
Pavel, Pavel: I 227, 270.
Pavlu (avocat) : I 315.
Păuş, Victoria (legionară) : I 82.
Pelin, Mihai (istoric, publicist): I 49.
„Pers" (agent acoperit) : I 310.
Petraşcu, Nicolae: I 98, 104, 107, 175.
Petrescu, Constantin-Titel: I 310.
Petrovicescu, Constantin (general, ministru de Interne) : I 94-99, 102, 107, 170.
Petrovici (inginer) : I 135.
Petrovici, Mihai: I 210.
Piso, Eugen, dr., I 286.
Platnic, Maria, I 160.
Ploieşteanul, Veniamin (vicar Patriarhal) : I 166.
„Politician" (agent acoperit): I 301, 310-312, 315, 316.
Pop, Ghiţă, I 43, 44, 48, 49, 65, 125-129, 132, 144, 145, 151, 180, 183, 184, 195, 200, 238, 239, 243, 246, 253, 257, 258, 263, 273, 279, 285, 287, 315,

316.
Pop, Ionel: I 288.
Pop, Valer: I 275, 296.
Popescu-Botoşani (inginer) : I 198.
Popescu, Dimitrie (general) : I 89.
Popescu-Docan, Gheorghe: I 84..
Popescu, Nacu M. : I 189.
Popescu, Traian (legionar) : I 295.
Popovici, Constantin, cpt., I 117.
Popovici, Dori (doctor) : I 269.
Popovici, Dumitru (doctor) : I 43.
Popovici, Mihai: I 43, 44, 125, 126, 128, 129, 137, 141, 144, 147, 183, 195, 217-219, 228, 232-235, 244, 246, 253, 257, 258, 277, 279, 283, 285, 312, 320.
Poruţ, Petre: I 286.
Potopeanu, Gheorghe (general): I 78.
Predică, Ioan, (legionar) : I 189.
Prelipceanu: I 292.
Prezan, Constantin (mareşal) : I 50, 181.
„Punctator" (agent acoperit): I 296, 290, 299-302, 311, 312, 314, 317, 318.
Purcăreanu, I.: I 53.
Puşcaşu (legionar): I 163.

R

Racovitză, Netty: I 302.
Ragea, Vasile, (legionar): I 189.
Ralea, Mihail: I 268, 270, 310-312.
Răchiţan: I 179, 180, 253.
Rădulescu, Ilie: I 315.
Regman, Nicolae, dr. : I 286.
Reutersward, Patrick de: I 253, 254.
Ribbentrop, Joachim von: I 51, 204, 213, 214.
Rioşanu, Alexandru: I 102.
Roman, Dionisie: I 57.
Roman, V.: I 53.
Rommel, Erwin (feldmareşal): I 305.
Roosevelt, Franklin D.: I 56, 278.
Rosetti-Bălănescu (colonel): I 288.
Rosetti, Radu (general) I 76, 77.
Rosetti, Radu: I 76.
Rotaru, Alexandru: I 306.
Rusu, Baduşcă (legionar): I 82.
Rusu, Constantin, (legionar): I 189.

S

Salazar, Antonio de Oliveira: I 44.
Săraru, Leo, dr.: I 314.
Sârbu, Lazăr, (legionar): I 189
Sassu, Vasile: I 47, 53, 112, 198, 220, 228, 229, 246, 268, 284-286, 316.
Sauciuc (legionar): I 82.
Schefer, dr., I 41.
Schein, Martin, I 253
Schwartzew (Şkarţev), A.A., I 61.
Scurtu, Ioan, I 47.
Serdici, Vasile, I 252, 253.
Serrano Suner, Ramon, I 278.
Sguriadescu, I 314.
Sichitiu, Ion, gl., I 86.
Sima, prof., I 153.
Sima, Gheorghe, I 153.

Sima, Horia, I 47, 57, 61, 66, 67, 70, 91-97, 99, 100, 102, 104, 106-110, 127, 153-158, 162-165, 169, 187, 204, 221, 224, 240, 271.
Sima, Silvia, I 153.
Simionescu, Cezar, I 43.
Simovici, Duşan, gl., I 122.
Simu, Leonida, I 189.
Slama, G., I 53.
Smultea, (legionar), I 158.
Solomon, Virgil, dr., I 43, 125, 195, 234, 246, 273, 276, 278.
Spiridon, Asan, I 189.
Stalin, Iosif V., I 143, 236.
Stan, Ana-Maria, I 49.
Stanciu, Gheorghe (legionar), I 189.
Stanciu, V. V., av., I 301.
Stăpânoiu (legionar), I 188.
Stelea, I 296
Stelescu, Mihail, I 222.
Steltzer, d-na., I 309.
Stoenescu, Nicolae, gl., I 79, 80, 290.
Stoichiţă, Ieronim, dr., I 286.
Streitman, H. St., I 318, 319.
Stroia, gl. mag., I 231.
Sturdza, Alice, I 263.
Sturdza, Mihail, I 67.
Sturdza, Olga, I 244.
Suchianu, D. I., I 310.
Suciu, ing., I 135.
Szasz, Pal, I 182.

Ş

Ştefan cel Sfânt, rege, I 244.
Ştefănescu-Goangă, Florian, I 154, 157.
Ştefănescu, Niki, I 61.
Ştirbey, Barbu, I 76, 211, 246, 279.

T

Tanriöer, Süphi, I 217, 235, 236, 268, 269, 313.
Tănase, Taras, I 160.
Taşcă, G. prof., I 247.
Tăslăoanu, Octavian, I 125, 288.
Tătăranu, Costel, I 267.
Tătărescu, Gheorghe, I 66, 74, 256, 266, 267, 284, 309, 312, 313.
Tilea, Viorel V., I 53, 73, 75, 76, 112, 113, 227, 296.
Titeanu, Viorel, I 296.
Titulescu, Nicolae, I 53.
Toma, Constantin, I 53, 55, 161, 162, 200, 201, 242.
Tomaziu, I 53.
Tomescu, Petre, I 83.
Traşcă, Ottmar, I 49.
Trifa, Viorel, I 99, 101, 102, 158.
Truelle, I 268.
„Turcu” (agent acoperit), I 300, 312.

U

Urdăreanu, Ernest, I 50.

V

Vaida-Voevod, Alexandru, I 113, 127, 200, 276.
Vasiliu, Constantin (Piki) Z., gl., I 319.
Vâlsănescu, V., I 53.
Veverca, I. (legionar), I 104, 107.
Viskerno, Alois (legionar), I 105.
Vişoianu, Constantin, I 247,

253, 254, 268, 310.
Vizitiu, Octav, I 248.
Vlad, Aurel, I 113.
Vlad, ing. (legionar), I 271.
Vlăsceanu, Ştefan, (legionar), I 189.
Vojen, Victor-Ion, I 158, 198.
Vulcănescu, Mircea, I 89.
Vulcănescu, ing., I 89, 90.

W

Weck, Rene Andre Rodolphe de, I 183-185, 213, 217, 219, 249-251.
Wells, Samuel, I 230.
Wilson, Woodrow, I 56.

Z

Zamfirescu, C. C., I 267.
Zăvoianu, Ştefan, col., 61, 66, 94, 107, 173.
Zeiu, Sergiu, (legionar), I 189.